

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSKE BYER OG SOGNE

HISTORISKE OG PERSONALHISTORISKE
OPLYSNINGER OM LAND
OG BY

5. BIND

AARHUS AMT
AARHUS AMTSRAADSKREDS

VORT LANDS FORLAG
ANSVARHAVENDE: A. SANDER
AARHUS MCMXXXII

V. HVIDT, Stiftamtmand,
R. af D., DM.

er født den 25. Juni 1881 i København som Søn af Højesteretsjustitiarius Edvard Hvidt og Hustru Lizzie, født Rothe, gift 1924 med Ellen Bille-Brahe, Datter af Hofjægermester, Baron Preben Bille-Brahe til Fraugdegaard og Hustru Elisabeth, født Cederfeld de Simonsen.

Student fra Metropolitanskolen i 1899, cand. jur. 1905, Sagførerfuldmægtig fra 1905-09, Assistent i Indenrigsministeriet fra 1909-18 og i Overformynderiet fra 1909

20, Fuldmægtig i Indenrigsministeriet 1918. Kontorchef samme Sted 1920, fra 1920-24 gentagne Gange konstitueret som Stiftamtmand over Aarhus Stift og Amtmand over Aarhus Amt, kgl. Udnævnelse i dette Embede 1926.

Sekretær hos Statens Forligsmand i Arbejdsstridigheder fra 1910-18, Sekretær i Arbejdsraadet fra 1918-25, Formand for Aarsliste-Udvalget for Østjydske Nævningekreds.

F. C. BRUUN-RASMUSSEN, Biskop,
K. 2.

er født den 6. Maj 1870 i København som Søn af Justitsraad, Kontorchef L. B. Rasmussen og Hustru Vilhelmine, født Bruun, gift 1893 med Emilie Charlotte Spies, Datter af Bogholder, cand. pharm. Wilhelm Spies og Hustru Caroline, født Lorenz.

Student 1887, cand. theol. 1893, Kapellan i Hillerød 1895, res. Kapellan i Nykøbing F. 1907, Andenpræst ved Diakonissestiftelsen 1909, ved Roskilde Domkirke 1913, Stiftsprovst i Aarhus 1922, Kirkeminister i Ministerieriet Madsen-Mygdal fra 1926-29, Biskop over Aarhus Stift 1932.

Medlem af Folketinget fra Juli til September 1920, Medlem af det kirkelige Udvalg 1921, Medlem af Bestyrelsen for den danske Præsteforening fra 1920-26.

HANS HEUCKENDORFF,
Amtsforvalter,

er født den 2. April 1878 i Aalborg som Søn af Apoteker F. C. C. Heuckendorff og Hustru Gabrielle, født Rønne, gift 1932 med Dagny Jacobsen.

Student 1896, cand. jur. 1903, cand. polit. 1906, Sagsførerfuldmægtig i København fra 1903—05, Assistent i Finansministeriet 1905, Fuldmægtig 1920, Kontorchef 1927, Amtsforvalter for Aarhus Amtstuedistrikt siden 1. April 1931.

KNUD HOLCH, kgl. Borgmester,
R. af D., DM.

er født den 11. September 1869 i Helsingø som Søn af Borgmester H. C. Holch og Hustru Marie, født Niemann, gift 1903 med Ingeborg Petersen, Datter af Dyrslæge Sophus Petersen og Hustru Georgine, født Eichmüller.

Student fra Frederiksborg Statsskole 1886, cand. jur. 1892, Amtsfuldmægtig i Nykøbing F. samme Aar, Assistent i Ministeriet for offentlige Arbejder 1894, kgl. Borgmester i Esbjerg fra 1908, tillige folkevalgt Borgmester samme Sted fra 1919—21, kgl. Borgmester i Aarhus fra 1. Juli 1926.

Medlem af Esbjerg Havneraad fra 1915—26 og af Administrationsudvalget for Rødby Købstadskommune fra 1924—26.

AARHUS AMT

AARHUS AMT begrænses mod Nordøst af Randers Amt, mod Nordvest af Viborg Amt, fra hvilket det for en Del skilles ved Gudenaå, mod Vest af Ringkøbing Amt, mod Syd af Vejle Amt, fra hvilket det tildels skilles ved Bygholm Å, samt Horsens Fjord, og mod Øst af Kallegat. Til Amtet hører Øerne Endelave og Tuno i Kallegat og Alro og Vaarsø i Horsens Fjord.

Aarhus Amt er i amtskommunal Henseende delt i 2 Amsraadskredse, Aarhus og Skanderborg Amsraadskreds.

Aarhus Amsraadskreds omfatter Aarhus Købstad og Herrederne: Hasle, Vester-Lishjerg, Sabro, Framlev, Ning og Hads.

Skanderborg Amsraadskreds omfatter Købstæderne: Horsens, Silkeborg og Skanderborg samt Herrederne: Hjelmlev, Gern, Tyrsting, Vrads, Voer og Nim.

Amtets samlede Areal udgør 251,454 ha og Indbyggerantallet er ca. 260,464

AARHUS AMTSRAADSKREDS AMTSRAAD.

Medlemmer af Aarhus Amtsraad er: Mølle ejer Hagbart Hansen, Aarslev, Snekker Jens Juul, Rosenvang, Rentier Th. Nielsen, R. af D. pp., Grundfor, Slagteri arbejder Knud Nielsen, Odder, Kærmager O. J. Offersen, Aabyhøj, Gaardejer P. Hesselvig-Pedersen, Tvenstrup, Gaardejer Peder Pedersen, Borum, Gaardejer Chr. Pedersen, R. af D., Edslev, Gaardejer Poul Porse, R. af D., Galten, Rentier Rasmus Rasmussen, Oldrup og Gaardejer Chr. Rasmussen, Brandbyge.

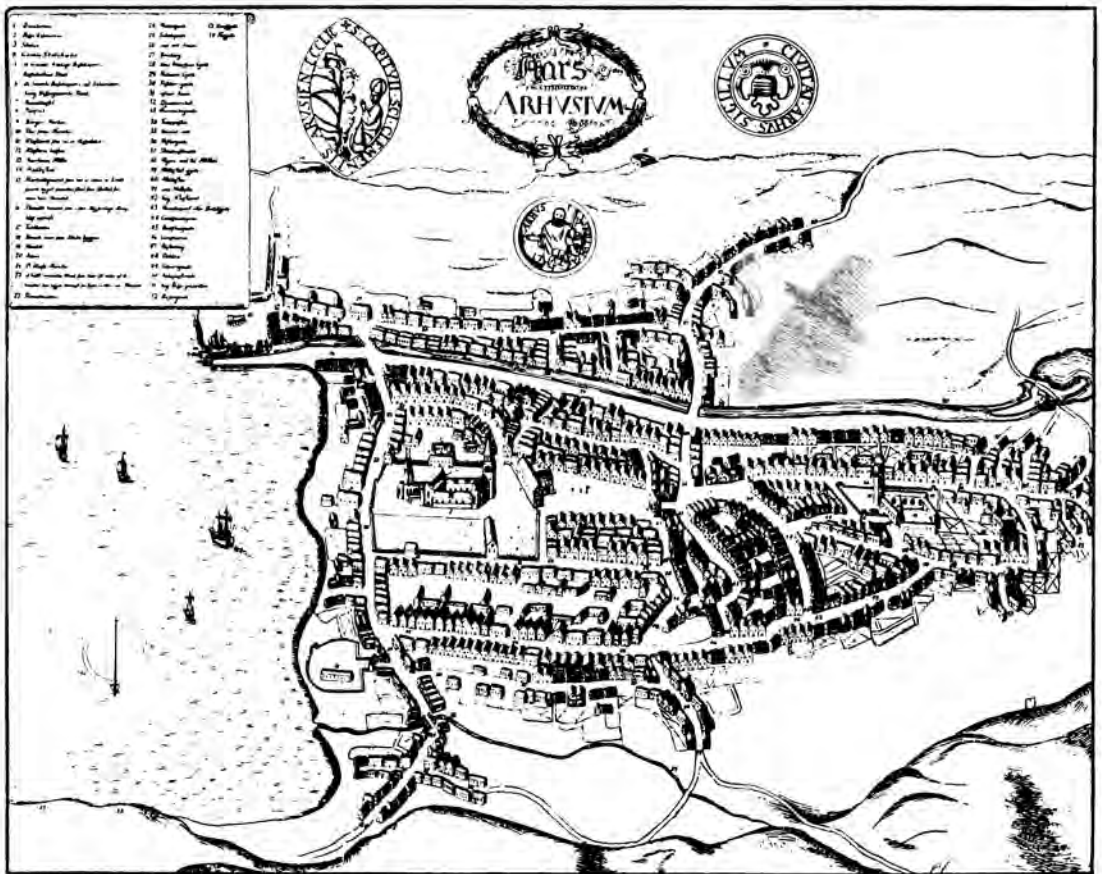
MEDLEMMER AF AARHUS AMTS SKOLERAAD.

Medlemmer af Aarhus Amts Skoleraad er: Inspektionsbetjent Frk. Berg, Smedemester H. P. Christensen, Lærer Elbæk, Journalist H. Eriksen, Borgmester Jakob Jensen, Byrådsmedlem Føgh Mogensen, Overlærer Mousten, Konsul P. Pedersen, R. af D., Boghandler Frk. Anna Petersen og Hospitalsforstander Frk. Thomsen.

AARHUS BY

AARHUS Købstad er den næststørste By i Landet. Den ligger smukt ved Aarhus Bugt i en Dal ved Mundingen af Aarhus Aa eller Molleaa, der kommer fra Solbjerg Sø og gennemstrømmer Dalen og deler Byen i to omtrent lige store Dele, en nordlig og en sydlig, der er forbunden ved 11 offentlige Broer. Mod Nord og Syd hæver der sig store, til Dels skovklædte Bakker med bratte Havskrænter, hvorfra der er vide Udsigter over Bugten og Kalo Vig Egnen, Mols, Helgenæs og Samsø. Af Højdepunkter mærkes Galgebakke paa 37 m og Knudrisbakke paa 19 m. Den nordlige Del af den gamle By ligger lavt paa et nogenlunde jævnt Terræn, medens den sydlige Del er bygget paa et lavt Højeddrag. De nye Kvarterer mod Nord og Syd ligger højere, til Dels op ad Bakkerne. I sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede og navnlig i dets sidste Aartier er Købstadsgrunden blevet stærkt udvidet. Saaledes indlemmedes den 1.

Aarhus i det 17. Aarhundrede.

Jannar 1874 en Del af Viby Sogn, den nuværende Forstad Frederikshjerg, omtrent 49 ha, mellem Byens Sydgrænse og Hovedgaarden Marselisborg Hovedparcel. Det tidligere Landdistrikt „Aarhus Molledistrikt“ indlemmedes 1886 og 1896 erhvervede Kommunen Marselisborg Gods for omtrent 1.200.000 Kr. Dette var omtrent 690 ha, hvoraf ca. 500 ha indlemmedes fra 1. Januar 1899 og Resten fra 1. Oktober 1907.

Aarhus er en meget gammel By, men det er umuligt blot tilnærmelsesvis at datere dens Opstaaen. Byens Navn har gennem Tiderne været stavet paa mange forskellige Maader. Paa Hardeknuds Tid, fra 1035-1042, staves Navnet paa Monter som AROSH, hos Adam af Bremen kaldes Byen for HARUSA og ARHUSA, paa Svend Grathes Tid, fra 1147-57, er Navnet ændret til ARUSIA. Saxo kalder Byen for AROSLA, og i Valdemars Jordebog nævnes den som ARUS, og i Knytlinga Saga AROS. I danske Dokumenter fra den senere Middelalder træffes hyppigst den sammentrukne Form AARS eller AARSS. I plattyske Dokumenter ARHUS, hvilken Form bliver almindelig efter Reformationen og efterhaanden afløses af AARIUS eller AARIHUS. Den sidste Form, der først er fortrængt i anden Halvdel af det 19. Aarhundrede og endnu bevares i ældre Firmanavne, er vel opstaaet under Indflydelse af den gangse og fejlagtige Forklaring (Aarer og Huus). Den lokale Udtale betoner Ordets første Stavelse stærkt. I et Haandskrift fra 1540 forklares det som opstaaet af Aarer og Huse. En Forklaring, der vandt saa stor Tiltro, at Byens Vaaben blev forandret.

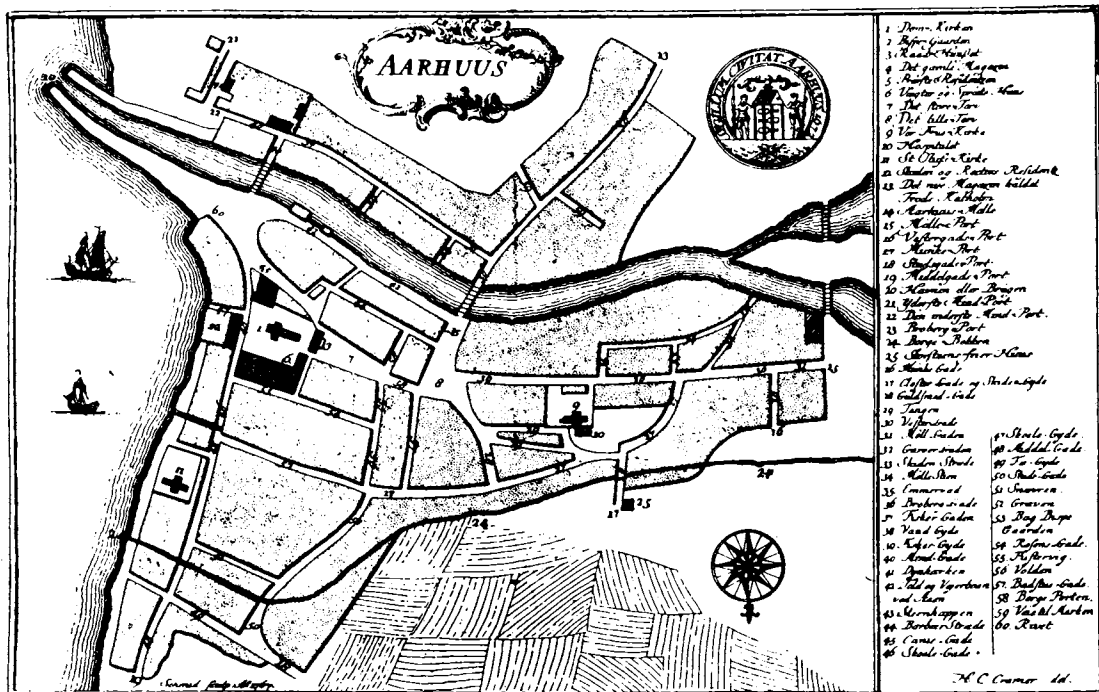
Flere gamle Historikere har villet fortælle, at Byen oprindeligt skulde have ligget en $\frac{3}{4}$ Mil oppe i Landet paa Landsbyen Lisbjergs nuværende Plads. Denne gamle By skulde være blevet ødelagt af den norske Konge Harald Haarderaade, og den nuværende By skulde da være opført ca. 50 Aar senere under Erik Ejegods Regering. Herom kan man imidlertid intet vide, men det forekommer lidet troligt. Thi for det første hører man Tale om Nordmændenes Strandhugst og Angreb med deres Flaade, hvad altsaa bedst passer paa Byens Beliggenhed ved Havet, og dernæst fortæller Adam af Bremen, hvis Optegnelser om Norden skriver sig fra Midten af det ellefte Aarhundrede, at der er Overfart til Sjælland fra Aarhus. Han tilføjer, at Havet ofte er stormfuldt, og Rejsen tillige farefuld derved, at, om Medbøren end blæser, man dog er udsat for at falde i Sorovernes Hænder. At der imidlertid ogsaa kan have ligget en By ved Lisbjerg, som er blevet ødelagt, er jo ikke utænkeligt. Noget sikkert kender man imidlertid ikke dertil.

At der har boet Mennesker paa det nuværende Aarhus Grund i den ældre Stenalder, da en Fjord skar sig ca. 12 km ind gennem Aarhusdalen, viser et Bopladsfund, som blev gjort i 1871, da man anlagde Filtre til Vandværket i Mølleengen. Der blev blandt andet fremdraget en Hjortetaksoxse, et Flintbor, nogle Flækkeblokke og en Del Flækker og Spaaner. En noget yngre Boplads spores paa Knudris Bakke, hvor der i Overfladelaget, navnlig i 1892, er optaget Mejsler, Okser og Flækker, mest af den yngre Stenalderes Præg. Dybt i Grunden under Skolegade er der fundet en Stenokse med Skaffhul, som i 1847 indgik til Nationalmuseet. I Villa Montanas Have paa Frederikshjerg er der i en lille Stenaldergrav fremdraget et Flinteredskab. Fra Broncealderen stammer Roverhøjen i Havreballe Skov, i hvis Bund der var Levninger af en Egekiste fra 1400-1200 før Kristus, medens der højere oppe laa en aflang Stenkiste fra ca. 800. Paa Reginehøjs Mark paa Kristiansbjerg er der i en Høj funden et Broncesværd. I Domkirkesognet har der været to Gravhøje, og i Frue Sogn er der en nu delvis sløjft Høj. Men det værdifuldeste Ollidsfund, der er gjort i Aarhus, stammer fra Jernalderens sidste Periode, Vikingetiden. Da Grunden blev udgravet til Aarhus Teater, blev der i Maj 1898 helt nede ved den faste Havbund under et næsten 4 m dybt Kulturlag fundet, sammen med andre Genstande, et sjældent Pragt-

stykke, et forgyldt Bronzebeslag til et Drikkehorn, prydet med 6 Fugle, i den fra den store Jellingesten kendte irsk-nordiske Stil.

Ikke meget yngre er de 5 i Aarhus fundne Runesten, der nu er opstillede i Aarhus Museum, og som alle stammer fra Tiden omkring 1000.

Et Segl fra 1423, der bærer Omskriften „Arusiensis civitatis secretum“, viser Byens ældste Vaaben. Over den af Bolger beskyllede Bymur ses to runde Taarne forbundne med en Portal, under hvilken sidder Skt. Clemens med Anker og Skt. Paulus (eller Petrus) med Sværd. Dette bruges atter i 1535, men i 1581 og 1608 er Vaabnet et Skjold med tre Aareblade. 1648 anvendes et Skjold, hvori ses et Hus uden Vægge, i hvilken ligger 3 Aarer, med Omskrift „Sigillum Civium Aarhus 1648“. Fra 1672 benyttedes et Vaaben, der viser Huset med de tre Aarer holdt af to Vildmænd, foroven en svævende Hjælm med Hjælmdekke, forneden rullende Bolger, hvori to

Kort over Byen i 1767.

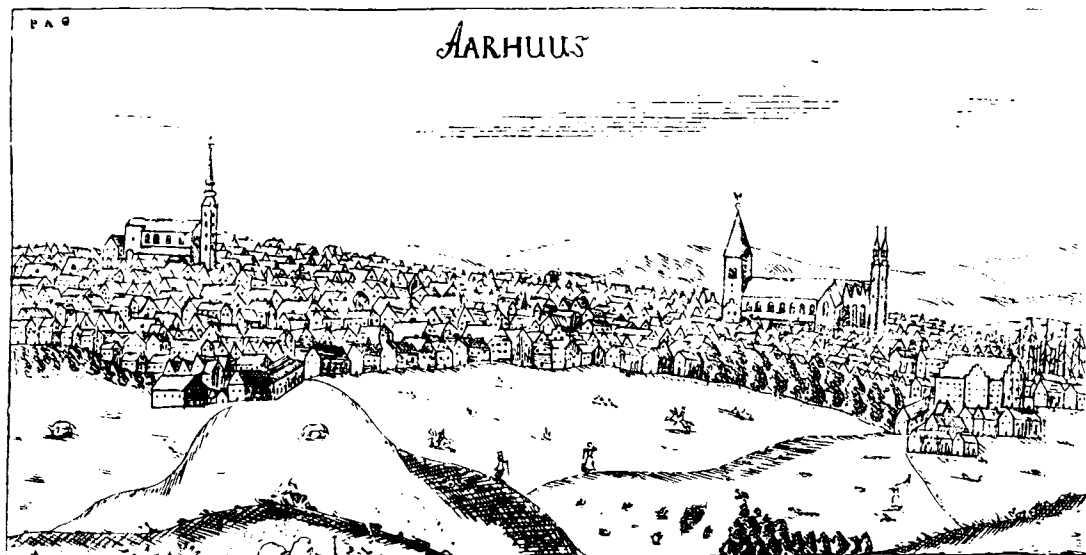
krydsvis svømmende Fisk. Dette Vaaben, der er formet efter den fejlagtige Forklaring af Navnet, blev ifølge kongelig Approbation af 30. Januar 1900 erstattet af det ældste fra 1423.

Hvad vi ved om Aarhus ældste Historie, skyldes - som jo forresten næsten al middelalderlig Historie - Kirken og dens Mænd. Det er Brydningen mellem Hedenskab og Kristendom, som vender Gejstlighedens Oje mod den formodentlig allerede ikke helt ubetydelige Sostad. Hvor megen Vægt man vil lægge paa Beretningen om, at Aarhus allerede for Kong Gorms Dage fik en Trækirke, og at det var denne „Trefoldighedskirke“, som opbrændte ved Harald Haarderaades Hartogt, bliver en Skons-sag. Vist er det imidlertid, at Erkebispens i Bremen, hvem Nordens Kristengørelse af Kejser Otto var underlagt, kaarede de 3 Byer Slesvig, Ribe og Aarhus til Bispedømmer kort for 950, og at Erkebiskop Adalag indsatte en formodentlig tysk Munk Regnbrandt til Biskop i Aarhus. Ved disse Bispedømmer tør man foreløbig næppe tænke sig andet eller mere end en Slags Centralstationer for Missionsvirksomheden i Jylland. Ved Regnbrandts Dod i 988 fik han ikke nogen Efterfølger. Norrejylland

har sikkert været for tyndt befolket til at filtrænge et kirkeligt Centrum. Adam af Bremen, der sikkert kender det af Selvsyn, skildrer det med disse Ord: „Jordbunden er gold; naar man undtager de Strækninger, som ligge i Nærheden af en Aa, ser næsten det hele ud som en Ørk. Det er en nøgen og saltholdig Hede. Medens i Tyskland næsten hver Egn overskygges af skumle Skove, saa er Jylland endnu mere uhyggelig, og man undgaar det gerne, til Lands for dets Ufrugtbarheds Skyld og til Vands paa Grund af Faren for at møde Vikinger. Næppe nok finder man det opdyrket hist og her, og næppe er det skikket til Bolig for Mennesker. Men hvor Havet tager det i sin Favn, har det endda anseelige Stæder. Dette Land var det, som Kejser Otto fordum gjorde skatskyldig og inddelte i tre Bispedommer“.

Forst under Svend Estridsen og Biskop Adalbert, i 1060, da Ribe Stift deltes i fire Bispedommer, blev Aarhus Sædet for Biskoppen over Aabo- og Loversyssell. Denne Mands Navn var Christian, men ellers vides der intet om ham.

De første Aarhundreder af Aarhus Bys Historie kender man meget lidt til. Endelig omkring 1200 kommer en for Aarhus By haandgribelig og betydelig Begivenhed, da Bispem Peter Vagnsen af Hvide Slægten lægger Grundstenen til Domkirken. Forholdet her i Norden har næppe nogensinde været saaledes, at det var Kirken eller Klosteret, der skabte Byen. Snarere har Gejstligheden sørget for Anlæg af Kirker og anvist Munkene Pladser, hvor der forud var mange Folk samlede. Selve Domkirkens Grundlæggelse peger da hen paa, at Aarhus paa det Tidspunkt har været en efter Forholdene betydelig By. Allerede i det 12te Aarhundrede har den rummet et Par Kirker, nemlig Skt. Olaf nede ved Stranden, der rimeligvis var bygget af Træ og nedrevet i det 17. Aarhundrede, og Skt. Nicolaj, den nuværende Frue Kirke, og desforuden nogle Kappeller. Omkring Domkirken rejste der sig Bygninger for dens Tjenerskab. Mod Ost et Helligaandshus med Forsamlingsværelser og Boliger for Kanniker, mod Nord og Vest den biskoppelige Residens, hvor den høje Herre, der i Middelalderen ogsaa var overste verdslige Myndighed paa Stedet, holdt til Huse med sit store brogede Folge, hvor han havde sine Stalde og hele sit Forraad. Dens Navn var Aarhusgaard, og først ved Begyndelsen af det 17. Aarhundrede med Indsættelsen af de kongelige Lensmænd, som Kobstædernes overste Tilsynshavende, overføres dette Navn til Havreballegaard Syd for Byen, det senere Marselisborg.

Aarhus omkring 1760.

Det middelalderlige Aarhus har ikke blot i Udstrækning været langt mindre end det nuværende, men dets Form og Territorium har delvis ogsaa været en anden end senere, idet Byen væsentlig strakte sig i Længden fra Nord til Syd. Nord for Aamunden har der efterhaanden samlet sig en Række Huse, og overfor disses Bagside er man aller begyndt at bygge, og dermed er det første Tillob til en Gade skabt. Meilgade og Studsgade har været de anseligste Gader i det gamle Aarhus. Mod Syd har Aaen været den naturligste Grænse med Fiskergaden som yderste Port. Mod Vest har Linien antagelig løbet fra Basballebroen over Immervad i nordostlig Retning ned mod Studsgade. De gamle Benævnelser Volden og Borgporten kunde pege paa, at den oprindelige Befæstning er løbet helt inde i Centrum af det senere Aarhus. At Byen har været belæstet i Middelalderen med Mure, Volde og Grave, ligesom andre Købstæder, tør anses for givet.

Baade Valdemar Sejr, Erik Menved og Dronning Margrethe viste sig som Velgørere over for Aarhus By. Om den sidste horer vi, at hun overlod Byen Riis Skov, og omtrent paa samme Tid optrak hun Grænserne for Aarhus Bymark, noget, hvortil der i senere Aktstykker ofte hentydes. Det var Byens bedste Mænd, der til et godt Stykke op i det 17. Aarhundrede styrede dens Anliggender. Der fandtes 7 eller 8 Raadmænd, der ved Valg supplerede sig selv og udpegede Borgmestrene, hvis Ansættelse imidlertid krævede kongelig Anerkendelse. Den verdslige Ovrighed var Byfogeden, der ogsaa kaldtes Kongens Foged, og hvem det tilfaldt at vaage over Lovens Haandhævelse.

Hvad der karakteriserer Aarhus Borgerskab i Middelalderen, er dets aabenbare fjendtlige Holdning overfor Kirkens Mænd. Hele det 15. Aarhundrede igennem staar der Strid mellem Borgerne og Gejstligheden. I 1410 er der saaledes oprettet et Forlig mellem Biskop Bo og Borgerskabet, og i 1438 har der været Stridigheder mellem Sortebrodrerne og Byens Borgere, og det syntes at have gaaet heftigt til. Men Munkene maatte trække det korteste Straa, idet Prioeren, Broder Oluf, sagde Foged, Borgmester, Raad og Almue fri for al Skyld, Del og Trætte, som dem og Klosteret imellem var, „fordi de finge Hans Guldsmed af Klosteret.“ Under Kong Christian den 1ste har Aarhus været pantsat til Biskop Jens Iversen Lange. Bispen var en baade myndig og stridbar Herre, der kun gjorde, hvad der passede ham, og kun lidet brod sig om Kronens og Byens Tarv, naar kun hans egne og Kirkens skottedes. I 1459 be-

Aarhus set fra Wallensteins Skanse.

sluttede Regeringen sig dog til at byde ham Trods. Tværtimod Kongens Brev havde han ladet en Fetaliebroder, Esbern Jyde, løbe ud af Aarhus Havn. Han indstævnedes da for Rigets Raad, der suppleredes med Erkebisp Tue og to Biskopper i Betragtning af den anklagedes gejstlige Stand. Han tildømtes at afstaa Aarhus, som han havde i Pant. Biskop Jens søgte nu at gøre gode Miner til slet Spil og prøvede paa at trække Sagen i Langdrag under Paaskud af at skulle raadføre sig med Kapitlet. Da der imidlertid stadig intet hørtes fra ham, tildømtes Kronen atter Aarhus. Det synes imidlertid, som om den snu Bisp alligevel har faaet det, som han vilde, thi 10 Aar efter maa han ihvert Fald atter have haft Byen i Pant, da der er Kvittering fra ham til Byens Raad for de 200 Mark, som „the pleye at giffve“.

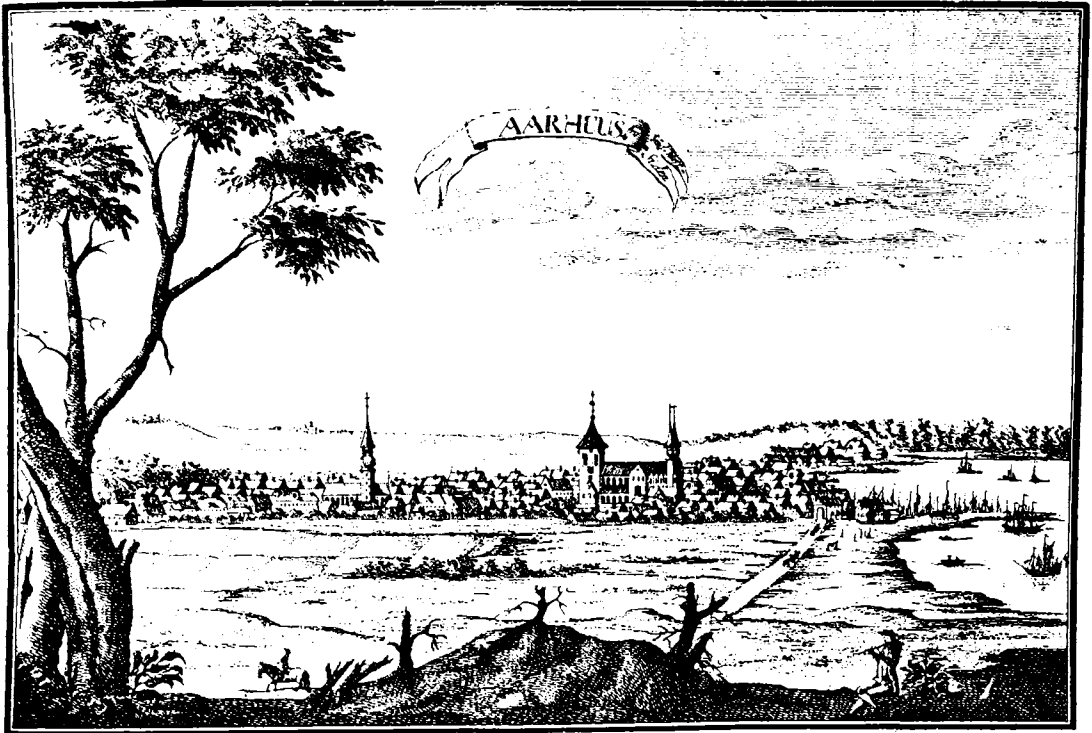
Forholdet til Kronen har været langt bedre, og man har uden lydelig Knurren fundet sig i de ganske vist heller ikke store Krav, den stillede. Som Regel var det kun den aarlige kongelige Skat paa 200 Mark og nu og da en beskeden Udskrivning til Leding — saaledes i 1415, da 30 Mand var Byens Kontingent til Forsvaret af Flensborg mod Hertugen og Greven, eller som fire Aar efter, da tre Mand maatte møde med Redskaber, Ol og Mad til Udbedring af Flensborgs Befæstning. Til Gengæld opnaaede Aarhus saa i 1441 sin første Stadsret, Christoffer af Baiereus Stadsret, hvorved der tillagdes Byen adskillige Rettigheder og Privilegier, Dokumentet lyder saaledes:

Vi, Christoffer med Guds Naade Danmarks, Wenders og Goters Kønning, Palantz Greve paa Rein og Hertug i Bayern, gøre vitterligt alle Mænd, som nu ere og komme skulle, at vi have taget og undfanget og tage og undfaa med dette vort aabne Brev vore elskelige Borgmestre, Raadmænd, Borgere og al Menigheden, som bygger og bor i vor Købstad Aarss og alle deres Tjenere, Hjon og Gods udi vor kongelige Værn, Hegn og Beskærmning, og unde dem naadeligen at have, nyde og bruge alle disse efterskrevne Artikler, Frihed og Naade. Først at de maa og skulle være toldfri, hvor de kommende vorde udi vort Rige Danmark at købe og sælge undtagen Skaane Marked og andre vore Fiskelejer (om Høsten). Item skulde de have Besætning i fornævnte vor Købstad Aarss for vitterlig Gæld, saa at hvo som der besætter vorder og dyrges at fare overhørig bort, da skulle de have Magt at fuldfølge ham paa deres Byting med Vold. Item, hvo sig forbrøder eller (mod) Byfreden gør udi fornævnte vor Købstad, han skal saa meget have forbrudt og bedre imod Byen som imod os. Item, hvo der gør ulovligt Køb, han skal bedre tre Mark for hver Tid, Halvdelen Kongen og Halvdelen Byen. Item skal ingen købe eller besidde vort Skattegods udi vor Købstad Aarss uden de som Skatter og andre kongelige Tyngder bære og dele med vore Borgere, uden vi nogen synderligt dermed be-naader. Item skal fornævnte vore Borgeres Byfred være og udstrække sig sønden ved Byen fra de Diger mellem Havreballe Ager og Brobjerg og vesten fra det Dige, som Galgen staar paa op til det Dige som løber i Stranden hos Wedelby Hole, som det fra Arrilds Sæd været haver. Item skal eller maa ingen sælge i nogen ulovlig Havn, som ligger hos eller omkring fornævnte vor Købstad Aarss under det Gods Fortabelse som han saa køber eller sælger, halvt Kongen og halvt Byen. Item unde vi dem fri Mark, Skov, Fægang, og Fiskeri udi Saltvand, som de fra Arrild haft og nydt haver. Item hvo med Rette fordelt vorder og fredløs gjort i fornævnte vor Købstad og siden fredløs kendt paa Viborg Landsting, som det sig bør, han skal være fredløs over hele Riget. Item skal ingen bygge eller Borger vorde i fornævnte vor Købstad, som anden Husbonde eller Forsvar haver end os, uden nogen haver det af vor synderlige Naade. Hvo herimod gør, han skal skatte som Borger og købe som Gæst. Item skulde vore Borgmestre og Raadmænd have Fuldmagt at regere alle Embeder i fornævnte vor Købstad efter Skellighed, som de ville være bekendt for os. Item skal eller maa ingen gøre Sambinding imod vore Borgmestre og Raadmænd under sit Hovedlod. Item skal eller maa ingen gange eller ride med spændt Armbrøst Dag eller Nat i vor Købstad Aarss. Dyr-ges nogen det at gøre og kommer til Skade derved, han skal beholde Skaden ubødet. Item skal allehaande Købmandsskab vejes, som de i Stæderne vejes, hvo det ikke gør, han give tre Mark, han som sælger og tre han som Køber, Halvdelen Kongen og Halvdelen Byen.

Alle disse fornævnte Artikler have vi naadelig undt og givet og unde og give fornævnte vore elskelige Borgmestre, Raadmænd, Borgere og Menighed i Aarss, paa det at vor Købstad deraf maa forbedres, dog ville vi have Fuldmagt dennem at forbedre og til- og afsætte om os tykker det nyttelig at være.

Thi forbyde vi alle, ihvo de helst ere, og særdeles vor Foged og vore Embedsmænd, fornævnte vore Borgmestre, Raadmænd, Borgere og Menighed i Aarss mod denne vor Gunst i nogen Maade at hindre eller lade hindre under vor kongelige Hævn og Straf. Givet paa vort Slot i København Marie-Besørgelses-Dag 1441 under vort Segl, i det andet Aar af vor Regering.

I sidste Halvdel af det 15. Aarhundrede træffer vi flere Kongebud Aarhus vedrorende, der tyder paa en god Vilje til at hjælpe Byen. Under Kong Christian den 1ste har vistnok særlig Kongens Hofmester, Hr. Erich Ottesen, været den en god Fortaler. Da der saaledes i 1472 har været en stor Ildebrand i Byen tilsagdes der Borgerne 12 Aar Frihed for Udbud og al anden kongelig Tynge undtagen Byskatter. Fem Aar senere skænkede Kongen Byen en Grund langs med Aaen fra Broen og til Sonderport for at Byen kunde udvides og forbedres. Byens Rettigheder blev ofte senere bekræftede og udvidede, saaledes i 1450, 1466, 1475, 1486, 1505, 1515. 1540, 1561, 1597, 1648 og 1671.

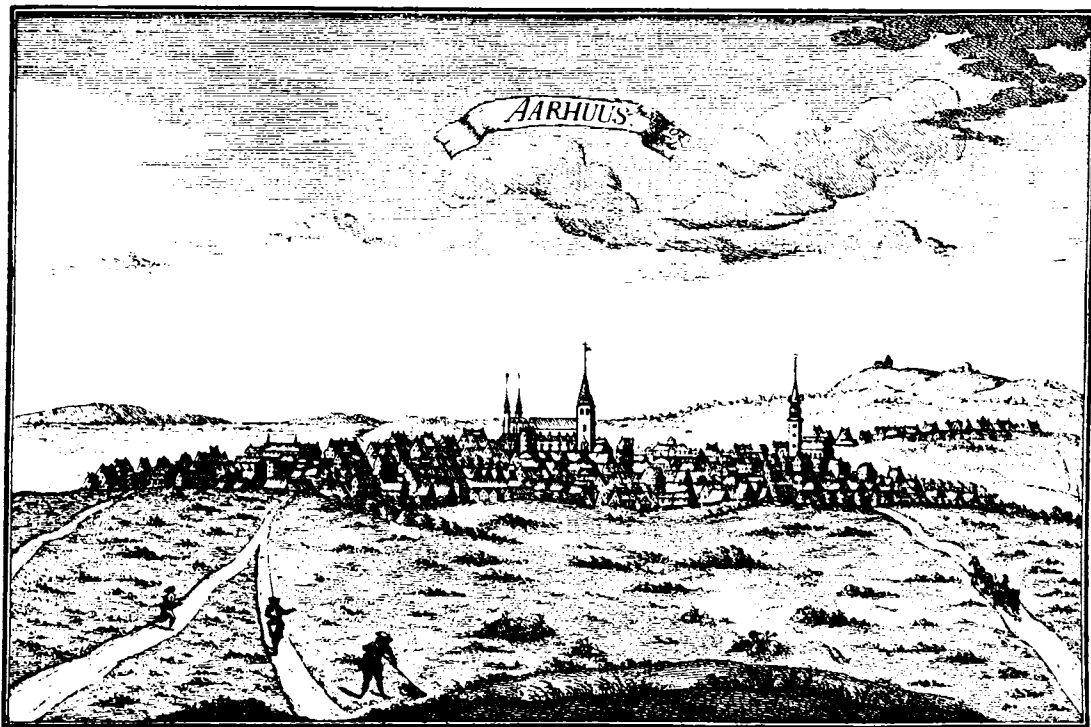

Aarhus set fra Wallensteins Skanse.

Mærkeligt nok fik Aarhus i Middelalderen kun to Kløstre. Ældst var det til Skt. Nicolaus indviede Sortebrødrekløster, der skal være grundlagt i 1227 eller nærmest følgende Aar, men som ihvert Fald bestod i 1246, idet der da herfra, ligesom fra andre Dominikanerkløstre, sendtes Munke til Estland. I de efterfølgende Tider nævnes Kløsteret oftere. I 1255 var Prioren med i den Kommission, der skulde undersøge Rygterne om Kongesønnen Niels' Hellighed, og i 1267 beskikkedes han til Dommer i Striden mellem Aarhusbispens og Om Kløster. Aaret 1300 solgte Kløsteret sin Andel i en Kro i Aarhus og 1405 maatte Jens Nielsen Lovenbalk til Avnsbjerg forpligte sig til at lade holde en evig Messe i Kløsterets Kirke for den af ham dræbte Jens Jensen Brock til Clausholm, der blev begravet i denne Kirke. I 1438 tvistedes Kløster og Borgerskab i Aarhus. I Testamenter betænkedes Kløsteret flere Gange, saaledes i 1268, 1304, 1308 og 1456. I Aaret 1517 var Prioren her og Munke fra Vor Frue Kløster i Aarhus i Domkirken for at granske Datoerne paa Bispenses Bos og Ulrik Stygges Ligsten. Tidspunktet for Kløsterets Ophævelse kendes ikke nøje, men man antager det var i 1530. Vel havde i December 1529 Kong Frederik den 1ste skænket Kløsteret

med alt Tilliggende, Have, Abildgaard og Teglggaard til Biskop Ove Bille paa Aarhus Bispedømmes Vegne, men det var tilføjet i Gavebrevet, at Overtagelsen først skulde finde Sted, „om saa sker, at Sortebrodrerne i Aarhus forlade deres Kloster“. Ved Reformationens Indførelse blev Klosteret inddraget under Kronen og i 1541 indrettet til et Hospital, som hvilket det endnu tjener.

Det andet Kloster, efter Orden og Beliggenhed kaldet Vor Frue Kloster paa Brøbjerg, husede Karmelittermunke. Klosterkirkens Værnehelgen var Skt. Jorgen. Det er rimeligvis grundlagt ved Midten af det 15. Aarhundrede og i hvert Fald før 1462, siden det paa et da i Bryssel afholdt Generalkapitel opregnedes som et af de 8 Kløstre, der horte til Karmelitterordenens provincia Dacia. I Folge et Pavebrev fra 1482 var det Aarhusbispens Jens Iversen, der oprettede Klosteret ved Skt. Jorgens Kapel i Aarhus. Om Klosterets Historie vides ikke meget. I 1486 skænkede Povl Laxmand det noget

Aarhus set fra Galgebakken.

Gods i Ringkøbing Amt, som han dog Aaret efter ombyttede med andet. I 1499 fik det af Markvard Brun, mod Forpligtelse til at lade afholde en ugentlig Messe, en Abildhave, hvilken Prioeren Niels Christiensen i 1506 mageskiftede til Aarhus By mod en Kaalhave. I 1495 og i 1517 betænkedes det i Testamenter. Ogsaa dette Kloster blev for Reformationen forladt af Munkene og overladt til Biskop Ove Bille, idet han i 1531 af Kong Frederik den 1ste fik Tilladelse for sig og Efterkommere til at beholde det „da Konventsbrodrerne af mærkelige Aarsagers Skyld havde opladt ham Klosteret med Grund, Kirke, Kirkegaard, Huse, Toft og Humlegaard“. Hvornaar det er nedrevet vides ikke nøje. Det har ligget paa Brøbjerg, den nuværende Frederiksgade, paa dens vestlige Side. Paa Stedet er der fundet Murstensfundamenter og Menneskeben og i 1907 samt 1922-23 afdækkedes der Rester af Kampestensfundament af Klosteret.

Af Hospitaler og milde Stiftelser havde Aarhus i Middelalderen mindst 2, nemlig Helligaandshuset og Skt. Karens Gaard og mulig tillige en Skt. Jørgens Gaard. Hellig-

aandshuset horte til Rækken af borgerlige Hospitaler af dette Navn og styredes af en Forstander, der tillige i Følge Domkapitlets Statutter af 1388 skulde være Kannik ved Domkirken. Det ældste daterede Dokument, hvori det nævnes, er udstedt i 1354 og er en Stadfæstelse, som Kong Valdemar gav paa et Brev, hvorved Ridderen Peder Gødesen skænkede Helligaandshusets Provisor en Del Jordejendomme paa Djursland til Genopførelse og Istandsættelse af Helligaandshusets Kirke. Aar 1398 bortlejede det 2 af disse Gaarde i Ebdrup. I Aaret 1400 var Aarhuskanniken Niels Jonsson Forstander i Helligaandshuset. I 1540 var Hospitalet ode og Kongen skænkede det da til Superintendenten i Aarhus Mads Lang. I dette Dokument siges det at ligge vesten ved Immervad og ned til Aaen. Skt. Jørgens Hospital maa som sædvanlig udelukkende have været bestemt for spedalske, og maa af den Grund have ligget uden for Byen. Noget bestemt vides dog ikke om det, men det synes at have været nævnt i 1514 i Mogens Gøyes Testamente. Ogsaa Skt. Karens Gaard synes at have været et Hospital for spedalske. I alt Fald kaldes den i 1512 for „domus leprosororum sanctæ Katerinæ Arusiensis“ i et Brev, hvorved Pave Julius den 2den stadfæstede Kong Hans' Gave til det af Maar-

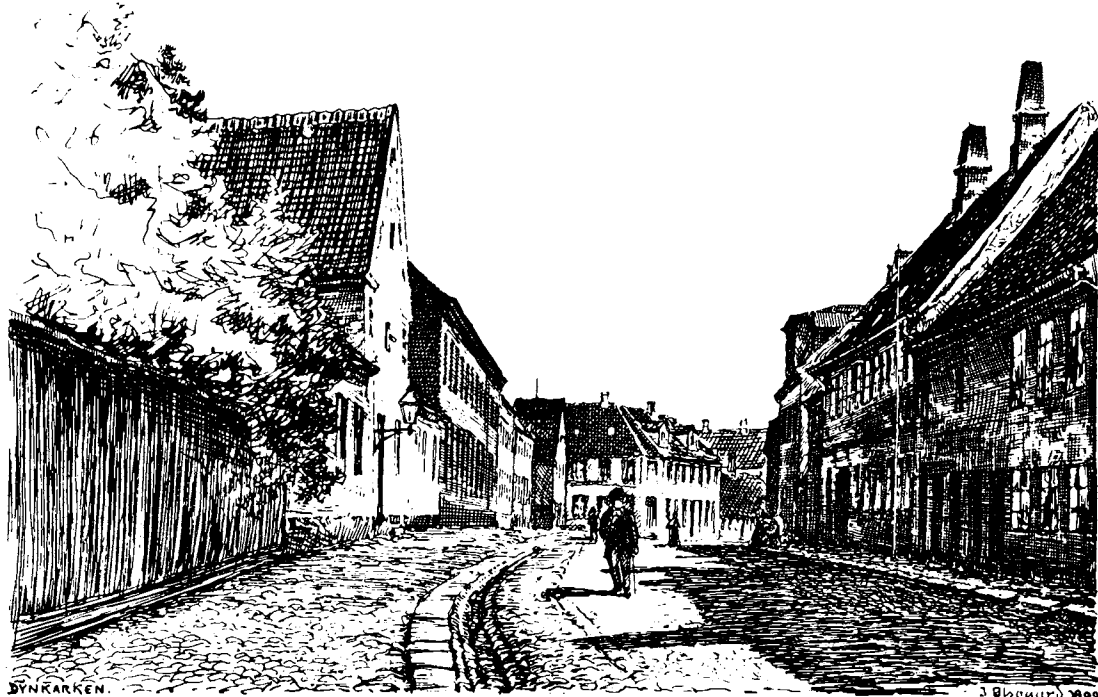

Aarhus i 1816.

slet Kirke og „Spitalshavre eller Plovkorn“ af 7 omliggende Herreder. I 1515 henlagde Kong Christian den 2den Viby Kirke til denne Stiftelse. I 1523 fik Biskop Ove Bille af Kong Frederik den 1ste Forlening paa den. Kort efter blev Klosterprovsten Svend Mogensen Forstander for den, og han overlod den til Oluf Hammer, der i 1531 og 1541 fik Livsbrev paa den, sidste Gang dog mod, at Plovkornet af de 7 Herreder fremtidig skulde ydes til Aarhus Hospital. Hvad der senere er blevet af Skt. Karens Gaard er ukendt, det menes imidlertid, at den har ligget ved Vesterport.

Foruden Domkirken, de to Klosterkirker og Hospitalernes Kirker eller Kapeller, har der i Middelalderen været endnu et Par Kirker i og ved Aarhus. Der var Helligtre-foldighedskirken, og den nordøst for Domkirken beliggende Skt. Olafs Kirke, der skal være opført af Træ i 1102 og have staaet indtil 1548, da den faldt sammen, hvorefter Menigheden henvistes til Domkirken. I 1637 blev der paa dens Plads, af Raadmændene Jens Christensen og Anders Lydrichsen, opbygget et Kapel af Bindingsværk, der i 1668 blev forbedret med „4 Bindinger Hus“, og i hvilket der holdtes Ligpræ-

dikener til Midten af det 18. Aarhundrede. Det er denne Skt. Olafs Kirke, der ved senere Tiders Misforstaaelser er bleven gjort til Hellig Niels' Hvilested, og paa dens Kirkegaard har der endog været rejst flere Mindesmærker, efter hinanden, til hans Ære. Fremdeles har der mod Nord udenfor Byen ligget et HELLIGKORSKAPTEL, der er nævnt i 1503. Det er bygget af Aarhusborgerne paa deres egen Bekostning, og derfor fik de efter Reformationen Tilladelse til at nedrive det. Paa Vor Frue Kirkegaard nævnes i Aarene 1485 og 1489 et andet Helligkorskapel. I Slutningen af det 12. Aarhundrede nævnes endvidere en „Skt. Nicolaj Kirke“, der da angives at have været Katedralkirke. Den blev i 1203 skænket til Skt. Klemens Kirke, og samtidig skænkedes ogsaa en „Vor Frue Kirke“ dertil. Disse to Kirker kan dog næppe tælles som særskilte Kirker, idet de antages at være identiske med de to Kirker, der senere optræder som Kirker for Sortebrodræklosteret og Karmeliterklosteret. Hvis dette er rigtigt, er det i begge Tilfælde ældre Kirker, som Munkene er komne i Besiddelse af og har bygget deres Kløstre ved.

Dynkarken med den tidligere Realskole.

Aarene fra 1540 til 1640 betyder i det store og hele Opgangs- og Fremskridtstider for Aarhus. Udadtill er der vel nok af det, som vor Tid vilde kalde for store Ulykker og Hjemsoigelser. I første Række Ildebrande og Epidemier, men det var, ligesom det horte med til Tiden og var en Følge af slet Byggeri og umulig Hygiejne. For blot at nævne nogle af dem kan vi fremhæve de store Ildebrande i 1541 og 1556, der hærgede hele Kvarterer af Byen. Første Gang fik Byen som Hjælp et kongeligt Brev paa 5 Aars Frihed for Skat og anden kongelig Tynge for de Borgere, der havde haft Skade af Ilden. Hermed fulgte saa en Tilladelse til at maatte nedbryde af Skt. Jorgens Kloster ude paa Brobjerg, hvad Sten, Tommer og andre Dele, man kunde have Brug for til Bygningsmateriale. Anden Gang har Ilden rimelivis ikke huseret saa stærkt, thi nu slap de skadelidte kun med 2 Aars Fritagelse for Skat og Tynge. For at forslaa det Omfang, hine Dages Brande kunde tage, maa man ikke alene tage det daar-

lige Bygningsstof, Straatage, Bindingsværket o. s. v. i Betragtning, men ogsaa erindre, at her endnu ikke fandtes Antydning af et organiseret Brandvæsen. Nabo hjalp Nabo med nogle Pose Vand, men hvad skulde det forslaa, naar Vinden bar paa, og den ene maatte lænke paa at bjærge sig, fordi det brændte hos den anden. Først langt ind i det 17. Aarhundrede kommer Anskaffelse af kommunale Slukningsredskaber.

En anden og maaske endnu værre Gæst var Pesten. Over for denne stod man nemlig magtesløs. I 1572 synes den navnlig at have huseret frygteligt, og der opgives, der skulde være død 2500 Mennesker af denne. Dette er dog sikkert overdrevet, da Byen den Gang højt regnet har haft 4000 Indbyggere. Pesten kan følges videre op igennem det 17. Aarhundrede. Den huserede i Byen i 1602, 1619 og 1634.

Lavene spillede saa en stor Rolle i det gamle Byliv, at en Skildring af deres Væsen og Virken nødvendig horer med ind i Billedet. For Aarhus Bys Vedkommende fandtes der 8 Lav. Disse Lav var Bagernes, Smedenes, Skomagernes, Skrædernes, Handskemagernes, Snedkernes, Murermestrenes og Hattemagernes. Senere kom hertil Drejernes og Rebslagernes. Lavenes Vilkaar, der tildels var ens for alle Lav, var vedtagne af Borgmester og Raad i Fællig med Oldermænd og Bisiddere i Lavet. De vigtigste Bestemmelser var følgende:

1. Hvert Aar skal vælges en Oldermænd og 2—4 Mestere, som Lavet er stift til.
2. Oldermænden med sine Bisiddere skal en Dag om Ugen høre hvad Klagemaal, der kan være mellem Mester, Svend eller Dreng, og dømme dem imellem.
3. Al mulige Bøder skal de to Trediedele være forfalden til Enker, Faderløse og Husarme af Haandværket, den tredie Part tilkommer Oldermænden og hans Bisiddere.
4. Oldermænden skal holde „en klar Register“ over indkomne Bøder.
5. Til disse Sammenkomster skal Lavet have „et vist Sted og Lavs-Hus at besøge“.
6. Udi saadan Forsamling og Lavs-Hus maa ikke holdes Drikkelag og Gæstebud. De, som handler herimod, skal straffes efter deres Formue. Den ene Part tilfalder Kgl. Majestæt, den anden Aarhus By, den tredie Angiveren.
7. Enhver, som vil bruge og være sig af et Haandværk, skal melde det for Borgmester og Raad, der optegner hans Navn og med Bytjenerne tilskikke Oldermænden det. Han skal kunne vise sit Hus og gøre Besked for, hvor han er kommen fra.
8. Den Svend, der anstiller sig modvillig og forsommer sin Mesters Arbejde, skal straffes, og med Bøderne forholdes som før, de to Partier til de fattige Enker og faderløse Børn i Lavet, den tredie til Oldermænden, hvis han løvlig kan overbevises.
9. Hvis en Mester forholder sin Svend hans Løn uden billig Aarsag, maa Svenden beklage sig til Oldermænden og Bisidderen, der skal hjælpe Svenden til hans Løn.
10. Ingen Haandværkere maa i denne deres Forsamling træffe nogen Afgørelse om Priserne paa deres Varer uden Kongens og Øvrighedens Billigelse.
11. Den, der vil drive et Haandværk, skal lade sit Navn indskrive hos Borgmester og Raad. Derved bliver han Børger, og ingen kan da forbyde ham at øve sit Haandværk, med mindre han er overbevist om nogen Uærlighed og Misgerning. Ingen, som vil nedfætte sig, skal heller være forpligtet til at gøre Gæstebud eller Mesterstykke. Den, der gør det, skal have forbrudt sit Børgerskab, og baade han og Gæsterne bøde efter deres Formue.
12. Alle Mestere skulle være pligtige til at tage alle fattige forældreløse Børn og Hittébørn i Væge, og disse Børn skal tjene dem et vist Antal Aar for Kost og Væge, saadan som Overformynderen og to dertil bekkede Raadmænd kan enes med Mestrene.

Børnene skal forsynes med de nødvendige Klæder i to Farver, og Midlerne dertil skal skaffes dels ved „Kirkeposen“, dels ved hvad Godtsfolk vil give dertil. Men hvis Mesteren selv klæder dem, skal Børnene være pligtige at tjene ham saa meget længere, eftersom Overformynderen aftaler det med Mesteren.

13. Den, der huser, hvem der er løben fra sin Mester og i de farvede Klæder, og ikke angiver det, skal straffes, som om han husede fredløs Mand.
14. Overformynderen skal en Dag om Ugen tilligemed de toende Raadmænd hjælpe til, at Hs. Majestæts Anordning efterleves, og desuden høre paa hvad Klager, der kan være Mesteren eller hans Svend og Dreng imellem, og lade de ulydige straffe.
15. Derksom nogen Mester lokker en andens Svende til sig, skal han give en Daler i Straf til de Fattige og endda miste sin Svend.
16. Saafremt nogen flere Gange er løben af Lære og efter Straf og Advarsel ikke forbedrer sig, skal han — halvt paa Byens og Lovets Bekostning halvt paa Kongens skikkes til Tugthus i København eller arbejde i Jern paa Bremerholm.
17. De fattige Børn, som lære et Haandværk og uden Nederlag klædes og fødes af deres Mestres, skulle være forpligtede til igen at bistaa dem og deres Hustru, hvis de ved Alder og Sygdom forarmes, med en vis aarlig Hjælp efter deres Formue, naar de selv er blevene voksne og kan ernære sig af deres Haandværk.
18. Saadanne Børn, som er anbragte ved et Haandværk, skal der, ligesom til de andre fattige, gives Tegn, at enhver kan vide, hvem det er han giver sin Almisse til

Foruden disse Regler var der en Del andre, der gjaldt for Lavsvæsenet. Man kan heraf se, at der i ældre Tider blev holdt streng Orden indenfor Haandværkets Rækker.

Basballebro.

Aarhus havde ogsaa flere betydende Gilder. De bekendteste af disse var „Vor store Frue Gilde“ „Skt. Gertruds Gilde“, „Skt. Sebastians Gilde“ og „Guds Legems Lav“. Navnet Gilde antager man kommer af geldan, gyldan, gelten der betyder betale, eller af gield, gildi, Kelt, der oversættes som Offer. Inden Kristendommens Indførelse havde hvert enkelt Bysamfund selvfølgelig ogsaa sin fælles Gud og sin fælles Gudstjeneste eller Ofring for at tilvende sig dennes Bistand. Efter at Kirken havde faaet Magten, ombyttedes den hedenske Guddom som Regel med en Helgen. Det oprindelige Offergilde gik derved mere og mere over til et Drikkelag, der dog vedblev at beholde sin højtidelige Karakter. Man kender kun lidt til de Gilder, der har eksisteret i Aarhus i ældre Tid, men man kan sikkert gaa ud fra, at deres Formaal har været det samme som de Gilders, vi kender andet Steds fra. Hovedformaalet var at yde Gildebødrene Hjælp og Understøttelse i alle Tilfælde, hvor de kunde trænge til den. I hvor omfattende Grad Hjælp kunde paakræves, faar man et levende Indtryk af gennem Læsningen af de gamle Gildeskraaer. Havde en Gildebøder slaaget en Mand ihjel, skulde de andre hjælpe ham i Livsvaade og sørge for, at han kom bort. De skulde hjælpe ham med at betale Mandebød, om han ikke selv formaadede det. Blev en Gildebøder slaaget ihjel af en, som var udenfor Gildet, da skulde de andre Gildebødrene hjælpe hans Arvinger til at faa Mandebød, og hvis Drabsmanden ikke betalte, sørge for at hævne ham. Enhver Gildebøder var forpligtiget til at hjælpe sin Medbøder i alle Retssager som Mededsmand og i det hele bistaa ham i alle Tilfælde, hvor det var nødvendigt. I Spidsen for Gilderne har staaet en Oldemand, der ledede Gildets Anliggender. To eller flere Gange om Aaret har der været holdt Stævne. Over disse hvilede der altid en særegen Højtidelighed. De var som Regel forbundne med en Messe for alle afdøde og levende Gildebødres og Gildesostres Sjæle. De levende ofrede Lys til Alteret i Kirken, og enhver var under Bodestraf forpligtet til at give Møde. Ovenpaa Messen fulgte et Gilde, til hvilket man forberedte sig længe i Forvejen ved Indkob af Byg til Brygning af Øl. Ogsaa Gildet skulde overværes af samtlige Bødrene, og kun Sygdom eller Bortrejse gjaldt som gyldig Fraværelsesgrund. Der var sat meget strenge Straffe for at bryde Gildestævnets Fred. Det ejendommelige ved Gilderne og det, som gav dem deres Eksistensberettigelse, var dog Pligten til gensidig Hjælpsomhed. Vilde nogen drage paa Pilegrimsfærd, eller led han under Ildsvaade eller anden Ulykke, var Bødrene forpligtigede til at yde ham en Skærv. Blev en Bøder syg, skulde de andre vaage over ham, og døde han, var det deres Pligt at ledsage ham til Graven og deltage i en Messe for hans Sjæl. Man vogtede ogsaa strengt over Gildets Anseelse, og enhver, der mistede sin Ære og blev berygtet, kunde ikke mere tilhøre det.

Det fornemste og rigeste Gilde i Byen har været Købmændenes. Grunden til, at Købmændene kom til at staa i første Række blandt Byens Indvaanere, maa naturligvis søges i den store Rolle, som Handelen og Markedslivet kom til at spille i Købstæderne.

Trods Brande og andre Ulykker var Aarhus dog med i det økonomiske Opsving, som faldt i 2den Halvdel af det 16 og 1ste Halvdel af det 17. Aarhundrede. Handelen paa Udlandet gav Udbytte, og velstaaende Købmænd kunde bygge rummelige Renaissance-Bindingsvæksgaarde, der maa have givet Byen et moderne Præg paa Kong Christian den 4. Tid. Enkelte af disse Gaarde har staaet helt op i det 20. Aarhundrede. Et lille malerisk Gaardinteriør, der har Knægte fra det 16. Aarhundrede, er bevaret i Vestergade Nr. 1. Juuls Gaard paa Hjørnet af Mejlgade og Graven viser en 2 Stokværks Facade fra Kong Kristian den 4des Tid. I 1908 forsvandt den store Gaard, som Raadmand Niels Christensen Skriver havde bygget paa Hjørnet af Lilletorv og

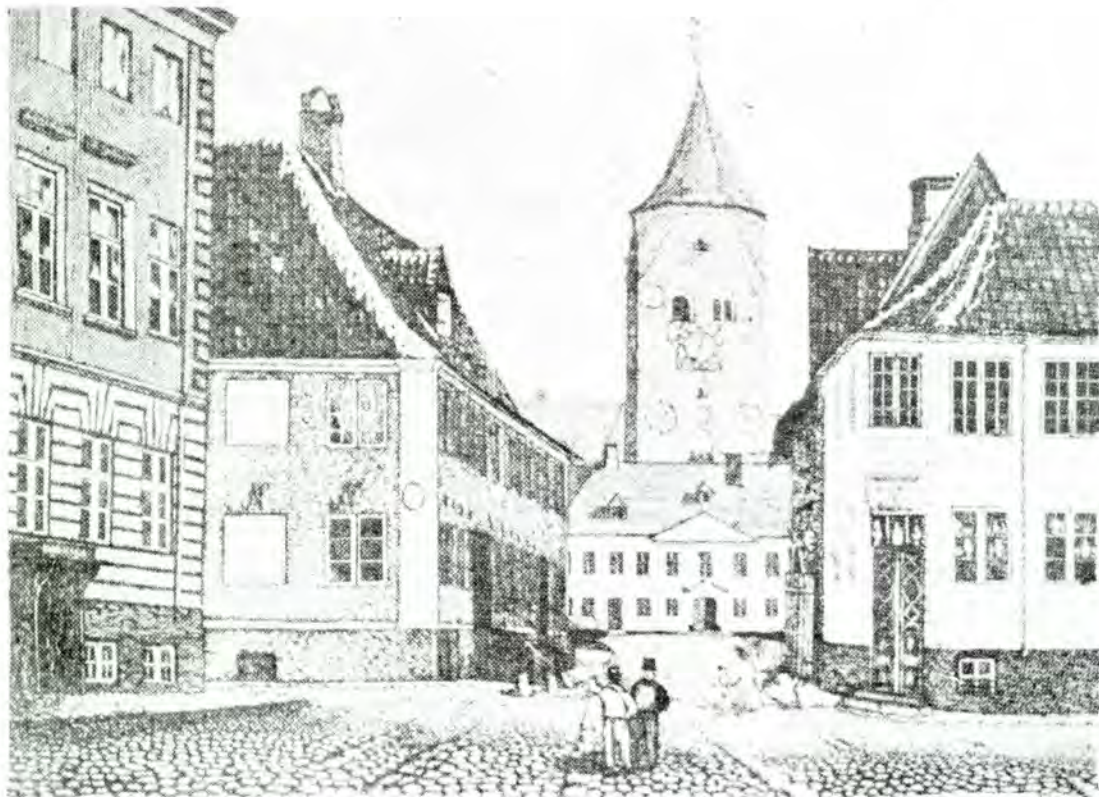
Immervad i 1597. Den er nu genopbygget som Borgmestergaarden i „Den gamle By“. I 1915 faldt den i 1593 af Poul Pirsens Skrivers opførte Gaard Badstuegade 2. Dens Nedrivning gav Anledning til, at man kunde afdække et Stykke af Borgportens Fundament og den gamle Vold og Grav Nord for Porten. Det grundmurede Hus, som Fru Christence Bryske opførte Syd for Aaen i 1606, og som blev kaldt Trods Katholm, var vistnok ret enestaaende blandt Bindingsværksgaardene.

Lille Torv i 1831.

Kong Christian den 4des Interesse for Oprettelse af industrielle Virksomheder naaede ogsaa til Aarhus. I 1614 fik Klokkeren ved Domkirken Hans Hansen Skonning Tilladelse til at oprette et Trykkeri og i 1635 til at anlægge en Papirmølle. Samme Konge havde Planer om Oprettelse af et Gymnasium i Byen, men disse gennemførtes ikke. Derimod fik han nogle smaa daarlige danske Skoler nedlagt og erstattet med een Skole, hvor der blev givet Undervisning i Dansk, Tysk, Regning og Skrivning. Men de store Krige gav Byen et Knæk. I Eftersommeren 1627 rykkede Wallensteins Soldater under Scharffenbergs Ledelse ind over den jyske Grænse, og snart stod de udenfor Aarhus. Byen havde allerede da faaet en Forsmag paa, hvad den kunde vente sig, da en Del danske Krigsfolk under Oberst Baudissin var kommen til Byen og havde plyndret i Godtfolks Boliger. Formodentlig har de taget sig deres tilgodehavende Sold betalt paa denne nemme Maade. Meget ved vi ikke om de kejserlige Troppers Ophold i Aarhus, skont nogle af dem laa her i over 1½ Aar. En Erindring, der gennem lange Tider mindede Aarhusianerne om dette Besog, var den af Krigsfolkene kort udenfor Byen opkastede Skanse, af hvilken Rester under Navnet „Wallensteins Skanse“ helt ned i det 19. Aarhundrede kunde paavises. Skont Aarhus sikkert er kommet til at svare en drøj Krigsskat, har den dog hurtigt forvundet Folgerne.

Det varede ikke længe for Krigstrompeten igen gjaldede. Denne Gang var det ikke kejserlige, men svenske Tropper under Torstensson, som man skulde i Lag med. Det var Trediveaarskrigens sidste Kampaar, der for Danmark førte til den ydmygende Fred i Brömsebro. De svenske Krigsfolk synes at have været værre end de tyske. I hvert Fald blev Byen ganske anderledes brandskattet denne Gang end sidst. Besøget varede ikke saa længe som sidst. I Begyndelsen af 1645 var Fjenderne atter

Borgporten

borte efter at have faaet Papir paa 4.000 Rdl. Brandskat. Skaden, som Byen havde lidt, var sikkert meget betydelig. Da Krigen igen udbrød i 1657 rykkede Svenskerne atter ind i Aarhus under Grev Kønningsmark, men blev i September 1658 fortrængt af Polakkerne. Da Danmarks Forbundsfæller i 1659 havde fordrevet Svenskerne fra Jylland, traf de Forberedelser til en Overgang til Fyn og samlede Landgangstropper og en Transportflaade i Ebeltoft. En svensk Flaade under Admiral Cox odelagde den 23. Juli Skibene og fangede Mandskabet og sejlede derpaa til Aarhus, hvor den den 27. Juli bombarderede Byen, gjorde Landgang og brændte nogle Transportbaade. Der foretoges en Plyndring, hvilket den ringe polske Besætning ikke kunde forhindre. Nogle Gejstlige og Borgere formaaede Admiralen til at standse Skydningen mod Betaling af 1111 Rigsdaler.

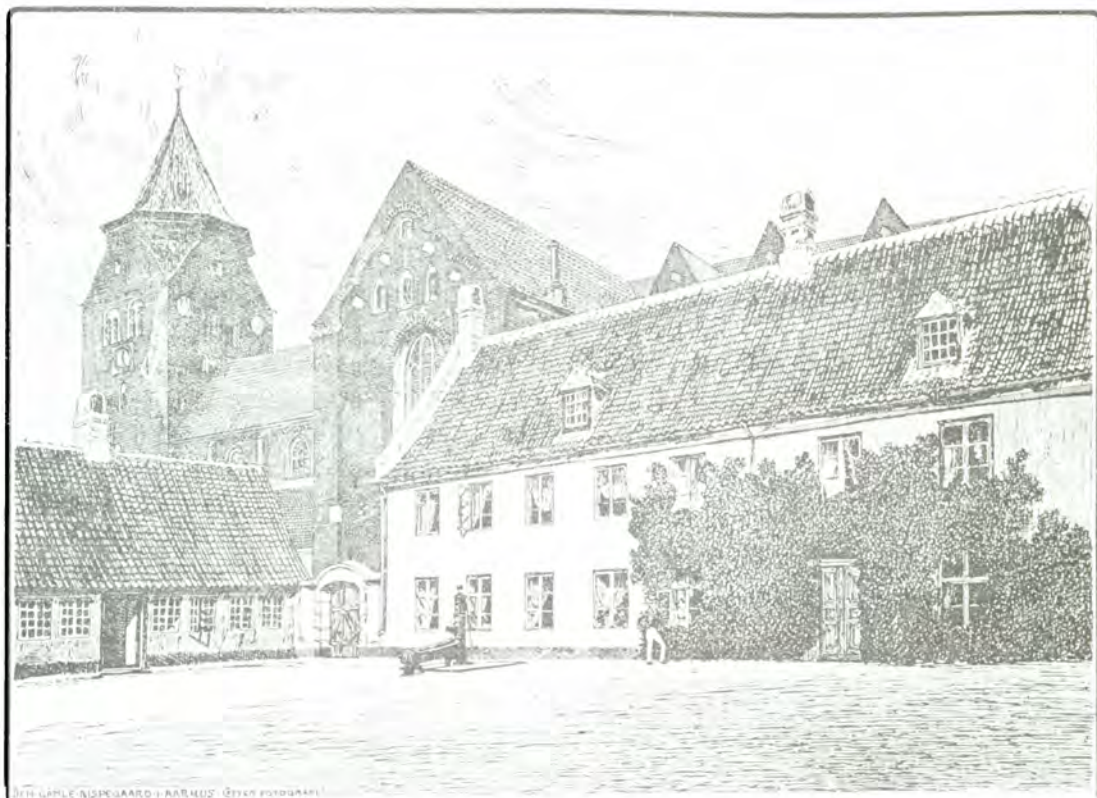
Ved Købstadsprivilegiernes Bekræftelse i 1661 blev Aarhus stillet direkte under Kronen, der ovede sit Tilsyn gennem Stiftamtmanden, og ved Forordning af 1682 blev Magistratsmedlemmernes Antal indskrænket. Aarhus blev dog regnet mellem de 9 største Købstæder, der bevarede deres to Borgmestre og „maatte bruge udenlandsk Handel“, men Raadmændenes Antal reduceredes til 3. Af Hensyn til Opkrævning af Accise blev der opført tjærede Træporte med Betjenthuse ved Indgangen til Byen,

Brøbjergs Port, Sønderport, Mindeport, Mejlgades Port, Studsgades Port, Munkeport og Molleport.

I 1772 stiftedes der en Klub, der i 1796 reorganiseredes under Navnet „Kronprindsens Klub“. I Aaret 1800 stiftedes „Det forenede dramatiske Selskab“, hvor C. N. Rosenkilde, der var Kantor ved Domkirken, i nogle Aar var den ledende Kraft. Der blev spillet Dilettantkomedie og opført Koncerter. I 1815 blev de to Klubber slaaet sammen til „Selskabet Polyhymnia“, og den 17. Januar aabnedes i Kannikegade Polyhymnias Teater, der rummede ca. 500 Tilskuere og var i Brug til 1898. I 1791 fik Typograf N. Lund paa Stiftamtmand Ove Hoegh Guldbergs og Biskop Hees Anbefaling Privilegium paa Oprettelse af et Adressekontor og et Bogtrykkeri. Den 3. Januar 1794 udsendtes første Nummer af „Aarhus Stifts Adresse-Contoirs Tidender“. 1811 blev A. F. Elmquist Bladets Redaktor. Han drev det stærkt i Vejret og kaldte det i 1831 for Aarhus Stiftstidende. Han udgav ligeledes i 1818 „Læsefrugter“, hvori St. St. Blicher og C. N. Rosenkilde skrev.

Ved Folketællingen i 1769 fandtes i Aarhus kun 3579 Sjæle. Det var en lille By, som den laa der inddelt i tre Roder med sine tre Torve, hvoraf kun det ene fortjente Navn af Torv, og med faa virkelige Gader, men med en Mængde Smoger og Gyder. Med Rub og Stub rummede den ialt 850 Beboelseshuse, de allerfleste af Bindingsværk og kun 4 à 6 grundmurede Bygninger. Danske Atlas siger om Husene, at den almindelige Mængde var tarveligt indrettede og til Købmandsbrug, men de allerfleste smaa Vaaninger eller Boder paa to, tre eller fire Fag, kun et Stokværk høje. Kun nogle ganske enkelte Gaarde, hvoriblandt Greve Danneskjolds og Stiftamtmand Skovboes Enkes var anseligere, Brolægningen var elendig og Gadernes Belysning ussel.

Det næste Sekel betyder en langsom, men forsat Stigning. I disse hundrede Aar

Interiør fra den gamle Bispegaard.

sker Forberedelsen til den stærke og rige Udvikling fra den Dag i Tressernes Begyndelse, da Aarhus Jernbanestation aabnes for Trafikken, og omtrent samtidig dens første store Yderhavn, nu „Gamle Havn“ staar færdig. Ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede talte Aarhus 4102 Mennesker; det var ganske vist ikke meget, navnlig ikke i Forhold til Randers, der viste en tre Gange saa stærk Sligning, men dog altid noget, navnlig i Sammenligning med Horsens, der var i Tillbagegang. I 1840 var Befolkningen steget til 7,000 og i 1834 var Byen vokset Randers over Hovedet, og i 1850 indhentede den Aalborg og stod derefter som Jyllands største Kobstad.

I 1828 oprettedes paa Borgmester Fleischers Initialiv „Prins Ferdinands Søndags-skole for vordende Kunstnere og Haandværkere“. Denne, beskedne Tegneskole, der blev ledet med stor Dygtighed af Maleren Emmerich Hoegh Guldberg, var Begyndelsen til Teknisk Skole. I 1839 oprettedes den videnskabelige Realskole i Spanien, der virkede til 1853. I Fyrrerne anlagde Oberst Julius Hoegh Guldberg Anlægget „Ven-nelyst“, og i 1848 stiftedes Haandværkerforeningen.

Den industrielle Virksomhed bevægede sig fremdeles i det gamle Haandværks sikre og udtraadte Bøner. Maskinerne havde endau ikke fortrængt Haandarbejdet. I Fyrrerne knejsede endnu kun en eneste Fabriksskorsten i Aarhus paa I. P. B. Jensens Olbryggeri. Af større Industri fandtes kun et Par Jernstoberier, nogle Garverier og Farverier. Forst i 1854 anlagdes Frichs Jern- og Metalstoberi, og de øvrige nu eksisterende store industrielle Foretagender er alle fra den nyere Tid.

Treaarskrigen fik ikke direkte stor Betydning for Aarhus. I Forsommeren 1849 var Aarhusegnen Skueplads for Kampe mellem General Ryes Brigade og Preusserne under General Prittwitz. Den 31. Maj stod der Nord for Byen ved Randers Landevej en Rytterfægning, hvor danske Dragoner under Ritmestrene Heramb og Barth slog preussiske Husarer paa Flugt, og Byen var over en Maaned besat af Preusserne.

Aarhus i 1860'erne.

Da de jydsk Baner skulde anlægges, stod der heftige Stridigheder angaaende disses Beliggenhed. Man stredes om Tværbaner fra Vest til Øst eller Længdebaner fra Nord til Syd. Længdebanernes Beliggenhed var man heller ikke enige om. Nogle vilde have Længdebane tværs igennem Halvøen, og andre vilde have en østjydsk Bane, der berørte alle de vigtigste Kystbyer. Tilsidst sejrede da Forslaget om Banen, der berørte de østjydske Kystbyer, og Aarhus blev derved et Knudepunkt.

I 1860 havde Aarhus 11.000 Indbyggere, og i 1880 var Tallet steget til 25.000.

I 1852 blev der paa Haandværkerforeningens Initiativ i en midlertidig Bygning paa Fredenstov holdt en Industriudstilling, der samlede 119 Udstillere fra hele Jylland. I 1853 hjemsogte Koleraen Byen og krævede 200 Ofre. Bebyggelsen blev imidlertid tættre i den gamle Bydel og voksede udenfor de gamle Porte. Nord for Domkirken, hvor Bankkontoret havde ligget siden 1837, byggedes den nye Stiftsprovste-gaard og det nye Raadhus.

Clemens Torv.

I 1864 holdt Preusserne Aarhus besat i 6 Maaneder.

Igennem de sidste 60 til 70 Aar er Aarhus vokset betydeligt i alle Retninger. Den staar nu som Jyllands førende By og som Landets næststørste med et Indbyggerantal paa lige ved 100.000.

Inden vi slutter vor Omtale af Aarhus By, skal vi bringe et enkelt af de Sagn, der knytter sig til denne By. Sagnet fortæller om Hellig Niels, Aarhus Skytspatron, og lyder saaledes:

Da Kong Knud den 6. rejste fra Nørrejylland til Sønderjylland og var i Haders-

lev, hvor han agtede at overnatte, kom der til ham en Spaamand, som havde Kendskab til Stjernerne. Han foregav, at han paa Himmelen havde læst, at der i den næstforestaaende Nat vilde undfanges en Dreng, som i Tiden skulde opnaa en stor Berømmelighed og blive yndet, saavel af Gud som af Menneskene. Kongen fik straks ved at høre dette stor Lyst til at blive Fader til et saa lykkeligt Barn og gav Befaling til, at en adelig Froken hemmeligen skulde fores til ham den følgende Nat og dele hans Leje. Dette skete da, som han havde befalet, og blev da samme Froken svanger og fødte efter 9 Maaneder en Dreng til Verden, hvilket kostede hans Moder Livet. Denne Prins, som i Daaben blev kaldt Niels, overgaves til Kongens Soster at opdrages af hende, indtil han, da han voksede til, fortes til Hoffet for der at undervises i Vaabenleg og ridderlig Gerning. Som nu Prins Niels opholdt sig ved Hoffet, erfarede han engang, at hans Tilværelse havde kostet hans Moder hendes Liv, hvilket saaledes betog ham, at han fra det Ojeblik af aldeles forandrede sin Levemaade, saa at man sagde om ham, at han fra den Tid aldrig har leet. Hoffets Adspredelser vare ham imod, han søgte Ensomhed og hengav sig til Bøn og Faste, saaledes at han hver Fredag kun nød Vand og Brød, gik uden Linned, iforte sig en Haardugsskjorte og tilbragte Nætterne i andægtig Bøn paa sine Knæ. Endelig besluttede han da aldeles at forsage denne Verdens Forstyrrelse og drog til Aarhus for der at tilbringe sin øvrige Levetid. Der lod han bygge et Kloster med Kirke, som siden blev opkaldt efter ham, selv begav han sig i Klosteret og valgte en Munk ved Navn Hugo til at leve hos sig, men omgikkes forøvrigt ikke med nogen.

Kort forinden hans Død Aar 1180 skete der en Aabenbarelse. Omtalte Hugo, der sov i samme Værelse som Prinsen, saa nemlig om Natten forud et Optog af unge Klerke træde ind i Sovekammeret, iforte deres Hojlidsdragt og omgivne af Purpurkaaber, med tændte Vokskerter i Haanden. Ved denne Glans opvaagnede Hugo, foer ud af Sengen, kastede sig paa Knæ for sin unge Herre og fortalte ham dette Syn, som han havde haft, sporgende, hvad det skulde betyde. Da forklarede Prinsen ham, at det var Himlens Sendebud, som forkyndte, at han den næste Nat skulde dø. Dagen efter lod Prins Niels sine Venner i Byen og alle Klosterets Munke kalde til sig, gav dem kærlige Formaninger, tog Afsked med dem, uddelte derefter rigelige Almisser til de fattige og døde, saaledes som han havde forudsagt det, den følgende Nat, efter at han havde tilkendegivet, at han vilde begraves ved Skt. Olafs Kirke ude ved Havet, hvilken Kirke han, imedens han levede, havde beriget med kongelige Gaver. Da han nu var død, fandt Biskop Svend af Aarhus, at det Sted, han havde udset sig til Hvilested, var altfor ringe for saa høj en Herre og agtede derfor at lade hans Lig henføre til Skt. Nicolaj Klosterkirke. Men da hændtes det, at en Stjerne saas at falde fra Himlen ned paa den østre Side af Skt. Olafs Kirke, hvilket blev saaledes udlagt, at Prinsen ved dette Jertegn gentog sit Onske og sin Befaling, hvorfor Biskoppen da maatte falde til Føje. Da han nu var blevet begravet paa dette Sted, fandt her, Tid efter anden, adskillige Jertegn Sted. Der var nemlig ved Graven rejst et Kors af Træ, og da dette omsider var faldefærdigt, hortest disse Ord tvende Gange „Gør et nyt Kors af Egetræ i Skeiby Skov og sæt det ved den Jordhøj, hvor Hellig Niels er blevet begravet“. Dette skete da ogsaa som befalet, og var den Stamme, som blev hentet fra Skoven, saa stor og tung, at fem Par Oksne neppe kunde orke at slæbe den til Aarhus. Endnu flere Jertegn fandt Sted efter hans Død. Nær ved hans Grav stod et stort Æbletræ. Da engang en Person steg op i dette Træ for at stjæle Æbler, blev han pludselig som lam i Hoved og Fod, saa at han ikke kunde røre sig eller stige ned igen, før han bad Hellig Niels om Tilgivelse og aflagde det Løfte, at han aldrig oftere skulde lade sig friste til at røre hans Æbler. Ved hans

Grav var der ogsaa hensat et Skrin, som Nat og Dag stod aabent for alle og enhver, at de frit derudi kunde henlægge deres fromme Gaver, naar de ved ham havde vundet Helbred paa Syn, Hørelse eller anden legemlig Brøst. Dette foranledigede engang en Tyv til deraf at borttage et Par kunstige forarbejdede Øjne af Solv, hvilke en blind, der ved Hellig Niels' Grav havde faaet sit Syn igen, havde lagt deri. Samme var kommen hertil fra Horsens, og da han nu med sit Rov begav sig paa Tilbagevejen og løb den hele Nat, som han troede, ad Horsens til, mødte han ved Daggry en Præst, som gik inde paa Kirkegaarden, og af ham blev han da underrettet om, at han, hvormeget han ogsaa havde løbet, ikke var kommen fra Pletten, hvor han havde stjaalet. Da nødtes han til at skrifte sin svare Synd, og da han havde tilbagegivet Solvojnene, fandt han uden Vanskelighed Vejen til Horsens. Da engang en Ko var død for en Kone, vakte Hellig Niels den tillive. Efter at Hellig Niels havde gjort mange saadanne Jertegn, og hans Skrin var blevet rigeligt bevaret, opstod der paa Kong Erik Menveds Tid Frygt for, at den søde og lifflige Lugt, som udstrommede fra hans Grav, skulde hidlokke de fredløse Marsk Slig og hans Kammerater fra Oen Hjelm. Paa Grund af denne Frygt blev saavel Hellig Niels som ogsaa hans Skrin flyttet til Skt. Clemens Kirke i Aarhus, men siden den Tid gjorde han ikke flere Mirakler, og den velbehagelige Lugt af hans Ben ophørte ganske og kom ikke igen, selv ikke senere da han af Paven blev gjort til Helgen.

Aarhus Bys nuværende betydende Institutioner, dens ledende Foreningsliv og dens kendte Mænd og Kvinder vil vi paa de kommende Sider forsøge at fremstille saa fyldestgørende, som Pladsen og de til Raadighed staaende Oplysninger tillader.

JAKOB JENSEN, Borgmester, er født den 15. November 1858 paa Helgenæs og gift 1885 med Petrine Bojsen. Lært Murerfaget, Forretningsfører for Arbejdernes Produktionsforening i Aarhus 1894, i flere Aar Formand for De samvirkende Arbejderorganisationer i Aarhus, Medlem af Aarhus Ligningskommission fra 1894 -1900, Medlem af Aarhus Byraad fra 1900, Medlem af Aarhus Amts Skoleraad, folkevalgt Borgmester i Aarhus siden 1919.

Medlemmer af Aarhus Byraad er: Borgmester Jakob Jensen, Lærer H. J. Baden, Inspektionsbetjent Frk. J. Berg, Arbejdsmand A. Bitsch, Smed H. P. Christensen. Sekretær Stecker Christensen, Journalist H. Eriksen, Forretningsfører Fogh Mogensen, Ingeniør R. Fanger, Forretningsfører Leonh. Hansen, Landretssagfører Holst Knudsen, Købmand V. Kloster, Overlærer E. Mousten, Fabrikant J. Chr. Møller, R. af D., Arbejdsmand Chr. Nielsen, Tomrer J. Perregaard, Boghandler Frk. Anna Petersen, Konsul P. Petersen, R. af D., Forretningsfører Vald. Petersen, Murermester R. Rasmussen og Tomrermester J. P. N. Siig.

Domkirken før Restaureringen.

AARIHUS DOMKIRKE er grundlagt af Peder Vagnsen i Aarene 1201 til 1204. Før den Tid havde Aarhus haft adskillige Kirker, men disse ødelagdes alle paa forskellige Maader. Kong Frode den 6te Knudson skal have anlagt en Kirke paa Lisbjerg Banke omkring Aaret 918, og denne Kirkebygning, der var indviet til den hellige Trefoldigheds Ære, antages at have været den første i Jylland, næst efter Kirkerne i Slesvig og Ribe. Frode havde ladet sig døbe i England og sendte et Gesandtskab til Pave Agapet med Bøn om Præster til at forkynde Evangeliet i Danmark. Inden Sendebudene imidlertid kom tilbage fra Rom var Kongen død og Kirken ødelagt. 16 Aar senere, efter at det var blevet besluttet at anlægge Byen Aarhus (Aros) ved Lisbjerg, opførte den bremiske Ærkebiskop Unne en ny Kirke paa samme Sted, og da Adaldag, Unnes Eftermand i Ærkesædet, Aar 948 indviede de første Biskopper i Danmark, blev Rembrand Biskop i Aarhus. Efter Harald Blaatands Død blev Kirken nedreven, og der hengik nu mange Aar, i hvilke der hverken var Kirke eller Bispedomme i Aarhus Stift, idet de kirkelige Anliggender i hele Jylland styredes af Biskoppen i Ribe. I Slutningen af Svend Tveskægs Regeringstid blev Kirken opført for tredje Gang i Lisbjerg ved Aarhus, men Byen var ofte plaget af Overfald af Vender og Nordmænd, og i 1049 blev den fuldstændig ødelagt af Harald Haarderaade. Det blev nu besluttet at lægge Stiftskirken og Bispeboligen $\frac{3}{4}$ Mil længere mod Syd, nemlig til det Sted, hvor Aarhus nu ligger, og hvor der vel paa den Tid laa et Fiskerleje ved Aaens Munding.

Aarhus Domkirke i 1897.

Aar 1102 lod Biskop Ulkild opføre en Kirke her paa en Banke, som kaldtes Saxhøj og laa nær ved Stranden, og han indviede denne Kirke til Ære for Oluf den hellige, Konge af Norge og Martyr. Pontoppidan beretter, at Havet bortskyllede Saxhøj tilligemed Kirken. Denne blev derefter opbygget paany længere mod Vest, og der blev den staaende indtil 1548, da Olufs Sogn blev lagt til Domsognet.

Endnu i Slutningen af det 12te Aarhundrede havde Aarhus kun sin Trækirke medens Domkirkerne i Roskilde, Ribe og Viborg var rejste som anselige Stenbygninger. Byen havde nemlig lidt ved gentagne Plyndringer af Venderne, og da den efter disses Underskuelse havde samlet nye Kræfter, savnedes en Mand til at lægge kraftig Haand paa Værket, thi den daværende Biskop Svend, der havde kæmpet ved Absalons Side paa Rygen, havde ikke Sans for at give sit Stift en tilsvarende ydre Anseelse. Dette var forbeholdt hans Efterfølger Peder Vagnsen. Efter at Pave Coelestin den 3die i et Indulgentsbrev af 23. April 1197 havde tilsagt alle dem, der vilde give noget til den nye Kirke, 40 Dages Aflad eller Eftergivelse af lige saa mange Pontentsdage, blev Grunden lagt til Aarhus Domkirke. Kirken anlagdes som nævnt af Biskop Peder Vagnsen, den syvende katolske Biskop i Aarhus, da Innocents den 3die var Pave i Rom og Knud den 6te Konge i Danmark. Bisp Peder gav selv hele sin Formue til Kirkens Opførelse og fremtidige Vedligeholdelse samt til Gejstlighedens Underhold, og af Valdemar Sejr udvirkede han Fritagelse for al kongelig Skat og Byrde af de Jordgodser, han havde testamenteret til Kirkens Brug. Efter Peders Død blev hans Broder Skjalm Biskop i Aarhus og fortsatte det begyndte Værk, hvortil han ogsaa skænkede en Del af sin Formue, ligesom han i 1209 formaaede Pave Innocents den 3die

til at forkynde ny Aflad til enhver, der bidrog til Opførelsen af Kirken, der nu var helliget til „Skt. Klemens“, Arbejdet skred dog kun langsomt fremad i den første Halvdel af det 13. Aarhundrede, men blev fra Aar 1251 fremskyndet af Biskop Ebbe, der „fordi ikkun lidet i hans Formænds Tid var bygget paa Skt. Klemens Kirke, (at) den endnu stod der ufuldfærdiget“, bestemte at to Trediedele af Skt. Klemens Offer skulde tilfalde Domkirken, og han erklærede dertil „at han for sin Del og Person aldelesintet vilde have af samme Offer, hvoraf hans Formænd dog havde taget deres Andel.“ Om

Byggearbejdets Fremadskriden her-efter giver Historien ingen Underretning,

og om Tiden for Bygningens Fuldførelse efter Peder Vagnsens Plan vides intet. Det er heller ikke kendt, naar den blev taget i Brug til Gudstjeneste, men dette maa have fundet Sted senest i Begyndelsen af det 14. Aarhundrede, thi i 1312 blev der anordnet, at en Tavle, som blev kaldet Skt. Klemens Kirketavle, skulde derefter paa Son- og Festdage ombæres i Domkirken og alle øvrige Kirker i Aarhus Stift.

Den af Peder Vagnsen grundlagte Kirke var opført i romansk Stil, af røde Muren i Munkeskifte paa Profilsokkel af Granitkvadre og var oprindelig en treskibet Basilika med Korsfloje og et Korparti af ejendommelig Grundplan. Højkoret var afsluttet med en halvrund Apsis, og det flankeredes paa hver Side af tre til Korsarmenes Østmure fojede Udbygninger. Nærmest selve Koret, i Forlængelse af Sideskibene, har der været retvinklede Rum, derefter har fulgt Alterkapeller med Apsider og yderst retvinklede Rum, der sikkert har tjent som Sakristier. Den mærkelige Korplan vidner om Paavirkning fra Cisterciencerkirker og muligvis fra England. Medens selve Højkoret er forsvundet, viser Enkeltstederne i de fire bevarede Kapeller og Sakristier, hvis Hvælv er de oprindelige, Ligheder med Vitskøl og Roskilde. Man har sikkert begyndt Byggearbejderne med Koret og gaet frem fra Øst og til Vest. Korsarmene

Aarhus Domkirkes Indre.

synes at have været byggede med Bjælkeloft, medens det yngre Skib fra første Færd har været bestemt til Overhvælvning. Korsarmene har iøvrigt haft rundbuede Vinduer samt Portaler i Nord og Syd, og i nordre Korsarms Østhjørne har der været en Vindeltrappe, hvortil der har sluttet sig Murgange til Korloftet, og hvorfra der ogsaa har været Forbindelse med den katolske Bispegaard, der laa Nord for Domkirken. En anden Vindeltrappe findes i søndre Korsflojs Sydvesthjørne. Midtskibet havde paa hver Side 6 rundbuede Arkader ind til Sideskibene. Hver anden Arkadepille var forstærket ved et Fremspring og en Halvsojle, der fortsattes op paa Højkirkens Vægge og bar Midtskibets 3 Fag Krydshvælvinger, hvortil der har svaret det dobbelte Hvælvningstal i hvert af Sideskibene. Højkirken har haft parvis, Sideskibene i Tretal grupperede, rundbuede Vinduer med sirlige Detailler, hvis Formsten delvis er riflede for Brændingen og glaserede. Vestfronten, der har haft en Gruppe af tre lignende Vinduer, har været klemt inde mellem to Taarne, placerede i Forkængelse af Sideskibene, men disse Taarne er vistnok aldrig blevet fuldførte.

Saaledes stod Kirken i det 14. Aarhundrede, omend der synes at være blevet indbygget Korsarmshvælv. Under Peder Jensen Lodehat, den 20de katolske Biskop i Aarhus, der virkede fra 1386 til 1395, udførtes nye Arbejder. Han forlængede Bygningen ved at foje to nye Fag til Koret, som nu lik en kantet til Spidsbuestilen svarende Afslutning, gav Korets Mure, Piller og Hvælvinger deres nuværende Højde og rejste de tvende smaa, cirkelrunde og smækre Trappetaarne i Hjørnerne mellem Sideskibenes lige Slutningsmure og Korslutningens Sidemure. I Murene satte han høje og smalle Vinduer med spids Bue, og over hvert af Korets 4 Vinduer paa hver Side rejste han en spids Gavl med Tage, der er ligeløbende med Korsarmene og stode op til Hovedskibets lidt højere Tag.

I Domkapitlets Statutter i 1388 bestemtes, at Kannikernes og Kirketjenernes Boder helt skulde tilfalde Kirken, indtil den var istandsat i sine betydeligere Bygninger.

Biskop Peder Jensen, efter hvis Tilskyndelse Dronning Margrethe skænkede anselige Gaver til Aarhus Domkirke samt Riis Skov til Havnens Vedligeholdelse og Byens Tarv, forlod Aarhus i 1394 for at beklæde Bispestolen i Roskilde, hvor han i 1395 tillige blev Dronningens Kansler og Raadgiver, men Ombygningen blev af hans Efterfølgere i Aarhus Bispestole fortsat igennem hele Langhuset, hvor Højkirken fik samme Højde som Koret og Vinduer med spidse Buer over Halvtagene, der dække Sideskibenes lavere Hvælvinger.

Det er muligt, at det Kapel, som Biskop Bo stiftede i 1420, er indentisk med det nuværende Marseliskapel ved Taarnets Nordside, og sikkert er det, at Biskop Jens Iversen Lange i 1477 stiftede det tilsvarende Kapel paa Taarnets Sydside. Ligeledes er det sikkert, at Jens Iversen i sin lange Bispetid, fra 1449 til 1482, har fuldført det gotiske Vesttaarn, hvis overste Del i Blindingsfelter er prydet med hans Slægtsvaaben (Tre Roser) og med Skt. Klemens Attribut, Ankeret, der genfindes mange Steder i Kirken, og som her flankerer Klokkestokværkets Glamhuller med deres ejendommelige, næsten romanske Detailler. Vesttaarnet har sikkert i væsentlige Hovedtræk staaet færdigt, inden man tog fat paa den store Ombygning af Koret og Skibet. Med Bevaring af store Dele af de romanske Mure i Korets vestre Dele, i Korsarmene og i Skibet omskabtes nu Domkirken til en gotisk Murstensbygning, idet det gamle Murværk overalt, undtagen i Korsarmskapellerne, forhøjedes betydeligt, medens Spidsbuen gennemførtes i Skibets Arkader, i de nye store Vinduer og de højere, gotiske Krydshvælv. Skibet og Korsarmene beholdt dog deres romanske Grundplan, og selv Enkeltheder som de romanske Halvsojler i Midtskibet og Blindingsdekorationen paa Korsarmsgavlene har man bevaret eller efterlignet. Langt mere gennemgribende var Ombygningen

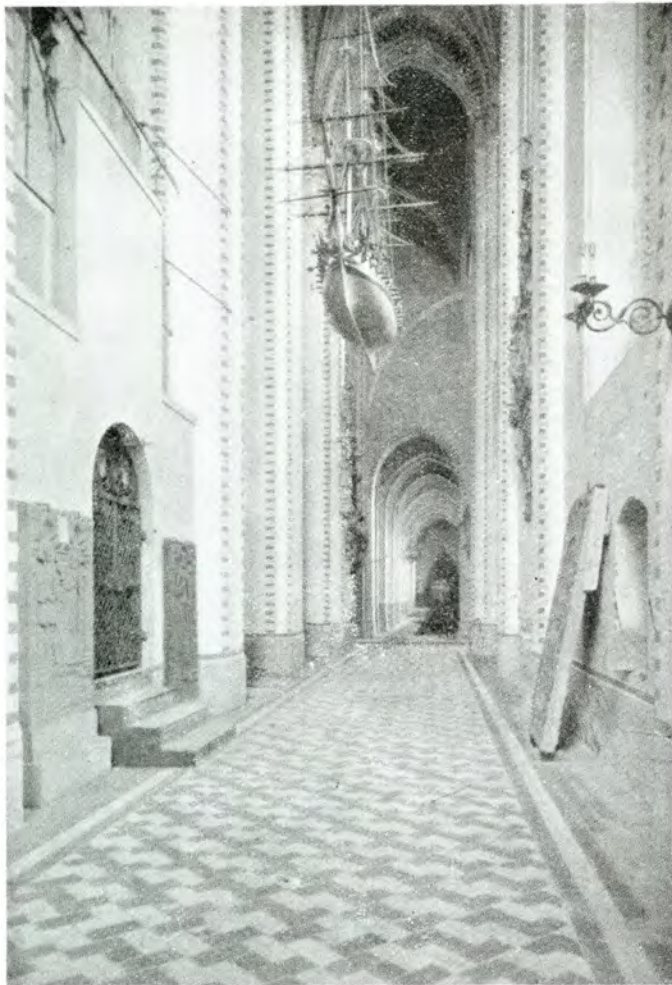
af Højkoret, der udvidedes betydeligt og byggedes næsten helt af nyt, i samme Bredde som Skibet i Form af en Kirkehal, hvis Sidegange er lige saa høje som Midtkoret, hvis Arkadepiller er ottekantede, og gennem hvis vældige spidsbuede Vinduer Lyset strømmer ind. I det Ydre rejstes der over hver af Sidegangenes Fag en Spidsgavl med Skjoldformede Blindinger, og den lige Østgavl afbrydes af en tresidet Korpolygonal, ved hvis Hjørner der rejser sig to slanke, runde Trappetaarne med Spir. I Korpartiets Ydermure indemuredes en Mængde Kampestenskvadre og Overdele af smaa rundbuede Vinduer samt enkelte Billedsten, der vel delvis maa skrive sig fra en da nedbrudt romansk Kirke i Byen.

Efter de nyeste Undersøgelser kan det siges, at de store Ombygninger er begyndt med Forhøjelsen af Korsværingspartiet og Korsarmene, hvis Vinduer kendetegnes af det store Hulledprofil. Først derefter har man ombygget Koret, der i Følge de kalkmalede Aarstal paa Hvælvene maa være fuldendt i Aarene 1467 til 71. Endelig har man fortsat med Skibet, der paa lignende Maade ses at være fuldført i 1477, og tilslut har man slaaet Hvælvene over Korsværing og Korsarme fra 1484 til 1487. Til de afsluttende Arbejder horer vistnok ogsaa det murede Galleri ved Nordvæggen i nordre Korsarm.

Efterhaanden blev den middelalderlige Bygning forvansket ved hensynsløse Restaurationer, Tilbygninger og mangelfuld Vedligeholdelse. Mest ved vi om det store Taarnspirs Skæbne. Allerede i første Halvdel af det 16. Aarhundrede var det saa brøstfældigt, at det hældede, og Kong Christian den 3die befalede den 17. Juni 1546 under et Ophold i Aarhus, at det skulde nedtages, og et nyt skulde opføres. Dette Spir, der var færdigt i 1551, brændte ved Lynnedslag den 24. Maj 1642. Først nogle Aar efter lagdes der Tag over Taarnet, og endelig i 1662 opsattes et nyt Spir. Dette styrte ned den 31. Januar 1737 under en voldsom Storm, rigtignok rejstes det igen samme Aar, men meget solidt har det ikke været, thi under en Restauration af Kirken i 1775 maatte det tages ned paa Grund af Brøstfældighed og blev i 1776 erstattet med en lav

Domkirken, set fra Nord.

Nordre Koromgang.

plump misprydende Hætte, der hvilede paa en muret ottekantet Underbygning. Den nævnte Hovedrestauration af Kirken, der skete i Aarene 1775 til 78, under Ledelse af Bygmester Chr. J. Zuber, var i det hele taget meget uheldig og hensynsløs. Blandt andet blev Sideskibene og en Del af Tilbygningerne belagte med Tagsten, i Stedet for at de før ligesom hele Kirken havde været tækkede med Bly. Ligeledes var det vistnok dengang, at de to indre østlige Kapeller mistede deres Apsider, og at alle 4 østlige Kapeller fik Halvtage i Stedet for de tidligere Saddeltage og Spidsgavle. Desuden var Dørportalerne ændrede i Barokstil, det store Vindue over Hovedindgangen i Taarnet var tildels tilmuret m. m. Efter at Spiret paa det nordlige af de østlige Trappetaarne var styrtet ned i 1822 blev Murværket i dem begge fornyet, og de ret slanke Spir erstattedes med løgformede Kupler.

I Midten af det 19. Aarhundrede var Ydersiderne af Kirkens

Mure stærkt forvitrede. Taarnene og de østlige Kapeller var endog i en dyberegaaende Opløsningstilstand, og indvendig var Kirken ligeledes ved mangelfuld Vedligeholdelse bragt i en højst forfalden Tilstand, saa det var nødvendigt at foretage noget for at forebygge dens yderligere Forfald. Paa samme Tid rejstes Spørgsmaalet om en Restauration af Kirken, hvorved denne, der i Aarenes Løb ved Tilbygninger og Ombygninger havde mistet en stor Del af sine oprindelige Former og Prydelser og i deres Sted modtaget fremmede Tilsætninger, kunde bringes tilbage til den Skikkelse den antoges omtrent at have haft i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede. Der fandtes mange Spor af tidligere Bygningsformer, ligesom der ogsaa ved Kalkens Afbankning fremkom ældre Dekorationer. Der kunde imidlertid ikke tænkes paa en Tilbageførelse til det oprindelige, da denne vilde have krævet en fuldstændig Ombygning, og der desuden savnedes Oplysning om mange af de oprindelige Former.

Ved et af Professor N. Høyen, den 2. September 1857 i Kirken, holdt Foredrag, vakte Interessen for denne yderligere, og efter at Kirkens Inspektion havde forhandlet med forskellige Arkitekter, blev det i 1864 overdraget kgl. Bygningsinspektør, Professor W.Th. Walther at udarbejde et nyt Forslag til en fuldstændig Restauration af Kirken. Restaureringsarbejdet begyndtes derefter i Sommeren 1867 i Kirkens Indre og fuldførtes saaledes, at Langhuset paa ny kunde tages i Brug til Gudstjeneste Juledag

1868 og hele Kirken den 5. November 1871. Ved den indre Restaurering borttoges Pulpiturer, der var anbragte under Arkadebuerne, samt lukkede Stole og Begravelser, som især opfyldte Sideskibene. Hvidtekalken paa Hvælvinger og Vægge afbankedes, brostfældige Partier istandsattes og gamle Granit- og Murstenssokler restaureredes. Hvælvinger og Vægge udsmykkedes med en let Dekoration i Kalkfarve, dels efter Motiver fra de ved Kalkens Afbankning fremkomne ældre Dekorationer og dels fra lignende Dekorationer i andre middelalderlige Kirker, og flere af de fremkomne Kalkmalerier med figurlige Fremstillinger, ligesom ogsaa Indskrifter, Vaabner m. m. restaureredes. Vinduer, Prædikestolen, Epitafierne, Korsranken, Kannikestolene og Alterskabene istandsattes og Gulvene og Knæfaldet m. m. fornyedes. Med Undtagelse af en i 1874 foretagen foreløbig Afgravning af Terrænet ved Kirkens Sider, hvilede Arbejdet nu i 6 Aar, hvorefter den ydre Restaurering fandt Sted i Aarene 1877-82. Tagværket og Teglaget paa Langhusets nordre Sideskib var fornyet og Murværket derover restaureret i 1867. Kirkemurens øvrige Yderflader, Glamhullernes forvanskede Sojler, de paa Vestsiden anbragte Rosetter samt Vaabenskjolde og andre Udsmykninger, Gavlfelterne og Vinduerne, forsaavidt dette ikke var sket ved den indre Istandsættelse, blev nu restaurerede.

Alteret.

I Stedet for det lave, hættelignende Spir, hvilende paa en muret ottekantet Underbygning, som Hovedtaarnet havde erholdt ved Reparationen i 1775, opfortes 4 Spidsgavle med et ottekantet kobbertækket Spir. Gavlene paa de vestlige Kapeller og paa Korsflojene afsluttedes med Gavlkamme. Spirene paa de smaa Taarne ved Koret, der var fornyede, efter at det nordre Spir var nedstyrtet i 1822, gaves en slankere kegleformet Form. De østlige Kapper, som tidligere havde haft saddelformige Tage og Spidsgavle, men nu dækkedes af Halvtage, og af hvilke de to nærmeste Koret havde mistet deres Absider, gengaves deres oprindelige Former. Blytagene paa Langhusets Midtskib samt paa Tværskibet og Koret udbedredes, Langhusets Sideskibe og alle 6 Kapeller, som tidligere var tækkede med Tagsten blev kobbertækkede og Tagkviste anbragtes. De i Renæssancestil tilbyggede Portaler ved Indgangene fjærnedes og de oprindelige romanske og gotiske Portalformer bragtes saavidt muligt frem paa ny.

Dekorationen af Langhuset lededes af Dekorations- og Landskabsmaler C. Aagaard af Kobenhavn og udførtes af forskellige Malere fra Aarhus. Korsets og Korets Dekoration lededes af kgl. Bygningsinspektør Professor Walther og udførtes af L. P. Kruse. Den indre Restaurering inkl. Indlæggelse af et Varmeapparat kostede ca. 83,000 Kr. og den ydre ca. 211,000 Kr.

En sidste Hovedistandsættelse indlededes i 1907 af Arkitekt Hach Kampmann, der gennem aarelangt Studium fordybede sig i Kirkens arkitekturhistoriske Problemer

Jørgen Skeels Gravmæle.

og genfandt Hovedtrækkene i den oprindelige Korplan. Restaureringsarbejderne kom dog først igang i 1921. I det ydre har Kirken faaet Kobbertag i Stedet for Blytag. Paa Korets og Korsarmenes Gavle er de gotiske Trappekamme rekonstruerede, ligesom søndre og nordre Korsarms romanske Portaler samt nordre Korsarms Vindeltrappetaarn, der var blevet nedbrudt i det 18. Aarhundrede, er genskabt i oprindelig Stand. De romanske Kapeller ved Korsarmene har genvundet deres oprindelige Vinduesformer, og den romanske Vestfacade i Taarnhallen er rekonstrueret efter de bevarede Rester.

Kirken er en af Landets største, i alt Fald den længste. Dens ydre Længde er 93 m, Bredden af Langhuset er ca. 26 m. og Koret har samme Bredde. Tværskibet maaler 52,5 og 13 m.

Kirken har 3 Indgange. Hovedindgangen, i Taarnets Vestmur, er rundbuet med spidsbuede Karmé og over Indgangen aabner sig det mægtige, spidsbuede Vindue. Sideindgangene i de to Korsgavle har romanske Portaler med Granitkamre og Tympana, siddende paa oprindelig Plads. Taarnrummet er Vaabenhus, fra hvilket

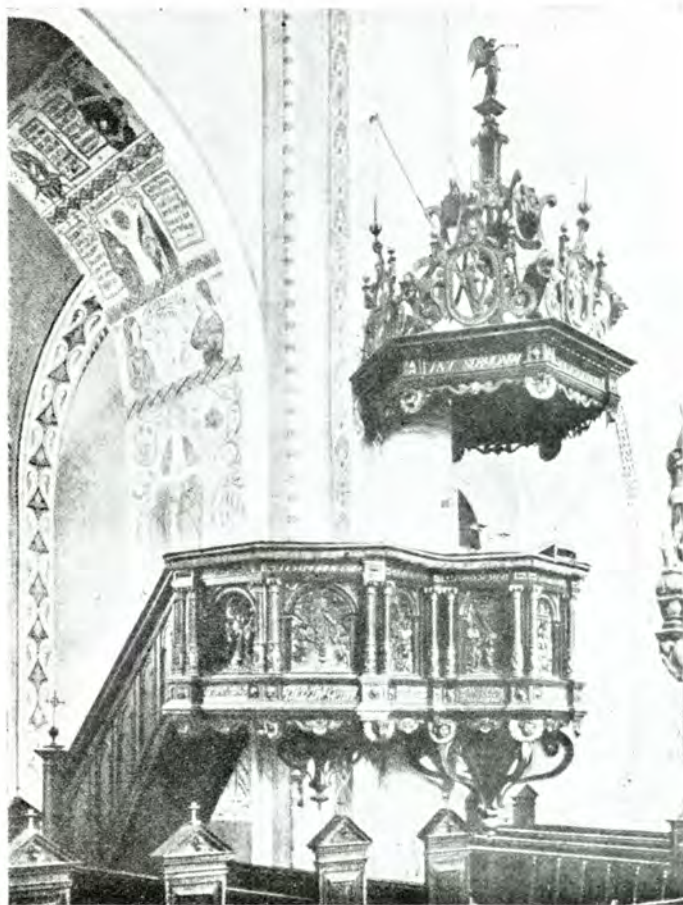
der til venstre er Opgang til det nordlige Sidekapel, nu kaldet det Rodsten-Marseliske Kapel, skilt ved et Jærngitter, medens der til højre findes en stor Niche, hvis tynde Bagmur skiller Taarnrummet fra det sydlige Sidekapel, der nu er Landemodesal. Under den rekonstruerede romanske Østfacade og Orgelet træder man ind i Midtskibet, der aabner sig ind til Sideskibene med 6 spidse Arkader. Hveranden af Pillerne har et retviklet Fremspring og en, forneden romansk, Halvsøjle, med attisk Fodstykke og trapezformet Hovedstykke, der bærer de 6,20 m høje Hvælvingers Gjordbuer, som hviler paa smaa Konsoller. I Tværskibet hæver Hvælvingen over Korsøkningen sig 22,3 m, de 8 Hvælvinger i Korsfløjene noget lavere. Korsfløjene har bevaret flest Spor af den gamle romanske Bygning, navnlig i de halvrunde Arkadebuer, der fører ind til Sidekapellerne, og Kapellerne. Baade det nordlige Kapel og de sydlige Sidekapeller har atter faaet deres romanske Former. Ved en Skranke skilles Tværskibet fra det ca. 1 m hævede Kor, der med sine Koromgange og de høje, smalle Vinduer danner en prægtig gotisk Kirkehal, som virker lysere og friere end Skibet. Hvælvingerne, der baade i Højkoret og Koromgangene, har samme Højde som Korshvælvingen, bæres af 8 fritstaaende Piller. Hele Kirken er rigt dekoreret med Kalkmalerier.

Aarhus Domkirke er ikke mindst interessant ved sit rige Inventar. Stiftets Hovedkirke har lidt mindre end Kirkerne paa Landet ved Reformationens Indførelse, muligvis, som Dr. Francis Beckett antyder, fordi Borgerne var saa oplyste, at Skonheden vandt Sejrr over Religionens strænge Fordringer. Senere Tider har saa ved nye Prydelser søgt at erstatte det, der var forsvundet, og det er store Mestre og gode Navne

man træffer blandt de Kunstnere og Kunsthaandværkere, der her er repræsenterede. Altertavlen, der er restaureret i 1888-89 af Magnus Petersen, er et pompøst Arbejde fra den sengotiske Tid. Det egentlige Alterskab er udført af Bernt Notke fra Lübek og skænket til Kirken i 1479 af Aarhusbispens Jens Iversen. Dette Alterskab viser, naar alle 4 Floje er lukkede for Midttavlen, paa Ydersiderne af de bevægelige Yderfløje og paa Indersiderne af de faste Floje Malerier af Domkirkens Skytshelgen Pave Klemens, Johannes Døberen, med Scener af deres Martyrium samt Skt. Anna selvtrødje og Johannes Apostel med Stifteren Biskop Jens Iversen, et af de ældste malede Portrætter i Danmark. Naar de ydre, bevægelige Floje slaas tilbage, ses paa Indersiderne og paa de indre, lukkede Floje 8 Malerier af Christi Lidelseshistorie og Opstandelse samt Smaabilleder af Christi Barndomshistorie. Midtskabet og Indersiden af de indre Floje viser rigt udskaarne, malede og forgyldte Figurer. I Midten Skt. Anna med Kristusbarnet og Jomfru Marie, Skt. Klemens og Johannes Døberen. Ved Siderne de 12 Apostle og forskellige Helgener. Fodstykket indeholder 3 med Gitterdøre lukkede Rum, hvori oprindeligt opbevares Monstransen og Relikvier, nu opbevares her Alterstager og de hellige Kar. Paa Fodstykkets Døre er malede Fremstillinger af Christus i Getsemane, Gud Fader med Kristus, samt Pave Gregors underfulde Messe. Det over Baldakinen opstillede, spirformede Topstykke, omfattende en „Maria Himmelkrøning“, med et Krucifiks foroven, er en lidt senere Tilføjelse, der er bekostet i 1514 af Aarhusbispens Niels Clausen.

Døbefonten er malmstøbt. Kummen, der bæres af de 4 Evangelister, smykkes af Figurrelieffer og Minuskelinindskrifter, ifølge hvilke Fonten er skænket i 1481 af Biskop Jens Iversen og støbt af Klokkestøber Peter Hansen i Flensborg. Det smukke Messingbækken er fra 1625 og skænket i 1697 af Borgmester M. M. Malling, som ogsaa har givet Sølv-Daabsfadet.

I Koret staar endvidere en 3,5 m. høj syvarmet Lysestage af Messing, der ifølge en Indskrift paa Fodstykket er bekostet i 1515 af Biskop Niels Clausen og forfærdiget af Dirick Kron i Lübek. Skranken, der skiller Koret fra Tværskibet, har paa hver Side 7 messingklædte Træsøjler, der er skænkede Kirken i 1697 af Borgmester M. M. Malling, og i Midten en Smedejærnsdør, bekostet i 1643 af Christen Skeel. Paa Skranken staar desuden 4 udskaarne Træfigurer, der har hørt til et prægtigt Pulpitur, som var rejst i 1508 af Biskop Niels Clausen og som blev nedtaget og ødelagt i 1775-78.

Prædikestolen.

Døbefonten.

Prædikestolen, der er et smukt Snitværksarbejde i Højrenæssansstil, med bibelske Fremstillinger, er fra 1588, og vistnok skaaret af Mikkel van Groningen i Hornslet.

Orgelet er i Barokstil med det danske Vaaben og Kong Frederik den 4des Navnetræk. Det er bygget i 1730 af Lambert Daniel Carstens og repareret i 1747, restaureret og udvidet i 1876 af J. A. Demant.

Fra sin første Tid har Domkirken rummet Begravelser. Den hellige Niels, som først jordedes i Skt. Klemens Trækapel, blev utvivlsomt, straks efter at Peder Vagnsen havde rejst den nye Domkirke, overflyttet hertil, men Gravens Plads kendes ikke. Ligeledes fandt Biskop Peder Vagnsen Hvilested i Domkirken, og hans Grav, der sikkert er flyttet ved Korets gotiske Ombygning, findes nu i Højkoret oppe ved Alteret, hvor der ses en ca. 2 m lang, knap $\frac{1}{2}$ m høj muret Forhøjning, dækket med en sort Marmorsten, der maaske er den oprindelige Gravsten. Heri fandtes ved Undersøgelser i 1830 og 1920 i et muret Rum under Dæksten en 73 cm

lang Blykiste med Levningerne af Bisp. Paa Kistelaaget laa en Blyplade med Angivelse af hans Dødsaar og -dag. Kirken indeholder en talrig Mængde af kostbare Epitafier og Mindetavler, hvoraf vi skal fremhæve: I Højkoret tre anelige Stenepitafier, et over Erik Podebusk til Bidstrup og Hustru Sidsel Oxe, et over Otto Skeel til Katholm og Hustru Ide Lunge, og et over Rigsraad Jørgen Skeel til Sostrup og hans to Hustruer Christine Lunge og Jytte Broch. Det sidstnævnte Epitafium, hvorved Jørgen Skeels Kaarde hænger, er sammenkomponeret med en smuk Smedejærnsdør, omrammet af 2 Apostelfigurer og 2 Serafer. Døren fører ud til nordre Koromgang. I det Sehedsteske Kapel som Domkapitlet i 1640 solgte til Kansleren Chr. Thomesen Sehested til Stovgaard, og som denne lod indrette til Gravkapel, staar paa en muret Sokkel en Mindetavle over ham, hans Hustru Mette Holgersdatter Rosenkrantz og deres Born. Dette Kapel er afspærret fra Sideskibet ved en særdeles kunstfærdig, delvis forgyldt Jerngitterdør med adelige Vaaben og Aarstallet 1650. I Laurids Ebbesens Kapel, for den vestlige Ende af det nordlige Sideskib, fra hvilket det er skilt ved en Jerngitterdør med Vaabenskjolde og Aarstallet 1639, staar et aneligt Epitafium over Laurids Ebbesen, Lensmanden paa Skanderborg Slot og hans 3 Hustruer. Kirkens mest pompøse Gravmæle findes i det Rodsteen-Marseliske Kapel, som vistnok er stiftet i 1420 af Biskop Bo. I Slutningen af det 17. Aarhundrede blev Kapellet solgt til Baron Constantin Marselis, som indrettede det til Gravkapel med Ligkælder under det med sorte og hvide Marmorfliser belagte Gulv. I Kapellet, til hvilket Adgangen er fra Vaabehuset ad en 5 Trin høj Trappe, og som er skilt fra Vaabehuset ved et Jerngitter

staar et af Thomas Quellinus i 1703-4 forfærdiget, pragtfuldt Epitafium af sort poleret Marmor med 4 joniske Søjler og mange Figurer af hvidt Marmor. I Midten staar Baronesse Sophie Elisabeth Charius med sin første Mand, Constantin Marselis paa højre, og sin anden Mand, Baron Peder Rodsteen, paa venstre Side. I to Skabe i dette Kapel opbevares flere gamle Messehagler og Kaaber. 2 af Haglerne samt en Guld- og Sølvindvirket Atlasket Korkaabe er meget sjældne og kostbare. De er fra Slutningen af den katolske Tid og bærer bl. a. Bisperne Jens Iversens og Niels Clausens Vaaben. Den nu brugte Bispekaabe, der er af gult Brokade, er skænket af Baron P. Rodsteen.

Landemodesalen er indrettet i det af Bisp Jens Iversen i 1477 opførte Kapel. Kapellet var oprindeligt ved en Tværvæg delt i to Kapeller, af hvilke det østlige, med Indgang fra Kirken, havde et Jerusalemsalter og det vestlige, med Indgang fra Vaabehuset, et vor Frue Alter. I 1692 fjernedes Skillevæggen, Indgangen fra Vaabehuset tilmuredes, og Rummet blev ved en lav Skranke delt i en Konventsal, nu Landemodesal, og Øst for den et lille Rum, der nu benyttes som Forværelse.

Domkirken har i katolsk Tid haft et meget stort Antal Altere. Der nævnes Altere indviede til Skt. Klemens, Skt. Anna, Skt. Katerine, Skt. Laurentius, Marie Magdalene, Skt. Nikolaus, Skt. Margrethe, Skt. Peder ad vinsula, Skt. Erasmus, Johannes Bapt. Hellig Legems, Marie assumpt, Skt. Benedikt, Helligkors, den Helligaand, Jerusalem m. fl.

E. LØVE ØSTERBYE,
Værge

SKAT HOFFMEYER
Stiftsprovst

P. L. von BECK BOECK,
Præst

C. WAGNER
Præst

EINAR LØVE ØSTERBYE, Assistent, er født den 2. November 1868 i Rønne paa Bornholm som Søn af Tobaksfabrikant Paul H. Østerbye og Hustru Mariane, født Løve, gift 1897 med Agnes Christine Raupach. Assistent i Aarhus Kommune, Medlem af Menighedsraadet, Værge og Kasserer for Aarhus Domkirke siden 1931.

SKAT HOFFMEYER, Dr. theol. Stiftsprovst, er født den 7. December 1891 som Søn af Stiftsprovst Henrik Hoffmeyer og Hustru Inge, født Hansen, gift 1919 med Aase Thejll. Student 1909, cand. theol. 1915. Studieophold i Göttingen, Halle, Reykjavik, London, Oxford, Cambridge og Paris fra 1915-16, fra 1920-21 og i 1923. Dr. theol. 1918, Sognepræst i Raarup 1921, Stiftsprovst over Aarhus Stift 1931, Fast Censor i Religion ved Lærer- og Lærerindeeksamen fra 1927, Medlem af Bestyrelsen for Naturhistorisk Museum i Aarhus siden 1929.

PHILIP LEWIN von BECK BOECK, Præst, er født den 4. December 1878 som Søn af Proprietær Johan Christian Boeck og Hustru Anna Margrethe, født Eriksen, gift 1925 med Eva Sophie Margrethe Constantia von Hamm. Cand. theol. 1904, Præst ved Jacobskirken i København fra 1905-08, ved Skovshoved Kirke fra

1908—12, i Dejbjerg Sogn fra 1912—25, 1ste residerende Kapellan ved Aarhus Domkirke. Formand for Sømandsmissionen og Sømandshjemmet i Aarhus, Leder af Domsognets Søndagsskole.

CARL FERDINAND WAGNER, Præst, er født den 7. August 1871 som Søn af Sognepræst Ludvig Carl Moritz Wagner og Hustru Nancy Margrethe Cecilie, født Grønvold, gift 1897 med Johanne Blankensteiner. Cand. theol 1897, Præst paa Grønland fra 1897—1910, 2den residerende Kapellan ved Aarhus Domkirke siden 1911, Formand for Marthahjemmets Vuggestue, Distriktsformand for Menighedsplejen i Domsognet.

J. M. NIELSEN.
Domorganist

JØRGEN MARTIN NIELSEN, Organist og Kantor, er født den 17. Oktober 1884 i Oreby i Høve-Flakkebjerg Sogn som Søn af Gaardejer Christen Nielsen og Hustru Marie. Paa det kgl. danske Musikkonservatorium fra 1905—07, Organisteksamen 1907. Organist i Skelskør 1909, fast Vikar i Vor Frue Kirke i København 1913, Ansat ved Aarhus Domkirke siden 1915. Kordirigent, Lærer ved det jydsk Musikkonservatorium.

ØLUF NIELSEN, Alterdegn, er født den 16. Marts 1879 som Søn af Gymnastiklærer N. A. Nielsen og Hustru, gift 1907 med Ella Lund. Alterdegn ved Aarhus Domkirke.

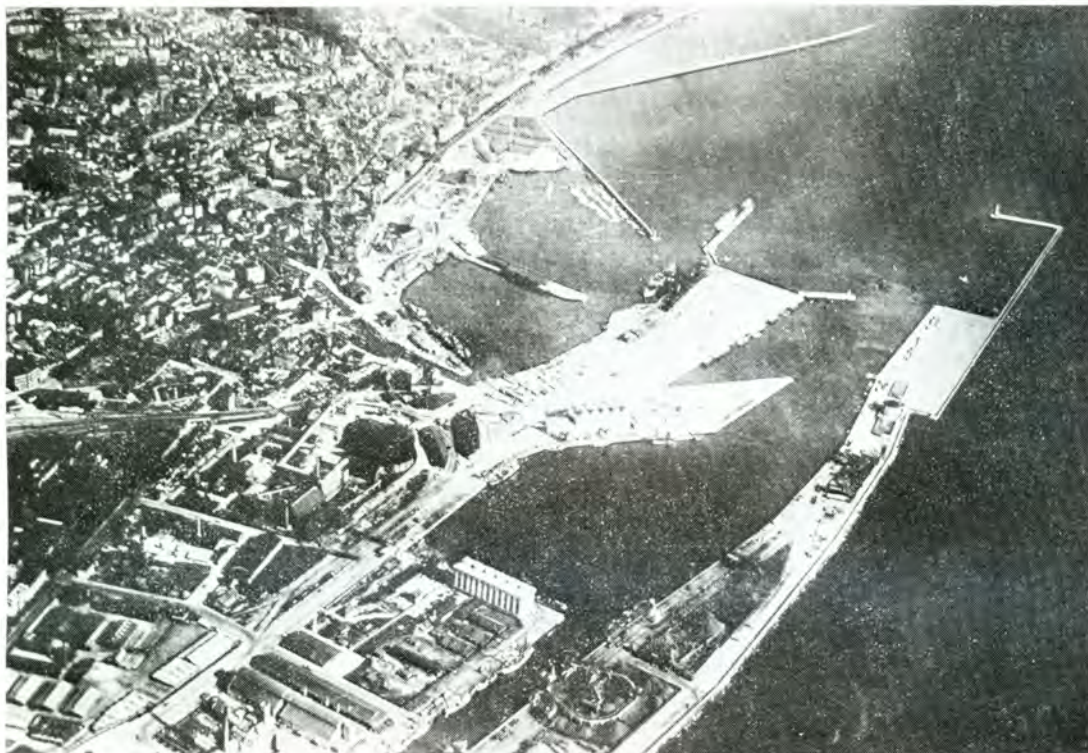
Aarhus Havn i 1865.

AARHUS HAVN er opstaaet af Aaen, der har givet Aarhus By dens Navn. Aaens Munding har ved sin bekvemme Indsejling og Havn, mest af alt bidraget til Byens Opkomst og Udvikling. Fra Aarss, som Byen kaldtes i gammel Tid, gik Skibsfarten ikke alene paa Ostersoen, men ogsaa til Norge, England, Holland, Spanien og

andre vidt omliggende Steder, og Færgefarten mellem Aarhus og Kalundborg er ikke det mindst interessante Kapitel af Havnens Historie.

Afstanden mellem Aarhus og Kalundborg er 12 Mil, regnet forbi Thunø og syd om Samsø. Et særligt Færgelav, kaldet „Færgelødet“, besorgede Trafikken mellem Aarhus og Kalundborg, og Varehandelen fulgte til Dels samme Rute.

Allerede i Aaret 1556 synes der at være Orden i Færgevæsenet, med bestemte Takster for Transport og Fragt. Færgernes vigtigste Opgave var dog at overføre Kongens Bud og Krigsfolk fra den ene Landsdel til den anden. Den 5. Januar 1566 udgaar en kongelig Befaling til Borgmester og Raad i Aarhus, om at holde de ved Byen værende Færger og Skuder til Stede, for at overføre Adelen fra Norrejylland, der skal møde i Kobenhavn med Heste og Harnisk 14. Dagen efter Hellig 3 Kongers Dag.

Fugleperspektiv over Havnen.

Taksterne for Transport og Fragt var i 1615 mellem Aarhus og Kalundborg følgende:

For en stor Færge	5 Rdl.
„ „ lille „	4 „
„ „ Baad	3 „
„ et Koroetøj med 2 Heste	2 „
„ en Person	8 Skilling.
„ „ Kavallers Hest	2 Mark
„ „ Bondehest	1 „ 8 Sk.
„ „ Okse	1 „

og de vedblev at gælde indtil 2. December 1674, da Christian 5te's Forordning angaaende „Færgeløbet“ blev udsendt.

Ifølge denne Bestemmelse skulde der ved Aarhus holdes 5 og ved Kalundborg

3 Smakker, og der staa endvidere i Bestemmelsen, „og maa ingen anden Skiberum fore noget over mellem begge disse Kjøbstæder, det være sig Folk, Kvæg eller andet ved hvad Navn kaldes kan“.

Hver Tirsdag og Fredag Kl. 7 Formiddag, skulde en Smakke udgaa fra hver Side, enten de havde meget eller lidt Fragt. Saafremt Vejr og Vind ikke tillod en Smakke at vove sig ud de bestemte Dage, maatte den ligge stille, men maatte saa næste Dag gore Rejsen. Skulde det ikke lykkes Skipperen Onsdag eller Lordag, mistede han sin Tur, og den næste Skipper, der stod for Tur, skulde sejle.

Sænkekasser i Dokken til Østre Moles Bygning.

De Personer, som rejste paa Fripas, blev overført paa de ordinære Færgedage, men naar de havde Pas fra Kongen eller Griffenfeldt, skulde de uopholdelig overføres.

Der fordredes af Smakkerne, at de skulde være i god Stand, og deres Besætning skulde være første Klasses Sofolk. Borgmesteren og Raad havde Myndighed til at syne Smakkerne hvert Foraar og inddele dem i 3 Klasser, eller helt kassere dem.

Taksterne for Befordring og Fragt skulde af Borgmester og Raad tegnes eller skrives paa en Tavle, og opsættes ved Skibsbroen. Paa denne Tavle var ogsaa Fartplanen og alle indtrædende Forandringer opførte.

I 1684 kom der nye Bestemmelser af hvilke nedenstaaende havde særlig Interesse for Aarhus Havn.

- a) Magistraten skal drage Omsorg for at Færgebroen, hvor Fartøjerne skal anlægge, vorder fremtidige og vel vedligeholdt.
- b) Og skal hver Smakke, som sin fulde Fragt haver, undtagen hvis i vor Tjeneste eller til Transport bruges, betale til Broernes Reparation 12 Sk., hvilke Penge af Magistraten skal opbærges, og til Broernes Reparation anvendes og derfor Regnskab gøres.

I Aaret 1693 kom Færgeløbet til at bestaa af et fælles Rederi af Indbyggere i Aarhus og Kalundborg. Forholdene var tilsyneladende ordnede paa den bedste Maade, i hvert Fald for Redernes Vedkommende, hvilket bevises af 3 Aktstykker til Kongen i Anledning af at en Del Borgere ikke roligt kunde se paa, at Rederne delte den gode Fortjeneste af Færgeløbet, hvorfor de ansøgte Kongen om Overskudet af Smakkefarten paa Aarhussiden maatte komme Byen til Gode.

I Slutningen af det 18. Aarhundrede blev Færgeløbet henlagt under Generalpost- amtet, hvis Formaal ikke blot skulde være at forbedre, men tillige skaffe den størst mulige Indtægt af Befordringsvæsenet.

Dampskibsbroen og Stykgodskajen.

Indtægterne var dog meget smaa i Forhold til Udgifterne. Der var meget at holde vedlige, og Havnen led meget under Smakkernes og Koffardifartøjernes Ind- og Ud- ladning.

Havnen benævnedes man paa den Tid „Byens Kanal“. Derved forstod man Afstanden fra Mindebroen og ud i Havet. Afstanden fra Mindebroen til det yderste nordre Mindehoved var 356 Skridt af hvilke de 262 uden for Bolværket var belagt med store Kampesten i Højde med Bolværket, som Søen brød paa. Det nordre Hoved var det længste og udbygget i Havet, det maatte 106 Alen i Længden og $9\frac{1}{4}$, $11\frac{1}{4}$, 13 og yderst $14\frac{1}{2}$ Alen i Bredden. Den søndre Side fra Mindebroen var bebygget, og Beboerne vedligeholdte Bolværkerne indtil Havnens Kølhalingsplads. Landgrunden var paa denne Side mere yderlig end paa den nordre Side. saa at søndre Moles Udbygning af Tommer kun var 65 Alen i Længden og 12 Alen i Bredden. Havnens Bredde i Indsejlingen var kun $17\frac{1}{2}$ Alen, men længere inde var den bredere, saa at tre, fire og paa de bredeste Steder indtil 5 Smakker, kunde ligge ved Siden af hinanden. Alt

Bolværksarbejde vedligeholdtes af Havnen, men da Indtægterne kun var 800 Rdl., kunde de langt fra dække Udgifterne.

I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede kom der en Nedgangsperiode for Befordringen, og da det første Dampskib kom igang mellem Aarhus og København, gik det stærkt tilbage med Færgefarten, skønt Generalpostdirektoratet gjorde alt for at lede Godstransporten denne Vej. I 1830 gjorde man Forsøg med Dampskibet „Dania“ en Gang ugentlig, samtidig med, at det vedligeholdte Forbindelsen Aarhus-København. Resultatet faldt saa heldig ud, at Postdirektionen opsagde Færgeinteressentskabet til Ophør fra 1.-5. 1836, og efter Entreprise overtog Grosserer Sass, København, ifølge Kontrakt, Privilegium paa Ruten i 15 Aar, med en forenet Dampskibs og Smakke-

Indsejlingen til Sydhavnen.

fart mellem Aarhus og Kalundborg, samt fra disse Steder til Samsø og Thunø. I 1842 fik Ruten et haardt Stød ved Etablering af en direkte Dampskibsforbindelse mellem Aarhus og Kobenhavn. I 1840 var Dampskibet Christian den 8. sat i Fart paa Ruten, det afløstes i 1848 af et nyt Skib af samme Navn med 180 HK. mod det førstes 26 HK.

Efter Krigen oprettedes der flere nye Dampskibsselskaber, og i Forbindelse med de nye Jernbaner, fik de en Postforbindelse i Gang, saaledes at Forbindelsen Aarhus Kalundborg gled i Baggrunden og til sidst ophørte i 1856.

Først i 1875 oprettedes der en ny Forbindelse Aarhus- Kalundborg af C. P. A Koch og H. P. Prior, og i 1914 overtog Statsbanerne Ruten og bragte en virkelig Reform i Driften.

Fra først af bestod Havnen kun af Aaens Munding, men allerede tidlig har man forlænget Aaens Bredder. 1760 blev det nordlige Mindehoved slaaet i Stykker, og da det atter blev genopbygget, blev det forlænget med 2 Alen. Det søndre Mindehoved fik derimod Lov til at ligge hen, vel nærmest fordi der var Plads nok til de faa Fartøjer, der sejlede ind i Havnen i det 18. Aarhundrede.

Ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede, var man omsider blevet enig om at opføre en Dækmole Sydvest for Aamundingen, hvorved Tilstopningen med Tang ved Indsejlingen til Havnen vilde forhindres, og Løbet betydeligt uddybes. Men Krigen og den dermed følgende Bankerot gjorde, at Arbejdet trak i Langdrag, og først i 1837

var Dækmolen færdig, 1846—61 anlagdes den første Yderhavn, Gamle Havn, 6 ha Land indvandedes ved at forlænge Molen mod Nord og bygge en Mole, den nuværende midterste Mole. Dette Bassin saavel som Indløbet fik en Dybde af indtil 5 m., i 1872 uddybedes det til 5,6 m. For at beskytte Havnen mod nordøstlige Vinde, begyndte man i 1873 at forlænge Sydmolen mod Nord, med Granit og Beton, til det nuværende indre Fyr.

I 1883-90 anlagdes den anden Yderhavn, Ny Havn, omtrent 9 ha. ved at opfylde Terrænet ud til Østbanegaarden, og bygge den nuværende Nordmole, samt uddybe Bassinet til 6,3 m. Alle disse Arbejder havde kostet omtrent 2 Millioner Kr. I Tiden 1893-94 forlængedes Sydmolen med yderligere 200 m, til det nuværende yder-

Det gamle Lodshus.

ste Fyr, for en Bekostning af ca. 350.000 Kr., og i 1897-98 gjordes Sydmolen bredere ud mod Bugten med 2,5 ha Land, for at skaffe Oplagspladser. Denne Udvidelse, og de derved foranledigede Reguleringsarbejder, kostede 293.000 Kr. Paa samme Tid blev Havnebassinerne uddybet til 7,5 m, og Indløbet til 7,8 m, og paa Grund af disse Uddybninger, maatte Bolværkerne i de to Yderhavne sikres.

I 1905 paabegyndtes den store Havneudvidelse i Forbindelse med Landvinding mod Syd, efter Havneingeniør A. P. Vedels Planer, ved Bygning af en 2,3 km. lang Mole fra Kysten ved Marselisborg i nordøstlig Retning til udfor Domkirken, samt Opfyldning af ca. 27 ha Land, ved Tilførsel af ca. 2 Millioner m³ Fyld, taget fra den nordlige Del af Marselisborgs Jorder. Denne Udvidelse kostede 12 Millioner Kr.

Men medens disse Udvidelser stod paa, steg Antallet af indgaaende Skibe saa stærkt, at en ny Havn var paakrævet, og i 1919 blev der afholdt en international Konkurrence, hvor der indkom 33 Projekter, men ingen af disse egnede sig til stykkevis Gennemførelse.

I 1925 begyndte man paa Anlæggelse af det nye Bassin IV. Samtidig med alle disse Udvidelser tog man Uddybningen i Betragtning, og den er nu 10 m. Havnens

store Udvidelser og Uddybninger gennem de sidste 30 Aar, vil bedst ses af nedenstaaende Skema.

Aar	1900	1922	1932
Vanddybde indtil	7,5 m	8,3 m	10 m
Kajlængde indtil	2400 m	4400 m	5850 m
Vandareal indtil	16 ha	25 ha	40 ha
Landareal indtil	13 ha	32 ha	56 ha
Samlet Anlægssum	4,4 Mill.	13,5 Mill.	ca. 25 Mill.

At disse Udvidelser har været begrundede, vil man se af følgende Skema over Skibsfarten og Varebevægelsen.

Aar	1900	1910	1920	1930	1931
Antal indgaaede Skibe	2974	3051	3344	5168	5219
Netto Register Tonnage	531.848	691.152	912.071	1.374.306	1.550.480
Indtagne og udlossede i Ton à 1000 kg	653.729	709.798	800.101	1.373.611	1.657.896

Til at modtage den stigende Trafik, disponerer man over en overdækket Pier, 2 ældre Stykgodspakhuse ved Bassin I og II og et nyt moderne To-Etages Pakhus med Kælder, hvis Stueetage kan belastes med 3 t. og 1ste Sal med 2½ t. pr. m².

Endvidere er der af private Firmaer opført et stort Antal Træskure, og der findes følgende grundmurede eller cementstøbte Korn- og Silopakhuse.

	Rumfang	Lossekapacitet
Kornpakhuset i Ndr. Havn (opført 1888)	ca 7000 m³	100 t/Time for 2 pneumatisk Apparater
A/S Aarhus Dampmølle (opført 1912)	2400 m³ Korn 1100 m³ Mel	35 t/Time for 1 Bægerelevater
Jydsk Andels Foderstofforretning Silo og Kagepakhuis (opført 1927)	ca 19000 m³	120 t/Time for 2 pneumatisk Apparater
Aarhus Oliefabrik Siloanlæg (opført 1928)	ca 20000 m³	480 t/Time for 6 Bægerelevater
A/S Korn- & Foderstof Kompagniet Silo- og Kagepakhuis (opført 1930)	ca 19000 m³ Korn ca 10000 t. Kager	op til 180 t/Time hver for 2 pneuma- tiske Losseanlæg

For at kunde betjene Skibene saa godt som muligt, er der af Havnen for Tiden anskaffet 5 Stk. elektriske Stykgodskraner med Bæreevne fra 2½ til 25 Tons og af private er der anskaffet 5 Stykgodskraner med 1½ til 5 Tons Løfteevne.

Havnen har endvidere anskaffet et Kullosningsanlæg med Kapacitet 70 til 100 Tons pr. Time, og der findes for Tiden 9 private Kullosningsanlæg med Kapacitet 60 til 120 Tons pr. Time.

Havnebestyrelsen er imidlertid klar over, at man skal have betydelig flere moderne Stykgodskraner, efterhaanden som Havnens Økonomi tillader det. De første 4 er allerede under Bygning.

Havne- og Bropenge har i de senere Aar givet gennemsnitlig 1,8 Mill. Kr. i Indtægt, men efter at der er foretaget en Nedsættelse af Havne og Brotaksterne sidste Aar, er dette Beløb dalet til 1.7 Mill. Kr.

Der er allerede nu projekteret en Udvidelse af Havnen, hvorved denne vil blive forøget med 14 km Kaj, og der arbejdes energisk paa Havnens Udvidelse og Modernisering, idet man paatænker at tilvejebringe en Yderhavn ved Bygning af 2 Dækmoler, hver ca. 600 m lange, et særligt Bassin til Losning af brandfarlige Stoffer samt tre ca. 300 m. lange Piere.

Den nye vestre Molearm i 1929.

Fuldendelsen af den nye Lystbaadehavn mod Nord vil være tilendebragt næste Aar, og Havnen har hermed imødekommet de sejsportsinteresserede Borgeres Onske. Den har en Kajlængde af 660 m, et Vandareal paa 7,34 ha og et Landareal paa 5,52 ha. Den til Lystbaadehavn benyttede Plads i Bassin II, kan herefter anvendes udelukkende som Fiskerihavn, hvorved denne Erhvervsgren faar gode Muligheder for sin hurtige Udvikling.

Fra Hovedbanegaarden fører der Jernbanespor til Havnen og videre til Østbanen, fra Havnen grener Sporene sig ud til de forskellige Moler.

Havnevæsenet bestyres under Byraadet af et Udvalg paa 5 Medlemmer, i hvilket Borgmesteren er Formand. Under Udvalget staar en Havneingeniør og en Havnemester. Havnen ejer 3 Bugserbaade med henholdsvis 600, 200 og 80 HK., den største af disse tjener som Isbryder.

Der findes i Havnen Skibsværft for Skibe med indtil 300 Tons Egenvægt.

Paa Østmolens Yderende er der et rødt fast Fyr, paa samme Mole, omtrent 200 m længe inde, et lignende, og lige overfor det sidste, paa Nordmolens Yderende et grønt fast Fyr, og paa Midtermolen en grøn Fyrlanterne. Paa Sydhavnens østlige

Bolværk i den nye Lystbaadehavn, Marts 1931.

Molehoved findes et rundt, 10 m højt Fyrtaarn, med hvidt, rødt og grønt Fyr med Formørkelser. En Stormvarselstation er oprettet 1904.

Ved Havnen er ansat 7 Lødser samt en Statslød.

Aarhus er i regelmæssig Dampskibsforbindelse med København. Kalundborg (over Samsø), Odense, Oslo, Danzig, Lübeck (over Svendborg og Nakskov), Hamburg, Newcastle og Leith. Ved Aarhusbugtens Dampskibsselskabs Baade staar Byen i Forbindelse med en Række Punkter i Oplandet, særlig Mols. Selskabet „Turisten“s Baade besorger i Sommertiden Persontrafikken til de Syd for Byen liggende Udflugtssteder.

Ifølge sin Størrelse og Dybde, sine Jernbaneanlæg, sine Pakhuse, Siloer, Kraner og andre moderne Indretninger, kan Aarhus Havn nu regnes for en første Klasses, og man vil stadig stræbe efter, ved nye Udvidelser og Uddybninger, at følge Tidens Krav og beholde Stillingen som en af de bedste Havne i Danmark.

J. SØRENSEN,
Havnemester.

JØRGENSEN
Havneassistent

C. SANDEMOSÉ,
Havneassistent

S. P. V. NIELSEN,
Kaptajn

HOLGER GEBAUER. Havneingeniør, R. af S. V., er født den 19. November 1882 i Sværdborg som Søn af Lærer J. S. R. Gebauer og Hustru Anna, født Mortensen, gift 1912 med Petra Sørensen, 4 Kl. Hovedeksamen fra Herlufsholm 1899, cand. polyt. (Bygningsingeniør) 1908, ved Vandbygningsværket i Esbjerg og Hvide Sande 1908, Konduktør ved Sæby Havns Udvidelse fra 1908 -11, Ingeniørassistent ved Aarhus Havn 1911, Afdelingsingeniør 1919, Havneingeniør siden 1922.

JENS SØRENSEN, Havnemester, R. af S. V., er født den 27. Februar 1872 i Spørring som Søn af Tømrer S. Jensen, gift 1901 med Maren Jacobsen, Sømandsuddannelse, Styrmandseksamen fra Fanø Navigationsskole 1. Del 1895, 2. Del 1896, Reserveløjtnant i Marinen 1897, Styrmand i D. F. D. S. fra 1897-1906, Fører af Aarhus Havns Bugserbaad fra 1906-10, Løds i Aarhus fra 1910-22, Lødsformand fra 1922-24, Havnemester siden 1924, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Skipperhjelpekasse siden 1926.

K. E. JØRGENSEN, Havneassistent, er født den 17. Marts 1881 i Rudkøbing, som Søn af Gaardejer Mads Jørgensen og Anna Kirstine. Gift 1908 med Karen Møller Madsen. Sømandsuddannelse, Styrmandseksamen i Marstal 1901, sejlet for Rederierne i Marstal og Thurø, for Aarhus Kulkompagnis Dampskibsselskab og Aarhusbugtens Dampskibsselskab, Assistent i 1920, Station i Aarhus Sydhavn.

CARL JOHAN INGVERD SANDEMOSE, Havneassistent, er født den 4. Juni 1891, som Søn af Maskinfabrikant J. Nielsen og Hustru Amalie, gift 1923 med Dagny Sofie Bohn Andreassen. Sømandsuddannelse. Styrmandseksamen 1913, Styrmand i Rederiet „Vesterhavet“ 1914, i „Progress“ 1918, Styrmand og Skibsfører i „Limfjorden“ 1921. Ansat ved Statspolitiet i Tønder 1922, Havneassistent i Aarhus 1923.

SØREN PETER VILHELM NIELSEN, Kaptajn, er født den 28. November 1872 i Aarhus som Søn af Restauratør Nielsen og Hustru Elise, gift med Johanne Sofie Oldefar. Præliminæreksamen, dansk og engelsk Navigatøreksamen, ansat som Kaptajn paa „Aros“ siden 1910.

S. P. ROESEN,
Havneformand

K. SVENNINGSSEN,
Havneformand

OTTO PEDERSEN,
Havneformand

J. S. P. OLSEN,
Statsløds

SØREN PETER ROESEN, Havneformand, er født den 27. September 1871, som Søn af Murersvend Peter Hansen og Hustru Kathrine, født Roesen, gift 1902 med Marie Magrethe Andersen. Udlært Tømrer i 1889, ansat ved Aarhus Havn 1905, Havneformand ved Aarhus Havn 1906, Formand for Tømrernes Fagforening 1899-1900.

KRISTEN SVENNINGSSEN, Havneformand, er født den 10. Maj 1879 som Søn af Landmand J. Svenningsen, Morsø, og Hustru Juliane, født Christensen, gift 1908 med Maren Mikkelsen. Udlært Tømrer 1898, ansat ved Aarhus Havn 1907 som Tømrer, 1923 Havneformand. Medlem af Viby Sogneraad 1917-21, Medlem af Viby Hjelpekasse 1917-21, Medlem af Viby Menighedsraad 1913-21.

OTTO PEDERSEN, Havneformand, er født den 2. September 1886 som Søn af Tømrer S. Pedersen, Aarhus, og Hustru Ingeborg Pedersen, gift 1912 med Johanne Olsen. Udlært Tømrer 1906, ansat som Havneformand i Aarhus 1926.

JES PEDER SØREN OLSEN, Statsløds, født den 20. August 1882 som Søn af Skibsfører E. S. Olsen, Aarhus, og Hustru Jensine Olsen, gift 1909 med Johanne Pedersen. Sømandsuddannelse, Styrmandseksamen fra Svendborg Navigationsskole, I Del 1902, II Del 1903. Styrmand i Dampskibsselskabet „Vulcan“ 1904-13, og „Merkur“ 1913-18. Ejer af 3 Mastet Motorskonnert I. B. Petersen 1918-1928. 1928 Statsløds i Aarhus. Medlem af Søretten. Formand for Skibsførerforeningen i Aarhus.

M. JENSEN,
Lodsførmand

B. JENSEN,
Lods

CHR. HØY,
Lods

H. J. NIELSEN,
Lods

MARTIN JENSEN, Lodsførmand, er født den 7. Maj 1877 som Søn af Gaardejer J. P. Kjærsgaard Jensen, Hjern, og Hustru Kathrine, født Sørensen, gift med Vilma Elisa Andersen i 1920. Sømandsuddannelse i Sejlskibe, Styrmandseksamen fra Fanø Navigationsskole 1902, Styrmand i D. F. D. S. 1903-15, Lods i Aarhus 1915, siden 1923 Lodsførmand. Medlem af Søretten, Medlem af Bestyrelsen for Marineforeningen, Medlem af Bestyrelsen i Aarhus Skipper Hjelpekasse.

JENS NICOLAJ BROCH JENSEN, Lods, er født den 18. Marts 1885 som Søn af Fisker R. Brock Jensen og Hustru Ane, født Christensen, gift 1912 med Annine Jensen. Sømandsuddannelse, Styrmandseksamen fra Aalborg 1908. 1909-10 Fører af Skonnerten „Marie“, 1910-11 Styrmand paa Vragfyrskeib i Køge Bugt, 1911-12 Styrmand i Rederiet „Myren“, 1912-21 Styrmand og senere Fører af „Cimbria“. 1921-24 Statslods i Aarhus, siden 1924 Havnelods.

CHRISTIAN HØY, Lods, er født den 3. Januar 1890 som Søn af Skibsfører Chr. Høy og Hustru Petrea, født Petersen, gift med Anna Dorthea Jørgensen. Sømandsuddannelse, Styrmands- og Skibsførerruddannelse 1912, Styrmand paa Sejlskibe fra 1912 -13, Styrmand i Rederiet „Heimdal“ fra 1913 -17, i Rederiet „Dania“ fra 1917 24, siden 1924 Lods i Aarhus. I 1919 tildelt den engelske Redningsmedaille.

HANS JØRGEN NIELSEN, Lods, er født den 7. Marts 1880 som Søn af Fiskehandler M. D. Nielsen og Hustru Porsine, født Hansen, gift 1905 med Jensine Olsen. Uddannet som Sømand, Styrmands- og Skibsførereksamen i Aalborg 1904, Styrmand paa Sejlskibe fra 1904 -07, i Alfred Christensens Dampskibsselskab fra 1907 09, i Kampmann og Herskinds fra 1909 -11, Lods paa Hirtsholmene 1911 forflyttet til Storebælts Minelodseri 1914, Statslods i Aarhus 1916 Havnelods i 1923.

JENS LUDVIG GUSTAV OETTINGER, Lods, er født den 11. Marts 1890, som Søn af Bandagist J. Oettinger, Aarhus og Hustru Helene, født Rasmussen, gift 1917 med Anna Marie Hansen. Sømandsuddannelse, Styrmands og Skibsførereksamen 1913, Styrmand i Ø. K. 1914-15, Styrmand i D. F. D. S. 1915-27., siden 1927 Lods i Aarhus.

J. L. G. OETTINGER,
Lods

OLUF GEORG ANDERSEN, Lods, født den 20. Januar 1890, som Søn af Skibsfører C. Andersen, Aalborg og Hustru Hansine, født Mathiesen, gift 1917 med Emma Rasmussen, Sømandsuddannelse, Styrmandseksamen 1912, aftjent Værnepligt paa Kongeskibet „Dannebrog“ 1912, Styrmand i D. F. D. S. 1913, siden 1925 Lods i Aarhus.

O. G. ANDERSEN,
Lods

DET FORENEDE DAMPSKIBSSELSKABS AGENTUR I AARHUS. Det første Dampskib, der optog Ruten paa København, var H/S DANIA, der tilhørte Skibsreder M. V. Sass, København, der i Juli 1827, aabnede Ruten København—Aalborg—Aarhus—Fredericia. Turen fra Aarhus til København varede den Gang 17 Timer. Senere blev H/S Dania sat ind paa Ruten Kalundborg—Aarhus til Aflosning af de 5 Smakker, der hidtil havde besørget denne Trafik, medens H/S ISIS og senere H/S VALDEMAR overtog Farten paa København. Sidstnævnte tilhørte Skibsreder H. P. Prior, København.

Et her i Aarhus startet Rederi lod i 1867 bygge H/S KJOBENHAVN til denne Rute, men allerede i 1869 overtog D. F. D. S., der var startet af Gehejmekonferensraad C. F. Tietgen den 11. December 1866 dette Skib, og saaledes maa man regne at D. F. D. S. har overtaget Besejlingen herpaa fra 1868 for den indenlandske Rutes Vedkommende.

Den indenlandske Rutetrafik paa Aarhus blev i en Del Aar besørget af det i Aarhus værende Rederi „Jydsk Engelsk Dampskibsselskab“ med Konsul Eduard Bergmann som corresponderende Reder. Midt i 90'erne, da Exporten af levende Kvæg til England var standset overtog D. F. D. S. ogsaa Jydsk Engelsk Dampskibsselskab og havde dermed samlet alle Exportruterne under sig.

Den første Ekspeditor for D. F. D. S. var Herr Rasmus Petersen, som efterfulgtes af Konsul Chr. Schmidt. Denne havde kun de indenlandske Baade, medens Consul Eduard Bergmann, efter at Jydsk Engelsk Dampskibsselskab var overgaaet til D. F. D. S., havde Ekspedition af Selskabets udenrigske Baade.

Ved Konsul Schmidts Død i 1901 blev Konsul Bergmann Ekspeditor for alle Selskabets Ruter indtil sin Død i 1923 hvorefter daværende Revisor i D. F. D. S. Herr N. L. Petersen overtog Agenturet, men Herr Petersen døde pludselig allerede i Julen 1924 og fra 1. Januar 1925 overtog D. F. D. S. selv Agenturet, som en Afdeling under Selskabet med Herr J. R. Guldager som Chef.

D. F. D. S. har foruden den daglige Forbindelse Aarhus—København, Ruter til og fra Leith, Newcastle, Liverpool, Manchester, Swansea, Stettin, Danzig, Oslo, Antwerpen, Casablanca og Middelhavs Havnene, ligesom Selskabets Skibe fra oversøiske Pladser anløber Havnen for Losning af Partladninger.

J. R. GULDAGER,
Kontorchef

JENS RØGIND GULDAGER, Kontorchef, er født den 15. December 1877 som Søn af Telegrafmand I. C. Guldager og Hustru Mette Guldager, gift 1904 med Kirsten Guldager. Uddannet hos Skibsmægler N. A. S. Bursche & Co., Aarhus, Kampmann, Møller & Herskind, Aarhus, og E. Bergmann & Sønner, Aarhus. Siden 1925 Kontorchef for D. F. D. S. Ekspedition i Aarhus. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Skipperlaug.

JENS SVANE BURMEISTER LARSEN, Forvalter i D. F. D. S., er født den 6. Marts 1887 som Søn af Skibsfører Henrik Larsen og Hustru Vilhelmine, født Burmeister, gift 1914 med Olga Øhrstrøm. Uddannet i Skoleskibet „Georg Stage“ samt i danske og udenlandske Sejskibe, Skibsførereksamen 1911. siden 1924 Forvalter ved D. F. D. S.

J. S. BURMEISTER
LARSEN,
Forvalter

JØRGEN NIELSEN VINTHER SKYTT, Formand i D. F. D. S., er født den 12. Februar 1874.

RICARD AUGUST MARTINUS LARSEN, Formand i D. F. D. S., er født den 19. December 1899.

REDERIET „ANHOLT“ A S, er stiftet 1921 som Interessentselskab af Direktor V. Sten og Kaptajn O. Larsen. Det overgik til A S 1926 med Direktor O. Larsen som Leder i København og Kaptajn Larsen som Leder i Aarhus. Rederiet ejer 3 Skibe og har følgende Ruter: Aarhus –København 4 Gange ugentlig med Dieselmotorskibene „Hafnia“ og „Elise“. København –Anholt –Grenaa –Aalborg med Dieselmotorskibet „Vera“. København –Nykøbing S. med M/S „Ebba“. Rederiet beskæftiger 15 Mand paa Kontorerne i København, Aarhus, Aalborg, Grenaa, Anholt og Nykøbing S.

O. I. P. LARSEN
Skibsreder.

OLE INGEMANN PETER LARSEN, Skibsreder, er født den 15. November 1890 som Søn af Havnefoged Laurits Larsen. Gift 1913. Uddannet Skibsfører, siden Skibsreder. Medlem af Aarhus Søret, og Medlem af Bestyrelserne for Aarhus Skipperforening og Aarhus Marineforening.

Skibsreder Larsen er endvidere Eneindehaver af Firmaet Aarhus Shipping Co. Dette Firma startedes 1926. Firmaet driver Spedition og Befragtningsforretning og er fast Agent for følgende Ruter: Aarhus –Stettin M/S „Ella“ og „Else“. Aarhus –Danzig M/S „Erna“. Aarhus –Nykøbing F. M/S „Ena“. Aarhus –Svendborg –Nakskov M/S „Vega“.

AARHUS BY'S SKOVE. Blandt Danmarks skovejende Kommuner staar Aarhus som Nr. 3 i Rækken med godt 400 ha Skov.

Det er bekendt, at Riis Skov har hørt til Kommunen gennem flere Hundrede Aar, og det er en almindelig Opfattelse, at Skoven er skænket til Byen og Havnen af Dronning Margrethe. Der er dog intet, der kan bevise Rigtigheden heraf, og i „Blade af Aarhus Bys Historie“ betegner Hoffmeyer det rent ud som en Fabel. Det forholder sig saaledes, siger Hoffmeyer, at Dronning Margrethe ca. 1395 paa Kronens Vegne efter Tidens Skik ved Inddrifning har fastsat Bymarken og den herunder indbefattede Skovs Grænser og derpaa „overanvortet den til Borgmestre, Raadmænd og menige Almue i Aars til deres Fæ og Svin.“ Den nordlige Del af Riis Skov horte til den Vorregaards Mark med Skov, Ager og Eng, som Kong Frederik den 2. i 1542 skænkede Aarhus Indbyggere, Gejstlige og Verdslige, „til dens Fægang, Uddrift og Forbedring“. Om Havnen nævnes intet. Alligevel holdt denne Opfattelse om Havnens Andel i Riis Skov sig op gennem Tiderne, indtil en Højesteretsdom af 9. September 1834 udtrykkelig slog fast, at Havnen som selvstændig Institution ingen Fordringer kunde stille til Riis Skov.

Medens vi saaledes har ondt ved at fastsætte bestemte Data for Riis Skovs Tilknøytning til Aarhus, — men dog tør fastslaa at den er en af Landets ældste Kommuneskove, ved vi — ret naturligt — god Besked om Marselisborg Skovens Overgang til Kommuneskov, idet det — som bekendt — kun er godt og vel et kvart Aarhundrede siden, at Godset blev tilskødet Aarhus By af daværende Indenrigsminister H. P. Ingerslev.

Riis Skov er omtrent 77 ha. stor og det en tidligere Egeskov, hvor dog Bogen nu har fortrængt den gamle Bestand. Kun i den sydlige Del findes endnu Ege, navnlig paa begge Sider af Hovedvejen til Pavillonen. I Skoven findes nogle gamle Bøge af anselig Højde, og den største af disse hedder „Kongebøgen“. Ejendommelig for Skovbunden er Skovløget, en ellers sjælden Plante, der vokser her i store Mængder. I Skoven, der er rig paa Udsigtspunkter, har Kommunen 2 Pavilloner „Salonen“ (Lystslot), der er købt af Kommunen i 1875, og „Pavillonen“. Paa „Ferdinandspladsen“ har det borgelige Skydeselskab sin Skydepavillon. Ved Skrænten mod Havet

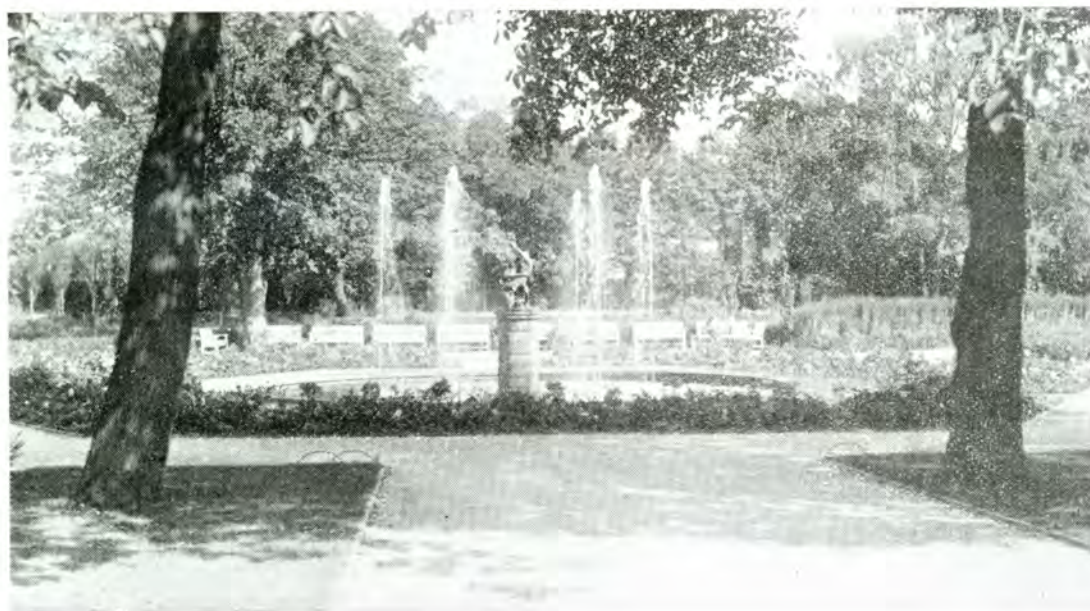
blev den 7. September 1913 afsløret en af Historisk Samfund rejst Sten til Minde om Dronning Margrethe.

Marselisborg Skove er ca. 327 ha store og ligeledes rige paa Udsigtspunkter. De bestaar af flere Partier. Nærmest ved Aarhus ligger Havreballe Skov (Friheden) med Idrætsparken og Stadion med dertil hørende Galopbane og Cyklebane, kunstige Skojtedamme og en Restaurationspavillon i Bindingsværk, der er opført i 1904 af Architekt Kühnel. Dernæst mod Syd et større Skovparti, (Jægerskoven, Kirkeskoven, Hestehaven og Thorsskov) med de smukke Damme ved de nedlagte Vandmøller. Povlsmølle, Thorsmølle og Silistria Vandmølle, i de to sidstnævnte er der indrettet Afholdsrestaurationer. Ved Varna Mølledam har Kommunen i 1909, efter Tegning af Architekt Ashen, ladet opføre en anseelig Restaurationspavillon, der er Byens mest besøgte Sommerudflugtssted med Anløbsbro for Dampbaade. Endnu sydligere ligger et tredje Skovparti (Skaade Skov), hvori findes en Mindesten for C. P. R. Ingerslev til Marselisborg, og det for sin Skønhed kendte Skovparti „Ørnereden“, med stor Restaurationsbygning og Anløbsbro.

N. BANG,
Skovrider

NIELS JOHAN BANG, Skovrider, R. af D., er født den 17. August 1876 som Søn af Læge Bang, Hvalsøe, og Hustru Sofie Frederikke, gift med Lovise Schrøder. Uddannet som Forstmand, kgl. Skovfoged ved Sorø Akademies Skove, Skovrider ved Aarhus Kommunes Skove siden 1919.

Mølleparken.

AARIHUS BYS PARKER og øvrige Bepantninger dækker et Areal af ialt ca. 48 ha, foruden de Anlæg, som findes ved Skoler, Hospitaler og lignende.

Af de største kan nævnes „Botanisk Have“, „Vennelyst“, „Mølleparken“, „Skansen“ og „Mindeparken“.

„Botanisk Have“, hvor der bl. a. er flere Damme, Børnelegepladser, Soppebasin, Stenparti m. m. er, især om Sommeren, meget stærkt besøgt. I Haven findes iøvrigt

Købstadmuseet „Den gamle By“, Statuen af Steen Steensen Blicher og en Buste af Sophus Bauditz, der fødtes i Aarhus.

I „Vennelyst“ er i Vinterhalvaaret 1931—32 foretaget store Ændringer som Følge af Nørrebrogades Udvidelse, og Anlægget fremtræder nu i „moderniseret“ Skikkelse. I Anlægget findes en i 1924—25 nyopført Restaurations-Pavillon med Teatersal.

„Mølleparken“, der ligger i det smukke Kvarter ved Aaen mellem Statsbiblioteket, Museet, Ny jydsk Købstads-Kreditforening og flere, blev for et Par Aar siden fuldstændig omlagt i Anledning af Fjernelsen af Aarhus Molles Bygninger, og det nye Folkebiblioteks Opførelse. I Anlægget findes et Springvand, hvortil Vandet oppumpes fra Aaen, og i hvis Midte Johs. Bjergs Statuegruppe „Elskovskampen“ er opstillet.

Mindeparken, der ligger mellem Marselisborg Slot og Aarhusbugten, er ca. 25 ha stor og blev indviet i 1925. I Parken skal opstilles et Mindesmærke for de i Verdenskrigen faldne danske. I en Del af Parken er anlagt en særlig Blomsterhave med Basin, Stenparti, Rosenhave m. m. (Chr. Rømerhaven).

J. BERG.
Formand.

JOHANNE HJERSING BERG, Inspektionsbetjent, er født den 21. Maj 1883 som Datter af Snedker Peter Christoffer Berg og Hustru Marie Magdalene, født Larsen. Medlem af Aarhus Byraad, Formand for Udvalget for Byens og Omegnens Forskønnelse, Medlem af Aldersrenteutvalget og Biblioteksudvalget, Bestyrelsesmedlem i Christian den 9. Børnehjem, Formand i Bestyrelsen for Observatoriet „Ole Rømer“.

LEIF SANDBERG, Stadsgartner, er født den 25. Marts 1891 i Oslo som Søn af afdøde Lensmand P. C. Sandberg og Hustru Johanne Marie, født Holmboe, gift 1914 med Agnes Marie Johnsen, Lært Gartneri, Havebrugskandidat 1911, Gartner paa Giesegaard fra 1911—12, Assistent hos Stadsgartneren

i Aarhus fra 1912—16. Stadsgartner siden 1916.

L. SANDBERG,
Stadsgartner

MARSELISBORG hed tidligere Havreballegaard og tilhorte i katolsk Tid Aarhus Bispestol. Ved Reformationen kom den til Kronen og lagdes som Ladegaard under Aarhusgaard, der var den katolske Biskops Residens. I 1661 solgtes den for 157,392 Rdl. til den hollandske Købmand Gabriel Marselis, men den var da meget medtaget af de svenskes og Polakkernes Plyndringer. Hans Søn Constantin Marselis fik den 23. Februar 1680 Havreballegaard, som ved samme Tid fik Hovedgaardens Frihed, ophøjet til et Baroni. Da han imidlertid døde barnløs i 1699, tilfaldt Gaarden Kong Christian den 5te, som skænkede den til sin Søn Generaladmiral Ulrik Christian Gyldenløve. Da han døde barnløs i 1719 gik Baroniet over til hans Brodersøn Gehejmeraad, Generaladmiraløjtnant Grev Frederik Danneskjold-Samsøe. Da ogsaa denne døde uden Sønner i 1770 faldt Baroniet tilbage til Kongen, der i 1772 forlenede det til Christoffer R. Ph. Baron Gersdorff, efter hvem det gik over til Broderen Nicolaj Max Gersdorff. Hans Søn russisk Generaløjtnant C. C. N. Gersdorff fik i 1805 kongelig Bevilling paa at subsistueres Baroniet med 2 Fideikommiskapitaler paa tilsammen 250,000 Rdl., og solgte det samme Aar med Allodialgods til Frederik J. Chr. Baron Gyldenløve til Villhelmsborg, som straks bortsolgte meget af Godset og i 1809 fik Tilladelse til at udstykke Marselisborg i 28 Parceller. Paa Auktion efter ham i 1825 købtes Gaarden for 50.000 Rbd. Sølv af russisk Oberst Chr. A. Baron Gersdorff, som i 1833 solgte den for 80.000 Rbd. Sølv til Oberst H. Rothe til Agersvold og Justitsraad C. P. R. Ingerslev, hvilken sidste alene overtog den for 120.000 Rbd. Sølv, hvilket skete i 1836. Dennes Søn, senere Indenrigsminister H. P. Ingerslev, afhændede den kort

for sin Død i 1896 til Aarhus Kommune for 1.200.000 Kr. I 1898 udlejede Kommunen de to af den enetages grundmurede Hovedbygningens tre Floje og Haven til cand. theol. O. Gudme, der oprettede Marselisborg Kostskole og i 1899 byggede den „gamle Skolebygning“. I Løbet af det følgende Aarti forsvandt efterhaanden saavel Udhusene som Hovedbygningen. Marselisvej blev anlagt gennem Haven, Dammene blev fyldt og det regulerede Terræn bebygget med Villaer. Nu er der intet Spor af Gaarden tilbage.

Marselisborg Slot.

Mellem Havreballe Skov og Kirkeskoven med fri Udsigt over Mindeparken til Mols og Helgenæs ligger Marselisborg Slot, der er skænket Kongen, den daværende Prins Christian, ved Gaver fra hele Landet, dog mest fra Aarhus, paa en 12,2 ha stor Grund. Slottet er opført i 1899—1902 efter Tegning af Bygningsinspektør H. Kampmann og bestaar af en Hovedbygning i to Stokværk af Mursten med Anvendelse af Granit i Sokkel og udvendige Trapper, ligesom der er benyttet en Del Kridtsten til Facadernes Udsmykning. Hovedfacaden har paa Midten et fremspringende Parti med Trappeparti og Frontespicegavl, den anden Facade to Sideløje paa Hjørnerne og der imellem to smaa kantede Trappetaarne, der flankerer Hovedindgangen. I Stueetagen findes selve Opholdsrummene, paa 1ste Sal Soveværelserne og i Kælderen Økonomien. Taget er dækket med glasserede Tagsten. Desuden er der en Staldbygning, Portnerbygning, samt Barakker til et Detachment Gardere.

Den smukke Park er anlagt af Gartner Diedrichsen.

MARSELISBORG MINDEPARK er anlagt i 1924—25 paa et ca. 24 ha stort Areal mellem Slottet og Stranden efter Planer af Stadsgartner Sandberg og Havearkitekt Errboe. Den indviedes den 5. Juli 1925. Her tænkes efterhaanden rejst forskellige Monumenter, saaledes rejses der for Tiden et Mindesmærke over de i Verdenskrigen faldne Danske.

DEN FORSTE BYGNINGSKOMMISSION i Aarhus sammentraadte den 1. Juli 1832, efter at dens Medlemmer var udnævnt ved Skrivelse fra Aarhus Stiftamt af 16. Juni s. A. i Henhold til Anordning, indeholdende nærmere Bestemmelse angaaende Brandvæsenet i Købstæderne i Danmark, København dog indbefattet herunder, af 6. April s. A., og siden da er der fort Protokol over alle Byggeforetagender anmeldte for Kommunen.

Ved at gennemblade de ældste Protokoller ser man, at Kommissionen har gaaet rundt til de forskellige Ejendomme, hvor der skulde foretages Byggearbejder, og hørt paa Ejernes Forklaring om hvad og hvorledes der skulde bygges, og det ser langt fra ud til, at det var almindeligt, at der var udarbejdet Tegninger over Byggearbejderne, idet Protokolliforelserne indeholder Bemærkninger om Byggemaade, Murtykkelser og lign.

Den Kommission, der sammentraadte i 1832, bestod af Justitsraad, Borgmester og Byfoged Fleischer, Politiasistent, Procurator og Brandassistent Nielsen, eligerede Borgere, Skibsbygmester Bonnesen og Malermester Bogh samt Vice-Konsul P. Herskind og Murermester Joh. Preis, og paa samme Maade var Kommissionen sammensat indtil 1862, da man her i Byen i H. t. Bygningsloven for Købstæderne af 30. December 1858, ansatte den første Bygningsinspektør, nemlig Vice-Konsul P. Herskind.

Nu var det vistnok forbi med Kommissionens gaaen omkring paa Byggepladserne, idet nu Anmeldelserne af Byggeforetagender skulde fremsættes skriftligt for Bygningsinspektøren, og Anmeldelserne skulde i Almindelighed være ledsaget af Tegninger over det paagældende Byggeforetagende.

Vice-Konsul P. Herskind beklædte Stillingen som Bygningsinspektør indtil 1877, da den forenedes med Stillingen som Brandinspektør og besattes med daværende Premierlojtnant Springborg, der senere udnævntes til Kaptajn.

Indtil da havde det at være Bygningsinspektør, været lønnet med Gebyrer, der betaltes for de forskellige Byggeforetagender, men fra Springborgs Ansættelse at regne er Bygningsgebyrerne indgaaet i Kommunekassen, og Bygningsinspektøren har oppebaaret fast Lon fra Kommunen efter de til de forskellige Tider gældende Lonregulativer.

Foruden Bygningsinspektoratet og Ledelsen af Brandvæsenet skulde Inspektøren nu ogsaa forestaa Vedligeholdelsesarbejdet ved Kommunens Bygninger.

Denne Ordning var gældende indtil Springborg tog sin Afsked den 1. Oktb. 1913.

Saa blev Embedet delt, idet der ansattes baade en Bygnings- og en Brandinspektør.

Brandinspektøren overtog Ledelsen af Brandvæsenet, medens de øvrige Forretninger overgik til Bygningsinspektøren, men allerede i 1919 skete der igen Forandring, idet Kommunen ansatte en Statsarchitekt, der bl. a. overtog Tilsynet med Vedligeholdelsesarbejderne ved Kommunens Bygninger, saaledes at Bygningsinspektøren nu, bortset fra at han administrerer Kommunens Husvildeafdelinger, kun varetager selve Bygningsinspektionen, bistaaet af en Assistent og det fornødne Kontorpersonale.

At en saadan Udskillelse af det Arbejde, der oprindeligt var underlagt Bygningsinspektøren, har været nødvendig, skyldes naturligvis den store Udvikling, som Byen har gennemgaaet i det omhandlede Tidsrum.

Som et Billede af Byggeriets Omfang skal her bemærkes, at Antallet af Lejligheder i færdigbyggede Beboelsesbygninger her i Byen i Aarene 1927, 1928, 1929, 1930 og 1931 har været henholdsvis 670, 709, 922, 678 og 836, men herudover har der, navnlig i de senere Aar, været meget betydelige Arbejder i Gang med Opførelse

af Fabriksbygninger, Pakhuse og offentlige Bygninger, som Eks. kan nævnes de store Pakhusanlæg ved Havnen.

Siden Kaptajn Springborg tog sin Afsked i 1913, har Stillingen som Bygningsinspektør været beklædt af Hr. Kr. Møller, der allerede fra 7. April 1902 har været knyttet til Bygningsinspektionen her i Byen, idet han ovennævnte Dato af Byraadet ansattes som Assistent hos Bygningsinspektøren.

K. MØLLER,
Bygningsinspektør.

KRISTIAN MØLLER, Bygningsinspektør, er født den 20. Januar 1879, i Tisset Sogn, som Søn af Murermester Jens Nielsen Møller og Hustru Ane Marie, født Jensen, gift 1902 med Kjesten Svenningsen. Uddannet som Murer, frekventeret Aarhus Tekniske Skoles Dagskole og forlod den 1892, som Bygningskonstruktør, Tegner og Bygningskonduktør hos forskellige Arkitekter, længst hos Arkitekt Frimodt Clausen, Aarhus, og sidst som Tegner ved Glyptotekets Udvidelse under Professor Hack Kampmann, ansattes 1902 som Assistent hos Bygningsinspektøren i Aarhus, fra 1898 – 1929 Lærer ved Teknisk Skoles Aftenskole, i mange Aar Medlem af Bestyrelsen for Lærerforeningen ved Aarhus Tekniske Skole og i nogle Aar denne Forenings Formand, nu Bygningsinspektør i Aarhus.

Aaen og Aagade i „Den gamle By“.

Fot. B. A. Thun

DEN GAMLE BY er en Samling karakteriske gamle Bygninger, der er bleven genrejst og opstillet i en saadan Sammenhæng, at de giver den Besøgende en troværdig Forestilling om en gammel, dansk Købstad. Danmark ejer to andre Friluftsmuseer, nemlig Frilandsmuseet i Lyngby ved København, der omfatter en Samling Typer paa Landbygninger, og Frilandsmuseet ved Maribo, der giver et tro Billede af en gammel dansk Landsby.

„Den gamle By“s Begyndelse og Kerne er „Den gamle Borgmestergaard,“ et Interiørmuseum, hvor man gennem en Snes møblerede Rum kan studere vore Forfædres Forestilling om Stil og Hygge. Gaarden blev oprindeligt opført paa Lilletorv i Aarhus i Aaret 1597 af Raadmand Niels Christensen Skriver. Det er en af Danmarks ældste Bindingsværksgaarde med „hængende“ Svalegange, og Gaardens nuværende Navn stammer fra, at en Række af de Købmænd, som har ejet den, tillige har været Borgmestre i Aarhus.

Naar man gennem Portrummet kommer ind paa Gaardspladsen, fører et Par Trin op til Forstuen, og gennem et Par Rum naar man Gaardens første Interior, Kramboden, hvor Købmænd har drevet Forretning siden 1597. Ved Siden af Kramboden ses Stengangen og Bonderstuen, men især de følgende Interiorer interesserer de Besøgende: Renæssancens Stuer, Pyramidesalen, Stuerne i Rokoko og Louis XVI, Dagligstuen fra 1848 - 50, Køkkenet o. s. v.

Den gamle Borgmestergaard.

Fot. B. A. Thun.

„Den gamle Borgmestergaard“ var først bleven genopført paa Landsudstillingen i Aarhus i 1909 som Ramme om Sektionen: Historisk Udstilling for Aarhus By. Bygningen skulde nemlig i 1908 sælges til Nedrivning, og nævnte Sektions Formand foreslog da, at man købte den og benyttede den som Udstillingsbygning. Bestyrelsen for Aarhus Museums historiske Afdeling deltog sammen med Udstillingen i Købet, og med Støtte af Nationalmuseet lykkedes det derefter at genrejse Gaarden med en saa stor historisk Tilforladelighed, at det blev et almindeligt Ønske over hele Landet, at denne Gaards Bevarelse maatte blive sikret ud i Fremtiden.

Denne Opgave blev løst af „Komiteen til Bevarelse af den gamle Borgmestergaard i Aarhus,“ og de til dens Genrejsning nødvendige Pengemidler tilvejebragtes derved, at Staten og Aarhus By hver tilskød 10,000 Kr., medens Resten indsamledes

af Komiteens Medlemmer, saa at man til Slut raadede over 33,000 Kr. Aarhus Byraad stillede det fornødne Areal til Disposition i det smukke Anlæg, „Haven ved Vesterbro“, og det store Arbejde med Borgmestergaardens anden Nedtagning og Genrejsning blev fuldført under Architekt Kühnel, paa ny med Bistand af Nationalmuseet.

I de nærmest efter Landsudstillingen følgende Aar var Planerne for det kommende Friluftsmuseum bleven gennemdroftet, og de gik ud paa, at der allerede fra første Færd, naar Museet aabnedes for Publikum, skulde være mere at se i Haven ved Vesterbro end selve Borgmestergaarden.

Et smukt 8 Fags Bindingsværkshus fra Frands Hansens Købmandsgaard paa Mejlgade blev skænket Komiteen af Tomrermester P. Chr. Pedersen, og dets Genrejsning blev bekostet af Aarhus By.

Endvidere lykkedes det Komiteen at erhverve en ældgammel Bul-Lade, der stod for Nedbrydning i Sønder Bjert, og denne sjældne Bygning blev købt og genrejst med Støtte fra forskellige Sider.

Ved Aaen i „Den gamle By“.

Fot. B. A. Thun.

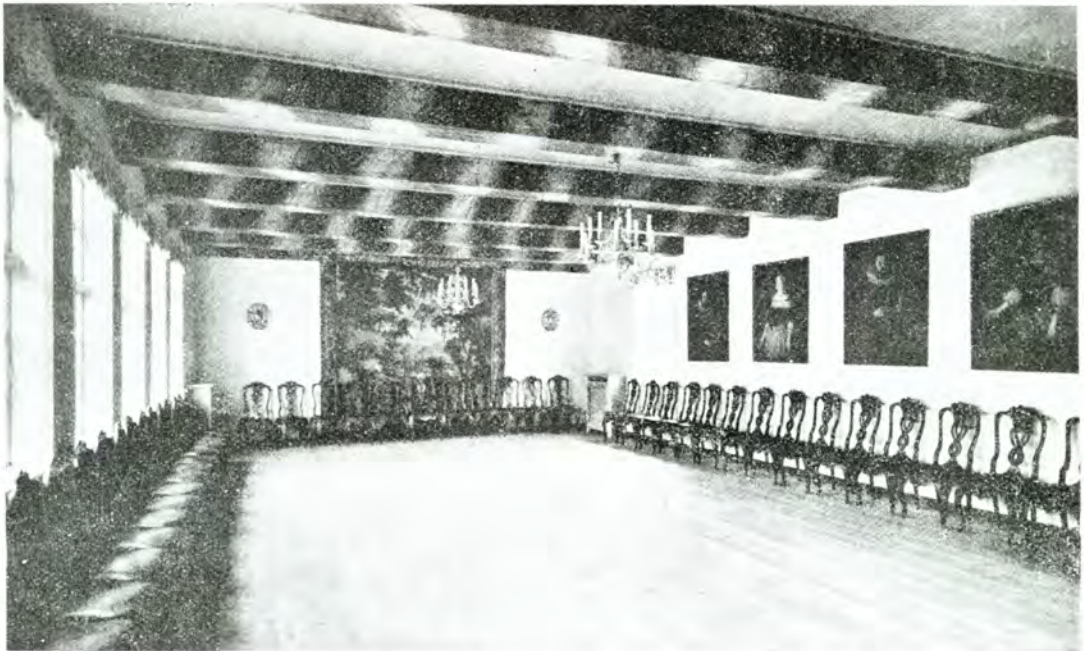
For Museet blev aabnet for Publikum, fik det endnu en Forøgelse i „Havepavillonen“, et smukt lille Lysthus i Empire (fra omkring 1820). Det blev skænket til Komiteen af Schmalfelds Fabrik ved Direktør Thuesen.

Efter Tilskyndelse af Bogtrykker Marius Geertsen, var der imidlertid bleven dannet en lille Komité, der skulde arbejde for Tilvejebringelsen af et „Haandværksmuseum.“ Man havde allerede indsamlet en Del gammelt Værktøj, og nu skænkede Direktør Fr. Lausen Museet et værdifuldt gammelt Lysestoberi. Snart strømmede Gaver ind i stort Tal, og i Sommeren 1914 var alle planlagte Arbejder saavidt tilendebragte, at det nye Museum den 23. Juli 1914 kunde aabnes for Publikum.

I 1916 skænkede Købmand Yhr til Komiteen et lille Bindingsværks Kvisthus i

Kannikegade, og fra Grosserer Søren Justesen fik man de fornødne Midler til at nedtage og genrejse Huset, saa det kunde indrettes til at rumme Haandværksmuseet. Det kom bl. a. til at indeholde en Række Værkstedssinteriører, saaledes -- foruden Lysestøberiet Naalemagerens Værksted, et Drejerværksted, delvis et Sejlmagerværksted og to Urmagerværksteder, hvoraf det ene har været en Købstadsurmagers, medens det andet stammer fra Sahl ved Bjerringbro, hvor den dygtige Mester Jens Christensen i 1801 bl. a. udførte Taarnuret til Aarhus Domkirke.

I 1917 skænkede Herregaarden Møllerups daværende Ejer, Godsejer Wester, en typisk gammel Vandmølle. Konsul Chr. G. Hansen afholdt de med Møllens Flytning og Genrejsning forbundne betydelige Udgifter. Andre af Museets Venner gjorde det muligt at erhverve og genopføre et smukt Stuehus, og saaledes fremstod der et Supplement til de øvrige Bygninger.

Møllersalen, „Den gamle By“s Festsal.

Fot B. A. Thun.

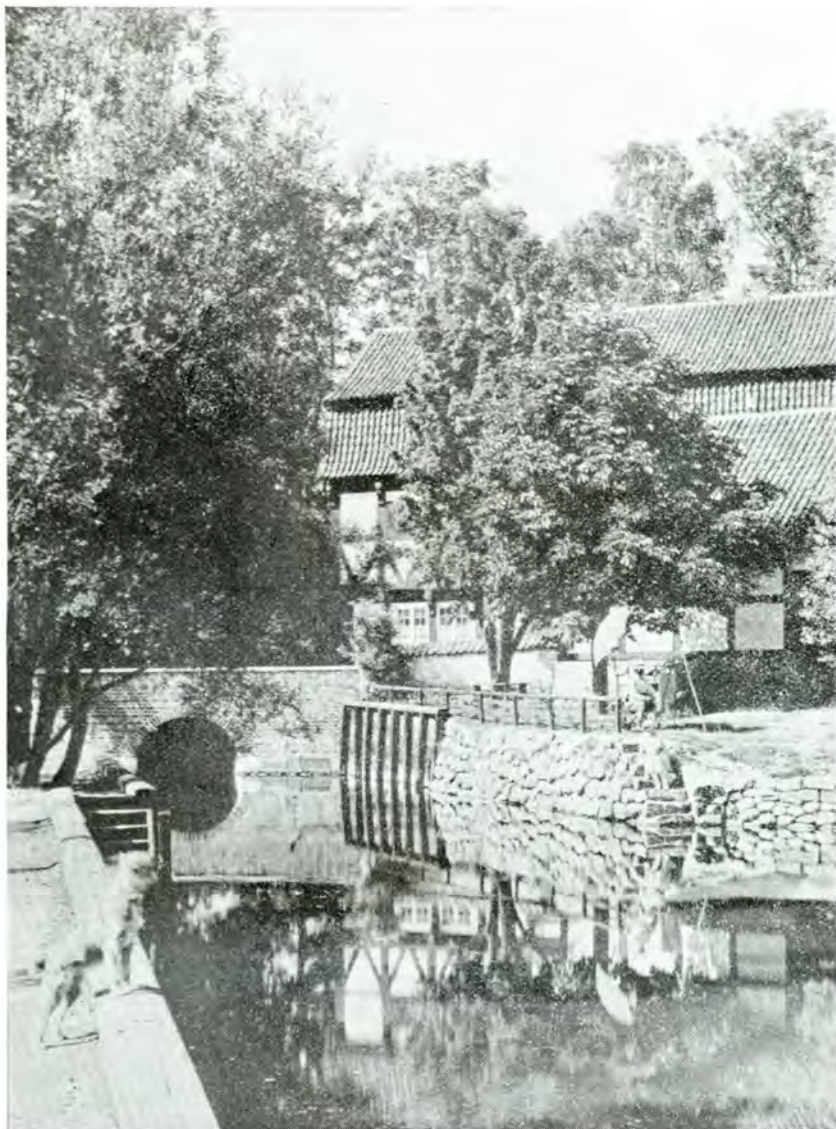
Komiteens Onske om at genfremstille et saa fyldigt, gammelt Købstadsbillede som muligt antog efterhaanden fastere Form, og i 1922 udarbejdede Architekt Kühnel i Samraad med Forretningsudvalgets andre Medlemmer den første Generalplan for yderligere Bebyggelse af Terrænet. En ny, noget ændret Plan blev udarbejdet i 1926.

Med Støtte af Foreningen af jydsk Landboforeninger og Staten, der ydede henholdsvis 1000 og 1200 Kr., lykkedes det i 1922 at erhverve og føre til Aarhus den interessante gamle Præstegaardslade i Hornslet. Til Ladens Genrejsning kunde Beløbet ikke strække til, og den er derfor foreløbig magasineret.

I 1923 trak Architekt Kühnel sig paa Grund af Alder og Sygdom tilbage, og den „Den gamle By“s Architekt blev da Hr. Mogens Clemmensen, hvis første Arbejde blev Fortsættelsen og Afslutningen af Genrejsningsarbejdet ved en gammel Bindingsværksbygning fra Hjornet af Tværgade og Mejlgade, skænket Komiteen af Inspektør Chr. Mogensen, Mejerist Mogensen, og Tømmermestrene Withen og Chr. Holm. Huset, der er en karakteristisk Renæssancebygning fra ca. 1570, fik Plads som Genbo til Borgmestergaarden, og det kom straks til at rumme Tekstilsamlingen, hvortil et Par

af Borgmestergaardens Stuer hidtil havde tjent som Udstillingsrum.

I 1924 indtraadte en betydningsfuld Begivenhed i Museets Historie, idet „Komiteen til Bevarelse af den gamle Borgmestergaard i Aarhus“, der ved Overdragelse fra Aarhus Museums historiske Afdeling var bleven Ejer af Borgmestergaarden, ved sit afsluttende Møde vedtog at overdrage denne Bygning og de øvrige i Tidens Løb erhvervede Bygninger med deri værende Samlinger og alt deres rette tilhørende saavel som Komiteens øvrige Ejendele til „Den gamle By“ som fremtidig selvejende Institution. Ifølge de for „Den gamle By“ samtidig vedtagne Love er dens Formaal: „Ved Institutionens Bygninger i Forbindelse med de i disse tilvejebragte Interiorer af Billeder og originale Genstande ordnede tidsmæssigt og svarende til de enkelte Bygninger og disses Rum, at illustrere Udviklingen af en dansk Købstads Borger- og Næringsliv fra ca. 1600 med specielt Henblik paa Aarhus“. Institutionen ledes af en Bestyrelse paa 9 Medlemmer, hvoraf Aarhus By har Ret til at udnævne 2, Aarhus Haandværkerforening 1 Medlem og Arbejdernes Fællesorganisation 1 Medlem.

Fra „Den gamle By“.

Fot. B. A. Thun

Imidlertid var der fra Nationalmuseet rettet Henstilling til „Den gamle By“ om at paatage sig den store Opgave at bevare og indlemme i Købstadsmuseet den i arkitektonisk Henseende interessante „Klingenbergeske Gaard“ i Aalborg. Den var domt til Nedrivning, som skulde begynde den 12. Oktober 1923, og Nationalmuseets Meddelelse forelaa først i September, efter at dette Museums Bestræbelser var bristede. Den 13. Oktober købte en af „Den gamle By“s Venner, Murermester N. M. Bak, hele det gamle Kompleks og skænkede det til „Den gamle By“, og Gaarden blev kort Tid efter, med Bistand fra mange Sider -- bl. a. Ny Carlsbergfondet -- nedta-

get og transporteret til Aarhus, hvor den under Architekt Clemmensens Ledelse blev genrejst. Bygningen bestod af 8 gamle Huse fra forskellige Tider, men af disse opgav man at bevare et Par af de mest medtagne. Af Resten blev 4 store, smukke Bygninger genopført ud mod „Den gamle By“s Torv i deres oprindelige Sammenhæng, nemlig: „Tre Stokværks Huset“ (fra ca. 1560), „Stenhuset“ (fra 1634), „Empirehjørnet“ (opført 1799 af Storkøbmanden Jacob Kjellerup, „Aalborggaarden“s daværende Ejer) og Længen mod Grotumsgade (tidlig Renæssance), medens det store Renæssance Pakhus (fra 1570—1600) blev placeret nede ved Enden af „Den gamle By“s Hovedgade. De bevarede Dele af Længen ud mod Mørups Plads blev rejst som Tilbygning til Haandværksmuseet („Farvergaarden“), medens „Vesteraafløjen“ maatte opmanigeres til senere Genrejsning.

Gaardspladsen i Borgmestergaarden.

Fot. B. A. Thun.

Fra Aarhus Museums historiske Afdeling var der i Januar 1924 rettet Forespørgsel til Bestyrelsen for „Den gamle By“, om nogen af de Bygninger, som hørte til Aalborggaarden, var af en saadan Størrelse, at den med en passende Indretning kunde rumme Museets historiske Afdeling, og om den i saa Fald kunde stilles til Aarhus Museums Disposition og paa hvilke Betingelser. De deraf fulgte Forhandlinger resulterede i en den 20. Januar 1926 oprettet Overenskomst, hvorefter „Den gamle By“ stillede Plads til Raadighed for „Aarhus Museums historiske Afdeling“ i to af Aalborggaardens Bygninger: „Renæssance Stenhuset“ og „Det tre Stokværks Bindingsværks Hus“. Aarhus Museums historiske Afdeling beholdt uforandret og uindskrænket Ejendomsret til de flyttede Genstande og sine senere Erhvervelser, hvis nærmere Anbringelse og Ordning skulde besørges af Lederen af „Den gamle By“.

Som nævnt blev en Del af Aalborggaardens Længe ud mod Mørups Plads genrejst som Tilbygning til Haandværksmuseet, hvortil afd. Grosserer Søren Justesen

ydede den fornødne Støtte, og endvidere tilbød „Dansk Farverforening af 1888“ at betale Bekostningen ved Bygningens Indretning til Farvermuseum. Et nedlagt Farveri i Højer kom til at danne det nærmeste Forbillede, og i Løbet af et Par Aar fremstod „Farvergaarden,“ der i 1927 aabnedes for Publikum, og som med sine mange forskellige Interiores vækker stor Interesse hos de besøgende.

I Maj 1926 blev „Aarhus Mølle“ i Henhold til Møllejejer Weis' og Hustrus Testamente stillet til „Den gamle By“s Disposition. Med et Tilskud fra Staten paa 50,000 Kr., og et lignende Tilskud fra Aarhus By, lykkedes det i 1928 at fuldføre Genrejsningen af Møllegaarden. Hovedbygningen er nu „Den gamle By“s Administrations-Bygning, medens Pakhuset er Museets Magasin.

I et enetages Hus (fra Kalundborg) med en pyntelig Facade, hvis smukke Inddeling dannes af Vinduer med Skydeskodder, har Hattemageren sine Værksteder og Butik.

En lang, lav, hvidkalket Bindingslænge, som i Virkeligheden bestaar af 3 Huse, er „Lille Rosengaarden“, der stammer fra Randers og var opført Aar 1741 af Købmand Søren Mammen og hans Hustru Karen Mikkelsdatter. Det ene af disse Huse, hvis Genrejsning og Indretning er bekostet af den danske Skotøjsindustri, er „Skomagerens Hus“ med Værksted, Køkken og Familiens eneste Stue, et jævnt og hyggeligt Interieur. Ogsaa de to andre Huse vil komme til at rumme interessante gamle Værksteder.

I et anseligt to Stokværks Hus, rejst af den danske Tobaksindustri som Nabo til „Lille Rosengaarden“ i Vestergade, har Tobakken hjemme, og en særskilt Bygning inde i Gaarden er Tobaksladen. Haandværksafdelingen, der stadig udvides, har ved de her nævnte Bygninger faaet en meget værdifuld Tilvækst, og som det allersidst genrejste maa nævnes en karakteristisk Bindingsværks Reberbane med Tegtag fra Hjulby ved Nyborg.

Ud mod Brostræde ligger „Bogtrykkerens Hus“, der ligesom „Farverens Hus“ skylder sit Fags Udøvere og Venner (fremfor alt Aarhus Bogtrykkerforening) sin Tilblivelse. Træder man ind ad Hoveddøren, ser man gennem Forstuens Glasvæg ind i det gamle Sætterier, inden man kommer ind i det hyggelige og ejendommelige Kontor, bag hvilket man finder Trykkeriet, der selvfølgelig staar i direkte Forbindelse med Sætteriet. I Farveriet, hos Hattemageren og her finder man, ligesom i de øvrige Værksteder, alt paa sin rigtige Plads, saa Arbejdet, om det ønskes, kan begynde, hvad Øjeblik det skal være.

Midt paa Torvet findes Brønden, der er en Kopi af den gamle „Vandkunst“ paa Lynderupgaard.

Der sker til Stadighed noget i „Den gamle By“, og adskillige gamle og interessante Bygninger vil blive flyttede hertil, saaledes et Bryggeri, et Brændevinsbrænderi, et Apotek, en Smedie, et Sprøjtehus, den gamle Toldbod fra Aagade o. s. v. Planerne realiseres efterhaanden, som de dertil fornødne betydelige Kapitaler er til Disposition. Foruden den Offervillighed som Stat, Kommune og forskellige Institutioner har udvist, har mange Privatpersoner, som foran omtalt, ydet „Den gamle By“ store Gaver. Institutionen har altid staaet i en ualmindelig livlig „Rapport“ til det danske Folk, og det har været den en god Støtte, at der i de senere Aar har bestaaet en Forening „Den gamle Bys Venner“ hvis Formaal ikke alene er at yde „Den gamle By“ moralsk Støtte, men tillige gennem Medlemsbidragene (6 Kr. aarlig) at sætte Institutionen i Stand til at erhverve saadanne Ting ved Køb, som man ellers vilde være nødsaget til at holde sig fra af Hensyn til de Krav, der stilles til de ordinære Indtægters Ydeevne i Retning af Samlingernes Bevarelse og forsvarlige Pasning.

„Den gamle By“s Bestyrelse har for Tiden følgende Sammensætning: Formand: Læge

Havepavillonen i Borgmesterens Have.

Fot. B. A. Thun.

A. H. Winge, Byraadsmedlem H. P. Christensen, Overbibliotekar Villh. Grundtvig, Byraadsmedlem Leonhard Hansen, Museumsleder Peter Holm, Byraadsmedl. C. Holst-Knudsen, Direktor Axel Kier, (Kasserer), Muremester N. Chr. Jensen, og Docent, Dr. phil. Albert Olsen.

Institutionens Personale er: Museumsleder, Translator Peter Holm, Assistenterne: Fru Petra Holm, cand. mag. Helge Søgaard, Konservator Carl Frederiksen, Peter Bang Termansen og Kustode Fru N. Christensen.

AARIHUS HOSPITAL udgør sammen med Frue Kirke det gamle Dominikaner eller Sortebrødrekloster.

Da i sin Tid (efter en gammel Beretning i 1227) Dominikanermunkene fik Tilladelse til at oprette et Munkekloster i Aarhus, fik de overladt den gamle Sct. Nicolaj Kirke, den Gang Byens Domkirke, som laa, hvor den nuværende Frue Kirke ligger. Af denne Kirke findes endnu Rester, Tufstensbygværk, i Frue Kirkes Langskibs nordre Mur. Det har kun været en lille Kirke, og Munkene har da øjensynligt straks taget fat paa at ombygge den, samtidig med at de Nord for den opførte de nødvendige Klosterbygninger. Disse Byggearbejder har strakt sig over flere Aarhundreder, fra den romanske til den gotiske Byggeperiode.

Kirken og de tre Fløje omslutter Klostergaarden, hvor der endnu findes Rester af den Korsgang der har strakt sig i hvert Fald langs de tre Sider, ved Nordfløjen er intel Spor af den fundet. Korsgangen har været i to Stokværk, hvoraf det nederste den egentlige Klosterromgang.

Heraf findes fire Hvælvingsfag bevarede, smukke, gotiske Krydshvælvinger, og ud mod Klostergaarden aabner sig de store spidse Buer, der gaar helt ned til Kors-

gangens Gulv. Gulvet ligger en Del lavere end Jordsmonnet i Klostergaarden udenfor. I Korsgangen findes en nu tilmuret Dør i Rundbuestil, forende ind til Frue Kirke. Ligeoverfor i Nordfløjen ses ligeledes en tilmuret Dør, nu halvvejs dækket af Jorden udenfor. Paa den findes der saavel en romersk som en gotisk Portbue, den ene udenfor den anden.

Af Klosterets tre Fløje er Østfløjen helt ombygget i 1870—1880, og giver derfor ingen Oplysninger om fordums Anvendelse af Bygningerne, derimod findes der baade i Nord- og Vestfløjen adskillige gamle Rum af Interesse, saaledes i Nordfløjens vestlige Del en Sal, hvor en stor firkantet Pille bærer fire Krydshvælvinger med retvinklede Ribber, maaske Klosterets Refektorium, og i Vestfløjen forneden to Rum med tøndehvælvede Løfter og to Rum med Krydshvælvinger, Klosterets skønneste og bedst bevarede Rum, den gamle Kapitelsal, der nu bruges som Hospitalets Kirke.

To smukke slanke Søjler bærer seks Krydshvælvinger. Kapitælerne er forskellige og tilhører den tidligere Gotik. Derimod er Baserne to omvendte romanske Granitkapitæler, og da der kun findes Ornamenter paa de to Sider, stammer de øjensynligt fra en nedbrudt Søjleportal fra en tidligere Byggeperiode.

Under en Restaurering i 1927 blev fremdraget 2 Murnicher og en gammel Doraabning i Sydmuren, og ligeledes blev der afdækket og fremdraget gamle Kalkmalerier paa Nord og Østmuren. Disse stammer fra Munketidens sidste Periode. En malet Indskrift bærer Tallet 1517.

Kalkmalerierne paa Nordmuren gengiver:

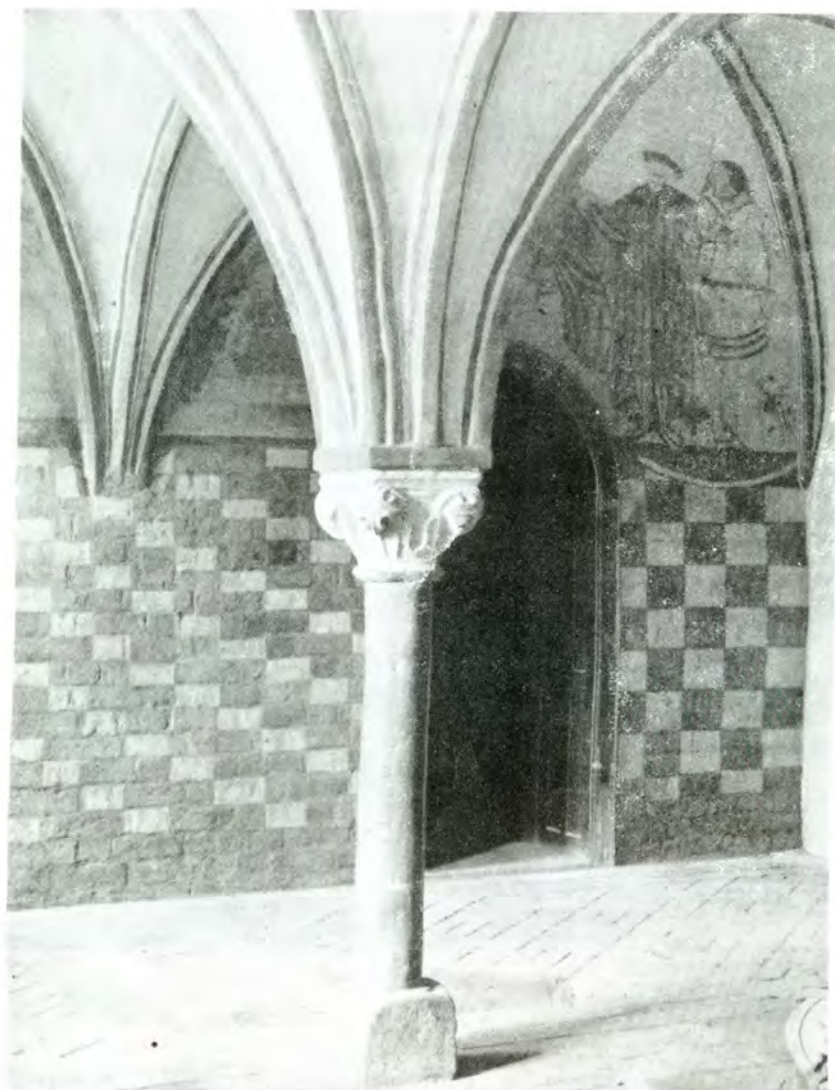
1. Den tronende Gud Fader, der holder Verdenskuglen og Scepteret, til venstre Jesus og 3 Engle, der bærer Lidelsens Symboler: Stigen, Landsen og Svampen. Til højre anes den knælende Marieskikkelse, og
2. De hellige 3 Kongers Besøg hos Josef og Maria.

Desværre er Malerierne meget medtagne. Paa Østmuren over Alteret er der i Hvælvingskappernes Flige nogle Enkeltfigurer, saaledes 2 Lægbrødre med Arbejdsredskaber og 2 Figurer, hvoraf den ene bærer en Fane, den anden et Musikinstrument.

Da Munkeordenen ved Reformationens Indførelse blev ophævet, inddroges Klosteret under Kronen, og ved Kongebrev af 12. November 1541, bestemmer Kong

Frue Kirke og Kloster.

Aarhus Hospital.

Christian d. 3die, at Sortebrodrernes Kloster i Aars, som findes Norden og Vesten for Sect. Nicolaj Kirke, til evig Tid skal være et Hospital for fattige, syge og saarede Menne-sker.

Forbindelsen mellem Hospitalet og Kirken falder da bort og Sect. Nicolaj Kirke bliver Sognekirke og faar Navnet „Vor Frue Kirke“.

I henimod 400 Aar har da Aarhus Hospital virket med omtrentsamme For-maal. Indtil hen i det 19. Aarhundrede, hvor man hverken havde Sygehuse, Blinde- eller Sindsygehospitalet, har der stadig været optaget et ikke ringe Antal Kroblinge, Sindsyge og paa anden Maa-de svagelige Perso-ner, og ikke alene gamle Folk, men og-

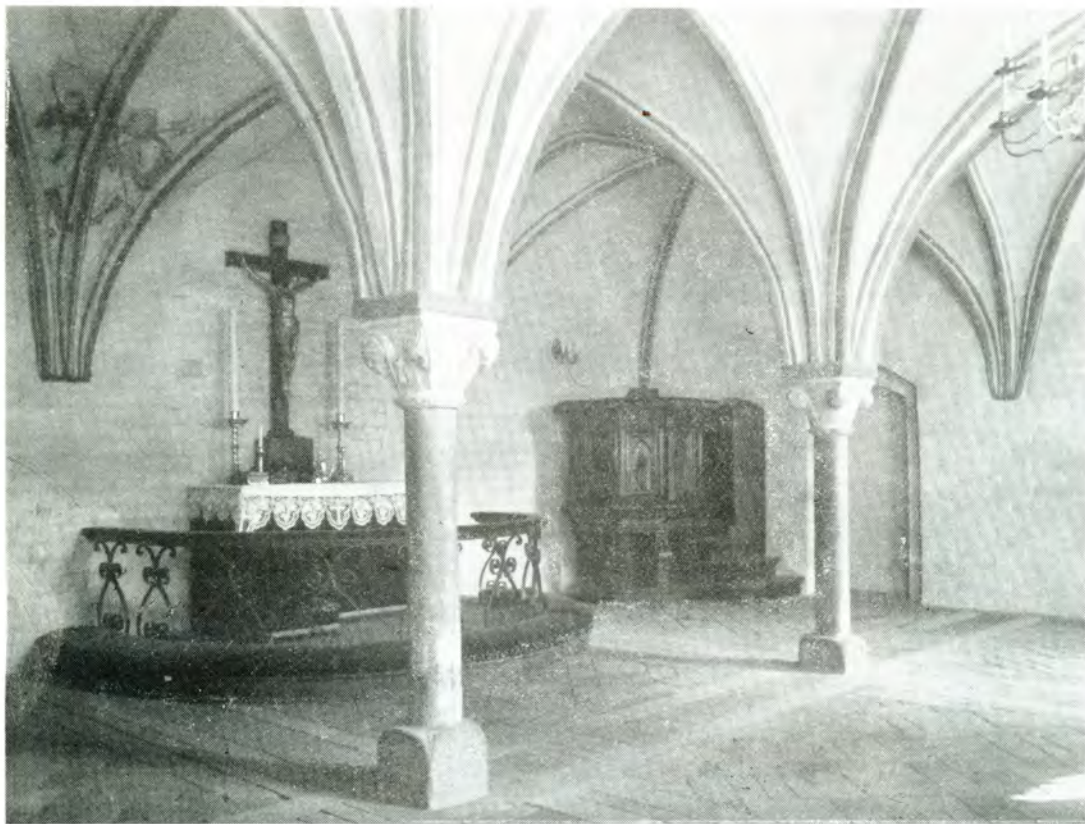
saa yngre Personer, der bedst her kunde faa fornøden Pasning. Og Hospitalet understøttede ikke alene de i selve Hospitalet optagne, men gav Pengeportioner ogsaa til Folk udenfor Hospitalet.

Saaledes er det ikke mere. I Henhold til Hospitalets nugældende Fundats af 7 Juli 1856, er der i den gamle oprindelige Afdeling optaget 27 gamle Mænd og Kvinder, og i den efter Ombygningen i 1879 oprettede nye Afdeling i Østfløjen 20 Pensionæ-rer, udelukkende Kvinder. De optagne skal være hjemmehørende i Aarhus Stift.

I begge Hospitalets Afdelinger erholdes de optagne nu: Lys, Bolig, Varme, Læge, Medicin og Vask, men ikke Kosten, hvoraf de, der optages, maa have saa stor aarlig Indtagt ved Livrente, Legater, Pension, Aldersrente eller lignende, at de kan skaffe sig den daglige Kost og Klæder m. m. Der er Adgang for de optagne til hos Hospi-talets Økonom at faa hel eller delvis Forplejning for en moderat Betaling.

Hospitalet er en selvejende Institution. Dets Kapitalformue udgjorde pr. 1. Maj 1932 777,625 Kr.

Hospitalets Direktion er: Stiftamtmanden og Biskoppen over Aarhus Stift, dets

Aarhus Hospitals Kirke.

Inspektion: Sognepræsten ved Aarhus Domkirke, den kgl. Borgmester og Politimesteren sammesteds.

Hospitalets Forstander f. T. Frk. Mariane Thomsen.

I Hospitalskirken, Klosterets gamle Kapitelsal, opretholdes stadig Gudstjeneste for Hospitalets Beboere og saa mange, der ellers kan rummes.

Hospitalspræst er Sognepræsten ved Frue Kirke.

Organist og Kirkesanger: f. T. Fru Karen Brieg.

Hospitalets Læge: f. T. fhv. Amtslæge Johs. Lunddahl.

MARIANE ELISABETH THOMSEN, Hospitalsforstander, er født den 21. Marts 1869, som Datter af Hospitalstorstander Carl Thomsen og Hustru Anna Maria, født Hansen, Fransk Lærerindeeksamen i Lausanne, Eksamen i Tegning m. v. fra Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder. 1901 ansat paa Hospitalets Kontor, 1909 Forstander, Byraadsmedlem 1913–25, Kasserer i Aarhus Velgørenhedsselskabet fra 1909.

AARIHUS KATEDRALSKOLES Oprettelse fortaber sig langt ud i Fortiden og det kan ikke med nogen Bestemthed afgøres, hvornaar Skolen har begyndt sin Virksomhed. De ældste Skoler var uden Tvivl de, som de første, for det meste fremmede Munke, der opholdt sig ved de biskoppelige Kirker, indrettede til den unge Gejstlighed Brug, for at uddanne den til Religionens Tjeneste. Da siden Munkene blev forvandlede

Aarhus Katedralskole i 1898.

til Kanniker blev disse Skoler efterhaanden til Katedralskoler. Det er derfor sandsynligt, at Aarhus, da det i det 10 Aarhundrede var blevet Sædet for en Biskop, ogsaa snart har faaet en saadan Undervisningsanstalt. Gamle Skribenter antager, at Aarhus for Aar 1287 har haft en Skole, i hvilket Aar Biskop Gisico i Odense, der var Biskop mellem 1277 og 86, i denne By oprettede en Undervisningsanstalt. En af Skribenterne understøtter sin Mening dermed, at der ved Aarhus Domkirke, ligesom ved Kirken i Ribe, mod Enden af 12te Aarhundrede fandtes et Bibliotek, da saadanne videnskabelige Indretninger vel forudsatte Undervisning til at kunne benytte dem. I de Statutter for Domkapitlet i Aarhus, som i Aaret 1312 blev konfirmerede af den lundske Erkebiskop Esger, tales der vel ikke om nogen Skole, eller nævnes nogen Kannik, hvis Pligt det var at undervise, medens dog mange af Kannikernes øvrige Forretninger opregnes og Straffe for deres Forsømmelse fastsættes, men der findes dog fra det 14. Aarhundredes Begyndelse af tydelige Spor til, at en Skole ved Domkapitlet ved den Tid virkelig har bestaaet. I Aaret 1303 lagde Biskop Johannes i Aarhus Vel-

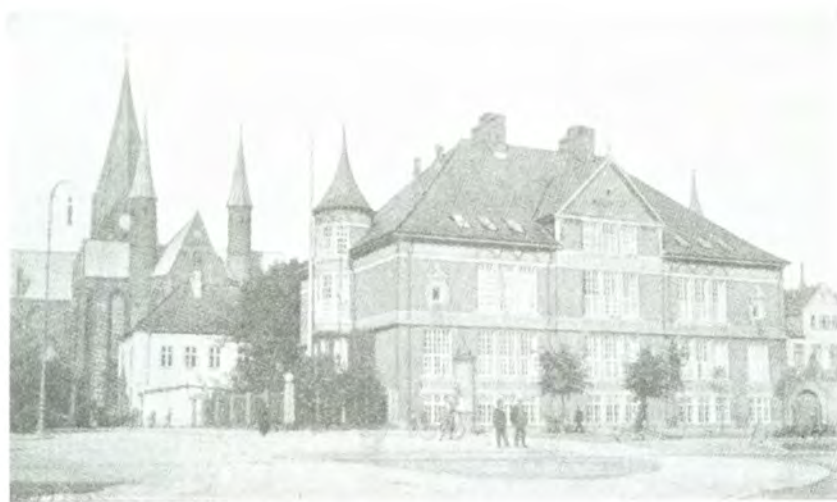
lev Sognekald til en Scholasticus, da han havde befundet, at dette Embede havde alt for ringe Indtægt i Forhold til det besværlige Arbejde, imod at denne i Sognet skulde holde en bestandig Vikarius til at drage Omsorg for Sjælene. I Aaret 1340 blev det fastsat i Kapitlet, at ingen Kannik skulde nyde Indtægter, før han havde studeret i 2 Aar, og fra 1380 paalagdes det enhver Kannik at give hver Dag 2 Skolarer et Maaltid Mad.

Naar imidlertid denne Skole er gaaet over til fra en Undervisningsanstalt, udelukkende bestemt for de unge Gejstlige, at blive en almindelig, ogsaa for andre bestemt Skole, lader sig ikke afgøre. At den dog lang Tid før Reformationen, her som andetsteds, har gjort denne Overgang, kan ikke betvivles. -

Naar vi her taler om den ældste Skole, forstaar vi herved den Munke- eller Kannikeskole, som henhørte under Domkirken, og som efter Reformationen blev fortsat og under forskellige Skikkelser vedligeholdt lige til vore Tider. Thi det er ikke blot muligt, men ogsaa sandsynligt, at der til een og samme Tid kan have været flere Klosterskoler her i Byen, da det er bekendt, at Dominikanerne, Franciskanerne og flere Munkeordener i Klostrene havde deres saakaldte Studia eller Undervisningsanstalter. Men om disse Skoler, der antagelig altid har været af underordnet Art, findes, saavidt vides ingen Efterretninger. Det maa derimod antages, at den oprindelige Katedralskole længe før Reformationen har ligget i Nærheden af Domkirken. Det antages i Almindelighed, at et Cartheuserkloster, der maaske er det samme, som ogsaa kaldes *Sct. Nicolaj Kloster*, har ligget her. Da Munkene i 1529 forlod dette Kloster, skænkede Kongen det til Biskoppen Ove Bilde, men om Skolen har været her, eller nu først efter den straks paafølgende Reformation, en Fløj deraf er overladt til dette Brug, lader sig ikke bestemme med Vished. Saameget synes vist, at Bygningen dog i det mindste kort efter Reformationen har faaet denne Bestemmelse, ligesom det er afgjort, at den fra den Tid og indtil 1762 har været anvendt dertil.

Som en Levning af det gamle Kloster har Skolen rimeligvis været en massiv grundmuret Bygning. Den var kun i eet Stokværk. Den var som de fleste latinske Skoler delt i Mesterlektion og et stort Værelse, der omfattede de øvrige Klasser. Bygningen havde smaa Vinduer med Ruder, der var indfattede i Bly og styrkede med Jernstænger. Gulvet i Værelserne var indtil i 1704 lagte af Mursten og af disse anvendtes i Aaret 1698 350 Stk. og i 1701 400 Stk. til dets Reparation. Borde og Bænke bestod af Brædder, der var fastnaglede paa Pæle, der nedrammedes gennem Gulvet. Man ser heraf, at den Bygning, der indesluttede de unge Videnskabsdyrkere, hverken var smuk eller hyggelig. Tidsalderen afspejlede sig deri som i meget andet, og Husets stemme vel overens med det Liv, som førtes derinde, og den haarde Medfart, der forbitrede de unges Skolegang. Hvor solidt det gamle Skolehus oprindeligt har været, kan ikke siges med Bestemthed. Det er dog sandsynligt, at det, som en Fløj af den gamle Klosterbygning har haft stærke Mure og henhørt til de Bygninger, som, vel vedligeholdte, gennem mange Aarhundreder har kunnet trodse Tidens ødelæggende Angreb. Men det er ligesaa sandsynligt, at Skolen i det første Aarhundrede efter Reformationen kun har haft ringe Evne til at bekoste noget paa Bygningens Vedligeholdelse. Herom savnes dog alle Efterretninger. Gamle Regnskaber fra 1681 viser, at der fra nævnte Aar aarlig foretoges Reparationer, der dog, efter de derpaa anvendte Summer at domme, ikke har været saa betydelige, at de kunde frelse Bygningerne fra Undergang. I det mindste fra dette Aar, indtil 1739 udførtes alle Reparationer paa Skolens egen Bekostning, uden at dertil bidroges noget af Byens Kirker. Rimeligvis er denne Forpligtelse, der ved Kong Christian den 5tes Lov i 1683 var Kirkerne paalagt, ikke overalt bleven overholdt, før den ved Skoleforordningen af 1739 atter

blev indskærpet, Det var derfor intet Under, at den gamle Skolebygning bestandig mere og mere forfaldt, indtil den endelig henimod Midten af det 18. Aarhundrede blev saa brøstfældig, at man begynde at tænke paa Midler til at erholde en ny og bedre indrettet Bygning. I Sommeren 1762 blev den gamle Skole nedbrudt og i Marts 1763 lagdes Grundstenen til den nye Bygning, der stod fuldført i Foraaret 1766. Skolebygningen var en solid grundmuret Bygning, der var 72 Alen lang, og 16 Alen dyb og af et ret anseligt Ydre. Ved en bred Korridor, som gik tværs igennem Bygningen, var den delt i to lige store Dele, hvoraf den ene var indrettet til Læseværelser og den anden til Beboelseslejlighed for fire Hørere, som hver fik 3 Værelser. Der var kun to Læseværelser, nemlig overste Klasse, eller Mesterlektion, der var adskilt fra det øvrige Rum ved et Panel, der var forsynet med dobbelte Glasdøre og to Vinduer, og hvori der stod et dobbelt Kateder, og nedent for dette et stort Værelse med et Slags Kateder i hvert Hjørne, hvor de fire Hørere underviste hver sin Klasse. Bygningen var forsynet med en dobbelt Kvist, i hvilken Bogsamlingen senere opstilledes. Der manglede imidlertid meget i Bygningens hyggelige og bekvemme Indretning, dels som en Følge af den Tids indskrænkede Fordringer, dels vel ogsaa af Mangel paa de fornødne Pengemidler. Skillerumsvæggene blev opmurede med Ler og ikke afpudsede, men kun overstrøgne med Kalk. Alle Værelserne havde kun enkelt Bræddeloft, og det værste var, at Læseværelserne manglede Kakkelojne, hvorfor Hørerne om Vinteren underviste hver Klasse i deres egne Værelser. Rektor og Conrektor, der skiftevis, hver 3 Dage om Ugen underviste overste Klasse, benyttede dertil Kvistværelset. Først i 1791 blev Læseværelserne forsynede med Kakkelojne.

Aarhus Katedralskole.

gen, var den delt i to lige store Dele, hvoraf den ene var indrettet til Læseværelser og den anden til Beboelseslejlighed for fire Hørere, som hver fik 3 Værelser. Der var kun to Læseværelser, nemlig overste Klasse, eller Mesterlektion, der var adskilt fra det øvrige Rum ved et Panel, der var forsynet med dobbelte Glasdøre og to Vinduer, og hvori der stod et dobbelt Kateder, og nedent for dette et stort Værelse med et Slags Kateder i hvert Hjørne, hvor de fire Hørere underviste hver sin Klasse. Bygningen var forsynet med en dobbelt Kvist, i hvilken Bogsamlingen senere opstilledes. Der manglede imidlertid meget i Bygningens hyggelige og bekvemme Indretning, dels som en Følge af den Tids indskrænkede Fordringer, dels vel ogsaa af Mangel paa de fornødne Pengemidler. Skillerumsvæggene blev opmurede med Ler og ikke afpudsede, men kun overstrøgne med Kalk. Alle Værelserne havde kun enkelt Bræddeloft, og det værste var, at Læseværelserne manglede Kakkelojne, hvorfor Hørerne om Vinteren underviste hver Klasse i deres egne Værelser. Rektor og Conrektor, der skiftevis, hver 3 Dage om Ugen underviste overste Klasse, benyttede dertil Kvistværelset. Først i 1791 blev Læseværelserne forsynede med Kakkelojne.

I 1847–49 paabyggedes Skolebygningen 2 Etage og Facaden ombyggedes, hvilket skete efter Tegning af Hofbygmester J. H. Koch. I Frontespicen staar følgende Ord af Ovid: „Nil non mortale tenemus pectoris exceptis ingenique bonis“ (forgængeligt er  ll, hvad vi ejer, undtagen Hjertets og Aandens Fortrin.) I 1905 er Skolen ombygget under Ledelse af Professor H. Kappmann og udvidet ved Opførelse af en ny Skolebygning mod Skolebakken. Den er opfort af røde Mursten og Granit i to Stokværk over Kælder med stor Frontespice og Skifertag samt for Enderne runde Karnaptaarne med spidse Spir. Bygningen indeholder Klasseværelser samt en Festsal, hvori findes et fortrinligt Billede af Ole Worm, malet af Karel v. Mander. I den  ldre Skolebygning er indrettet 2 Gymnastiksale, Haandgerningsklasse, 2 Laboratorier, 1 Fysikkklasse og 2 Naturhistorieklasser, den ene er tillige naturhistorisk Samling, Den tidligere Rektorbolig er ved Ombygningen i 1905 inddraget i den gamle Skolebygning.

Katedralskolens Bibliotek er oprettet i Henhold til Forordning af 11. Maj 1775

Ved Gaver og Køb var det vokset til ca. 20.000 Bind, da i 1881 Aarhus Stiftsbiblioteks ca. 8000 Bind blev indlemmet. I 1884 og følgende Aar modtog det som Gave fra Stiftamtmand Regenburg hans værdifulde Samling af Bøger og Smaaskrifter om det slesvigske Spørgsmaal og ved Regenburgs Død i 1895 hele hans store Bogsamling, saa det kom til at omfatte over 60,000 Bind. Ved Loven om Statsbibliotekets Oprettelse i 1897 blev det bestemt, at Størstedelen af Skolebiblioteket skulde afgives til det nye Bibliotek. Over Halvdelen, det meste af Stiftsbiblioteket og af Regenburgs Bibliotek, blev flyttet, og det formindskede Skolebibliotek, der nu tæller ca. 30.000 Bind, blev anbragt i eet stort Lokale i den nye Skolebygning.

L. CHRISTIANSEN,
Rektor.

L. CHRISTIANSEN, Rektor, er født den 5. Marts 1877 i Høiby ved Odense som Søn af Gaardejer L. Christiansen og Hustru Johanne, født Christensen, gift 1905 med Anna Sophie Windinge, Datter af Læge Windinge, Student fra Odense 1896, cand. mag 1902, Lærer ved private Skoler i København og ved Høng Gymnasiekursus fra 1902-06, Timelærer fra 1906-09, Adjunkt fra 1909-20, Lektor ved Ribe Katedralskole fra 1920-24, Rektor ved Aarhus Katedralskole siden 1924. Lærer ved Ribe Seminarium fra 1906-09, Forstander for Ribe Handelsskole fra 1908-24, Redaktør af Fysisk Tidsskrifts Skoleafdeling fra 1919, Formand for Foreningen af Fysiklærere fra 1926, Medlem af Bestyrelsen for Statsskolernes Lærerforening fra 1923 og Medlem af Universitetssamvirke i Aarhus fra 1925.

VOR FRUE KIRKES Oprettelse antages at skrive sig fra det tolvte Aarhundredes første Halvdel, idet det er de sagkyndiges Mening, at Bygningens ældste Dele er fra denne Periode, og den 7. November 1926 fejredes Kirkens 800 Aars Fest. Aarhus blev en Bispeby i 948 og fik da sin første Domkirke, der antages at have været en Tommerbygning. Den Nicolaj kirke, der ca. 175 Aar senere rejstes, var en Stenkirke, og den blev Byens anden Domkirke og var det, indtil Opførelsen af den mægtige Skt. Klemens Katedral paabegyndtes i 1201. Skt. Nikolaj Kirke blev derefter Klosterkirke og senere Sognekirke i Aarhus By.

Den ældste Kirke, af hvis nordre Væg endnu et mægtigt Stykke er bevaret, var en romansk Kirke, der vistnok havde en ganske

Vor Frue Kirke.

beskeden Størrelse. Ogsaa Koret var meget lille, hvorfor det allerede i det trettende Aarhundrede ombyggedes til sin nuværende Skikkelse. Kirkens Hovedskib opførtes omkring Aar 1400, men i dette bibeholdtes ikke saa lidt af den gamle Kirkes Mur. Hovedindgangen har været mod Vest.

Forst havde Kirken kun dette Skib, men endnu i Middelalderen udvidedes Kirken med et Kapel op mod Sydvæggen, og kort Tid efter byggede man yderligere to Fag vest derfor. Hovedskibets Mur blev gennembrudt, saa der blev et regulært Sideskib ud af det tilbyggede Parti. Det lille ottekantede Trappetaarn ved Kirkens sydvestlige Hjørne skriver sig ligeledes fra omkring Aar 1400. Sakristiet, der nu næsten er helt indesluttet af Taarnet og af Hospitalets Bygninger, laa oprindeligt frit. Det er i to Stokværk.

Taarnets nederste Del og dets lille Sidebygning skriver sig fra Kong Frederik den Andens eller Kong Christian den Fjerdes Tid. Spiret var fra samme Tid, og da det for nogle Aar siden fornyedes, bibeholdt man dets oprindelige skønne Skikkelse.

Kirken beholdt Navnet Skt. Nikolaj, indtil det ved Kirken liggende Sortebrødre Kloster i 1541 overgik til at blive et almindeligt Hospital og en ved den nuværende Frederiksgade beliggende Frue Kirke samtidig blev nedbrudt. Den gamle Kirke har saaledes i snart fire Hundrede Aar været vor Frue Sogns Gudshus, og dette lange Aaremaal er forløbet i tryk Ro for den smukke Kirke.

Indgangen til Kirken sker gennem Vaabehuset, der i 1876 tilbyggedes Sideskibet. Det indeholder en baade sjælden og meget smuk Lysekrone fra Middelalderen og flere Ligsten over ældre Tiders fremtrædende Personligheder.

Sideskibets Indre gør et tiltalende Indtryk, og Væggene er prydede med forskellige større og mindre Tavler og Epitafier. Hovedskibet og Koret er Rum af vidunderlig Skonhed. „Vor Frue“ i Aarhus har sit eget Præg og sin egen Hygge. Det er som om de svundne Tider og de Mennesker, der i de forløbne Aarhundreder har færdedes i og omkring Klosteret og Kirken, i Fællesskab har sat deres Præg paa de ærværdige Bygninger. Her under Kirkens Hvælvinger taler den gamle Tid inderligt og alvorligt til den, der i en stille Stund færdes herinde.

Prædikestolen er et godt Renæssancearbejde fra 1598. Kirkens Kor, der i Klostertiden var Kirkens vigtigste Del, er baade med Hensyn til Arkitektur og Udsmykning af stor Interesse. Altertavlen er Korets Hovedsmykke, og meget tyder paa, at den skyldes Mesteren Claus Berg, der paa Anmodning af Kong Hans' Dronning kom fra Lübeck til Odense for at udføre Altertavlen i Graabrødrekirke. I Midterfeltet vises Jesu Korsfæstelse, og paa de to Sidesøjler staar der mellem Søjler otte hellige Skikkelser til hver Side. Ogsaa i Koret findes flere smukke og interessante Epitafier.

Sakristihuset er en Bygning i to Stokværk, hvoraf det underste danner et kælderagtigt, hvælvet Rum, hvor en muret Pille bærer de fire Krydshvælv. Det øverste Rum, hvor man i Klostertiden gemte Kirkens hellige Kar og Bøger, er dækket af en ottedelt Kuppelhvælving. Det skriver sig antagelig fra det trettende Aarhundrede.

JOHAN CHRISTIAN BALSLEV, Sognepræst, er født den 12. Marts 1882 som Søn af afdøde Sognepræst Provst L. N. V. Balslev og Hustru Ingeborg født Dorph, gift 1907 med Elisabeth Lehrmann. Cand. theol. 1907, Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Aarhus siden 1923. Formand for Kirkeligt Samfund i Aarhus, Bestyrelsesmedlem i Kirkeligt Samfund for Aarhus Amt.

NIELS CHRISTIAN MØGELVANG NIELSEN, Kapellan, er født den 5. November 1896 som Søn af Overpostbud N. C. Nielsen og Hustru Ane Marie. Cand. theol. 1922, Kaldskapellan i Vig-Asminderup fra 1923–24, 2. residerende Kapellan ved Vor Frue Kirke i Aarhus siden 1924.

J. CHR. BALSLEV,
Pastor.

N. CHR. M. NIELSEN,
Kapellan.

K. SK. BIRKEFELDT,
Organist.

TH. JENSEN,
Kirkebetjent.

JOHAN CHRISTIAN JENSEN, Alterdegn, er født den 24. Januar 1868 som Søn af Snedkermester Rasmus Jensen og Hustru Maren født Andersen, gift 1894 med Agnes Elise Grusborg. Dr. phil. Alterdegn ved Vor Frue Kirke, var indtil 1931 Formand for Kordegnenes Sammenslutning.

KNUD SKYTTE BIRKEFELDT, Organist, er født den 15. September 1887 som Søn af Landskabsmaler Vilhelm Birkefeldt og Hustru Kirstine født Nielsen, gift 1917 med Olga Louise Johnsen. Uddannet i Klaverspil af Fru Anna Bulloch, Komponist J. A. Bondesen Professor W. Lutschy i Berlin og Professor Severin Eisenberger i Wien. Organisteksamen 1912. Organist og Kantor ved Vor Frue Kirke i Aarhus siden 1916, Lærer i Klaverspil ved „Det jydsk Musikonservatorium“.

THEODOR JENSEN, Kirkebetjent, er født den 25. September 1864 som Søn af Slagtermester Niels Christian Jensen og Hustru Maren født Villadsen, gift 1897 med Marie Kirstine Keil. Kirkebetjent ved Vor Frue Kirke siden 1899, benaadet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

SKT. PAULS KIRKE ligger i Forstaden Frederiksbjerg og for Enden af Bruunsgade. Den er opført i Aarene 1884—87 og indviet den 6. Februar 1887. Tegningen til Kirken skyldes delvis Bygningsinspektør Walther og Arbejdet ved dens Opførelse lededes af Arkitekt A. J. Müllertz. Den er bygget i romansk Stil af røde Mursten og og bestaar af Skib og Kor med Apsis mod Syd samt to Taarne med Pyramidetage. Disse ligger mod Nord. Mellem Taarnene fører en Stentrappe op til Portalen, der bæres af murede, runde Søjler. Kirken har fladt Bræddeloft, hvilende paa gennemgaaende Rundbuer, som bæres af Søjleknipper. Hele Kirkens Længde er 41 m, Bredden er 19 m, Højden 11 m og Taarnene 25 m. Altertavlen, der forestiller Saulus uden for Damaskus, er malet af Portrætmaler H. Siegumfeldt og Rammen er skaaret efter Tegning af Bygningsinspektør H. Kampmann, udført af Frk. Edith Orum. Prædikestolen er af Egetræ prydet med Paulus og de fire Evangelister. Den er en Gave fra Enkefru Lisberg, Døbefonten er af Granit og Orgelet er anskaffet af Kirken med Bidrag fra Sognebeboerne. Etatsraad L. C. Meulengracht har skænket Varmeapparatet og Kirkens Grund er en Gave fra Etatsraad M. P. Bruun. Opførelsen af Kirken beløb sig til godt 100.000 Kr., der indkom dels ved Tilskud fra Stat og Kommune, dels ved frivillige Bidrag. Kirken restaureredes i 1901, ved hvilken Lejlighed den fik et Pulpitur i den østlige Side, ligesom det tilsvarende oprindelige mod Vest. I 1905 er Kirken udvidet med et Ligkapel og et Sakristi. Den har Siddepladser til ca 850 Mennesker.

JENS HANSEN, Postvagtimester, DM., er født den 20. Februar 1875 som Søn af Sømand Hans Sørensen Hansen og Hustru Jensine Johanne, født Jensen Maud, gift 1901 med Andrea Lassen. Uddannet som Sømand, Kirkeværge for Sct. Pauls Kirke siden 1930.

J. HANSEN,
Kirkeværge.

C. A. SØLLING
Sognepræst.

G. S. FJELRAD
Organist.

CARL AUGUST SØLLING, Sognepræst, R. af D., er født den 21. September 1875 som Søn af Købmand H. C. M. Sølling og Hustru Christiane, gift 1903 med Bertha Margrethe Petersen, Huslærer hos Greve Molkte til Espe fra 1901-03, personel Kapellan i Ormslev-Kolt fra 1904-06, ordineret Medhjælper og Kordegn i Esbjerg fra 1906-10, Sognepræst i Brylle fra 1910-14, residerende Kapellan ved Sct. Pauls Kirke i Aarhus fra 1914-22, Sognepræst ved samme Kirke siden 1922. Formand for Menighedsplejen, Næstformand i Guldbryllupsasylet og i „Børnely“, Bestyrelsesmedlem i „Forebyggende Børneværn“, „Østerlandsmissionskredsen“ „Kirkeligt Samfund“ m. m.

GEORG SØREN FJELRAD, Organist, er født den 19. November 1901 i Odense som Søn af Musiker Peter Fjelrad og Hustru Hanna, født Sørensen, gift 1926 med Inger Bach. Uddannet hos Domorganist N. O. Raasted fra 1916-20, paa Konservatorium der Musik, Leipzig fra 1920-21, tog Organisteksamen 1918. Organist ved Thisted Kirke 1922, ved Sct. Pauls Kirke i Aarhus 1927, Kantor samme Sted, Lærer ved det jydsk Musikkonservatorium, Privatmusiklærer, Kordirigent, Overdirigent for „De centraliserede jydsk Arbejdersangforeninger“.

EMIL NIELSEN ENNGAARD, Alterdegn, er født den 18. December 1889 som Søn af Particulier R. N. Enggaard og Hustru Frederikke, født Jensen, gift med Johanne Christine Schmidt. Alterdegn ved Sct. Pauls Kirke i Aarhus.

SKT. JOHANNESKIRKEN, der ligger ved Aldersrovej, er opført i Aarene 1902—05 og indviet den 19. Februar 1905. Kirken er opført paa en af Kommunen skænket Grund efter Tegning af Arkitekt H. Kampmann og Vald. Schmidt under Tilsyn af Arkitekt Søren Nielsen. Kirken er en Korskirke i romansk Stil og opført af røde Mursten paa Granitsokkel, med smallere og lavere Korparti, der er adskilt fra Skibet ved en Rundbue. Korets Gulv ligger 7 Trin hævet over Skibets, og under Koret er Sakristiet. Mod Nord er et firkantet Taarn, der forneden har svære Stræbepiller og dets Underrum bruges som Vaabenhus. Taarnet afsluttes med et ottekantet, kobberlækket Spir. Kirken er tækket med sortglasserede Tagsten. Det indre er overhvælvet, og der findes to Pulpiturer. Altertavlen er af Egetræ og bærer et Maleri af Knud Larsen, forestillende „Nadverens Indstiftelse“. Den er skænket af en Velynder. Prædikestolen er af Granit og Dobefonten af dreven Bronze. Kirkens Opførelse kostede 170.000 Kr., og heraf ydede Staten 30.000 Kr.

CHRISTIANSKIRKEN hører som Filialkirke til Sct. Johannes Kirken, og den ligger paa Christiansbjerg. Den var oprindelig et Bedehus, der var opført for indsamlede Bidrag. Daværende Stiftsprovst Lindhardt var imidlertid meget interesseret og fik udvirket Omdannelsen til en Kirke. Der blev sat Taarn og Kor til og i 1913 skete Indvielsen. Siden er Kirken yderligere udvidet med et Præsteværelse og rummer nu ca. 100 Siddepladser.

Ø. SCHLAWITZ
res. Kapellan.

P. KROGH,
Kordegn.

L. CARSTENS.
Organist.

M. OLESEN,
Organist.

ØJVIND ALBERT EDUARD VILHELM SOHLAWITZ, res. Kapellan, er født den 25. December 1900 i København som Søn af Boghandler M. A. Schlawitz og Hustru Hilda Augusta født Salmønsen, gift 1931 med Karen Emilie Blach Hjort Cand. theol. 1925. præsteviet Medhjælper ved Kristkirken i København 1925, residerende Kapellan ved Skt. Johannes Kirken siden 1925.

POUL BRÆMME, Kaldskapellan, er født den 30. Juli 1897.

PETER RASMUSSEN KROGH, Alterdegn, er født den 6. Juli 1868 som Søn af Rasmus Pedersen Krogh og Hustru Kirsten Marie, født Pedersen, gift 1891 med Hansine Severine Laursen, Lærereksamen, fra 1894 96 Andenlærer i Gjerrild ved Grenaa, fra 1896 1909 Lærer paa Tunø, fra 1910 virket ved Skt. Johannes Kirke, fast ansat ved samme siden 1920.

H. C. LARSEN, Alterdegn, er født den 22. Juni 1885. Kommunelærer ved Paradisgades Skole, Alterdegn ved Christianskirken.

LAURITZ CHRISTIAN CARSTENS, Organist, er født den 26. November 1904 som Søn af Bogbindermester V. Carstens og Hustru Christine, gift 1929 med Ellen Nielsen-Axel. Uddannet i Klaver og Teori paa Aarhus Musikkonservatorium, hos Komponist J. D. Bondesen, i Orgel hos Domorganist Jørgen Nielsen, Organisteksamen fra „Det kgl. danske Musikkonservatorium“. Vikar ved Aarhus Domkirke fra 1926 28. Organist ved Skt. Johannes Kirke siden 1931.

MAGNUS OLESEN, Organist, er født den 25. November 1897 som Søn af Købmand Rasmus Peter Olesen og Hustru Cathrine, gift 1925 med Sigrid Olesen. Uddannet paa Aarhus Musikkonservatorium og hos Organist Blichfeldt. Organist ved Christianskirken.

SKT. LUKAS KIRKE ligger paa Skt. Lukas Kirkeplads mellem Horsensgade og Ingerslevs Boulevard. Den er opført paa en af Kommunen skænket Grund efter Tegning af Arkitekterne Kaj Gottlob og Anton Frederiksen, der fik Arbejdet tildelt efter en offentlig Arkitektkonkurrence. Kirken kostede godt $\frac{1}{2}$ Million Kroner i Opførelse og den har 800 Siddepladser. Kommunen skænkede 25,000 Kr. til Taarnet.

Skt. Lukas Kirke afviger paa mærkbar Maade i hele Bygningsstilen fra de andre Kirker i Aarhus, ja, fra de fleste andre Kirker i Landet. Den er opført i nyklassisk Stil og bygget af Fakse-Kalksten. Alt er enkelt. Et stort, hvidt Rum uden nogen Indsnævring ved Korpartiet, hvide Vægge med mørk Sokkel, og hvidt, fladt Loft. Den er saaledes meget lys. Alt koncentrerer sig om Alterpartiet. Blikket fanges og fastholdes overalt af det gyldne Kors, som staar i en hvælvet Niche bag Alterbordet. Dette er fritstaaende og flankeres af 6 skønne Sojler. Over Korset i Østvæggen findes en kulørt Rude med Kristi Monogram, saaledes at gyldne Straaler fra Monogrammets og Rudens Midte straalet ud til alle Sider. Koret er adskilt fra det øvrige Rum ved et Gelænder af mat Farve. Kun ved Alteret findes Forgyltning. Foruden Midtergangen er der to korresponderende Sidegange, for hvis Ender henholdsvis Prædikestolen

Skt. Lukas Kirke.

og Døbefonten, af sort Marmor er anbragt. Under Kirken findes en meget stor Krypt og enkelte mindre Rum. Krypten indviedes den 22. April 1923 og benyttedes midlertidigt til Gudstjenester og kirkelige Handlinger. Det egentlige Kirkerum indviedes den 14. Marts 1926. Indgangen til Kirken findes i Vestgavlen og her er et bredt Trappparti foran. Taarnet er 37 m højt, og det bestaar af 4 slanke kvadratiske Murpiller forenede ved en let Sammenbygning foroven og forneden. Taarnet har intet Spir, men et Kors.

S. M. SØRENSEN
Kirkeværge.

F. P. FOG-PETERSEN
Sognepræst.

H. SCHMIDT
Organist.

SØREN MICHAEL SØRENSEN, Kirkeværge, er født den 18. Oktober 1873 som Søn af Lærer Jens Sørensen og Hustru Ingeborg født Mikkelsen, gift 1901 med Jensine Marie Friis. Realskole- og Seminarie-

Uddannelse, Overlærer ved Aarhus kommunale Skolevæsen, Kirkeværge for Skt. Lukas Kirke, Formand for Aarhus Amts Kreds af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse.

FRODE PETER FOG-PETERSEN, Sognepræst, er født den 24. September 1885 som Søn af afdøde Sognepræst P. V. Petersen, København og Hustru Susanne Cathrine født Fog, gift 1916 med Cathrine Sørensens. Cand. theol., Sognepræst ved Skt. Lukas Kirke.

HOLGER SCHMIDT, Organist og Kantor er født den 15. August 1903 som Søn af Adjunkt N. A. Schmidt og Hustru M. født Pedersen, gift 1929 med Ebba Thomsen. Elev af Domorganist Jørgen Nielsen. Aarhus, og Domorganist N. O. Raasted, København, Organisteksamen fra det kgl. danske Musikkonservatorium 1925, fra Novbr. 1924 til Marts 1926 Organist ved den katolske Kirke i Aarhus, Lærer i Orgelspil og Musikteori ved det jydsk Musikkonservatorium, Organist og Kantor ved Skt. Lukas Kirke.

ROBERT VALDEMAR ANDERSEN, Alterdegn, er født den 15. Juni 1892 som Søn af Vognpasser ved D. S. B., J. H. V. Andersen og Hustru Karoline, gift 1916 med Andrea Marie Elmose. Alterdegn ved Skt. Lukas Kirke.

Skt Lukas Kirkes Indre.

VALGMENIGHEDSKIRKEN, der er beliggende i Nørre Alle, er indviet den 4. April 1886. Den er opført af røde Mursten i gotisk Stil med Gavlen mod Gaden og består af Skib og Kor. Kirkens Arkitekt var S. F. Kühnel.

ASGER HØJMARK, Valgmenighedspræst er født den 4. September 1865 som Søn af Lærer og Folketingsmand Krukov Højmark og Hustru Katinka født Teilmann, gift 1914 med Marie Villadsen. Cand. theol Højskolelærer og ordineret Medhjælper i Nysted fra 1891 - 95, Sognepræst i Gaarslev ved Børkop fra 1896 - 1904, Valgmenighedspræst i Aarhus siden 1904, Formand for Aarhus Højskoleforening siden 1905.

BAPTISTKIRKEN (Immanuelskirken) ligger ved Frederiksbjerg Torv paa Hjørnet af Hedemannsgade og Trepkaskgade og er opført i 1912 efter Tegning af Arkitekt T. Nielsen. Kirken er opført af røde Mursten og har et 25 m. højt Taarn med Pyramidetag. Med Kirken er sammenbygget et Menighedshus, hvori findes Mødesal og Bolig for Menighedsforstanderen.

DEN KATOLSK-APOSTOLISKE KIRKE ligger i Frederiksalte og er opført i 1893 efter Tegning af Arkitekterne Fleischer og H. Kjær. Kirken kostede 60.000 Kr. at opføre. En Fialiakirke i Tunogade er opført i 1903 for 35.000 Kr.

DEN ROMERSKE-KATOLISKE KIRKE er grundlagt den 1. November 1878 og indviet den 5. December 1880, og den 22. Maj 1881 foretoges den endelige Konsekration af Biskop Mermillod af Genf. Ved Konsekrationen blev Kirken indviet til Jesu Hjerte og til den ubesmittet undfangne Jomfru.

Kirken er tegnet af Arkitekt ved Domkirken i Köln, Franz Schmitz og Bygningens Opførelse lededes af Muremester Madsen og Tomrermester Tandrup.

Kirken, der er bygget i gotisk Stil, har et 53 m højt, slankt Taarn, og en smuk

Portal, der prydes af fem Statuer: Jomfru Maria i Midten, til højre St. Knud Hertug og St. Stanislaus Kostka, til venstre St. Ansgar og den hellige Birgittas Datter, St. Katarina af Sverrige.

Kirkens Indre er 40 m. langt og 18 m. bredt og Midtskibet er 17 m. højt. Fra Midtskibet har man det bedste Overblik over hele Kirkens Arkitektur og den gotiske Stils ejendommelige Skønhed. En dobbelt Række af tykke Sandstenspiller og 8 Par slanke Sojler skiller Skibene, idet de bærer Hvælvingerne og Kirkens høje Sidevægge. 60 Kapitæler og Konsoller, alle forskellige fra hverandre i stiliseret Lovværk, Dyr- og Engleskikkelser, pryder Pillerne.

Længere fremme i Midtskibet har man paa

Den romersk-katolske Kirke.

højre Side Prædikestolen, der er et smukt Træskaarerarbejde. Skibet skilles fra Koret ved Kommunionbænken, hvor de troende knæler ned, naar de modtager Kommunionen.

Højalterets Prydelser er valgt saaledes, at de illustrerer det Offer, der frembæres paa Alteret: Messeofret. Alteret krones af en Korsfæstelsesgruppe med Maria og Johannes under Korset. Over Tabernaklet ses Gud Fader med den Helligaand, mens Paaske-lammet er anbragt under Alterbordet. Engle omgiver Alteret, dels med Lidelsesredskaberne, dels tilbedende den i Hostien skjulte Gud. Sidealtrene er indviet til Vor Frue og Jesu Plejefader, den hellige Josef. De bruges naar flere Præster skal læse Messe paa samme Tid.

Kirken er rig paa Glasmalerier, og den oplyses af 13 Lysekroner af Messing.

Dobefonten er hugget i fransk Sandsten og dækkes af et Daabsfad af Kobber.

I et rigt udskaaret Orgelhus staar Orglet med sine blanke Piber over Kirkens Indgangsportal. Det er et Værk af Orgelfabrikant Johannes Klais i Bon og blev opstillet i 1912. — I Taarnet hænger 4 Klokker.

JOSEPH KOCH, katolsk Sognepræst, er født den 15. April 1877 i Fritzlau i Hessen. Studentereksamen i Fulda 1896. Universitetsstudium i München og Berlin, filosofiske og theologiske Studier i Holland og England, præsteviet i 1910, Lærer ved „St. Knuds Skole“ i København fra 1903-07, og fra 1913-27, Præst ved Jesu Hjertes Kirke i København fra 1913. katolsk Sognepræst i Aarhus siden 1927.

JOSEPH KOCH,
Pastor.

ROALD HERSKIND-PETERSEN, Organist, er født den 31. August 1912 som Søn af Maskinpasser P. J. Pedersen og Hustru Kristine. Uddannet i Klaver, Orgel og Teori hos Domorganist Jørgen Nielsen fra sit 13de til 20nde Aar, tog Eksamen fra det kgl. Musikkonservatorium med Anerkendelse i 1932. Har undervist i Klaver, Orgel og Teori i 5 Aar. Organist ved den katolske Kirke i Aarhus.

R. H. PETERSEN
Organist.

DE DØVSTUMMES MENIGHED I AARHUS. De døvstumme fører sædvanlig en meget beskeden Tilværelse. Sjældent faar andre Mennesker Berøring med døvstumme, sjældent skænker man disse tavse Medborgere ret mange Tanker, hvorfor da ogsaa Kendskabet til de døvstumme i det hele er yderst ringe.

Og dog lever der næsten 2 Tusind døvstumme i Danmark. Efter Skoletiden paa Døvstummeanstalterne anbringes de i Lærepladser for at dygtiggøres i Landbrug eller Haandværk, og glædeligvis bliver mange af dem i Stand til at ernære sig selv og deres Familie. Høremanglen gør, at den døvstumme kommer til at leve i stærk Afsondrethed fra andre Mennesker, skønt han ofte paa Arbejdspladsen færdes sammen med hørende Kammerater. Selv de taleoplærte døvstumme har svært ved at udtrykke sig mundtligt, og de har da kun Fingersprog og Skriftsprog at falde tilbage paa; men de fleste Mennesker synes ikke at have Taalmodighed til at omgaas disse fra det normale afvigende Personer. Derfor bliver den døvstumme ensom; han gaar med sine egne Tanker uden at kunne betro sig til andre eller finde Forstaaelse, naar der da ikke bor flere døvstumme paa samme Sted eller i Nærheden af hinanden. Mange af dem bor ret afsides paa Landet. Med Ensomheden følger ofte en vis Sky-

hed og Mistænksomhed over for de hørende Mennesker, ja selv over for de nærmeste paarørende i Familien, fordi disse ikke forstaar den døvstummes Tankegang.

Det er derfor ikke saa mærkeligt, at den døvstummes Tanker daglig kredser om Barndommen paa Døvstummeinstituttet eller Skolen, det er ikke saa underligt, at han ofte dvæler i Minderne om de 9 Aars Skoletid paa Anstalten; thi der blev han forstaaet, der følte han sig hjemme, omgivet af Forstander, Lærerpersonele og Plejeforældre, som vilde gøre ham godt, og for hvem han kunde aabne sit Inderste. Skoletiden var hans lykkelige Livsafsnit.

Døvstummepræstens Opgave er da at forsætte den Side af Skolens Gerning, der tilsigtede at udvikle den døvstummes Sjæleliv og opbygge ham aandeligt. Og fordi Præsten kender de døvstummes Tankeverden og kan tale deres Sprog, er han som Regel i den lykkelige Stilling at blive modtaget med Velvillie og Tillid, hvor han kommer.

Døvstummepræstens Arbejde er mangesidigt. Han skal planlægge og afholde regelmæssige Gudstjenester for døvstumme i det ham betroede Distrikt, foretage Daab, Vielser og Begravelser, naar de døvstumme ønsker hans Medvirken, og endvidere aflægge Sygebesøg og Husbesøg. Han maa lære de døvstummes Familie at kende og sætte sig ind i den enkelte døvstummes særlige Forhold, for at han til enhver Tid kan være klar over, om de behøver en Haandsrækning paa en eller anden Maade.

Foruden Rejsetjenesten udfører Præsten mellem Aar og Dag en omfattende Brevveksling for og med de døvstumme; denne berører saa at sige enhver Side af Menneskelivet lige fra Sjælesorg til Arbejdsanvisning og Hjælp i Retssager. Der skal skrives til Sogneraad, Hjælpekasser, Legatbestyrelser, Læger m. fl. – Som man ser, er Døvstummepræstens Gerning vidt forgrenet, og den rummer i sig Glæde og Tilfredsstillelse for Udøveren, der saaledes har rig Lejlighed til at yde sin Bistand paa mangfoldige Maader.

Fra en ringe Begyndelse i 1894, hvor daværende Forstander Fr. Heiberg ved det kgl. Døvstummeinstitut i København begyndte en Gudstjenestevirksomhed ude i Landet for de derboende voksne døvstumme, er Arbejdet stadig vokset saaledes, at Danmark nu er delt i 3 Distrikter med hver sin Præst. Døvstummepræsten i København har endog en Hjælpepræst.

Embete som Præst for de døvstummes Menighed i Aarhus blev oprettet ved kgl. Resolution af 15. Marts 1928, og samme Efteraar blev hidtilværende Lærer ved Den kongelige Døvstummeskole i Fredericia, Poul Frede Hansen, kaldet, 32 Aar gammel.

Gudstjenesten for døvstumme i Aarhus afholdes sædvanlig en Søndag om Maaneden i Vor Frue Kirke, som af Menighedsraadet velvilligst er overladt til Brug for Døvstummemenigheden. Ved Gudstjenesten benyttes de tre forskellige Meddelelsesmidler: Tale, Tegnsprog og Fingersprog samtidig, saaledes at de døvstumme „Tilhørere“ kan opfatte Ordets Prædiken som en samlet Helhed.

De øvrige Søn- og Helligdage afholdes Gudstjenester i andre Byer i Distriktet, der omfatter Nordjylland fra Skagen til en Grænse Syd for Horsens mod Vest til Nymindegab. I enkelte Byer kan afholdes 4-5 Gudstjenester om Aaret, i andre kun een. Ved disse Gudstjenester samles ikke alene de døvstumme fra den paagældende By og nærmeste Omegn, men de kommer tilrejsende fra andre Byer og Landsbyer i mange Miles Omkreds.

Dagen betyder Fest for dem. Efter Gudstjenesten er der som Regel fælles Kaffe-bord paa et dertil egnet Sted, hvor de under frie Former kan udveksle Tanker og opfriske gamle Minder. Ved disse hyggelige Sammenkomster droftes ogsaa de for

Dovstummeverden særlige Anliggender eller der holdtes Foredrag med oplysende og belærende Emner, oftest af en Dovstummelærer fra en af Anstalterne. Undertiden er Foredragene ledsaget af Lysbilleder eller Film, som naturligvis i høj Grad øger Udbyttet for de Tilstedeværende.

Foredragsvirksomheden ledes af Forstander F. Bech, Fredericia, som i en lang Aarrække med udpræget Forstaaelse af de dovstummes Tarv, vundet mere end gennem 50 Aars Lærergerning blandt dovstumme, har varetaget dette for de dovstumme saa betydningsfulde Arbejde at skaffe egnede Foredragsholdere. Midlerne til Foredragene tilvejebringes af Foreningen „Effata“, der i sin Tid blev dannet „til Gavn for dovstumme, oplærte efter Talemetsoden“. Foredragsvirksomheden, som er stærkt paa-skønnet af de dovstumme, spænder over hele Landet.

AARHUS AMTS VEJVÆSEN. Amsraadskredsens Landevejsnet karakteriseres ved at samtlige Landeveje paa en enkelt Undtagelse nær udstraalet i et tæt Bundt fra Aarhus By.

Ved deres Oprindelse og Anlæg deles Landevejene i Hovedlandeveje og mindre Landeveje. Hovedlandevejene (til Randers, Silkeborg og Skanderborg) er bygget og vedligeholdt af det i 1764 oprettede militære Vejkorps, der i 1830 afløstes af Ingeniørkorpset. Ved Lov af 21. Juni 1867 om Bestyrelsen af Vejvæsenet m. v. overgik Hovedlandevejene til Amsraadens Administration. De mindre Landeveje er anlagt ved Amsraadets Foranstaltning, eller en tidligere Kommunevej er overgaaet i Landevejenes Klasse. Efter 1867 falder Landevejenes Klacifisering bort, idet nu alle Veje, der er optaget paa Landevejsfortegnelsen, bestyres af Amsraadet. Vejenes Administration udover Amsraadet gennem sit Vejudvalg og Vejinspektøren med Assisterter.

I 1865 udgjorde Vejlængden 17,232 Mil og i Aarene indtil 1871 tilkom nye Vejstykker, saa den samlede Længde blev 19,973 Mil. Her er kun sket mindre Ændringer i Tiden siden, væsentligst er, at Byraadet i 1897 overtager Landevejsgaderne og Stationsvejen, ialt 2,945 km og i 1901 overtages Landevejsstrækningerne inden for Bygrænsen, ialt 14,983 km. I 1906 overtages Orting-Gylling Vejen (ca. 4,2 km) af Amtet, og Vejnettet faar paa det nærmeste sin nuværende Udstrækning 138,938 km.

I økonomisk Henseende kan oplyses, at Udgiften til Vejvedligeholdelsen i 1868/69 til 73/74 har andraget ca. 20,000 Rd. aarlig, og Udgift til Grundforbedring er i samme Tidsrum dalet jævnt fra ca. 40,000 til 10,000 Rd. aarlig. I Tiden fra 1874/75 til 1911/12 har Vejvedligeholdelsesudgiften svinget mellem 52 og 70,000 Kr., og der har ingen Grundforbedringsudgifter været. Fra 1912/13 til 1919/20 udføres ved Siden af den almindelige Vedligeholdelse de første permanente Vejbefæstelser (navnlig Chaussebrolægning) for en aarlig Udgift af 30 50,000 Kr., hvoraf Motorafgiften andrager 3—10,000 Kr. Fra 1920/21 faar Motorafgiften nogen virkelig Betydning som økonomisk Hjælp med Beløb jævnt stigende fra 25,000 til ca. 580,000 Kr. i 1931/32.

Vedligeholdelsesmaaden bestod oprindelig i Udlægning af Sten- og Grusmateriale, der banedes af Færdslen, som lededes hensigtsmæssigt ved Udlægning af Vejbukke. Tidspunktet for Indførelse af Hestetromle kendes ikke, men i 1903 anskaffedes den første Dampromle, efter at en saadan havde været prøvet i et Par Aar ved Løjning. Fra 1905/06 prøves de første smaa Stykker af Mosaikbrolægning, men først i 1911/12 paabegyndes længere Strækninger af Chaussebrolægning. I 1924/25 paabegyndes et

Par af de saakaldte permanente Belægninger: Asfaltbeton og Cementbeton. I Mellemtiden er Overfladebehandling med Tjære, Asfalt o. l. paabegyndt og i 1929 forsvandt det sidste Stykke alm. Macadamisering fra Amtet.

Som Amtsvejinspektører har fungeret: Justitsraad H. J. Müller fra 1. Maj 1848 til 26. November 1894, cand. polyt. P. Gudme fra 1. Juli 1895 til 20. September 1904, cand. polyt. C. M. Pedersen fra 1. Oktober 1904 til 30. September 1906, S. P. Rasmussen fra 1. Oktober 1906 til 31. Marts 1932, cand. polyt. C. A. Christoffersen fra 1. April 1932.

CHRISTOFFER ALFRED CHRISTOFFERSEN, Amtsvej- og Vandløbsinspektør, er født den 24. Marts 1895 som Søn af Handelsmand R. Christoffersen og Hustru Signe, født Larsen, gift 1928 med Sonja Heerfordt. Student fra Odense 1915, cand. polyt. 1920. Ingeniør hos Monberg og Thorsen, København fra 1920-22, hos et Entreprenørfirma fra 1923-24, Vejassistent i Hjørring Amt fra 1. April 1924 til 30. April 1926, teknisk Vejassistent i Aarhus Amt fra 1. Maj 1926 til 31. Marts 1932, Amtsvej- og Vandløbsinspektør fra 1. April 1932.

Dragonkasernen.

AARIUS SOM GARNISONSBY. Fast Garnisonsby for Afdelinger af Hæren har Aarhus kun været i godt et Aarhundrede. Først blev et Rytterregiment lagt i Garnison i Byen, der den Gang kun var lille og fattig. Kaserne fandtes ikke, saa Dragonerne og deres Heste maatte indkvarteres hos Borgerne og derved blev spredt over hele Byen. Faste Øvelseslokaler fandtes heller ikke, men ret snart blev der dog bygget et Ridehus af Træ ved den sydlige Ende af Spanien for Enden af Jægergaards Alle, tæt ved Stranden. Dette Ridehus findes endnu, men er flyttet til Rytterkasernen, hvor det stadig bruges. Senere kom hertil en Fægtesal i Nørregade, ved det nuværende Hjørne af Sjællandsgade.

Efter Krigen 1864 blev 2. „Generalkommando“, der hidtil havde været i Slesvig, forlagt til Aarhus, og kort efter blev Byen ogsaa Garnison for 1. „Jydske Brigade og nogle Fodfolksafdelinger.“ Byen var nu vokset saa meget, at den var det naturlige Sæde for en Generallojtnant som kommanderende General, en Generalmajor som Brigadechef og Afdelinger af baade Rytteri og Fodfolk, og ved Gennemførelsen af Hærordningen af 1880 kom hertil en Artilleriafdeling, den eneste Afdeling af Artilleriet, der dengang var lagt uden for København. De Afdelinger, der nu udgjorde Aarhus Garnison, blev der i den næste Menneskealder: 3. Dragonregiment, 8. Regiment og 3. Artilleriafdeling, og endnu staar disse 3 Afdelinger for mange ældre Aarhusborgere som uløseligt knyttede til Minderne om Byen i deres Ungdom.

Hensynet til at tilvejebringe gode Forhold for Tjenesten ved Afdelingerne og disses Mandskab og til at befri Borgerne for den Ulempe, der ofte var forbunden med at huse Soldaterne, førte til, at Kommunen i Slutningen af 70erne opførte først Rytterkasernen og et Par Aar senere Fodfolkskasernen. Begge disse Kaserner laa ved deres Opførelse i Udkanten af Byen, Fodfolkskasernen paa Galgebakken nærmest helt uden for den. Dragonregimentet havde Eksercerplads paa Skejby Mark, Fodfolket paa Galgebakken, og med Datidens Fordringer om den stramme Exerצים kom de ikke saa meget udenfor Eksercerpladsen, som senere Tidens Krav til Uddannelsen har medført det.

Da Artilleriafdelingen kom til Aarhus i 1881, blev den indkvarteret paa Sukkerhuset Syd for Byen (nu i Baldersgade), og den fik sin Eksercerplads paa Marken tæt derved og ved Wallensteins gamle Skanse; først i 1889 blev Artillerikasernen opført paa Galgebakken og Afdelingen fik saa Eksercerplads paa Charlottehøjmarken Vest for Kasernen.

Baade Rytteriet og Fodfolket afholdt deres Skydninger med Karabiner og Geværer paa Skydebanerne paa Egaa Fed, midt i den nuværende Villaby Nord for Riis-Skov — først i 1927 blev disse Skydebaner nedlagt og erstattede med nye Baner paa Skæring Hede. Denne store Garnison spillede en ret betydelig Rolle i de Aar, Byen udviklede sig fra henved en Snes Tusind Indbyggere til omkring de tre Snes, og den var sikkert ogsaa en god Indtægtskilde for mange af Borgerne ved den Omsætning, den førte med sig. Paa det dengang saa stilfærdige Liv i Gaderne blev der ofte sat Farve, naar Afdelingerne drog gennem Gaderne med klingende Spil og vajende Faner, naar Regimentsmusikken spillede paa Torvet, og naar paa Sommeraftener Tappengregnen blev slaet Byen rundt med Musicing foran de højeste Chefers Boliger; særlige Festsdage var det, naar den kommanderende General holdt Parade med hele Garnisonen paa et af Torvene paa Kongens Fodselsdag den 8. April.

Gennemførelsen af Hærloven af 1909 bragte Nedgang i Aarhus Garnison. Først blev Generalkommandoen og Brigaden for-

Rytterstenen.

lagt til Viborg, derefter 8. Regiment til Sjælland, og af Fodfolket blev kun en Sergentskole i Byen. Fodfolkskasernen, der delvis var tilovers, blev solgt til Indenrigsministeriet, og Magasinbygningen blev ombygget til Avisarkiv.

Ved Gennemførelsen af Hærloven af 1922 blev det nyoprettede 3. Feltartilleriregiment lagt til Aarhus og 3. Artilleriregiment lagt under det samme med 7, 14 og 15 Afdeling, Fodfolkets Sergentskole blev nogle Aar efter forlagt til Sønderborg, og Artilleriregimentet fik efterhaanden hele Fodfolkskasernen til Disposition, dog uden Magasinbygning. Forholdene for Regimentet var meget knappe, men de politiske Forhold medførte, at alle Projekter om de for Regimentet nødvendige Nybygninger ikke kom længere end til Papiret.

Da Artilleriet kom til Aarhus, begyndte det at skyde paa Egaa Fed med Kanoner, men snart blev de større Skydninger forlagt til Eggen ved Fuglso paa Mols, endnu ved Aarhundredskiftet skød Artilleriet dog Smaaskydninger paa Egaa Fed. Da Artilleriregimentet fik de store 12 og 15 cm Kanoner, blev Forholdene paa Mols for indskrænkede, og efter at det i nogle Aar havde skudt paa Heden Vest for Karup Aa og paa Aistrup Hede mellem Nibe og Løgstør, fik det i 1930 sin faste Skydeplads paa Kalmærsk Hede ved Blaavandshuk, og her, „i Eventyrets Land“, er i de seneste Aar ogsaa bygget en Øvelseslejr til Brug om Sommeren.

Ved Gennemførelsen af Hærloven 1932 bliver 3. Dragonregiment nedlagt og gaar sammen med 5. Dragonregiment op i Jydske Rytteriregiment, der faar Garnison i Randers, men 3. Feltartilleriregiment faar efter den nye Hærordning 4 Linieafdelinger, 3. 7. 8. 9. i Stedet for 2. Linie — og 2 Reserveafdelinger, og det kommer saa til at brede sig ud over alle 3 Kaserner — af Rytteri bliver der kun tilbage et Par smaa Cyklist — og Panservognskommandoer. Styrken af Soldater i Aarhus bliver nu i Sommerhalvaaret omtrent som i den sidste Snes Aar, snarest lidt større, men efterhaanden som Byen er vokset, fylder Soldaterne ikke meget i Gadebilledet; det festlige Smeld af Trompeter og Horn hen gennem Gaderne er forstummet med Militærmusikkens Afskaffelse, og med Undren ser Borgerne nu de lange Automobilkolonner rulle frem med de store Kanoner, der med deres tommetykke Gummihjul glider næsten lydlost hen over Asfalten.

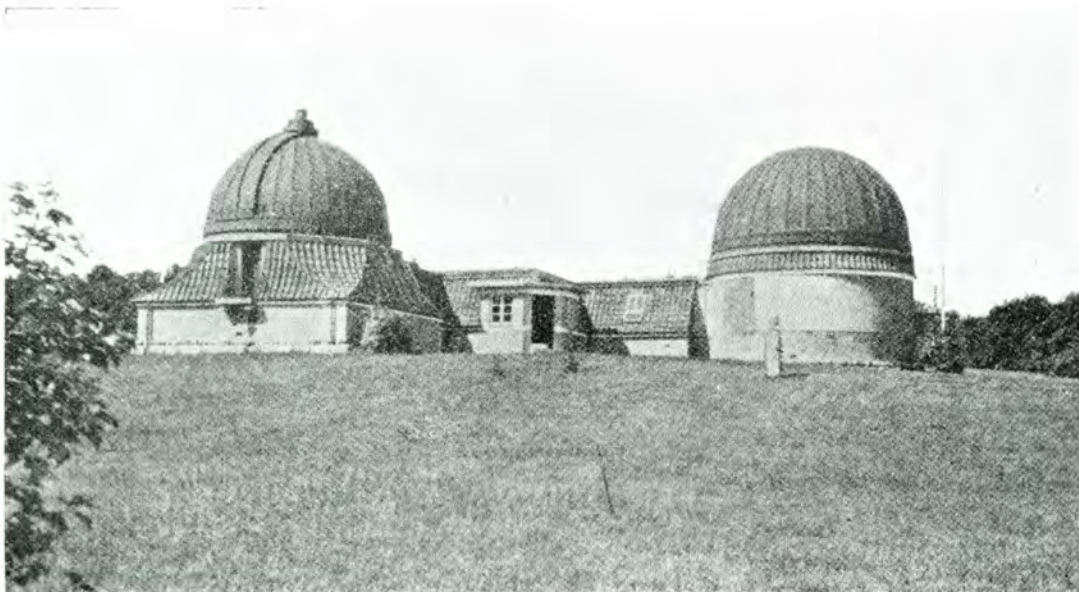
GERHARD v. IRGENS-BERGH, Oberst, K. D. M. p. p.; er født den 17. August 1871 som Søn af Ritmester Thorvald v. Irgens-Bergh og Hustru Adelaide født Komtesse Petersdorff, gift den 30. Januar 1904 med Ingjerd Posse, Datter af Greve Lage Posse og Hustru Sigrid, født Friherreinde Barnekow, Student fra Metropolitanskolen 1888, cand. phil. 1890, Sekondløjtnant i Artilleriet 1892, Premierløjtnant 1892, Kaptajn 1907, Chef for Krigsministeriets 3. Kontor 1911-1918, Oberstløjtnant 1918, Chef for 1. Artilleriafdeling 1918-23, Chef for 3. Feltartilleriregiment 1923, Oberst 1926.

v. IRGENS-BERGH,
Oberst.

HANS WIKTOR KRISTIAN RASMUSSEN, Oberstløjtnant, H.W. K. RASMUSSEN,
Oberstløjtnant.

Hans Rasmussen og Hustru Kirstine Magrethe, født Sommer, gift den 2. December 1899 med Johanne Auguste Wilhelmine Elisabeth født Dammann, paa Officersskolens næstældste Klasse 1894-96, Officersskolens ældste Klasses Artilleriafdeling 1899-1902, Sekondløjtnant af Artilleriet 1896, Premierløjtnant af Artilleriet 1897, Kaptajn af Artilleriet i 1911, Oberstløjtnant af Artilleriet 1926. Chef for 3. Artilleriafdelings 4. Batteri 1910-1919, Chef for Middelgrundsførtet 1919-1924, Chef for Kystartilleriets Befalingsmandsskole 1924-26, Chef for 7. Artilleriafdeling fra 1926, i flere Aar Medlem af Bestyrelsen for Selskabet „Polyhymia“ i Aarhus, i flere Aar Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Garnisons Officersforening.

Observatoriet.

OBSERVATORIET i Aarhus er oprettet af og tilhører Aarhus Kommune. Observatoriet er en videnskabelig Institution, som formentlig en Gang i Fremtiden vil blive indlemmet iblandt de Institutioner, der danner Universitetet i Aarhus.

Observatoriet blev oprettet efter Forhandlinger mellem den tyske Astronom Fr. Krüger, som ejede et Observatorium i Altenburg, og Aarhus Byraad. Krüger henvendte sig i December 1908 til Byraadet med Tilbud om at skænke sine astronomiske Instrumenter til Aarhus Kommune, hvis denne vilde paatage sig at opføre en Observatoriebygning og fremtidig at opretholde Observatoriet som en videnskabelig Institution, hvis Leder Krüger skulde være, saa længe han kunde eller vilde have Ledelsen. Forhandlingerne førte til en Overenskomst mellem Krüger og Aarhus Kommune, som blev vedtaget af Byraadet i et Møde den 3. Juni 1909. Observatoriet blev derefter opført. Det blev indviet den 15. Oktober 1911.

Observatoriet blev opført af Arkitekt, Professor Anton Rosen paa en 2 Hektar stor Grund, som Aarhus Byraad stillede til Raadighed, og hvor der uden om Bygningerne blev indrettet et Haveanlæg. Observatoriet ligger 2 Kilometer Syd for den bymæssige Bebyggelse i Aarhus paa et smukt beliggende Terræn mellem Byens Skove med Udsigt over Byen og Aarhusbugten.

Observatoriet er forsynet med to Observationsrum, hvis Kupler er henholdsvis 7 og 6 m i Diameter. Desuden er der indrettet flere Arbejdsværelser, et Mørkekammer og et mekanisk Værksted.

I Observatoriets Forhal findes der et stort Reliefbillede af den berømte danske Astronom Ole Rømer, som blev født i Aarhus i Aaret 1644, og som Observatoriet blev opkaldt efter. En Indskrift paa Relieffet („Tankefast Rømers Aand udmaalte Lysets Hast“) minder om en af Rømers store Opdagelser, nemlig Opdagelsen af at Lyset bruger Tid til at bevæge sig gennem Rummet. Relieffet er udført af Billedhuggeren Elias Olsgaard. Forhallen er iøvrigt prydet med Relieffer, som forestiller de tolv Stjernebilleder i Dyrekredsen, som er den Zone af Stjernehimlen, Solen — set fra Jorden — gennemvandreren en Gang hvert Aar.

Til Observatoriet hører et særligt Beboelseshus. I Observatoriets største Kuppel er der opstillet en lysstærk Spejlkikkert, hvis Hulspejl er 35 cm i Diameter. Spejlkikkerten kan anvendes baade til direkte og til fotografiske Observationer. Den mindste Kuppel rummer en mindre Linsekikkert med to Kikkertrør, beregnet til henholdsvis direkte og fotografiske Observationer. Linsediametrene er 18 cm.

Der findes desuden paa Observatoriet forskellige Maaleinstrumenter til Brug ved Undersøgelse af astronomiske Fotografier og til andre Formaal. Endvidere findes der forskellige meteorologiske Instrumenter.

Observatoriets Instrumentsamling — og Observatoriet i det hele taget — er blevet udvidet og forbedret siden Krügers Tid.

Til Observatoriets Hjælpemidler hører ogsaa et værdifuldt videnskabeligt Bibliotek, som i Øjeblikket er paa ca. 3000 Bind, og som væsenligst indeholder astronomisk Faglitteratur.

Observatoriets Hovedopgave er videnskabelige Arbejder indenfor Astrofysikken. De hidtil udgivne videnskabelige Arbejder er blevet offentliggjort dels som „Meddelelser fra Ole Rømer-Observatoriet“, dels som Artikler i videnskabelige Tidsskrifter.

For meteorologisk Institut i København udfører Observatoriet daglige Maalinger af Dagslysets Styrke og af Solskinnets Varighed.

Efter Bestemmelsen skal Observatoriet ogsaa virke i Folkeoplysningens Tjeneste. Observatoriet er derfor aabent for Offentligheden, som kan faa Adgang til at se Observatoriets Instrumentsamling og — naar Forholdene tillader det — til at iagttage Himmeligemerne gennem Observatoriets Kikkerter. Observatoriet besøges aarlig af ca. 600 Personer.

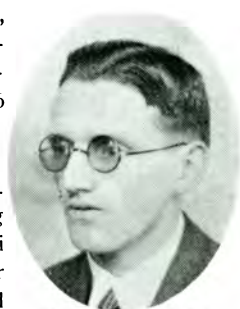
Observatoriets Personale bestaar for Tiden af Observator mag. scient. Ruben Andersen, Assistent cand. mag. Axel V. Nielsen og Mekaniker J. Hviid.

R. L. V. ANDERSEN, Ole Rømer-Observatoriet i Aarhus
Observator.

RUBEN LAURITZ WINTHER ANDERSEN, Observator, er født den 14. Januar 1892 som Søn af Lærer L. A. V. Andersen og Hustru Inger Margriethe, født Sahl, gift 1921. Magisterkonferens med Astronomi som Hovedfag, siden 1916 Observator ved Ole-Rømer-Observatoriet i Aarhus.

AXEL VILFRED NIELSEN, Assistent, er født den 13. December 1902 som Søn af Driftsbestyrer P. A. Nielsen og Hustru Caroline, født Sørensen, cand. mag. med Astronomi som Hovedfag. Medlem af Kommissionen for Variable Stjerner indenfor „Union astronomique internationale“. Assistent ved

A. V. NIELSEN,
Assistent.

AARIUS KOMMUNALE SKOLEVÆSEN, hvis Oprettelse skyldes den kgl. Anordning af 1814, paabegyndte sin Virksomhed 1819. Der lagdes ud med 2 „Borgerskoler“ og 1 „Friskole“.

Som Borgerskole anvendtes den af Kommunen til dette Brug erhvervede Ejendom paa Mejlgade (nuværende Nr. 2) samt en ligeledes indkøbt Købmandsgaard paa Vestergade, der dengang havde Have ud til Møllestien („den gamle Skole“ paa Vestergade).

Friskolen havde i Forvejen Hjemsted i en forhenværende Ladebygning, der tilhørte Frue Kloster og forhen havde været udlejet til Stiftamtmand Hoegh-Guldberg.

Den gamle Skole i Vestergade.

Mellem Borgerskolerne og Friskolen var Skellet dybt. I de første gaves en langt bedre Undervisning, idet saavel Fag som Undervisningstimer udgjorde et langt større Antal end i Friskolen, der var en udpræget Fattigskole.

Udgifterne til Skolevæsenet dækkedes ved en særlig Skat, Skoleskatten, som ikke var særlig yndet, og over hvilken der især under Kriseaarene i 1820erne rejstes Klage. Gang paa Gang dukkede det Krav frem, at Forældre, der vilde holde deres Børn til den bedre Skolegang i Borgerskolen, burde betale Skolepenge. Dette Krav sejrede ved den Nyorganisation af Skolevæsenet, der fandt Sted 1846. „Borgerskolen blev Betalingskole“, hvilket Princip opretholdtes til 1909.

I Forbindelse med Skolereformen fik Aarhus sin første Kommuneskole, bygget af Kommunen selv. Den opførtes bag Borgerskolen paa Vestergade, paa Grunden ud mod Møllestien og indviedes 1847 (nu Værneskolen).

I Gaarden paa Vestergade samledes nu Borgerskolen. Pigeborgerskolen havde Lokaler i den gamle Bindingsværksgaard; i den ny Bygning anbragtes Drengborgerskolen, delt i 2 Afdelinger: „den højere“ og „den lavere“ Drengborgerskole. Friskolen maatte fremdeles holde til i Stiftamtmandens forhenværende Lade og i Omgivelser, der ikke var særlig lystelige. Duften fra en nærliggende Modding krydrede den lumre Skoleluft, og Larmen fra Lærernes Undervisning blandede sig med Skrigen inde fra Daarekisten i Klosteret. Der klages over de overfyldte Klasser og over Rotterne, der æder Børnenes Mad.

Friskolen havde 3 Klassetrin. Eleverne i ældste Klasse gik ved Aarhundredets Midte i Skole 3 Timer om Dagen, hvoraf den ene Time daglig (paa en enkelt nær) anvendtes til Religion. Iøvrigt lærtes der kun Læsning, Skrivning og Regning, hvortil kom 1 Time Geografi i ældste Klasse. Eleverne i ældste Klasse i Borgerdrengekolen havde dobbelt saa meget Undervisningstid som de tilsvarende Friskoledrenge og lærte bl. a. Engelsk, og Matematik.

I Slutningen af 1850'erne fremviser Friskolen et Billede af den yderste Elendig-

hed. Den er nu saa overfyldt, at man maa leje Ekstralokaler hos private. Endelig gled den faldede Ronne ud af den pædagogiske Saga. Paa den nyanlagte Paradisgade opførte Kommunen 1862 en ny Friskole, nuværende Borgerskole, Paradisgade. Efter at Frederiksbjerg i 1870erne var indlemmet, voksede Trangen til en Skole i den sydlige Bydel. 1881 indviedes Skolen i Valdemarsgade. Samtidig omdøbtes „Friskolen“ til „Byskole“.

1883 byggedes en ny Byskole i Frederiksalles. Stillet over for disse nye Skoler, hvis Undervisning jo var gratis, tog de betalende Borgerborns Residens i Vestergade sig efterhaanden mere end kummerlig ud. Efter et Byraadsmodet 1887 bad den kendte Konsul Mork Byraadet gaa ned og se „paa den Roverrede, der kaldes Borgerpigeskolen“. Sidst i Firserne opførtes da en ny Betalingsskole, Borgerskolen i Ny Munkegade, der toges i Brug 1890. Til denne Skole overførtes Drengene fra Skolen i Vestergade, mens Borger-skolepigerne fra Forhuset flyttede over i de noget bedre Lokaler i Baghuset ved Mollastien, indtil ogsaa Pigerne kunde faa en nulidssvarende

Trappegangen i Læsøegades Borgerskole.

Skole. Dette skete 1900, da Pigeborgerskolen i Christiansgade toges i Brug.

Ved Aarhundredskiftet var Stillingen da denne: Aarhus kommunale Skolevæsen var tvedelt. Det bestod af 4 „Byskoler“ (Paradisgade, Valdemarsgade, Frederiks Alle og Nørrebrogade (opført 1893) hvor Undervisningen var gratis — og 2 Borgerskoler, hvor der betaltes Skolepenge.

Mod Betalingsskolen udkæmpedes i Aarene efter 1905 en Række svære Kampe. Spørgsmaalet om en Nyorganisation af Skolevæsenet var blevet aktuelt ved Folkeskoleloven 1899 og Almenskoleloven 1903, der skabte Mellemskolen, hvilken Skole-reform indførtes i Aarhus 1905. Samme Aar indgav 658 Borgere en Adresse til Byraadet med Krav om, at de 2 Borgerskoler bevaredes som Betalingsskoler. Kampen

for og imod Betalingskolen forttes med adskillig Bitterhed og gav Genlyd i Dagspressen. Det lykkedes imidlertid ikke at opretholde de 2 Borgerskoler som en særlig Enklave inden for Skolevæsenet. 1909 maatte Betalingskolens Tilhængere strække Vaaben, idet Indskrivningen af ny Elever til Betalingskolen standsedes. Siden 1910 har da alle Kommunens Skoler været „Borgerskoler“ (Byskolerne omdobtes til Borgerskoler), hvor Undervisningen i saavel den egentlige Folkeskole som Mellemskole og Realklasse er vederlagsfri. En Undtagelsesstilling indtager den af Kommunen 1916 overtagne Marselisborg Skole, der inden for visse Grænser endnu er Betalings-skole.

Efter Aarhundredskiftet er opført følgende Skoler: (Tallet i Parentes angiver Indvielsesaaet) Ingerslevs Boulevard (1903), Finsensgade (1907), N. J. Fjordsgade (1910), Samsogade (1914), Læssøesgade (1921).

Til Skolevæsenet er knyttet Skoletandklinikken, Handelsaftenskolen i Frederiks Alle og Fortsættelsesskolen samt en Værneskole. Det samlede Antal skolepligtige Elever i Kommuneskolerne udgjorde 1. Januar 1932 ialt 8489 eller 87 % af alle skolepligtige Børn i Aarhus. Iøvrigt søger ca. 9000 Elever Kommunens Borgerskoler.

Det faste Lærerpersonele bestaar 1932 af 11 Overlærere, 17 Viceinspektører, 14 „Mellemskolelærere“ 117 Lærere og 96 Lærerinder. Kommunens løbende Udgifter til Skolevæsenet udgjorde i Regnskabsaaet 1931—32 1,4 Millioner Kroner.

I det sidste Aar har en Række Lærer-Udvalg sammen med Skolemyndighederne udarbejdet Forslag til en ny Undervisningsplan, der giver Mulighed for friere Arbejdsformer i Borgerskolen, ligesom der ved Skoleudvalgets Initiativ er paabegyndt Oprettelsen af Læsestuer til Brug i den daglige Undervisning.

Skolevæsenets overste Ledelse repræsenteres af Skoledirektionen.

HANS SEJERHOLT, Skoledirektør, er født den 18. November 1889 i Stubbekjøbing, Lærereksamen 1915, i August samme Aar ansat som Vikar ved Aarhus kommunale Skolevæsen, Adjunkt ved Marselisborg Skole 1920, Skoledirektør siden 1929.

H. SEJERHOLT,
Skoledirektør.

ELISE SMITHS SKOLE kan føre sin Oprindelse tilbage til 1. November 1834, paa hvilket Tidspunkt Jomfru Albertine Starcke, en Tante til den kendte Skoleeksperimentator Professor Starcke, begyndte et Pigeinstitut i Aarhus. Skolen var i de første 30 Aar kun toklasset. Der var samlet Skoletid, og der blev lagt stor Vægt paa Undervisningen i Sprog (Tysk og Fransk) og Haandarbejde.

I 1865 overtoges Skolen af Frk. Albertine Sørensen, der efter Krigen var blevet fordrevet fra Tønder, hvor hun i en Aarrække havde ledet en Pigeskole. Frk. Sørensen satte sig fra første Færd to Maal, nemlig egen Skolebygning og etaarige Klasser, og begge Dele naaede hun.

Paa Initiativ af Bankdirektør Harald Skovby dannedes der et Aktieselskab i det Ojemed at skaffe den nødvendige Kapital til Opførelsen af en tidssvarende Skolebygning til Frk. Sørensens Skole, og i 1884 kunde Frk. Sørensen rykke ind i den nuværende Bygning, Nørre Alle 25, og samtidig udvide sit Klassetal til 9, en Klassedeling, der er uden Sidestykke indenfor de private Skoler uden Eksamensret, ja, neppe nok fandtes i nogen Eksamensskole paa den Tid,

Elise Smiths Skole.

Som i Jomfru Starckes Tid blev ogsaa i Frk. Sørensens Tid Hovedvægten lagt paa Sprog og Haandarbejde, men dog blev baade Naturhistorie, Naturlære og i de allersidste Aar Matematik optaget paa Læseplanen, ligesom Gymnastik, hvad der er meget bemærkelsesværdigt for en Pigeskole paa den Tid, havde 2 3 Timer ugentlig i hver Klasse.

Under Frk. Elise Smith, der i 1897 købte Skolen af Frk. Sørensen, fortes Udviklingen videre, idet Frk. Smith straks gik i Gang med at omdanne Skolen til Eksamensskole. I 1901 dimitteredes første Gang til Alm. Forberedelseseksamen. 1904 paabegyndtes Overgangen til Mellemskole. 1909 dimitteredes det første Hold Realister, og siden da er der hvert Aar dimitteret Elever til Realeksamen.

Skolens Omdannelse til Eksamensskole medførte visse Ændringer i Fagplanen, saaledes fik Fagene Engelsk, Matematik og Fysik en mere fremskudt Plads, end de havde før, hvorimod Fransk blev trængt tilbage fra sin dominerende Stilling til en mere beskeden.

Ogsaa de ydre Rammer maatte undergaa Forandringer, idet der, naar Skolen skulde være Eksamensskole krævedes, først en større Gymnastiksal, senere Særlokaler for visse Fag. Disse Krav nødvendiggjorde en Udvidelse af Bygningen, og allerede i 1901--02 opførtes en Tilbygning, hvori hele Stueetagen optoges af en velmonteret og rummelig Gymnastiksal, mens 1. Sal blev indrettet til almindelige Klasseværelser. Senere blev der paa 2. Sal indrettet 2 Særlokaler, et til Brug ved Haandarbejdsundervisningen — det blev monteret i 1907 — og et til Brug for Naturhistorie- og Fysikundervisningen.

Efter 22 Aars Forløb maatte Frk. Smith i 1919 paa Grund af Sygdom trække sig tilbage fra Skolegerningen. Hendes Efterfølger blev den nuværende Skoleleder Frk. Anna Bjerregaard, der siden 1917 havde været Lærerinde ved Skolen.

Samtidig med Lederskiftet i 1919 gik man fra Foraarseksamen over til Sommer-

eksamen, men Arbejdet fortsattes iøvrigt i det af Frk. Smith angivne Spor, idet det dog bør bemærkes, at kvindelig Husgerning i 1926 blev optaget paa Planen.

Forst i 1931 skete noget virkelig betydningsfuldt, da det i Overensstemmelse med Tidens Krav og efter Forældrekredeens Ønske blev besluttet at aabne Skolen for Drengene, saaledes at den næsten hundreedaarige Pigeskole i Løbet af nogle Aar gradvis skulde omdannes til Fællesskole.

Samtidig knyttedes, som der havde været det omkring 1900, en Froebelbørnehave til Skolen. I Aarene 1925–31 moderniseredes Ejendommen. Der blev installeret W. C. og et nyt Centralvarmeanlæg, indlagt elektrisk Lys, og de 800 m² store Legepladser blev belagt med Fliser, saa de ydre Rammer i enhver Henseende nu maa siges at være tilfredsstillende og tidssvarende. Skolens nuværende Leder er Frk. Anna Bjerregaard.

A. BJERREGAARD,
Skolebestyrerinde.

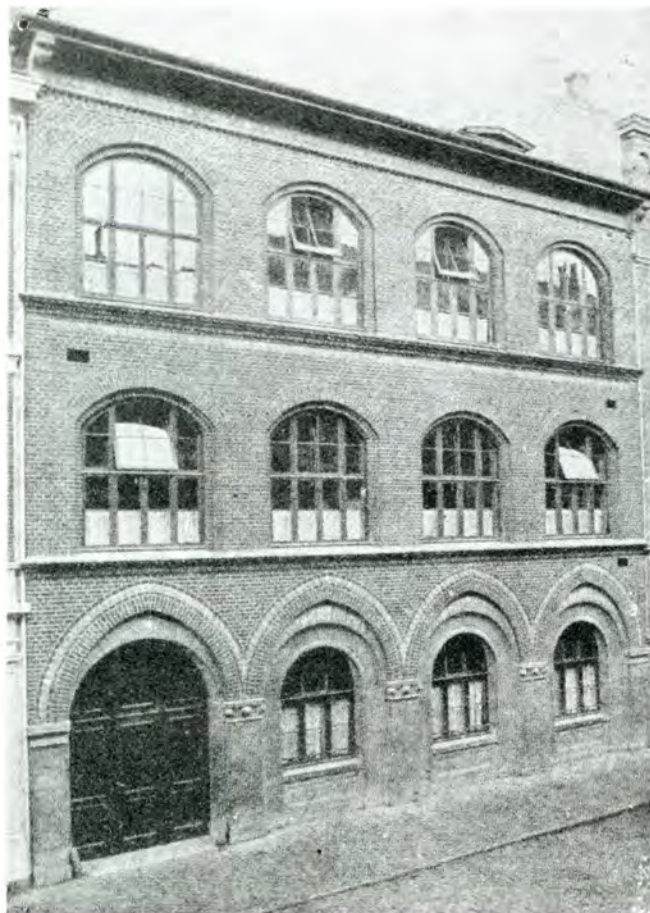
N• KOCHSSKOLE blev grundlagt 1866 idet Frk. Sophie Linhardt paa dette Tidspunkt begyndte en Privatundervisning i sine Forældres Hjem i Aarhus, Begyndelsen var tre Elever. Den lille Skole voksede dog hurtigt, baaren som den var af Frk. Linhardts store Kærlighed til Børn, hendes Grundighed og pædagogiske Evner. Faa Aar efter talte den 32 Børn og fik saa til Huse i en Ejendom paa Østergade, hvor der indrettedes 4 Klasseværelser. Senere i 1900 blev den flyttet til Christiansgade 18 hvor Lokalerne var høje og lyse og hvor Skolen udvidedes til 6 Klasser, af hvilke de tre var toaarige. Der blev lagt stor Vægt paa Undervisningen: Sprog og Haandarbejde, efterhaanden blev dog Matematik, Fysik og Gymnastik optaget paa Timeplanen; det sidste Fag fristede dog en noget kummerlig Tilværelse, idet Salen var lille og savnede de nødvendige Redskaber. Frk. Linhardt ledede Skolen til højt op i Aarene, dog var hun til det sidste en dygtig og begejstret Forstanderinde.

I August 1916 trak hun sig tilbage og overdrog Skolen til dens nuværende Leder, Frk. Noline Koch, der straks gik igang med at omdanne den til Eksamensskole. Den havde da 74 Elever, der i Løbet af faa Aar voksede til ca. 300. Men længe inden dette Antal naaedes, blev det nødvendigt at bygge en ny Skole, idet de gamle Lokaler skulde anvendes til andet Brug. Byggeriet, der gik for sig i 1918, voldte store økonomiske Vanskeligheder. Dette blev dog ved Imødekommenhed fra Byraadet og anden Side overvunden, og den 2. December 1918 kunde man indvi den nye Skolebygning, som er frit og smukt beliggende paa Hjørnet af Mørchsgade og Louisegade, langs Aaen og med Udsigt til en Park med gamle Træer, sikkert i et af Byens smukkeste Kvarterer. Lokalerne er meget lyse, og Gymnastiksalen hører til Byens bedste, den er udstyret med Pitchpinegulv. I 1920 kunde Skolen for første Gang afholde Mellemksaleksamen og Aaret efter Realeksamen. Samtidig gik man fra Foraarsksamen over til Sommereksamen, og Skolen har siden hvert Aar dimmiteret et Hold til disse Eksaminer. I 1923 blev et Fysiklokale med alle moderne Indretninger taget i Brug. I 1931 blev kvindelig Husgerning indført som Fag. Skolen er for Tiden Byens eneste eksamensberettigede Pigeskole. Dens Leder er Frk. N. Koch.

NICOLINE MARIE KOCH, Skolebestyrerinde, er født den 7. August 1870 som Datter af Pastor Victor Koch og Hustru Christine, født Wanning, Uddannet paa N. Zahles Skole som Privatlærerinde, fleraarig Ophold i Udlandet, Formand for de stedlige Lærerinders Understøttelses Kreds.

N. M. KOCH,
Bestyrerinde

FORÆLDRESKOLEN I AARHUS er en direkte Forsættelse og Udvidelse af den gamle Katedralskole, der blev stiftet 1872, og hvis Opgave havde været at forberede sine Elever til Aarhus Katedralskole.

Forberedelsesskolen ejedes da af en Kreds af Lektorer. Af forskellige Grunde opstod der efterhaanden en stærk Trang hos Forældrene til at faa Skolen udvidet med en dertil knyttet Mellem-skole. I Sommeren 1926 blev Skolen da overtaget af Forældre-kredsen med det Formaal at føre Skolen videre til en fuldstændig Mellem- og Realskole og fra 1930 har Skolen faaet Dimissionsret til baade Mellem-skole- og Realeksamen.

Skolebygningen er centralt beliggende (i Guldsmedgade) og efter den gennemgribende Omdannelse og Udvidelse som den undergik i Sommeren 1928, har den nu 10 gode, lyse Klasseværelser (alle med enten Formiddags- eller

Eftermiddagssol), foruden et stort Naturfagslokale, en ny med moderne Redskaber forsynet Gymnastiksal samt Lærerværelser og Kontor. Der er indlagt Centralvarme overalt i Bygningen, Skolegaarden er belagt med Cementfliser, og de sanitære Forhold er blevet forbedret i Overensstemmelse med de nye Krav.

Skolen, der som Forberedelsesskole udelukkende var en Drengeskole, er nu en Fællesskole, med for Tiden (1. Oktober 1932) 286 Elever. Til Skolen er knyttet 16 Lærere og Lærerinder foruden Lederen, Skolebestyrer Kaj Haagerup. Bestyrelsens Formand er Ingeniør, cand. polyt. E. Holten.

KAJ AAGENSEN HAAGERUP, Skolebestyrer, er født den 11. April 1895 som Søn af Adjunkt Johan Haagerup og Hustru Anna, født Jørgensen, gift 1922 med Anna Kragh-Müller, exam. Lærer, cand. phil, har i 4 Aar. 1922-26 virket som Lærer ved Nørre Aaby Realskole, Skolebestyrer. Modtog efter Opfordring af Skolens Bestyrelse den 1. August 1926 Stillingen som Leder af Forældreskolen i Aarhus.

K. HAAGERUP,
Skolebestyrer.

FREDERIKSBERG REALSKOLE (KIRKEGAARDS SKOLE) regner sin „historiske“ Alder fra 1877, da Skolen efter i nogle Aar at være drevet af Lærer Gallese —

Frederiksbjerg Realskole.

overtoges af cand. theol. Høyer, senere Provst i Kvong ved Varde. Under hans Ledelse havde Skolen sin første rigtige Opgangsperiode.

I 1880 blev Skolen overtaget af Seminarielærer F. Knudsen, der dog savnede den fornødne praktiske Sans til Ledelse af en fri Skole, og da hans Virke tillige hemmedes af Sygdom, overdrog han i 1885 Skolen til Lærer Aug. Kirkegaard, der begyndte Undervisningen den 8. April, en Dato, der flere Gange senere er knyttet til betydningsfulde Begivenheder i Skolens Historie og derfor har vundet Hævd som Skolens Fødselsdag.

Skolen havde da til Huse i Vestergade 70 i smaa, daarlige Lokaler, men i Løbet af faa Aar lykkedes det den nye Bestyrer og hans Iustru i Forening med gode Medarbejdere at hæve Skolens Niveau, saa at det efterhaanden blev en Nødvendighed at skaffe større Lokaler til de henved 200 Elever. I April 1889 erhvervedes Ejendommen i Grønnegade 61 (da Nr. 1), og nu fulgte en lykkelig og udviklingsrig Tid for Skolen. Faa Aar efter blev Undervisningen omlagt med Præliminæreksamen som Endemaal og samtidig foretoges det den Gang dristige Skridt at indføre Fællesundervisning. I September 1893 begyndtes Fællesundervisning i 9 efter hinanden følgende Klasser, og i April 1896 afholdtes første Gang alm. Forberedelseseksamen ved Skolen.

Efter Almenskoleloven af 1902 gik Skolen straks over til den nye Ordning, og i Marts—April 1907 afholdtes første Gang Mellemskoleeksamen, næste Aar Realeksamen.

Efter 35 Aars slidsomt Arbejde overdrog Aug. Kirkegaard i 1920 Skolen til dens daværende Inspektør, Einar Kirkegaard, og samme Aar foretoges en større Ombygning af Skolen for at skaffe større Lokaler og særlige Rum til Naturfagundervisning, Læsestue, Lærerværelse samt Bolig til Skolebetjent. Der indlagdes elektrisk Lys, og Gaardspladsen asfalteredes. Derved skabtes smukke, tidssvarende Lokaler, paa hvis Udsmykning der senere aarlig ofredes en Del.

Ogsaa med Hensyn til det undervisningsmæssige foretoges visse Ændringer, hvis Princip var at søge tilbage til nogle af de gamle „Friskole“ Idealer i Opdragelse og Aandsudvikling i Forbindelse med mere selvstændigt Arbejde fra Elevernes Side, uden derfor at slippe Eksamensskolens Maal. Den Interesse, hvormed Skolen stedse

omfattes af dens tidligere Elever, der er spredt hele Verden over, bærer Vidne om, at Skolen i det væsentlige har formaaet at løse sine Opgaver og udfylde sin Plads.

Siden 1880 har der i Skolen været undervist ca. 4000 Elever. Det gennemsnitlige Elevantal har i de sidste 35 Aar været 260. For Tiden er Antallet 200.

Skolen er opbygget af en fire—femaarig Forberedelsesskole, en fireaarig Mellem-skole og en eetaarig Realklasse med Realeksamen som Afslutning.

I 1932 indtraadte Skolebestyrer J. K. Møller som Medejer og økonomisk Leder af Skolen, medens Skolebestyrer E. Kirkegaard er Skolens pædagogiske Leder.

Samme Aar lod Skolen opføre en ny Skolebygning ved Søndre Ringgade, og den hidtidige „Kirkegaards Skole“ antog samtidig sit nye Navn. Bygningen har en ideel Beliggenhed midt i den frie Natur nær Skov og Strand og tæt ved Byen. Lokalerne er baade lyse, rummelige og praktisk indrettede og svarer i enhver Henseende til Nutidens Krav. Der er ialt 16 Klasselokaler, 10 alm. Klasseværelser, Fysikklokale, Sløjdsal, Skolekokken samt et Faglokale for Naturhistorie og Geografi, et for Sang og Tegning og endelig en Læsestue, hvor tillige Haandgerningsundervisningen foregaar. Den nye Skole har skabt de bedste Betingelser for at danne Ramme om et frejdigt, lysbetonet Skoleliv.

E. KIRKEGAARD,
Bestyrer.

EINAR KIRKEGAARD, Skolebestyrer, er født den 15. August 1883 som Søn af Skolebestyrer Aug. Kirkegaard, Lærer-eksamen, Statens Aarskursus, Uddannelse ved London, Oxford Universitet og Paris. Medlem af Bestyrelsen for Danmarks Realskoleforening fra 1912—20, Formand for Lærerlønkommissionen, Redaktør af „Den danske Realskole“ 1915—20.

J. K. MØLLER,
Bestyrer.

JENSENIUS KRISTIAN MØLLER, Skolebestyrer, er født den 25. Februar 1891 som Søn af Grosserer J. Chr. Møller og Hustru Hedvig, født v. Eisener, gift 1922, cand. phil.

FRU LAURSENS REALSKOLE er oprettet i 1886 af en Forældrereds og overtoges i 1891 af Fru Pastorinde Laursen. Oprindeligt var det ikke tænkt, at Skolen skulde være en Eksamensskole, men det blev den, Udviklingen førte det med sig. 1901 søgte og fik Fru Laursen Ret til paa Skolen at afholde Alm. Forberedelseseksamen. Fru Laursen var en stor og dygtig Personlighed, og under hendes Ledelse voksede Skolen stærkt, fik et udmærket Renommé i By og paa Land. En stor, interesseret og trofast Forældrereds stod og har siden staaet bag Skolens Arbejde.

Da hun døde 1911, var det ikke nogen let Sag at blive Skolens Leder efter hende, men Frk. Maren Nielsen, der havde været Lærerinde ved Skolen siden Nytaar 1892 og nu blev dens Bestyrerinde, kunde. Hun ledede med Energi, Dygtighed og en aldrig svigtende Interesse Skolen, saa den blev en af de største private Realskoler her i Byen. Indtil 1923 havde Skolen Lokaler i Ejendommen Søndergade 70, men Elevantallet var saa stort, at der maatte flere og større Lokaler til.

Pastor N. Johan Laursen, der siden Skolens Start altid havde været den en uvurderlig Støtte, baade som Lærer ved den og paa mange andre Maader, købte da Ejendommen Hjelmensgade Nr. 4, 4a og 4b, og hertil flyttede saa Skolen 1923, stadig med Frk. Nielsen som Bestyrerinde.

I 1930 købte og overtog J. Bundgaard, der i 15 Aar havde været Leder af det kommunale og private Skolevæsen i Vinderup, Skolen og dens Ledelse.

J. F. J. Bundgaard,
Bestyrer.

Skolen bestaar nu af en Forberedelsesskole (1-6. Kl.) og en Realskole (7-10. Kl.). Den optager saavel Drengene som Piger fra 6 Aars Alderen, og dens Maal er at føre Eleverne frem til „Alm. Forberedelseseksamen“ (Præliminæreksamen). Skolebygningen har 10 Klasseværelser og Særlokaler til Naturfag, Biblioteksøvelser, Sang og Gymnastik, samt Materielværelse, Lærerværelse og Kontor. Centralvarme overalt, og Skolebygningen ligger paa et roligt Sted. For Tiden er der ca. 260 Elever i Skolen.

JENS FREDERIK JENSEN BUNDGAARD, Realskolebestyrer, er født den 19. September 1886, som Søn af Gaardejer Niels Bundgaard og Hustru Else Marie, født Henriksen, gift 1910 med Hanne Rasmussen. Læreeksamen, Tillægsprøver i Sprog 2 Aarskursus, 15 korte Kursus. Studiercise i Udlandet. Siden 1930 Realskolebestyrer.

DEN KATOLSKE SKOLE I AARHUS laa tidligere paa Hjørnet af Fredensgade og Østergade. Menigheden købte i 1873 Bygningen og indrettede den til Skole. I Oktober 1877 byggede man en ny Skolebygning.

Skolen ligger paa Ryesgade og ledes af den katolske Sognepræst Pastor Koch som Forstander, assisteret af 5 Sostre, en Lærerinde og to Lærere. Der undervises i fem Klasser. Der undervises i de almindelige Skolefag. I Aar undervises der desuden flere Hold i Fransk for at forberede dem til Optagelsen i den Mellem- og Realskole, som Skt. Josephs Søstre i København agter at oprette i Aarhus. Tidligere blev der givet aarlig Undervisning til de Børn, der skulde forberedes til Optagelsesprøven i Mellemkolen.

DEN JYDSKE HANDELSHØJSKOLE. Paa de jyske Handelsforeningers Møder i de sidste Aar af forrige Aarhundrede drøftedes ofte den fra forskellige Sider fremkomne Tanke om, at Jylland skulde have sin egen af Handelsstanden oprettede Handelsskole til videre Uddannelse af de Lærlinge, der havde gennemgaaet Foreningernes Aftenskole. Da Aarhus By's virksomste og mest fremtrædende Borger, Købmand Hans Broge i December 1897 kunde fejre sit 50-Aars Jubilæum som Købmand, besluttede hans Kolleger i taknemlig Erkendelse af den Glans og Anseelse, Hans Broge havde kastet over sin Stand, at benytte Anledningen til at skabe en Handelshøjskole med egen Bygning.

Der nedsattes i den Anledning et 14 Mands Udvalg til at forberede Sagen og indsamle den fornødne Kapital, og paa et konstituerende Møde den 4. Marts 1898 oplystes det, at der indtil selve Jubilæumsdagen var indsamlet et Beløb paa 57.800 Kr, dels i Kontanter, dels i aarlige Bidrag fordelt paa 3 Aar. Dertil kom saa „Hans Broges Jubilæums-Legat“, i hvis Fundats det bl. a. hedder: I Aaret 1898 stillede Købmand i Aarhus Otto Langballe et Beløb af 10.000 Kr. til Disposition som Legat for den Handelshøjskole, som da besluttedes stiftet i Anledning af Aarhus Handelsforenings Aresmedlem, Købmand Hans Broges Jubilæum. Legatets Navn er Hans Broges Jubilæums-Legat. Dets Renter skal hvert Aar anvendes til hele og halve Fripladser for mandlige og kvindelige ubemidlede Elever paa „Den jyske Handelshøjskole“, som er Deltagere i Kursus, der mindst varer et Aar.

Udvalget, der havde paataget sig at forvalte de indkomne Midler, nedsatte et Forretningsudvalg, bestaaende af Købmændene Joh. Baune, Formand, P. H. Erichsen, Kasserer, L. Hammerich og Bankdirektør Fr. Nørgaard. Man besluttede straks

at gaa videre ad den paataenkte Vej og foreslaa den jydsk Handelsstand Samarbejde, hvilket skete paa Repræsentantmødet i Aarhus i Maj 1898. Forslaget eller Tilbudet modtoges paa Mødet med Tak, og de jydsk Handelsforeninger nedsatte et Udvalg til at arbejde med Sagen i de forskellige Byer. Det var i første Række Konsul Kaalund, Kolding, der havde iværksat Agitationen og tilvejebragt Bidrag til et samlet Beløb af op imod 5000 Kr., og paa Repræsentantmødet i Randers i Maj 1899 enedes man med Aarhus Handelsforening om at stille Skolen under Protektorat af „Foreningen af jydsk Handelsforeninger“ og en Bestyrelse paa 6 Medlemmer, hvoraf 3 skulde vælges af nævnte Forening, de 3 andre af Aarhus Handelsforening. Det bestemtes tillige, at Formanden skulde være bosiddende i Aarhus. Bestyrelsen fik følgende Sammensætning: Joh. Baune, L. Hammerich og Fr. Nørgaard, Aarhus, Jens Just, Skive, R. Kaalund, Kolding, og I. Wendelin, Viborg.

Ved Henvendelse til Aarhus Kommune fik Bestyrelsen udvirket, at Byraadet uden Vederlag overlod Skolen et særdeles velegnet Areal i Hans Broges Gade paa det Vilkaar, at de Bygninger, der maatte blive opført paa Arealet, blev anvendt til Handelsskole under Handelsstandens Ledelse. Endredes dette Forhold skulde Grunden betales med 40,000 Kr.

Bestyrelsen overdrog nu kgl. Bygningsinspektør, Arkitekt H. Kampmann at udarbejde en foreløbig Skitse og Overslag over Bekostningerne ved Byggearbejdet. Dette Overslag, der omfattede Skolens Hovedbygning, en særlig Bolig syd derfor til Forstanderen og Skolens Pedel, og en Bygning Nord derfor til Gymnastiksal, kom til at lyde paa 148,200 Kr. Imidlertid havde Bestyrelsen indsendt Andragende til Regering og Rigsdag om Byggehjælp fra Staten, og her mødte man ganske vist Velvilje, men Finansudvalget tvivlede om, at Skolens Drift kunde bære sig, hvorfor man ønskede tilfredsstillende Garanti herfor. Kunde denne skaffes, vilde Finansudvalget indstille, at der bevilges 50,000 Kr. som Statens Bidrag.

Et for Skolen og dens Økonomi vigtigt Spørgsmaal var det at faa udpeget en dygtig Mand som Skolens Leder. — I Aarhus fandtes paa den Tid to Handelsdag-skoler: Jyllands Handelsakademi, oprettet 1889, og Aarhus Handelshøjskole, oprettet 1895. Begge Skoler støttedes af Staten og af Aarhus Kommune, Jyllands Handelsakademi tillige af Aarhus Handelsforening, og man fandt det derfor naturligt, at denne Skole under en eller anden Form gik op i den kommende Højskole. Kunde man sikre sig nævnte Skoles Bestyrer, Hr. Translatør I. Henningsen, som Højskolens fremtidige Leder, kom man maaske bedst over Besvarelsen af Finansudvalgets Forespørgsel om Garantien for Skolens Drift. Det lykkedes ret hurtigt at afgøre Spørgsmaalet om Jyllands Handelsakademis Opgaaen i Højskolen og Bestyrerens Ansættelse som Forstander, men Staten fastholdt sit Krav om Garanti, hvorfor „Foreningen af jydsk Handelsforeninger“ i Oktober 1902 erklærede sig villig til at garantere for det Underskud, der eventuelt maatte fremkomme ved Skolens Drift i de 5 første Aar.

Da man nu havde sikker Udsigt til et Byggetilskud fra Staten paa 50.000 Kr. og da man i Forvejen disponere over 85.000 Kr. vedtog man at lade Arkitekt Kampmann udarbejde de fornødne Planer og Tegninger til de tre projekterede Bygninger der var anslaaet til at ville koste 150.000 Kr. foruden Inventar og Skolemateriel, og i Juni 1903 blev deres Opførelse vedtaget. Bevillingen fra Staten kom i 1904 og lød paa, at der bevilgedes et Tilskud paa $\frac{1}{3}$ af den Sum, det vilde koste at opføre Bygningerne, dog ikke over 50.000 Kr. Byggearbejdet blev nu iværksat med fuld Kraft, og samtidig drøftede Skoleudvalget den af Hr. I. Henningsen udarbejdede Læseplan. Det vedtoges at begynde med tre faste Lærere (incl. Forstanderen) og indtil videre lade den øvrige Undervisning besørge af Timelærere.

I Foraaret 1905 var hele Byggeforetagendet færdigt og Undervisningen paabegyndtes den 3. Maj, medens den festlige Indvielse af Skolen fandt Sted den 9. Maj 1905. Skolen indeholdt: I Kælderen: Baderum med Omklædningsværelse, Toilet, Fyrkælder med Varmekamre, Friluftskamre og Kulrum, Frokoststue for Eleverne, Pedellens Køkken og et Rum til Forhandling af Skolerekvisitter. I Stueetagen findes Forstanderens Kontor, Lærerværelse og 2 Klasseværelser. Paa første Sal findes 4 Klasseværelser, paa anden Sal findes 2 Klasseværelser og Festsal og paa tredje Sal findes 1 Klasseværelse til Undervisning i Varekundskab samt to Rum til Undervisningsmateriale. En bred Stentrappe midt i Huset fører op gennem alle Etager.

Paa Grund af den voksende Tilgang af Elever er der sidste Aar desuden i Loftetagen i Skolebygningens Nord- og Sydende blevet indrettet to store lyse Klasseværelser, til hvilke der er blevet anskaffet nyt Inventar. Gymnastikhuset er omdannet til en stor Sal, men bruges dog ogsaa til Gymnastik. Den jydsk Handelshøjskole er Fagskole, der har til Maal at give Eleverne en til det praktiske Livs Krav svarende grundig, teoretisk Uddannelse i de forskellige merkantile Fag, i Modersmaalet og i de fremmede Hovedsprog. Dens Hovedopgave er at byde en Fortsættelsesundervisning for unge Mennesker, der under deres Læretid har gennemgaaet den tre-aarige Læringskole og bestaaet Afgangsproven fra denne (Handelsmedhjælpereksamen). Den optager dog ogsaa Elever uden praktisk Uddannelse, hvis disse efter Skolens Skøn har de nødvendige Forudsætninger for at følge Undervisningen. For at blive optaget paa det toaarige Kursus kræves dog Realeksamen. Den 28. Marts 1927 vedtog Skolens Bestyrelse et af Forstanderen stillet Forslag om Oprettelse af et toaars Kursus, et Handelsgymnasium, der ligesom Niels Brocks Skole i København skulde forberede til højere Handelseksamen. Det overdroges Forstanderen at fore Planen ud i Livet, og den 14. August 1929 aabnedes Handelsgymnasiet med 22 Elever, og den første Afgangseksamen afholdtes i Juni 1931.

Paa Grund af stadig stigende Tilgang af Elever med Handelsmedhjælpereksamen har Skolen fra 1. Maj 1932 paa det etaarige Kursus oprettet en Særklasse for Elever, der har bestaaet denne Eksamen. I denne Klasse arbejdes der i de handelstekniske Fag videre paa det Grundlag, der er erhvervet ved Handelsmedhjælpereksamen. De Elever der ikke tidligere har læst Sprog faar 8—9 Timers ugentlig Undervisning i Engelsk, medens de, der foruden Handelsmedhjælpereksamen har Realeksamen og ønsker at læse baade Engelsk og Tysk, faar 6 Timers ugentlig Undervisning i hvert Fag. Kursuset afsluttes med den af Handelsministeriet kontrollerede Afgangseksamen-Handelseksamen. Ved denne Ordning er der skabt en direkte Forbindelse mellem Aftenskolen og Dagskolen.

Skolen bestaar af følgende Afdelinger: Det etaarige Kursus med Undervisning i eet eller to fremmede Sprog. Det toaarige Kursus, Handelsgymnasiet, med Undervisning i tre fremmede Sprog, det halvaarige Kursus uden fremmede Sprog. Skolen ejer følgende Legater: Hans Broges Jubilæumslegat, der nu efter at afdøde Enkefru Langballe har testamenteret 10.000 Kr. til Legatet er paa 35.000 Kr., Emil Vett og Hustrus Legat 14.000 Kr., Læderhandler M. G. Meier og Hustru Elvine Meiers Legat 2.000 Kr., Betty Nielsens Mindelegat 1.200 Kr., Jubilæumslegatet, stiftet i Anledning af Skolens 25 Aars Jubilæum, ca. 18.220 Kr.

Skolens Bestyrelse, valgt af Aarhus Handelsforening, er: Konsul N. Barnow, R. af D. p. p., Formand, Konsul M. P. Drescher, R. af D. og Kobmand Michael Jensen, alle af Aarhus. Bestyrelsesmedlemmer valgt af den jydsk Handelsstands Centralforening: Konsul Joh. Korch, R. af D., Fredericia, Grosserer Martin Pedersen, R. af D., Silkeborg, og Borgmester Holger Fink, R. af D., Aabenraa.

I. HENNINGSEN,
Forstander.

IMMANUEL HENNINGSEN, Skoleforstander, R. af D., er født den 14. Marts 1868 i Skævinge som Søn af Sognepræst C. A. Henningsen og Hustru Kirstine, født Caspersen. Gift 1. Gang med Clara Anna Thyra Christensen (død 1924). Gift 2. Gang i 1926 med Gerda Algreen-Ussing. Student 1887, cand. phil. 1888, Translatør i Tysk 1898, Lærer i København 1889–91, ved Aarhus private Realskole 1891–1902, Bestyrer af Jyllands Handelsakademi 1895–1905, Formand for Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn 1900–10, Medstifter og Bestyrelsesmedlem af Historisk Samfund for Aarhus Stift, Sekretær i Meninghedsraadet for Sct. Poul's Sogn 1912–16, Medlem af Bestyrelsen for Foreningen til Dyrenes Beskyttelse 1913–23, for de statsunderstøttede Handelsskolels Pensionskasse 1914–29, og for det frivillige Bevogtningskorps i Aarhus 1915, Medlem af Handelskommissionen 1918, af Handelsskole-raadet og i Bestyrelsen for Danmarks Handelsskoleforening 1920, i Bestyrelsen for Foreningen „Freunde deutscher Literatur“ 1925–27 samt Medlem af Universitets-Samvirke 1925. Siden 1905 Forstander ved Den jydsk Handelshøjskole i Aarhus.

Aarhus Seminarium.

AARHUS SEMINARIUM er oprettet 1909 for private Gaver, indsamlet blandt Venner af Indre Mission over hele Landet. Undervisningen begyndte, inden Bygningen var rejst, og fandt Sted i lejede Lokaler i det samme Kvarter, hvor Seminariet blev bygget. Dette blev indviet 1910 og fremtræder som en statelig 2 Etages Bygning med Kvistetage for de 25 kvindelige Elever, som bor her og har deres Ophold sammen med Forstanderens Familie.

Seminariet ligger i den nordre Kant af Aarhus, højt over Byen, med vid Udsigt over denne og Bugten over til Mols Bjerger og Samsø. Det siges at være Landets smukkeste beliggende Seminarium. Dertil kommer, at Aarhus med de store Skove langs Havet i sig selv er et saare naturskønt Sted. Seminariets Elever kan altsaa sige

at de baade har smukke Omgivelser og tillige frisk Luft og Solskin i Mængde, det er med andre Ord et særdeles smukt beliggende Sted, som er valgt til Seminarium,

Indenfor Murene finder man de lyse, hyggelige Klasselokaler, som opfylder alle Hygieinens Krav med Blomster i Vinduet og smukke Billeder paa Væggene. En Del af Eleverne er fra Aarhus og Opland, men forøvrigt kommer de hertil fra Skagen til Als og fra Fanø til Bornholm.

Indtil 1932 var det udelukkende kvindelige Elever, men i nævnte Aar blev der ogsaa givet Adgang for mandlige. I Følge den nye Seminarielov kræves Laboratoriearbejde i større Udstrækning end hidtil, hvilket nødvendiggør, at der i 1932 opføres en større Tilbygning med de fornødne Lokaler.

Den praktiske Uddannelse finder Sted paa Kommuneskolen i Finsensgade, hvis Overlærer i Samarbejde med 18-20 Lærere og Lærerinder vejleder. Udenfor Undervisningstiden ordnes der et Par Gange om Maanedens Lørdag Aften Sammenkomster i Seminariets store, hyggelige Dagligstue med kristelig Tale, Foredrag, Musik, o. s. v., og Eleverne indbydes tillige paa en Kop Kaffe. Disse Sammenkomster udgør et væsentligt Karaktertræk i Seminariets Fysiognomi og har deres Andel i, at Eleverne forlader Seminariet med gode Minder.

J. HØYER.
Forstander

JACOB HØYER, Seminarieforstander, er født den 25. Juli 1872, som Søn af Kommunelærer Kristian Høyer, Aalborg. Student fra Aalborg Katedralskole 1897, cand. theol. 1903, cand. mag. 1909, Lærer ved Østersøgades Gymnasium i København fra 1903—05, Kommunelærer i København fra 1905—12, Adjunkt og senere Lektor ved Statsskolen i Rønne fra 1912—24, Seminarieforstander i Aarhus siden 1924.

AKADEMIET I AARIUS. Det er sikkert for tidligt at gøre et Forsøg paa at skrive Akademiets Historie allerede nu, 3—4 Aar efter Oprettelsen i 1929, men det korte Spand af Tid, der er hengaaet siden da, har dog været tilstrækkelig til at fastlægge Rammerne for det Arbejde, der gøres paa Akademiet, et Arbejde, der stedse har baaret en indre Rigdom i sig, og som forhaabentlig stadig vil have Muligheden for at bære Frugt. Akademiets Lærerkrafter er følgende:

Forstander cand. mag. S. Andersen, Kommunelærer Filskov Christensen, Kommunelærer Johs. Clausen, Lektor B. Fangel, Inspektør S. Weis Fogh, Exam. Faglærer T. Hansen, Adjunkt cand. mag. Frk. G. Henriques, Adjunkt, cand. mag. O. Kiorbye, Kommunelærer P. Christensen, Exam. Lærerinde Frk. P. Mortensen, Kommunelærerinde E. Rasmussen, Kommunelærer J. Sunesen. Akademiets Afdelinger er følgende:

I. Lærerrhøjskolen, oprettet 1931. Tanken om at give Folkeskolens Lærere Lejlighed til at videreudanne sig i Aarhus, som Tilfældet er paa Statens Lærerrhøjskole i København, er ingeniunde af ny Dato, men er Aarene igennem nu og da dukket op i Aarhus, navnlig i Forbindelse med Universitetssagen, idet det var indlysende, at en saadan Læreranstalt paa mange Maader kunde støtte sig til et Universitet. Da Universitetet i Aarhus blev gennemført ved Lov af 28. April 1931, begyndte derfor Lærerrhøjskolen sin Virksomhed og har i det siden da forløbne halvandet Aar været søgt af 76 Kursister. Undervisningen foregaar paa 1. 2. og 3. Aarskursus, hvoraf det første kan afsluttes med den if. min. Bekendtgørelse af 7. Marts 1918 anordnede Til lægsprøve i Sprog, og det sidste med den statsanerkendte Faglærereksamen. Lærerrhøjskolen er understøttet af Byen Aarhus.

II. Handelsafdelingen forbereder ved en toaarig Læsning til Korrespondenteksamen, der afholdes af Akademiet. I det ene eller de to Sprog, Kursisten vælger, gennemgaar han en ret vidtgaende Specialuddannelse, der samtidig søger at udvirke hans Evne til Selvstændighed, navnlig gennem den Specialafhandling, Examen kræver af hver Kursist. I Tilknytning hertil staar Akademisamfundet i Aarhus, en Forening af nuværende og tidligere Akademister, hvis Medlemmer er tæt ved 100. Bestyrelsen afholder i Vinterhalvaaret en Foredragsrække med Diskussioner, hvor der hersker den Akademismens Aand, hvori Foreningen maalbevist arbejder. Bestyrelsen udgiver „Akademiposten“ og udsætter endelig - i Aar for første Gang - Akademisamfundets Prisopgave, der for en lodig Besvarelse af en handelsteknisk Opgave tildeler en Bog-gave og et Diplom. I Dommerudvalget sidder flhv. Minister Hr. Hassing Jørgensen og Hr. Direktør K. Wohlert og Forstanderen.

III A. Forberedelsesklassen. Halvandetaarig Dagskole sluttende med Præliminær-eksamen. Denne Afdeling oprettedes, da det gamle „Aarhus Eksamenskursus“ i 1932 gik ind under Akademiet. Den er statsunderstøttet og har gode fysiske, geografiske og naturhistoriske Samlinger af Apparater, Kort og Præparater. Der er her allerede nu anmeldt et tilstrækkeligt stort Antal Elever til, at der efter Sommerferien 1933 kan udvides med et

S. ANDERSEN,
Forstander.

III B. Toaarigt Gymnasium, som bygges over den Tanke, at det vil være muligt at spare de Unge for et Læseaar, hvis Undervisningsklasserne er tilstrækkelig smaa. Hver af Akademiets Afdelinger udgiver sit eget Aarsskrift, der udgaar fra Fælleskontoret, Kloster-gade 56. I den forløbne Tid har ca. 450 unge søgt Akademiet og har i det Arbejds- og Studiefællesskab mellem Lærere og Elever, der hersker paa Akademiet, vist, at Tidens unge er betydelig mere energiske og maalbevidste, end de ofte faar Skyld for. Forstanderen ved Akademiet er cand mag. S. Andersen.

AARIUS TEKNISKE SKOLE. Oprindelsen til Aarhus tekniske Skole maa søges saa langt tilbage i Tiden som til 1787, da man paa Kancelliets Opfordring havde oprettet en af de Spindeskoler, som rejstes rundt om i Landet for at fremme Industri og Haandværk, men det var dog først i 1828, at Borgmester Fleicher sammen med to Snedkermestre fik oprettet den Søndags-Tegneskole for Haandværkere, hvis Vækst gennem de godt 100 Aar har været i rivende Udvikling.

Den første Tegneskole fik Lokale paa Raadhuset, og der blev antaget 2 Lærere til at undervise mod en Betaling af 24 Sk. pr. Time. Enhver Svend og Lærling fik Adgang, de første mod Betaling af 6 Sk., de sidste for 3 Sk. for hver Søndag.

Søndag den 19. Oktober 1828 aabnedes Skolen, der inden Aarets Slutning havde 37 Elever. Den første Eksamen afholdtes i Oktober 1829, men Manglerne ved Skolen blev hurtigt tydelige, idet Undervisningen kun omfattede en enkelt Haandværker-klasse, ligesom man ikke kunde anskaffe det fornødne Inventar m. v. I 1830 indbød derfor Borgmesteren sammen med 2 Snedkermestre nogle af Byens Borgere til at sammentræde i en „Direktion“, der skulde faa udvidet Skolen, og den 18. Juli samme Aar samledes denne Direktion til et Møde, hvorom Forhandlingsprotokollen fortæller, at man har modtaget Skrivelse fra II. k. II. Prins Frederik Ferdinand, der naadigst har tilladt, at Skolen maa føre hans Navn. Endvidere var ved Mødet fremlagt en

Teknisk Skoles Bygning (1931).

Liste over dem, der vilde tegne sig for aarlige Bidrag, som ialt kom til at udgøre 128 Rbd. Sedler. Prins Ferdinand paatog sig Hvervet som Skolens Protektor og til-sagde den aarlig 20 Rbd. i Sølvi 5 Aar.

Stiftelsesdagens Hojtideligholdelse ansattes til 1. August, Prinsens Formælingsdag, og foregik paa Raadhuset, hvor en af Overlærer Blache forfattet Kantate „udførtes af Dilettanter“. I December 1830 havde Direktionen besluttet at dele Eleverne i 4 Klasser, og 1831 opfordrede man de forskellige Lav og Haandværkerkorporationer til at yde økonomisk Støtte.

1834 afholdtes den første „Industri-Udstilling“ i Aarhus, idet man besluttede, at der i Forbindelse med Udstillingen af Elevernes Arbejder skulde udstilles „saadanne Kunst- og Haandværksarbejder, som maatte anses af fortrinlig Beskaffenhed“.

Desværre sporedes stadig nogen Tilbagegang i Elevantallet, og 1839 blev en ny Direktion valgt, hvilket medførte øget Tilgang, og det var fortjent, da Snedkermester Bech, der var den første, der havde givet Ideen til Skolens Oprettelse, kunde modtage et synligt Bevis i Form af en Sølvpokal for sin Virksomhed i 14 Aar for Skolen, gennem sit utrættelige Arbejde. Heraf ses, at selv om det udadtil var Borgmester Fleicher, der gjorde det første Skridt til Skolens Oprettelse, var det dog en af Haandværkets egne Mænd, der havde udkastet Ideen. Hidtil havde man indsendt Elevernes Tegninger til Bedømmelse af Kunstakademiet, men fra 1844 blev det „Det tekniske Institut“, der foretog Bedømmelse.

1845 vedtoges det at lade Undervisningen gaa over til at blive Aftenundervisning 2 Gange ugentlig, og samtidig fremsattes Plan om en gennemgribende Reform af Skolens Styrelse, idet man 1846 stiftede „Foreningen til Vedligeholdelse og Udvidelse af den i Aarhus hidtil værende Tegneskole for Haandværkere“. Skolens Ledelse kom

Teknisk Skole i Nørre Alle.

da til at bestaa af 5 Direktører, 10 Inspektorer, 1 Regnskabsfører og 1 Revisor, og det lykkedes denne Ledelse at forbedre Skolens Forhold i høj Grad, ikke mindst i økonomisk Henseende, saaledes fik man i 1848 for første Gang et kommunalt Tilskud paa 25 Rbd. Aaret 1852 blev et betydningsfuldt Aar for Skolen, der da for første Gang fik en Understøttelse paa 200 Rbd., og man flyttede saa til Ejendommen Klostergade, hvor Oberst Hoeg-Guldberg havde indrettet Lokaler til dette Brug.

Nogle gode, udviklingsrige Aar fulgte. Elevantallet gik op, saa der i 1877 var 349 Elever med 7 Lærere, og at Skolens Arbejde anerkendtes udadtil, bevistes, da den fik tilkendt Medaille paa Industriudstillingen i København 1876, men trods alt var Arbejdet ikke helt tilfredsstillende, idet saavel Haandværk som Industri havde gennemgaaet en stærk Udvikling, og der maatte derfor kræves en „teknisk“ Undervisning, hvilket da ogsaa i 1879 blev indført i Aarhus. Tegneskolens Tid var da forbi, og inden Nyordningen trak Skolens gamle Forstander, E. Hoegh-Guldberg, sig tilbage efter at have virket der i næsten 50 Aar. Det var ham, der gennem Aarene havde arbejdet Skolen frem til det høje Stade, hvorpaa den stod ved hans Afgang.

J. WIED,
Fabrikant.

A. SNEUM,
Folketingsmand.

H. P. CHRISTENSEN,
Smed.

L. C. SØRENSEN,
Malers.

Enkelte af Skolens Elever havde faaet Lov til at arbejde i Skolens Lokaler om Dagen, men Dagskole-Undervisningen antog først senere fast Form. Imidlertid var der i København sket en Sammenslutning mellem „Den nye Haandværkerskole“ og „Det tekniske Institut“ under Navnet: „Det tekniske Selskabs Skole“, og man gik i Aarhus ind paa — som andetsteds i Landet — at anerkende denne Skole som et Centralpunkt for Landets tekniske Skoler.

Fra 1879 kom man i Planen ind paa en Sondring mellem Dag- og Aftenskole, og Skolen skiftede Navn, saaledes at den nu benævntes: Prins Frederik Ferdinands tekniske Skole. Formand blev Borgmester v. Schmidten. Skolens Økonomi havde bedret sig saaledes, at den ejede en Kapital paa 9675,73 Kr., og man saa hen til at opspare saa meget, at man kunde sætte Fod under eget Bord, idet de benyttede Lokaler var for smaa. Man gik nu efterhaanden over til Fagundervisning for de enkelte Haandværksfag, saaledes særlig Afdeling for Malere, Maskinister m. v.

I 1883 naaede man saavidt, at en Byggegrund paa Hjørnet af Munkegade og Norre Alle erhvervedes, og allerede i Oktober 1884 kunde den ny Skolebygning indvies. Den rummede 16 Klasseværelser, beregnet til ca. 400 Elever, samt Pedelbolig, Bibliotek m. v. Staten og Byraadet bevilgede ialt 45.000 Kr. til Hjælp til Skolens Op-

I. P. N. SIIG,
Tømrermester.

H. CHR. SECHER,
Malermester.

L. HANSEN,
Forretningsfører.

H. A. NIELSEN,
Forstander.

forelse, og Murermester N. Jensen og Tømrermester J. P. A. Sørensen blev Skolens Bygmestre, idet deres Tilbud paa 74604 Kr. antoges.

Elevantallet var nu steget til 428, og de fleste Haandværksfag var repræsenterede. Fra 1885 begyndte man den udvidede Dagskoleundervisning for Bygningshaandværkere og Maskinbyggere, og 1888 blev der tilstaaet Skolen Dimissionsret til Kunstakademiet.

Da Skolen efterhaanden fik saa mange Elever, at Bygningen ikke afgav Plads nok, besluttede Bestyrelsen at forsyne den med en Tilbygning, der rejstes 1898, og i de følgende Aar voksede Elevantallet saa stærkt, at man gik i Gang med Opførelse af en ny Skolebygning paa Frederiksbjerg. Planen udarbejdedes af Arkitekt L. A. Petersen, og Skolen stod færdig til Brug den 16. Oktober 1903, hvilket Aar der var 1333 Elever paa Skolen. I 1932 er sidstnævnte Skolebygning udvidet med en Tilbygning paa Ingerslevs Plads.

En Sammenligning mellem Skolens Budget fra de første Arbejdsaar til vore Dage viser, at man i 1840 i Skolens Regnskab havde en Balance paa 342 Rdl. 50 Sk. mod Kr. 36,425,11 i 1900—01, og den stærke Udvikling her maa søges i den store Befolkningstilvækst, der er sket, idet man fra ca. 6000 Indbyggere i 1828 var naaet op til ca. 52,000 i 1900. De følgende Aar viser ligeledes stærk Fremgang, og i 1916 vedtoges Ændringer i Lovene, der fik kgl. Stadfæstelse den 16. Juli og hvori bestem-

mes, at Bestyrelsen skal bestaa af 8 Medlemmer, 2 valgt af Handelsministeriet, 2 af Byraadet, 2 af Haandværkerforeningen og 2 af Arbejdernes Fællesorganisation. Direktør, cand. polyt. Wied valgtes til Formand og Forretningsfører Jacob Jensen til Næstformand.

I 1918-19 afholdtes Undervisning for Arbejdsløse paa Opfordring af Byraadet. Den gentoges i de følgende Aar og administreres af et aarligt kommunalt Udvalg. Skolens Undervisningsomraade udvidedes stadig. Saaledes indførte man en Uddannelse, der strakte sig over 5 Vinterhalvaar for Bygningshaandværkere og Maskinbyggere, og Elevekskursioner foretoges under Lærernes Vejledning til store Bygninger, Havnen, m. v. Undervisning i Elektroteknik paabegyndtes i 1901, og Elektrotekniker aflagde første Gang Prøve i 1913. Elektroteknikum, hvor Undervisningen strækker sig over 6 paa hinanden følgende Semestre, oprettedes 1916 i de nye Lokaler paa Ingerslev Plads, for Møbelsnedkere, der strækker sig over 3 Vinterhalvaar, i 1917.

Ogsaa Aftenskolen har udvidet sig stærkt. Der er oprettet Kursus for Barberkærlinge, Typografer, Kedelpassere, Gartnere, Blikkenslagere o. m. fl., og dette medførte igen, at Lærerstabten maatte forøges, saa man ved 100 Aars Jubilæet var naaet op paa et Antal af 83. I 1924 blev en Etage bygget paa Skolen i Norre Alle, saa man kom til at raade over 10 nye Klasseværelser, men Skolen havde da ogsaa naaet det anseelige Antal af 1370 Elever.

Paa mange Maader har man vidst at paaskønne Skolens Arbejde, dels ved Pengegaver, dels i Form af Materiel til Undervisningen. Ogsaa flere Legater er stillet til Raadighed for Skolen. I 1931—32 har Skolen været besøgt af 1627 Elever, hvoraf 19 Kvinder. Desuden har 220 arbejdsløse faaet Undervisning, og 129 Lærere var da beskæftigede ved Skolen. Der er ialt undervist i 41,564 Timer. Skolens Regnskab balancerer med Kr. 210,524,28. Skolens Bestyrelse, som er valgt af Handelsministeriet, er for Tiden: Fabrikant, cand. polyt. J. Wied, R. af D. Bestyrelsens Formand, Folketingsmand, Kommunelærer A. Sneum, Bestyrelsens Næstformand. Valgt af Aarhus Byraad er: Byraadsmedlem, Smed H. P. Christensen, Byraadsmedlem, Murermester R. Rasmussen. Valgt af Aarhus Haandværkerforening er: Byraadsmedlem, Tømrermester J. P. N. Siig, Malermester H. Chr. Secher, R. af D. Valgt af Arbejdernes Fællesorganisation i Aarhus er: Byraadsmedlem, Formand for Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening, Leonhardt Hansen. Maler, Formand for Malersvendenes Fagforening, L. C. Sørensen. Skolens Forstander er Ingeniør, cand. polyt. H. A. Nielsen. Skolens Ordensinspektør paa Ingerslevs Plads er: Løjtnant T. Chr. Sørensen.

H. A. NIELSEN, Forstander, Ingeniør, cand. polyt. er født den 19. Januar 1892, som Søn af Gaardejer Alb. Nielsen og Hustru Trein, født Jansen, gift 1920 med Karen Nielsen, cand. polyt., fast Lærer ved Maskinteknikum i Odense fra 1919—1930. Forstander for Aarhus tekniske Skole.

DIAKONHØJSKOLEN. Skolens Maal er at dygtiggøre troende unge Mænd til at tage en Gerning op blandt Menneskene, der trænger til andres Hjælp. Skolen er godkendt som Folkehøjskole, hvorfor Amtsunderstøttelse kan søges. Selve Diakonsagen maa ses som en Fortsættelse af det Arbejde, der i sin Tid ydedes af Stefansforeningen, hvis Opgave var at samle Folk i et kristeligt Kærlighedsarbejde, men efterhaanden blev Uddannelsen af Diakoner Hovedsagen for Foreningen og 1893 oprettedes det første Diakonhjem i Nyborg. En Henvendelse fra Stefansforeningen til indre Missions Bestyrelse resulterede i, man nedsatte et Udvalg for at fremme Planen om Op-

rettelsen af en Diakonskole i Aarhus. Pastor Aschenfeldt Hansen blev valgt til Formand for dette Udvalg, og man fik i Dr. Hoff en ihærdig og trofast Medhjælp, der med Liv og Sjæl gik op i Arbejdet for Sagens Fremme, man købte en til Formålet særlig velegnet Ejendom i Aarhus, og den 3. November 1920 indviedes Skolen af indre Missions Formand Pastor Moe, og har i de forløbne Aar været besøgt af ca. 230 Elever, der undervises dels paa Skolen ved praktisk- teoretiske Kursus og dels, udenfor Skolen, idet Eleverne udsendes til en Række Institutioner, Hospitaler, Børnehjem o. lign. for at deltage i det praktiske sociale Arbejde der. Skolens nuværende Forstander er Læge Johs. Hoff og Pastor Thorvald Madsen.

AARHUS HANDELSFORENINGENS AFTENSKOLE oprettedes den 8. Marts 1865 i Henhold til en af Emil Secher, M. R. Koppel, N. Kaas og M. Friis, Medlemmer af Bestyrelsen for Aarhus Handelsforening, den 11. Februar 1865 udsendt Indbydelse til Foreningens Medlemmer.

I Følge denne Indbydelse blev der indmeldt 30 Elever, og der skete nu Henvendelse til Lærer J. J. Olsen med Anmodning om at udarbejde en Plan for Skolen. Denne Undervisningsplan godkendtes paa Generalforsamlingen den 28. Februar, og det vedtoges at begynde Skolen den 8. Marts med de indmeldte 36 Elever, fordelt paa 4 Klasser med 4 ugentlige Undervisningstimer.

I Planen angaves Skolens Maal at være:

1. at bringe Handelselever til at kunne skrive deres Modersmaal korrekt,
2. at regne paa en praktisk, let og grundig Maade,
3. at kunne nogenlunde udtrykke sig, saavel mundtlig som skriftlig, i det tyske og engelske Sprog,
4. at kunne skrive en smuk og flydende Haandskrift,
5. at bringe sine Kundskaber i særlig Anvendelse for Handelsfaget.

Skolen havde oprindelig Lokaler i Borgerdrengeskolen i Vestergade, men fik i 1872 Lokaler i Skolen i Paradisgade og senere tillige i Handelshøjskolen.

I Begyndelsen optoges baade Handelskærlinge og Handelsbetjente paa et Sommer og et Vinterkursus, men Planen ændredes hurtigt saaledes, at Skolen kun optog Handelskærlinge og kun blev en Vinterskole. Undervisningstiden udvidedes i 1891 til 6 Timer ugentlig for hver Klasse. Fra 1901 indmeldtes Skolen som Led i de forenede jydsk Handelsaftenskoler, og siden den Tid har den arbejdet efter Fællesplanen for de Handelsaftenskoler, som staar under Tilsyn af Provinshandelsforeningernes Skoleudvalg.

Elevantallet har gennem Aarene været jævnt stigende. 100 Tallet naaedes i 1904, 200 i 1917, 300 i 1922, og der er nu ca. 350 Elever, hvoraf ca. 40 kvindelige. Eleverne undervises i 21 Klasser af 23 Lærere, og Undervisningen omfatter foruden de almindelige Handelsskolefag tillige Sprog (Tysk og Engelsk), Maskinskrivning og Salglære, Sidste Aar førtes 194 Elever op til Tillægsprøven i disse Fag, deraf 122 i Maskinskrivning alene og 72 i Sprog. Hvert Aar dimitteres ca. 100 Elever fra Skolen med Handelsmedhjælpereksamen. Som Kursus udenfor Planen undervises bl. a. i Skilteskrivning.

Skolen drives af Aarhus Handelsforening og har Tilskud fra Stat og Amts Kommune, som andre Skoler.

HOLGER SCHOU,
Forstander.

Skoleudvalget bestaar af Nationalbankdirektør, Konsul Oluf Bech, R. af D. og D. M., Konsul Kaj Blicher og Købmand Marinus Christensen.

Skolens Forstander var fra 1865-1901 Overlærer J. J. Olsen, fra 1901- 1929 Overlærer S. Pedersen. Nuværende Forstander er Kommuelærer Holger Schou.

HOLGER SCHOU, Forstander, er født den 27. Oktober 1888 som Søn af Overlærer C. Schou og Hustru Dagmar, født Barlay. Gift 1917 med Edith Rønberg. Lærereksamen 1909, Aarskursus, Kommuelærer ved Drengeskolen i Valdemarsgade, siden 1929, Forstander ved Aarhus Handelsforenings Aftenskole.

HANDELSAFTENSKOLEN I FREDERIKS ALLE blev den 1. Oktober 1923 overtaget af Aarhus Kommune, Skolen var oprettet den 1. Oktober 1895 og var i en Arrække drevet af „Aarhus Handelsforening af 1887“. Handelsaftenskolen har Lokaler i Borgerskolen i Frederiks Alle og lededes af Overlærer V. Skouby.

Der undervises efter Bestemmelserne i Lov af 23. Juni 1920, Handelsdirektoratets Cirkulære af 8. August 1923 og Handelsministeriets Bekendtgørelse af 15. Maj 1928. Undervisningen omfatter Fagene, der hører til Normalkursus, og eventuelt Engelsk og Tysk og slutter med Handelsmedhjælper-Eksamen. Hver af de tre Klasser, som er delt i Hold paa højst 20 Elever, har ugentlig 8 Timers Undervisning. Timerne ligger paa Ugens 4 første Sognedage.

VILLE NIELSEN SKOUBY, Overlærer, er født den 27. April 1867, som Søn af Lysestøber Chr. Skouby og Hustru Christine, født Olesen, gift 1903 med Anna Katrine Petersen, Lærereksamen, Tillægsprøve i Tysk, Engelsk og Fransk, Aarskursus, Forstander for Handelsaftenskolen i Frederiks Alle i Aarhus.

FRU THIELES HUSHOLDNINGS-SKOLE. Skolen er stiftet i Maj 1931, specielt med Hensikts paa de private Skolers Husholdningsundervisning, og modtager foruden Elever fra Barneskolen ogsaa voksne Elever paa saavel Dag- som Aftenkursus i de fortrinlig indrettede Lokaler, der ogsaa benyttes til enkelte

Demonstrationer. Skolens Forstanderinde er Fru Thora Thiele.

T. THIELE,
Forstanderinde.

THORA JOHANNE ELISABETH THIELE, Forstanderinde, er født den 20. Oktober 1891 i København som Datter af Kæremager Rasmussen og Hustru Louise Hansine, født Lerche. Elev paa Vordingborg Husholdningsskole 1908, paa Birgitte Berg Nielsens Husholdningsseminarium fra 1909 -10, toaarig Uddannelse ved den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Eksamen i Fysik, Kemi, Plantefysiologi og Botanik. Dansk Kvindesamfunds Udsending til Færøerne i 1912, gift 1914 paa Færøerne med Overretssagfører Just Emil Thiele, bosiddende i Thorshavn, bosiddende i Aarhus siden 1919, Lærerinde ved Aarhus kommunale Fortsættelsesskole fra 1920, ved Testrup Højskole fra 1924, oprettet egen Husholdningsskole 1931, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Domsogns Menighedspleje.

AARHUS HUSMODERSKOLE, som er beliggende i Parkalleen, har til Formaal at dygtiggøre Eleverne gennem en grundig Undervisning i praktisk og økonomisk Husførelse. Der undervises i daglig saavel som i finere Madlavning, Bagning, Borddækning, Anretning o. s. v. Undervisningen gives dels gennem praktisk Arbejde, dels

gennem Demonstrationer, samt Klasseundervisning, hvor hver Elev prøver det samme Arbejde paa samme Tid. Den teoretiske Undervisning: Ernæringslære, Husholdnings-Regnskab, Budgetlægning o. s. v. føjes ind som Led ved Demonstrationen. Der undervises tillige i Syning som omfatter Begyndelsesgrundene, Maaltagning, Mønsterklipping samt Syning af Kittel, Undertøj og Kjole. Skolen begynder den 3. Maj. Der er baade Formiddags-Kursus, Eftermiddags- og Aften-Kursus. Skolen ledes og ejes af Frøknerne O. Skov og A. Gottlieb Hansen.

OLINE SKOV, Forstanderinde, er født 1884 i Køge, Uddannet som Husholdningslærerinde paa den Suhrske Husholdningsskole 1916, Lærerinde ved Aarhus Husmoderskole som lededes af Frk. Jespersen, Lærerinde ved Vejlbys Husholdningsskole og senere som Forstanderinde, nu Forstanderinde for Aarhus Husmoderskole.

O. SKOV,
Forstanderinde.

A. GOTTLIEB HANSEN, Forstanderinde, er født i Fredericia 1892, Uddannet som Husholdningslærerinde paa den Suhrske Husholdningsskole 1916, Lærerinde ved Silkeborg Husholdningsskole, Lærerinde ved Aarhus Husmoderskole som lededes af Frk. Jespersen, Lærerinde ved Vejlbys Husholdningsskole, nu Forstanderinde for Aarhus Husmoderskole.

A. GOTTLIEB
HANSEN,
Forstanderinde.

BØRNEHAVEN I MARSELISBORGALLE, er grundlagt 1894 af Frk. Gammelgaard, der fik sin Uddannelse dels i Tyskland dels under Forstanderinden for dansk Børnehave, Fru Hedvig Baggers Ledelse. Frk. Gammelgaard begyndte med 3 Elever, men Børnehaven voksede hurtigt op og blev den mest ansete i Byen. Den 1. Januar 1906 overtoges Børnehaven af Frk. Gammelgaards Niece, Frk. Mathilde Gammelgaard, der ligeledes har faaet sin Uddannelse efter Frøbels System.

I. la COUR-PETERSEN
Bestyrerinde.

I Aarene 1919-23 voksede Elevantallet til 70-80 Elever. Frk. Gammelgaard var meget dygtig og afholdt og havde en udmærket Forstaaelse af Born. Hos hende er flere Børnehaveledere uddannet. I 1927 havde Frk. Gammelgaard Besog af Børnehaveseminarieforstanderinden Chiang fra Takuskan i Kina. Paa Grund af Sygdom maatte Frk. Gammelgaard forlade sin Gerning; og den 1. April 1932 overtog Frk. Ida la Cour-Petersen Børnehaven efter Uddannelsen hos Frk. Gammelgaard. Frk. la Cour-Petersen, der har Præliminærek-samen fra Frk. Elise Smiths Skole i Aarhus, var i ca. 12 Aar Privat-lærerinde, og har gennemgaaet et afsluttende Kursus paa Garni-

l. la COUR-PETERSENsonssygehuset i København, arrangeret af Røde Kors og er tildelt Samariternaalen med Røde Kors Slojfe af Hids. M. Enkedronningen. Tog derefter et Kursus i Engelsk paa Kings College University of London. Medhjæl-per i Børnehaven er Frk. Inga Rich, der ligeledes har faaet sin Uddannelse hos Frk. Gammelgaard.

FRU HENCHELS BØRNEHAVE I NR. ALLE. Børnehaven er op-rettet 1917 og overtoges i August 1929 efter Frk. Franciska Pe-tersen af den nuværende Forstanderinde, der driver den som frø-belsk Børnehave med mange forskellige Adspredelser for Bornene, saasom Anskuelsesundervisning, Sanglege, Syning, Prikning, Model-lering m. v. En aarlig Skovtur foretages hver Sommer, ligesom Sko-lens Fødselsdag fejres i Oktober ved et Chokoladegilde, og Julen festligholdes ved et Juletræ.

ELLEN GRAM HENCKEL, Forstanderinde, er født den 1. November som Dat-ter af Harald Olaus Lund og Hustru Amalie Nicoline, født Mülertz, gift 1920.

E. GRAM HENCKEL.
Forstanderinde.

K. HOUGAARD
Forstanderinde.

SKT. LUKAS BØRNEHAVE er oprettet af Frk. Kristense Hougaard, Datter af-afdøde Snedkermester Hougaard og Hustru, Aarhus. Undervisningen paabegyndtes den 8. December 1927 i en Lejlighed i Trepskagade 21 med 15 Elever.

KRISTENSE HOUGAARD Forstanderinde, er født den 8. Januar 1902 som Dat-ter af Snedkermester Hougaard og Hustru Emilie, født Hansen, har lært paa den Frø-belske Børnehave i Fredensgade, har været der i 4 Aar, og senere bestyret Børne-haven der i 1/2 Aar under Forstanderindens Sygdom.

FREDENSGADES BØRNEHAVE. I Aaret 1891 flyttede Frøken Pauline Thybo sin Børnehave fra Hallesvej til Fredensgade 52, og havde her i 18 Aar en anset Virksomhed, i Perioder med indtil 60 Elever. Frk. Thybo var afholdt af Børnene og deres Forældre og gik med Interesse og Samvittighedsfuldhed op i sin Gerning.

I Udstillingsaaret 1909 overdrog Frk. Thybo Børnehaven til Fru Sich, Felding Præstegaard, der i 12 Aar virkede som Leder af den. Ogsaa i denne Periode var der blandt de ledende i Aarhus, men andre Børnehaver dukker op og højeste Elevantal var 30—40 Børn. Fru Sich afstod Børnehaven 1921, og indtil 1929 fulgte en Nedgangsperiode, saa den var næsten udgaaet, da den nuværende Leder overtog den. Børnehaven er ved at vinde sit gamle Renome tilbage.

KIRSTINE R. ANDERSEN, Bestyrerinde, er født den 30. Juni 1891 i Rødding, gift 1919 med Muremester og Bygningskonstruktør P. P. Andersen. Har læst 2 Aar paa Frk. Th. Langs Seminarium, deltaget i forskellige Kursus for Børnelærere, og siden virket som Lærerinde ved forskellige Kommuneskoler og dels ved privat Virksomhed i 4 Aar saunt 1½ Aar som Børnehaveleder ved Aabyhøj Børnehave. Leder af Fredensgade Børnehave.

TRØJBORG FRØBELSKE BØRNEHAVE aabnedes den 1. November 1932 i Villa „Arne“, Otto Rudsgade, af exm. Frøbellærerinde Frk. Gemma Helm-Petersen.

GEMMA HELM-PETERSEN, Bestyrerinde, er født den 14. Januar 1911 som Datter af Frøhandler Helm Petersen og Hustru, Aslaug. Exam. Frøbellærerinde 1932, uddannet i 2 Aar paa Frøbelseminariet i København. Leder af Trøjborg Børnehave.

GULDBRYLLUPSASYLET i Aarhus er indviet den 26. Maj 1892. Asylet, der er en selvejende Institution, er opført af Byens Borgere, og Grunden er skænket af Hededyrkeren Dalgas.

Asylets Formand var Professor Tage Hansen, dets nuværende Formand er Læge Brammer. Asylet bliver nu ledet af en frøbeluddannet Bestyrerinde, men blev før ledet af en Diakonisse; bl. a. ledede Søster Anna Marie det i 14 Aar og gik af paa Grund af Alder. Fra 1926 er Asylet gaaet over til at være Frøbelsk Børnehave.

Børnene kommer Kl. 6½ Morgen og hentes Kl. 6 Aften. Det er særlig Børn, hvis Modre enten er paa Arbejde eller ligger syge, der kommer paa Asylet. Og der ydes et Bidrag paa 50 Øre om Ugen for hvert Barn. Børnene faar sød Mælk to Gange daglig til deres medbragte Mad, og om Vinteren faar de desuden Middagsmad. Fra 13- 14 har Børnene Hviletimer, og hvert Barn har sin egen Liggestol, ligeledes hver sit Haandklæde og Vaskeklud. Børnene bliver vasket hver Dag inden de sendes hjem, og nogle faar Bad. Asylet bliver besøgt af 70—80 Børn daglig.

Menighedsdiakonisse Søster Dagmar bor her, og der holdes hver Maaned forskellige Møder for Modre og Forældre, Kirkekreds og Menighedsplejen. Asylets Bestyrerinde er Emilie Randrup.

EMILIE RANDRUP, Bestyrerinde, er født den 25. Januar 1884 i Aarhus, som Datter af Regimentsadelmager Randrup og Hustru. Uddannet paa Frøbelhøjskolen i København, nu Bestyrerinde paa Guldbryllupsasylet i Aarhus.

STEFANSFORENINGENS ASYL, „BØRNELY“, ASYLGADE, blev stiftet den 23. Oktober 1876. Bestyrelsen bestod af Pastor Sejdlin, Pastor Hansen og Grosserer Carl Bertelsen og Frk Zahle. I Hjemmet er der daglig henimod 70 Børn i Alderen fra 2 til 7 Aar. Fra Nytaar til Paaske faar Børnene hver Dag en Ret varm Middagsmad. Dagen gaar med Sang og Leg, og de større Børn faar Undervisning i Frøbelsk Arbejder. En Julefest afholdes, hvert Barn faar 5 Stk. Tøj og et Stk. Legetøj og en Pose Godter. I Børnely har Menighedsdiakoniserne deres Hjem, i Frue- og Domsognet har de deres Gerning til at pleje syge Mænd og Kvinder gratis og at besøge Gamle og til at lindre Nøden. Der afholdes Søndagsskole hver Søndag og Kvindemøder hveranden Uge. Diakonisse Søster Christine Jørgensen var Forstanderinde for Børnely i 30 Aar, og senere blev Fru Rosenstand hendes Afløser.

C. ROSENSTAND,
Forstanderinde.

CHARLOTTE ROSENSTAND, Asylforstanderinde, er født den 1. Marts 1871, gift 1900, kom som 16-aarig til Jægerspris som Medhjælper, taget Undervisning paa Femmers Kursus, har været Forskolelærerinde, i 1896 som Asylbestyrerinde i Arveprinsesse Carolines Asyl i Aarhus.

ARVEPRINSESSE CAROLINES BØRNEASYL er startet 1836. Drives som Folkebørnehave, der har 85 Børn i Alderen fra 2 til 7 Aar samt Fritidshjem for 25 Skolebørn. Institutionen holdes aaben fra 7 Morgen til 6 Aften. Børnene bespises med 1 Ret varm Mad om Dagen. Institutionen er selvejende, og Formanden er Biskop Bruun-Rasmussen. Forstanderinden er Frk. M. Christiansen.

FÆLLESKONTORET FOR VELGØRENHED I AARHUS. Den 15. September 1905 stiftedes ovennævnte Forening, idet en Kreds af Borgere sammenkaldte til et Møde paa Raadhuset for at drøfte, hvad der kunde gøres for at holde lidt Kontrol med de Midler, der indsamledes og uddeltes gennem de forskellige velgørende Institutioner.

Den, der gav Stødet til Fælleskontorets Oprettelse var Kammerherre A. Krieger, og den første Bestyrelse kom til at bestaa af Pastor Fr. Munch. Ekspeditør N. C. Petersen og Fabrikant Heinrich Dambmann, der straks valgtes til Formand og siden den Tid har varetaget denne Stilling. Mange Foreninger og private Institutioner har sluttet sig til, og megen Nød er lindret gennem denne private Sammenslutning af Velgørenheds-Institutioner i Aarhus, der hver især vil faa en Omtale andetsteds.

H. E. M. Dambmann, HEINRICH ERIK MARTIN DAMBMANN, Fabrikant, Direktør, R. af D., er født den 26. Juli 1866 som Søn af Statsbanearbejder Chr. Dambmann og Hustru Ane, født Eriksdatter, gift 17. Juli 1891 med Kirstine Fang Pedersen, Uddannet ved Handel og Haandværk, Formand for Fælleskontoret for Velgørenhed, Formand for fattige Konfirmanders Beklædning, i Repræsentantskabet for Aarhus Theater, Medlem af den internationale Kongres for offentlig Forsorg og privat Velgørenhed.

REDNINGS- OG FØDEHJEMMET BETHESDA, er stiftet af Boghandler Daniel Bang i 1894, men gik i 1901 ind under Magdalenehjemmet under Frk. Esches Overledelse.

Hjemmet antager sig den Kvinde, som udenfor Ægteskab skal føde, -- og for hvem dette Fald er det første, -- samt hendes Barn. Den unge Pige kan blive modtaget en Maanedstid før sin Nedkomst og maa gaa ind paa at blive paa Hjemmet 1 Aar sammen med Barnet, som hun selv skal amme og pleje efter Hjemmets Anvisning. Den unge Pige maa medbringe det nødvendige Tøj (som opgives fra Hjemmet) til eget Brug, men faar det holdt vedlige. Barnet bruger derimod Hjemmets Tøj, og Opholdet for begge er frit, kun tilfalder Barnefaderens Bidrag, der altid søges tilvejebragt, Hjemmet, saa længe Barnet opholder sig der. Naar Aaret er tilende, og det lille Barn er vænnet fra Moderen, bliver der søgt Plads til Moderen, og Hjemmet kan -- efter tilendebragt Ombygning og Udvidelse -- beholde Barnet under sin Omsorg og Pleje endnu et Aar, til Moderen kommer lidt i Gang, og selv kan sørge for det. Hvis Moderen ikke ser Udvej til at forsørge Barnet og anmoder om Hjemmets Hjælp, forsøger det at faa et godt Pleje- eller Adoptivhjem efter Moderens eget Valg. Paa den Maade er mange Børn fra „Bethesda“ i Aarenes Løb anbragt i gode Hjem, hvor de er opdraget i Herrens Navn og blevet nyttige og dygtige Medlemmer af Samfundet.

M. BLANGSTED,
Bestyrerinde.

L. ERHARDTSEN,
Jordemoder.

E. M. SØNDERBY,
Barneplejerske.

MINNA BLANGSTED, Bestyrerinde, født den 16. Januar 1881, som Datter af Malermester Blangsted og Hustru Caroline Sofie Amalie, født Steffensen. Uddannet i Redningsarbejdet baade herhjemme og i Udlandet. Bestyrerinde for Rednings- og Fødehjemmet „Bethesda“.

ELSINE MARIE SØNDERBY, Barneplejerske, er født den 12. Marts 1871, siden 1901 Barneplejerske paa Rednings- og Fødehjemmet „Bethesda“.

LOUISE ERHARDTSEN, Jordemoder, er født den 25. Oktober 1877, som Datter af Skovridder Lund, Frisenborg og Hustru Hansine Elisabeth, født Secher Krøyer, gift med Gaardejer Niels Hans Erhardtson, Uddannet som Jordemoder paa Fødselsstiftelsen i København.

FORENINGEN AF VANFØRE OG LEMLÆSTEDE I AARHUS AMTS AFDELING.
Landsforeningen af vanføre og lemlæstede er stiftet i København den 18. November 1925. Og Foreningens Opgave er at fremme de vanføres og lemlæstedes Velfærd.

Denne Opgave søges løst ved at virke for vanføres og lemlæstedes Dygtiggørelse, saa de kan faa deres Evner nyttet i fuldt Maal, at hjælpe dem til Afsætning af deres

Arbejde, at indlede Forsøg med nye Erhverv, at udbrede Kendskab til deres Produktion og til deres Evner til at fylde forskellige Stillinger, at hjælpe dem til disse Stillinger, eventuelt ved særlig Uddannelse, at oplyse Stat og Kommune og andre Virksomheder om, at der er mange Stillinger, der kan passes af vanføre, som derved kan blive fuldt erhvervsdygtige, saa de ikke behøver at være en Byrde for deres Nærmeste eller for Offentligheden, at arbejde for en bedre Undervisning for vanføre og lemlæstede, saa de ogsaa kan faa Adgang til andet end rent legemligt Arbejde, at søge udarbejdet en Statistik, som dels viser Tallet paa vanføre og lemlæstede og deres Mangler og dels deres Beskæftigelsesmuligheder, at arbejde for Oprettelse af Hjem til nødstedte eller gamle vanføre og lemlæstede, at paavirke Offentligheden og Lovgivningsmagten til Gavn for de vanføre og lemlæstede, at udgive et Medlemsblad og i det hele ved det mundtlige og det trykte Ord at fremme Foreningens Opgaver.

Som Anerkendelse for sin samfundsnyttige Virksomhed ved i Samarbejde med Invalideforsikringsraadet at søge Levevilkaarene forbedrede for vanføre og lemlæstede Mennesker, oppebærer den et Statstilskud paa 8500 Kr. aarligt, ligesom adskillige offentlige og private Institutioner støtter den med Tilskud. Landsforeningens Stifter, Formand og Forretningsfører er Arkitekt R. Rasmussen, Kronprinsessegade 34, København. Statens Tilsynsmand i Hovedbestyrelsen er Fuldmægtig i Invalideforsikringsraadet, P. Bruun-Rasmussen. Landsforeningens herværende Afdeling er stiftet ved et Møde i Arbejdernes Forsamlingsbygning den 2. Februar 1926 og dens Arbejde er nøje sammenknyttet med Landsforeningen.

C. FRANCK,
Formand.

CHRISTIAN FRANCK, Bencinforhandler, er født den 12. Juni 1893, som Søn af Gaardbestyrer Carl Franck og Hustru Birtha Marie, født Madsen, gift 1922 med Frida Cecilia Pedersen, Sergent i Feltartilleriet, Formand for Landsforeningen af vanføre og lemlæstede, Aarhus Amts Afdeling, Medlem af Landsforeningens Hovedbestyrelse.

MARTHAHJEMMETS VUGGESTUE blev stiftet i 1904 med Plads til 15 Børn, men udvidedes i 1925 saaledes, at der kan modtages indtil 44 Børn. Samtidig med selve Bygningens Udvidelse indrettedes Legeplads med Sandkasse, Kravlebur, Læskur m. v., saaledes at Børnene altid kan opholde sig i sunde og gode Omgivelser.

Børnene bringes om Morgenen til Vuggestuen og afhentes igen om Aftenen, naar Mødrene kommer fra Arbejde og der betales 50 Ore daglig pr. Barn. I Forbindelse med Vuggestuen er et Hjem for 6 Gamle, hvilket i økonomisk Henseende er en stor Støtte for Hjemmet. Forstanderinden er uddannet Sygeplejerske, Frk. Carlsen, og Formand Pastor Carl Wagner.

ANNA SOFIE CARLSEN, Forstanderinde, er født den 12. December 1878, som Datter af Gaardejer Ole Carlsen og Hustru Kirsten, født Larsdatter. Klinisk Uddannelse, specielt i Barne- og Barselpleje, Assistent paa Dr. Esermanns Klinik, privat Sygeplejerske i 16 Aar, Forstanderinde ved Marthahjemmets Vuggestue siden 1. August 1923.

A. S. CARLSEN,
Forstanderinde.

INDRE MISSIONS BØRNEHJEM „NAZARETH“ er i Forbindelse med Børnehjemmet ved Vejle Fjord en selvejende Institution.

Paa Skovvangsvej i Aarhus blev i 1898 den Villa, som Hjemmet nu ejer skænket af Enkefru Sondergaard med det Formaal for Oje, at den skulde anvendes til et Børnehjem. Til sin Død boede Fru S. i Villaen, og fulgte med Interesse Børnenes Liv og Færd i de Aar, hun tilbragte med dem.

Der optages saavel Drengene som Piger, og de anbringes der af saavel Værgeraad som af Kommuner og private. Hjemmet har Plads til 12 Born, og under den nuværende Leder er foretaget en Udvidelse, saa Hjemmet nu kan modtage flere end det Antal, det oprindeligt var beregnet til. Hjemmets nuværende Forstanderinde er Sygeplejerske Frk. Søe, der tiltraadte sin Stilling 1922. Tidligere Leder var Søster Karoline Jensen indtil 1905, dernæst Frk. Bech til 1907.

ANNE MARIE JENSEN SØE, Bestyrerinde, er født den 30. Maj som Datter af Gaardejer Christen Søe og Hustru Karen, født Sørensen. Uddannet som Sygeplejerske, Forstanderinde for Børnehjemmet Nazareth.

BORNEPLEJESTATIONEN VED AARHUS HUSMODERFORENING. Efter et forbedrende Arbejde mellem Husmoderforeningen, Menighedsplejen og Læger ned-sattes i 1928 et Udvalg til at arbejde for Oprettelse af en Børneplejestation i Aarhus.

Dens Formaal er af forebyggende og vejledende Art, idet den giver unge Mødre Løjlighed til gratis at faa deres Born lægeundersøgte, samt giver Oplysninger om Barnets daglige Pleje og Ernæring. Endvidere kan de, der er trængende faa en Liter sod Mælk gratis om Dagen, saalænge Barnet faar Bryst. Det bemærkes udtrykkelig, at Børneplejestationen kun er for diegivende Mødre, den er aaben 1 Gang ugentlig og har været besøgt af 185 Mødre med ialt 2351 Konsultationer. Der er uddelt 10,000 l. Mælk.

G. ULRICH,
Overlæge.

H. FRIDERICIA,
Læge.

C. WANGER,
Fru.

I Forbindelsen med Stationen har været afholdt Sykursus for Modrene, der har faaet Vejledning i at sy Bornetøj. Foreningen opretholdes ved Midler, skaffet tilveje af Aarhus Husmoderforening.

Udvalget bestaar af Overlæge G. Ulrich, som tillige er Stationens Læge, Dr. med. Fridericia, der er Formand for Arbejdsudvalget, samt Fru C. Wanger der er Sekretær og Kasserer. Desuden sidder i Udvalget Biskop Bruun-Rasmussen, Redaktør Ernst, Direktor Andersen, og Husmoderforeningens Formand, Fru Johanne Appel.

KATHRINEBJERGS UNGDOMSHJEM I AARHUS, som ligger paa Aarhus Mark et Par Kilometer fra Byen, er det største af Kvindehjælpens 6 Hjem, indrettet

Kathrinebjerg Ungdomshjem.

unge -- saa unge, at Nødvendigheden af at skaffe dem et virkeligt Hjem, hvor de kunde være under Opdragelse og ordnede Forhold, hurtigt viste sig. Der oprettedes saa, efterhaanden som Arbejdet voksede, 4 Oplagelseshjem, men Trangen til et Ungdomshjem, hvor man kunde fortsætte Arbejdet med de unge, der trængte dertil, blev stadig større. Men Fru Scheplern, der var Sjælen i det store Arbejde, der er hendes Livsværk, vilde ikke bygge, for hun havde Penge dertil.

Aarhus Byraad skænkede saa Byggegrunden, og ved en Landsindsamling indkom de fornødne Midler, og i September 1914 indviedes Hjemmet, der med sine imponerende Bygninger ligger smukt paa Kathrinebjerg Høj, efter hvilket det har Navn.

De unge Piger uddannes i praktisk Arbejde af forskellig Art: Madlavning, Husgerning, Syning, Vævning, Vask og Havarbejde. Desuden faar de Undervisning i alm. Skolefag, Gymnastik og Sang. Det er forbavsende at se, hvorledes mange af dem retter sig ved at leve under gode ordnede Forhold i den gode Landluft, og hvor deres Lyst til Arbejde udvikles, saa de lærer Arbejdets Glæde, som de ikke før i deres Liv har følt, at kende. Paa alle Arbejdspladser har vi dygtige, faguddannede Lærere.

META JACOBSEN, Forstanderinde, er født den 10. Januar 1898, som Datter af Gaardejer Jacobsen og Hustru Kirsten, født Heiberg, Uddannet som Lærerinde, Forstanderinde ved Kathrinebjerg Ungdomshjem, Aarhus.

KONG CHRISTIAN DEN NIENDES BORNEHJEM. Da Kong Chr. IX i Aaret 1906 afgik ved Døden, søgte man Landet over paa forskellig Maade at ære hans Minde og derved give Udtryk for Folkets Hengivenhed og Erbodighed overfor den gamle Konge.

I Aarhus Byraads Møde den 1. Februar 1906 nedsattes et Udvalg bestaaende af Formanden, Borgmester Drechsel, og d'Hr. Jul. Andersen, Filtenborg, Norgaard og Sabroe til at fremkomme med Forslag i saa Henseende. Allerede 2 Dage efter fore-

til 45 unge Piger i Alderen 17-21 Aar. Kvindelhjælpens Arbejde paabegyndtes 6. Februar 1906 af Fru Stiftsprovstinde Scheplern, Viborg, som da var Præstekone i Aarhus, og en Diakonisse. Ved Deres Nat- og Beværtningsmission kom disse to i Forbindelse med en Mængde unge Piger, der stod i Fare for at gaa til Bunds. Forfærdende mange af disse var ganske

Kong Christian den Niendes Børnehjem.

laa Udvalgets Indstilling, der gik ud paa at oprette et Børnehjem, bærende Kong Christian IX Navn, og skænke en dertil egnet Grund samt et Beløb af 10,000 Kr.

Byraadet vedtog Indstillingen enstemmigt, og efter at Kongens Samtykke til at lade Børnehjemmet bære den afdøde Konges Navn var indhentet, iværksattes en Indsamling blandt Byens Borgere, hvorved der fra ca. 2000 Bidragydere i Løbet af 3 Aar indkom ca. 65.000 Kr. Paa den skænkede Grund i Finsensgade opførtes nu under Ledelse af Udvalget og Arkitekt Kühnel en smuk, stilfuld Bygning med Plads til 66 Born.

Hele Hjemmet med Grund og Inventar kom til at staa i en Sum af 143,000 Kr. Det er en selvejende Institution, og Virksomheden paabegyndtes den 25. Marts 1909.

Børnehjemmets Formaal er at optage og opdrage saadanne Born, som savner et virkeligt Hjem, række dem en hjælpende Haand og søge at dygtiggøre dem til senere at kunne udfylde deres Plads i Samfundet.

Børnene undervises i de kommunale Borgerskoler. Udenfor Skoletiden beskæftiges de i Hjemmet, om Vinteren ved Sløjd og Husflidsarbejde, om Sommeren væsentligst ved Havearbejde. Efter Konfirmationsalderen bliver Børnene anbragt i Tjeneste eller Lære i den Gerning, hvortil de har mest Lyst eller bedst Anlæg, og Hjemmet vedbliver stadig at have Forbindelse med dem og hjælper og støtter dem paa forskellig Maade indtil deres 18. Aar. Børnenes Opdragelse og Hjemmets Drift ledes af Forstander N. K. Thomasen.

N. K. Thomasen, Forstander, er født den 7. April 1877.

N. K. THOMASEN,
Forstander.

DEN JYDSKE FØDSELSANSTALTS BØRNEHJEM I AARHUS er oprettet 1910 som en Afdeling af „Den jydsk Fødselsanstalt“, og optager kun Børn, der er

født paa Anstalten, fortrinsvis svage og for tidligt fødte Børn, som Anstaltens Overlæge ikke gerne udskriver ca. 14 Dage gammel, men endnu en Tid tilraader Lægetilsyn og kyndig Pleje. Ligeledes overføres fra Anstalten de ugifte Mødre med Børn, som ønsker det, forsaavidt Plads haves, fortrinsvis ganske unge Mødre, særlig de, der lige efter Fodslsen staar uden Hjælp og Opholdssted.

De unge Mødre med deres Børn forplejes gratis her, indtil Barnet er et Aar gammel, mod at udføre forefaldende Arbejde indenfor Afdelingen og under Sygeplejerskens Ledelse hjælpe med Plejen af de øvrige Børn.

Indkomne Underholdsbidrag forvaltes af Anstalten og anvendes ved Udskrivningen fra Hjemmet efter Samraad med Moderen paa en saadan Maade, som skønnes hensigtsmæssig for Barnets Pleje. Der er Plads til 8 Mødre og 20 Børn.

D. C. KILSGAARD,
Forstanderinde.

DORTHEA CHRISTENSEN KILSGAARD, Forstanderinde, er født den 30. December 1899 som Datter af Købmand C. Kilsgaard og Hustru Noline, født Bach. Uddannet som Sygeplejerske, Forstanderinde ved den jydsk Fødselsanstalts Børnehjem i Aarhus.

DE KOMMUNALE BØRNEOPTAGELSESHJEM I AARHUS. Aarhus Kommune har oprettet 2 Børneoptagelseshjem, hvis Administration er henlagt under Byraadets Udvalg for Forsørgelsesvæsen. Dette har overfor Kommunen Ansvaret for Hjemmets Drift og forer paa Kommunens Vegne — enten direkte eller ved Forsørgelsesinspektoren — Tilsynet med Hjemmets Virksomhed.

Det ældste af Hjemmene har til Huse i Ejendommen Christiansgade 18 i Aarhus, hvor Kommunen har lejet 2 Etager og indrettet et Hjem, der er beregnet til at modtage hovedsagelig skolepligtige Børn i et Antal af indtil 30.

BØRNEOPTAGELSESHJEMMET HØJVANG er indrettet i Hovedbygningen i en tidligere Proprietærgaard af samme Navn, der i 1912 erhvervedes af Aarhus Kommune med Gadeanlæg for Øje. Hjemmet bestaar af en Optagelsesafdeling med 10 Senge, hvor nyoptagne Børn har Ophold en Tid, forinden de optages i selve Hjemmet. Dette har Plads til 60—70 Børn, og er beregnet paa hovedsagelig at modtage Spædbørn og Smaabørn under den skolepligtige Alder. Hjemmet er indrettet med en Bekostning for Kommunen af omtrent 150,000 Kr. Det er højt og frit beliggende

i smukke Omgivelser og med en meget stor Have. Som Leder af dette Hjem er ansat Forstanderinde Frk. D. Mortensen, der til sin Assistance har en uddannet Spædbørnsplejerske, en Køkkenassistent, en kvindelig Nattevagt og 6 kvindelige Medhjælpere. Ved Hjemmet er tillige ansat en Gartner og Fyrbøder.

Begge Optagelseshjemmene virker som et Led i det offentlige Forsørgelsesvæsenes Anstaltsforsorg, og tager sig væsentligst kun af Børn, hvis Forsørgelse paahviler Forsørgelsesvæsenet.

De har ikke søgt Anerkendelse i Henhold til Værgeraadsløven og modtager saaledes ikke Værgeraadsbørn.

INGER JOHANNE RIISE, Forstanderinde, er født den 14. Juni 1895, Uddannet som Sygeplejerske, Forstanderinde paa Optagelseshjemmet, Christiansgade i Aarhus.

I. J. RIISE,
Forstanderinde.

D. MORTENSEN,
Forstanderinde.

K. F. U. M.s SOLDATERHJEM har haft de nuværende Lokaler i 25 Aar til Nyt-aar. Arbejdets Maal er at prøve paa at erstatte det Hjem, Soldaterne har maattet give Afkald paa, ved at gøre Lokalerne saa private og hjemlige som muligt. De opbevarer Soldaternes Tøj og Kufferter samt deres Penge. De kan faa Adgang til Tøjet hver Dag, ligeledes hæve af deres Penge hver Dag.

De faar gratis Skrivepapir og Skrivemateriale, og der er i Læsesalen Aviser fra alle de Egne, hvor Soldaterne er fra, mange Ugeblade samt et lille Bibliotek. Der holdes flere Fester, hvoraf Velkomst-, Afskeds- og Julefesten er gratis, saa har de en stor Sommerudflugt samt mange smaa Eftermiddags- og Aftenture. Der holdes hver Onsdag Aften Bibeltime for dem der vil være med, hver Aften holdes Andagt.

Søndag Aften er der forskellig Underholdning, som Oplæsning, Musik, Sang, Lysbilledforedrag m. m. Her er en Kafferestaurations, som giver et lille Overskud. Af Sesionspengene faar Hjemmet en tredje Part, fra Staten 100 Kr., Byraadet 50 Kr., Resten skaffes ved frivillige Gaver. Hjemmet bliver flittigt besøgt.

Hjemmet forsender Soldaternes Postpakker, ordner deres Pengebreve, Vasketøj og lignende. Diakon Schrøder har været Hjemmets Leder i 6 Aar.

MAGNUS SCHRØDER, Bestyrer, er født den 25. April 1897 som Plejesøn af Husmand Kr. Kristensen og Hustru Kirstine Kristensen. Bestyrer af K. F. U. M.s Soldaterhjem i Aarhus. Uddannelse som Diakon.

M. SCHRØDER,
Diakon.

SØMANDSHJEMMET I AARHUS. I Efteraaret 1876 begyndte Stefanshjemmet et Arbejde for Søfolk i lejede Lokaler. Efter i 5 Aar at have arbejdet under smaa Forhold, købtes Ejendommen, Havnegade 38, som den 7. November 1881 indviedes til Aarhus Sømandshjem. Dette Sømandshjem stod de første Aar under Landsforeningen „Sct. Stefansforeningen“, der gav et aarligt Tilskud til Hjemmet. Men 1897 overtog den lokale Forening Sømandshjemmet for egen Regning og Risiko. Til Hjemmets Istandsættelse skænkede daværende Grosserer Hans Broge et Beløb paa 1000 Kr. I 1904 overdroges Hjemmet til „Kirkelig Forening for indre Mission i Danmark“. I 1908 skete en glædelig Fremgang, idet man købte en større Ejendom, Havnegade 20, for 60,000 Kr. Det gamle Hjem solgtes for 31,000 Kr. Indvielsen af det nye Hjem fandt Sted 16. Maj 1909. I 1920 foretoges en større Ombygning af Hjemmet, idet hele Loftetagen indrettedes til Værelser, ligesom der indlagdes W. C. og andre Forbedringer. At Hjemmet udfører et stort Arbejde, ses bl. a. af, at Hjemmet flere Gange har modtaget store Pengegaver eller arvet efter interesserede Mennesker.

Hjemmets Arbejde er filantropisk og missionsk. Alle syge Søfolk paa Hospitalet bliver besøgt, og alle trængende Søfolk støttes. Hjemmet afholder 60 ordinære Møder som Foredrag om Aaret, og disse Møder besøges af ca. 7-8000 Søfolk. Havnen besøges aarligt af ca. 30,000 Søfolk, saa Besøget paa Hjemmet udgør saaledes ca. 25 pCt. 2. Juledag afholdes en stor Julefest. I Løbet af Vinteren uddeles 6-700 Maaltider Mad gratis. Hvert Aar afholder Hjemmet en Bazar til Fordel for Arbejdet, og denne indbringer ca. 22-2300 Kr. Hjemmet har eget Bibliotek paa ca. 400 Bind af oplysende og underholdende Art. Hvert Aar ydes desuden gratis Boggaver til Søfolkene, Bøger der er skænket af Byens Borgere. Om Sommeren holdes flere Udflugter.

EDMUND JENSEN,
Bestyrer.

Hjemmets Opgave er ikke alene at yde vore Søfolk et Hjem til Værn mod en stor Bys Farer, men ogsaa udenfor Hjemmet arbejdes der, idet Hjemmets Bestyrer besøger alle i Havnen indgaaede Skibe. Hertil har Diakonhøjskolen ydet en god Hjælp ved at sende et Par Diakonelever til Assistance nu og da. Hjemmets nuværende Bestyrer er Edmund Jensen.

EDMUND JENSEN, Bestyrer, er født den 12. Februar 1886, som Søn af Restauratør Vilhelm Jensen, København, og Hustru Anne Cathrine, født Christiansdatter. Gift 1909 med Anna Margrethe Jensen. Uddannet som Sømand, og sejlede som saadan fra 1902—24, Bestyrelsesmedlem og Kredsformand for „Blaa Kors“, Revisor for „Broderkredsen paa Havet“, siden 1924 Bestyrer for Sømandshjemmet i Aarhus.

Det gamle Theaters Facade.

Man maa gaa flere Hundrede Aar tilbage i Tiden, naar man vil efterspore Skuespillets Opstaaen i Aarhus. De første sikre Beviser for dets Fremførelse er fra 1501, da den berømte Rektor Morten Børup gav Forestilling i Aarhus. Man kan deraf betragte Aarhus som et af de første Steder i Danmark, hvor der har været opført Skuespil, og hvor Interessen for dramatisk Kunst vakt.

Længe før Byen ejede et Theater, dyrkedes Kunsten — med forskelligt Held — i Hjemmene og i Foreninger, der var stiftet med samme Formaal for Øje. Saaledes stiftedes i 1800 en Klub under Navnet „DET DRAMATISKE SELSKAB“ med det Formaal at fremføre danske og udenlandske dramatiske Arbejder for sine Medlemmer, og Foreningens egne Medlemmer optraadte som Skuespillere. Foreningens Theater var indrettet paa Loveapotekets Loft. Den senere saa bekendte Skuespiller Chr. Rosenkilde vandt her sine første dramatiske Sejre. Denne Forening bestod i 15 Aar, da den paa Grund af svære pekuniære Vanskeligheder sluttede sig sammen med en anden Forening KRONPRINSENS KLUB under Navnet SELSKABET POLYHYMNIA.

Af denne Sammenslutning opstod det gamle Theater paa Kannikegade. Det byg-

gedes af Selskabet Polyhymnia paa dettes Grund og kostede 42.000 Rbd. at opføre, hvilket var det dobbelte af det kalkulerede Beløb. Theatret aabnedes 17. Januar 1816 med en Festforestilling, hvor der opførtes Kotzebues „Skumleren“. Dette Theater bestod helt til Aar 1900, da det nuværende Theater opførtes, og Aarhusianerne har hvad Kunsten angaar oplevet mange gode Aftener i det gamle Theater; men Ventilationsforholdene var alt andet end gode. I en Anmeldelse i „Aarhus Stiftstidende“ af „En Skærsommernatsdrøm“ hedder det følgende: Theatret satte i Aftes Record med Hensyn til Hede og ilde Lugt, som vistnok Lastrummet i et Slaveskib vilde have ondt ved at stikke. For Fakirer og selvpinende Dervischer, der vilde døde deres Kød, maa Aarhus Theater være fortræffeligt, men man skulde yirkeligt tro, at Aarhusianerne snart for Alvor rejste sig mod en saadan fortsat „Nyden gennem Lidelse“. Ligeledes var Lokalerne mindre heldigt anbragt, saaledes synes Skuespillerne, der opholdt sig paa Paaklædningsværelserne, i Ildebrandstilfælde at være redningsløst fortabt.

Aarhus Theater.

Det var derfor intet Under, at eftersom Aarene gik, og Byen voksede sig større og større, voksede Trangen til et større og mere moderne indrettet Theater, og allerede i halvfjerdsere var der Planer fremme i denne Retning. Skønt en stadig stigende Interesse fra Borgernes Side, var Tiden dog endnu ikke moden til Udførelse af det nye Theater. I Begyndelsen af firserne fuldendtes et Størværk i Aarhus nemlig St. Clemens Broen, og den enorme Forskydning af Byens Centrum og Opstaaen af en hel ny Forbindelseslinie nødvendiggjorde, at Torvehandelen paa St. Clemens Torv maatte henlægges til et andet Sted. Byraadet købte efter nogen Overvejelse den gamle Bispegaard sammen med nogle Privatbygninger, der laa lige op ad Domkirken. Ved disse Bygningers Nedrivning, skabtes det store Bispetorv. Da det nye Torv skabtes, kom der straks Planer frem til dets Bebyggelse, og man var straks klar over, at her maatte det nye Theater ligge. Efter flere Forhandlinger mellem de

Theaterinteresserede og Byraadet, fik man overladt en Byggegrund paa 2850 Kvadratalen mellem Kannikegade og Skolegade, Kort Tid efter var Aktietegningen begyndt, idet Etatsraad Meulengracht og Otto Mønsted havde tegnet for 20.000 Kr. hver. Den kgl. Bygningsinspektør Arkitekt Kampmann formaaedes til at udarbejde en Plan over den paatænkte Theaterbygning. Efter at have tilvejebragt de fornødne Penge til Starten af det store Byggeforetagende, fik Komiteen den 4. December 1897 Byraadets Approbation, og allerede den 22. Januar 1898 forelaa Meddelelse fra Ministeriet om dets Samtykke. Et godt Stykke af Forberedelsernes trange Vej var nu tilbagelagt, og Bestyrelsen arbejdede støt videre. Den 8. Februar 1898 kunde Formanden forelægge Byggeudvalgets Sanktion, og Arkitekt Torkel Møller blev antaget som Bygningskonduktor. Snart var Grundarbejderne færdige og den 12. August 1898 Kl. 5¹/₂ Eftmd. nedlagde Bestyrelsens Formand Justitsraad, Apoteker Meyer, R. af D.. Grundstenen, og samtidig indmuredes mellem de to Hovedindgange en Blykapsel, der indeholdt et Dokument og nogle Mønter. Der udarbejdedes flere Budgetter og

Tilskuerpladsen set fra Scenen.

blev ført flere Forhandlinger, og bl. a. indsendtes et Andragende til Folketinget om Støtte. Medens alle disse vigtige Forhandlinger førtes, var Arbejdet paa Theaterbygningen skredet raskt frem og Murene naaet op til Taghøjde. Den 14. Februar 1899 var Tagkonstruktionen færdig, og Kransen kunde hejses. I den Anledning afholdtes en Festlighed med stor Tilslutning fra Borgernes Side.

I Foraaret 1900 blev Benjamin Pedersen engageret til Direktør for Theatret, og omtrent samtidig ansattes Forlagsboghandler Albert Bayer som Økonomdirektør og Regnskabsfører. I Løbet af kort Tid havde Benjamin Pedersen engageret et Perso-

nale paa 12 Damer og 14 Herrer, og som Aabningsforestilling fastsattes Holbergs Erasmus Montanus og Aug. Ennas Opera comique „Prinsessen paa Ærten“ med Tekst af P. A. Rosenberg. Nu var saaledes det kunstneriske Forarbejde udført, og imedens arbejdede den iderige Maler og Billedhugger K. Hansen-Restrup paa at planlægge og udføre den kunstneriske Udførelse af Theatret. Holberg-Frisen i Frontispicen udført i Keramik fra Kæhlers Kuranstalt, er tegnet af Hans Tegner. Desuden bestiltes 11 Svaner og 11 Maager i Keramik; disse er anbragt i Rundkreds paa Tilskuerpladsens Loft.

Den 15. September 1900 opførtes den første Forestilling for fuldt Hus, og det blev en virkelig Festforestilling, og efter den vellykkede Forestilling var den almindelige Mening, at Benjamin Pedersen havde documenteret, at han var den rette Mand paa den rette Plads. Efter Festrusen kom Arbejdsdagene. Benjamin Pedersen var Direktør i otte Sæsoner; undertiden blev de trange og mørke, men i Reglen var de lyse og tilfredsstillende. Direktør Benjamin Pedersen døde den 6. April 1908, og da Dødsbudskabet indtraf, hejstes Dannebrog paa halv Stang over Theatret og flere Steder rundt om i Byen.

Straks efter Benjamin Pedersens Død begyndte Publikum og Pressen at beskæftige sig med Valget af hans Efterfølger, og man var enige om, at det skulde være Jacob Jacobsen, der egentlig slet ikke paa det Tidspunkt var Liebhaver til Stillingen, men da han efter manges Opfordring ogsaa indsendte Ansøgning om den ledige Stilling, blev han valgt med 8 Stemmer af 10, og han erklæredes herefter som Direktør for Aarhus Theater. Jacob Jacobsen virkede 1908—09, 1912—13 og udførte et stort kunstnerisk Arbejde for Theatret.

Efter Jacob Jacobsen blev Aage Garde Direktør 1913. Aage Garde havde gennem flere Aar bevist sin Dygtighed som Skuespiller og Sceneinstruktør. Theatrets kulturelle Indsats i Byens Liv har i Aage Gardes 10 Aar været meget stor, og det anerkendes fra alle Sider. Værdien af hans Arbejde er meget betydelig, og hans Navn vil for stedse med Hæder være indskrevet i Theatrets Historie.

Aage Gardes Efterfølger blev Erik Henning-Jensen, som havde været knyttet til Theatret 1 Aar. Der var mange Ansøgere, men Henning-Jensen var absolut Favorit, for man viste, han var pligtopfyldende og energisk. Direktør Henning Jensen har med Held fremført flere nye Skuespil paa Aarhus Theater, ved hvilket han endnu virker som Direktør; den musikalske Ledelse forestaas af Kapelmester Thomas Jensen.

E. HENNING-JENSEN
Direktør.

ERIK HENNING-JENSEN, Direktør, er født den 4. August 1887 paa Frederiksberg som Søn af Redaktør, Forfatter Henning-Jensen og Hustru, født Selmer. Gift 1918 med Karen Hahn. Student 1907, cand. phil. 1908, Elev af Skuespillerinde Sofy Walleen. Skuespiller ved Dagmar-teatret 1910—11, hos Odg. Stephensen 1911—12, hos Axel Jacobsen 1912—14, ved Odense Teater 1914—22, Sceneinstruktør 1920—22. Skuespiller ved Aarhus Teater 1922, siden 1923 Direktør ved Aarhus Teater.

THOMAS JENSEN,
Kapelmester.

DET JYDSKE MUSIKKONSERVATORIUM. Fra Tid til anden har der indenfor visse Kredse af Fagmusikere i Aarhus hævet sig Røster for at faa oprettet et Musikkonservatorium i Aarhus. Men Tanken antog først fastere Former, efter at en

Mand fra det praktiske Liv, den meget musikinteresserede Revisor G. Højlund Carlsen i Slutningen af Aaret 1916 havde taget den op og i Samraad med nogle Musikmennesker udarbejdet en virkelig Plan, der kunne bringes til Kundskab i videre Kredse, naar Øjeblikket syntes belejligt. Dette Tidspunkt mente man indtruffet i Juli 1918, og der paabegyndtes da en systematisk Agitation for at faa Musikkonservatoriet oprettet.

Det jydsk Musikkonservatoriums førende Navne indenfor dansk Musikliv med Carl Nielsen, Lange-Müller, Georg Hoeberg og Louis Glass i Spidsen gik ind for Tanken, musikinteresserede Medborgere bragte de foreløbige økonomiske Ofre, en Rejse-Agitator blev udsendt og en Pjece, skrevet af Musikforfatter Gerh. Lyngé, som fra første Færd havde været med i Arbejdet, blev trykt i 300,000 Eksemplarer og spredt ud over hele Jylland. I en lang Række Byer udpegedes Repræsentanter, hvis Opgave var yderligere at skabe Interesse om Sagen; thi Musikkonservatoriet skulde — saaledes tænkte man sig den Gang — oprettes paa en bred folkelig Basis og ved Midler, der indkom som aarlig Medlemsbidrag fra hele Jylland. Nogle Maaneder senere foranstaltedes i Aarhus et offentligt Mode om Sagen, og paa dette indvælges bl. a. daværende Fuldmægtig, nu Trafikbestyrer, Gustav Hansen som Medlem af det arbejdende Udvalg. Med Gustav Hansen og Gerh. Lyngé som Mellemmænd optages nu en meget vidtløftig Forhandling med Aarhus Byraad og Theater om Byens Orkesterforening, og i April 1919 udsendtes til ca. 1000 Borgere i Aarhus en Skrivelse, hvori det bl. a. hedder:

PEDER MØLLER,
kgl. Kammermusicus.

THØGER RASMUSSEN,
Koncertsanger.

GERH. LYNGE,
Musikforfatter.

„Under de Forarbejder, som er udførte for at faa undersøgt Stemningen for og Mulighederne af Oprettelsen af et jydsk Musikkonservatorium m. m. i Aarhus, er det kommet til at staa Udvalget klart, at det, der først bør søges virkeliggjort, er Dannelsen af et fast Symfoniorkester, idet en heldig Løsning af denne Opgave, foruden at berige Byen i kulturel Henseende, vil være af største Betydning for det fortsatte Arbejde for de andre rejste Spørgsmaal vedrørende Fremme af Musiklivet i Aarhus.“ Og denne Henvendelse bragte det Resultat, at der den 29. August samme Aar kunde afholdes stiftende Generalforsamling i Aarhus philharmoniske Selskab. Selve Konservatorispørgsmaalet træder fra nu af mere i Baggrunden. Det havde været let nok at skabe Interesse om Sagen, og der var baade skrevet og talt meget derom; men de helt igennem ekstraordinære Tider i disse og de nærmest følgende Aar trængte helt andre Spørgsmaal frem, saa nu horer vi ikke noget til Konservatoriet, før der den 4. December 1926 afholdes et forøvrigt gennem længere Tid forberedt Møde med det stadig siddende Arbejdsudvalg og kgl. preussisk Kammermusicus Johan Nilsson. Paa dette Møde løses saa Sagen endeligt, idet Johan Nilsson tilbyder for egen Regning at starte et Konservatorium, og Tømrermester Iversen paa-

tager sig at indrette Lokaler dertil i sin Ombygning af Ejendommen Kannikegade 12, hvorefter der overdrages Johan Nilsson Ret til at kalde sig Direktør og Indehaver af Det jydsk Musikkonservatorium.

Johan Nilsson havde paa Forhaand sikret sig en fortrinlig Lærerstab blandt de aarhusianske Fagfolk, og den 7. Februar 1927 aabnedes saa Konservatoriet, foreløbig i et Par lejede Lokaler paa Søndergade. Og nu viste det sig, at den forudgaaende Agitation, skønt Aar tilbage, ikke havde været omsonst. Det første Aar kunde saaledes opvises et Elevantal paa ca. 70 musikstuderende, og af disse var omtrent Halvdelen udenbys Elever. De nye Lokaler i Kannikegade indviedes under festlige Former — bl. a. med en Radiotransmission — den 23. Februar 1928, og siden da synes Konservatoriets Fremtid sikret. Johan Nilsson ledede saa sit Konservatorium med stor Dygtighed i fem Aar. Han fik Hans kgl. Højhed Kronprinsen til at overtage Protektoratet for Konservatoriet og sikrede Læreranstalten Tilskud fra Stat og Kommune samt viste paa mange Maader en uegennyttig Interesse saavel for sine Elever som for at bidrage til Musiklivets Trivsel i Aarhus.

Men med Skoleaarets Slutning, Juni 1932, forlod Johan Nilsson Aarhus og overdrog Konservatoriet til dets 14 Lærere, som derefter førte det videre som selvvejende Institution under Ledelse af en valgt Bestyrelse, bestaaende af kgl. Kammermusicus Peder Møller, Formand, Musikforfatter Gerh. Lyng og Koncertsanger Thøger Rasmussen.

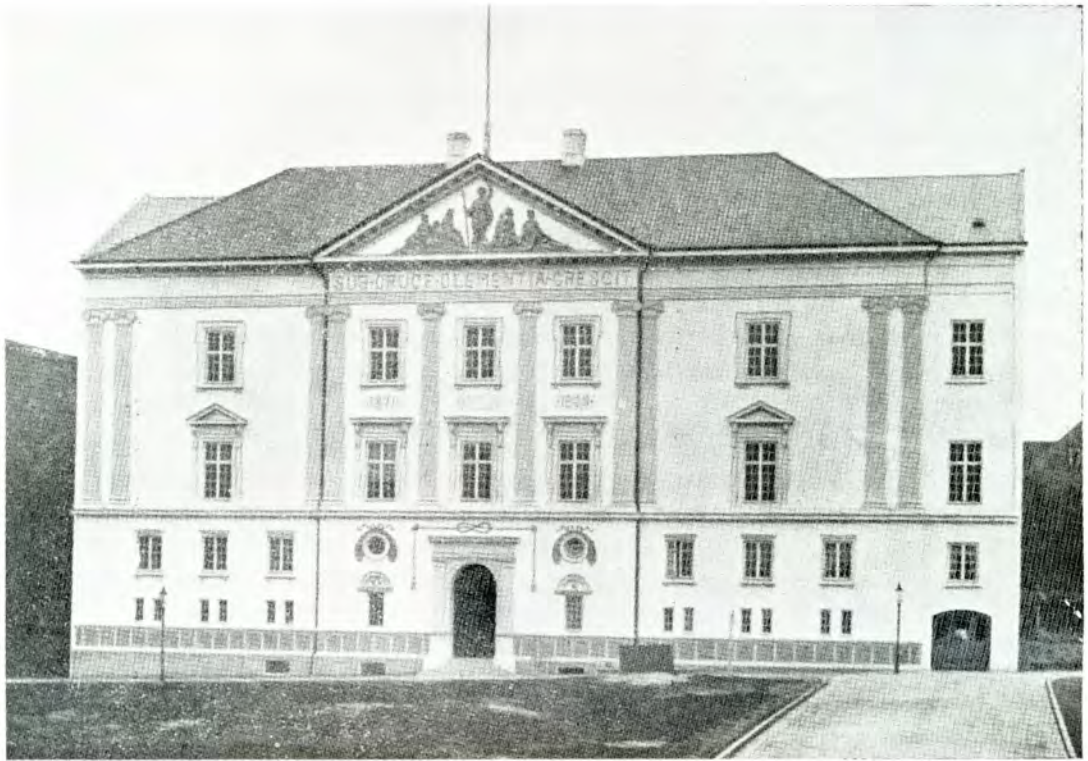
PEDER MØLLER, kgl. Kammermusicus, R. af D. F. O. A.; F. O. I. P., er født den 28. Februar 1877 som Søn af Musikdirektør Christian Møller og Hustru Marie Louise, født Steen, gift den 7. Februar 1899 med Eugenie, Datter af fhv. Danser ved det kgl. Teater, Frederik Lense, Elev paa Hornemans Musikkonservatorium 1889-95, studeret i Paris hos Berthelier og Marsick 1895-98, Koncertmester ved Concerts symphoniques du jardin d'acclimatation; ansat ved det kgl. Kapel 1910-14, Lærer ved det kgl. Musikkonservatorium fra 1914, Formand for Bestyrelsen af Jydsk Musikkonservatorium.

THØGER RASMUSSEN, Koncertsanger, Kommunelærer, er født den 30. September 1884 som Søn af Friskolelærer Hans Rasmussen og Hustru Marie, gift 1908 med Kathrine Nørgaard, studeret Sang hos Koncertsanger Anders Brems, Kammeranger Vilhelm Herold og Professor Ifert i Dresden, i Bestyrelsen for Det jydsk Musikkonservatorium, i Bestyrelsen for „Danske Læreres Sangkor“.

GERHARDT LYNGE, Kommunelærer, er født den 28. December 1884 som Søn af Musiker H. N. Lyng og Hustru Christiane, gift 1909 med Agathe, seminaricuddannet, studeret Musikteori hos J. D. Bondesen og Ludolf Nielsen, Diplom, Lærer efter Prof. Eduards Engelsk Talemetode, i Bestyrelsen for Aarhus philharmoniske Selskab, i Bestyrelsen for Det jydsk Musikkonservatorium, Lærer ved den statsunderstøttede Ganespalteklirik.

FFRIMURER-LOGEN „SCT. CLEMENS“. I April 1863 vedtog 20 Frimurere i Aarhus at indsende Andragende til den højeste Styrer af Frimurerordenen i Danmark, Kongen, om Tilladelse til at oprette en „Instruktionsloge“ i Aarhus. Den 13. August s. A. modtog man Resolution herom fra Logedirektoriet tillige med Regulativ for Oprettelse af „Instruktionslogen“ i Aarhus, og denne afholdt da den 9. November 1863 sit første Møde i et Lokale paa Hotel „Royal“. Kort efter maatte Arbejdet dog indstilles i Anledning af, at Kong Frederik VII den 15. November var afgaaet ved Døden; først i December 1864 genoptog man Arbejdet, og det fortsattes nu regelmæssigt i de følgende Aar.

Imidlertid havde man ikke glemt Ønsket om at faa oprettet en arbejdende St. Johannes Loge i Aarhus, og efter at Sagen var bleven drøftet ved en Række Møder

Frimurerlogens Bygning i Aarhus.

fra Oktober 1869, blev Andragende om Konstitution underskrevet i November 1870 af 50 Frimurere og indsendt sammen med Tegninger til en Logebygning, Overslag m. v. Svaret paa Andraget forelaa i December 1870 og meddelte Tilladelse til en Sct. Johannes Loges Oprettelse.

I Januar 1871 valgte man de forskellige Embedsmænd til den nye Loge, og den 21. November 1871 udstedtes Konstitutions-Patentet underskrevet af den højere Styrer af den 8. Frimurer-Provins, Kabinetssekretær hos Kongen, J. P. Trap. Logen fik Navnet „Sct. Clemens“. Til Logens første Embedsmænd valgtes 9 af Medlemmerne udpegede „Brødre“, og første Ordførende Mester blev Kammerraad, Branddirektør, Godsforvalter J. V. Esmann.

Den 23. November 1871 foregik den højtidelige Indvielse af Logen og Installation af Embedsmændene i det nyopførte Ordenshus i Amaliegade, Huset var bygget i T-Form med Facade mod Gaden. Straks efter Indvielsen begyndte Logen sit Arbejde, der i de følgende Aar fortsattes med megen Iver, og Medlemsantallet steg saa hurtigt, at en Ombygning og Udvidelse af Bygningen maatte gennemføres, og i 1880 skød „Sct. Clemens“ to nye Skud, idet der blev bevilget Oprettelse af Instruktionsloger i Viborg og Holstebro. Logens „Sct. Martins“ Oprettelse i Randers 1882 medførte en Indskrænkning af „Sct. Clemens“ Logens Virkeomraade mod Nord.

Udviklingen og det blomstrende Liv i „Sct. Clemens“ Logen førte imidlertid med sig, at der blandt Medlemmerne opstod Ønsket om ogsaa at samles om Arbejdet i en Sct. Andreas-Loge. I November 1900 ansaa man Tidspunktet til nærmere at drøfte Sagen om Logens Oprettelse, og der nedsattes et Udvalg til særligt at overveje, om der kunde skaffes Plads og Kapital.

Der var imidlertid mere og mere bleven Stemning for at finde en ny Bygge-

plads og opføre en ny Logebygning, og i 1907 lykkedes det at gennemføre et Mageskifte med Arbejderpartiet om en dette tilhørende Grund i Christiansgade og Logens Ejendom i Amaliegade. Byggeplanen approberedes i Juni 1907. Ved Udgravningen af Grunden viste det sig, at det var paa dette Sted, det i tidligere Tid paa Brobjerg beliggende Kloster med Kirke, kaldet „Vor Frue til Brobjerg“, havde ligget, idet man fandt Grundsten og Murrester af disse Bygninger. Som et Kurosium kan anfores, at man fandt et gammelt Frimurersignet i Grunden.

I 1908 stod det nye Ordenshus færdigt, og den 21. Oktober samme Aar blev det højtideligt indviet af Kong Frederik VIII. Ca. 300 Sct. Clemensbrødre overværede Indvielsen af den smukke Bygning, der tjener til Brug baade for St. Johannes og for St. Andreas Logen. I 1909 tog Generalmajor v. Zahlmann, 79 Aar gammel, sin Afsked som Ordf. Mester for „Sct. Clemens“. Han efterfulgtes af Stabslæge M. J. Grønlund, der fungerede, indtil han i 1915 blev forflyttet til København. I 1911 oprettedes en Instruktionsloge i Horsens og Silkeborg, og i 1912 genaabnedes den hvilende Instruktionsloge i Holstebro. Ved Hr. Grønlunds Fratræden konstitueredes den nuværende Ordf. Mester, Læge Georg Henrik Lassen i Embedet, og i Oktober 1918 valgtes han til Embedet.

I øvrigt har Logen i de senere Aar som tidligere levet sit stille Liv med god Fremgang og i intimt og smukt Samarbejde med St. Andreas Logen „De fire Roser“, hvis Ordf. Mester er Belysningsdirektor Lochte.

GEORG HENRIK LASSON, Læge, R. af D., er født den 19. Oktober 1866 som Søn af Proprietær Hans Peter Lassen og Hustru Eleonora Louise, født Larsen. Gift 1905 med Irma, født Ferslev (død 1921). Uddannet ved Kommunehospitalet i København. Nu Læge i Aarhus, Ordf. Mester i Frimurerlogen „Sct. Clemens“.

G. H. LASSON,
Ordf. Mester.

KONG CHRISTIAN DEN TIENDE OG DRONNING ALEXANDRINES ALDERDOMSHJEM, OPRETTET AF DANSKE FRIMURERE. I Anledning af Kong Christian den 10. og Dronning Alexandrines Sølvbryllup i 1923 blev der overrakt dem et blandt Frimurerbrødre i Ordenens VIII Provins indsamlet Beløb, til Anvendelse efter Majestæternes nærmere Bestemmelse. De meddelte, som Deres Ønske, at Beløbet anvendtes til Grundlag for Opførelse af en Alderdomsbolig Vest for Storebælt, fortrinnsvis for Frimurerbrødre og deres Enker, og der nedsattes en Komite til nærmere at undersøge, hvorledes Planen kunde realiseres. Det besluttedes, at det skulde ske snarest, og at Bygningen skulde rejses i Aarhus.

I December 1923 udsendtes da Cirkulære til samtlige Frimurere i den VIII Frimurerprovins med Henstilling om at yde Bidrag, og ved et i April 1924 afholdt Møde oplystes det, at Komiteen havde tænkt sig Bygningen opført paa en Grund ved Aaen i Aarhus paa Hjørnet af Loisegade og Grønnegade. Der nedsattes et Udvalg paa 21 Medlemmer med den Opgave at fremskaffe de fornødne Penge, og Udvalget satte det sig som Maal foruden de i Behold værende ved Indsamlingen blandt Frimurerne yderligere at fremskaffe 100,000 Kr. at betale ratevis i Løbet af 5 Aar. Fra Aarhus Kommune kunde forventes et Tilskud paa ca. 22,000 Kr. og endelig havde en anonym Giver paa Sjælland givet Tilsagn om 25,000 Kr. I Oktober 1925 oplyste Udvalget, at der var tegnet ialt 130,565 Kr. foruden fornævnte 25,000 Kr. Af Arkitekt Chr.

Früstück Nielsen var der udarbejdet foreløbige Planer, og der indhentes Tilbud fra Leverandører og Haandværkere. Grundstenen nedlagdes den 20. Juli 1926 af Kongen og Dronningen, og Byggeforetægenet skred saa hurtigt fremad, at Bygningen til April Flyttedag 1927 stod fuldt færdig, og Beboerne flyttede ind.

Alderdomshjemmets højtidelige Indvielse foregik den 23. August 1927, ligeledes i Overværelse af Kongen og Dronningen. Bygningen er treløjet med Facade mod 3 Gader, og den er opført i fire Etager med røde Facadesten og Tegltag og gør et smukt og monumentalt Indtryk. I Stueetagen er der 5 Butikker, og iøvrigt er der i 48 Beboelseslejligheder 5 Etværelses, 25 Toværelses, 17 Treværelses og 1 Fireværelses Lejlighed, alle med moderne Bekvemmeligheder.

Som Inspektør for Alderdomshjemmet antoges pens. Toldassistent Laurits Sørensen.

Hele Anskaffelsessummen udgjorde ca. 650.500 Kr. Byggeudvalget maatte til at begynde med nøjes med at bortgive 5 hele og 5 halve Friboliger, medens de øvrige Lejligheder indtil videre maatte bortlejes, men det er Hensigten, efterhaanden som Midlerne tillader det, at udvide Friboligernes Antal.

Alderdomshjemmets Fundats er underskrevet af Sct. Johannes Logen „Sct. Clemens“ Ordf. Mester, Læge G. Lassen, den 19. Januar 1927 og godkendt af Kongen den 15. Februar 1927. Herefter betragtes Alderdomshjemmet som en selvstændig Institution med sin separate Formue, men dog forsaavidt staaende i Forbindelse med Frimurerordenen, som dennes styrende Mester, for Tiden hans Majestæt Kong Christian den Tiende, er dens Protektor og øverste Styrer, og dens Bestyrelse udelukkende bestaar af Medlemmer af Frimurerordenen.

Bestyrelsen bestaar af 7 Medlemmer, hvoraf Formanden udnævnes og afskediges af Frimurerordenens styrende Mester. Af de øvrige 6 Medlemmer er 2 paa Valg hvert andet Aar.

Overlæge H. Selmer, 1952—78.

STATENS SINDSSYGEHOSPITAL VED AARHUS er oprettet 1852.

Ved Midten af det forrige Aarhundrede var der i den danske Stat 2 Helbredelsesanstalter for sindsyge: Sct. Hans Hospital ved Roskilde og Sindssygeanstalten ved Slesvig. I den øvrige Del af Landet var der i en Række Byer Opbevaringssteder for sindssyge — „Daarekister“ — stammende fra, at man i Begyndelsen af forrige Aarhundrede endnu betragtede Sindssygdom som et moralsk Onde, der maatte bekæmpes med Tvang og Straffe. Hensigten med disse Opbevaringssteder var saaledes ikke at helbrede de sindssyge, men alene den at tilvejebringe Sikkerhed for Samfundet. Selv om Opbevaringsstederne i Aarenes Løb blev en Del moderniseret, var Princippet dog kun at opbevare de sindssyge, ikke at helbrede.

Det var derfor af enorm Betydning, da der i 1847 blev bestemt, at der skulde oprettes en Helbredelsesanstalt for sindsyge i Nørrejylland for et Antal af 130 Patienter. Sjælen i disse Bestræbelser var Læge H. Sel-

mer, senere Hospitalets første Overlæge, som skarpt hævdede, at „Afsindighed var en legemlig Sygdom, uagtet den formelig ytrer sig med sjælelige Symptomer“. Det blev bestemt, at Anstalten skulde ligge i Nærheden af Aarhus, og at den skulde placeres saaledes, at den, om fornødent, ved Tilbygninger kunde afgive Plads for et større Antal sindssyge. Den endelige Bestemmelse blev, at Anstalten skulde ligge ved den nordlige Ende af Riisskov, og efter at den fornødne Jord var indkøbt, tog man fat paa Byggearbejderne, der dog hæmmedes en Del af Krigen. I 1850 kom Hovedbygningen under Tag, der blev anlagt Veje, og Dyrkning af Anstaltens Marker blev paabegyndt. I 1852 blev Anstalten forsynet med Møbler og øvrigt Tilbehør.

Hospitalet efter en Tegning fra 1858.

Den 11. Juni 1852 blev Læge H. Selmer udnævnt til Anstaltens Overlæge, og i Lobet af Sommeren blev alle Anstaltens Funktionærer og Betjente ansat og alle Forberedelser truffet, saaledes at Anstalten den 1. September 1852 kunde modtage sine første Patienter. Den kaldtes dengang Helbredelsesanstalten for afsindige i Nørrejylland eller Daareanstalten ved Aarhus. Ordet sindssygt var endnu ikke indført. Ordet „Jydske Asyl“, som bruges endnu, er ogsaa fremført af Selmer: Betegnelsen er laant fra England.

Anstalten i sin første Skikkelse bestod foruden af to lave Sidebygninger med Kontorlokaler mod Nord, Køkken og Vaskeri mod Syd, af selve Hovedbygningen med en Midterfløj med Kirke, Festsal og Overlægebolig. Nord og Syd for Midterfløjen og i Forbindelse med denne var Patientafdelingerne anbragt. Om Sengeafdelinger, hvor Patienterne laa i Sengen hele Dagen, var der ikke Tale. Anstalten var delt i forskellige Afdelinger for mere eller mindre urolige Patienter.

Da det var en Helbredelsesanstalt, maatte man i Overensstemmelse hermed udskrive de Patienter, der viste sig at være uheldbredelige, men det var overordentligt vanskeligt at faa disse Mennesker anbragt, og det blev derfor nødvendigt at forøge Anstalten med en Plejestiftelse for 270 Mennesker i Forbindelse med Helbredelses-

anstalten. Denne Forøgelse kostede 200,000 Rigsdaler. I nogle Aar efter Udvidelsen var Pladsforholdene gode, men saa begyndte Overfyldningen, som bevirkede, at mange Patienter maatte opfores paa en stadig voksende Venteliste. I 1877 blev Anstalten i Viborg aabnet, og denne optog 138 Patienter fra Aarhus-Anstalten, og Pladsforholdene blev da for en Tid gunstige. Kort Tid efter var Anstalten igen overfyldt ligesom de andre Statsanstalter. Ved forbedret Ventilation i Lokalerne blev det muligt at optage et ringe Antal Patienter mere, men Pladsen blev dog alligevel for lille.

Hovedindgangen 1931.

Da Overlæge Selmer 1878 trak sig tilbage afløstes han af sin mangeaarige Reserverelæge R. Holm. I hans Tid fandt en yderligere Udvidelse Sted, saaledes at man i 1888 havde Plads til 528 Patienter, men i Aarsberetningen for 1890 staar der, at Anstalten er beregnet til 540 Patienter. Siden 1888 er der ikke ved Tilbygninger skabt flere Patientpladser, men ved forskellige Forandringer i Afdelingerne, er der skabt flere Pladser for sengeliggende og vagttrængende Patienter, ligesom der flere Steder er skabt nok saa venlige og lyse Rum som de oprindelige. Plankeværker og høje Mure er erstattede med Gittere og levende Hegn. De hygiejniske Forhold er ligeledes forbedret betydeligt ved Indførelse af Vandklosetter, Badestuer og ved Fjernelsen af Svinestalden fra Staldgaarden til en særlig Bygning ude paa Marken. For at imødekomme Trangen til flere Pladser, blev der i 1903-04 oprettet 2 Filialer af Hospitalet, nemlig Raamosegaard for Kvinder og Dalstrup for Mænd.

Det første Skridt til Indførelse af Sygeplejersker paa Hospitalet blev gjort 1897, idet der da blev ansat en Sygeplejerske paa Mandsafdelingens Sygestue, nu er der ansat fuldt uddannede Sygeplejersker paa de fleste Afdelinger. Plejerspersonalet bestod tidligere af Personer uden særlig Uddannelse, men dette Forhold blev ændret ved Lov af 13. Maj 1911 om Ordning af Plejeforholdene paa Statens Sindssygehospitalet. Der blev bygget 3 Boliger for Plejere og Plejersker uden for Hospitalets Port, den derved indvundne Plads paa selve Hospitalet blev indrettet som Sygeafdeling. Siden 1924 har Patientantallet været ansat til 614 (308 Mænd og 306 Kvinder).

Af vigtigere Byggeforetagender og lignende foruden forannævnte skal anføres: I 1875-76 blev Hospitalets Grund mellem Haven og Stranden overskaaret af Aarhus-Grenaa Banen. Gartnerboligen blev opført 1882-83 og Ligkapellet i 1888-89. Den 25. November 1897 brændte Køkken og Vaskeribygningen, i hvis Kælder Maskinrummene var anbragt. Denne Begivenhed førte til det for Hospitalet gunstige Resultat, at der blev opført en særskilt Vaskeribygning, og et særskilt Maskinhus, og at Køkkenet fik en haardt tiltrængt Udvidelse. I 1899-1900 blev der anbragt nye Kloakled-

Hovedbygningen.

ninger samtidig med, der blev opført en Pumpestation ved Vandbassinerne og en højtliggende Vandbeholder. I 1900 blev der som nævnt indført Vandklosetter. I Tiden fra 1901 er der opført et Hus til Kusk og Avlskarl, 3 Huse til Boliger for 6 gifte Plejere, 1 Hus for Vægter og Fyrbøder, 1 Hus for gifte Assisterter, 1 Hus til Røgte- ren samt et Gymnastikhus. Desuden er der anbragt et Lynafledningsanlæg, og ned- lagt nye Gasledninger, og i 1913 blev Gasbelysningen afløst af et elektrisk Anlæg til Lys og Kraft. Kun Celleafdelingerne samt Maskinmesterboligen, Kontor-, Vaskeri- og Køkkenbygningerne opvarmes ved et Centralvarmeanlæg, der udgaar fra Maskinhu- set; i det øvrige Hospital finder Opvarmningen Sted ved Kakkelovne.

I Køkkenet, hvor der fændnu findes faststaaende Gryder af Kobber, tilberedes Maden hovedsagelig ved Dampopvarmning. Der forefindes endvidere et Komfur, et Køleanlæg, samt elektrisk drevet Eltemaskine, Kødhakkemaskine, Brødkæremaskine og en Kartoffelkoger. Der tilberedes Mad daglig til ca. 790 Personer.

Vaskeriet, hvor der vaskes ca. 12,000 Stk. Tøj om Ugen, er mere moderne ind- rettet med 3 Vaskemaskiner, 2 Vridemaskiner, 2 Damproller, der alle er elektrisk drevne, samt Skyllekar, alm. Maskinrulle og Tørreskab i Loftetagen.

Paa Systuen klippes og syes den største Del saavel af Underbeklædning og Blu- ser til Hospitalets Patienter og Familieplejepatienter som af Kjoler og Forklæder til Funktionærerne. Der repareres ca. 15,000 Stk. Tøj om Aaret. Der findes 6 Symaski-

ner, hvoraf de 2 er elektrisk drevne; en af dem er en Sadelmagermaskine til Reparation af Sejldugstøj.

I Maskinhuset findes 2 Dampmaskiner à 100 indic. H. K., 3 Kedler, 2 med 11 Atmosfærers og 1 med 7 Atmosfærers Tryk. Dampmaskinerne har hver sin direkte tilkoblet 53 K. W. Dynamo, der forsyner Hospitalet med elektrisk Lys og Kraft.

I Hospitalet findes i Kontorfløjen velindrettede Lægelokaliteter: Medicinstue, Laboratorium, Konferenceværelse og Biblioteksrum med en god videnskabelig Bog-samling. I den nordre Sidegaard er i 1903-04 opført et Gymnastikhus for Patienterne, og denne Bygning er nu indrettet saaledes, at den kan fungere som Biograf-teater.

Hospitalet optager fortrinsvis Patienter fra følgende Landsdele: Aarhus Amt med Undtagelse af Silkeborg Købstad samt Tyrsting og Vrads Herreder, Randers Amt med Undtagelse af Randers, Hobro og Mariager Købstæder, Aalborg og Nørre-Sundby Købstæder samt Hellum, Hindsted, Fleskum og Kær Herreder af Aalborg Amt, Hjørring Amt med Undtagelse af Øster Han Herred, Samsø af Holbæk Amt og Vejle Købstad samt Bjerring og Hatting Herreder af Vejle Amt. Hospitalet har 3 Forplejningsklasser. For Patienter hjemmehørende i Kongeriget Danmark med Undtagelse af København er Betalingen: 1. Forplejningsklasse 10 Kr. daglig, paa 2. Kr. 5,50 daglig og paa 3. Kr. 3,50 daglig. For uformuende Patienter, der er Medlem af en Sygekasse, er Betalingen paa 3. Forplejningsklasse dog kun 2 Kr. daglig. Udgifterne ved Sindssygeværnenet har ikke altid paahvilet Statskassen. Oprindeligt blev Omkostningerne ved Anstaltens Oprettelse, Udvidelse og Drift forskudsvis udredede af Statskassen, men mod Refussion af de vedkommende Amter i Forhold til deres Befolkningsantal. Dette Forhold blev først ændret ved Lov af 7. Maj 1884 om Udgifter ved Sindssygeværnenet og om Oprettelse af en Anstalt for sindssyge i Fyn, hvorefter Sindssygeanstalten ved Aarhus, Vordingborg og i Viborg fra den 1. April 1884 skulde overtages af Staten.

THUNE JACOBSEN,
Overlæge.

O. GULSTAD,
Afdelingslæge

A. LUND,
Hospitalsforvalter.

O. F. HASTRUP,
Hospitalsgartner.

Sindssygehospitalet ligger i Vejlbj Sogn, lidt nord for Riis Skov og Øst for Landevejen fra Aarhus til Grenaa. Paa en Strækning af ca. 285 m har det Grænse mod Aarhus Bugt. Det ligger ca. 25 m over Havets Overflade og fra dets Parker og Haver, der væsentlig ligger mod Øst, er der særdeles smukke Udsigtspunkter ud over Bugten. Hospitalets samlede Areal udgør 36,7 ha, hvoraf til Bebyggelse, Gaardsplads, Veje og Stier 9,1 ha, til Prydhaver, Park og Anlæg samt Kirkegaard 11,6 ha, til Køkkenhave ca. 11,3 ha, og til landbrugsmæssig Dyrkning ca. 4,7 ha. Det som Landbrug dyrkede Areal blev formindsket i 1924, da Koholdet blev nedlagt, saaledes at Hospitalet nu alene har Heste og Svin. Det indvundne Areal er indtaget til Dyrkning af et øget Antal Havesager og Kartofler. Opdyrkningen ledes af Hospitalsgart-

neren, som til Medhjælp har 1 Assistent, 3 Medhjælpere samt Patienter. Hospitalets Gartneri leverer dettes Forbrug af Frugt og Grøntsager.

AAGE THUNE JACOBSEN, Overlæge, R. D, er født den 12. Oktober 1875 i København, som Søn af Dr. med. Ludvig Jacobsen og Hustru Wilhelmine, f. Thune. Studentereksamen 1900, Reservelæge ved Middelfart Sindssygehospital 1906-15, Afdelingslæge ved Sindssygehospitalet ved Nykøbing Sj. 1915-21, Medlem af Udvalget af 1. November 1927-1. Juni 1928 angaaende Muligheden af Augustenborg Slots Anvendelse for Sindssygehospital, Næstformand for Jydsk medicinsk Selskab siden 1920, siden 1921 Overlæge ved Sindssygehospitalet ved Aarhus.

OTTO GULSTAD, Afdelingslæge, er født den 16. Maj 1883, som Søn af Maskinfabrikant Carl Gulstad og Hustru Anna, født Carlsen. Gift 1915. 1/2 Aars Specialistuddannelse i Paris, Specialist i Nerve- og Sindssygdomme, nu Afdelingslæge ved Sindssygehospitalet ved Aarhus.

ALBERT LUND, Hospitalsforstander og Kasserer, er født den 13. November 1870, som Søn af Amtsfuld­mægtig H. C. Lund, Vejle, og Hustru Albertine. Gift 1903 med Ingrid Lund. Præliminæreksamen, Assistent 1. Juni 1892, siden 1. November 1902 Hospitalsforstander ved Sindssygehospitalet ved Aarhus. Sogneraad­for­mand i Vejlbj Kommune 1907-13 og 1917-25.

O. F. HASTRUP, Hospitalsgartner, er født den 10. Januar 1885 som Søn af Proprietær O. F. Hastrup, Hjortshøj, og Hustru Kirstine. Gift 1914 med Karen Johanne Jensen. Gartnererelev paa Rosenholm, senere paa Vilvorde Havebrugsskole, Gartnerassistent 1907 og siden 1922 Hospitalsgartner ved Sindssygehospitalet ved Aarhus.

AXEL MARIUS HANSEN, Maskinmester, er født den 12. November 1883, som Søn af Værklører Hans Hansen og Hustru Anna Marie. Gift 1908 med Johanne Marie. Ansat som Assistent 1904, siden 1929 Ma­skinmester ved Sindssygehospitalet ved Aarhus.

HENRIETTE NIELSEN,
Oversygeplejerske.

WILHELM. SIMONSEN,
Oversygeplejerske.

KRISTIANE JENSEN,
Oversygeplejerske.

HENRIETTE NIELSEN, Oversygeplejerske, er født den 12. Juli 1873 i København, som Datter af Her­reekvi­perings­handler Peder Nielsen og Hustru Signe, født Lynge. Ansat paa Frederiks Hospital og Kommune­hospitalet i København, ansat som Sygeplejerske paa Sindssygehospitalet ved Aarhus 1907, Natoversygeplejer­ske samme Sted fra 1911 og Oversygeplejerske siden 1916.

VILHELMINE SIMONSEN, Oversygeplejerske, er født den 23. April 1886, som Datter af Gaardejer B. Simonsen og Hustru Larsine Christensen, født Degn. Uddannet paa Kommune­hospitalet i København. Sygeplejer­ske paa Skanderborg Sygehus 1910-14, ved Aalborg Amtssygehus fra 1914-16, Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af Sygeplejersker ved Statens Sindssygehospitalet, Medlem af Bestyrelsen for Vejlbj-Riisskov Sygekasse, siden 1917 Oversygeplejerske ved Sindssygehospitalet ved Aarhus.

KRISTIANE JENSEN, Oversygeplejerske, er født den 5. April 1885 i Tilst, som Datter af Tømrer Jens Jensen og Hustru Poulina, født Andersen. Uddannet som Sygeplejerske i Nykøbing S., senere paa Blegdams­hospitalet, København, siden 1914 ansat ved Sindssygehospitalet ved Aarhus, Oversygeplejerske samme Sted siden 1925.

JENNY HJELM, Oldfrue, er født den 24. Januar 1876, som Datter af Købmand H. Andersen, Sorø,

og Hustru Cathrine, født Hansen, Assistent ved Blegdamshospitalet, siden 1902 Oldfrue ved Sindssygehospi-
talet ved Aarhus.

ODA LYNGE, Køkkenbestyrerinde, er født den 29. September 1890, som Datter af Overinspektør
Johan Lynge og Hustru Ingeborg, født Salling. Siden 1921 ansat som Køkkenbestyrerinde ved Sindssygehospi-
talet ved Aarhus.

Ting- og Arresthuset.

AARHUS' ÆLDSTE KENDTE RAADHUS har ligget paa store Torv lige Vest for
Domkirken og var vistnok opført ved Midten af det 15. Aarhundrede. Det om-
byggedes fulstændig midt i det 18. Aarhundrede og fik 2 Stokværk, og hertil kom i
Begyndelsen af det 19. Aarhundrede en Tilbygning mod Syd for Hovedvagten. Det
nedbrødes i 1858. Den nuværende Bygning er opført i 1857 og kostede 58,000 Rd.
Den opførtes af Købstaden og Amtskommunen i Forening og ligger paa Iljørnet af
Domkirkepladsen og Mejlgade. Raadhuset er bygget af røde Mursten med hvide Baand
i Renæssancestil og efter Tegning af Bygningsinspektør C. G. F. Thielemann. Bygnin-
gen er i to Stokværk med Kælder og et fremspringende Midtparti. Det indre blev
ombygget i 1907-08 under Ledelse af Arkitekt Kühnel, Trappegangen blev smykket
med Glasmalerier af Professor Overgaard og Ombygningen kostede ca. 100,000 Kr.

TING OG ARRESTHUSET ligger paa Bispetofte og er opført i 1903-06 og ind-
viet den 9. Oktober 1906. Bygningen er opført efter Tegning af Arkitekterne K. A.
Ludvigsen og Jul. Hansen, København, og den ejes af By- og Amtskommune i For-
ening. Den bestaar af en Forbygning med to Fløje, alt i 3 Stokværk over Kælder,

og den er opført af røde Mursten paa Granitfod, samt en Bagbygning i 4 Stokværk, hvilken er Arresthus. Over Forbygningen, hvis Midtparti har et lille Fremspring og højere Tag, sidder en Tagrytter. Ved Indgangen er to Bronceløver og paa Hjørnerne to Broncelygter, hvis Forbillede er Lygterne paa Palazzo Strozzi i Firenze, samt to Stenlover, modelleret af Hansen-Reistrup. Tinghuset indeholder Lokaler for Dommerne, Politimesteren, Statspolitiet samt Mødesal for Aarhus Amdsraad, Bolig for Arrestforvareren samt Arkiv. Arresthuset indeholder 52 Enkeltceller og 7 Fællesceller samt 2 Sygestuer.

H. H. HVASS,
Kriminaldommer.

J. E. L. KNOX,
Dommer.

G. J. SPLETH,
Dommer.

E. HOECK.
Politimester.

H. H. HVASS, Kriminaldommer, R. af D., er født den 19. April 1864 paa Bidstrup i Granslev Sogn som Søn af Etatsraad, Kontorchef Frantz Hvass og Hustru Tychine, født de Lichtenberg, gift 1900 med Margrethe Winge, Datter af Prokurator Jørgen Winge og Hustru Caroline, født Lewerkhuusen. Student fra Randers Latin-skole 1883, cand. jur. 1890, ansat i Københavns Magistrat 1890, By- og Herredsfuldmægtig i Holstebro s. A., Byfogedfuldmægtig i Randers 1891, Fuldmægtig ved Hammerum Herred 1894, ved Lejre Herred 1908, Birkedommer i Muckadell m. fl. Birker 1911, Kriminaldommer i Aarhus siden 1919. Formand for Aarhus søndre Værgeraadskreds 1920-29, Revisor ved Nationalbankens Afdeling i Aarhus, Medlem af Bestyrelsen for historisk Samfund for Aarhus Stift, Medbesidder af det Hvassiske Familiefideikommiss og af det von Schiebell-Arenstorffske Fideikommiss.

J. E. L. KNOX, Dommer, R. af D., er født den 9. September 1867 i Helsingør som Søn af Byskriver J. Knox og Hustru Anna, født Lemmich, gift 1895 med Johanne Thiele, Datter af Instrumentmager J. C. Thiele og Hustru Emma, født Muus. Student fra Sorø Akademi 1885, cand. jur. 1890, Amtsfuldmægtig i Ringkøbing 1894, Auditor 1896, Herredsfoged i Øster Lisbjerg m. fl. Herreder 1911, Dommer i Ning, Hasle, Vester Lisbjerg, Framlev og Sabro Herreder fra 1919. Forsikringsraadets Tillidsmand fra 1908-11, Formand for Hornslet Sogneraad 1917 og for Randers Amds Fredningsnævn 1917, Medlem af Retsraadet 1919 og af Retsplejeudvalget 1919, Formand for Aarhus juridiske Forening, Medlem af Bestyrelsen for den danske Dommerforening 1919, Medlem af Aarhus Katedralskoles Forældrenævn 1919, Formand for Fredningsnævnet for Aarhus Amdsraadskreds fra 1922.

G. J. SPLETH, Civildommer, R. af D., er født den 26. December 1870 som Søn af Godsforvalter Frederik Spleth og Hustru Louise, født la Cour, gift 1903 med Elisabeth Brinkmann, Datter af Grosserer C. A. Brinkmann og Hustru Mathilde født Krogh. Student fra Roskilde 1888, cand. jur. 1895, Amtsfuldmægtig i Hjørring 1896 i Holbæk 1899, Byfoged i Thisted og Herredsfoged i Hillerslev-Hundborg Herreder 1918, Dommer samme Sted 1919, Civildommer i Aarhus siden 1930.

O. KRARUP, Dommer, R. af D., er født den 20. August 1872 som Søn af Rektor C. M. Krarup og Hustru Jacobine, født Lerche Jørgensen, gift med Elisabeth Hørning. Student fra Roskilde Katedralskole 1890, cand. jur. 1896, Amtsfuldmægtig i Sorø 1897, By- og Birkefuldmægtig samme Sted 1903, Fuldmægtig i Ø. Flakkøbjerg Herred 1907, Amtsfuldmægtig i Næstved 1911, Byfoged i Rønne 1917, Dommer i Rønne 1919, Dommer i Ning, Hasle, Vester Lisbjerg, Framlev og Sabro Herreder siden 1931. Formand for Administrationen for Ringsted Kloster og det Bøgelske Fideikommiss fra 1908, for den staaende Voldgiftsdomstol i Husdyrsager for Bornholms Amt fra 1917-31, for Fredningsnævnet for Bornholms Amt fra 1919-31, og for Rønne Værgeraad fra 1921-29.

O. HØEGH-GULDBERG, Politimester, R. af D., er født den 31. December 1874 som Søn af Overretssagfører J. Høegh-Guldberg og Hustru Johanne, født Burmeister, gift med Emilie Vestergaard. Student fra Aarhus 1892, cand. jur. 1900, Fuldmægtig ved Aarhus Stiftamt 1901, Byfogedfuldmægtig i Aarhus 1902, Borgmesterfuldmægtig samme Sted 1903, Politimester i Hasle, Vester Lisbjerg, Frainlev og Sabro Herreder siden 1919. Sekretær, Kasserer og Konsulent for Foreningen af danske Kirkeejere fra 1903-22, ledende Senior i Studenterforeningen i Aarhus fra 1928-30.

E. HOECK, Politimester, er født den 8. Oktober 1891 som Søn af Grosserer N. C. Hoeck og Hustru Sophie Kathrine, født Albertsen, gift 1920 med Ninna Sommerfeldt. Student fra Metropolitanskolen 1909, cand. jur. 1914, Byfogedfuldmægtig i Fredericia fra 1916-17, i Aarhus fra 1917-19, Auditor i Hæren med Garnison i Aarhus 1919, tillige Politifuldmægtig i Aarhus fra 1920, Politimester i Aarhus Købstad siden 1931.

N. CHR. MÜHLENSTETH, Politifuldmægtig, er født den 30. November 1883 paa St. Croix som Søn af Plantageejer Holger Riis og Hustru Fernanda, født Mühlensteth, gift med Emilie Ramskov. By- og Herredsfuldmægtig i Sæby 1914, Herredsfuldmægtig i Øster og Vester Herred 1918, Byfogedfuldmægtig i Varde 1919, Politifuldmægtig i Aarhus 1919.

KAREN SOPHIE PETRÆA BERLEME-NIX, Politifuldmægtig, er født den 29. Januar 1883 som Datter af Sognepræst Chr. Bruun og Hustru Cecilie, født Jensen, gift 1913 med Politifuldmægtig C. A. V. Berleme-Nix. Cand. jur. Politifuldmægtig i Aarhus.

CARL AUGUST VILHELM BERLEME-NIX, Politifuldmægtig og Politiaassistent, er født den 16. Februar 1877 som Søn af Professor, Dr. med. Frederik August Berleme-Nix og Hustru Marie, født Schroll, gift med Karen Sophie Petræa Bruun. Cand. jur. Politifuldmægtig og Politiaassistent i Aarhus.

PEDER NIELSEN PEDERSEN, Kriminalassistent, er født den 25. Marts 1880 som Søn af Forpagter Niels Pedersen og Hustru Maren, født Laursen, gift med Kirsten Nielsen. I 1905 ansat i Københavns Politi, 1907 i Frederiksberg Politi, 1909 Landbetjent i Lollands Nørre Herred, 1911 ved Statspolitiets Oprettelse ansat ved dette med Station i Nakskov, København, Horsens og siden den 15. April 1922 som Stationsleder for Statspolitiets Station i Aarhus. Kriminalassistent af 1ste Grad. I 1901 dekoreret med Mecklenborg-Schwerinske Redningsmedaille.

FRANDS CARL HOLM, Arrestforvarer, er født den 20.

Juni 1875 som Søn af Muremester Holm Steffensen og Hustru Maren, født Frandsen, gift med Olga Andersen. Lært Murerhaandværket, ansat ved Aarhus Politikorps 1904, forfremmet til Inspektionsbetjent 1914, til Overbetjent 1915, ansat paa Tinghuset siden 1923. I Bestyrelsen for Borgerforeningen i Aarhus. Tinghusforvalter og Arrestforvarer i Aarhus.

F. C. HOLM,
Arrestforvarer.

JYDSK TELEFON AKTIESELSKAB. I Løbet af 80-erne i forrige Aarhundrede blev der rundt om i Jylland dannet en Række smaa Telefonselskaber, som med Købstæderne som Centrur spredte deres Net udover Oplandet og besørgede Telefontrafikken i og mellem disse.

Paa Initiativ af Aarhus Telefonselskab, som var det største af dem, stiftedes i 1895 „Jydsk Telefon-Aktieselskab“, som omfattede Aarhus, Viborg, Ringkøbing, Randers, Aalborg og Hjørring Amter samt en Del af Skanderborg Amt. I 1914 overtoges Vejle Telefonselskab, og i 1922, samtidig med at der udstedtes en ny Koncession for Selskabet, overtoges „Forenede Sydjydske Telefonselskaber“, som omfattede Ribe og Resten af Skanderborg Amt. Endvidere blev af Staten købt dennes lokale Anlæg, som navnlig fandtes langs Vestkysten.

Da Selskabet stiftedes i 1896, var der omtrent 2500 Abonenter, hvilket Tal stiger jævnt indtil 30,000 i 1915, hvorefter der i Højkunjunkturernes Aar sker en meget

stærk Forøgelse til 60,000 Abonnenter i 1919. Med Udgangen af 1931 havde Selskabet ca. 87,000 Abonnenter.

Selskabet har sit Hovedsæde paa „Clemensborg“ i Aarhus, medens der er Distrikionskontor i Aalborg og Kolding.

Formand for Selskabets Bestyrelse er Kreditforeningsdirektør Carl Herforth, København, Næstformand er Bankdirektør Schack-Eyber, Aarhus. Den administrerende Direktor er cand. polyt. Ingeniør M. J. Wallmann. Ialt beskæftiger Selskabet ca. 2,400 Mennesker, hvoraf de ca. 220 ved Administrationen, ca. 630 ved Bycentralerne, ca. 460 ved Arbejdsstyrken, medens ca. 1120 er Landcentralbestyrere.

Af Samtaler er der i 1931 ført ca. 34.0 Mill. mellembys og ca. 103,8 Mill. lokale Samtaler.

Ledningsnettet ca. 55,000 km Dobbeltledning mellem Centralerne, og deraf de ca. 5000 km i underjordiske Kabler. Af de ca. 265,000 km Abonnentledning er de 165,000 underjordiske Kabelanlæg.

M. J. WALLMANN,
Telefondirektør.

MARTIN JOHANNES WALLMANN, Telefondirektør, R. af D., er født den 13. Januar 1877 i København som Søn af Fabrikant Joh. Wallmann og Hustru Doris, født Mund. Cand. polyt. 1900, Sekondløjtnant i Ingeniørkorpsen 1901, Ingeniørassistent ved Telegrafvæsenet 1903, Telegrafingeniør 1907, Chef for 2. Ingeniørdistrikt 1910, adm. Direktør for Jydsk Telefon-Aktieselskab 1919. Medlem af den militære Telegraf- og Telefonkommission fra 1911—19, Formand for Dansk Ingeniørforenings Afdeling for Aarhus og Omegn, Formand for Bestyrelsen for Falcks Redningskorps i Aarhus.

AARHUS TELEGRAFSTATION. For at sætte de østjydske Byer i telegrafisk Forbindelse med Omverdenen blev der i 1855 bygget en Telegraflinie fra Fredericia til Frederikshavn, og den 1. Januar 1856 begyndte Aarhus Telegrafstation sin Virksomhed i Lokaler paa Hjørnet af Rosensgade og Volden (1856—63). Efterhaanden som Korrespondancen voksede maatte Lokalerne udvides, og Telegrafstationen har derfor maattet flytte gentagne Gange og har i Aarenes Løb haft til Huse paa Fredenstov 7 (1863—74), Fredenstov 8 (1874—83), Mejlgade 6 (1883—1905) og siden 1905 i Post- og Telegrafbygningen, Kannikegade 16.

I 1895 blev der etableret Statstelefonledninger til de østjydske Byer, og fra Slutningen af 1895 blev Aarhus Telegrafstation udvidet til ogsaa at være Statstelefonstation.

Telegrafstationen, der er Knudepunktet for det nord- og midtjydske Statstelegraf- og Statstelefonnet, bestaar af en Telegrafafdeling, en Telefonafdeling og en Forstærkerstation. Telegrafafdelingen, der er monteret med 2 Wheatstonborde, 7 Fjernskriveapparater og 20 Morseapparater, besørger Telegrafkorrespondancen til de fleste midtjydske Byer.

I Finansaaret 1931—32 befordredes 270,000 Telegrammer, hvoraf de 140,000 var Transitlegrammer. Telefonafdelingen, der er monteret med 14 dobbelte Telefonborde, har direkte Telefonforbindelse med Hamburg, København, Kalundborg og Odense samt med de fleste jydske Købstæder.

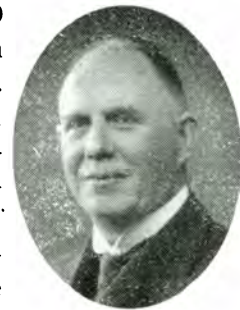
I Ojeblikket sker Telefoneringen paa Luftledninger undtagen paa Strækningen Aarhus—Aalborg, hvor der forefindes Jordkabel, men allerede i Løbet af 1933 vil Jordkablet Aarhus—Kolding kunde tages i Brug, og i Løbet af yderligere et Par Aar vil antagelig det planlagte, men endnu ikke bevilgede Jordkabel Køge—Kolding blive nedlagt, og Aarhus vil da have sine Telefonforbindelser med Udlandet, Øerne og alle østjydske Byer syd for Limfjorden sikrede mod Afbrydelser og Forstyrrelser paa

Grund af Vind og Vejr, og saaledes ikke være udsat for som f. Eks. i 1925 at blive omtrent afbrudt med Omverdenen.

P. ABRAHAMSEN,
Telegrafbestyrer.

I Finansaaret 1931—32 ekspederedes 600,000 Samtaler, hvoraf 370,000 var Samtaler til og fra Aarhus, og Resten Samtaler mellem andre Byer. Forstærkerstationen, der nylig er oprettet, og som først vil blive taget fuldt i Brug, naar Jordkabelanlægene København—Kolding—Aarhus er gennemført, varetager Tilsynet med og Pasning af de paa Telefonledningerne indskudte Telefonforstærkere og de til Simultantelegrafkredsløbene (Telegrafi paa Kredsløb, der samtidig benyttes til Telefoni) hørende Relæer m. m. samt foretager

BENTZEN,
Overkontrolør.

Kontrolmaalingen paa Kablerne. Ved Telegrafstationen er ansat følgende Personale: 1 Telegrafbestyrer, 1 Overkontrolør, 5 Overassistenter, 40 Assisterer, 30 Kontorister, 1 Overtelegrafbud og 8 Bude.

Telegrafstationen har haft følgende Bestyrere: J. P. G. B. Lund 1856—59, T. de Jermin 1859—70, H. D. C. Stamp 1870—1907, F. Herløv 1907—22, J. C. P. Rasmussen 1922—29, K. J. A. Lomholdt 1929—32 og P. Abrahamsen 1932.

P. ABRAHAMSEN, Telegrafbestyrer, er født den 25. Februar 1889 i København, indtraadt i Telegrafvæsenet den 6. April 1906, blev Assistent den 1. Marts 1914, Fuldmægtig i Generaldirektoratet den 1. August 1921, Overkontrolør den 1. September 1931 og Telegrafbestyrer i Aarhus den 1. September 1932.

AARIUS-HAMMEL-THORSØ JERNBANE. Første Gang der var Tale om en Jernbane mellem Aarhus og Hammel var i 1883 ved en politisk Sammenkomst, der afholdtes i Søbyvad Kro vest for Hammel, hvor Folketingsmand Niels Jensen, Toustrup, gjorde sig til Talsmand for Tanken. Efter den Tid drøftedes Spørgsmaalet om en Bane mellem Aarhus og Hammel meget ofte i de interesserede Kommuner, men der blev intet positivt foretaget. Paa et Møde i Aarhus d. 10. Maj 1890 vedtoges det at udsende Indbydelse til Aktietegning i en Jernbane fra Aarhus til Hammel med Tilslutning til Statsbanerne ved Aarslev Vigespor. Denne Aktietegning resulterede i, at bl. a. Hammel-Voldby-Søby Kommune tegnede Aktier til et Beløb af ca. 114,000 Kr., medens Aarhus By tegnede sig for ca. 75,000 Kr.

Under Baneprojektets Forberedelse begyndte man imidlertid at røre paa sig i Harlev-Framlev, Ormslev-Koldt og Viby Kommune for at faa Banens østlige Ende givet en mere sydlig Retning end tænkt, saaledes at Banen førtes syd om Brabrand Sø til Aarhus. Ikke mindst Beboerne i den vestlige Bydel og særlig i Vestergade rejste Krav om at Banen skulde føres ind til Aarhus med egen Station i Mølleengen. Projektet blev vedtaget saaledes, at Stationen kom til at ligge i Mølleengen.

Banens første Driftsbestyrelse kom til at bestaa af Fabrikant C. Jensen, Formand, Folketingsmand Niels Jensen, R. af D., Toustrup, som Repræsentanter for de private Aktionærer, Toldkasserer, Greve Trampe, R. af D., Aarhus, valgt af Finansministeriet, Birkedommer Krarup, R. af D., Hammel, valgt af Trafikministeriet, Kaptajn Simesen, valgt af Aarhus Amtsraad, Landstingsmand Ole Jensen, Nygaard, valgt af Skanderborg Amtsraad, Grosserer Hans Schorup, valgt af Aarhus Kommune, Landinspektør, Sogneraadsformand Langballe, Hammel, valgt af Hammel-Voldby-Søby Sogneraad,

Sogneraadsformand, Gaardejer L. P. Kjeldsen, Farre, valgt af øvrige andelshavende Sogneraad i Skanderborg Amt, Gaardejer Jens Rasmussen, Skiby, og Gaardejer H. P. Rasmussen, Herskind, valgt af andelshavende Sogneraad i Aarhus Amt.

Af Aarhus-Hammel-Thorsø Jernbane er Strækningen Aarhus-Hammel bygget i Aarene 1899—1902 i Overensstemmelse med Lov af 8. Maj 1894 og Eneretsbevilling af 30. Juli 1898, medens Strækningen Hammel-Thorsø byggedes i Aarene 1912—14 i Henhold til Lov af 27. Maj 1908 og Eneretsbevilling af 21. Juni 1926. Banen drives af A S Aarhus-Hammel-Thorsø Jernbaneselskab, som har Hjemsted i Aarhus, og hvis Vedtægter er approberet af Ministeriet for offentlige Arbejder den 29. Juni 1926. Selskabets Bestyrelse bestaar af Overretssagfører Ad. Eriksen, Hammel, Amsraadsmedlem P. Porse, R. af D., Galten, Gaardejer R. P. Lundgaard, Herskind, Folketingsmand J. Chr. Jensen, Lillering, Folketingsmand, Lærer Kammersgaard, Hasselager, Amsraadsmedlem Chr. Pedersen, R. af D., Edslev, Førstelærer A. Jensen, Hammel, Konsul, Byraadsmedlem P. Pedersen, R. af D., Aarhus, Skomagermester R. Rasmussen, Hammel, Sogneraadsformand Johs. Jensen, Dallerup, Gaardejer, Sogneraadsformand R. Porse, Haslevholm, Amsraadsmedlem M. Byriel, R. af D., Lyngby, og Landsretssagfører Holst-Knudsen, Aarhus. Driftsbestyrer er H. H. Buttenschøn, Revisor er Politimester N. P. Nielsen, Silkeborg.

HANS HENRIK BUTTENSCHØN, Driftsbestyrer, er født den 5. Juni 1884 som Søn af Købmand Joachim Buttenschøn og Hustru Kirstine, født Jensen. Gift 1911 med Birgitte Nielsen. Realskoleeksamen fra Hammel Realskole 1901, Trafikelev ved Hammel-Aarhus Banen 1903, Assistent 1907, Overassistent 1918, siden 1928 Driftsbestyrer og Stationsforstander i Aarhus.

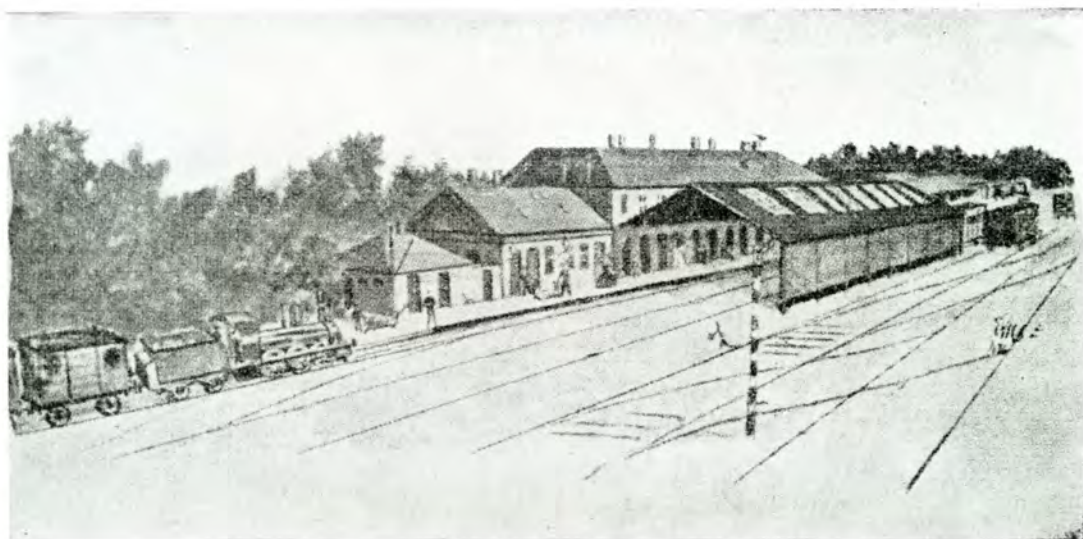

H. H. BUTTENSCHØN
Driftsbestyrer.

STATSBANERNE I AARHUS. Oprindelsen til det første jydsk Baneanlæg fremkom allerede i Aaret 1846 ved et Forslag fra Viborg Amts landøkonomiske Forening, men Projektet kom ikke længere end til Papiret. I 1852 skabte den engelske Stor-Ingeniør Sir Morton Peto igen Liv i Planerne ved at andrage om Koncession paa Baner i Jylland. Ud af disse Planer kom der i 1862, nøjagtig den 3. September, den første Bane i Nordjylland: Aarhus—Randers.

I Aarhus vakte den nye Bauegaard megen Opmærksomhed ved sin Størrelse, den rummede tre Ventesale, Post- og Restaurationslokaler og den overdækkede Peronhal, som man var meget imponeret af. Ikke mindst Beundring vakte den fjorten-kantede Lokomotivremise med den smukke Kuppel og det syvkantede Taarn. Aarhus By stod paa den anden Ende, da Festdagen, den 3. September oprandt. Lang Tid i Forvejen havde Befolkningen fulgt Anlægsarbejderne med den største Interesse og spændt afventet det Øjeblik, da „Damphesten“ skulde skabe en „moderne“ Forbindelse mellem de to Byer Aarhus og Randers. Der var derfor livlig Færdsel ad den smalle Sti gennem „Gartner Jensens Have“, der dengang var den vigtigste Adgangsvej for gaaende til Banegaarden. Denne Sti er nu den stærkt befærdede Ryesgade. I Aarhus laa en engelsk Dampyacht flagsmykket fra Mastetop til Ræling; Yagten tilhørte Sir Morton Peto, som var ankommet Dagen før. Fra Korsør stævnede Postskibet „Freyer“ ind i Aarhus Bugt med Ministrene ombord, og endelig kom ombord paa „Slesvig“ Frederik den 7. og Grevinden. Den kongelige Majestæt blev, trods Stormvejr, modtaget med Illumination og Fakkeltog med Musikkorps. Kl. 9¹/₂ blev

Banegaarden forevist Forsamlingen, og Kl. 10 rullede det første Tog afsted, mens Vejene paa begge Sider af Jernbanen var fyldt af nysgerrige Tilskuere. Banen blev straks stærkt benyttet af Publikum. Billetpriserne Aarhus—Randers 3. Kl. var 1 Rigsdaler, Dobbeltbillet 1. Rd. og 2 Mark. Toghyppigheden var dog ikke imponerende. Der gik fra Aarhus Tog Kl. 10 Formd. og Kl. 6 Eftermiddag og fra Randers 7¹/₂ Formiddag og 3¹/₂ Eftmd. Den første Køreplan blev stærkt kritiseret af Postvæsenet, der ønskede et tidligere Morgentog af Hensyn til Posten, og i lang Tid forargedes Pressen over, at Postdeligensen skulde køre mellem to Jernbanestationer. Disse Begyndervanskeligheder tog deres Tid, og Jernbanen gled ind i en rolig, solid Tilværelse, indtil Krigen 1864 ogsaa greb ind i denne Virksomhed. Driften maatte standse nogen Tid, og Fjenden sprængte Jernbanebroen ved Langaa i Luften, og de første Maaneder efter Trafikkens Genoptagelse maatte man sejle Passagererne over Gudenaai i Baade. Stationsbygningen blev desuden indrettet til Lazaret og til Indkvartering af Mandskab og Heste, saa det var ikke underligt, at Driftaaret 1864—65 gav et dundrende Underskud.

Aarhus Hovedbanegaard 1862.

Medens Aarhus By, væsentlig paa Grund af sin gode Beliggenhed som Havneby, stadig voksede sig større, og eftersom Jernbanenettet udviklede sig, blev den første Banegaard for lille. Den ny Banegaard byggedes i 1885. Den var en Del større end den første og gav bl. a. i sin overste Etage Plads til Administrationskontorer for Trafikafdelingen, men egentlig praktisk var den ikke indrettet. Særlig var Adgangen fra Forhallen til Perronerne daarligt indrettet, idet den nemlig førte gennem en 5 Alen bred Korridor, og lige paa dette Sted mødtes de stedse voksende modgaaende Strømme af rejsende. Var Forholdene daarlige for Publikum, var de ikke bedre for det arbejdende Personale. Banegaarden laa klemt inde, Byens tiltagende Bebyggelse voksede med rivende Hast. Allerede omkring Aarhundredeskiftet var der Tanker fremme om en ny Banegaard, men der skulde dog gaa mange Aar, før Planen blev til Virkelighed. I Aarhus var der nemlig to Forslag fremme: Den første gik ud paa at lade Godsbanegaarden blive, hvor den var, og at flytte Personbanegaarden ud i Mølleengen. Den anden at bygge Godsbanegaarden i Mølleengen og Personbanegaarden paa den gamle Plads. Efter en lang Strid mellem de forskellige interesse-

rede blev den sidste Plan vedtaget. Bygningen af den nuværende Banegaard har krævet meget betydelige Anlæg af nye Gader, og den har medført at en Mængde Ejendomme har maattet jævnes med Jorden. Tanken at hæve Ryesgade og opfylde Banegaardspladsen fik Byraadets Tilslutning, og efter en Forhandling med Statsbanerne blev den vedtaget. Efter at flere Bygninger var revet ned, og den nye Parkalle gennemført, kunde man tage fat paa de store Jordarbejder. Det var i 1921, og da man var færdig med den ny Bruunsbro og Gaden var fyldt op til den, kunde man tage fat paa at bygge den midlertidige Banegaard. Denne interimistiske Jernbanestation, der var opført af Træ, mindede mindst af alt om en Banegaard i en Storstad. Og Byens Besøgende fik ikke noget særlig Indtryk af Aarhus. Men nu da dens Mission er endt, vil man vist erkende, at den har gjort forbavsende god Fyldest, og at den har klaret Trafikken udmærket.

Aarhus Hovedbanegaard af 1884.

Den nuværende Banegaard blev indviet den 15. Juli 1929. Ved Udformningen af Personbanegaarden har man som ved større moderne Gennemkørselsstationer andetsteds, hvor det er økonomisk forsvarligt, søgt at komme bort fra den overlevede Form, hvor Forplads, Ventesale og Perroner ligger tilnærmelsesvis i samme Højde, og hvor der som Regel umiddelbart ved Hovedbygningen er placeret en Hovedperron med Tunneladgang til de øvrige mellem Sporene beliggende Perroner, idet de mange Trapper, der er nødvendige ved en saadan Ordning, volder de rejsende unødvendigt Besvær. Under Udnyttning af Terrænforholdene lægges den moderne Gennemkørselsstation enten indbygget under Sporene med lav Forplads, og Trappeopgange til Perronerne, eller udbygget over Sporene med Forplads i Højde med Hal og Ventesale og Trappenedgange til Perronerne. Sidstnævnte Type er anvendt ved Aarhus Personbanegaardsanlæg. Den oprindelige Plan for Hovedbygningen er gennem Bygeaarene undergaaet betydelige Ændringer. Oprindeligt var Hovedbygningen projekteret i 3 Etager og med en Facadelængde paa ca. 107 m, men dette Projekt blev 1924 paa Foranledning af Ministeren for offentlige Arbejder formindsket til en Bygning i 2 Etager og med en Facadelængde paa ca. 70 m. En saadan Nedskæring vilde imidlertid helt have forstyrret Harmonien i Banegaardspladsens

Den midlertidige Banegaard 1928.

Omgivelser og odelagt den arkitektoniske Helhed, som der var opnaaet Enighed om at gennemføre. Alle Kræfter blev sat ind for at afværge „Attentatet“, hvilket ogsaa lykkedes. Der blev optaget Forhandlinger med Postvæsenet om en Fællesbygning for Postvæsenet og Statsbanerne, idet de af Postvæsenet tidligere erhvervede Byggegrunde ved Brunsbroen da skulde søges afhændet til Aarhus Kommune. Ved en Forhandling mellem de tre interesserede Parter opnaaedes Enighed om Opførelse af den nu fuldfærdige Fællesbygning og om Aarhus Kommunes Overtagelse af Postvæsenets Byggegrunde. Den nuværende Banegaard har en Facadelængde paa 107 m og desuden en Vinkelfløj, der delvis lukker Pladsen mod Øst. Vinkelfløjen, en Del af Stueetagen samt hele første, anden og tredje Sal af den østre Fløj er forbeholdt Postvæsenet, der med et Tilskud paa ca. 650.000 Kr. har deltaget i Udgifterne ved Bygningens Opførelse, heraf 150.000 Kr. som Betaling for Byggegrunden. Statsbanernes Publikumslokaler og Stationskontorer optager Bygningens Midterparti og Udbygningen over Sporene, medens vestre Fløj delvis er disponibel til Udlejning. Bygningen er i Overensstemmelse med et af Byen udtalt Ønske opført af gule haandstrøgne Mursten, et Materiale, der ogsaa er krævet anvendt som Facadesten til de Bygninger, der omgiver Banegaardspladsen. Frontpartiets Søjler, Facadens Baand og Gesimser er udført af Bremersandsten. Bygningen dækker et Areal paa ca. 4200 m². Forhallen har et samlet Gulvareal paa ca. 750 m², og paa et Areal af 400 m² har Hallen en Højde af 14 m. Til højre for Hallen findes Billetsalg, Køreplansrum og Rejsegodsekspedition. Til venstre for Forhallen findes Restaurationslokalerne, Ventesalene, Garderobe og Toiletter. For Enden af Forhallen fører en ca. 9 m. bred Ventehal ud over Sporene, og herfra er der tre Trappeadgange til Perronerne. Parallel med Ventehallen strækker sig den i Forbindelse med Rejsegodsekspeditionen liggende Bagagegang, der ved Elevatorer er sat i Forbindelse med Bagageperronerne. Paa første Sal findes forskellige Lokaler for Statsbanekontorer. Paa anden Sal findes bl. a. Stationsforstanderens Lejlighed og Kontorer for Distriktets Signaltjeneste, medens Tagetagen bl. a. rummer

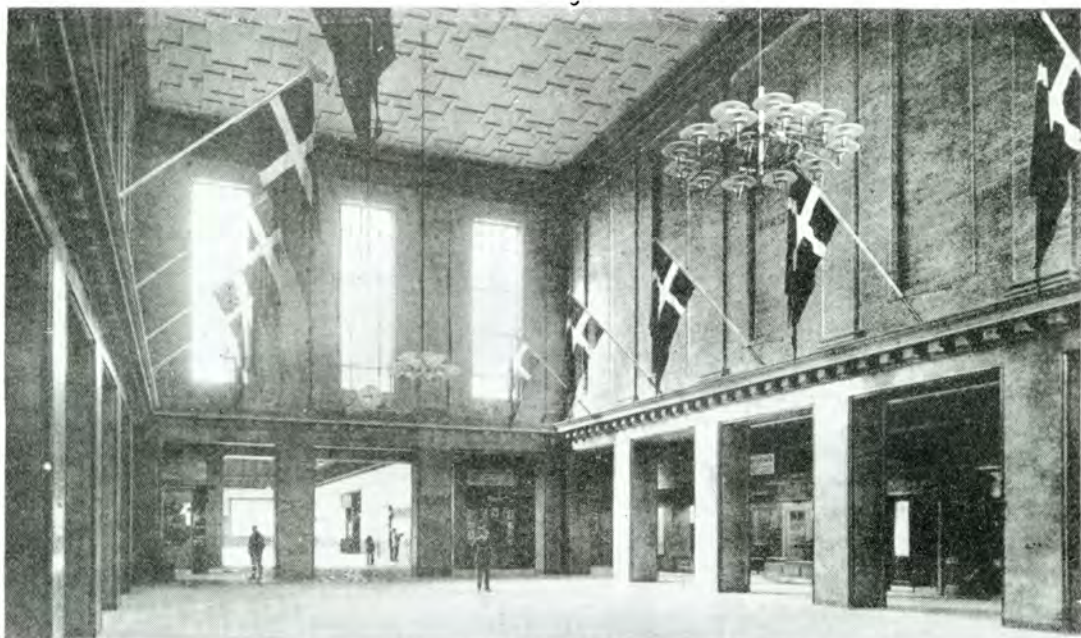

Aarhus Banegaards Hovedbygning.

Depot for fundne Sager samt det jydsk-fynske Bibliotek for Statsbanernes Personale. Der er installeret en Del store Elevatorer til Befordring af Rejsegods og Post. Perronerne har en Længde af ca. 260 m. og en største Bredde af 12,5 m. maalt fra Spormidte til Spormidte. Paa Perronerne er opstillet Bænke, Drikkevandskummer og Togvejvisere, der angiver Togretning, Togets Art og Afgangstid, ligesom de bærer Perronuret. Mellem Hovedperronerne ligger de lavere Bagageperroner, der har Forbindelse med Postfløjen og Ilgodsvarehuset. Den Del af Perronerne, der ligger mellem Hovedbygningen og Brunsbro, er overdækket med en ca. 3600 m² stor Perronhal, der er forsynet med Ovenlys. Taget bæres af 4 Rækker Gittersøjler af Jern, og Spærfa-gene er Gitterbuer af Træ, bygget som Tre-Charniersbuer med Trækstang. Den overste Halvdel af Tagfladerne er formet som Røggapper afdækket med Monierglas, og de tre Buefag i Hallens østre Ende er udfyldt med Katedralglasruderne til Søjlehovederne. Sporskiftning og Signaltjeneste bliver betjent elektrisk, ialt vil ca. 160 Sporskifter og ca. 50 Signaler betjenes fra Posterne.

Umiddelbart for Hovedbygningen er Ilsgodsvarehuset beliggende med Adgang fra Fredensgade. Foruden det ca. 430 m² store Varerum rummer Bygningen de fornødne Expeditionslokaler, Opholdsværelser m. m. og Læsningen foregaar fra en kam-formet Vareperron med ca. 90 m. Sporplads. Øst for denne Bygning er opført en Værksted og Lagerbygning for Signaltjenesten, samt en Del mindre Bygninger indeholdende Tømrerværksted og Lager for Banetjenesten og Søfartstjenesten, alle med Sporadgang. Udgifterne til Personbanegaarden var omtrent 11 Mill. Kr. foruden ca. 2,3 Mill. Kr. Ekspropriationsudgifter. Personbanegaardsanlæggene, der beslaglægger et Areal paa ca. 46 ha., har en samlet Sporlængde paa ca. 45 km. og et bebygget Areal paa ca. 6900 m².

Godsbanegaarden, hvis monumentale Hovedbygning og mægtige Varehus paa Skovgaardsgade sætter sit Præg paa denne Bydel, er taget i Brug 1923. Den store Hovedbygning forbinder de to Varehusfløje, af hvilke den for afgaaende Gods er ca. 150 m. lang og 18 m. bred, den for ankommende Gods er ca. 130 m. lang og 15 m.

Forhallen i Aarhus Hovedbanegaard.

bred. Varerummet er frit for Sojler, idet Taget bæres af Tre-Charniers Træbuer. Paa Afgangssiden findes overdækkede Tungeperroner, hvorfra kan læsses paa een Gang 35 Jernbanevogne. Paa Ankomstsiden overdækkede Kamperroner med Plads til 20 Vogne. Paa Godsbanegaarden findes endvidere en stor Side og Enderampe med en 12,1 m. Drejeskive, 2 Kraner, Folde og et Vognvaskeanlæg for Kreaturvogne, Ishus, Tørrehus for Presseninger samt en Del mindre Bygninger. Anlæggene beslaglægger et Areal paa ca. 30 ha., med et bebygget Areal paa ca. 6800 m²; den samlede Sporlængde er ca. 17 km.

Rangerbanegaarden er en fuldt moderne Rangerstation og den første af sin Art her i Landet, idet den udelukkende er indrettet til Tyngdekrafttrangering; Fremgangsmaaden ved Rangeringen er fortalt i korte Træk følgende: En Rangermaskine fører Trækket ud paa et Udtrækkspor i Banegaardens vestlige Ende, og herfra trykkes Vognene op over en Rangerryg en kunstig fremstillet Pukkel, hvorfra de ved Tyngdekraften løber ned over en Sporskiftegruppe og fordeles paa den saakaldte „Strækningsrist“ en Sporgruppe, foran hvilken der findes en hypermoderne saakaldt Skinnebremse, der ved en hydraulisk Mekanisme regulerer Vognenes Fart. Fra Strækningsristen, der er paa 13 Spor, skydes Vognene over 2. Rangerryg, hvorfra de fordeles efter Stationer til den nedenfor liggende „Stationsrist“. Denne ligger med Fald, saaledes at Vognene uden Lokomotivhjælp ved Videreløb kan samles paa „Afgangsristen.“ Rangerbanegaarden er meget rigeligt belyst; dens Længde fra Rangerhoved til Afgangsristens nederste Ende er ca. 2,5 km. og den samlede Sporlængde ca 19 km. Rangerbanegaarden blev taget i Brug 1925.

Lokomotivremissen, der ligeledes er taget i Brug 1925, er en stor rektangulær Bygning, med Plads til lidt over 50 Lokomotiver. Ved Bygningen af Remisen maatte man, paa formedelst den sumpede Grund, nedramme ca. 3000 Stk. 16-20 m. lange Granpæle.

Personvognsristen er et vest for Fr. Alle Broen liggende Sporsystem, som anvendes

Bruunsbro og Perronanlægene.

til Opstilling og Rengøring af Personvogne. Her findes store Vaskeanlæg, Støvsugeanlæg og mange andre tekniske Indretninger for Personvognes Istandgøring.

Til Aarhus Banegaard hører endvidere de meget betydelige Sporanlæg ved Havnen. Disse Sporanlæg er, efterhaanden som Havneudvidelserne er skredet frem, forøget stærkt de senere Aar og dermed den meget betydelige Rangering og store Vognbefordring fra og til Havnen.

Østbanegaarden, der ligger mod Nord i Byen ved Østbanetorvet, hører ligeledes under Statsbanerne. Østbanegaarden er opført 1877 og er Udgangspunkt for Aarhus-Ryomgaard-Grenaa Banen.

G. A. AALBORG,
Distriktschef.

V. J. LARSEN,
St. Forstander.

J. M. GROTH,
St. Forstander.

H. SCHMEDES,
Signalinspektør.

GUNNAR ANKER AALBORG. R. af D. og DM. Distriktschef, er født den 3. Januar 1872 som Søn af Distriktslæge paa Samsø P. N. Aalborg og Hustru Frederikke, født Seeler. Gift 1907 med Edle Sinding. Student (Metropolitanskolen) 1890, cand. jur. 1897, Aspirant ved D. S. B. samme Aar, Fuldmægtig 1899, Trafikinspektør 1907, Trafikinspektør af 1. Grad og 4. Trafiksektion 1916, ved Trafiktjenesten i 1. Distrikt 1920, Distriktchef og Chef for Statsbanernes 2. Distrikt fra 1922.

VILHELM JØRGEN LARSEN, Stationsforstander, R. af D., er født den 23. April 1869 som Søn af Sadelmagermester Jørgen Larsen, og Hustru Anna Marie Vilhelmine, født Schledermand, Gift 1899 med Laura Dagmar Helga Thomsen. Ansat som Aspirant ved D. S. B. 1886, Assistent 1888, Overassistent 1915, Kontrolør 1918, siden 1926 Stationsforstander for Aarhus H. Næstformand ved 1. Regiments Soldaterforenings jydsk Afdeling.

JOHAN MARIUS GROTH, Stationsforstander, er født den 3. Januar 1872 som Søn af Baneformand Jens Fr. Groth og Hustru Johanne, født Jensen. Gift 1917 med Agnes Pouline Jensen. Præliminæreksamen 1889 i Horsens, ansat ved D. S. B. i Aarhus 1. April 1891, Assistent 1893, Overassistent 1916. Stationsforstander i Tolne 1920, Stationsforstander i Bjerringbro 1928. Siden 1931 Stationsforstander ved Aarhus Ø.

HUGO SCHMEDES, Signalinspektør, R. af D., er født den 1. December 1880 som Søn af Distriktslæge Johs. Schmedes og Hustru Hilda, født Juhl. Gift 1914 med Johanne Melgaard. Cand. polyt. 1906, Bygningsingeniør, Ingeniørassistent ved Statsbanerne 1915, Baneingeniør 1916, Signalinspektør ved Statsbanerne 1921.

A. ROULUND,
Overbanemester.

S. A. SØLLING,
Overbanemester.

A. C. KIHL,
Chef f. Centralværkstedet.

N. V. MOSBECH,
Ingeniør v. D. S. B.

AXEL ROULUND, Overbanemester, er født den 25. Maj 1878 som Søn af Tømmerformand i København Hans Roulund og Hustru Anine Petrine, født Tarp. Gift 1903 med Anna Helene Truesen Lindquist. Uddannet som Arkitekt ved Teknisk Skole i København og Kunstakademiet i København, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Baptistmenighed, Formand for Retsforbundets Aarhuskreds. Overbanemester ved D. S. B. i Aarhus.

SAMUEL ANTON SØLLING, Overbanemester, er født den 28. August 1881 som Søn af Købmand H. C. M. Sølling og Hustru Christiane Sølling, gift 1911 med Regine Kragh. Bygningskonstruktør 1904, Sekondløjtnant 1905, Bygningskonduktør 1904-12, ansat som Tegner ved D. S. B. 1912, Siden 1920 Overbanemester i Aarhus. Medlem af Jernbaneforeningens Hovedbestyrelse.

AURELIUS CARL CHRISTIAN KIHL, Chef for Statsbanernes Centralværksted i Aarhus, R. af D., er født den 28. Juli 1874 som Søn af pens. Værkfører i Marinen Carl Jacob Kihl og Hustru Tageline, født Hansen (død 1927). Gift 1913 med Mary Pedersen. Præliminæreksamen, Mekaniker 5½ Aar, cand. polyt., Maskiningeniør, Konstruktør af Københavns Flydedok (2 Aar). Ingeniør ved Gebr. Körtling, Hannover, i 1½ Aar. Ansat ved Statsbanerne 1905.

NIELS VINGE MOSBECH, Ingeniør ved D. S. B., er født den 4. Januar 1886 som Søn af Snedker Niels Mosbech og Hustru Christiane Marie Mosbech. Cand. polyt., ansat som Ingeniør ved Statsbanerne i Aarhus.

SIGNE EMILIE MARIE FREMMING, Trafikkontrolør, er født den 21. Juli 1886. Ansat ved 2. Distrikt i Aarhus.

HANS CHRISTIAN MADSEN TVENGE, Banebestyrer, R. af D., er født den 25. Juni 1876 som Søn af Gaardejer N. Madsen og Hustru Kirstine, født Hansen. Gift 1902 med Anna Køthe. Cand. polyt. 1901, Aspirant ved D. S. B. s. A., Ingeniørassistent 1907, Baneingeniør 1914, Baneingeniør af 1. Grad 1918, siden 1925 Banebestyrer i Aarhus.

SVEND AAGE FISCHER, Baneingeniør, er født den 28. Juli 1884 som Søn af Bankdirektør Jens Fischer og Hustru Henriette Sofie Fischer. Gift 1925 med Ville Fischer. Cand. polyt. Baneingeniør ved D. S. B. i Aarhus.

KAJ TOBIAS v. HERBST, Laboratorieforstander, er født den 30. August 1891 som Søn af C. A. T. v. Herbst og Hustru A. E. A., født Aubertin. Gift 1927 med Mary Andersen. Cand. polyt., Laboratorieforstander ved Statsbanerne.

AARHUS ELEKTRISKE SPORVEJE er aabnet for Driften den 4. Juli 1904 og er anlagt af et privat Selskab. Linien gik da kun fra den sydlige Ende af Dalgas Avenue og til Trøjborgvej. Den 1. Januar 1928 overtog Aarhus Kommune Aarhus elektriske Sporvejsselskab. Til Vurdering af Selskabets Værdier nedsattes i Henhold til Koncessionen en Taxationskommission, efter hvis Vurdering der optoges en Forhandling mellem Selskabet og Byraadet.

Det endelige Resultat blev at Kommunen overtog Sporvejsselskabet for en samlet Værdi af Kr. 1.243.392.08. Kommunen gik straks i Gang med at udvide Sporvejene og at forbedre Skinnenettet, der praktisk talt var slidt op. Der udvidedes med en Linie 2 fra Banegaardspladsen gennem Frederiksalle til Harald Jensens Plads, og en Forlængelse af Linie 1 fra Trøjborgvej gennem Tordenskjoldsgade-Marienhundsalle til Skovfaldet Riis Skov. Samtidig paabegyndte man at gennemføre Dobbeltspor, idet det enkelte Spor med Viger her og der medførte en Trafik, der ikke mere var anvendelig i den nu stærkt forcerede Tid. Dette Arbejde afsluttedes i Aaret 1931-32 og medførte en Ændring af Køreplanen og en forøget Korselshastighed, hvilken modtoges af det kørende Publikum med megen Tilfredshed.

Disse store Arbejder og Udvidelser samt Anskaffelse af 3 nye, moderne danske Sporvogne leveret af „Scandia“, Randers, har kostet Sporvejene ca. ½ Million Kr., der er taget ud af Driften. Ved Siden af disse nødvendige Udgifter har Sporvejene forrentet Overtagelssummen med 6 pCt. og afdraget ca. 75.000 Kr. Til Forrentning og Afdrag opfortes paa Budgettet 1932-33 Kr. 114,491,59.

Da Sporvejene i 1931 var moderniseret og udvidet, drøftede Udvalget for Aarhus Sporveje at paabegynde Trafikeringen af de Kvarterer i Byen, der ikke havde Forbindelse med Sporvejene og foreslog Aarhus Byraad at oprette et Par Automobileruter. Den ene Rute skulde gaa fra Stadion over Banegaardspladsen, Vesterbro Torv til Kaserneboulevarden, og den anden fra Christiansbjerg over Havnen, Banegaardspladsen, Vesterbro Torv til Vestre Kirkegaard og Hasle. Til at betjene de to Ruter foresloges anskaffet 10 Automobiler og endelig foreslog Udvalget at udvide Sporvejenes Værksteder og tilbygge Remissen en Sporvognsremisse og en Automobilhal. Hele Udvidelsen ansloges til ca. 400,000 Kr. Byraadet tiltraadte Forslaget og senere en Indstilling om at acceptere et Tilbud fra „De forenede Automobilfabriker“ paa 10 Stk. Trambusser til Brug ved de ovennævnte Automobileruter. Disse Trambusser blev indsat i Driften i 1932 og staar paa Banegaardspladsen i Forbindelse med de elektriske Sporveje, saaledes at man kan løse Omstigningsbillet fra Bus til Sporvogn.

Ved det for Aaret 1931-32 af Byraadet godkendte Regnskab, viste Sporvejene at have givet 20,000 Kr. mere i Overskud end budgetteret.

AARHUS TOLDSTED. Ingen ved, naar et Fartøj første Gang har søgt Læ og Ankerplads i Aarhusaaens Udløb, — det saakaldte „Mindet“ — og derved „aabnet“ Aarhus Havn, men det ligger nær at antage, at Byens første Indvaanere er kommet ad Sovejen og har her fundet gode naturlige Betingelser for baade Havn og Boplads. Byens og Havnens Historie indtil i Dag bekræfter tilfulde, at de ikke saa forkert.

Tidligt fik Aarhus Havn og Toldvæsenet noget med hinanden at gøre.

Salmonsens Leksikon (Bind 23, Side 565) meddeler f. Eks., at i Kong Kristoffer den Andens Haandfæstning af 1320 nævnes en Told, som Kongen faa Aar efter lod opkræve i Aarhus og Kalundborg — de eneste Steder udenfor København — en Told,

som i Modsætning til den almindelige lave middelalderlige Told bestod i en Trediedel af Skibsladningen. Der forlyder imidlertid intet om, hvem Kongen satte til at opkræve denne Told, og hvor Tolderne har haft til Huse. En egentlig Toldbod har der sikkert ikke været paa den Tid. Om en saadan hører vi første Gang i 1656, da Kong Frederik den Tredie udsteder en Befaling om, „at lade en Toldbod indrette udi Staden Aarhus.“

Om denne Sags videre Forløb berettes der i J. Hoffmeyers Bog „Blade af Aarhus Bys Historie“, Bind II, Side 149, følgende (frit gengivet):

Magistraten raadførte sig med de 24 Borgere og affattede en Betænkning, der gik ud paa, at en Toldbod med tilhørende Pakhus (og Vejerbod?) bedst kunde ind-

Bredstrup Vejerbod fra det 17. Aarhundrede.

rettes i „ Kræmmerhuset ved Aæn.“ Dette Kræmmerhus blev imidlertid ganske ødelagt 1658-59 rimeligvis under det Bombardement af Byen, en svensk Flaade udførte i 1659, og Sagen hviler derefter til 1663, da Magistraten og flere Borgere faar kongelig Tilladelse til at opsætte et Toldbod-Vejer-og Pakhus og „deraf nyde den Rettighed som af slike Huse paa andre Steder gives“.

I 1681 opfores der da en Vejerbod paa Kræmmerhusets Grund ved Frederiksbroen, men der findes ikke nogetsteds nævnt en Toldbod, og det maa derfor antages, at Toldboden har været i Tolderens Gaard, og at han har faaet en vis Leje derfor af Toldkassen.

I 1766 anfores det atter, at Byen trænger til en Toldbod. Tolderen formener, at hans Gaard er den bedst beliggende for Toldbetjentene, især da han ved Gaarden

har et upaaklageligt Pakhus med Værelser og hvælvede Kældere. Vejermester Peter Brændstrup tilbyder derimod paa egen Bekostning ovenover sin Vejerbod, som tillige har fornødent Pakhus, at ville indrette bekvem Toldbod til alle Toldbetjentene (d. v. s. Kontorer), naar han maa faa de 40 Rdl. aarlig af Kongens Kasse, som Tolderen nyder, og det maa blive Vejermesterens Eftermand paalagt at betale 25 Rdl. aarlig i Leje af Vejerboden.

Dengang var Byens Vejehus ved Frederiksbroen forlængst nedrevet, og Brendstrups Vejerbod var den endnu eksisterende ældgamle Søbod paa Aaens nordlige Bred i Nærheden af Mindebroen. (Kan endnu ses i sin gamle Skikkelse, Aagade Nr. 14). Den var dengang tildels bygget paa Pæle ude i Aaen og er den Bygning, som altid af Traditionen er udpeget som „Aarhus ældste Toldbod“, hvilket jo dog næppe kan siges at være rigtigt.

I 1766 indvender Tolderen, at det vil være farligt at lægge Varerne ind i Brendstrups Vejerbod, „fordi de let kunde blive fordærvede af Fugtighed og desuden

kunde upraktiseres og bortstjæles“. Rimeligvis er Toldboden dog flyttet herhen 1766. I 1790 kaldes Brendstrups Gaard i „Aarhus Stiftstidende“ for „Kammerraad Lentz's Gaard, forhen Vejerbod“. Denne Kammerraad Lentz var Tolder i Aarhus fra 1763-1788. Saavidt Hoffmeyer.

Aarhus Toldbod 1835-68.

I Aaret 1835 opføres der paa Aaens søndre Bred nærmere Aamundingen en Toetages-Bygning til Brug som Toldbod, og denne benyttes til 1868. Den paagældende Bygning kan endnu ses - Grønlandsgade Nr. 1 - saavel som den, der derefter blev benyttet i Aarene fra 1868 til 1898 - beliggende Havnegade Nr. 48, hvor D. F. D. S. og Brdr. Justesen A S i Dag har til Huse.

I Aaret 1898 blev den nuværende Toldkammerbygning taget i Brug. Et stort og arkitektonisk skønt Bygningsværk, hvis store Linjer og mange smaa Enkeltheder overalt røber Arkitekten, Professor Kampmanns mesterlige Haand.

Hvad Bygningens Indre angaar er meget forandret og forbedret siden da. Tidens Krav, Byens og Havnens hurtige Vækst og Toldvæsenets forøgede Arbejdsomraade har nødvendiggjort dette.

Den fra Udlandet indførte Godsmængde voksede i Løbet af faa Aar efter Indvielsen saa betydeligt, at en Udvidelse af Pakhuspladsen blev tvingende nødvendig. I Aarene 1918-19 blev derfor Kælderen under Bygningens vestlige Fløj - Pakhus og Vejerbodsfløjen gravet ud og indrettet til Pakhus for Postpakker, Fustagevarer m. m. Samtidig blev der installeret en elektrisk Godselevator i Pakhuset. I Bygningens østlige Fløj blev der indrettet Tjenestebolig paa 1. Sal til Toldinspektøren og i Taarnet Kontorlokale til Toldinspektorat og Registreringskontor. Elektrisk Lys blev indlagt over hele Bygningen, V. C. blev installeret o. s. v.

Siden da har de mange Omsætningsafgiftslove m. v., der i de senere Aar er blevet henlagt under Toldvæsenet, nødvendiggjort Indrettelse af stadig flere Kontorer. Paa 1. Sal er der saaledes i Løbet af de sidste 6 Aar indrettet 5 nye Kontorer, og alligevel er der knap med Plads til det hastigt voksende Arbejde, der bl. a. omfatter Kontrol med flere og flere Erhvervsvirksomheder i Toldstedets store Distrikt, og nu yderligere i det sidste Aarstid Kontrol med Vareindførselen som Følge af de Valuta-restriktioner Krisesituationen har medført for vort Land.

For Pakhusets Vedkommende viste det sig snart, at heller ikke den meget betydelige Pladsudvidelse i 1918-19 vilde strække til ret længe. I 1930-31 var Situationen til Tider kritisk, og igen dukkede Planer om yderligere Udvidelse frem. Nogen endelig Afklaring af Spørgsmaalet naaede man ikke til, og nu har den af Regeringen iværksatte Importbegrænsning foreløbig sat Bom for Udvidelsesplanerne.

Endnu skal nævnes, at der til Toldstedet hører en Toldbygning, som er beliggende paa Godsbanegaardens Terræn i Mølleengen. Her foregaar Toldbehandlingen af de fleste til Toldstedet ankommende Vognladninger Gods.

En meget betydelig Del af Toldvæsenets Arbejde foregaar paa Havnen. De stadig større og større Udvidelser af denne har ogsaa medført Oprettelse af nye Kontrolsteder i de forskellige Havnedistrikter, og paa

Havnen føres der ikke blot Kontrol med Skibenes Lossen og Laden, men store Partier af toldfrie og toldpligtige Varer bliver toldbehandlet paa Kajen.

Til Aarhus Toldsteds Opgave hører endvidere Bevogtning af Kystlinien fra Sletterhage Fyr, følgende Begstrup, Knebel og Kalø Vige til Gyllingnæs Pynt, ialt ca. 121 km. Til Gennemførelse af denne Opgave er der oprettet Kontrolsteder i Hou og Nappedam, hvorhos der findes Toldopsynsmandsposter i Norsminde, Knebel og Sletterhage. Et Led i Bevogtningstjenesten er tillige den i Aarhus stationerede Patrouillebaad „Valdemar“, en motordreven, hurtiggaaende Baad med sofartsuddannet Mandskab, — som til Stadighed, Nat eller Dag, afsøger dels Kysten med dens talrige Bugter og Vige, dels de nærmeste Farvande.

I vore Dage er det imidlertid ikke blot Landets Grænser, Kysterne, — det er paalagt Toldstederne at overvaage. Under Aarhus Toldsted hører saaledes yderligere et ret stort Landomraade, der strækker sig fra Ulstrup i Nord til Alrø i Horsens Fjord i Syd, og fra Kystlinien i Øst til Laasby i Vest. Et Landomraade, der foruden Stor-Aarhus rummer Byerne Odder og Hammel samt et betydeligt Antal større eller min-

Aarhus Toldbod 1858 97.

dre Stationsbyer og Landsbyer. De i dette Tolddistrikt beliggende Virksomheder og Forretninger, som berøres af de gældende Afgiftslove, saasom Tillægsafgift paa Spiritus og Vin, Afgift af Motorkøretøjer, Benzin „Stærke Drikke“, Chokolade- og Sukkervarer, Tobaksvarer m. m. er det paalagt Toldstedet at føre Kontrol med. I Øjeblikket udgør Antallet af saadanne Virksomheder op imod 2000.

I Odder foregaar der Toldbehandling af fra Udlandet ankomne Varer 2 Gange ugentlig ved Udsendelse af Tjenestemænd fra Toldstedet.

Aarhus Toldsted er endelig ogsaa Registreringskontor for alle Skibe, Baade og

Aarhus Toldkammer.

Fartøjer hjemmehørende i Kolding, Vejle, Fredericia, Horsens, Silkeborg, Samsø og Aarhus Tolddistrikter. Antallet af registrerede Fartøjer udgør i Øjeblikket 1094. Heraf er 242 Lystfartøjer.

Oversigt over Skibsfarten paa Aarhus Havn.

	Anløbne Skibe	Netto-Tonage	Oplossede	Indladede
		Tons	Varemængder	Varemængder
		Tons	Tons	Tons
I 1900	2974	531848	366127	52399
I 1910	3053	606801	386584	56615
I 1920	3299	803023	495864	148520
I 1930	5168	1374306	1241335	197488

Sammenlignende Statistisk Oversigt over Toldstedets Virksomhed.

I Finansaarene:	1900-01	1910-11	1920-21	1930-31
De af Toldstedet oppeb. Havneafgifter . . .	280000	416700	1243400	1970900
De af Toldstedet oppebaarne Toldintrader og andre Statsafgifter	2365800	2522400	5325700	10180200

Chefer ved Aarhus Toldsted er i Ojeblikket:

Toldinspektør: F. D. Bang.

Toldkasserer: S. Gormsen.

Ved Toldstedet er desuden tjenstgørende: 1 Overtoldkontrollør, 4 Toldkontrollører, 6 Overassistenter, 26 Toldassistenter og 47 andre Tjenestemænd.

F. D. BANG,
Toldinspektør.

FRANS DJØRUP BANG, Toldinspektør, R. af D., DM. S. N., er født den 25. Juni 1867 som Søn af Læge Laurits Esmark Bang og Hustru Sophie Frederikke, født Kiersgaard. Gift 1899 med Louise Mynster. Student fra Roskilde 1886, cand. polit. 1892, Toldassistent i Svendborg, Aarhus og København. Assistent i Generaldirektoratet, Fuldmægtig sammesteds, Toldforvalter i Køge 1908, nu Toldinspektør i Aarhus. Formand for Foreningen af Toldembedsmænd, Medlem af Universitets-samvirket i Aarhus.

S. GORMSEN,
Toldkasserer.

SOPHUS GORMSEN, Toldkasserer, R. af D., er født den 15. November 1863 som Søn af Toldforvalter A. J. Gormsen i Frederikshavn og Hustru Margrethe, født Behrendt. Gift 1893

med Gerda Margrethe Jelstrup. Ansat ved Toldvæsenet 1879, Fuldmægtig i Frederikshavn, 1884 Assistent i Finansministeriet, 2. Revisionsdepartement, 1894 Fuldmægtig i Overtoldinspektoratet for København, 1902 Kontrollør i København, 1913 Toldkasserer i Horsens, fra 1. Januar 1920 Toldkasserer i Aarhus. Medarbejder ved Toldvæsenets Fagblade: „Tidsskrift for Toldvæsen“ og „Maanedsskrift for Toldvæsen“ fra 1886 1927.

AARHUS POSTETAT. Postvæsenet blev som bekendt oprettet her i Landet af Kong Christian IV ved Forordning af 24. December 1624. Ganske vist havde allerede Kong Christian II syslet med Oprettelse af et Postvæsen, men uden at naa noget Resultat.

I Forordningen af 1624 træffes Bestemmelse om Styrelse, Postmestre, Bude, Ruter o. s. v.

Kolding blev Knudepunktet for de jydskke Ruter. Herover sendtes den københavnske Post til Hamborg, herfra udgik de tre Fodbudruter i Jylland, nemlig til Aalborg over Viborg, til Randers over Aarhus og fra Kolding til Ribe. Der var ikke tænkt paa Vestjyderne den Gang, idet Breve herfra maatte afleveres i Viborg eller Ribe.

Kong Frederik III forpagtede i 1653 Postvæsenet bort til Poul Klingenberg, der var Købmand i Hamborg, og først i 1711 blev dette overtaget af Staten. Klingenberg organiserede Postvæsenet med stor Dygtighed.

Postvæsenet stagnerede i det 18. Aarhundrede, ja paa visse Omraader var der

vel endog Tilbageskridt at notere. Derimod betegner Udviklingen i det 19. Aarhundrede fra første Begyndelse en stadig opadgaaende Linie, til Tider med væsentlige Fremskridt. Æren herfor tilkommer først og fremmest to dygtige Mænd i Styrelsen, nemlig Direktør David Monrad (1801—42) og Otto Sophus Greve Danneskjold Samsøe (1842—75. Mærkepælene i denne Tidsperiode er disse:

1. Befordringsvæsenets Forbedring efter at Postvæsenet har overtaget Tilsynet med dette og den deraf flydende bedre Postgang.
2. Enklere og billigere Takster, særlig efter Frimærkesystemets Indførelse i 1851.
3. Det trafikale Fremstød i 1860erne og 1870erne ved de nye Jernbanelinier.
4. Oprettelse og Udbygning af Landpostvæsenet.

Nu til Dags opretter Postvæsenet af Ietforstaaelige Grunde ikke Posthuse i Kroerne, men i Postvæsenets første Tid og langt senere var det ret almindeligt, at netop Kroerne var Posthuse, og Gæstgiveren Postmester eller Brevsamler. Dette hænger naturligvis sammen med, at Postvæsenet og Befordringsvæsenet var en Enhed. De ridende og kørende Poster bedede i Gæstgiverstederne, og det var da praktisk at ekspedere Posten samme Sted.

Da Postmestrene jo altsaa havde andre Interesser at varetage, foruden Posthusets, saa kunde det godt hændes, at man fik en lidt ublid Modtagelse, naar man kom med sit Brev og vilde have det sendt. Man maatte nøje paase, at Brevet var forsvarligt forseglet, og man betalte for Forsendelsen, og Modtageren betalte for Modtagelsen. Naar Posten kom til Byen, sorterede man denne ud, og den laa da saaledes, indtil de fra Omegnen værende Landpostmænd, eller hvad der ofte var Tilfældet, Koner, kom ind til Kontoret og hentede denne, og de besørgede da Brevene videre.

Vi skal kort nævne de vigtigste Reformen indenfor denne Etat. I Aaret 1851 indførtes Frimærkesystemet og dermed den ensartede Portobetaling og samtidig skete Ophængningen af Brevkasserne. Omkring Aaret 1865 indførtes Brugen af lokale Breve og der oprettedes Brevsamlingssteder til Lettelse for Landbefolkningen, og de første Landpostbude antoges.

Aarhus Postetats Bygning i Kannikegade ligger der, hvor tidligere det gamle Theater laa. Den er opført i 1903—04 og kostede i Opførelse ca. 400,000 Kr. Bygningen, der er i 3 Stokværk af røde Sten paa Granitsokkel med pilastersmykket Facade, er opført efter Tegning af Bygningsinspektør H. Kampmann.

Da Aarhus nye Hovedbanegaard rejstes, byggedes der i Forbindelse med denne Lokaler til Postetaten, der tog disse i Brug i 1929.

JOHAN CHR. MØRCH
Postmester.

JOHAN CHR. MØRCH, Postmester, R. af D., DM., er født den 30. November 1870 i Horsens som Søn af Tømrermester J. C. Mørch og Hustru Mette Marie, født Christensen, gift 1899 med Anna Cathrine Lassen. Indtraadt i Postvæsenet 1887. Løjtnant i 4. Dragonregiment, Assistent i Postrevisionen 1894, Postekspedient ved de bevægelige Postkontorer 1899, Postmester i Grindsted 1910, kst. Postinspektør 1919, Postinspektør 1921, kst. Overpostinspektør fra 1923—24, Postmester i Aarhus siden 1924.

AARHUS AMTSSYGEHUS. Indtil 1882 havde Aarhus Amt intet Sygehus i Aarhus udover et Koppelazaret i Forening med Aarhus Købstad, hvilket Fællesskab bestaar endnu. Lazarettet er senere flyttet til Aarhus Marselisborg Hospital og sorterer nu under dette.

Paa Initiativ af Godsejer Ingerslev, Marselisborg Hovedgaard, traadte i 1878 et mindre Udvalg sammen for at drøfte Opførelsen af et Sygehus i eller ved Aarhus. I de følgende 2 Aar blev flere Planer droftede og Byggegrunde beset, men da det økonomiske Spørgsmaal syntes at være for stort til at kunne løses uden offentlig Støtte henvendte Udvalget sig derfor til Aarhus Amsraad og anmodede dette om at føre Sagen videre samt stillede det indhøstede Materiale til Amsraadet's Disposition. Den 27. November 1880 vedtog Amsraadet at tage Sagen op og fremme den ved første Lejlighed.

Amtssygehuset.

Allerede den 4. Januar 1881 vedtog Amsraadet at opføre et Sygehus paa en 3½ Td. Land stor Grund lige Syd for Aarhus Bygrænse, beliggende i Viby Sogn. Arkitekt Aabo udarbejdede Tegninger og forestod Opførelsen. I Overslaget var Udgiften paaregnet til 85,000 Kr. incl. Grunden, der kostede 10,000 Kr.

I det efterfølgende Aar opførtes en 2- Etagers Bygning omtrent midt paa Grunden med Plads til 32 Patienter. Denne indeholdt endvidere Operationsstuer og Behovelse for en Forvalter, samt i Kælderetagen Køkken, Vaskeri og Værelser for Personalet, der ved Sygehusets Aabning bestod af 3 Diakonisser, 2 Piger og en Karl. Den 1. Juli 1882 aabnedes Sygehuset, efter at daværende Korpslæge Tage Hansen var ansat som Sygehusets Læge med en Løn af 800 Kr. aarlig, og Okonom paa Fattiggaaerden, Lindholm, ansattes som Forvalter med Pligt til - foruden at være Regnskabsfører og Kasserer - at assistere Lægen ved Operationer m. m. I 1885 opførtes en Bolig til Forvalteren, hvortil ogsaa Sygehusets Kontor flyttedes. Derved blev Værelserne paa Sygegangen, som var bestemt til Bolig for Forvalteren, frigjorte og inddraget til Sygestuer, hvorved indvandt 7 Sengepladser. Samme Aar indlagdes der Vand i Sygehuset, og Sygehusets Grund indlemmedes under Aarhus Købstad.

Ved Sygehusets Oprettelse var der ikke specielt tænkt paa Plads til epidemiske Patienter, hvorfor Savnet af en isoleret Afdeling til disse blev saa stor, at Amsraadet i 1887 besluttede at lade opføre en Epidemiafdeling efter Tegninger af Arkitekt Aabo. Bygningen opførtes i 2 Etagers med 28 numererede Sengepladser fordelt paa 12 Stuer og kostede ca. 55,000 Kr.

Den 1. Juli 1907 da Sygehuset fejrede sit 25 Aars Jubilæum, var der paa dette i nævnte Tidsrum behandlet over 15,000 Syge og foretaget ca. 7,400. Operationer.

Da Pladsforholdene efterhaanden blev saa vanskelige, at man ofte maatte afvise Patienter, samtidig med at Sygehuset altid var overbelagt, vedtog Aarhus Amsraad efter Sygehusbestyrelsens Indstilling at foretage en større Udvidelse af Sygehuset efter Arkitekt Frimodt Clausens Tegninger og Overslag, mens Ingeniørfirmaet Jensen & Sardemann forestod Ingeniørarbejderne. (Varme og Ventilation, Kloakarbejder, V. C.-Installation, Indlæg af elektrisk Lys ect.) Det store Byggeforetagende blev dog først

færdig til November 1907, da Patienterne flyttedes derover fra den gamle Hovedbygning, der nu skulde restaureres og gøres mere tidsvarende. Da Sygehusets Grund (ca. $3\frac{1}{2}$ Td. Land) ikke kunde forøges, var det forbundet med nogen Vanskelighed at faa de nye Bygninger anbragt saa godt som muligt uden at skade de ældre Bygninger. Dette er dog formentlig lykkedes, idet som det fremgaar af det følgende, den nye Bygning er anbragt som et T, saaledes at den lange Bygning er det nye Sygehus til 64 Senge og har Facade mod Syd ud til den 65 Alen brede Boulevard, medens Tværbygningen med Facade mod Øst er Køkkenet med Tilbehør i Stuetagen, og 1ste Sal er Lægebolig for 1 gift Reservelæge og 2 Turnuskandidater. Køkkenbygningen ligger saaledes centralt, sammenbygget med det gamle Sygehus og kun adskilt ved en Port fra det nye Sygehus, ligesom Afstanden til Epidemibygningen ikke er ret stor, og der er Høstetefonforbindelse mellem Køkkenet og de forskellige Thekkokkener. Planen for det nye Sygehus er enkel og ligefrem. Naar man kommer ind ad Hovedindgangen i Porten, har man til højre og til venstre for Midterpartiet, en Afdeling paa 16 Senge. Korridoren er $4\frac{1}{2}$ Alen bred og slutter i begge Ender og i begge Etager med en større Dagligstue, med udmærkede Lys- og Luftforhold, med Skydevinduer, saaledes at altsaa hver af de 4 Afdelinger paa 16 Senge har sin Dagligstue. Bygningerne er udførte i Overensstemmelse med Tidens hygiejniske Krav.

Operationsafdelingen paa 1ste Sal bestaar af 2 store lyse og luftige Operationsstuer. Desuden findes der en mindre Operationsstue i Stuen til Tilskadekomme o. s. v. Køkkenet er stort, lyst og bekvemt indrettet. Den gamle Operationsstue blev omdannet til et ypperligt og tidssvarende Laboratorium med gode Arbejdspladser. Den tidligere Laparotomi-Operationsstue blev anvendt til et Røntgen-Kabinet.

Ved Udvidelsen i 1907 blev Boligspørgsmaalet for Personalet ikke helt løst saa dette Spørgsmaal blev snart aktuelt. I 1916 og 17 udarbejdedes flere Forslag til en kombineret Administrations- og Funktionærbolig m. m., men paa Grund af Dyrtiden udsattes Spørgsmaalet, og i Stedet for købtes en lille Ejendom, der benyttedes til Bolig for Personalet. Senere erhvervedes 2 andre Ejendomme, beliggende op mod Sygehusets Grund, dels for at have Raadighed over Grundene ved senere Udvidelser og dels for at benytte Bygningerne til Bolig for Personalet, Kontorer og Garager. Den 27. Maj 1920 døde Sygehusets meget afholdte Overlæge Professor Tage Hansen efter 38 Aars fortjenstfuldt Arbejde. Han havde oparbejdet Sygehusets Position, saa det indtog en smuk Stilling blandt Provinsens Sygehuse ved hans Død.

Et nyt Afsnit begyndte nu for Sygehuset, idet det deltes i en kirurg - og medc. Afdeling med hver sin Overlæge, fra 1. Februar 1921 ansættes Overlæge C. Tage Hansen ved kirurg. Afdl. og Dr. med. Aage Th. B. Jacobsen ved med. Afdl. Overlæge C. Tage-Hansen, som var afholdt saavel af Patienterne som af Personalet, døde allerede efter $5\frac{3}{4}$ Aars Tjeneste, til hans Efterfølger udnævntes Dr. med. J. Fabricius-Møller fra den 1. Maj 1927.

Bestyrelsen var klar over, at Sygehuset ikke vilde forbedre Pladsforholdene, idet der kunde forventes forøget Tilgang af medc. Patienter, og man maatte derfor snart begynde at tænke paa mere Plads til medc. Afdeling. Foruden flere Forslag om Tilbygninger og Opførelse af en helt ny Afdeling drøftedes ogsaa Flytningen af hele Sygehuset til en større og mere frilliggende Plads, da Grunden her efterhaanden er blevet indesluttet af stærkt trafikerede Gader, saa Støjen fra Gaderne ikke er uden Gene for Patienterne, men noget posetivt Resultat naaedes ikke, udover at Amtet fik en Overenskomst med Aarhus Kommune om at overtage Behandlingen af Amtets epdm. Patienter paa Marselisborg Hospital, saa den herværende Epidemifdeling, kan benyttes som medc. Afdeling, som derefter nu har ca. 100 Pladser. Som en midlertidig

Foranstaltning opførtes i 1926 en Træbarak med Plads til 20 Patienter for kirurg. Afdeling, der er paa ca. 100 Sengepladser. Til en Afdeling alene for Røntgen og Lysbehandling opførtes ligeledes i 1927 en Træbarak.

Det vil sikkert ret snart blive paakrævet at tage Spørgsmaalet op om en større Udvidelse af hele Sygehuset, da det kun kan betragtes som midlertidige Foranstaltninger, som i de sidste Aar er foretaget ved Opførelse af Træbygninger og Erhvervelse af de omtalte Ejendomme. Der er i Øjeblikket et nyt Sygehus under Opførelse. Sygehusets Personale er for Tiden: 2 Overlæger, 1 Røntgenlæge, 5 Reservelæger, og Kandidater, 17 Sygeplejersker og Diakonisser, 1 Køkken- og Vaskeribestyrerinde. Sygehusets Inspektør er Holger Pedersen, som fra 1. Maj 1914 har været baade Inspektør og Kasserer.

J. FABRICIUS MØLLER,
Overkirurg.

B. TH. AA. JACOBSEN,
Overlæge.

E. de FINE LICHT,
Røntgenlæge.

H. PEDERSEN,
Inspektør.

JOHANNES FABRICIUS MØLLER, Overkirurg. Dr. med., er født den 11. Januar 1885 i Vejle, som Søn af Læge J. L. Møller og Hustru, født Tolstrup, gift 1923 med Læge Tofa Castenschjold, Student fra Vejle 1903, studerede Polyteknik 1903-5, med. Eksamen 1911, forskellige Kandidatstillinger 1911-13, Prosektor i Anatomi ved Universitetet 1913-15, Assistent ved Professor Rovsings Klinik 1916, Assistent ved Kommunehospitalets kirurgiske Poliklinik 1917, Prosektor i patologisk Anatomi ved Universitetet 1917-20, Assistent og 2. Reservekirurg ved Bispebjerg Hospital 1920-22, 2. Reservekirurg ved Kommunehospitalet 1922, Dr. med 1922, 1. Reservekirurg ved Sundby Hospital 1922-27, Læge ved Arbejdsforsikringsraadet 1923-27, Læge ved Københavns Brandvæsen 1927, Overkirurg ved Aarhus Amtssygehus 1927, praktiseret som Specialist i kirurgiske Sygdomme og Kvindesygdomme fra 1924.

B. TH. AAGE JACOBSEN, Overlæge, Dr. med. er født den 24. Februar 1885 paa Frederiksberg, som Søn af Skoleinspektør F. Jacobsen og Hustru Magrethe, født Borregaard, gift 1918 med Maria Gissemann, Student fra Schneekloths Skole 1903. med. Eksamen 1910, Dr. med. 1917. Kandidat ved Blegdamshospitalet, Rigshospitalet, Frederiksberg Hospital og Finsens Klinik for indre Sygdomme, klinisk Assistent ved Rigshospitalet 1912-15, ved Kommunehospitalet 1915-16 Reservelæge paa Bispebjerg Hospital 1916-21, Overlæge ved Aarhus Amtssygehus fra 1921.

ERIK VILHELM de FINE LICHT, Røntgenlæge, er født den 25. November 1893 i Brædstrup og gift 1930 med Ellen Philipsen. Student fra Østersøgade Gymnasium 1911, cand. med. 1917, Kandidat ved Aarhus Kommunehospital (kirurgisk Afdeling fra Februar til Maj 1919), Kandidat ved Rigshospitalets Røntgenafdeling fra September 1919 til August 1920, Assistent paa Dr. Panners Røntgenklinik fra Oktober 1919 til September 1920, Reservelæge ved Vejle Byes- og Amts Sygehus fra Oktober 1920 til Februar 1922, Turnuskandidat ved Københavns Kommunehospital Afdeling 3 og 4 fra Marts 1922 til Februar 1923, Assistent ved Rigshospitalets Røntgenklinik fra April 1923 til September 1924, Specialistanerkendelse i Radiologi 1924, Røntgenlæge ved Vejle Byes- og Amts Sygehus fra Oktober 1924 til November 1927, Chef for Røntgen-Lysafdelingen ved Aarhus Amtssygehus fra November 1927, fra samme Tid Konsulent for Røntgenafdelingen ved Odder Sygehus.

CLARA CHRISTENSEN, Diakonisse, er født den 12. Juli 1878 i Frederikshavn, Uddannet i København og Norge 1906, den specielle Uddannelse paa Diakonissestiftelsen, Afdelingssygeplejerske paa samme i 15 Aar, ansat paa Aarhus Amtssygehus som Oversygeplejerske i de sidste 5 Aar.

C. CHRISTENSEN,
Oversygeplejerske.

Aarhus Kommunehospital.

AARIUS KOMMUNEHOSPITAL. I en af Aarhus ældre Gader ligger det gamle Sygehus. Indtil omtrent Midten af Halvtredserne i forrige Aarhundrede havde Bygningen været brugt til Realskole, men det er der kun meget faa Aarhusianere, der kan huske. Dette Sygehus var heller ikke tiltalende hverken ud- eller indvendig. Bygningen, der laa nede i Dynkarken, rummede en Række nødtorftig udstyrede Sygestuer og et Operationsrum, der var saa fjernt i Udstyr fra en moderne Operationsstue som vel muligt. I det hele var Forskellen fra den Komfort og den Udstyrelse, som nu regnes for absolut nødvendig, for at Patienterne kan have det godt, og Lægerne virke under tilfredsstillende Forhold, svimlende, ikke let at fatte for dem, der er opdragne i moderne Hospitalsindretninger.

Om Sygehuset udtalte daværende Stiftsfysikus Bünger sig i en Skrivelse i Aaret 1888 saaledes:

„Det nuværende Sygehus har saa mange Mangler og svarer saa lidt til Nutidens Fordringer til et Sygehus, at jeg anser det for min Pligt at benytte Lejligheden til at henlede det ærede Sygehusudvalgs Opmærksomhed derpaa. Af væsentlige Ulemper skal jeg saaledes fremhæve Sygehusets Beliggenhed ved Foden af en Skraaning med Sygestuerne vendende mod Nordvest, Mangel paa Kælder, gamle Kakkelovne og Mangel paa Ventilationssystem, hvoraf Følgen er, at alle Sygestuerne er mørke, mangler tilstrækkeligt Sollys, og at Ydermuren i Stueetagen stadig er fugtig, og Luften allevegne mindre god. Der mangler desuden forskellige nødvendige Rum saasom en rummelig lys og velindrettet Operationsstue, et Modtagelsesværelse med tilhørende Baderum for nyankomne Patienter, Værelser til Betjeningspersonalet, Thekøkkener, let tilgængelige vel ventilerede Retirader, Skyllerum m. m. Isolation af smitsomme Sygdomme er umulig, Pladsen i Sidebygningen er alt for lille, der mangler Ishus, og endelig er Opduktionsstuen saa lille og saa mørk, at den er saa godt som ubrugelig. Der mangler ogsaa Celler for Sindssyge og urolige Patienter“.

Synderlig populært var Sygehuset heller ikke. Lægebehandlingen og Sygeplejen,

der ydedes af to Diakonisser, som fulgte med over paa det nye Sygehus, var samvittighedsfuld og omhyggelig nok, saa hvad det angik, var der ingen Grund til Klage. Men Folk holdt nu dengang ikke meget af at komme paa Hospitalet. Sygekasserne havde ikke begyndt at udvikle sig til de mægtige Organisationer, som de nu er. Og Epidemiloven med den vederlagsfri Behandling paa Hospital af smitsomme Sygdomme, som har bidraget saa uhyre meget til at bryde disses Magt, kom først i 1892. Fatigvæsenets Patienter udgjorde en væsentlig Del af Belægningen, og selv de strittede saa meget som muligt imod. »At blive smækket paa Sygestuen« var et ret almindeligt Udtryk for Hospitalsindlæggelse, og der var noget af den instinktive Fornemmelse, at Sygehuset var et Sted, hvor det offentlige anbragte sine syge for at blive vel af med dem, noget af det: „I som indtræder lader Haabet ude“. Det var det gammeldags Syn paa Hospitaler, som de senere Tider saa radikalt har forandret.

Men engang imellem maatte jo Folk derind, f. Eks, naar en Operation var paa-trængende nødvendig. Det var dog ikke saa mange, det drejede sig om paa et almindeligt Sygehus dengang. De store Underlivsoperationer var forbeholdt enkelte udvalgte Storkirurger. Blindtarmsbetændelser blev behandlede hjemme med Opium, og det gik for det meste ret godt. Af og til skulde en Patient lidt hurtigt paa Sygehuset, og det gik nu ikke saa helt let. Sygehuset havde en Sygevogn, rigtignok meget tarvelig, uden Gummihjul eller andre Finesser, men Heste havde det ikke. Disse maatte den syges paarørende skaffe ude i Byen hos en Vognmand, og om Natten var det ikke saa let en Sag at faa skaffet en Kusk og et Par Heste, og der kunde godt gaa et Par Timer med et saadant Arbejde.

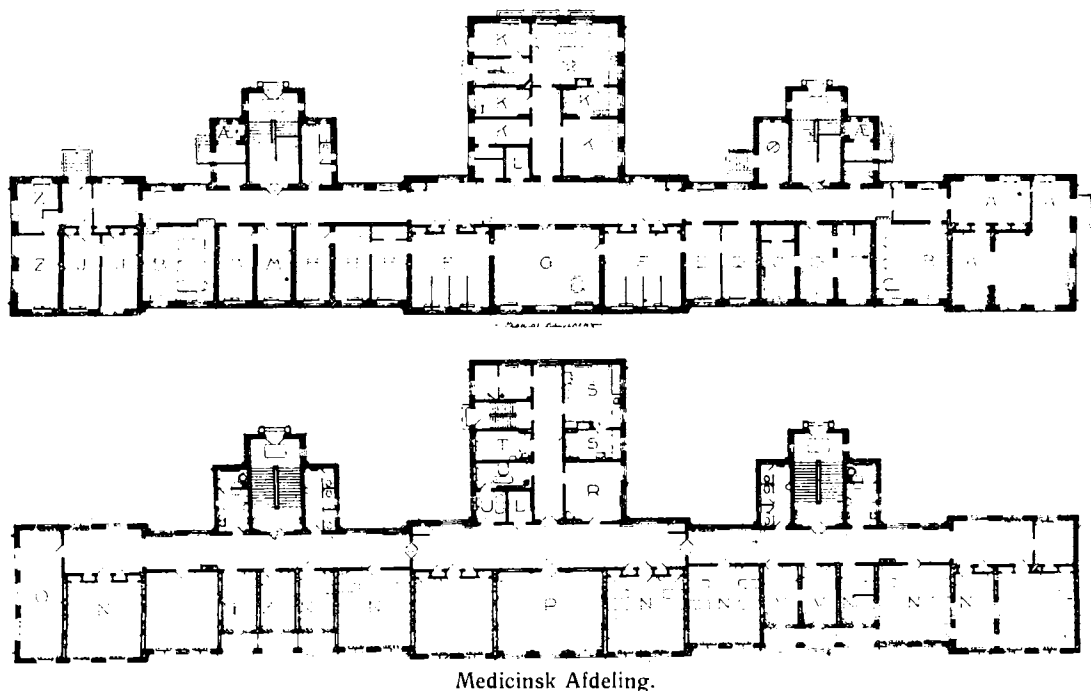
Sygehuslægen, som han dengang i al Beskedenhed benævnedes, var til daglig ene om det hele, men ved Operationer havde han Assistance af en anden af Byens Læger. I Slutningen af Firserne ansattes en fast Reservelæge.

De smitsomme Sygdomme blev mest behandlede i Hjemmet. Difterien var indtil 1889 en forholdsvis ukendt Sygdom i Aarhus. Ved nævnte Tidspunkt slog den pludselig ned og blev snart en af de mest frygtede Sygdomme, der i en Aarrække hærgede baade den civile Befolkning og Militæret med svære ofte dødelige Tilfælde. En Gang imellem kunde saa enkelte Tilfælde af Kopper eller Kolera sætte Skræk i Befolkningen. Den Slags Patienter blev behandlede paa det gamle Epidemi- og Karen-tænehospital, som dengang laa udenfor Byen ensomt og fjernt paa Munkebakken, hvor nu en pragtfuld og anselig Borgerskole midt i et tæt bebygget Bykvarter knejser. Hospitalet lignede med sine Sidelænger en lille Landejendom. I godt 20 Aar efter, indtil 1912, vedblev dette Hospital at blive benyttet, men opstod da i ny og fuldkomnere Skikkelse som en Pavillon paa Marselisborg Hospital.

I 1889 besluttedes det at skride til Opførelse af et nyt og tidssvarende Hospital. Grundstenen nedlagdes i 1891, og Hospitalet indviedes den 20. Oktober 1893. Bygningen ligger paa et skraanende Terræn ved Niels Ebbesensvej og Nørre-Boulevard, og er opført efter Tegning af Arkitekt Th. Arboe, for en Sum af 511,162 Kr. 00 Øre. Det store Bygningskompleks indtager ca. 4 ha, hvoraf ca. 2½ er Park. Foruden Hovedbygningen, i 2 Stokværk og Kælder, findes der en Sindssygeafdeling, en Bygning for Lys- og Radiumstationen, en Tuberkuloseafdeling, en Liggelhal, Lægebygning, Funktionærbygning, Kontorbygning, Inspektørbolig samt Ligkapel med moderne indrettet Sektions- og Laboratoriebygning for Prosektor, der tillige er Statsobducent i Jylland, Økonomibygning, Vaskeri- og Desinfektionsbygning.

I 1915-18 opførtes en ny medicinsk Afdeling med Plads til 120 Patienter. Bygningen opførtes i 2 Stokværk med Kælder og kostede ca. 1 Million Kroner. Ved Sygehusets Indrettelse benyttede man 6-Sengestuer og enkeltede 2- og 1- Sengs Stuer.

I Kælderen findes Apoteket og umiddelbart op til dette stoder det ene af de i hver Ende af Bygningen anbragte Boilerrum. Fra Hospitalets Højspændingsanlæg føres her den fornødne Damp til Opvarmning af Bygningen ind i dette. Selve Opvarmningen foregaar dels ved varmt Vand, dels ved Damp. Varmtvandsopvarmningen findes i alle Sygeværelser og Beboelsesrum, Dampopvarmningen i Korridorer og alle øvrige Rum. Særligt skal bemærkes, at Anlægget er indrettet saaledes, at Baderum og Under-søgelsesstuer samt Korridorer kunde opvarmes for sig, uden at de øvrige Lokaler opvarmes, hvad der jo især er af stor Betydning Foraar og Efteraar. Ventilationen af Værelserne foregaar gennem Trækkanaler, der munde ud i Skorstenene ovenover Taget. Ved Siden af Boilerrummet i den østre Ende findes de for Afdelingen bestemte

Laboratorier. I Lokalerne D. E. F. G. og H, findes indrettet en moderne Badeanstalt. F. er Afklædningsrum og forsynet med direkte Lys. I Rummene findes Motorkontakt til Brug ved Anvendelse af lokale Glødelysbade eller elektriske Varmepuder. Værelse D. er beregnet til Kulsyrebad og Gytjebade. I Værelse E. findes et elektrisk Karbad samt Fircellebad. I den store Badehal G. findes et forsænket Bad, der dels er beregnet til japansk Bad dels til at indifferente varme Bade for saadanne Patienter, der ikke kan taale at ligge ned i et Badekar. Patienten sidder paa en Stol, der staar paa en Træmmebund, der ved en hydraulisk Pumpe hæves og sænkes. Endvidere findes her et Douchekateter efter Winternitz Model beregnet til skotsk Douche, Dampdouche, grov og fin Regndouche, tillige er her anbragt et flydende Fodbad, et Sædebad og en Kasse til universalt Dampbad og Tørluftsbad. I Værelserne H. findes Glødelysbad saavel siddende som liggende, endvidere er der her anbragt en Kvægsolys Kvartslampe. I Værelserne M. findes Modtagebad for nyankomne Patienter.

Stuen og Førstesalen er inrettet til Sygestuer. I Stueetagen findes Overlægens Værelse, Venteværelse, Opholdsstue for Patienter, Spisestue og Vagtværelse for Sygeplejerskerne m. m. I Manzardetagen findes en stor Række Funktionærværelser m. m.

Hele Bygningen fremtræder i en fuldt moderne Skikkelse og er forsynet med

alle de tekniske Hjælpemidler, som nu til Dags kræves, for at man i enhver Henseende kan være i Stand til at yde Patienterne den fornødne Pleje.

Tuberkuloseafdelingen er oprettet i 1923.

Tuberkulosestationen, der tidligere blev drevet af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, overgik i 1930 til kommunal Drift.

Radiumstationen fik i 1929 oprettet selvstændig Sengeafdeling, indtil da laa Stationens Patienter paa kirurgisk Afdeling. Stationen drives af Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse, saaledes at denne betaler Underskudet ved Driften.

Der er Nord for Hospitalet støbt Fundamenter til en ny Røntgen og en Radiumstation.

Ved Hospitalet virker følgende Læger:

Ved den kirurgiske Afdeling: Dr. med. Holger Strandgaard, Overkirurg, H. Thomsen, 1ste Reservekirurg og B. Scheibel, 2den Reservekirurg.

Ved den medicinske Afdeling: Dr. med. A. Rahlff, Overlæge, M. Munch Andersen, Reservelæge.

Ved Tuberkuloseafdelingen: Otto Lassen, Overlæge, K. Isager, Reservelæge.

Ved Røntgen- og Lys-Klinikken samt ved Radiologisk Afdeling; Dr. med. Carl Krebs, Overlæge, samt Reservelægerne E. F. Busch, E. Ebbenhøj og B. Faber.

Ved Patologisk Institut: Prosektor Fr. Gregersen og Assistent T. Munch Lund.

H. STRANDGAARD,
Overkirurg.

AA. RAHLFF,
Overlæge.

F. GREGERSEN,
Prosektor.

C. PETERSEN,
Inspektør.

HOLGER STRANDGAARD, Overkirurg, Dr. med., R. af D. p. p. er født den 11. April 1869 i Sundby, Amager, som Søn af Distriktslæge Julius Strandgaard og Hustru Henriette, født Lange, gift 1901 med Dorothea v. Lassen, Student fra Borgerdydsskolen paa Kristianshavn 1887, med. Eksamen 1894, Reservelæge ved Garnissionssygehuset 1894-97, Assistent ved Poliklinikens kirurgiske Afdeling fra 1895-1900, Reservekirurg ved St. Josephs Hospital fra 1899-1901, Assistent ved Professor Rovsings kirurgiske Klinik fra 1901-05, Dr. med. 1903, Reservekirurg ved Frederiks Hospital Afdeling C. fra 1905-07, Prosektor chirurgiæ ved Universitetet fra 1908-10, Afdelingslæge ved Poliklinikens Afdeling A. for kirurgiske Sygdomme 1911. Overkirurg ved Aarhus Kommunehospital fra 1913, kirurgisk Leder af Radiumstationen for Jylland fra 1914, Medredaktør af Dansk Sundhedstidende fra 1913-15, Medlem af Bestyrelsen for Poliklinikken for ubemidlede i Aarhus samt for Centralbestyrelsen for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, Medlem af danske Bestyrelse for Union international de Chirurgie, Medlem af Hovedbestyrelsen for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse.

AAGE RAHLFF, Overlæge, Dr. med., er født den 27. August 1868 i København som Søn af Etatsraad F. J. P. Rahlff og Hustru Oline, født Aagaard, gift 1899 med Amalie Olsen. Student fra Metropolitanskolen 1886, med. Eksamen 1893, Dr. med. 1898, praktiserende Læge i Aarhus 1899, Kommunelæge fra 1899-1905, Overlæge ved den medicinske Afdeling paa St. Josephs Hospital i Aarhus 1907, ved Aarhus Kommunehospitals medicinske Afdeling fra 1913, Privatdocent i intern. Medicin fra 1911.

OTTO LASSEN, Overlæge, er født den 17. Marts 1881 i Nordby paa Fanø som Søn af Distriktslæge H. C. A. Lassen og Hustru, født Andersen, gift 1909 med Elisabeth Gad. Student fra Horsens 1900, med. Eksamen 1907, Reservelæge i Søværnet fra 1907-08, praktiserende Læge i Aarhus 1908, Reservelæge ved

St. Josephs Hospital fra 1909-13, kst. Overlæge fra 1913-14, Overlæge ved dettes med. Afdeling fra 1914-23, Specialistanerkendelse 1918, Overlæge ved Aarhus Kommunehospitals Tuberkuloseafdeling og ved De gamles Hjem i Aarhus fra 1923-25, Overlæge ved Aarhus Kommunehospitals Tuberkuloseafdeling og ved Aarhus Tuberkulosestation fra 1926, Værgeraadsmlem 1916, Medlem af Dansk Røde Kors Hovedbestyrelse 1918, Formand for Aarhus og Omegns Lægekredsförening 1922, Sekretær i Jydsk medicinsk Forening 1928.

CARL L. KREBS, Overlæge, Dr. med. er født den 2. Maj 1892 i København, som Søn af Dr. phil. C. E. B. Krebs og Hustru Nelly, født Larsen, gift med Johanne Møller. Student fra Østre Borgerdydsskole 1910, med Eksamen 1917, Dr. med. 1929, Reservelæge i Hæren fra 1918-19, Assistent ved Universitetets patologisk anatomiske Institut fra 1919-21, Assistent ved Rigshospitalets Røntgenklinik fra 1921-23, Leder af Professor Røvsings private Røntgenklinik fra 1922-23, Specialistanerkendelse 1922, Leder af Aarhus Amtssygehus Røntgenafdeling fra 1925-27, Chef for Aarhus Kommunehospitals Røntgen- og Lysklinik samt Leder af Radiumstationen for Jylland fra 1923, Overlæge samme Sted 1929. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Museums Kunstafdeling fra 1925.

FREDERIK GREGERSEN, Læge, Prosektor, er født den 23. Maj 1871 paa Frederiksberg som Søn af Skolebestyrer Hans Gregersen og Hustru Anna Katrine, født Larsen, gift 1898 med Nicoline Bentzon. Student 1889, med. Eksamen 1897, Universitetets Guldmedaille 1898, Prosektor pathologiæ fra 1898-1902, Laboratorieförstander ved Professor Røvsings Klinik fra 1902-06, Prosektor ved Frederiksberg Hospital fra 1903-16, Visitation ved Kommunehospitalet fra 1906-16, Prosektor ved Aarhus Kommunes Hospitaler og Statsobducent for Jylland fra 1916. Medlem af Bestyrelsen for jydsk med. Selskab fra 1920-23. Formand for Aarhus philharmonisk Selskab, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Teaterforening.

CORNELIA PETERSEN, Inspektrice, er født den 5. Oktober 1879 i København. Paa Amtssygehuset i Aalborg 1901, fra 1909 14 Sygeplejerske i England, nu Inspektrice ved de kommunale Hospitaler i Aarhus. Formand for Foreningen af Provinssygeplejersker fra 1920, Medlem af Dansk Sygeplejerskabs Bestyrelse fra 1920, Delegeret ved International Council of Misses Kongres i Danmark 1922-23, i Finland 1925, i Canada 1929. Deltaget i Krigsfangetransport 1918.

J. THOMSEN,
Inspektør.

JAMES THOMSEN, Inspektør, er født den 28. Maj 1882 som Søn af Købmand Th. Thomsen og Hustru, gift med Elly Thomsen. I Politikorpset fra 1907-28, siden da Inspektør ved Aarhus Kommunehospital.

H. THERKILDSEN,
Bogholder.

HJALMAR THERKILDSEN, Bogholder, er født den 12. Januar 1891 som Søn af Købmand Th. Therkildsen og Hustru Ane, gift 1920 med Henriette Jensen. Kontoruddannelse ved Belysningsvæsenet, Assistent fra 1918-27, Bogholder ved Aarhus Kommunehospital siden 1927.

DEN JYDSKE FØDSELSANSTALT er opført i 1909 og aabnet den 9. Oktober 1910. Den opførtes af Staten paa en af Kommunen skænket Grund, der var 1,7 ha. stor. Opførelsessummen beløb sig til ca. 300,000 Kr. Bygningen, der er opført efter Tegning af Arkitekt Sylow, er i 2 Stokværk med Kælder og med Tværfløje for Enderne. Midtpartiet er i 3 Stokværk og bærer en Tagrytter. Det store, hvide palæagtige Kompleks ligger smukt placeret i en smagfuld Park og det første, tiltalende Indtryk forstærkes, naar man staar inde i Anstaltens Midterhal, hvorfra lange Korridorer i lyse, velgørende, smukke Farver fører gennem forskellige Afdelinger.

I Almindelighed ved det ikke direkte interesserede Publikum saa lidt om denne Anstalt, at det turde være paa sin Plads at omtale Virksomheden noget udførligere. Den jydsk Fødselsanstalt er en human Anstalt. „Man har villet bygge et Hus, hvor hver en svanger Kvinde, fattig eller bemidlet, kan søge hen med Tillid for at føde sit Barn, og man

har villet skabe et Ly, hvor ulykkeligt stillede Mødre og deres Børn kan finde Op- hold i kortere eller længere Tid“. Gudskelov, at det er gaaet, som „man har villet“. Thi her har den gamle kongelige Fødselsstiftelse i København en Datterinstitution, der, selvstændig stillet som den er, har kunnet blive en Anstalt, hvor Hensynet til de fø- dendes og de nyfødtes Sikkerhed fra første Færd har kunnet følges baade i de gro- veste Træk og de fineste Enkeltheder. Saaledes er det da en Selvfølge, at Afdelinger- nes Indretning, Værelsernes Beliggenhed og Montering og de mange Indretninger, der findes til Desinfektion, har alle det samme Formaal: at holde Barsefieberen borte.

Den jyske Fødselsanstalt.

Da Fødselsstiftelsen blev taget i Brug, var den beregnet til 300 fødende om Aaret, men nu er Tallet meget større. I 1913 blev Anstalten udvidet ved Køb af den tidli- gere Generalhøllig, i hvilken der indrettedes en Børneafdeling.

Den jyske Fødselsanstalts Overlæge er Dr. med. V. Albeck.

VICTOR ALBECK, Overlæge, Dr. med., R. af D., FM. i Guld, er født den 9. Januar 1869 i København som Søn af Mægler C. N. Albeck og Hustru, født West, gift 1902 med Ella Zachariae, Datter af General- løjtnant G. C. C. Zachariae og Hustru. Student fra det v. Westenske Institut 1887, med Eks. 1894, Reserve- læge ved Amtssygehuset i Viborg fra 1895-96, Dr. med. 1901, Underakkuchør ved Fødselsstiftelsen 1904, Praksis i København fra 1904-10, oprettede Privatklinik der, Overlæge ved Statens Fødselsanstalt i Jylland

VICTOR ALBECK,
Overlæge.

S. BARTHOLDY,
Overjordemoder.

O. M. LARSEN,
Oversygeplejerske.

M. ROED,
Aldelingsygeplejerske.

fra 1910. Censor ved medicinsk Embedseksamen fra 1915–21, Medlem af Bestyrelsen for Nordisk kirurgisk Forening fra 1912–21, og Formand for jydsk medicinsk Selskab fra 1920–28, Medlem af Kommissionen for Oprettelse af et Universitet i Jylland, Medlem af Deutsche Gesellschaft für Gynækologie, Formand for Universitetssamvirket fra 1926, Formand for Dansk Medicinsk Selskab fra 1926–28, Formand for Universitetsundervisningen i Jylland fra 1928. (Død 1933).

JENS JENSEN SEJRSEN, Reservelæge, er født den 12. Marts 1896 som Søn af Gaardejer og Sognefoged Jens Sejrsen og Hustru Mette Marie, født Jensen, gift med Grethe Louise Bagger. Student fra Randers 1916, med. Eksamen 1923. Kandidat ved Sønderborg Statshospital 1923, Reservelæge ved Grenaa Sygehus fra 1923–25 Turnuskandidat ved Røgshospitalet 1925–26, Reservekirurg ved Vejle Sygehus fra 1926–28, Reservekirurg ved Aarhus Amtssygehus fra 1928–32, siden 15. Oktober 1932 Reservelæge ved Jydsk Fødselsanstalt i Aarhus.

O. M. THOMSEN,
Afdelingssygeplejerske.

D. MØLLER,
Økonoma.

A. MØLLER JENSEN,
Køkkenassistent.

ST. JOSEPH-SOSTRENE'S HOSPITAL I AARHUS. St. Joseph-Søstre, som i 1875 havde begyndt en Skolegerning i Aarhus, optog i 1891 Sygeplejen, først den ambulante, hvortil fojedes en lille Konsultationsklinik for ubemidlede. I 1900 oprettedes et mindre Hospital i Frederiksgade med Plads til 24 Senge; fire Aar efter henflyttedes det til Ostergade. I 1906–07 opførtes det nuværende St. Josephs Hospital af Arkitekt Torkel Møller med Plads til ca. 100 Senge. Hospitalet, hvor ca. 30 Søstre virker, ledes af Forstanderinde Søster Marie Gudulu, og staar under St. Joseph-Søstrenes Ordensprovins i Danmark med Søster Marie Amelie som Provinsialpriorinde og Søster Marie du Sacre-Coeur i Chambéry i Frankrig som Generalpriorinde. Til Hospitalet er knyttet en Del af Byens Specialister.

STATSKLINIKEN FOR UBEMIDLEDE GANESPALETTEIDENDE i Jylland har sin Oprindelse i Silkeborg, hvor daværende Tandlæge, senere Professor Warming, gjorde sine første Forsøg med praktisk Behandling af Ganespaltelidende. Efter at have studeret i Berlin under Geidtgmann, uddybede han efterhaanden Behandlingen, og opnaaede saa gode Resultater, at han ansøgte om og opnaaede Statstilskud til sin Klinik. Klinikken startede i Silkeborg i 1905, 2 Aar senere flyttedes den til Aarhus.

Professor E. Warming ledede Klinikken indtil 1924, hvorefter Øre- og Halslæge H. Bagger overtog Ledelsen efter at have været knyttet til Klinikken i 3 Aar som Assistent. Det paa Klinikken behandlede Patientantal var i Begyndelsen meget lille, men steg under Professor Warmings Ledelse til 50–55 og er nu paa 70–75.

Statstilskudet var ved Professor Warmings Fratræden ca. 33,000 Kr. aarligt, men er siden stadig dalet, saaledes at det nu er ca. 20.000 Kr. Klinikken, der samtidig yder Taleundervisning, bestaar foruden Lederen af Kommunelærer Lyng og Møller og Assistent og Lærerinde Frøken Sandberg.

H. BAGGER,
Klinikchef.

HANS BAGGER, Læge, Klinikchef, er født 2. Marts 1883 som Søn af Grosserer Th. Bagger og Hustru Anne, født Nielsen. Student 1902, med. Eksamen 1910, Reservelæge ved Faksinge Sanatorium 1910-11, ved Holbæk Amtssygehus 1912-13, Studierejse til Tyskland og Schweits 1913, Assistent ved Frederiksberg Hospital 1914-15, ved otologisk Afdeling paa Københavns Kommunes Poliklinik 1916-20, ved Kommunehospitalet 1917-18, ved Finsens Institut 1918, ved Rigshospitalet 1918-20, ved Sct. Josephs Hospitat 1918-20, Specialanerkendelse (Otolaryngologi) 1918, Praksis i Aarhus fra 1920, Assistent ved den statsunderstøttede Ganespalteklínik i Aarhus 1921-24. Næstformand for Foreningen af Øre- og Halslæger udenfor København, Generalsekretær for Nordisk Forening for Otolaryngologi 1926-30. Siden 1924 Chef for Ganespalteklíniken i Aarhus.

STEFANSHJEMMET (MENIGHEDSHJEM FOR KRONISKE SYGE). Medens der i de sidste to Menneskealdrer er bygget en Mængde Sygehuse og Kuranstalter for „akut“ syge rundt om i Landet, var der (udenfor København) saa at sige intet gjort for de kroniske syge. Og dog er der faa saa ulykkeligt stillede som disse, navnlig naar Sygdommen gør dem helt ude af Stand til at klare sig uden andres Hjælp.

Hospitalerne kan ikke beholde disse Patienter — og under private Forhold kan de kun sjældent faa den Kur og Pleje, som de saa haardt trænger til — samtidig med at de bestandig føler sig ikke blot tilovers, men saa ofte ogsaa til Besvær for Omgivelserne. Det er for saadanne, „Stefanshjemmet“ er oprettet.

Stefanshjemmet er en selvejende Institution, hvis Bestyrelse vælges af de aarhusianske Menighedsplejer, Diakonhøjskolen, Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark og Aarhus Byraad (efter bestemte Regler). Hjemmet oprettedes den 14. September 1923 af Menighedsplejerne i Aarhus og Indre Missions Diakonhøjskole i Fællesskab. Indtil Juli Maaned 1932 har man kun kunnet modtage mandlige Patienter, siden da ogsaa kvindelige. Kvindeafdelingerne indviedes den 14. September 1932 af Biskop Bruun-Rasmussen.

Hjemmet har nu Plads til ca. 70 hjælpeløse, kroniske syge, omtrent lige mange Mænd og Kvinder. Det er hospitalsmæssigt udstyret (Centralvarmeanlæg, Hospitalsmateriel, 5 Badeværelser, Skyllerum etc. Ringeapparat med Lyssignal paa Sygestuerne, Elevator, fast Lægetilsyn, sygeplejeuddannet Personale, fast Nattevagt, Liggealtaner, Liggehaller i Haven etc.), men samtidig er det et Hjem for Patienterne med hjemlig Hygge, hjemlig Underholdning og Adspredelser, Radio med Højtaler og indlagt Telefon paa alle Sygestuer, smukt udstyret Dagligstue, stor, gammel Have, direkte Udgang til Skoven og prægtig Udsigt over Bugten.

Kvindeafdelingerne ledes af Lukassøstrene, Mandsafdelingerne af Diakoner. Ialt er der 25 Funktionærer.

Ejendommen staar efter den store Udvidelse i ca. 410,000 Kr., Budget for Tiden den 1. Oktober 1931 til 30. September 1932 ca. 65,000 Kr. Patientdage-tallet for samme Tidsrum 13,646. Der har indtil den 1. Oktober 1932 ialt været optaget 182 Patienter fra hele Landet, i alle Aldre (fra 7—90 Aar). Plejepengene er 4½ Kr. pr. Dag. Naar Eneværelse forlanges, 1 Kr. mere, heri er indbefattet Kur og Pleje, Medicin, Lægetilsyn, Vask m. m. (i 1931 er vasket ca. 40,000 Stk. Tøj).

Stefanshjemmet.

De yngste Patienter undervises gratis. Patienter, der ønsker det, og hvis Helbred tillader det, kan drive forskellig Husflid paa Hjemmet. Der findes et mindre Bibliotek, Klaver, Harmonium og forskellige Spil til Underholdning. I Forretningsudvalget sidder Overlæge, Dr. med. Rahlff (Næstformand), Bankdirektør I. P. Thomsen, Fru Fabrikant Riis, Lærer Nottelmann-Hansen (Kasserer), Læge Johs. Hoff (Formand og Hjemmets Læge).

JOHS. HOFF,
Formand.

JOHS. HOFF, Læge, er født den 13. Oktober 1876 som Søn af Overlærer Hanibal Hoff og Hustru Anna Margrethe, født Høegh-Guldberg, gift 1911 med Agnes Thomsen, Lægeeksamen Januar 1905, Reservelæge ved Hjørring Amts og Bys Sygehus i 13 1/2 Aar, Kandidattjeneste ved Københavns Amtssygehus, Øresundshospitalet, Københavns Kommunehospitals IV Afdeling og Sindssygehospitalet ved Aarhus. Specialkursus i Næse- Øre- og Hals sygdomme paa Kommunehospitalet i København 2 Gange, do. i Røntgeologi, Fødselsvidenskab m. m. I 12 Aar Forstander ved Indre Missions Diakonhøjskole i Aarhus, Formand for og Læge ved Stefanshjemmet i Aarhus, Medlem af Sct. Pauls Sogns Menighedsraad. I Bestyrelsen for Indre Missions

Spædebørnshjem ved Silkeborg.

MARSELISBORG HOSPITAL indviedes den 31. Maj 1913. Hospitalet er beliggende paa et 8 Tdr. Land stort Areal af Marselisborgs Jorder, 125 m sydøst for Skanderborg Landevej og med Hovedfacade mod denne. Det er bygget i Pavillonsystem med Administrationsbygningen mod Hovedgaden, hvor man gennem en monumental Granitportal med store Teaktræsporte kommer ind i en Forbindelsesbygning — eller

Hovedportalen.

Port — mellem Inspektørens Lejlighed med Kontorer og Overlægens Lejlighed med Konsultationsværelser og Laboratorium. Hospitalskomplekset bestaar af 10 Bygninger, der benyttes som Epidemisygehus, som Sygehus for Hud- og Kønssygdomme og til pestagtige Sygdomme. Bag Administrationsbygningen grupperer Sygepavillonerne sig to og to med Centralkøkkenbygningen i Midten. Vaskeribygning, Desinfektionsanstalt og Ligkapel er lagt afsondret for sig selv langs Pladsens nordøstlige Side. Alle Bygningerne er opførte af røde haandstrøgne Sten paa Sokkel af ru Ølandsten og med Gesimser af gule haandstrøgne Sten. Tagene er afvalmede og dækkede med røde Falstagsten, og op til Stueetagen fører ved Hoveddørene brede Granittrapper og ved Sygepavillonernes Haveudgange brede, brolagte Ramper. Facaderne er enkelt udstyrede, kun ved Administrationsbygningen er anvendt Granit i større Udstrækning ved Portalen, hvor Aarhus Byvaaben er hugget i en stor Slutsten, der hviler paa to udhuggede Drager, og foroven afsluttes Portalen med en Balustrade, og hele det overhvævede Portrum er dækket af et Kobbertag, paa hvilket er anbragt ti smukke, udhamrede Kobbervaser. Administrationsbygningen flankeres ved hver Ende af to smaa Trappetaarne.

De to Pavilloner nærmest Administrationsbygningen er byggede ganske ens og benyttes til Skarlagensfeber og Difteritis. De er i to Etager og i hver af Etagerne findes Modtagelsesværelse og Bad, Thekøkken, Sygeplejerskeværelse samt Trapperum i den vestlige Fløj, og i den østlige Udskrivningsbad, Udskrivningsstue, Lægeværelse, Linnedstue og Trapperum. I Midtfløjen er 6 Sygestuer til henholdsvis 2, 2, 3, 6, 3 og 4 Senge, saa hver af Pavillonerne er normeret til 40 Patienter. Paa 1. Sal findes for hver Ende af Korridoren en overhvælvvet Veranda til oppegaaende Patienter.

Pavillon B, der ligger i det sydlige Hjørne, er beregnet til Hud- og Kønssygdomme og er i 2 Etager. Bygningen er ved Midten delt i to Afdelinger, en mandlig paa 25 Senge og en kvindelig paa 30 Senge. Afdelingerne er strengt adskilte og har

hver sin Modtagelsesstue med Bad, Thekøkken, Sygeplejerskeværelser, Skyllerum og W. C. samt Visitationsstuer og Behandlingsbad, Stueetagen benyttes hovedsagelig til Kønssygdomme og 1. Sal til Hudsygdomme. Sygestuerne bestaar af 3 1-Sengsstuer, 4 2-Sengsstuer, 4 3-Sengsstuer og 8 4-Sengsstuer, saa Pavillon C er normeret til 55 Patienter. I Loftsetagen er der Pigeværelser, Portørværelser samt Værelser til Røntgenbehandling.

Pavillon C, der er i een Etage med Kælder, ligger i det østlige Hjørne. Den er den egentlige Afløsning for det gamle Epidemihus i Ny Munkegade, idet den er beregnet til pestagtige Sygdomme og Observationsafdeling, dels for Folk, der kommer søværts, dels for Patienter, hvis Sygdom ikke straks kan bestemmes. Den er derfor delt i to Afdelinger med Plads til 20 Patienter. Sygestuerne er 2, 3 og 4 Sengsstuer, hver Afdeling har sin Modtagelsesstue med Bad, Behandlingsbad, Thekøkken og Skyllerum.

Køkkenbygningen er i een Etage med Kælder under hele Bygningen og Loftsetagen indrettet til Beboelseslejligheder.

Vaskeribygningen er ligeledes i een Etage med Kælder til Varme anlæg, og Loftsetagen har Lejligheder.

Hospitalets Overlæger er for Epidemiafdelingerne: Sv. Zahlmann og for Hud- og Kønssygdomme Henrik Bang.

GARNISONSSYGEHUSET I AARHUS laa tidligere i Valdermarsgade i en Bygning, der var opført i 1877 af Kommunen for en Sum af ca. 110.000 Kr. Bygningen, der havde 114 Senge, var opført efter Tegning af Arkitekt C. Lange. I 1925 flyttede Sygehuset ud til Marselisborg.

Sygehusets Overlæge er G. Ulrich og dets Forvalter er H. V. Ibsen.

H. V. IBSEN,
Forvalter.

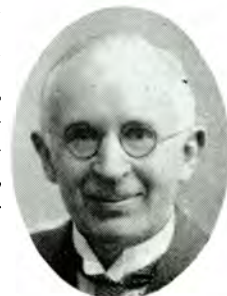
HENRIK VIGGO IBSEN, Sygehusforvalter, er født den 1. August 1886 i København som Søn af Stabssergent i Livgarden Jens Henrik Ibsen, DM. p. p. og Hustru Kirstine, født Rasmussen, gift med Constance Nielsen. Uddannet ved Feltartilleriet 1909, Oversergent i Forplejningskorpset, Forvalter ved Garnisonssygehuset i Aarhus siden 1. April 1923. Dekoreret med 16-Aars Hæderstegnet, i Bestyrelsen for Indendamturföreningen for Aarhus og Omegn.

AARHUS LYSBADEANSTALT omtales første Gang i 1910. Paa Opfordring af Mænd og Kvinder i Aarhus og Omegn, som ved Ophold paa Skodsborg Bade-sanatorium havde lært dette Kurstedes fortrinlige Kurmetoder, indrettedes i 1910 en lille Anstalt paa Clemensbro i Aarhus. Efter Clemensborg Branden 1912 blev Lysbadeanstalten genaabnet i udvidet og forbedret Skikkelse. Trods denne Udvidelse var Søgningen saa stor, at man saa sig nødsaget til endnu en Udvidelse, og i December 1922 flyttede Lysbadeanstalten til sine nuværende rummelige Lokaler i Nørre Alle 30. Anstalten er ikke alene egnet til ambulant Kurbehandling for Byens Beboere, der kan bo i deres Hjem og et bestemt Antal Gange om Ugen kan indfinde sig paa Anstalten og faa deres Behandlinger, men den er ved sine velmonterede Værelser, sit

gode Køkken og sin centrale Beliggenhed, et alsidigt og veludstyret Sanatorium, for Patienter der vanskeligt kan faa den nødvendige Pleje hjemme.

Hr. Direktør L. P. Hansen og Frue, der i mange Aar har ejet og ledet Anstalten, forestaar fremdeles Ledelsen og assisteres i Kurbehandlingernes Udførelse af dygtige velkolede Assisterter, hvoraf de ældre Massører og Massøser er i Besiddelse af grundig Uddannelse og mangeaarig Erfaring i de fysiske Kurmidlers Anvendelse. Direktør L. P. Hansen assisteres nu ligeledes af sin Søn Massør N. P. Hansen.

LARS PETER HANSEN, Direktør, er født den 21. September 1872 som Søn af Tømrermester N. P. Hansen og Hustru Laura, født Larsen. Gift 1905 med Alfrida Mathilde Berglind. Uddannet 2 Aar paa Teknisk Skole og Uddannelse i Fysiotherapi. Formand for Foreningen „De samvirkende Kur- og Lysbadeanstalter“, Viceformand for „De samvirkende Sundhedsforeninger“, Viceformand i A/S „Frydenstrand Sanatorium“, Formand for Aarhus Sundhedsforening, Kasserer for „Dansk vegetarisk Forenings Aarhus Afdeling“, Medlem af Bestyrelsen for Vejleljord Højskole, Daugaard, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus S. D. A. Børneskole, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus S. D. A. Menighed og i Bestyrelsen for Vestdansk Konferens af S. D. A. Nu Leder og Indehaver af Kuranstalten „Aarhus Lysbadeanstalt“.

L. P. HANSEN,
Direktør.

NIELS PETER ALF HANSEN, Massør, er født den 4. November 1908 som Søn af Direktør L. P. Hansen og Hustru Alfrida Mathilde, født Berglind. Præliminærexamen, Studentereksamen, (mat. naturvidenskabelig) Tillægsprøve i Latin for Medicinere. Gennemgaaet Kursus i Kemi og Fysik for Medicinere paa Københavns Universitet, Korrespondenteksamen i Engelsk fra Aarhus Sproginstitut, to Aars Uddannelse i Fysiotherapi, Massage og Sygegymnastik, fire Aars praktisk Erfaring som Massør, nu Massør ved „Aarhus Lysbadeanstalt“.

SYGE- OG BEGRAVELSESKASSEN „AARIUS“ har Hovedkontor i Sønder-Alle 3, Afdelingskontorer Frederiks-Alle 93 og Søndergade 38, Aarhus, sammen med Sygeforsikringen administrerer den Statens Invalideforsikring og er stiftet den 12. Marts 1863, har Hjemsted i Aarhus Købstad under Aarhus Amt og har til Formaal at sikre sine nydende Medlemmer gensidig Hjælp under Sygdom.

Den 14. Oktober 1865 blev Købmand Th. Henriksen valgt til Kasserer. Den 26. Januar 1867 blev Borgmester Schmidten valgt til Formand for Sygekassen, der den Gang havde Navnet „Haandværker- og Fabriksarbejdernes Sygekasse“. Ved Udgangen af Aaret 1867 havde Kassen 230 Medlemmer; Indtægten samme Aar var 1502 Rigsdaler og Udgiften 1106 Rigsdaler. I Løbet af Aaret var det blevet vedtaget at yde Medicin.

Den 26. April 1870 afløstes Borgmester Schmidten af Glarmester Gamst, der beklædte Formandspladsen, indtil han den 27. April 1876 afløstes af Skomager Borup, der døde i Foraaret 1877. Derefter valgtes Snedker Lauritzen til Formand den 17. Juli 1877. Indtil 1883 kunde Personer, der endnu ikke var fyldt 18 Aar, ikke optages i Sygekassen, men paa Generalforsamlingen den 6. Juli 1883 blev det vedtaget, at ogsaa Personer i 14-18 Aars Alderen kunde optages som Medlemmer af Sygekassen.

Fra 1. Januar 1893 blev Sygekassen statsanerkendt, og det første Statstilskud, som blev udbetalt til Kassen, var 2623 Kr. 45 Øre, Medlemsantallet var ved Slutningen af det første Regnskabsaar efter Statsanerkendelsen 777. Den 1. Januar 1900 blev Sygekassen indmeldt i den nuværende Centralforening. Fra 1. Januar 1902 valgtes N. Hansen til Formand. Som N. Hansens Efterfølger valgtes den 17. Marts 1914 Tomrer Perregaard, der blev afløst af den nuværende Formand R. Kodahl den 23. Marts 1920.

Den 29. Marts 1911 valgtes Kjeld Sørensen til Forretningsfører, hvilken Plads han endnu beklæder. Ved Udgangen af Aaret 1931 var Medlemsantallet 15,829 Mænd og 20,436 Kvinder, ialt 36,265 Medlemmer, heraf er 201 Mænd og 269 Kvinder, ialt 470, Medlemmer af den kroniske Afdeling. Ialt er Medlemsantallet, naar Børnene medregnes, 52,000. Statstilskudet man modtog i 1931 var 237,678 Kr. 00 Øre og Kommunitilskudet 38,927 Kr. 80 Øre, heraf 5219 Kr. 00 Øre Tilskud for kronisk syge Medlemmer. Der udbetales særlig 1.190,000 Kr. i Sygehjælp og 400,000 Kr. i Invaliderente. De Medlemmer, der senere bliver bemidlede, kan overgaa til Aarhus Amts Middelstands Sygekasse, der er stiftet den 1. Oktober 1913. Denne Kasse, der omfatter hele Aarhus Amt, har samme Formand og Forretningsfører som Sygekassen „Aarhus“. Begge Sygekasserne yder Læge, Medicin, Hospitalsophold og en daglig Pengehjælp fra 40 Øre til 6 Kr. og ejer en Formue paa 560,000 Kr. samt sammen med Amtets øvrige Sygekasser, Rekonvalescenthjemmene „Krathuset“ og „Ny Krathus“, Riis Skov. Endvidere sorterer under Foreningerne en selvstændig Begravelseskasse, hvis Medlemsantal ved Udgangen af 1931 var 18,845, naar Børnene medregnes, omfatter den 22,500 Medlemmer i Aarhus By. I Begravelseskassen tegnes Forsikringer for Voksne fra 100 til 500 Kr. og paa Børn fra 20-40 Kr. Begravelseskassen havde i 1931 en Udgift paa 50,000 Kr. og ved Udgangen af Aaret en Formue paa 800,000 Kr.

R. J. KODAHL
Formand.

RASMUS JENSEN KODAHL, Formand, er født den 20. Juli 1868 som Søn af Rasmus Jensen og Hustru Maren, født Rasmusdatter, gift 1909 med Margrethe Hansen, Formand for Afholdsforeningen „Ekko“, ca. 15 Aar, Formand for Høveforeningen „Frydenlund“ ca. 15 Aar, Medlem af Kontrolkomiteen for Livsforsikringsselskabet Jylland ca. 11 Aar. Ansat ved Belysningsvæsenet, Formand for Syge- og Begravelseskassen „Aarhus“.

K. SØRENSEN,
Forretningsfører.

KJELD SØRENSEN, Forretningsfører, er født den 21. Februar 1880 som Søn af Søren Sørensen og Hustru Else Marie, født Poulsen, Uddannelse som Maskinarbejder, Formand for Centralforeningens Sygekasse i Aarhus Amt, Medlem af

Byraadet fra 1913-25, Medlem af Fredningsvæsenet. Forretningsfører for Syge- og Begravelseskassen „Aarhus“.

VAABENBRØDREFORENINGEN FOR AARIUS OG OMEGN er stiftet den 1. Oktober 1859 paa Foranledning af Skindhandler N. P. Nielsen bistaaet af Murermester B. Møller og Værthusholder W. Hermansen (alle Deltagere i Krigen 1848-49-50) med det Formaal at bevare Kærlighed til Konge og Fædrelandet, værne om Minderne og virke til Gavn for de faldnes Efterladte og Invaliderne. Der indmeldte sig straks 15 Medlemmer; ved Aarets Udgang havde Foreningen ca. 100 Medlemmer.

Allerede Aaret efter indsaa man, at skulde Foreningens Tilvækst fremmes, var det nødvendigt at udvide Rammerne, og paa Generalforsamlingen den 4. Januar 1860 ændredes Lovene saaledes, at Foreningen blev tilgængelig for alle, der havde afljent deres Værnepligt og ikke Soldaterne alene. Foreningen blev saaledes den første almindelige Soldaterforening her i Landet. Der oprettedes samtidig en Kontrakt med Læge Hansen, der for 50 Rdlr. om Aaret skulde yde Lægehjælp til Medlemmerne og deres Hustruer, der ydedes endvidere Medicin og 1 Rdlr. ugentlig Pengehjælp til Manden og 12 Rdlr. i Begravelseshjælp til Mand og Hustru. Kontingentet herfor var 30 Skilling pr. Maaned. Paa Generalforsamlingen den 27. Januar 1861 vedtoges det,

at efter Mandens Død kunde Enkerne vedblive at være Medlemmer imod at betale Kontingent ligesom de øvrige Medlemmer.

Ved Udgangen af 1870 var Medlemsantallet vokset til 360, Foreningens Formand var den Gang Billetkasserer Th. Flemming. Den 12. April 1879 valgtes til Formand Beslagsmed P. Nielsen (blev senere Kammerraad), han førte Foreningen støt fremad til 1902. Foreningen søgte da Statsanerkendelse for sin Sygekasse. Vaabenbrødre-foreningen fik derved 2 Sygekasser, idet Medlemmerne deltes i 2 Grupper, bemidlede og ubemidlede. Den statsanerkendte Sygekasse havde da 1013 Medlemmer, og den bemidlede Gruppe 242 Medlemmer. Sygekasserne lededes af en Kontrolkomite paa 3 Medlemmer til hver af Sygekasserne i Forbindelse med Vaabenbrødre-foreningen, og den blev saaledes den første statsanerkendte Sygekasse med Fortsættelseskasse i Danmark. Til Formand for den statsanerkendte Sygekasses Kontrolkomite valgtes Bødker A. P. Pedersen og til Formand i Forsættelsessygekassens Kontrolkomite valgtes Træhand-ler R. I. Rasmussen. A. P. Pedersen og R. I. Rasmussen blev i 1919 tildelt Danne-brogskorset. A. P. Pedersen fungerede som Formand for Kontrolkomiteen for Syge-kassen til 1915. Ved en Lovændring blev Kontrolkomiteen forandret til Bestyrelse, og A. P. Pedersen valgtes til Formand for Sygekassen, og Bestyrelsen blev da 5 Mand. A. P. Pedersen var Formand for Sygekassen til 1930, da han bad sig fritaget for Hvervet paa Grund af Alder (78 Aar). Han har i de 28 Aar udført et stort og dyg-tigt Arbejde for Sygekassen, hvorfor han ogsaa udnævntes til Æresmedlem af Vaa-benbrødre-foreningen ved sin Afgang. Paa Generalforsamlingen den 28. Marts 1930 valgtes Næstformanden C. C. Bech til Formand for Sygekassen. R. I. Rasmussen var Formand for den selvstændige Sygekasse, til han i 1927 afgik ved Døden. I Stedet valgtes Tømrermester Chr. Holm.

Den 15. Maj 1908 valgtes Købmand R. Hildebrandt til Forretningsfører for Vaa-benbrødre-foreningen med Begravelseskasse og den statsanerkendte Sygekasse samt Forsættelsessygekassen, der fremtidig benævnes den selvstændige Sygekasse. I 1916 fik den statsanerkendte Sygekasse Tilladelse af Sygekasseinspektoratet til at optage Medlemmernes Børn over 14 Aar som selvstændige Medlemmer af Sygekassen, og samtidig blev Sygekassen Medlem af „Centralforeningen de forenede Sygekasser i Aarhus Amt.“

I 1930 blev Vaabenbrødre-foreningens Begravelseskasse genforsikret i „Begravel-seskassernes Genforsikring i Danmark“. Begravelseshjælpen blev 200 Kr. til Mænd og Kvinder. Formand for Vaabenbrødre-foreningen med Begravelseskassen er kgl. Trans-latør Kaptajn I. Th. Færch. Formand for den statsanerkendte Sygekasse C. C. Bech. Og Formand for den selvstændige Sygekasse Chr. Holm. Forretningsfører for samtl-ige Kasser R. Hildebrandt. Kasserne har 2 Inkassatorer, der besørger maanedlig Op-krævning af Kontingentet hos Medlemmerne.

I. TH. FÆRCH,
Formand.

C. C. BECH,
Formand.

R. HILDEBRANDT SØRENSEN,
Forretningsfører.

JOHAN THYGE FÆRCH, Kaptajn, R. af L. Løveordenens Guldmedaille, Stjerneordenen, (alle belgiske), er født den 11. Oktober 1882 som Søn af fhv. Bogholder Niels Færch og Hustru Johanne, født Ziegler, gift 1917 med Eleonora Kirstine Dreyer, Formand for Vaabenbrødreforeningen, i Bestyrelsen for Aarhus højere Dreng- og Pigeskole, Translatør i Fransk.

CHRISTEN CHRISTENSEN BECH, Fabriksarbejder, er født den 2. Februar 1873 som Søn af Formand S. M. Bech og Hustru Cathrine, født Strunge, gift 1896 med Ellen Rasmussen, Formand for Vaabenbrødrenes Sygekasse, Formand for Otto Mønstedts Arbejders Sygekasse.

CHRISTIAN L. FISCHER HOLM, Tømrermester, er født den 24. December 1869 som Søn af Malermester I. F. Holm og Hustru Marie Holm, Brabrand. Gift 1898 med Maren Holm. Uddannet som Tømrer, Tømrermester. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Tømrermesterforening, Bestyrelsesmedlem i Artilleriforeningen for Aarhus og Omegn, Vurderingsmand i Arbejdersparekassen, Formand i Vaabenbrødreforeningens selvstændige Sygekasse.

RASMUS HILDEBRANDT SØRENSEN, Forretningsfører, er født den 8. Maj 1877 som Søn af Edv. Anders Sørensen og Hustru Marcen, født Hildebrandt, gift 1901 med Noline. Uddannet som Købmand, Forretningsfører for Vaabenbrødrenes Sygekasse siden 1908.

ARIUS FORSØRGELSESVÆSEN. Fattigforsørgelsen var oprindeligt baseret paa frivillige Gaver, som forresten ogsaa indløb ret rigeligt. Hver Onsdag uddeltes disse paa Raadhuset ved de Fattiges Kassefører i en eller flere Inspektørers Nærværelse.

De fattige var efter deres Trang inddelte i flere Klasser, som hver modtog en bestemt Understøttelse. Forøvrigt florerede Tiggeriet i en utrolig Grad, navnlig klages der over de mange betlende Børn, der saas paa Gaderne.

At betle ansaas ikke for nogen Skam, Middelalderens Tiggermunke havde jo vænnet Befolkningen dertil. Senere fik Hospitalslemmerne maaske som en Arv efter Munkene visse Rettigheder dertil. Betleriet blev ligefrem en lovbeskyttet Institution, der dreves af Fattige, som beviste deres Ret dertil ved Blytegn, som uddeltes til dem af Øvrigheden. Børnene i den latinske Skole eksisterede ofte alene ved Betleri (i Randers gik for Eksempel en af Underdegnene (Mesterlektianerne) og Præstens 2 Sønner rundt og bettede ved at synge Latin for Godtfolks Døre). Der var Haandværkere, som særlig antog forældreløse eller yderst fattige Børn, de saakaldte „Hyttébørn“ (Hyttebørn) i Lære og forsynede dem med en afstikkende Dragt i to Farver for at vise deres Ret til at forlange Almisse af Folk. Især ved Nytaarstider dreves Tiggeriet af en Mængde Mennesker, der forlangte Dusører. Det var ofte Folk, der var ansatte i Byens Tjeneste, saasom Bytjenere, Vægttere, ja endog Degne.

For at Tiggerne ikke skulde begaa Uordener og for at holde Styr paa dem, var der ansat nogle Fattigfogder eller „Stodderkonger“. Disse lønnedes ikke af Byen, men formodentlig af Fattigkassen. Engang imellem fik de dog af Byen „en Kjøle“, en Slags Uniform, hvorpaa de let kunde kendes. Der var Folk, som med given Tilladelse rejste Landet rundt og samlede Penge ind til et eller andet Formaal, og som til Tider fik Almisse af Byen. I 1656 gaves saaledes if. Kæmnerens Regnskab efter Borgmesterens Ordre 3 Drl. til „en fordreven Herremand“, 1 Drl. 2 Mk. til en fordreven polsk Adelsmand. 8 Drl., til at løskøbe en Fange i Tyrkiet. 3 Drl. til Nysted Raadhus, 3 Drl. til den lutherske Kirkes Opbyggelse i Polen“, saadanne Almisser synes dog at være hørt op, efter at Byens egne Vilkaar i det 17. Aarhundrede var bleven saa yderst usle. Alle de Maader, hvorpaa Nutidens Mennesker søger at sikre sig

mod Uheld og Ulykker, saasom Pensions-, Understøttelse-, Syge- og Hjælpekasser, saa vel som Assurancer af enhver Art var jo i det 17. Aarhundrede ukendte. Lavene støttede vel hinanden til en vis Grad, men det forslog kun lidt.

Den nuværende Fattig- og Forsørgelsesanstalt er bygget paa det Sted, hvor før den af Christen Jensen Basballe, død 1687, oprettede Stiftelse laa, den er opført 1869-70, for omtrent 90,000 Kr., udvidet 1884 (for omtrent 41,200 Kr.). Det er et firlojet Bygningskompleks, er opført af røde Mursten i 2 Stokværk med Kælder og har en Sygeafdeling paa 38 Senge. Anstalten har i det hele Plads til 200 à 250 Lemmer, om Sommeren er Belægningen omtrent 80, om Vinteren indtil 130. I 1925 er der paa Fattiggaarden indrettet et Hjem for Hjemløse med Plads til 70 Mænd. Under Fattigvæsenet sorterer ogsaa 2 Friboliger for Enker, i Graven og Møllestien, Borneoptagelseshjemmet paa Gaarden Hojvang ved Randers Landevej, samt Bispegaarden i Stavtrup, 37 Td. Land, der drives som Landbrug ved Lemmer fra Fattiggaarden. Ligeledes hører under Kommunen en Del Fattighaver, i Møllevangen, der gratis udlaa- nes til fattige Familier.

V. M. SØRENSEN,
Oversygeplejerske.

E. M. JUSTESEN,
Oldfrue.

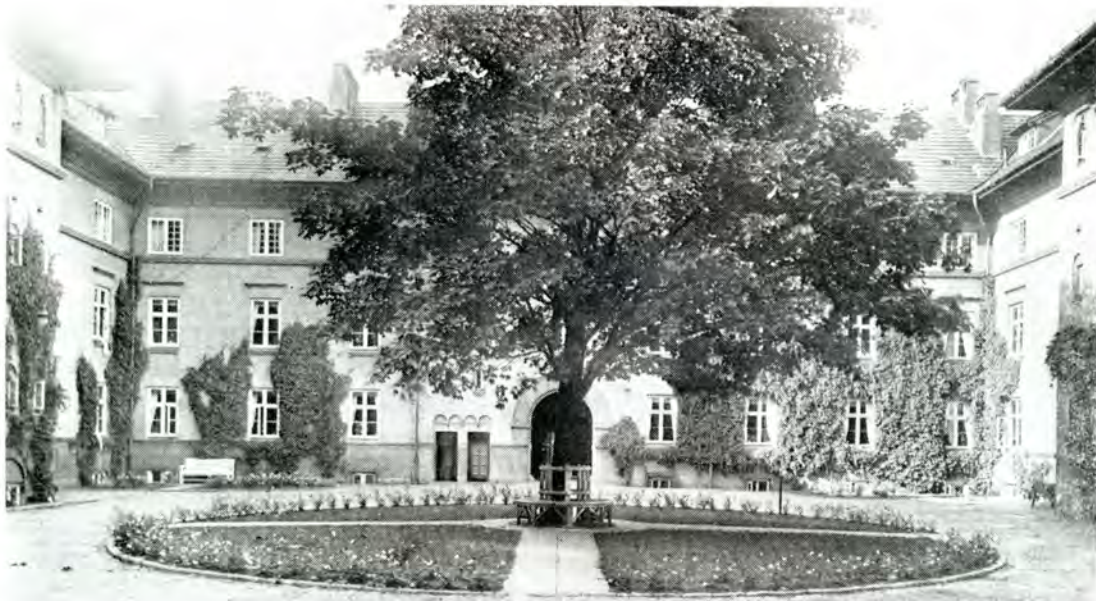
A. SEHESTED,
Økonoma.

Ved Anstalten er ansat følgende ledende Personer: 1 Inspektør, 1 Forvalter, 1 Oversygeplejerske, 1 Oldfrue, 1 Økonoma og 1 Vaskemester.

DE GAMLES HJEM, der ligger ved Kirkegaardsvej, er opført i Aarene 1902—04 og indviet den 5. November 1904. Der er en treflojet Bygning af røde Sten paa Granitsokkel, der er opført efter Tegning af Arkitekt Vald. Smidt for ca. 300,000 Kr. I 1925 udvidedes Hjemmet til en firflojet lukket Gaard efter Tegning af Statsarkitekt Draiby, og det stod nu Kommunen i en lille Million Kroner. Efter Udvidelsen blev der Plads til 170 Personer foruden 80 paa Sygeafdelingen. I Forsamlingssalen paa 1. Sal midt over Hoveddøren og i Spisestuerne mod Nordøst har Figurmaler A. Kongsbak udført Kalkdekorationerne.

I Kælderen findes Økonømilokalerne, som ved 2 Vareelevatorer er forbundne med Etagerens Anretterværelser, endvidere Vaskeri, Lejlighed for Økonomaen, Karle- og Pige kamre samt Kontor. Stuen, Førstesalen og Halvdelen af Andensalen optages af Beboerne. Den anden Halvdel af Andensalen benyttes som Sygeafdeling og er forbundet med Gaarden ved en stor Sygelevator.

Hjemmets Forvalter er Niels Christian Vendelbo, der har virket i denne Stilling siden 1929.

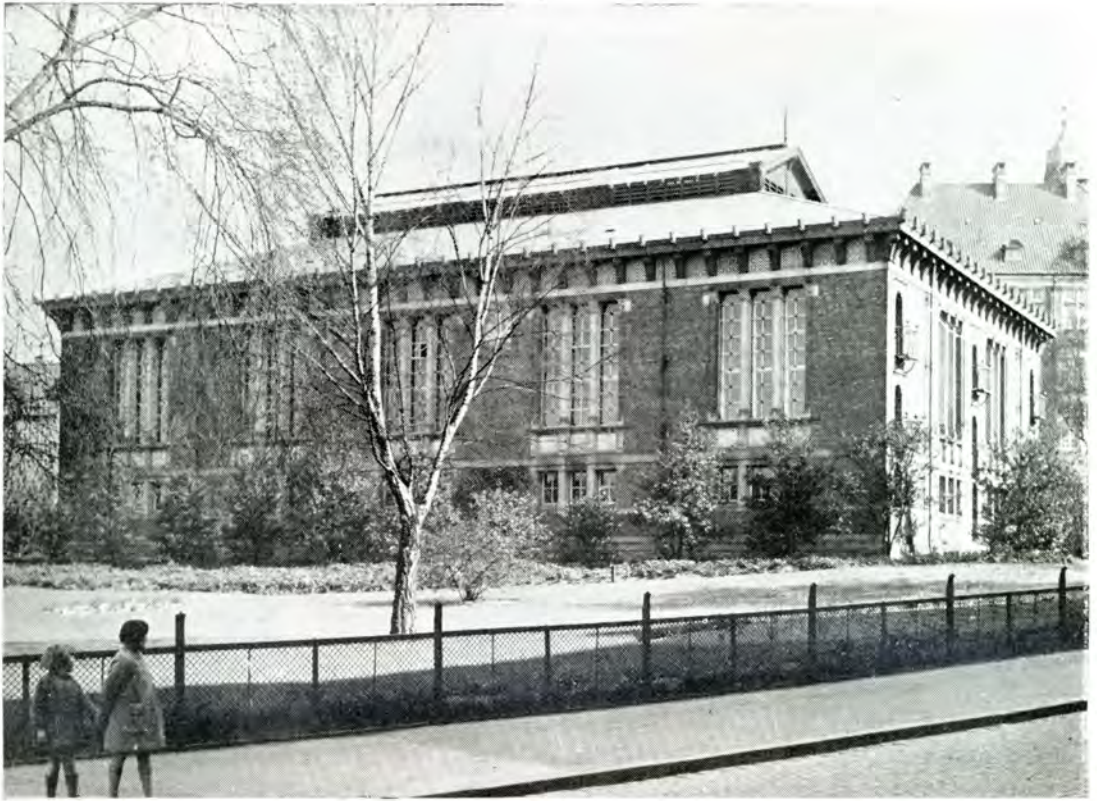
Gaardinteriør fra „De gamles Hjem“.

„De Gamles Hjem“ er en Institution hvor der gøres, hvad der kan for at erstatte dets Beboere det selvstændige Hjem, som de maatte savne. Kan der muligens være Ubehageligheder ved at bo saa mange sammen, saa maa man til Gengæld ogsaa indromme, at et Alderdomshjem byder sine Beboere mange Fordele. Først og fremmest er Beboerne befriet for økonomiske Sorger angaaende Fremskaffelsen af Mad, Husly, Vask og meget andet, og dertil kommer, at de ved at bo i et saadant Hjem opnaar større og bekvemme Værelser at færdes i, end dersom de skulde bo alene og klare dem ved deres Aldersrente.

En Række af Alderdomshjem er rejst Danmark over i By og paa Land, og de maa siges at være til stor Velsignelse for Befolkningen.

STATSBIBLIOTEKET I AARHUS. Statsbiblioteket, som er det eneste store, videnskabelige Bibliotek udenfor Hovedstaden, aabnedes den 17. Juni 1902. Dets Bogbestand omfatter nu ca. 300,000 Bind foruden Smaatryk, Musikalier, Billeder, Kort samt en lille Haandskriftsamling. Biblioteket modtager ifølge Lov et Eksemplar af alle Tryksager fra samtlige Landets Bogtrykkerier. Det virker som Bibliotek for hele Landet udenfor København (Skønlitteratur paa Dansk udlaanes ikke), siden 1928 tillige som Bibliotek for Universitetsundervisningen i Jylland. Bygningen opførtes i Aarene 1898 til 1902 af Arkitekt, Professor H. Kampmann paa en af Aarhus Kommune dertil skænket Grund, 1 Td. Land stor, hvoraf en stor Del er Have med Plads til Udvidelse af Biblioteket.

Dets Grundbestand er Dubletter af dansk Litteratur efter ca. 1820 fra det kgl. Bibliotek, der ifølge Lov siden 1697 har modtaget 2 eller flere Eksemplarer af alle danske Skrifter. Dertil kom ca. 6,000 Bind fra Aarhus Stifts offentlige Bibliotek (oprettet 1821, 1881 indlemmet i Aarhus Katedralskoles Bibliotek, hvorfra det i 1901-02 blev afgivet til Statsbiblioteket sammen med enkelte andre Dele af Skolens Bibliotek.)

Statsbiblioteket.

Fremdeles er 4 betydelige danske Privatbiblioteker indlemmet i Statsbiblioteket, nemlig, Stiftamtmand over Aarhus Stift A. Regenburgs ca. 22,000 Bind store Bibliotek, især indeholdende en meget stor Samling af Litteratur vedrørende Slesvig og Holsten, hvorimellem mange Sjældenheder. Det kom ligeledes fra Aarhus Katedralskoles Bibliotek, hvortil det 1894 var blevet skænket af Samleren, der ogsaa har stiftet et særligt Legat (af 13. Marts 1896) til dets Forøgelse. Gehejmearkivar C. F. Wegeners ca. 23,000 Bind store Bibliotek, særlig rigt paa historisk og filologisk Litteratur. Det blev købt af Staten 1898. Provst J. Vahls ca. 12,000 Bind store Bibliotek vedrørende Hedningemissionen, en yderst værdifuld Specialsamling, der hører til de betydeligste i Verden i sin Art. Det blev købt af Staten i Forbindelse med Bankdirektør A. Heise i 1899. Til dets Forøgelse er anvist et særligt Beløb. Hovedmassen af Biskop over Aarhus Stift Dr. Fr. Nielsens ca. 10,000 Bind store Bibliotek, af kirkehistorisk og almenhistorisk Karakter, men ogsaa rigt paa nyere Litteratur fra alle humane Fag. Det blev købt af Staten 1908. Over de tre førstnævnte Samlinger findes trykte Kataloger.

Af andre større samlede Erhvervelser skal nævnes: 1903-04 Organist R. Cl. Rasmussens Samlinger af Musikalier og Portrætter af Danske, foruden værdifulde kunsthistoriske Værker, skænket af Samleren, 1915 en Samling Litteratur af og om Blicher, skænket af Grosserer M. Philipsen, København, 1922 en stor Samling ældre Musikalier, Gave fra Wilh. Hansens Musikforlag. Desuden er tre aarhusianske Fagbiblioteker indgaaet i Statsbiblioteket: 1904 Jysk Haveselskabs Bogsamling, 1908 Aarhus Haandværkerforenings faglige Del og 1928 Jysk medicinsk Selskabs Bibliotek. I denne Forbindelse kan nævnes, at ogsaa Aarhus Mølles, Selskabet Polyhymnias og enkelte andre Privatarkiver er afgivet til Biblioteket.

En betydelig Mængde Bøger og Tidsskriftrækker er modtaget dels ved den 1918 paabegyndte Bogudveksling mellem det kgl. Bibliotek og Universitetsbiblioteket i København, dels ved Bytteforbindelser med udenlandske Biblioteker og Institutioner, hvorved Bibliotekets Dubletsamling har fundet en god Anvendelse.

Mange udenlandske, videnskabelige Tidsskrifter tilføres Biblioteket gennem dets Tidsskriftslæsekredse, som begyndte i 1920. En Del værdifulde moderne, udenlandsk Skønlitteratur modtager Biblioteket regelmæssigt fra „Foreningen til Indkøb af Skønlitteratur paa fremmede Sprog“ og fra en anden til Biblioteket knyttet Forening „Foreningen for Indkøb af udenlandsk Musik“, adskillige moderne Musikalier.

Oprettelsen af Universitetsundervisningen, der fandt Sted i Efteraaret 1928, har naturligvis stærkt paavirket Virksomheden ved Statsbiblioteket, der nu ogsaa fungerer som Universitetsbibliotek. Et særligt Beløb, stillet til Raadighed af Aarhus Kommune til Bogindkøb for Universitetet, administreres af Statsbiblioteket. Paa Læsesalen, hvor en Del af „Laboratorie“-Undervisningen foregaar, er opstillet et særligt Laboratorie-Bibliotek. I Begyndelsen af hvert Semester holdtes et Par indledende Forelæsningsforeninger af Overbibliotekaren om Biblioteksbenyttelse og almindelig Bibliografi. Universitetets Aarsskrift „Acta Jutlandica“ udveksles gennem Statsbiblioteket med tilsvarende Publikationer i andre Lande.

Statsbiblioteket er principielt et Universalbibliotek; som Følge af hele Bibliotekets Sammensætning ved Oprettelsen kom Hovedvægten dog til at ligge paa de humanistiske Fag. Af danske Tryk findes alt væsentligt siden Aar 1800 og en meget betydelig Del af den ældre Litteratur. Sammen med Jysk medicinsk Selskab har Biblioteket skabt et godt Grundlag for et medicinsk Bibliotek. Betydelige Specialsamlinger er fremdeles Musikaliesamlingen (ca. 14,500 katalogiserede Numre), Missionsbiblioteket (Vahls Missionsbibliotek), den sønderjyske Samling (Regenburgs Samling). Desuden kan nævnes en lille Specialsamling vedrørende frisisk Sprog og Kultur.

Statsbibliotekets Hovedkatalog er maskinskrevet paa Sedler (alfabetiske og systematiske). Over udenlandske Bøger siden 1880 findes Slagordskatalog, alfabetisk efter Emne, ca. 46,000 Titter. Af trykte Kataloger har Biblioteket udgivet en Række faglige Udvalgs-Kataloger over nordisk Oplysningslitteratur, som ikke fortsættes. Desuden udsendtes fra 1906-31 aarlige Kataloger over Nyerhvervelser af udenlandsk Litteratur, fra 1932 optages den udenlandske Tilvækst i den fælles aarlige „Accessionskatalog“ for Statens Biblioteker. Endelig foreligger forskellige Specialkataloger, bl. a. over Musikalier.

Personalet omfatter for Tiden — foruden Overbibliotekaren — 7 Bibliotekarer, 9 Assistenters samt 4 andre Tjenestemænd og Garderobetilsyn.

I 1927 udgav Statsbiblioteket en omfattende Beretning om Virksomheden i de første 25 Aar. I øvrigt behandles Bibliotekets Forhold i den samme Aar udkomne Betænkning vedrørende Statens Biblioteksvæsen.

Statsbibliotekets Bygning rummer foruden Læsesal med 95 Siddepladser 23 Bogværelser i 3 Etager, Bogmagasiner i Kælder og paa Loft, 6 Kontorer og Ekspeditionslokaler, Bogbinderi og Bolig for Kustoden. Visse Dele af Bibliotekets Samlinger har paa Grund af Pladsmangel maattet anbringes paa Avissamlingen.

Virksomheden belyses af følgende Tal fra 1932: Udlaanet omfattede 66,349 Bind, hvoraf henvend $\frac{2}{3}$ Del udenbys, sendt i 10,659 Pakker over hele Landet, for en betydelig Del gennem Folkebibliotekerne. Læsesalen benyttedes af 26,731 Personer, og der fremtoges - foruden af Haandbiblioteket og de fremlagte Tidsskrifter - 11,327 Bind. Tidsskriftslæsekredsene havde 607 Deltagere, hvoraf 202 Læger, over hele Landet, og omfattede 306 Tidsskrifter. Tilvæksten var 7,348 Bind incl. den danske Pligt-

Bibliotekets Læsesal.

aflevering (ca. 4,000 Bøger og ca. 2,000 Periodica) men foruden Smaatryk, med disse ialt 165 Mtr. eller henved det dobbelte af Aarhus Domkirketaarns Højde.

Bygningen der huser Avissamlingen.

STATENS AVISSAMLING I AARIUS sorterer under Statsbiblioteket. Den har sin egen Bygning i Høegh Guldbergsgade. Udover det store Magasin findes i særlig Bygning Læsestue, Bogbinderi m. m. Samlingen er oprettet ved Lov af 17. Maj 1916 og aabnet for Benyttelse 1918. Den rummer ca. 20,000 Bind danske Aviser fra de sidste hundrede Aar og en Del ældre. Et Eksemplar af alle Landets ca. 300 Aviser modtages som Pligtaflevering fra Bogtrykkerne. Samlingen bestyres af en Avisforvalter med 2 Medhjælpere i Bogbinderiet.

Den samlede Benyttelse omfattede i 1932 4,052 Bind. Læsesalen besøgte af 786 Personer, som her benyttede 3,711 Bind, medens 341 Bind sendtes til Benyttelse paa 23 forskellige offentlige Biblioteker.

V. GRUNDTVIG,
Overbibliotekar.

VILHELM GRUNDTVIG, Overbibliotekar, R. af.D., DM., er født den 26. Juli 1866 i København, som Søn af Kontorchef Johan Grundtvig og Hustru, født Stenersen. Student fra Borgerdydsskolen paa Kristianshavn 1884, cand. mag. 1891, Bibliotekar ved Landbohøjskolens Bibliotek 1892, Underbibliotekar ved Statsbiblioteket i Aarhus 1903, Overbibliotekar samme Sted 1905. Medlem af Fællesraadet for de videnskabelige Biblioteker, af Biblioteksraadet, af Bestyrelsen for Købstadsinuseet „Den gamle By“, for Jydsk Selskab for Historie, Sprog og Kultur og for Institut for jydsk Sprog og Kulturforskning.

AARHUS FOLKEBIBLIOTEK, ligger i Vestergade og er oprettet i 1869 og nyorganiseret i 1922. Kommunen har paabegyndt Opførelse af et stort, moderne Fol-

kebibliotek. Bygningen, der ligger i den nordre Ende af den smukke Møllepark, opføres af Jernbeton. Den giver i underste Etage Plads for et stort Udlaanslokale, Læsesal for voksne med tilstødende Avislæsesal, en Børnelæsesal og forskellige Kontorer. I den øverste Etage indrettes en Foredragssal med Plads til ca. 300 Mennesker, forskellige større og mindre Studiekredsværelser, Bolig for Opsynet m. m. I Kælderetagen bliver Plads til de store Bogmagasiner.

CHRISTIANSBJERG FOLKEBIBLIOTEK, er oprettet paa et Møde den 21. April 1924, hvor man var samlet for at drøfte Mulighederne om Oprettelse af et Bibliotek paa Christiansbjerg. Det første Udvalg bestod af: Maskinassistent A. Sabroe, Gartner H. P. Jensen, Tømrer J. Lykke Pedersen, Arbejdsmand Axel Pedersen, og Arbejdsmand Magnus Hansen. Dette Udvalg besluttede at oprette et Bibliotek og dette traadte i Virksomhed i 1923, efter at man havde faaet Lokaler stillet til Raadighed i Ejendommen Skovvangsvej 28. Kommunen ydede disse Lokaler gratis.

Den første Kapital fremkom ved at man afholdt to store Folkefester til Fordel for Biblioteket. Derefter fik man Tilskud fra Kommunen, der det første Aar bevilgedes 200 Kr., derefter bevilgedes 300 Kr. pr. Aar indtil 1931, da Tilskudet forhøjedes til 500 Kr. Desuden har Biblioteket faaet Tilskud fra Statens Bibliotekstilsyn paa ialt 745 Kr., og endelig fremkom et Beløb fra Laanere, der maa betale 4 Kr. aarlig pr. Familie for Laan af Bøger.

Straks efter Starten blev Gartner H. P. Jensen valgt til Formand og har siden fungeret som saadan, Formanden har forestaaet Indkøb af Bøger samt været Bibliotekar. Udlaanet, der foregaar en Gang ugentlig, forestaas af Bestyrelsen, der yder dette Arbejde gratis.

Biblioteket aabnede med et Bindantal paa 43, men da der kun har været smaa Udgifter, har man kunnet anvende næsten hele Indtægten til Indkøb af nye Bøger, saaledes at Biblioteket nu omfatter ca. 3000 Bind.

Udover det aarlige Bidrag, betaler Laanerne intel. Udlaanet er gratis, og hver Familie kan faa saa mange Bøger, som man skønner er ønskeligt i Forhold til Familiens Størrelse.

Foreningens Bestyrelse er: Gartner H. P. Jensen, Formand, Arbejdsmand Ove Sørensen, Kasserer, Aksel Pedersen, Sekretær, Tømrer Jørgen Pedersen og Tømrer Lykke Pedersen.

HANS PETER JENSEN, Gartner, Formand, er født den 1. Januar 1886 som Søn af Landmand Jørgen Jensen og Hustru Kirstine Marie. Gift 1910 med Annette Poulina Jensen. Uddannet som Gartner, Forretningsudvalgsmedlem i Aarhus Brugsforening siden 1922, Bestyrelsesmedlem i Socialdemokratisk Forening for Aarhus nordre Kreds i 9 Aar, Næstformand for samme i 6 Aar, Bestyrelsesmedlem af Aarhus Kommunes Hjælpekasse, Formand for Boligforeningen af 1920 siden Stiftelsen, i flere Aar Bestyrelsesmedlem af Christiansbjerg Grundejerforening, Repræsentant til Demokratens Kontrahentforsamling, Arbejdernes Fællesorganisation Arbejdernes Produktionsforening og Oplysningsforbundet. Siden 1924 Formand for Christiansbjerg Folkebibliotek.

H. P. JENSEN,
Gartner.

AARHUS MUSEUM. Paa en af Møllejejer Weis skænket Grund, der begrænses af Aaen, Vester Alle og Museumsgade, blev Aarhus Museums Hovedbygning opført

i 1876-77 efter Tegning af Bygningsinspektør Walther, medens de to Sidefløje kom til i 1891 (Professor Dahlerup). I Løbet af de sidste Aar har Bygningerne gennemgaaet en Hovedreparation, der ventes afsluttet i 1933. Der er bl. a. bleven indlagt Varmeapparat.

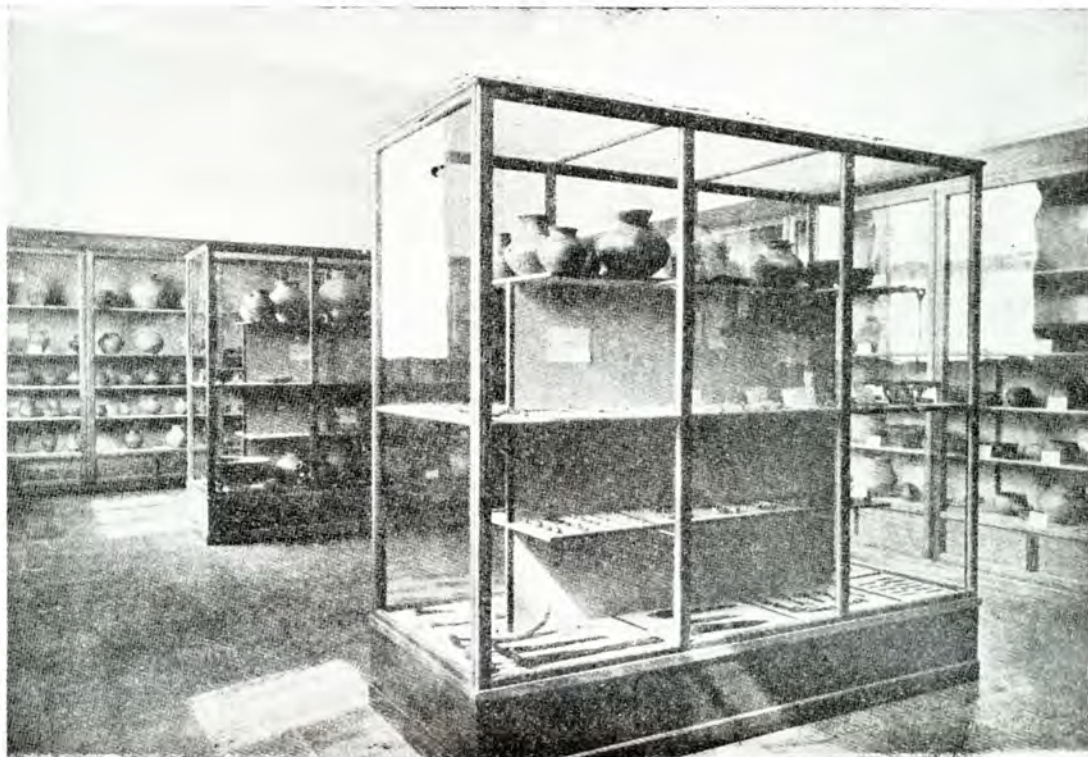
Indenfor Museets Mure virker to selvstændige og selvejende Institutioner, nemlig Aarhus Museums historiske Afdeling og Aarhus Museums Kunstafdeling. Bygningen administreres af et Udvalg bestaaende af et Medlem af hver af de to Bestyrelser.

Aarhus Museums historiske Afdeling bestaar af tre Samlinger, 1. Oldesagssamlingen, 2. Samlinger fra historisk Tid og 3. Mønt- og Medaillesamlingen.

Af disse er Oldsagssamlingen langt den betydeligste, og den er det jydsk Hovedmuseum for forhistoriske Oldsager. Dens Oprindelse gaar tilbage til Kong Frederik VII Tid, da Interessen for vor Oltid var stærk og levende. Det var den initiativrige Stiftamtmand Thorkil Christian Dahl, der i 1861 lagde Grunden til Museet, idet han sammen med nogle andre historisk interesserede Mænd stiftede „Det antiquarisk-historiske Selskab i Aarhus“, hvis Hovedopgave var at indsamle og ordne Oldsager. Genstande fra historisk Tid interesserede man sig desværre ikke nær saa meget for den Gang, da de kunde faas, som senere, da saa meget var ødelagt, men noget kom der dog ved Siden af Oldsagerne. I Løbet af forbausende kort Tid kunde Adjunkt Edv. Erslev (den kendte Forfatter af geografiske Lærerbøger) stille en helt anselig Samling frem paa Raadhuset. En Grundstamme dannede Oberst Høgh-Guldbergs Samling, der bl. a. rummede skønne og værdifulde Broncesvær og Bronzeøkser. Kammerherre Dahl paa Moesgaard, der var Selskabets Formand, gik i Spidsen ved at skænke, hvad han havde liggende af Oldsager, Baron Güldenkrone paa Villhelmsborg og mange andre fulgte Eksemplet. Selskabet havde virksomme Korrespondenter som Amtsforvalter Jantzen i Skanderborg, Maler Rosenstand i Horsens, Distriktslægerne Steenberg i Grenaa og Røse i Brande, der hver i sin Egn samlede og indsendte Oldsager. I Aarhus Stiftstidende kunde man med faa Maaneders Mellemløb læse lange Lister over Samlingens Erhvervelser. Det meste kom som Gaver, hvad der lyder utroligt, for den der i vore Dage giver sig af med Museumsarbejde. Hvad der blev betalt kostede nogle faa Mark og Skilling. Pragtstykker blev erhvervet for nogle faa Rigsdaler.

I Halvfjerserne, da Stiftamtmand Regenborg var Formand og cand. phil. V. Boye (senere knyttet til Nationalmuseet) gjorde Arbejdet i Museet og foretog Udgravninger, fortsattes Indsamlingen mere planmæssigt. Pladsen paa Raadhuset blev for trang, og i 1877 flyttede Samlingen ind i den nye rummelige Museumsbygning. Blandt de Privatsamlinger der indgik maa fremhæves en stor og meget værdifuld Samling af Stenoldsager, der var samlet af Bogtrykker Bjørnbak.

I Firsene gik det ikke saa stærkt, men Samlingen voksede sig dog for stor til de Lokaler den havde faaet i 1877, og der blev skaffet Midler til Opførelsen af de to Sidefløje, der blev bygget i 1891, og hvoraf den ene blev overladt den historiske Afdeling. Samtidig med denne Udvidelse blev Museets Forfatning forandret. Det antikvarisk-historiske Selskab i Aarhus blev opløst, og i dets Sted traadte den selvejende Institution „Aarhus Museums historiske Afdeling“, der opretholdes ved beskudte Bidrag fra Staten og Aarhus Kommune samt et Tilskud fra Aarhus Amtsråd. Sammen med de andre statsunderstøttede Provinsmuseer, der ordnedes paa lignende Maade, blev Museet her stillet under Nationalmuseets Tilsyn. Det var Overretssagfører Chr. Kier, der var Formand i de Aar Forfatningsforandringen foregik. I 1892 afløstes han af Kaptajn F. V. Smith, der i Samarbejde og Kappelstrid med sin Kollega i Bestyrelsen,

Interiør_fra Jernalder-Samlingen.

Overretssagfører Rich, udfoldede stor Energi i det følgende Aarti. Ved Siden af disse to Mænd maa Apoteker D. M. C. Reimers nævnes som „der dritte im Bunde“. Først blev Samlingen nyordnet i delvis nye Skabe. Stenaldersalen fik en stor Sal for sig, medens Fundene fra Bronze- og Jernalderen maatte dele den anden Sal, og Samlingerne fra historisk Tid blev anbragt dels i den tredie Sal og dels i Lokalerne paa anden Sal i Hovedbygningen, hvor ogsaa Møntsamlingen fik Plads. I Rummet mellem Fløjen og Hovedbygningen blev der indrettet en Runehal. Dernæst blev der udfoldet en energisk Virksomhed i Marken. Museet foretog selv adskillige Udgravninger og knyttede Forbindelser med Lærere paa Landet, navnlig Andersen i Thorsager og Jensen i Hammer, der afstod Udbyttet af deres Gravninger til Museet. Fra disse Aar stammer Hovedmængden af den store Samling Fund fra den romerske Jernalders Lerkargrave. Apoteker Reimers skænkede sine Fund fra Sønderjylland.

Da Kaptajn Smith var bleven forflyttet og Rich og Reimers var døde, blev den kyndige og kræsne Samler Konsul F. Ollendorff Samlingens Leder og Bestyrelsens Formand. Fra hans Tid stammer mange meget fine Stykker, bl. a. den skønneste Flintedolk som Museet ejer. Men efterhaanden som Aarene gik, gjorde to Ulemper sig stærkt gældende: Mangel paa Penge og Mangel paa Plads. Da Tilskudene ikke blev forhøjede, medens Pengene stadig sank i Værdi, maatte man opgive at opvarme Lokalerne og undlade at foretage Reparationer. Skabe og Montrer blev saa overfyldte, at det blev vanskeligt for de besøgende at finde ud af deres Indhold.

I 1924 lykkedes det at faa en aarlig Bevilling fra Kommunen til en Hovedreparation af hele Museet, som nu snart vil være afsluttet, og i 1926 blev der skaffet Plads til en Udvidelse af Oldsagssamlingens Lokaler ved at Samlingerne fra historisk Tid blev flyttet ud i Aalborggaarden i „Den gamle By“. I 1927 blev der i Samraad med

Museumsinspektør Neergaard fra Nationalmuseet udarbejdet en Plan til nyt Inventar, og i Løbet af Aarene 1928-32 er hele Samlingen bleven nyordnet og i nye Skabe og Montrer i de grundigt istandsatte Lokaler. Takket være disse Bevillinger har den værdifulde Samling nu omsider faaet en passende Indramning og en overskuelig og forstaaelig Opstilling. Mens Nyordningen stod paa, lykkedes det, takket være en Bevilling fra Aarhus Kommune og Gaver fra mange Sider, navnlig fra Aarhus Borgere, at erhverve den store Oldsagssamling, der havde tilhørt Hofjægermester Emil v. Holstein Rathlou til Rathlousdal. Den omfattede ca. 2200 Numre og blev straks indordnet i Museet.

I sin nye Opstilling er Oldsagssamlingen i Aarhus Museum fordelt i fire Lokaler, Stenalder, Bronzealder, Jernalder og Runestene, der har hver sin Sal. Stenaldersamlingen er overordentlig fyldig, og for den besøgende danner der sig et tydeligt Billede af Kulturudviklingen gennem Periodens forskellige Afsnit. Her kan der ikke gaas i Enkeltheder, men fremhæves maa de mange Flintedolke og den righoldige Samling af Stridsøkser fra jydsk Enkelgrave. Selvom Bronzealderen talmæssigt staar langt tilbage for Stenalderfundene, er den stor, i Forhold til hvad der er fremdraget af Oldsager i den kun ca. 1000 Aar lange Periode, og den rummer mange værdifulde og sjældne Fund, baade fra den ældre Tid, da Ligene blev begravede ubrændte, Mændene med Sværd og Kvinderne med Smykker og fra den yngre Tid, da Ligbrænding var den almindelige Gravskik, og Baalresterne blev samlede i Urner.

I Jernaldersalen dominerer de talrige Fund fra den romerske Periodes (de første Aarhundrede efter Kristi Fødsel) Lerkargrave. Det var nu igen Gravskik at begrave Ligene ubrændte, og man medgav dem et helt Sæt af Spise- og Drikkekar af meget afvekslende Former, men der findes fra Folkevandringstiden et sjældent rigt Gravfund fra Stjær med en Glasskaal og en bronzebeslaet Tuespand og fra Vikingetiden store Slagsværd og rigt ornamenterede Smykker.

Men Vikingernes mærkeligste Efterladenskaber er dog Runestenene, hvoraf Museet ejer ti. Fem er fundne i Aarhus og fem i Omegnen. Midt i Hallen staar den store Aarhus-Sten, der er prydet med en skægget Maske, og hvis Indskrift melder, at den er rejst over „Tull, som døde da Kongerne kæmpede“. Langs Væggene staar syv større Sten, der alle er rejst til Minde om afdøde og de to smaa Sten fra Vinterslev ved Harten, de eneste hidtil fundne danske Runesten med ældre Runer.

Møntsamlingen, der for Øjeblikket er magasineret, vil blive opstillet paa anden Sal i Hovedbygningen. Den omfatter: 1. En fyldig Samling af danske Mønter lige fra Svend Tveskægs Tid til vore Dage og en Del danske Medailler. 2. En stor Samling antike Mønter, samlet og skænket af cand. phil. Freund. 3. En meget stor Samling Afstøbninger af antike Mønter, deponeret af den kongelige Mønt- og Medaillesamling i Nationalmuseet.

Samlingerne fra historisk Tid, der omfatter en kirkelig Afdeling, en Aarhus Afdeling og et stort Folkemuseum er som ovenfor anført, anbragt i Aalborggaarden i „Den gamle By“.

Bestyrelsen for Aarhus Museums historiske Afdeling bestaar for Tiden af Overretssagfører Andreas Christensen, Formand og Kasserer, Bankdirektør O. Bech, Bibliotekar Ejler Haugsted, R. af D. (Leder af Oldsagssamlingen og Møntsamlingen), Museumsinspektør Peter Holm, (Leder af Samlingerne fra historisk Tid) og Overlærer Mousten (Byraadets Repræsentant).

ANDREAS CHRISTENSEN, Overretssagfører, er født den 13. Januar 1883 i Ikast som Søn af Kommunelærer Ludolf Christensen og Hustru, født Pedersen, gift 1910 med Ane Margrethe Larsen fra Herning.

Student 1904, cand. jur. 1909, Sagfører i Aarhus 1912, Overretssagfører 1915, Kompagnon med Sagfører Krag Møller i Aarhus 1915, Eneindehaver af Forretningen 1920. Formand for Bestyrelsen for Aarhus Museums historiske Afdeling.

EJLER HAUGSTED, Bibliotekar, cand. mag. R. af D. p. p., er født den 1. Oktober 1875 som Søn af Kredslæge Emil Haugsted og Hustru Anna, født Farrer, gift med Pianistinde Augusta Jessen. Bibliotekar af 1ste Grad ved Statsbiblioteket i Aarhus, Formand for Historisk Samfund for Aarhus Stift, Leder af Oldsagssamlingen og Møntsamlingen, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Museums historiske Afdeling, Formand for Alliance Francaise i Aarhus, Sekretær i Udvalget for Hjemstavnskultur.

AARHUS MUSEUMS KUNSTAFDELING skriver sig paa en Maade allerede fra Aaret 1851, da en Kreds af Byens Borgere henvendte sig til Kultusministeriet med Anmodning om at faa overladt en Del af de Malerier, som den kgl. Malerisamling paa Christiansborg mente at kunne undvære. Man lovede at stille et passende Lokale til Raadighed og stillede tillige en Forøgelse af Samlingen i Udsigt ved Bidrag fra den allerede eksisterende Kunstforenings Side.

Planen blev velvilligt modtaget i Ministeriet, men paa Grund af Lokalemangel blev Planen først realiseret i 1857, i hvilket Aar Raadhusets Opførelse tilendebragtes, og her indrettedes da et Lokale til Malerierne. Staten overlod Samlingen 24 Billeder, alle af danske Kunstnere efter Abildgaard, og man kunde straks selv supplere med 4 Billeder, som Kunstforeningen havde indkøbt.

Samlingen blev benævnet „Galleriet“ og stod under Bestyrelse af „Gallerikommissionen“, bestaaende af Kunstforeningens Bestyrelse og et Medlem af Kommunalbestyrelsen.

Allerede i 1872 var Samlingen ved Køb og Gaver vokset til at omfatte ialt 47 Malerier og en Del Skulpturarbejder, væsentlig Afstøbninger af Thorvaldsen.

Salen paa Raadhuset blev da for lille, og en Kreds af Byens mest fremtrædende Borgere med Hans Broge, Møller Weis og Indenrigsminister Ingerslev i Spidsen udsendte da et Opraab om Bidrag til Rejsning af en særlig Museumsbygning, men først i 1875 lykkedes det at skaffe de fornødne Penge, idet Staten bidrog med Kr. 10,000 medens der fra Private indsamledes ca. 40,000 Kr., hvorhos Staten endelig ydede et rentefrit Laan paa Kr. 15,000.

I Pinsedag den 20de 1877 indviedes Aarhus Museum paa den af Møller A. Weis dertil skænkede Grund. Bygningen var beregnet til at huse dels Maleri- og Skulptursamlingen, dels den historisk-antikvariske Samling, og dette Fællesskab er endnu til Dels gældende.

Allerede 10 Aar efter Aabningen maatte man skride til Udvidelse, og den 12de 1891 indviedes de to tilbyggede Sidefløje, hvorefter Museet fik sin nuværende Form.

I den siden da forløbne Aarrække er Afdelingens Samlinger stadig forøgede ved Indkøb og Gaver.

Af Museets Velyndere skal nævnes:

Apoteker Meyer, der i 1910 skænkede Museet V. Marstrands berømte Billede „Ligvognstoget“, og i allerførste Række Møller E. Weis, der sammen med sin Illustrationerede Museet hele sin Malerisamling, omfattende ca. 55 Malerier, væsentlig ældre dansk Kunst saasom: Købke, Roed, Constantin Hansen, Marstrand, Dalgaard, Sonne m. fl.

I de senere Aar har ogsaa Ny Carlsbergfondet ved sin aarlige Bortlodning mellem Provinsmuseerne og iøvrigt ogsaa ved Gaver udenfor denne bidraget stærkt til Malerisamlingens Forøgelse, baade med Hensyn til ældre Kunst og med Hensyn til ny Kunst, helt op til Nutiden.

Museets aarlige Budget omfatter Tilskud fra Stat, Amt og Kommune og anvendes ligeledes hvert Aar udelukkende til Indkøb.

Museets Kunstafdeling raader ved Udgangen af 1932 over ca. 300 Malerier foruden Tegninger og Raderinger og dertil en meget betydelig Samling af Gipsafstøbninger foruden forskellige originale Billedhuggerarbejder, f. Eks. af Kaj Nielsen, Svend Rathzack m. fl.

Malerisamlingens nuværende Værdi maa ansættes til et Beløb af ca. Kr. 800,000.

Det har været Bestyrelsens Maal saavidt gørligt at faa repræsenteret indenfor Aarhus Museums Kunstafdeling i hvert Fald eet Billede af enhver dansk Kunstner, som siden Eckersbergs Tid har spillet en Rolle i dansk Kunst, og det kan sikkert siges, at Aarhus Museum nu fremfor noget andet Provinsmuseum ejer en Samling, som giver et fyldestgørende, udtømmende og godt Indtryk af dansk Malerkunst helt op til vore egne Tider.

Skulde her kortelig nævnes nogle af Samlingens bedste Billeder, maatte det formentlig blive Eckersberg: „Udsigt fra Søen mod den sydøstlige Del af Møens Klint“, Sonne: „Rytterkampen ved Aarhus ^{31/5} 1849“, Sonne: „En Ligfærd“, Constantin Hansen: „Børn betragter Ilden i Stueovnen“.

Endvidere ikke mindre end 12 Billeder af V. Marstrand, Chr. Købke: „Portræt af Fru Høeg Guldberg“, Hans Smith: „Udenfor Høkerens Bod“ og fra senere Tider repræsentative Arbejder af Willumsen, Ancker, Syberg, Giersing, Naur, Rude, Axel P. Jensen, Ludvig Jacobsen o. m. a.

Det kan derhos nævnes, at Aarhus Museum som det eneste Museum udenfor København ogsaa er i Stand til at fremvise en Repræsentation af fransk Kunst, idet Statens Museum har overladt Kunstafdelingen 20 Billeder hidrørende fra Ingeniør Rumps Samling af nyere fransk Kunst.

Museet er en selvejende Institution, og enhver af dens to Afdelinger ledes af en Bestyrelse paa 5 Mand. Denne Bestyrelse supplerer sig selv under Sanktion af Stiftsøvrigheden, idet dog Aarhus Byraad besætter en Plads.

Afdelingens nuværende Bestyrelse bestaar af:

Overretssagfører Frank Wilde som Formand, Apotheker N. M. Reimers, Byraadsmedlem, Journalist Holger Eriksen, Arkitekt Poul Stegmann og Overlæge Carl Krebs.

Med stor Forstaaelse af Museets Betydning for det kulturelle Liv i Aarhus har Aarhus Byraad ved en storstilet Bevilling sat Bestyrelsen i Stand til i Aarene 1927-33 at foretage en omfattende og haardt tiltrængt Restaurering af Museumsbygningen.

F. A. WILDE,
Overretssagfører.

FRANK ALEXANDER WILDE, Overretssagfører, er født den 13. Juni 1884 som Søn af Amtsforvalter Alexander Wilde og Hustru Johanne, født Købke, gift 1929 med Aleathea Levi, Student 1902, cand. jur. 1908, Sagførerforretning i København 1909-12 Bestalling som Overretssagfører Juni 1912, Formand for Aarhus juridiske Forening, Formand for Aarhus Museums Kunstafdeling, Medstifter af og Direktør for A/S Aarhus Kunstbygning, Næstformand i Vægeraadet for Aarhus Nordkreds, Medlem af Danmarks Naturfredningsforenings Aarhus Komite, Medlem af Repræsentantskabet for kgl. Dansk Automobil Klub.

AARHUS GAS - OG ELEKTRICITETSVÆRK. Aaret 1852 blev der af Etatsraad Westenholtz i London paa et derværende Gaskompagnis Vegne tilbudt Aarhus Kommunalbestyrelse for Kompagniets Regning at bygge et Gasværk paa nærmere fastsatte Vilkaar. Ved fortsatte Forhandlinger mellem Kommunalbestyrelsen og Ingeniør T. A. English som befuldmægtiget for Gaskompagniet i London forte disse til, at Kontrakt blev oprettet og underskrevet af Parterne den 10. Januar 1853.

Nogen særlig stor Begejstring over Byens Belysning med Gas ses ikke at have været til Stede, idet Aarhus Stiftstidende for 3. Januar 1855 ikke indeholder mere end følgende Linier derom: „I Gaar Aftes var der usædvanlig levende paa vore Gader. Det var i Anledning af Gadebelysningen, som første Gang var tændt. Da det var Maaneskin tillige, kunde man endnu ikke rigtig bedømme Gasflammernes Styrke og Klarhed. Men efter som det var første Gang, og altsaa kun en Prøve, forekom det os at være meget tilfredsstillende“. Der begyndtes med 259 opstillede Maalere og 164 Gadelygter, og Prisen til private Forbrugere var 3½ Rdl. Kr. 7,00 pr. 1000 Kbm. Tilgangen var ikke særlig stor, hvad der vil ses deraf, at Maalernes Antal kun var naaet til 300 Stkr. ved første Aars Udgang, og efter 25 Aars Forløb den 31. December 1879 var der kun 500 Maalere i Brug og Gadelygternes Tal steget til 301 Stkr. I Aaret 1877 begyndte Byraadet at forhandle med Gaskompagniet om Fornyelse af Kontrakten, i hvilken Anledning der i Mødet den 15. November d. A. blev nedsat et Udvalg bestaaende af Borgmester von Schmidten, Konsul Mørch, Gørtler Hald, Overretssagfører Kier og Prokurator Knudsen. I Mødet den 31. Oktober 1878 afgav Udvalget en mundtlig Beretning om Sagen, som imidlertid ikke er bleven nedskrevet. Udvalget blev opfordret til at forhandle videre med Gaskompagniet, navnlig for at opnaa billigere Priser end der af dette var tilbudt. For Gas til private Forbrugere vilde man tilbyde 5 Kr. pr. 1000 Kbfd., og ligeledes skulde Udvalget foreslaa, at Kontrakten blev paa 5 Aar, og derefter med ½ Aars Opsigelsesfrist fra Kommunens Side. Efter flere Forhandlinger mellem Udvalget og Kompagniet kom et, af dets Repræsentant G. P. Bidder, fremsat Tilbud til Behandling i Byraadet den 6. Juni 1879. Tilbudet blev imidlertid forkastet med 11 Stemmer mod 6. Borgmesteren der var blandt de 6, lod Protokollen tilføre en Motivering af sin Stemmeafgivning. Da der paa et tidligere Tidspunkt var tilsikret Kommunen et Laan paa 400,000 Kr., for hvilket Beløb man efter indhentende Oplysninger kunde bygge et nyt Gasværk, blev i samme Møde nedsat et Byggeudvalg, til at fremskynde Bygningen af et saadant nyt Gasværk. Det synes, som denne kraftige og bestemte Beslutning ikke har været uden Virkning, idet der kun 7 Dage derefter, den 13 Juni Kl. 9 Fmd., blev sammenkaldt til et ekstra Byraadsmøde, paa hvilket der forelaa et Telegram fra Købmand Hans Broge, som da befandt sig i København, om, at der efter Udfaldet af nogle Forhandlinger, han havde ført med Gaskompagniets Direktør, kunde være Udsigt for Kommunen til at Gasværket kunde købes, naar han fik Fuldmagt til at afslutte Handelen. I et ekstra ordinært Møde samme Dag Kl. 7 Eftermiddag, forelaa Telegram fra Hans Broge, som lyder saaledes: „Har nu købt Gasværket med Tilbehør i Grindlands (Kompagniets Befuldmægtigede) Overværelse, for 350,000 Kr. at overtage ved Kontraktens Udløb den 1. Januar 1880, og at betale med Aarhus Kommunes Obligationer til Pari 4½ % rentebærende at amortisere i 25 Aar. Venter Byraadets Tilfredshed“. Byraadet godkendte Købet, og i Mødet den 26. Juni forelaa den endelige Kontrakt om Købet af Gasværket. Gasværket er beliggende mod Øst i Byen nær Kysten, ved Grønland, og som over . . . er anlagt 1853-54 af det engl.-danske Gaskompagni, og overtoges 1880 af Kommunen og er gentagne Gange udvidet, senest i 1903, i 1925 opførtes et mo-

derne Retortanlæg med vertikale Retorter, Anlægssum ca. 1,6 Million Kr. I 1924 produceredes 8,070,500 m³ Gas.

AARIUS ELEKTRICITETSVÆRK, ved Gasværket, er anlagt 1900 af Kommunen for over 600,000 Kr. og gentagne Gange udvidet, saaledes 1912-13 og 1916-19. Maskin-anlægget var 1925 ca. 5275 H. K. Det nye Elektricitetsværk blev færdigt i 1928 og er det største i Danmark udenfor København. Det staar Kommunen i 11. Millioner Kr. Dets Damp-turbiner og Dieselmotorer har en Kapacitet paa ca. 20,000 K. W. Elektricitetsværket er Central i et stort elektrisk Net, der strækker sig over det meste af Midtjylland. Det samarbejder med Gudenaacentralen og med Værkerne i Skive, Framlev, Gudena, Silkeborg, Viborg, Karup, Viby og Vejlbj. Det leverer Strom gennem Elektricitetsselskaberne Arke og Ego, Salling-, Fjends og Ginnerup Herreders Selskaber, og naar helt ud til Salling, til Djursland og til Skanderborg By. Til Elektricitetsværket har Kommunen knyttet det af afdøde Ingeniør C. Juul projekterede Fjernvarmeanlæg. Det er det største i Landet. Dets Forsyningsnet i Aarhus er allerede paa ca. 4,2 km. Anlægget sender Centralvarme ud til ca. 100 store Huskomplekser, deriblandt Aarhus nye Hovedbanegaard.

AARIUS VANDVÆRK. I Midten af Tresserne begyndte Tanken om Anlæg af et Vandværk, efter at flere andre Byer havde vist Vejen. I Oktober 1865 nedsatte „Aarhus Kommunalbestyrelse“ en Komité, med det Hverv, at undersøge, hvorvidt og med hvilke Bekostninger en Vandforsyning for Aarhus Købstad vilde kunne tilvejebringes. I Marts 1867 fremsendte Komitéen en udførlig Beretning, ledsaget af Planer og Overslag, udarbejdede af Ingeniørerne English & Hansen, som gik ud paa, at indtage Vandet fra Aarhus Aa Vest for Bryggeriet „Ceres“. Planen gik ud paa at pumpe Vandet op paa Filtre, som anbringes paa et 80 Fod over daglig Vande liggende Terrain mellem Viborg og Silkeborg Landeveje. Udgiften var anslaaet til 140,877 Rdl. 4 Mark 12 Sk. med Tillæg af 25,000 Rdl., som vilde være at betale Ejeren af Aarhus Mølle, Møller Weis, for Retten til at tage Vand fra Aaen. Omkostningerne ved Driften var anslaaet til 3691 Rdl. 3 Mark aarlig, medens den aarlige Indtægt allerede i det første Aar var anslaaet til 12,400 Rdl.

Den 16. Juni 1870 vedtog Byraadet denne Indstilling, og Planen for Aarhus Vandværk var dermed efter 5 Aars lange Forhandlinger fastslaaet i Hovedtrækkene. Til Tilvejebringelse af Planer og Konditioner til Værkets Udbydelse valgtes et Udvalg bestaaende af Fabrikant Frich, Fabrikant Holm, Murermester K. Nielsen, Kancelliraad Nors, Borgmester v. Schmidten og Kaptajn Schroll. Den 13. Marts 1871 forelagde Udvalget Planer og Beskrivelse af Vandværket samt Licitationsbetingelser, begge Dele udarbejdet af Statsingeniør Obel og gennemsete af Vandinspektør Poulsen, København, hvilke godkendtes, og Udvalget fik Bemyndigelse til at udbyde Vandværket i Entreprise og forhandle med vedkommende Grundejere om Afstaaelse af den fornødne Grund til Anlægget. Ved Licitationen indkom 7 Tilbud, og den 7. Juli approberedes det billigste Tilbud, indgivet af d'Hrr. A. E. Andersen m. fl. til et Beløb af 148,450 Rdl., nemlig for Værket og Hovedledningen 139,000 Rdl. og for Husledninger 9,450 Rdl. Den 14. August 1871 underskrevs Kontrakten r. d'Hrr. A. E. Andersen, E. Meisner, K. Nielsen samt Hassel & Teudt, med Forpligtelse til at have Anlægget færdigt den 1. Juli 1872. Der skulde leveres 2 Dampmaskiner med

tilhørende 2. Dampkedler og 4 Vandpumper fra d'Hrr. Kitson & Co. i Leeds. Maskinerne skal være Højtryksmaskiner med Fortætning, og det filtrerede Vand skal kunne oppumpes uden at gaa gennem Fortætteren. Kedlerne skal være Indfyryngskedler, Pumperne Suge- og Trykpumper. Med et Kulforbrug — foruden Opfyringen — af 3½ Pund Kul i Timen pr. virkelig Hestekraft, beregnet efter den i Specifikationen opgivne Maade og med 60 Pund som største Damptryk, skal Maskinen levere de i Specifikationen angivne Vandmængder i den angivne Tid. Den 2. November 1871 vedtoges Regulativet for Betaling af Vandet, idet følgende Regler fastsattes: Til enhver Ejendom, forbi hvilken Hovedrøret eller den offentlige Forgreningsledning føres, paalager Kommunen sig, naar Ejeren forlanger det, at føre et Ledningsrør af passende Størrelse til Bygningens Forside i Gadelinien. Den videre Indlægning i Husene eller Gaardene maa ske paa vedkommende Ejers Bekostning, ligesom det er overladt til denne at bestemme, hvor mange Haner han ønsker anbragt, og hvor de skulle anbringes.

Vandværket ligger mod Vest i Byen mellem Aaen og Silkeborg Landevej, og er anlagt af Kommunen 1871—72 for ca. 201,000 Rdl., udvidet 1886 som et Damptryk-Vandværk med Vandforsyning fra Aaen. Siden 1902 sker Forsyningen fra 156 artesiske Boringer ved Viby og Stavtrup, 7 km Vest for Byen, gennem en 86 cm Betonledning, anlagt 1899—1902 under Ledelse af Statsingeniør O. Jørgensen. I 1922 er i Stavtrup anlagt en elektrisk Pumpestation for at kunne forøge Vandtilførslen fra Boringerne. Byens højeste Vandbeholder er Kristiansbjerg Vandtaarn. Værket kan filtrere indtil 10,000 m³ Vand i Døgnet.

AARIUS OFFENTLIGE SLAGTEHUS. I Slutningen af forrige Aarhundrede begyndte man i Danmark at indse hvilken Fare, der kan være forbunden med Nydelsen af Kød fra syge Dyr. Fra flere Sider blev der rejst Krav om at faldbudte Kødvarer skulde underkastes sagkyndig Kontrol, hvorfor man i flere Byer etablerede en saakaldt Torvekontrol, hvilken bestod af en Dyrlæge, der synede de faldbudte Varer.

I Aarhus var Interessen naturligvis ogsaa stor, og i 1888 blev der paa Forslag af Læge Ørum nedsat et Udvalg til at kontrollere Salg af Kød her i Byen. I 1892 forelaa der i Aarhus Byraad et Andragende fra Aarhus Slagterforening om, at der her i Byen maatte blive anlagt et offentligt Slagtehus. Andraget blev henvist til førnævnte Udvalg, og i 1893 kunde Udvalget meddele, at det havde henvendt sig til Arkitekt Henry Meyer med Anmodning om at udarbejde Planer m. m. til et offentligt Slagtehus. Stedet, hvor man tænkte sig at opføre Slagtehuset, var Artilleriets gamle Ridebane ved Hads Herreds Landevej. Slagtehuset skulde bestaa af to Slagtehaller, som skulde forbindes med en Mellembygning, 1 Staldbygning, 1 Bygning til Hestslagting og Opstaldning af syge eller mistænkelige Dyr og desuden en Administrationsbygning. Med nogle mindre Ændringer blev Forslaget vedtaget den 1. Marts 1894 og fik Justitsministeriets Stadfæstelse. Udvalget for Opførelse af Slagtehuset kom til at bestaa af Borgmester Vestergaard, Formand, Overretssagfører Kier, Læge Ørum, Apoteker Meyer og Murermester A. Thomsen. Ved Slagtehuset blev ansat følgende Bestillingsmænd: Inspektør, Dyrlæge Jens Christian Knudsen, Assistent, Dyrlæge Jens Kjeldsen og Kvartermester, Politibetjent Hans Peter Michaelsen.

Den 1. September 1895 var Slagtehuset færdigt. Den første Dag Slagtehuset aabnedes stod Slagterforeningens Formand, O. Nolfi, med et Kreatur udenfor Porten

Kl. 5 om Morgenen, og han blev saaledes den første Slagter, der benyttede Aarhus offentlige Slagtehus.

Slagtehuset er senere udvidet med Køleanlæg, Destruktionsanstalt og Pølsefabrik. Det viste sig snart, at Pladsen til Kvægtorvet var for lille, og der blev derfor bevilget en Udvidelse af Torvet. Fra flere Sider var der fremkommet Ønske om et Eksportslagteri, og den 24. Juli 1912 indviedes det nye Eksportslagteri og samtidig det udvidede Kvægtorv. I 1915 blev der opført en Bygning til Tarmrenseri. Efterhaanden blev der opført den ene Kreaturstald efter den anden paa Slagtehusets Grund, saaledes at Slagtehuset nu kan opstalde ca. 1000 Kreaturer.

Den nuværende Slagtehusinspektør er Bernt Jensen.

Ø. H. CHRISTENSEN,
Slagtermester.

H. MØLLER NISSEN,
Slagtermester.

N. P. PETERSEN,
Slagtermester.

BERNT JENSEN, Slagtehusinspektør, er født den 25. December 1878 i Laasby som Søn af Husmand Niels Jensen og Hustru Oline, født Berntsen. Gift 1903 med Signe Petersen. Arbejdsmand i Aarhus 1899-1912, Arbejder under Aarhus Kommunes Belysningsvæsen 1912-29, Formand for de kommunale Arbejders Fagforening 1919-29, Medlem af Byraadet 1921-29, Medlem af Slagtehusudvalget 1921-25, dets Formand 1925-29, Formand for Arbejdernes Fællesorganisation 1920-29 og for Arbejdernes Brugsforening 1923, Medlem af Bestyrelsen for Socialdemokratisk Forbund i Aarhus nordre Kreds 1926-28 og for Arbejdernes Produktionsforening 1928. nu Slagtehusinspektør og Administrator for Aarhus Kvægtorv ved Aarhus offentlige Slagtehus.

ØGAARD HOLM CHRISTENSEN, Slagtermester, er født den 22. Marts 1881. Gift 1905 med Thora, født Gorn. Medlem af Aarhus Slagterlaug, Formand for Aarhus Slagtermesterforening, Medlem af Hovedbestyrelsen af Dansk Slagtermesterforening.

HENRIK MØLLER NISSEN, Slagtermester, er født den 17. Oktober 1885. Gift 1930 med Karen Severinsen. Har været ca. 15 Aar paa Slagtehuset.

NIELS PETER PETERSEN, Slagtermester, er født den 9. Februar 1881 som Søn af Slagtermester Niels M. Petersen og Hustru Dorthea Petersen. Gift 1908 med Ida Elna Margrethe Petersen, en gros Slagtermester. N. P. Petersen startede i 1902 en Slagterforretning en gros, som efter hans Død den 8. November 1929 drives videre af hans tre Sønner.

AARHUS RUTEBILSTATION. I Omnibus- og Fragtmandsloven defineres en Rutebil som en Bil, der for Betaling befordrer flere af hinanden uafhængige Personer og kører ad en bestemt Rute. Det første Køretøj, der under disse Former fandt ind til Aarhus, var en Hesteomnibus, der i 1902 begyndte sin Virksomhed fra Aabyhøj. Flere Aar senere afløstes denne af et Automobil paa faste Gummiringe. Noget senere begyndte ogsaa fra Viby en lignende Trafik. Dette blev dog standset i nogle Aar af

Krigen, men kort efter dennes Slutning, da man igen kunde købe Benzin, begyndte Viby- og Aabyhøj Vognene atter at køre.

Snart efter fulgte der flere efter til andre af Byens Forstæder, og en skønne Dag saa man en fjernere liggende Landsby sætte sig i Forbindelse med Aarhus ved at indsætte regelmæssige Rutebiltrafik. Efterhaanden kom der

flere Ruter til, og nogle Steder blev flere Ruter slaaet sammen og udvidede, saaledes at man fik Rutebilforbindelse med samtlige Nabokøbstæder.

I 1923 begyndte Forhaandsforhandlingerne om at oprette en Rutebilstation i Rosensgade med Indkørsel fra Graven. Forhandlingerne, der førtes med Rutebilejerne og Ejendomsselskabet af 10. Oktober, førte til, at man i September s. A. kunde tage Aarhus første Rutebilstation i Brug. I Stationen var det umuligt at skaffe Plads til alle Rutebiler, idet kun 14 Vogne kunde optages, og da der stadig kom flere Rutebiler, var Rutebilstationen altsaa fra første Færd for lille. I 1927 blev en i Gaarden liggende Mellembygning nedrevet, og de deri beliggende Lokaler blev

indrettet samlet og praktisk i Sidebygningen. Skønt denne Ændring kunde Stationen dog ikke optage flere Vogne, idet disse, efterhaanden som Udviklingen skred frem, blev større. Disse 14 Ruter kørte den Gang 69,955 Personkilometer daglig, medens de 16 Ruter, der var udenfor Stationen, daglig kørte 35,897 Personkilometer.

Gennem Samar-

Den gamle Rutebilstation (1923),

Aarhus Rutebilstation set fra oven.

bejde mellem Aarhus Kommune og Rutebilejerne er man naaet til den nuværende Rutebilstations Oprettelse, denne er beliggende paa den saakaldte Amtmandstoft, hvor tidligere Statsbanerne havde Godsekspedition. Rutebilstationen dækker et Areal paa 4000 m², hvoraf de 2000² er Stationsplads. I de Bygninger, der vedrører selve Stationen, findes Kontorer, Ekspeditionslokaler, Varelokaler, Ventesal, Restauration, Garager og Toiletter. Desuden er der til Stationen knyttet 2 Benzinanlæg, 5 Butikker og en Kiosk. Der findes 2 Perroner, en for Nærtrafik og en for Fjerntrafik; den første er 45 m lang, og den anden er ca. 42 m.

Arbejdet er projekteret og ledet af Arkitekt Wilhelm Th. Klemann.

Redningskorpsets Vognpark.

FALCKS REDNINGSKORPS i Aarhus er et Aktieselskab. Stationen er oprettet den 15. Juli 1927.

Af Statistiken for 1931 fremkommer følgende oplysende Tal: Det samlede Antal Udrykninger var 2840, og der blev kørt et Antal Kilometer af 49,977.

Det største Antal Udrykninger der har været paa en enkelt Dag er 38.

Falcks Red-

ningskorps Aarhus A S har nu ca. 2000 Abonnenter i Aarhus og Omegn. Paa Falck Zonebrandvæsen abonnerer ialt 43 Landkommuner med ialt 69,345 Indbyggere. Aktieselskabets Kapital er paa 73,000 Kr.

Bestyrelsen bestaar af følgende: Grosserer Kaj Olaf Lipmann, Overretssagfører Viggo Falbe-Hansen, begge København, Direktør Rudolf Sofus Falck, Gentofte, Direktør M. J. Wallmann, Landsretssagfører Knud Kier, begge Aarhus, Vinhandler, Konsul H. T. A. Andersen og Direktør Hans William Falck, begge Odense, Amdraadsmedlem Thomas Nielsen, Grundfør pr. Hinnerup.

Redningskorpsets Direktør er Harry August Falck.

HARRY AUG. FALCK,
adm. Direktør.

HARRY AUGUST FALCK, Direktør, er født den 9. August 1892 som Søn af Overdirektør Sophus Falck og Hustru Thyra Falck. Gift 1920 med Mary Falck. Uddannet i Maskinlære fra 1906-1910, ansat ved Henriksons Sprøjtefabrik, Stokholm fra 1910-12, ved Falcks Redningskorps i København fra 1912-21, Overassistent ved Redningskorpset i Odense. Leder af Redningsstationen i Svendborg fra 1924-27, i Bestyrelsen for Falcks Redningskorps Aalborg A/S, nu adm. Direktør i Falcks Redningskorps Aarhus A/S.

ZOOLOGISK HAVE I AARIUS ligger ved Stadionsøerne i en ualmindelig natur-skøn Egn. Haven er beliggende paa et Areal, der oprindeligt var paa 3 Td. Land, men nu er udvidet til 4 Td. Grunden, hvorpaa Haven er anlagt, er velvilligst overladt Havens Ejer af Aarhus Kommune. Haven har fra den aabnede den 1. Maj 1932 og indtil 1. Januar 1933 været besøgt af over $\frac{1}{4}$ Million Mennesker. I 1932 udstedtes der 1200 Aarskort og i 1933 er der alene i Aarets første Maaned udstedt 705 Kort.

Indtil for faa Aar siden skulde man til København, dersom man vilde se en dansk Zoologisk Have, men nu har Aarhus ogsaa faaet sin, takket være Direktør Hutzelsider. I Haven er der, trods dens Ungdom, en smuk og talrig Repræsentation for vor Dyreverden, og der gøres fra Ejerens Side et utrætteligt Arbejde for at indføre Forbedringer og forøge Dyrebestanden. Fortsættes Arbejdet i denne Aand, vil Haven uden Tvivl stadig finde et stedse stigende Antal Besøgende. Havens Stifter og Ejer er Direktør A. Hutzelsider.

AXEL CHRISTIAN HUTZELSIDER, Direktør, er født den 13. April 1882 som Søn af Muremester B. Hutzelsider i Jyderup og Hustru Karen Marie, gift med Anna Cathrine Christensen, uddannet som Gartner. Stifter og Ejer af Aarhus Zoologiske Have siden Oprettelsen den 1. Maj 1932.

A. HUTZELSIDER,
Direktør.

AMTS-ARBEJDSANVISNINGSKONTORET I AARIUS, er oprettet iflg. Lov Nr. 101 af 1. Juli 1927 om Arbejdsanvisning og Arbejdsløshedsforsikring.

Forud for denne Lovs Ikrafttræden - 1. Oktober 1927 - fandtes kommunale Anvisningskontorer i Aarhus, Horsens, Silkeborg, Skanderborg og Hammel samt et Filialkontor af Aarhus i Odder. Disse Kontorer er inddraget og deres Funktioner underlagt Amts-Kontoret i Aarhus, der saaledes omfatter alle By- og Landkommuner i Aarhus og Skanderborg Amtsrads kredse.

Kontoret sorterer under Direktøren for Arbejdsanvisningen og Arbejdsløshedsforsikringen og skal i Henhold til ovennævnte Lov samarbejde med samtlige Direktoratet anerkendte Anvisningskontorer i Landet. Kontorets Opgave er bl. a. at foretage

Anvisning af enhver Art Arbejde, vederlagsfrit for saavel Arbejder som Arbejdsgiver. Efter nærmere fastsatte Regler at udøve Kontrol vedrørende Arbejdsløshed. At yde Statsinstitutioner m. v. Bistand ved Indsamling og Udarbejdelse af statistisk Materiale vedrørende Arbejdsforhold, samt iøvrigt at udføre de Hverv som Ministeriet eller Direktoratet maatte paalægge Kontoret. I Henhold hertil foretager Kontoret daglige, ugentlige, maanedlige og aarlige Opgørelser over Arbejdsløshed indenfor de forskellige Fag. Desuden er det overladt Kontoret at foretage Kontrol og Udbetaling af Understøttelse.

Bestyrer for Amts-Arbejdsanvisningskontoret i Aarhus er Hans Madsen.

HANS MADSEN, Bestyrer, er født den 3. Juni 1896. Gift 1922 med Bertha Distler. Typograf, Manuduktionsskolen i Aarhus. Typograf indtil 1929. Formand for Typografernes Fagforening flere Gange, sidst fra 1926-29, Lærer ved Arbejderskolen 1925, Formand for de samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn 1929. Siden 1929 Bestyrer af Amts Arbejdsanvisningskontoret i Aarhus.

FRU RIIS' HAANDGERNINGSSKOLE er den først oprettede af sin Art i Aarhus, idet den allerede begyndte sin Virksomhed 1. Maj 1897 med 2 Elever. Elevantallet voksede hurtigt, og Undervisningen blev derfor henlagt til et Lokale i den gamle Kommuneskolebygning i Vestergade. Der er i Aarenes Løb undervist i forskellige Haandarbejder, i hvilken Henseende man stadig er fulgt med Tiden. Særlig har man gjort Knippling til Speciale, idet Brugen af nye patenterede Knipplebrædter er indført.

M. M. RIIS,
Haandgerningslærerinde.

Elevantallet er fremdeles stadig voksende saaledes, at Undervisningen strækker sig over hele Dagen. Leder af Kursus er Maren Marie Riis.

MAREN MARIE RIIS, Haandgerningslærerinde, er født den 26. September 1868 som Datter af Landmand Frands Jensen Hjorth, Tjærborg, og Hustru Karoline, født Laugesen. Uddannet ved Kursus i alle Slags Haandarbejder, nu Leder af Fru Riis' Haandgerningsskole i Aarhus.

AARHUS TEGNEINSTITUT oprettedes 1925 af Billedhugger Madsen, men efter hans Bortrejse til København overtoges Institutionen og Undervisningen af Maleren Alfred Dahlsen, som nu er Indehaver og Lærer i de forskellige Fag: Tegning, Porcelænsmaling, Oliemaling m. m., idet A. Dahlsen har foretaget flere Studierejser i Udlandet, navnlig i de gamle græske Byer.

ALFRED DAHLSSEN, Kunstmaler, er født den 23. Juli 1887, gift 1915 med Emma Emilie Jørgensen. Uddannet ved Statens Tegnekursus, Lærer ved Aarhus tekniske Skole siden 1923, Indehaver af Aarhus Tegneinstitut.

ALFRED DAHLSSEN,
Kunstmaler.

AARHUS BYS KIRKEGAARDE. Fra Kristendommens Indførelse her i Landet har det været Skik at begrave de døde tæt op ved Kirkerne og Klostrene eller for

de mere velhavendes Vedkommende i selve Kirkernes Krypter og Kapeller. Disse blev efterhaanden aldeles overfyldte, og da det ved Lov af 22. Februar 1805 blev forbudt at foretage Begravelser i selve Kirkerne, betød dette et stort Fremskridt i sanitær Henseende, men Loven foraarsagede, at der snart blev Pladsmangel paa de om Kirkerne værende Kirkegaarde, og da disse Kirkegaarde tillige var anlagt saaledes, at de hæmmede Byens indre Ordning, blev det nødvendigt at anlægge nye Hjelpekirkegaarde uden for Byerne.

Aarhus Assistens Kirkegaard, i daglig Tale kaldet Søndre eller den gamle Kirkegaard, blev indviet Lørdag den 2. November 1818. Navnet Assistens Kirkegaard kom af, at Kirkegaarden skulde være til Assistance for de i Brug værende Kirkegaarde, som den Gang laa omkring Domkirken, Vor Frue Kirke og Sct. Olafs Kirken. Paa Sct. Olafs Kirkegaard blev den sidste Begravelse foretaget i Aaret 1828, og paa den Tid var de øvrige Kirkegaarde i den indre By allerede nedlagte.

Krematoriet.

en Dybde af ca. 1 m, og man opgav herefter Afvandingsforsøgene.

Den nuværende Assistens Kirkegaard, kaldet Søndre Kirkegaard, blev derefter anlagt paa en uden for Brobjerg Port højt beliggende Toft, der henhorte under Borgmesterembedet, men ved Forhandling med Borgmester, Kancelliraad Schumacher blev Toften, mod passende Godtgørelse i Form af anden Jord, af Byens Ejendom, overladt Kirkerne til Kirkegaard, Kirkegaardsarealet fra Søndre Alle til Materialhuset blev først inddraget. I 1840 udvidedes Kirkegaarden med Arealet, som er beliggende mellem Materialhuset og Kapellet. Dette Stykke blev taget i Brug i Aaret 1842. Den næste Udvidelse fandt Sted i Aaret 1860, idet Arealet fra Kapellet til Banegaardsgade blev tillagt Kirkegaarden, og Indvielsen af det sidst tillagte Areal fandt Sted den 15. Januar 1864.

Den 1. September 1813 blev den første Assistens Kirkegaard i Aarhus indviet. Den laa paa den Del af det gamle Godsbaneterræn, som begrænses af Fredensgade, Sdr. Alle og Spanien, hvor nu den store Rutebilstation er opført, og Arealet blev købt af fhv. Købmand Jens Nors. Det viste sig hurtigt, at Jorden paa Grund af stor Vandholdighed ikke egnede sig til Begravelsesplads. I Aaret 1814 og 1816 forsøgte man at afvande Arealet, men paa Trods af store Bekostninger fandtes der desuagtet næsten overalt Vand i

Opførelsen af Kapellet paabegyndtes i Aaret 1860, og det kostede 3,000 Rdl., hvoraf 1038 Rdl. indsamledes blandt Borgerne, og Resten af Beløbet blev skænket af Spare- og Laanekassen paa St. Torv.

Fra Aaret 1828 til 1876, da Nordre Kirkegaard blev taget i Brug, var Assistens Kirkegaard den eneste benyttede Begravelsesplads i Aarhus.

Den 21. November 1926 blev den sidste Begravelse foretaget paa denne Kirkegaard godt 108 Aar efter dens Indvielse. I den Tid, Kirkegaarden har været i Brug, er der foretaget ca. 13,000 Begravelser.

Nordre Kirkegaard, der medregnet senere Udvidelser, omspænder et samlet Areal paa ca. 35 Td. Land, blev indviet den 9. Oktober 1876. Disse 35 Td. Land fordeler sig med ca. 25 Td. Land Øst for Kirkegaardsvej og ca. 10 Td. Land Vest for samme Vej. Kapellet, der afgiver ca. 275 Siddepladser, blev indviet 2. December 1880.

Det samlede Areal, der er taget ind til Vestre Kirkegaard, er 74,3 Td. Land. Det første Afsnit af Vestre Kirkegaard, der blev indviet den 5. Oktober 1927, og som omfatter et Areal paa ca. 9 Td. Land med Plads til 3,000 Normalbegravelser har kostet 142,659 Kr. at anlægge foruden Kapelbygningen, hvis Opførelse kostede 224,236 Kr. Kapellet afgiver Plads til 252 Siddepladser.

Anden Del af Vestre Kirkegaard, der blev indviet den 15. November 1930, og som omfatter et Areal paa ca. 8½ Td. Land, med Plads til ca. 5,000 Normalgravsteder, har kostet 54,805 Kr. at anlægge.

Forste og anden Del af Vestre Kirkegaard afgiver som nævnt Plads til ca. 8.000 Gravsteder, og den samlede Anlægssum, Kapellets Opførelse iberegnet, er 421,701 Kroner.

Krematoriet blev taget i Brug den 10. Januar 1923, og Opførelsen kostede ialt 135,000 Kr. Det er opført efter Tegning af Arkitekt Kühnel, og har et svært firkantet Taarn, afsluttet med en trappet Pyramide i svagt svungne Linier, flankeret af 4 smaa Hjørnetaarne. Bygningen smykkes udvendig af 4 Relieffer, forestillende „Christi Fodsel“, „Christus helbreder en blind“, „Korsfæstelsen“ og „Opstandelsen“.

Ved Indgangen til Nordre Kirkegaard staar Mindesmærker for Indenrigsminister H. P. Ingerslev til Marselisborg, og for Oberst E. M. Dalgas. Paa Kirkegaarden er endvidere begravet: Bygningsinspektør, Etatsraad V. Th. Valther (død 1892), Konsul Rud. Wulff (død 1896), Etatsraad L. Chr. Meulengracht (død 1903, Granitmonument efter Tegning af Professor H. Storck med Portrætmedaillon af Jul. Schultz), Biskop Johannes Clausen (død 1905), Landskabsmaler Andr. Fritz (død 1906), Overretssagfører E. Høegh-Guldberg (død 1907), Grosserer Chr. Wærum (død 1910), Folketingsmand P. Sabroe (død 1913), Konferensraad F. C. B. S. Vestergaard (død 1917), Etatsraad Chr. G. Filltenborg (død 1919), Overlæge, Professor Tage-Hansen (død 1920), Stiftprovst V. Lindhardt (død 1922) og mange andre.

C. RASMUSSEN,
Kirkegaardsinspektør.

CARL RUDOLPH HANSEN, Kirkegaardsinspektør, er født den 9. December 1874 som Søn af Graver og Kirkegaardsgartner Niels Rasmussen (ved Aarhus Kirkegaard i 41 Aar), og Hustru Johanne Petrea Uth. Gift 1899 med Mette Mortensen. Uddannet som Gartner. Medlem af Bestyrelsen i Foreningen for Kirkegaardskultur i Danmark, Næstformand i Foreningen af Kirkegaardsinspektører i Danmark, Kirkegaardsinspektør ved Aarhus Kirkegaarde.

I AARHUS BY findes en Del Pengeinstituter, større og mindre mellem hinanden. Af disse skal vi fremhæve: BANKKONTORET der ligger paa Store Torv, og som

aabnedes den 4. December 1837, er en Filial af Nationalbanken. Bankens nuværende Bygning opførtes i 1925 efter Tegning af Arkitekt Axel Berg. Den har Facade mod Bispegade og er i engelsk Barok med Sandstensindfatninger og Kobbertag, og har en Hovedfløj og to Sidefløje. AARHUUS PRIVATBANK er opført i 1871 og har til Huse i Kannikegade i en i 1866 opført Bygning. Denne, der er af røde Mursten, er bygget af Arkitekt Carl Thonning. I 1905 blev Banklokalet udvidet og en Boxafdeling indrettedes, hvilket foregik under Bygningsinspektør Kampmann. I 1931-32 ombyggedes Bankbygningen tildels og i 1932 toges de nye Lokaler i Brug. JYSK HANDELS- OG LANDBRUGSBANK ligger paa Lille Torv og er oprettet i 1874 som en Filial af

Bankkontoret (Nationalbanken).

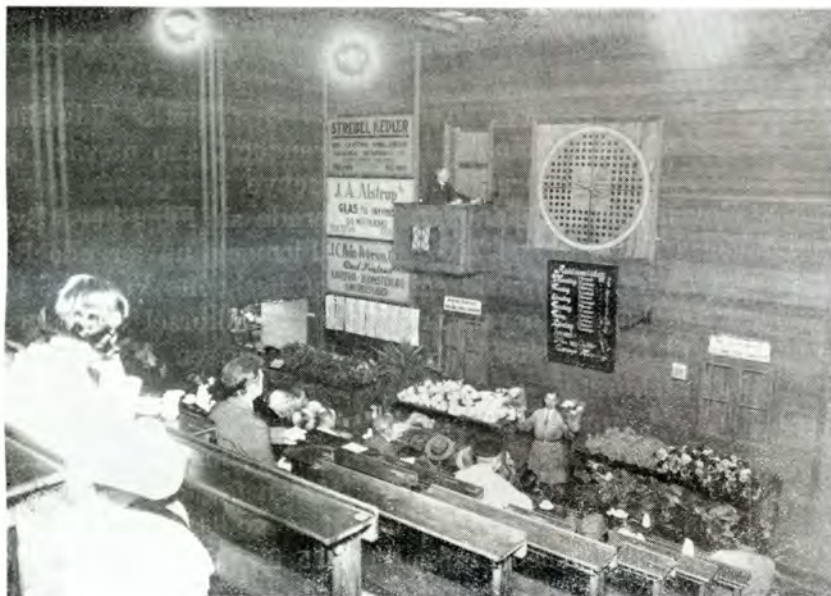
Handelsbanken i København. Bygningen, der opførtes i 1900, er i 3 Stokværk med Kælder og bygget af Granit og røde Mursten med Sandstensforsiringer, efter Tegning af Arkitekt Kühnel. AARHUS DISKONTOBANK er oprettet i 1894 og kaldtes indtil 1919 for Aarhus Kreditbank. Den har egen Bygning i Søndergade, opført 1854, men delvis ombygget i 1917. KØBMANDS- OG HAANDVÆRKERBANKEN har Kontor paa Lille Torv og er oprettet i 1905. SPARE- OG LAANEKASSEN er oprettet 1839 og har egen Bygning paa Store Torv, opført 1917. AARHUS BIKUBE er oprettet i 1871 og har egen Bygning i Mejlgade, opført 1909 af Arkitekt Thorkel Møller. LANDBOSPAREKASSEN er oprettet i 1862 og har til Huse i egen Bygning i Østergade. Bygningen købtes i 1866 og Lokalerne udvidedes i 1921. ARBEJDER SPARE- OG LAANEKASSEN er oprettet 1874 og har egen Ejendom paa Østergade. NY JYDSKE KØBSTAD KREDITFORENING er oprettet 1871 og har egen Bygning paa Bispetofte. Denne der er i 2 Stokværk i Renæssancestil, er opført efter Tegning af Arkitekt Thorkel Møller. JYDSK HYPOTEKFORENING er stiftet 1899 og ligger paa Lille Torv. JYDSK LAND HYPOTEKFORENING er stiftet 1906 og ligger i Sønder-Alle.

GARTNERNES SALGSFORENING I AARHUS, er en Andelssammenslutning, og Foreningens Formaal er at centralisere Handelen med Blomster, Frugt og Grønsager, hvilket søges opnaaet ved Afholdelse af Auktioner eller Salg paa anden Maade, dersom Forholdene kræver det.

Produkterne emballeres i Standardemballage og sorteres efter bestemte Regler.

Foreningen sælger kun egne Medlemmers Produktion, og Medlemmerne er forpligtet til at lade hele deres Produktion af Blomster, Frugt og Grønsager sælge gennem Foreningen.

I 1931 androg Omsætningen ca. 1 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Der tilbageholdes 8 % til Dækning af Udgifterne, og Medlemmerne hæfter for Driftsunderskud i Forhold til hver enkelt Brutto-Salgsomsætning gennem Foreningen i det paagældende Regnskabsaar. Som Medlemmer kan optages alle myndige Personer mod at tegne en Garanti, som tillige med Indskuddet fastsættes af Bestyrelsen. Mindste Garantium er Kr. 500,00.

Auktionssalen.

paa 1400 m², og Grund og Bygninger staar Foreningen i 450,000 Kr. Auktionerne afholdes efter hollandsk Mønster, den saakaldte tavse Auktion. Denne Form for Salg af Gartneriprodukter har været anvendt i Holland de sidste 40 Aar. Der finder ingen Opraab Sted, som man kender det fra almindelig Auktion, men efter at der er nævnt hvilken Vare, der ønskes solgt, sættes en Viser igang, der fra et højere Tal bevæger sig mod de lave. Naar Viseren er ud for den Pris, en Køber mener, Varen er værd, trykker han paa en elektrisk Knap, som bringer Viseren til at standse, og samtidig viser Køberens Nummer sig paa Tavlen.

Foreningen har nu 285 Medlemmer og Bestyrelsen bestaar af følgende Medlemmer: Gartner A. Birkefeldt, Viby, Formand, C. F. Rasmussen, Hasle, Næstformand, N. Klougart, Beder, Sekretær, H. Harmsen, Hasle, O. E. Løfgren, Odder, J. Dalgaard, Riisskov og Emil Andersen, Riisskov.

FRANTS VIKTOR DRAGSHOLM, Forretningsfører, er født den 29. December 1898. Handelsuddannet, har været ansat i Smøreksporffirmaet E. F. Esmann og C. Andersen jun., nu Forretningsfører i Gartnernes Salgsforening i Aarhus.

F. V. DRAGSHOLM,
Forretningsfører.

Blandt de Virksomheder, som, sideløbende med Aarhus Bys stærke Udvikling, har vokset sig frem til en førende Position indenfor Branchen, kan nævnes den herværende Filial af det store Frugtimportfirma A. W. Kirkebye.

Forretningen, som har Hovedsæde i København, etablerede sin Filial her i Byen den 1. April 1911 med Lokaler i Fredensgade 39, og med Firmaets nuværende Rejsende Hr. Philip Poulsen som Leder. Starten foregik under beskedne Former, idet der kun var en enkelt Mand paa Lageret og en Trækvogn til Udkørsel af Varerne,

Da Lageret i 1916 flyttede til Badstuestræde 1, blev Fremgangen bl. a. kendetegnet ved Anskaffelsen af 1 Hestekøretøj.

I April 1923 overdroges Ledelsen til den nuværende Filialbestyrer Hr. N. M. Friis, som i Tillid til Fremtiden vovede Anskaffelsen af den første 1 Tons Fordbil. Omsætningen gik da ogsaa godt fremad, navnlig efter at Filialen i Foraaret 1925 fik Lokaler i Skolegade 7 og her fik indrettet specielle Modningsrum for Bananer.

Aarene 1925-30 var i særlig Grad kendetegnet ved den mægtige Udvikling som hele Firmaet A. W. Kirkebye gennemgik, og som ogsaa for Aarhus-Filialens Vedkommende viste en meget stærk Stigning i Salget af saavel FYFFES Bananer som al anden Frugt.

Den stadig stigende Udvikling krævede imidlertid tilsidst en meget be-

tydelig Udvidelse.

Grosserer Kirkebye købte da den 18te 1930 Byggegrund i Mølleengen, og samme Dag var Arkitekten i Gang med Tegningerne til en moderne Bananmodningsanstalt.

Paa den velbeliggende Grund ved Gebaursgade og Sonnesgade, lige overfor Gartnernes Auktionshal, er der opført en Nybygning, som i alle Maader tilfredsstiller Tidens Krav, baade hvad angaar den korrekte Modningsbehandling af Bananer

og den omhyggelige Lagring og Ekspedition af al anden Frugt. I alle de byggetekniske Enkeltheder er der taget Hensyn til Firmaets seneste Erfaringer paa saadanne Omraader som Isolering af Bananmodningsrummene, Ventilation, Varme- og Koleanordninger, elektrisk Lagertransport, Garageanlæg o. s. v.

Den nye Bygning, hvis Indretning i alle Enkeltheder har været overvaaget med en velforstaaende Interesse og Omhu af Filialbestyreren, Hr. N. M. Friis, toges i Brug den 14. August 1931, og Firmaets saaledes udvidede Virksomhed blev overalt i den stedlige Presse hilst Velkommen som en Akkvitation for den jydsk Hovedstads Forretningssliv.

Til Afdelingen er der foruden Firmaets mangeaarige Rejsende, Hr. Philip Poulsen, knyttet et Personale paa ca. 20 Personer, og samtidig med Udvidelsen blev Bilparken forøget, saaledes at der nu er en halv Snes Lastbiler i Virksomhed med at bringe Fyffes Bananer og de øvrige Frugter ud i Aarhus By og det omliggende Distrikt.

Som en medvirkende Aarsag, til at A. W. Kirkebyes Forretning har Betydning baade for By og Land, skal nævnes den Indsats, som Firmaet har gjort for den handelsmæssige Omsætning af dansk Frugt. Gennem store Opkob af dansk Frugt, som efter kyndig Sortering og Pakning videresælges til Detailhandlere, arbejder A. W. Kirkebyes Aarhus-Afdeling Haand i Hanke med Egnens Frugtavlere paa at skabe den bedst mulige Omsætning af danske Frembringelser paa dette Omraade.

N. M. FRIIS,
Afdelingschef.

RØDE KORS. Oprindeligt dannedes i Aarhus en Dameafdeling, men den 26. November 1926 gik den over til at være en Amtsaftdeling med Overlæge Tage Hansen som første Formand.

I Afdelingens første Tid virkede Røde Kors-Søstre som Sygeplejersker, der udsendtes fra Afdelingens Bureau, men Trangen til denne Hjælp formindskedes efterhaanden som flere og flere private Sygeplejebureauer dukkede op, og 5. Oktober 1927 besluttedes det at nedlægge Bureauet.

Udadtil virker Røde Kors ved Samariterkolonner, der holder Vagt ved Sportsstævner, ved Badestrand o. fl. St. I Samarbejde med D. S. B. afholdes Øvelser, og i den tilknyttede Samariterforening sammen med Kolonnen, som har faaet overladt frit Øvelseslokale af Byraadet, opøves Medlemmerne i Samaritergerning, ligesom ogsaa offentlige Kursus afholdes under Ledelse af en af Byens yngre Læger.

Der ydes gennem Foreningen Hjælp til ubemidlede Barselpatienter, og der uddeles Spædbørnspakker til trængende Mødre. Foruden disse Kursus - for saavel Damer som Herrer - har man paa flere Virksomheder arrangeret saadanne separate Kursus, idet man gaar ud fra, at det netop disse Steder kan være af stor Betydning i paakommende Tilfælde at have øjeblikkelig Hjælp ved Haanden.

Paa Initiativ fra Aarhus og Hammel og med Tilslutning fra Herning, Viborg og Vejle m. m., har man dannet en midtjydsk Sammenslutning, der bl. a. har faaet udvirket, at Overskudet af Røde Kors-Dagen nu fordeles saaledes, at 50 % bliver i Kredsen mod de tidligere 20 %. Sidste Røde Kors-Dag gav en Indtægt af 2506,58 Kr., og Nettooverskudet beløb sig til 2441,80 Kr.

Ifølge Foreningens Love skal Bestyrelsen bestaa af 2 Medlemmer af Samariterforeningen, 2 af Samariterkolonnen, 1 praktiserende Læge, saavidt mulig en Jurist, og mindst 4 af Medlemmerne skal være Kvinder.

EDV. A. GLÆSEL,
Formand.

Foreningens nuværende Formand er Overretssagfører Edv. A. Glæsel, valgt 14. April 1928, den øvrige Bestyrelse er for Tiden Fru Amtslæge Juul, Overlæge Erik Jensen, Fru Læge Møller, Riisskov, Restauratør Lauersen, Fru Tømrermester Dalsgaard, Fru Manufakturhandler Jensen, Tandtekniker Offenbergh, Forstanderinde Frk. Christiansen, Kulhandler Holmsgaard, Snekker Helge Olsen og Fru Apoteker Hansen.

EDV. ANDRE GLÆSEL, Overretssagfører, er født den 31. December 1880 som Søn af Forpagter Edvard Glæsel og Hustru Mathilde, født Bonsach, gift 1910 med Harriet Glæsel. Juridisk og journalistisk Uddannelse, Medlem af Bestyrelsen for juridisk Forening for Aarhus og Omegn, Formand for Aarhus Amtsafdeling af Røde Kors, Medlem af Bestyrelsen for Midtjysk Sammenslutning af Dansk Røde Kors.

Varna Pavillonen.

AARHUS BYS HOTELLER OG STØRRE RESTAURANTER. For en Bys hele Udvikling i turismæssig Henseende er det i høj Grad påkrævet, at Byen og Omegnen har gode Udflugtssteder, Hoteller og Restauranter. For Aarhus Bys Vedkommende, da er denne velforsynet med gode Hoteller og saavel Byen, som dens ualmindelig skønne Omegn, har et betydeligt Antal førsteklasses Restauranter, og en Del af disse ligger ved Skov og Strand.

Af større Hoteller bør nævnes: Hotel ROYAL, der ligger paa Store Torv. I 1902 blev det Parti af det gamle Hotel, der vender ud mod Store Torv, erstattet af en Bygning i 4 Stokværk med Mansard i Barokstil efter Tegning af Arkitekterne Achen og Thorkel Møller. I 1912 blev Partiet mod Rosensgade ombygget og fort op i samme Højde som Bygningen mod Torvet. Hotellet rummer store Restaurationslokaler, Selskabslokaler, en Palmehave og over 100 Gæsteværelser.

HOTEL REGINA, der ligger paa Hjørnet af Sondergade og Sonderallé, har ligeledes store Restaurations- og Selskabslokaler samt over 80 Gæsteværelser. I Bygningen findes et stort Films-teater.

HOTEL SKANDI-NAVIEN er opført i første Halvdel af det 19. Aarhundrede, men senere flere Gange ombygget. Hotellet har ca. 50 Værelser.

Salonen ved Riisskov.

HOTEL RITZ er et helt nyt Hotel. Det blev i 1932 indrettet i de nyopførte Bygninger i Parkallé lige ved Banegaardspladsen. Hotellet er smukt og moderne indrettet og har mange Gæsteværelser.

Foruden de to førstnævnte Hoteller, hvor der i Restaurationslokalerne er Musik og Solistoptræden, er der i Byen flere Forlystelsessteder og Restauranter, og bl. disse skal vi fremhæve: Kasino, Vennelyst, Teatercafeen, Koncertpalæet m. fl.

I **KASINO** er der Revyteater med faste Forestillinger og paa 1. Sal forefindes den store Restaurant.

VENNELYST, der ligger i det smukke „Vennelystanlæg“, gennemgik i 1925-26 en stor Ombygning, og det nuværende Etablissement aabnedes den 12. Maj 1926. Indtil 1926 spilledes her kun Sommerrevy, hvilket foregik paa Friluftsscenen i Haven, men nu drives der Teater hele Aaret rundt. Dette ledes af Direktør Mikkelsen.

TEATERCAFEEN har til Huse i Aarhus Teaters Bygning, og der er Restauration i to Etager. Lokalet paa 1. Sal har Forbindelse med Teatrets Foyer. Efter at Hr. Lorentzen for faa Aar siden overtog Cafeen, kom der mere Liv over den. Der er nu altid smukke og originale udsmykkede Lokaler, og der musiceres af to Orkestre.

Desuden er der Optræden af gode Artister og Solister m. m. I Sommermaanederne har Restauranten stor Fortovsrestaurant ud til Bispertov.

KONCERTPALÆET ligger ligeledes paa Bispertov i Musikkonservatoriets Bygning. Koncertpalæets lyse og smukke Selskabslokaler er meget søgte af Foreninger, der holder deres forskellige Fester her. Koncertpalæet ledes af Direktør C. Jørgensen.

Byens Omegn er rig paa smukke Udflugtssteder og Skovrestauranter, og flere af disse har ideel Beliggenhed ved Strand og Skov.

I Riisskov, der ligger nord for Byen, findes 2 Skovrestauranter, „Pavillon“ og „Salonen“.

SALONEN har tidligere tilhørt Kong Frederik VI, der indrettede det til Jagtslot. Før Banen, der løber lige neden for „Salonen“, blev oprettet, løb Landevejen lige forbi, og „Salonen“ ejedes da af en gammel Kone. Hendes Nevø solgte i 1873 „Salonen“ til Aarhus By for en Sum af 6000 Rdl. I Haven ved „Salonen“ er der i Sommermaanederne Friluftrestaurant med Koncert og Solistoptræden. I Vinter-

maanederne er Restaurationen ogsaa aaben. Lokalerne er smukt udstyrede, bl. a. er den store Stue dekoreret som gammeldags Bondestue med morsomme Tegninger paa Væggene. „Salonen“ ejes af Restauratør L. Thürmann.

I Marselisborg Skov, der ligger lige Syd for Byen, og som er langt større end Risskov, ligger der flere Skovrestauranter.

I Havreballeskov ligger FRIHEDEN, der er en stor Restaurationsbygning i Bindingsværk, og opført 1904 efter Tegning af Arkitekt Kühnel. I Sommermaanederne afholdes der ved Friheden store Friluftskoncerter og Festfyrværkerier, og for nogle Aar siden blev der lige ved Restaurationsbygningen oprettet en Folkepark.

Naar man gaar ud ad Strandvejen — maaske Danmarks smukkeste Strandpromenade — kommer man lige i Udkanten af Skoven til Etablissementet „VARNA“, der er en smuk hvid Bygning med to Taarne. Den ligger paa en Skrænt lige ved Havet, og man har fra Terrassen en herlig Udsigt over Bugten til Mols Bakker. I Sommersæsonen muciseres der af et stort Orkester, ligesom der er Solistopræden. Da der er god Forbindelse til „Varna“, idet man baade kan sejle derud og blive befordret i Rutebil, er der altid stærk Søgning til Stedet. „Varna“ ledes af Direktør A. Krag Hansen.

THORSMØLLE, der er en nedlagt Vandmølle, ligger ca. 1/2 km Vest for Varna ved Mølledammen. I Haven er der indrettet Restauration.

SILISTRIA ligger ved Kysten længere mod Syd. Den ligger ligeledes ved en tidligere Molledam. I den tidligere Møllebygning er der nu indrettet Afholdsrestauration.

ØRNEREDEN, der som Navnet fortæller, en Gang har huset Ørne, ligger ca. 7 km syd for Aarhus. Den ligger ved Kysten paa en meget høj Skrænt, og man har fra Verandaen en herlig Udsigt over Bugten.

Lidt længere syd paa ligger ved Aaens Udløb et Skovløberhus, hvor der i Sommersæsonen er indrettet Afholdsrestauration. Ved „MOESGAARD“ er der en herlig grøn Plads lige ned til Stranden, og Badelivet flourer stærkt i Sommermaanederne.

S. M. MIKKELSEN,
Direktør.

L. LORENZEN,
Direktør.

C. JØRGENSEN,
Direktør.

L. THÜRMANN,
Restauratør.

SOFUS MARINUS MIKKELSEN, „Direktør“ er født den 19. Juni 1879 i Allelev som Søn af Statshusmand Søren Mikkelsen og Hustru Ane Mikkelsen, gift 1906 med Kathrine Mikkelsen. Præliminæreksamen, Mejerist, derefter Underofficer. Vært i Forsamlingsbygningen i Amaliegade fra 1909—16, paa Hotel Skandinavien 1917, i Kasino fra 1918—23, siden da Direktør i Etablissementet „Vennelyst“.

LORENZ LORENZEN, Direktør, er født den 6. Maj 1888 som Søn af Overhornblæser Lorentz Lorenzen og Hustru Anna, født Delurant, gift 1910 med Elvira Lorenzen. Uddannet i Danmark, Frankrig, Belgien, England og Tyskland. Direktør for Teatercafeen siden 15. Januar 1932.

C. JØRGENSEN, Direktør, er født den 13. Marts 1888 som Søn af Overhornblæser Jørgen Chr. Jørgensen og Hustru Birgithe Jørgensen, gift 1911 med Mary Laursen. Lærling 1900, senere uddannet i Udlandet, 1909 Tjener paa Hotel Royal, 1925 Overtjener og Inspektør, 1929 Direktør for „Koncertpalæet“.

LUDVIG EMIL THÜRMAN, Restauratør, er født den 26. Marts 1868 som Søn af Konditor Emii Thürmann og Hustru Anna, født Drachmann. Var Konditor i Aarhus fra 1892—97, siden da Forpagter af „Salonen“.

A. KRAGH HANSEN,
Direktør.

HANS PETER D. RISING, Direktør, er født den 12. Maj 1872 som Søn af Skibskaptajn Chr. Rising og Hustru Marie, født Danielsen, gift 1894 med Cathrine Christensen. Uddannet som Maler og ved Restaurationsfaget. Byggede 1904 „Friheden“ og udvidede samme i 1929—30.

H. RISING,
Direktør.

ADOLPH KRAGH-HANSEN, Direktør, er født den 15. Januar 1883 som Søn af Repræsentant H. P. Hansen og Hustru Benedikte, født Kragh, gift 1910 med Non Severinsen. Uddannet i Hotelfaget i Udlandet, Bestyrelsesmedlem i Aarhus Restauratørforening af 1903, siden 1919 Direktør for „Varna“.

JENS RASMUSSEN, Restauratør, er født den 16. Maj 1876 som Søn af Arbejdsmand N. Rasmussen og Hustru Stine Rasmussen, gift 1902 med Anna Torgensen. Overtog „Silistria“ den 1. Maj 1924.

STORRE VIRKSOMHEDER I AARHUS. I en By af Aarhus Størrelse er der selvfølgelig en Del større Fabrikker og Virksomheder, som vi i efterfølgende Afsnit vil søge at give en kortfattet Beskrivelse.

A/S THOMAS THS SABROE & CO., der er en Maskinfabrik, og som er blevet verdensberømt paa sine Kølemaskiner, blev stiftet paa et Møde den 21. Juli 1897. Selskabet købte og overtog den af Thomas Ths. Sabroe & Co. drevne Fabriksvirksomhed og Ejendom i Sønderalle, Aarhus, og Virksomheden fortsattes i det givne Spor. Aktieselskabets første Direktører var Thomas Ths. Sabroe og Carl Gottlieb.

Til en Begyndelse beskæftigede Selskabet sig hovedsagelig med Forarbejdelse af Mejerimaskiner og Installation af Mejerianlæg, men man blev indenfor Fabrikken Ledelse snart klar over, hvilken Betydning Kølemaskinen maatte faa i Forbindelse med Fabrikation, Opbevaring og Transport af letfordærlige Varer, og ikke mindst af Hensyn til Mejeribruget. Og det viste sig snart, at Sabroes Kulsyre-maskine var de andre Systemer overlegne.

I Dag staar Fabrikken med Repræsentanter i alle Verdensdele, som i Løbet af Aarene i intimt Samarbejde med Fabrikken har erhvervet sig indgaaende Kendskab til Køleanlæggenes Planlægning, deres Opstilling og Drift.

Fabrikken nuværende Bestyrelse bestaar af Landsretssagfører C. Holst Knudsen, Formand, Direktør Kier, Otto Mønsted, Fabrikant Wied, R. af D., DM., administrerende Direktør Gottlieb og Direktør Otto Kramhøft.

A/S AARHUS OLIEFABRIK er oprettet 1871. Fabrikken blev Aktieselskab i 1918 og blev rekonstrueret 1923, Aktiekapitalen var paa ca. 14 Mill. Kr. Fabrikken startedes under Navnet „Aarhus Palmekærnefabrik“ paa Jægergaardsgade, men den er gentagne Gange udvidet, saaledes at den nu besidder store Arealer baade mod Jægergaardsgade, Bruunsgade og ned mod Baneterrænet.

I 1915 opførtes ved Aarhus Sydhavn en stor Havnefabrik, der ligger lige ved Bane og Skibsfart. Ved denne Fabrik er der i de sidste Aar opført et mægtigt Siloanlæg.

Fabrikken fremstiller hovedsagelig Spiseolie, der anvendes ved Margarinefabrikation m. m., og desuden bliver det af Copra, Jordnødder og Sesamfrø fremkomne Affald „Mel“ presset til faste Kager, der er et udmærket Fodermiddel. Det er dog

kun i den gamle Fabrik paa Jægergaardsgade denne Fremgangsmaade med Presningen benyttet. Paa Havnefabrikken fremstilles Olien ved Benzinekstraktion, og i Forbindelse med sidstnævnte findes en Oliehærdningsfabrik. Fabrikken kan fremstille ca. 200 Tons Spisecolie i Døgnet, hvilket er tilstrækkeligt til Landets Margarineforbrug.

A/S OTTO MØNSTEDS MARGARINEFABRIK, der ligger i Vestergade, er en landskendt Margarinefabrik. Den blev oprettet i 1883 og beskæftigede 350 Arbejdere. Det store Fabrikskompleks er opført efter en Brand i 1901, og er opført efter Tegning af Arkitekt Frimodt Clausen. I 1910 overtoges Fabrikken af A/S OTTO MØNSTED i København.

BRYGGERIET CERES blev grundlagt i 1856 af et Konsortium, der bestod af Købmand samt Brændevinsbrænder M. C. Lottrup, Apoteker N. S. Aagaard og Apoteker Knud Reddelien, men allerede Aaret efter overtoges Bryggeriet af M. C. Lottrup. Bryggeriet blev anlagt paa samme Plads hvor, det ligger i Dag, nemlig hvor Landevejene til Silkeborg og Viborg skilles. Bryggeriet begyndte som en meget beskedent Virksomhed. Alt foregik ved Haandkraft, og der bryggedes ikke saa nær hver Dag. I 1866 opførtes Hovedbygningen i sin første Skikkelse, og Bryggeriet var blevet mere bekendt. Allerede i 1870 døde M. C. Lottrup, men dennes Svigersøn, L. Chr. Meulengracht, der drev Forretning i London, overtog Bryggeriet, og han blev en meget betydende Mand, ikke blot for Ceres, men ogsaa for Aarhus By. Bryggeriet er gentagne Gange udvidet, saaledes i 1872 og 1876, i 1879 byggedes et Ishus og i 1880 blev Bryggeriet forsynet med nyt Inventar. I 1882 blev der indrettet 6 nye Lagerkældere, og samtidig anlagdes en hel Række Bygninger, som dannede det manglende Led af Rammen om den store Gaardsplads, og dermed var Billedet af det nuværende Ceres, saaledes som det tager sig ud fra Gaardsiden, i Hovedsagen fuldført. Dog er der senere flere Gange foretaget Udvidelser. I Forbindelse med Bryggeriet er der nu oprettet en Mineralvandsfabrik.

A/S KARENSMØLLE & A/S CHR. M. ELGAARD. Denne Forretning opstod allerede i 1868 i Hørning, der ligger ca. 14 km syd for Aarhus. Det var paa den Tid, Jernbanerne blev anlagt, men skønt Anlægget af saavel Hads-Ning Herreders Jernbane som Hammelbanen optog en stor Del af Oplandet fra Forretningen, gik denne dog stadig fremad under skiftende Ejere. I 1908 overtoges Forretningen af den unge Købmand Chr. M. Elgaard, der drev Forretningen frem til sin nuværende Plads. Købmand Elgaard forcerede Salget af Foderstoffer og Træløst, senere oprettede han stort Mølleri i 2 Vindmøller, hvoraf den ene er den senere landskendte „Karens-mølle“, der startede som Byggrynsmølle m. m., men fra 1921 har den udelukkende været drevet med Fabrikation af Kraftfoder til Høns og Kyllinger.

„Karens-mølle“s Omsætning steg stadig, og i 1931 beskæftigede Virksomheden 15 Mand, og det var derfor med Sorg at Egnens Beboere i Februar 1931 saa Møllen fortøres af Luer. Efter den store Ildebrand blev Virksomheden nemlig flyttet til Aarhus, for at spare forskellige Transportudgifter. Virksomheden ligger nu i Aarhus Nordre Havn, og Kontoret findes umiddelbart i Nærheden i den nye, moderne Ejendom, „Merkator“, Havnegade 4.

Den gode Beliggenhed ved Havnen har bevirket, at „Karens-mølle“ arbejder stærkt paa at oparbejde en Eksport, ligesom den har optaget Fabrikation af Svine- og Kalvefoder.

CHR. M. ELGAARD, Direktør, er født den 12. September 1878. Overtog i 1908 CHR. M. ELGAARD, Forretningen i Hørning af Købmand Chr. Østergaard, nu Direktør for Firmaet A/S KARENSMØLLE og A/S CHR. M. ELGAARD.

DANSK KVINDESAMFUNDS FÆSTEKONTOR er oprettet i Marts 1891 af Foreningen Dansk Kvindesamfund i Aarhus, hvis Formand da var Fru Pastorinde Anna Laursen, og af Bestyrelsen lever endnu 2 Medlemmer, nemlig Fru Høegh-Christensen nu København og Kommunalærerinde Frk. F. Thilker, Aarhus.

Som Bestyrerinde blev antaget en kendt og alm. agtet Aarhus Dame, Frk. Mathilde Hansen. Efter kort Tids Forløb udkom den Lov, at alle Fæstekontorer skulde være autoriserede og med en enkelt Person som Indehaver. Frk. Mathilde Hansen søgte Bevillingen gennem Aarhus Byraad og fik den, da hendes Gerning var anerkendt, og Kontoret blev meget søgt, fordi Frk. Hansen var et særpræget og tillidsvækkende Menneske, hvis Opgave det var at betjene alle, som henvendte sig paa Kontoret samvittighedsfuldt og med Hensynsfuldhed. I Aaret 1895 kom en Slægtning af Frk. Hansen nemlig Frk. Helene Bruun, som assisterede Frk. Hansen til hendes Død i 1906; derefter søgte Frk. Bruun om at beholde Kontoret og fik Bevillingen - og er stadig Leder af dette - og at dømme efter den Benyttelse af Kontoret, som finder Sted, da ledes Virksomheden vedblivende efter de samme gode Principper, som den blev paabegyndt med for mange Aar siden.

H. J. M. BRUUN,
Leder.

HELENE JOHANNE MARIE BRUUN Frk, er født den 7. Juni 1872, som Datter af Forpagter Niels Bruun. Uddannet paa Handelsskole, Kasserer for Dansk Sømandsmissions Kvindekreds, Kasserer for St. John. Sogns D. M. S. Kreds, Indehaver af Dansk Kvindesamfunds Fæstekontor.

HJEMMENES SYGEPLEJERBUREAU. For ca. 20 Aar siden oprettedes Bureauet, idet der foltes Trang til et saadant Sted, hvor de sygeramte Hjem kunde henvende sig for at faa dygtig og solid Hjælp. Bureauet er naaet saa vidt, at de kan sende fuldt uddannede Plejersker til Hjemmene for et Vederlag af 4¹/₂ Kr. pr. Dag, saa det ogsaa i Smaakaarshjem kan lade sig gøre at faa god Hjælp. Saavel Læger som Jordemødre ser jo helst, at deres Patienter er under kyndig Pleje, ikke mindst har det hygeinisk set stor Betydning for de Hjem, hvor Sygdommen har fat. Bureauets Forstanderinde er Frk. Margrethe Gravesen.

M. GRAVESEN.
Forstanderinde.

MARGRETHE GRAVESEN, Forstanderinde, er født den 22. Maj 1879 som Datter af Gaardejer L. Ejlersen, gift 1906 med L. Gravesen, Indehaver af Sygeplejebureauet i Aarhus.

DANSK SYGEPLEJERAADS BUREAU I AARHUS stiftedes i 1910 paa Initiativ af Dansk Sygeplejersaads Formand, Fru Henny Tscherning.

I Lighed med de af Foreningen tidligere stiftede Bureauer i København udsendes derfra kun fuldt uddannede Sygeplejersker, som foruden en treaarig Hospitalsuddannelse tillige har Uddannelse i epidemisk- og Sindssygepleje, samt opfylder de Betingelser, som Dansk Sygeplejersaad i enhver Henseende stiller til Sygeplejerskerne for at kunne optage dem i Foreningen.

Bureauets Formaal er at sikre Publikum ved Henvendelse dertil at faa en Sygeplejerske, som har den Uddannelse, som kræves for at være fuldt uddannet.

Bureauets Adresse er Skolebakken 11, Aarhus, hvor de fleste af de i Bureauet ansatte Sygeplejersker har Bolig, ca. 25.

Bureauets Forstanderinde er Sygeplejerske, Frøken Ingrid Gyiring.

LITTE HELMS DANSE- OG GYMNASTIKINSTITUT er beliggende i Guldsmedegade 5, hvor det har til Huse i lejede Lokaler. Frk. Helms overtog Skolen efter Fru Thejll, men inden

Fra Litte Helms Institut.

Overtagelsen havde Frk. Helms givet Undervisning i 10 Aar. Til at begynde med havde Frøkenen 50 Elever, men nu besøges Institutet af 400 Elever. Institutet driver Plastik, Gymnastik og Dans, og besøges saavel af Børn som af Voksne. Danseundervisningen for Børn foregaar een Gang ugentlig i 6 Maaneder med Ferier som i Skolerne, og Eleverne ind-

deles i Hold efter Alder og Evner. Motionsgymnastik dyrkes under Musikledsagelse, og der finder Undervisning Sted saavel Morgen-, Formiddag-, Eftermiddag og Aften. Plastikskolen er inddelt i Hold efter Alder og Dygtighed, og Elever heri optages fra 5 Aars Alderen. Motionsgymnastikken drives efter Finlænderen Elli Bjørkstens System. Frk. Helms assisteres af Frk. Nina Gjaldbæk og har som Musikassistent Pianistinde Frk. Fogh Rasmussen og Musikkdirektør V. Poulsen. Efter 6 Maaneders Kursus afholdes der Afdansningsbal. I Institutet findes 2 Omklædningsrum samt Badeværelse til Afbenyttelse for Eleverne.

LITTE HELMS.

LITTE HELMS, Frk., er født den 4. Marts 1903 som Datter af Proprietær Th. Helms og Hustru, Thora Helms. Uddannet hos kgl. Balletinstruktør Fru Emilie Walbohm, hos Balletmester Chr. Christensen og hos Schmidtschläger i Wien. Ejer og Leder af Litte Helms Danse- og Gymnastikinstitut i Aarhus.

PAULA MIKKELSENS DANSE- OG GYMNASTIKINSTITUT er beliggende i Park Alle 9. Frk. Mikkelsen oprettede sit Institut i 1928, og det havde da 74 Elever.

Oprindelig havde det Lokaler i „Vennelyst“, men henflyttedes senere til de moderne Lokaler i den nyopførte Ejendom i Parkalle. Institutet underviser i Gymnastik, Plastik og Dans, og søges saavel af voksne som Born. Elevantallet andrager nu

Fra Paula Mikkelsens Institut.

P. MIKKELSEN.

ca. 850. Hvert Aar afslutter Institutet med en Opvisning af Ballet, Plastik og Gymnastik. Saisonen strækker sig fra September til Juli. I Parkalle raader Institutet over en Række yderst moderne Lokaler. Her er Forhal, Kontor, en stor Sal der kan rumme 35 Elever, 2 Omklædningsrum samt 2 Badeværelser med 12 Brusebade, hvilke staar til Afbenyttelse for Eleverne.

PAULA MIKKELSEN, Frk., er født den 6. September 1906 som Datter af Direktør Mikkelsen, „Vennelyst“, og Hustru Cathrine Mikkelsen. Uddannet paa Frk. Paul Petersens Institut i København i 2 Aar og ved Ophold i Tyskland. Eksam. Gymnastik- og Danselærerinde, Ejer og Leder af Paula Mikkelsens Danse- og Gymnastikinstitut i Aarhus.

JYLLANDS DEKORATORSKOLE har til Huse i den nye Funkis-Ejendom, Aagade 21-23 i Aarhus, lige ved Sct. Clemensbro i Byens Centrum. Skolens Formaal er hel eller delvis at uddanne unge Forretningsmænd og Kvinder i moderne Vinduespyntning, Skilteskrift, Sprøjteteknik etc., med praktisk Betydning inden for Handelens mangeartede Brancher.

Det er paa et saa nyt Tidspunkt, som den 15. September 1932, at Skolen aabnedes af dens nuværende Leder, Chefdekoratør Osw. Lings. I de store lyse Lokaler, som Skolen raader over, findes opstillet mange interemistiske Vinduer, hvori Eleverne undervises og opøves i Teori og Praxis efter de allernyeste Retningslinier. Paa disse Omraader er Funkisstilen et meget stort Aktiv i Øjeblikket, og for vor moderne Tid er det meget interessante Studier, der her kan gøres, idet Skolen altid er forsynet paa ethvert tænkeligt tidssvarende Felt.

Jyllands Dekorator-skole er den eneste Fagskole i Provinsen, og den største her i Landet, samt en af de betydeligste i Skandinavien. Skolen havde den 15. Marts bestaaet $1\frac{1}{2}$ Aar, og dens Berettigelse fremgaar tydelig af det store Antal Elever, som i dette Semester har faaet Uddannelse der, ialt 108 mandlige og kvindelige unge Mennesker har gennemgaaet varierende Kursus i de nævnte Fag.

Interiør fra Dekoratoraskolen.

Undervisningsplanen er meget omfattende og interessant, ligesom det store og mangear-

O. LINGS.

tede Materiale og Varelager der forefindes, giver Skolen Præget som kombi-

neret Varehus og Lærestalt. Som Lærer ved Undervisningen er Skolen assisteret af Dekorator R. E. Jacobsen. Dagskolen giver Undervisning fra 8³⁰ til 12 og fra 13-17, daglig hele Aaret. Aftenkursus afholdes derimod kun i Perioden September til Maj, to Aftener om Ugen.

ARIUS HAANDVÆRKERFORENING, stiftedes allerede 24. September 1848 og var et Led i det Arbejde, der fra Haandværkets Side i de for det saa vanskelige Dage gjordes for at dæmme op for „Landboernes og eksalterede Frihedsveneres Reformplaner“, som det hed i Foreningens Program.

Foreningens første Bestyrelse bestod af: Drejer og Organist Peter Holm, Tømrermester A. E. Andersen, Skræder J. Riis, Snedkermester J. Theilgaard, Guldsmed Hoegh, Drejer J. Liisberg, Muremester J. C. Preis, Bødker N. Jørgensen og Malermester Schou.

I 1861 trak Formanden, Peter Holm, sig tilbage, og Gartner I. F. Ch. Jensen indtog Formandspladsen. Han maa siges at være den, der i Foreningens unge Aar havde størst Betydning for dens Udvikling.

Foreningen var oprindeligt dannet til Værn for Lavene, som den nye Næringslov, hvortil Udkast forelaa, efter Haandværkerstandens Mening vilde virke ødelæggende paa, men trods Protest fra Haandværkerstandens Side blev Loven dog underskrevet 1857 og traadte i Kraft 5 Aar senere. Den viste sig dog ikke at være saa ødelæggende for Standen, som man havde frygtet, og man vænnede sig efterhaanden til den og fandt ogsaa Fordelene ved den.

I ugentlige Fireskillingsbidrag lagdes Grunden til Asylfonden, for hvis Midler man agtede at opføre en Fribolig for gamle Handværkere og deres Enker, medens fra 1852 Renterne af 2000 Rdl. uddeltes til trængende Medlemmer.

Harmonien.

I 1852 arrangeredes den første Industriudstilling med 117 Udstillere, og man fik paa Fredenstov en udmærket Udstillingsplads. Ogsaa for Jernbanesagen arbejdedes der, idet man ængstedes for en Plan, der gik ud paa at lægge en Bane midt op gennem Jylland uden at tage Hensyn til Østkystens Byer.

Haandværkerforeningen, som tidligere havde haft Lokaler paa Harmonien, lejede sig nu ind paa Kannikkegade, senere i Graven, men ved Foreningens Vækst blev Pladsen for trang, og i 1865 købte man da en Grund i Paradisgade, hvor Foreningens egen Bygning indviedes den 20. December 1868. Ogsaa de i Asylfonden beroende Midler fik nu Anvendelse ved Opførelse af den Stiftelse for ældre Haandværkere, der havde været arbejdet for at samle Midler til at faa opført.

Ogsaa Haandværkernes Uddannelse tænkte man paa, hvilket bl. a. gav sig Udslag i Bevilling til Tilskud til tekniske Skoler. I de Aar Foreningen har bestaaet, har følgende Medlemmer foruden de allerede nævnte beklædt Formandspladsen: Tømrermester Andersen, Snedkermester Ørum, Murermester Knud Nielsen, Gørtler Hald, Kunstsmid I. M. Chr. Larsen, Murermester Magnus Nielsen, Skomagermester Laurits Friis og den nuværende Formand Malermester H. Chr. Secher.

En Udvidelse af Foreningens Bygning foretoges i 1900, idet man købte en tilstødende Grund fra Ejendommen Studsgade 15. Endvidere har Malermester Nielsen og Hustru samt Kobbersmedene P. & A. Wilson skænket Foreningen Arealer, der har gjort yderligere Udvidelser mulige. Byggegrund til en ny Asylbygning ved Grønnegades Forlængelse er af Handelsingartner Thomsen som Gave tilskødet Foreningen.

I 1906 forelagde Formanden Planen om Afholdelse af en Landsudstilling, og at Udstillingen i 1909 gav et smukt Udtryk for Haandværkets og Industriens høje Standard i Aarhus er almindelig anerkendt. At Foreningen ogsaa udadtil har arbejdet, har vist sig gennem Samarbejdet med andre Foreninger for Oprettelsen af „Fællesrepræsentationen for Dansk Industri og Haandværk“.

For Byens hele Udvikling og da særlig for Haandværkets har Foreningen haft den allerstørste Betydning. Rent fagmæssigt har den ydet sin største Indsats, men ogsaa paa mange andre Omraader har den forstaaet at samle sine Medlemmer, saaledes til selskabelige Sammenkomster, Baller, Foredrag, o. s. v.

Foreningen har 12 Friboliger i sit Asyl, der den 17. Maj 1916 fejrede sit 50 Aars Jubilæum, og mange veltjente Haandværkere har her fundet et godt hjem paa deres gamle Dage. I 1918 erhvervedes Ejendommen Paradisgade 11, der ogsaa tænkes anvendt til Udvidelse af Asylet. Af Legater raader Foreningen over ca. 50 med en samlet Legatformue paa ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Kroner, et Bevis paa at Foreningens Arbejde værdsættes.

Tanken om Oprettelse af et Haandværkermuseum blev oprindeligt fremsat af Bogtrykker Marius Geertsen, og Planen blev realiseret, da „Den gamle Borgmestergaard“ som Gave fik overdraget en gammel Bygning velegnet til Formaalet, og i „Den gamle By“ findes nu dette Haandværkermuseum.

For Foreningens Økonomi har Vareløtteri spillet en stor Rolle, idet Salget af Lodder har været meget betydeligt, og dermed ogsaa Udbyttet, der er anvendt til Understøttelser m. v.

Foreningen har gennem Aarene stadig søgt at forbedre sine Lokaler, og har faaet indrettet Teater, Festlokaler, m. v., delvis med Støtte fra Aarhus Privatbank, der skænkede Kr. 10,000 ved Foreningens 50 Aars Jubilæum. Desuden har Aarhus Biskube skænket 5,000 Kr. Ved sit Jubilæum som Bestyrelsesmedlem skænkede H. Chr. Secher i Oktober 1932 sin store Ejendom „SCT. OLUF GAARD“ til Foreningen efter sin Død.

Foreningens Bestyrelse bestaar i Øjeblikket af følgende: Malermester H. Chr. Secher, Formand, R. af D., Snedkermester Chr. Kortsen, Næstformand, Tømrermester N. Chr. Withen, R. af D., Slagtermester Harald Nisted, Bogtrykker E. Vestphall, Murermester N. Chr. Jensen, Bagermester M. Thomsen, Uhrmager M. C. Bech og Fabrikant Sigv. Johansen.

Foreningens Repræsentantskab, som bl. a. har den Mission at værne Standens faglige Interesser, bestaar af en Repræsentant for hvert lokalt organiseret Haandværkerfag under Centralforeningen, Arbejdsgiverforeningen eller Fællesrepræsentationen, men ingen Repræsentant maa have Sæde i Haandværkerforeningens Bestyrelse. Formand for Repræsentantskabet er for Tiden Bogtrykker P. Busch.

Foreningens Sekretær er pens. Stabssergent i Artilleriet, H. Chr. Pedersen, i hvis Haand de mange Traade løber sammen, der skal holde Arbejdet i de rette Baner til Gavn for den store Forening, som stadig sætter sit Præg paa Byen, og som det ved Initiativ og Dygtighed er lykkedes at stille Haandværket paa den fremskudte Plads, det i vore Dage fortjener.

BORGERFORENINGEN. I 1880 var der i nogle Aarhus-Foreninger en Del Medlemmer der nærrede Utilfredshed med Regimentet indenfor disse. I Spidsen for Oppositionen stod bl. a. Fabrikant Verner, H. F. Schourup samt Tømrermestrene I. P. A. Sørensen og Thorbrøgger. Disse Herrer indvarslede til et Møde paa Hotel „Cimbria“ den 9. November 1881, og her blev Borgerforeningens Grundsten lagt. Dens første Bestyrelse valgtes med Overlærer Olsen som Formand og Manufakturhandler G. Beck som Kasserer. Som Formand har siden fungeret Købmand Sørensen Bækkelund, Landstings-

mand A. Dam, Sagfører Rasmussen, Læge Ørum, Sagfører Vald. Christensen, Gros-serer Marthin Hansen, Malermester Petersen og den nuværende Formand Tømrer-mester Th. A. Klostergaard.

Foreningen var fra første Færd stærkt politisk præget (Venstre), og der afhold-tes jævnligt Diskussionsmøder om de store Spørgsmaal, der var fremme i Tiden, men man glemte dog ikke Festerne, der til enhver Tid har været det, der har kun-det samle Medlemmerne, naar de alvorlige Problemer har skilt dem.

Borgerforeningens egentlige Samlingsmærke gennem Aarene har været Julebasa-ren, der har gjort det muligt for Foreningen at udføre et relativt stort Velgøren-hedsarbejde, idet Basarens Overskud anvendtes i udelukkende velgørende Øjemed, Julebasaren begyndte i 80erne og fortsattes hvert Aar, indtil den sluttede i 1928. Den foregik stadig under samme Former, men at den igennem Aarene voksede i Formål, viser f. Eks. den Omstændighed, at medens der til Underholdningen af de første Bas-arer kun anvendtes 4 Kr. pr. Aften, var man i den dyreste Tid oppe paa et Beløb af 1000 Kr. pr. Aften for Basarens Artistprogram.

Det var med et vist Vemod, at Borgerforeningen maatte opgive sin Julebasar, og Savnet følte alvorligt af dem, der gennem Basarens Overskud modtog en ikke ubetydelig Hjælp til Lindring af Nød og Savn midt i Vinterens Hjerte. Et af de stør-ste Overskud, Basaren har givet, var i 1920, da der til forskellige velgørende Insti-tutioner uddeltes ikke mindre end 5200 Kr.

Det politiske Anstrøg er efterhaanden helt gaaet af Foreningen, der mest har helliget sig selskabelige Opgaver, men desuden har ladet afholde Foredrag og Tea-terforestillinger, og har dannet Understøttelsesfond for ældre, trængende Medlemmer. Medens der tidligere har været Brydninger indenfor Borgerforeningen, hvilke der dog kun var et Udslag af den Interesse, Medlemmerne nærede for Foreningen, er den i de senere Aar ført roligt og støt fremad uden større Begivenheder indenfor selve Foreningslivet. Man har haft nok at gøre med at sejle Foreningsskuden gen-nem den Deflationstid, som har præget Tiden lige fra 1922; men trods den Konkur-rance, som Radio, Restaurationsliv m. m. paafører de fleste Foreninger, søger man at føre Borger-Foreningen videre paa en Maade, der er værdig ifølge de Traditioner, der knytter sig til den. Et Udslag af denne Bestræbelse var Rejsningen af BORGER-FORENINGENS STIFTELSE, hvortil Planen først fremkom ved Foreningens Formand, Tømrermester Klostergaard, der har Æren for dette store Værk, idet han hele Tiden var den ledende Kraft i Arbejdet for Gennemførelsen af denne Ide.

Foreningens Fond var efterhaanden gennem mange Aar vokset til ca. 40.000 Kr., og man mente nu at tjene Foreningen bedst ved at anbringe en Del af disse Penge i en Stiftelse, som kunde afgive Bolig for gamle, trængende Medlemmer. Af Aarhus Kommune købtes Grunden i Stadion Alle, og her rejstes Bygningen, der blev indviet den 22. December 1922. Den indeholder 12 Etværelses Lejligheder med Alkove og 6 Toværelses Lejligheder foruden Kontor for Foreningens Incassator og Vicevært, Hr. Hojsgaard, samt en lille Mødesal. Bygningen kostede 103,000 Kr., hvoraf 52,000 Kr. laantes paa 1. Prioritet, 19,000 Kr. paa 2. Prioritet og 7,200 Kr. paa 3. Prioritet. Byg-ningen, der er udstyret med al moderne Komfort, er ikke beregnet paa at skulde give Overskud, hvorfor Lejen til enhver Tid vil rette sig efter Foreningens Formue-omstændigheder, og det er Foreningens Haab med Tiden, at kunne give hel eller delvis Fribolig i Stiftelsen for gamle veltjente Borgere, der ikke selv har kunnet sikre sig en sorgfri Alderdom.

Borgerforeningen ejer et Bibliotek, der rummer ca. 4000 Bind, hovedsagelig Skøn-litteratur. Det bestyres af Foreningens Bibliotekar gennem ca. 40 Aar, Hr. Mortensen.

TH. KLOSTERGAARD
Formand.

Æresmedlem af Foreningen er Hr. Borgmester Jacob Jensen, Hr. Beslagsmed P. Thomsen, D. M., og Gasmester N. Nielsen.

Foreningens Bestyrelse bestaar af: Tømrmester Th. A. Klostergaard, Formand, Sadelmagermester H. Birk, Næstformand, Arrestforvarer Holm, Kasserer, Smedemester Th. Bygballe, Sekretær, Ostehandler S. Boustrup, Skomagermester Jens Madsen, Cigarhandler P. Petersen og Mælkehandler Andersen.

THORVALD ANTON KLOSTERGAARD, Tømrmester, Formand, er født den 14. December 1883 som Søn af Lærer Kresten Sørensen og Hustru Ane, født Klostergaard. Gift 1909 med Hanne Svendsen. Haandværksmæssig Uddannelse i Aarhus, Teknisk Skole i Aarhus, Uddannelse i Tyskland og Schweiz, Næstformand i Aarhus Tømrmesterforening, Medlem af Voldgiftretten ved Centralforeningen af Tømrmestre i Danmark. Vurderingsmand i Ny jydsk Købstads Kreditforening, Ejendomsskyldvurderingsmand i Aarhus, Bestyrelsesmedlem i Dansk Idrætsforbund, Repræsentant i Forsikringsselskabet „Tryg“, Formand for Borgerforeningen i Aarhus.

AARIUS HANDELSFORENING er stiftet den 2. Oktbr. 1862. Efter at de foreslaaede Statuer, der bærer Udfærdigelsesdatoen 23. Juli, havde cirkuleret blandt Byens Købmænd, afholdtes der den 2. Oktober 1862 et Møde paa Raadhuset. 86 Købmænd havde tegnet sig paa den udsendte Indbydelse, og de paa Mødet tilstedeværende vedtog, at Foreningen betragtedes som konstitueret med de foreslaaede Vedtægter.

Foreningens Formænd har i Aarenes Løb været følgende:

2. Oktbr. 1862: Konsul J. M. Mørk.	10. Oktbr. 1894: Joh. Baune.
24. Januar 1864: Emil Secher.	3. Novbr. 1899: Bankdirektør Fr. Nørgaard.
31. Januar 1870: M. R. Koppel.	3. Decbr. 1908: Konsul Viggo L. Rahr.
23. Oktbr. 1871: Hans Broge.	3. Januar 1911: Konsul Chr. G. Hansen.
10. Novbr. 1880: Otto Langballe.	3. Novbr. 1915: J. A. Alstrup.
6. Decbr. 1889: Otto Mønsted.	24. Novbr. 1920: Konsul M. P. Drescher.
24. Novbr. 1893: Konsul Rudolph Wulff.	24. Novbr. 1926: Konsul Niels Barnow.

Paa Foreningens Initiativ sammensluttedes samtlige jydsk Handelsforeninger paa et Møde i Aarhus den 23. Juli 1883 i:

„Foreningen af jydsk Handelsforeninger“,
hvis Navn senere er ændret til:

„Den jydsk Handelsstands Centralforening“,
der organisationsmæssigt yderligere koncentrerer i Provinshandelskammeret og under dette Navn udgør en Del af:

„Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation“.

For at hidføre en vis Ensartethed har Handelsforeningerne, der henhører under nævnte Hovedorganisationer, efterhaanden antaget Navnet „Handelsstandsforeninger“; ogsaa Aarhus Handelsforening har foruden dette Navn sikret sig Ret til Navnet „Aarhus Handelsstandsforening“ i H. t. Generalforsamlings Vedtagelse 1931.

Foruden den andet Sted omtalte Aarhus Handelsforenings Aftenskole til Undervisning af Handelslærlinge blev paa Foreningens Initiativ den jydsk Handelshøjskole i Aarhus oprettet og indviet den 3. Maj 1905; denne Skole omtaltes ligeledes særskilt.

Direkte og inddirekte har Foreningen haft stor Indflydelse paa Byens og ikke mindst Havnens Udvikling.

Der er lovmæssigt tillagt Foreningens Bestyrelse Autoritet i forskellige under Næringsloven henhørende Forhold bl. a. ved Beskikkelse af statsautoriseret Vejer og

Maaler samt Skibs- og Varemæglere. ved Autorisation af handels- og regnskabskyndige Tillidsmænd i H. I. Akkordloven, ved Tildeling af dobbelt Næringsbevis og i forskellige andre Forhold, der har Forbindelse med Handelens Interesser.

NIELS BARNOW, Tømmerhandler, Vicekonsul, S. V., er født den 7. Oktober 1876 i Aarhus som Søn af Økonom H. C. Erichsen og Hustru, født Bisgaard, gift 1903 med Frida Petersen, Præliminæreksamen 1892, Uddannelse i Trælast-, Korn- og Foderstofhandelen, ansat i Aarhus Tømmerhandel 1896-1900, i Hadsten Mølle 1900-01, Prokurist hos H. C. Olivarius i København 1901-05, Associe i Aarhus Tømmerhandel 1905-14, Medindehaver af Aarhus Tømmerhandel, Barnow & Henriksen fra 1914, Eneindehaver fra 1925, svensk Vicekonsul fra 1918, Formand for Foreningen af Cementimportører i Jylland 1915-28, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Handelsforening fra 1915 (Formand fra 1926), for den jydsk Handelsstands Centralforening og for Centralorganisationen af danske Cementimportører udenfor København 1915-28, Medlem af Repræsentantskabet for Foreningen af jydsk Trælasthandlere fra 1920 (af Bestyrelsen fra 1924), af Aarhus Byraad 1921-25 og af Aarhus Havnebestyrelse fra 1921, af Bestyrelsen for Jydsk Hestesports Baneklub fra 1924, Formand fra 1928, af Bestyrelsen for Rideforeningen for Aarhus og Omegn fra 1924 og af Sørensen for Aarhus Amt 1924-28, Medlem af Bestyrelsen for fremmede Magters Konsuler i Aarhus fra 1926, Formand for Borgerligt kommunalt Samvirke i Aarhus fra 1928.

N. BARNOW,
Konsul.

HANDELSFORENINGEN AF 1887, er stiftet af en lille Kreds af Detailhandlere, af hvilke Kbmd. M. Jacobsen, Montanagade, og Grosserer Vald. Tørslev endnu lever.

A. HOLK LAUERSEN,
Formand.

Foreningen tæller 375 Medlemmer og den er gennem den jydsk Centralorganisation Medlem af „De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark.“ Foreningen har en Formue paa ca. 60,000 Kr. og dens Understøttelsesfond uddeler aarligt 2-3000 Kr. til ældre trængende Medlemmer eller Enker efter saadanne. Formanden er Købmand Andreas Skaarup, Skolegade.

I Aar er stiftet et Byggefond med en Kapital af 10,000 Kr. Foreningens nuværende Formand er Købmand Holk Laursen, Vester-gade. Bestyrelsen bestaar desuden af I. P. Knudsen (Kasserer), K. Steffensen, Emil Adamsen, S. I. Skov, Jens Petersen, og Alfred Stensgaard.

A. HOLK LAUERSEN, Købmand, er født den 26. Januar 1879 som Søn af Landmand Søren Chr. Laursen, Formand for Handelsforeningen af 1887 siden 1927.

SONDERJYDSK FORENING FOR AARHUS OG OMEGN er paa Glarmester Mailand-Hansens Initiativ stiftet den 18. December 1887.

Foreningens Formaal er at styrke Interessen for de danske Sønderjyder og virke for disses Interesser i deres lovlige Bestræbelser for at bevare deres Lands danske Særpræg ligesom ogsaa at støtte danske Sønderjyder i Trang eller under andre vanskelige Forhold. Foreningens Formand fra 1928-32 var Telegrafkontrollør N. O. Hansen. Den nuværende Bestyrelse bestaar af følgende Medlemmer: fhv. Kaptajn A. F. Beyer, Formand, Otto Thomsen, Næstformand, Revisor Niels Nielsen, Kasserer, Bankbud Steffensen, Fru Revisor Niels Nielsen, Hr. Mailand-Hansen er nu Æresmedlem.

MAILAND-HANSEN,
Æresmedlem.

N. O. HANSEN,
tidl. Formand.

A. F. BEYER,
Formand.

MAILAND-HANSEN, Glarmester og Forgylder, er født den 27. August 1850 som Søn af Peter Mailand-Hansen og Hustru Frederikke, født Lorentzen. Gift 1880 med Ditlevine Jensine Zebis. Har været i Haandværkerforeningens Tjeneste i 27 Aar, Æresmedlem af Aarhus Haandværkerforening, Glarmesterlauget i Danmark, den lokale Glarmesterforening og Sønderjydsk Forening.

NIELS OLE HANSEN, Telegrafkontrollør, er født den 19. Marts 1877 som Søn af Musiker P. J. Hansen og Hustru Maren, født Andersen, Middelfart. Gift 1902 med Nanna, født Hauser. Formand for Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn 1928-32.

ANDREAS FREDERIK BEYER, Ihv. Kaptajn, Formand R. af D., R. af Æreslegionen, Officer de l'Instruction publique, er født den 19. August 1879, som Søn af Direktør og Hospitalsforvalter A. F. Beyer og Hustru Maria Lucia, født Jørgensen, Viborg. Gift 1910 med Ingeborg Topsøe-Jensen. Fhv. Artillerikaptajn. Formand for Soldaterhjemmet for Aarhus Garnison, Foreningen „Dannevirkes“ Aarhus Kreds. Sekretær for Komiteen for Vedligeholdelse af franske Krigergrave i Danmark, Medlem af Forvaltningsraadet for Katolsk Kirke i Aarhus. Medlem af Bestyrelsen for A/S Holbæk Tagpap- og Cementvarefabrik. Økonomdirektør for Aarhus Teater fra 1925-31, Medlem af Bestyrelsen og Forretningsfører for „Jydsk Skolescene“ 1926-31, Forretningsfører for „Jydsk Folkescene“. 1927- 31. Formand for Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn.

O. THOMSEN,
Næstformand.

N. NIELSEN,
Kasserer.

A. C. G. AMORSEN,
Sekretær.

S. STEFFENSEN,
Bestyrelsesmedlem.

OTTO THOMSEN, Lagerforvalter, Næstformand, er født den 15. Juli 1896 som Søn af Hans Nissen Thomsen og Hustru Anna Bothilde, født Lemberg. Gift 1924 med Karen Marie Jensen. Handelsuddannet, nu Lagerforvalter. Bestyrelsesmedlem af Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn, nu Næstformand.

NIELS NIELSEN, Revisor, er født den 8. Februar 1895, gift 1920 med Maria Rebecka Nielsen. Uddannet som Købmand i Firmaet Spielweg & Co., Christiansfeld, senere Bogholder paa større Handels- og Fabrikkontorer. Virket som Revisor de sidste 6 Aar, tillige Lærer i Teknisk Skole i Bogføring, Regning og Tysk. Medlem af Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn siden 1925.

ANTON CHRISTIAN GRØNBECK AMORSEN, Fuldmægtig ved D. S. B., Sekretær, er født den 4. November 1882 som Søn af Forpagter Frederik Amorsen og Hustru Sophie, født Jensen. Gift 1909 med Hulda Marie Henriksen. Sekretær i Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn.

S. STEFFENSEN, Bankbud, er født den 10. Maj 1878. Gift 1905. Medlem af Bestyrelsen for Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn.

AARHUS BORGERLIGE SKYDESELSKAB er stiftet 1834 af en Kreds af Byens Borgere, Embedsmænd, Købmænd og Haandværksmestre, og Selskabet kan saaledes om et Par Aar fejre sit 100 Aars Jubilæum. Dets Formaal er at skabe et godt sammenholdende Borgerskab og fremelske Kærlighed og Hengivenhed for Konge, Land og Flag. Selskabet ejer sin egen Pavillon og Skydebane i Riis Skov og afholder der 4 aarlige Skydninger.

Selskabet har for Tiden ca. 350 Medlemmer. Dets kongelige Æresmedlemmer har gennem Aarene været Majestæterne Kong Frederik VII, Christian IX, Frederik VIII, Christian X samt Kronprins Frederik, Prins Valdemar og Prins Knud. Selskabets øvrige nulevende Æresmedlemmer er Rigsadvokat Aug. Coll, R. af D. p. p., Rentier, fhv. Bagermester Chr. Johansen og Købmand S. P. Josephsen.

Efter Sønderjyllands Tilbagekomst har Selskabet sammen med Horsens borgerlige Skyttelaug haft Samarbejde med Haderslev Skydeselskab af 1857 og Sect. Knudsgilde, Flensborg. De fire Selskaber har besøgt hinanden og har afholdt Konkurrence-skydninger, ved hvilke Samværet har været fortræffeligt og styrkende.

Bestyrelsen bestaar af 8 Medlemmer. Formand er Kriminaldommer H. H. Hvass, R. af D., Viceformand var afdøde Købmand S. P. Josephsen, der i over 40 Aar havde været Medlem af Selskabets Bestyrelse.

RESTAURATØRFØRENINGEN af 22. Sept. 1881, Aarhus. Den 26. August 1881 udsendte en Del af Beværterstandens Medlemmer i Aarhus en Indbydelse til et Møde angaaende Oprettelse af en Forening for Værthusholdere i Aarhus, Foreningens Formaal skulde være det dobbelte at arbejde for Standens Højnelse og med al Kraft at modarbejde den for Tiden om sig gribende ulovlige Udskænkning hos Ølhændlere, Detailhændlere, Høkere, Købmænd og andre, hvilken Trafik selvfølgelig kun kan være til stor Skade for Værtshusholderstanden, der maa bære de med lovlig Udskænkning forbundne store Udgifter og Forpligtelser.

Det paatænkte Møde blev afholdt den 12. September 1881 i Lokalet „Nordstjernen“ i Fiskergade. Det var Indbydernes Mening at faa dannet en Forening i Lighed med Beværterforeningen i København, og man ønskede derfor valgt en Bestyrelse med Formand, som efter de paa Mødet vedtagne Bestemmelser skulde varetage Foreningens Interesser. Indbydelsen var underskrevet af 34 Mænd. Til Foreningens første Bestyrelse valgtes, Ulstrup, Glerup og Kjærsgaard, med Ulstrup som Foreningens første Formand. Der indmeldte sig straks ialt 47 Medlemmer, og det vedtoges at Foreningens Navn skulde være „Aarhus Værtshusholderforening“.

Foreningen, der voksede støt, tog efter en Lovændring i 1884 et nyt Arbejde op, idet den vedtog at virke som Syge-, Understøttelses- og Hjælpekasse for Foreningens Medlemmer, Enker og Børn. Dens Virksomhed begyndte med en Kassebeholdning paa Kr. 3,48, men i 1895 skænkede Brygger Jacobsen, Ny Carlsberg 200 Kr. samt Meddelelse om, at saafremt Foreningen virkede for Salg af Ny Carlsberg Øl, vilde der næste Aar blive tilstillet Foreningen en lignende Gave. I 1886 skænkede Bryggerier L. Chr. Meulengracht, Aarhus ligeledes 200 Kr. til Sygekassens Grundfond. Desværre er Foreningens første Protokoller bortkommet, hvilket er beklageligt, da en senere Protokol oplyser, at fra 1884-93 er Foreningens Bøger fuldstændig forte.

Foreningen arbejdede støt videre. I 1894 vedtages det, at de aarlige Generalforsamlinger skulde forandres til kvartaarlige, hvilket vidner om Foreningens Liv og Medlemmernes Interesse. Foreningen afholdt hvert Aar Sommerudflugt og et Vin-

terbal, ogsaa her var der stor Tilslutning af Medlemmer. Paa Januar-Generalforsamlingen 1895 vedtoges det, at Stridigheder indenfor Foreningen ikke kan bringes for Domstolene, men skal afgøres paa en Generalforsamling. Foruden kvartaarlige Generalforsamlinger afholdt Foreningen et meget stort Antal „ekstraordinære Generalforsamlinger, saaledes at alt blev behandlet omgaaende. Paa Generalforsamlingen i

BJØRN RASMUSSEN,
Formand.

RS. RASMUSSEN,
Kasserer.

C. J. JØRGENSEN,
Sekretær.

CARL JENSEN,
Byggeudvalgskasserer.

Oktober 1899 nedlagde Foreningens dygtige Formand, Hr. Thorengaard, sit Hverv som Foreningens Leder. Hans Efterfølger, A. Christensen, virkede kun ganske kort Tid, og paa den første Generalforsamling i 1900 valgtes J. Rasmussen med Aklamation til Foreningens Formand. Det var højst forskellige Ting, der blev behandlet paa disse Generalforsamlinger, og de vekslende Ølpriser gav Anledning til mange og lange Forhandlinger, under Eventuelt drøftedes følgende mærkelige Spørgsmaal: „Er det heldigt at tvinge Kunderne til at betale Varerne ved Modtagelsen?“ Meningerne herom var stærkt delte.

Om Foreningens 25 Aars Stiftelsesfest har Protokollerne ingen anden Oplysning end den ret usædvanlige, at Festen havde givet et Overskud, som overførtes til Foreningens Byggefond, der ejede en Kapital paa 800 Kroner.

To Spørgsmaal gav stadig Anledning til mange Drøftelser, mange Undersøgelser og meget forgæves Arbejde, nemlig Lukketiden og Bestyreruvæsenet, hvilket sidste synes at spille samme Rolle, som Smugkroerne i sin Tid gjorde. Et fornyet Andragende til Byraadet om fælles Lukketid Kl. 12 blev besvaret med Afslag. I 1911 meddeltes det, at Købet af Ejendom nu var foretaget. Den nævnte Ejendom var Wille-

A. RASMUSSEN.

CH. FRIIS JENSEN.

JUL. THOLSTRUP.

moesgade 4, der købtes for en Pris af 22,500 Kr. Generalforsamlingen udtalte sin Tilfredshed med Købet og Glæde over, at Foreningen nu havde naaet at faa et længe næret Ønske opfyldt. I 1916 fik Foreningen under tidligere Sekretær Rs. Rasmussens Formandsskab, en stor Sag at arbejde med, nemlig Spiritusforbudet, der ganske na-

turligt betød overordentlige vanskelige Vilkaar for Standen. I 1918 fremsattes nye Forslag om Sammenslutning med de øvrige Korporationer og i 1919 afholdtes to Fællesbestyrelsesmøder, hvor Sammenslutningen ved skriftlig Afstemning fik Navnet „Aarhus Hotel- og Beværterforening“.

Den nye Sammenslutning skulde først og fremmest have nye Love, og da disse var udarbejdede, blev de enstemmigt vedtaget. Og paa Generalforsamlingen valgtes J. Rasmussen, „Pressejernet“ til Formand. Der kom nu en Tid med mange Forhandlinger af forskellig Art. En ny Sag dukker op, nemlig Koda Sagen, der betyder nye Udgifter for Restauratøren, og dernæst kommer Spørgsmaalet om Benyttelse af Radioen i Restaurationen. Paa Generalforsamlingen den 7. Januar 1931 udtalte Formanden J. Rasmussen, at han var ved at blive for gammel og gerne vilde trække sig tilbage, men den gamle, dygtige Formand blev genvalgt med Haandklap og Hurraa. Ved anden Behandling af Forslaget om Navneforandring vedtoges paa Formandens Forslag Navnet „Restauratørforeningen af 22. September 1881“. Desuden vedtoges at skaffe nye Emblemer. Bestyrelsen i 1933 bestaar af: Bjørn Rasmussen, Formand, Rs. Rasmussen, Næstformand og Kasserer, C. J. Jørgensen, Sekretær, Carl Jensen, Byggeudvalgskasserer, Anton Rasmussen, Ch. Friis Jensen og Jul. Tholstrup.

AARHUS MUSIKFORENING. Musiklivet i Aarhus havde i forrige Aarhundrede kun ringe Betydning, indtil Aarhus Musikforening stiftedes i 1848 paa Initiativ af Organist C. Jung, der var Elev af Weyse og Kuhlau og havde dirigeret i Studentersangforeningen. Foreningens Formaal var efter Lovene „ved en saa vid mueligt correct Udførelse af gode Compisitioner at vække Sans for Musik. Denne Sag forventes bedst fremmet ved jævnlige Sammenkomster, der giver Medlemmerne Lejlighed til at udføre eller høre Musik.“

Musikken udførtes udelukkende af Medlemmerne selv og omfattede al Slags Musik og Sang, og en Gang hver Maaned afholdtes Koncert for de passive Medlemmer med efterfølgende Bal. Foreningen voksede saa stærkt i Medlemstal, at man allerede i Begyndelsen af 1850'erne maatte sætte 350 som Maksimum, da Lokalerne paa Hotel „Royal“ ikke kunde rumme flere.

Midt i 50'erne kulminerede denne Musikforening, men nu opstod der et Brud med Jung, der startede en Orkesterforening, der i 1857 havde 31 spillende og 33 syngende Medlemmer. Senere jævnedes Striden, og Jung overtog igen den musikalske Ledelse i Musikforeningen. Denne var imidlertid blevet affolket, og trods en fornyet Opgang i 1860'erne lykkedes det ikke at opretholde Foreningen, der opløstes i 1871.

Den 22. November 1878 opstod Musikforeningen atter, og det var denne Gang Apoteker A. Meyer, der var den drivende Kraft, og han blev i den kommende Snes Aar den nydannede Forenings dygtige og energiske Formand. Den musikalske Ledelse overtoges af Robert Allen, der senere blev Jungs Efterfølger som Domorganist. Foreningens Formaal var nu ikke længere direkte „at vække Sans for Musik“, men, som det hed i Lovene: „i hver Sæson afholdes 3 Koncerter, som udføres dels af egne Kræfter, dels med Assistance af fremmede Kunstnere“. Udviklingen førte med sig, at Iudsatsen af „egne Kræfter“ mere og mere gled ud, indtil den helt forsvandt ved en Lovændring i 1900.

I nogle Aar efter Foreningens Stiftelse gik alt godt, og en Række af Tidens største Musiknavne var Foreningens Gæster. Medlemstallet var i 1880'erne naaet helt

op over 600, men nu kom man atter ind i en Bølgedal, og i Slutningen af 1890'erne var Tallet kun det halve. Det hjalp ikke, hvor meget man end fra Ledelsens Side anstrengte sig for at holde sammen paa Medlemmerne. Apoteker Meyer trak sig tilbage, og man diskuterede i 1898 for Alvor Foreningens Opløsning. Det lykkedes dog at komme over det døde Punkt og paany at faa Medlemstallet til at stige. Overlæge Weis var i nogle Aar Formand, men rejste bort og afløstes af Overlæge Tage Hansen, der sammen med Kaptajn Johs. Jørgensen, Ørelæge Børge Falkman, Mølle-ejer F. A. Weis og Komponisten J. D. Bondesen udgjorde Bestyrelsen ved 25 Aars Jubileet i 1903.

Musikforeningen har siden da været i stadig Vækst. Fra Haandværkerforeningen flyttede man ind i Teatret, hvor samtlige Pladser allerede i 1909 var besat. I en Aarrække var Dr. Falkman Formand. Efter hans Død valgtes Overlæge Dr. Strandgaard, der dog kun fungerede et Par Aar, hvorefter Fabrikant Carl H. Sørensen blev valgt.

Andre Foreninger har efterhaanden overtaget de forskellige Grene af Musikken, og Musikforeningen har derfor mere indskrænket sin Virksomhed til at omfatte Solistkoncerter, uden at man dog helt har forsømt Kammermusikken. I aarhusiansk Musikliv har Foreningen gennem Aarene ydet en stor og betydningsfuld Indsats.

Den nuværende Bestyrelse er Fabrikant Carl H. Sørensen, Formand, Dr. Kramer Petersen, Bankdirektor Schak Eyber og Fru Augusta Haugsted.

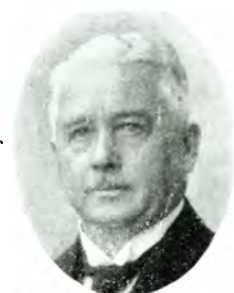
CARL H. SØRENSEN, „Danmark“s Bestyrelsesraad og Repræsentantskab.
Formand.

CARL H. SØRENSEN, Fabrikant, R. af D., D. M., er født den 23. Juli 1868. Tidligere Medlem af Forretningsudvalget for Landsudstillingen 1909, af Ligningskommissionen, Aarhus Handelsforenings Bestyrelse, Domsognets Menighedsraad, i Komitéen for Oprettelse af et Universitet i Aarhus. Formand for Juleuddelingen, for Aarhus Teater, Aarhus Gymnastikforening og Aarhus Musikforening. Er Eneindehaver af Ingeniørfirmaet Bruun og Sørensen, Aarhus. Medlem af Forsikringsselskabet

AARHUS ORKESTERFORENING blev stiftet den 4. April 1884, og den talte ved dens Oprettelse ca. 60 Medlemmer. Forholdene før den Tid var særdeles daarlige for Musikere, og Foreningens Formaal var — som det forøvrigt er den Dag i Dag: 1) at fastsætte og virke for Overholdelsen af en fælles Priskurant, 2) at modarbejde Indkaldelse af fremmede Musikere og at opsamle Kapital i Foreningsojemed. Foreningen, der staar som Afdeling under „Danske Musikeres Landsforbund“, er den næststørste Afdeling i Forbundet (240 Medlemmer).

I Aarenes Løb har Foreningen ogsaa gjort sin Indsats paa det kunstneriske Omraade, idet den har afholdt mange og store Koncerter under fremragende Dirigenter. (Joh. Svendsen, Georg Høeberg m. fl.).

Aarhus Orkesterforenings nuværende Bestyrelse bestaar af følgende 7 Herrer: Carl Overgaard, Formand, Willy Paulsen, Næstformand, M. Taul, Kasserer, Chr. Jørgensen, Sekretær, S. Kannegaard, Niels Jørgensen og Jens Jensen. Foreningens første Formand var Grünvald, der senere blev Bogholder paa „Aarhus Amtstidende“.

C. W. OVERGAARD,
Koncertmester.

CARL WILLADS OVERGAARD, Koncertmester, er født den 26. Januar 1874 som Søn af J. Overgaard og Hustru Poulina, født Rasmussen, gift 1904 med Mariane Margrethe Gravesen, Formand for Aarhus Orkesterforening, Næstformand i „Dansk Provinsmusikers Pensionskasse“, Leder af de offentlige Koncerter paa Byens Pladser.

HERREKORET „ARION“, der stiftedes den 16. Februar 1893 med Tilknytning til Aarhus Haandværkerforening, har fra en beskednen Start, hvor Koret bestod af 11 aktive Sangere, støt og energisk arbejdet sig frem til sin nuværende smukke Position. Koret, der nu tæller ca. 40 aktive Sangere, foruden sine passive Medlemmer, og hvis økonomiske Basis er god, har selvfølgelig ogsaa i Aarenes Løb været ude for Trængselsperioder, men til Gengæld ogsaa haft Mænd, der ved uegennyttigt Arbejde og utrættelig Energi har forstaaet at forcere Vanskelighederne.

Af disse er der Anledning til at fremhæve de to tidligere Formænd, Bogholder Carl Knudsen, Formand for „De samlede jyske Sangforeninger“ og Repræsentant Oscar Petersen, der efter at have været Formand i 3 Aar i 1931 ikke ønskede Genvalg. Den nuværende Formand er Trykkeribestyrer O. Th. Christensen. Foruden disse Foreningsledere har Dirigenterne selvsagt været dem, der har sat det største Præg paa Koret, og her skal med Taknemlighed nævnes Korets mangeaarige Dirigent, afdøde Kontorchef A. C. Petersen, som en af de Mænd, der har haft den største Andel i Korets Trivsel. Korets nuværende stærkt interesserede og afholdte Dirigent er Kommunklærer N. Skipper Nielsen.

SANGKORET „VIVO“ er stiftet den 22. August 1911. Optager Damer og Herrer, hvis Stemme egner sig til Korsang. Formaalet er at skabe Interesse for Korsang gennem dennes højeste Udvikling og afholde Koncerter med stort, alsidigt Program. Koret har i de forløbne Aar medvirket ved Aarhus Teater, bl. a. ved Opførelsen af Op. „Troubaduren“, „Faust“, „Bajadser“ og ved andre Foresstillinger, bl. a. „Elverhøj“ og Teatrets Folkekoncerter. Hvert Aar har Koret vederlagsfrit afholdt Koncert

O. T. CHRISTENSEN,
Formand.

OLE OLESEN,
Formand.

N. S. NIELSEN,
Dirigent.

C. CHRISTENSEN,
Dirigent.

paa „De gamles Hjem“, „Forsorgelsesanstalten“, for Skolebørn, arrangeret af Foredragsforeningen af 1901, samt talrige Koncerter i Byens Kirker, tillige har Koret været engageret ved mange store Fester og Foreningsunderholdninger. Korets Formand er Ekspedient Ole Olesen, der er Medstifter af Koret og har beklædt Formandspladsen siden Starten. Dirigenten er Musikdirektør Carl Christensen, der har været Dirigent siden 13. Juli 1913. Han har i den lange Periode formaaet at hæve Korsangen indenfor „Vivo“ til en høj kunstnerisk Standard, saaledes har Pressen fastslaaet, at „Vivo“ er et af Byens førende Kor og et af de bedste Sangkor i Danmark.

OTTO THORKILD CHRISTENSEN, Trykkeribestyrelser, er født den 26. Januar 1893 som Søn af Viggo Christensen og Hustru Karen Sophie, født Olesen, gift 1918 med Asta Marie Dünneweber Christoffersen, Formand for Sangforeningen „Arion“, Trykkeribestyrelser hos Bogtrykker True, Aarhus.

OLE FREDERIK CHRISTIAN OLESEN, Ekspedient, Søn af Skomagermester Erik Olesen og Hustru Andrea, født Olsen, gift den 15. Juni 1920 med Karen Østergaard, uddannet som Typograf, Formand for Sangkoret „Vivo“.

NIELS SKIPPER NIELSEN, Kommunelærer, er født den 10. Februar 1880 som Søn af Lærer Anders Nielsen og Hustru Ane Kathrine, født Skaarup, gift 1911 med Dagny Wilhelmsdatter, almindelig Læreruddannelse, Dirigent for Herrekoret „Arion“.

CARL CHRISTENSEN, Musikdirektør, er født den 28. Juli 1881 som Søn af M. O. Christensen og Hustru A. S. Christensen, gift med Anna Margrethe Barlach. Uddannelse hos Domorganist Jørgen Nielsen og Organist F. M. G. Allin, Sangdirigent for Sangkoret „Vivo“ siden 1913, Æresmedlem af Koret, har komponeret Sange, Korsange o. l. Komponeret Musikken til Vennelyst-Revyen i flere Aar.

ARIUS SANGFORENING er stiftet den 19. Februar 1843 og er Provinsens ældste og Landets næstældste Mands-Sangforening. Den nuværende Dirigent, Kommunelærer Emanuel Jensen har dirigeret Koret siden 1917, og blandt Sangerne er der enkelte, der har været Medlem af Foreningen i 30-38 Aar.

Foreningens Formaal er at samle gode Borgere som Medlemmer, aktive eller passive, og fremføre god Mandssang. Foreningen har fremført flere, større Korværker.

Aarhus Sangforenings Bestyrelse bestaar af 5 aktive Medlemmer: Bogholder Ejnar Veje, Formand, C. Kjeldsen, Næstformand, Maskinarbejder Emil Christensen, Kasserer, Typograf M. E. Hansen, Sekretær og Stolemager H. Mortensen.

E. H. VEJE,
Formand.

EMAR HYLDGAARD VEJE, Bogholder, er født den 24. September 1890 som Søn af Tilskærer S. P. Veje og Hustru. Gift 1918 med Magda Kirstine Veje. Formand for „Aarhus Sangforening af 1843“.

EMANUEL JENSEN, Kommunelærer, er født den 16. August 1886. Dimitteret fra Jelling 1907, ansat ved Aarhus kommunale Skolevæsen. Musikalsk Uddannelse: Violin og Musikteori, J. D. Bondesen, Violin, kgl. Kapelmusikus Anton Bloch. Dirigent for Sangkoret „Flora“ siden 1922, Dirigent for Aarhus Sangforening siden 1917, Landsdelsdirigent for Dansk Korforenings nordre, jyske Kreds siden 1925.

EMANUEL JENSEN,
Dirigent.

SANGKORET „FLORA“ er stiftet den 16. Februar 1899. Det blandede Kor har i første Række kastet sig over danske a capella Sange, men dyrker ogsaa større Korværker samt ældre Kirkemusik.

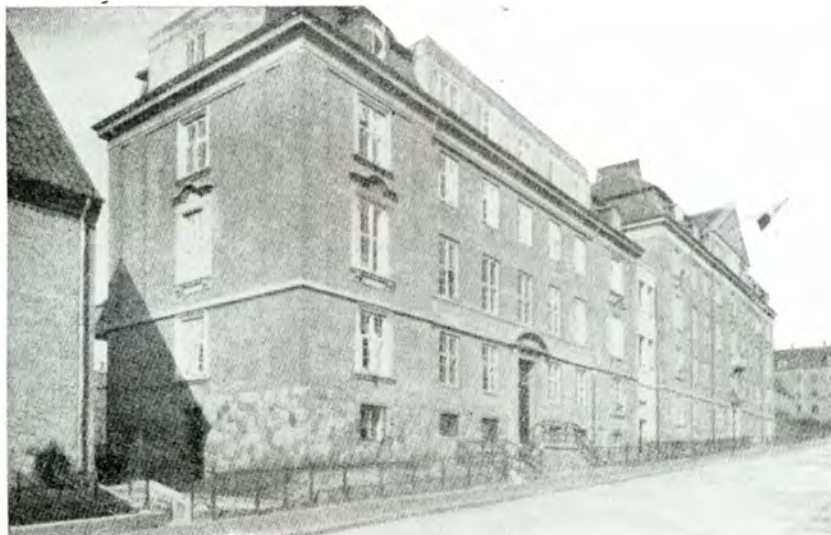
Koret, der er Medlem af Dansk Korforening, har medvirket ved mange inden- og udenbys Sangstævner, ligesom det selv ofte afholder Koncerter. Korets Dirigent er Kommunelærer Emanuel Jensen, der iøvrigt er Landsdelsdirigent for Dansk Korforenings nordre, jyske Kreds. Formand er Lærer K. J. Jørgensen.

K. J. JØRGENSEN,
Formand.

BETANIE-FORENINGEN er oprettet i 1907 og indviet den 15. December 1908 ved en Festdag i Vejle. I Aaret 1904 kom der en ny Biskop paa Inspektion til Danmark. Det var Biskop Burt, som i mange Aar havde været Leder af Arbejdet i Italien, førend han i 1904 blev valgt til Biskop. Fra sit Kendskab til Metodisternes tyske Diakonissevirksomhed medbragte han en stor Interesse for denne Sag. Han udnævnte nu et Udvalg til at undersøge Muligheden for at optage en lignende Virksomhed i Danmark. Superintendent J. J. Christensen, L. C. Larsen og A. Bast udgjorde Udvalget.

I 1906 blev Udvalget bemyndiget til at antage Sostre og sørge for deres Uddannelse, og i det Øjemed laantes en Kapital paa 600 Kr. Fra nu af gik Initiativet mere og mere over til Pastor Chr. Jensen og i 1907 godkender Konferencen, at der dannes en Betaniaforening. Omkring 1910 flyttede Pastor Jensen imidlertid fra Vejle til Aarhus, hvor han var i Færd med at faa bygget en Kirke. Han ønskede nu at faa en nærmere For-

Betaniaforeningens Diakonissehjem i Aarhus.

bindelse med Diakonissearbejdet, og han saa, at der i denne store Provinsby var et større Arbejdsfelt end i andre Byer. Han foreslog derfor, at Hovedstationen flyttedes til Aarhus, og Konferencen godkendte Tanken.

Der blev nu i Ny Munkegade 73 lejet en tre Værelses Lejlighed, og den blev mønteret og blev Hjem for Søstre Elisabeth, Cathrine og Hansine. Forholdene var dog ikke fuldtud tilfredsstillende, og der opstod da hos Pastor Jensen den Tanke at knytte Søsterhjemmet til et Plejehjem for gamle og svage Mennesker. Et Hjem som skulde være et Tilflugtsted for saadanne, som var for velhavende til at komme paa Alderdomshjem, men for lidet velhavende til at holde fornøden Betjening og Sygeplejehjælp.

Onsdag den 8. Marts 1916 lagdes Grundstenen til det nye Hjem og April Flyttedag 1917 drog de første Pensionærer ind, og Virksomheden begyndte. Prisen for Bygningen blev ca. 110,000 Kr., deri indbefattet Inventar. Der var 40 Værelser, hvoraf 25 kunde udlejes til Pensionærer, og alle Pladser var optaget fra Begyndelsen. I Aaret 1921 købte Foreningen en Grund til Udvidelse af Hjemmet i Aarhus. Denne Grund, der købtes af Kommunen, var paa 1230 m² og kostede 14,000 Kr. I Betingelserne ved Købet af Grunden hed det, at den skulde bebygges i Løbet af Aaret 1924, og som Følge deraf paagyndte Foreningen Bygearbejder i 1923. Den 4. Juni 1924 indviedes de nye Lokaler i Overværelse af Byens Borgmester og en Del Byraadsmedlemmer. Der var nu Plads til 75 Pensionærer, og naar hertil lagdes Antallet af Søstre og Medhjælpere, kom Ejendommen til at rumme op mod 100 Personer. Prisen for Bygningen gik op til 367,683 Kr.

Paa Skovvangsvej var der i sin Tid købt en Ejendom til Højskolebrug, og der

var i 1920 bygget en stor Skolebygning. Denne gik imidlertid ikke, og Betanieforeningen tilbød derfor at overtage dette Komplex for en Købesum af 140,000 Kr., foreløbig dog blot som et Lejemaal, indtil det viste sig praktisk at realisere Købet. Dette Forslag blev godkendt af Aarskonferencen i København den 20. Februar 1925. Derved forøgedes Hjemmenes Kapacitet med 20 Pensionærer.

I Aaret 1928 kom Oversøster Kristine til Aarhus og overtog Ledelsen her, men i samme Aar mistede Foreningen sin utrættelige Leder og Administrator, Pastor Jensen, der døde den 8. November.

I 1929 forefaldt der flere betydningsfulde Begivenheder, og i dette Aar købtes „Skovvang“.

Betanieforeningens Historie er en Roman. Den begyndte i 1907 med en Gæld paa 600 Kr., og nu har den en Formue paa over 200,000 Kr. Midler, der dog alle sammen er bundne i Bygningerne. Søstrenes Antal er steget fra 3 til 23, og deres Virksomhed omfatter nu ca. 130 Pensionærer, en Skare af Børn og unge Kvinder paa Børnehjem og mere end Tusinde i Privat- og Foreningspleje.

Al Foreningens Virksomhed søges ledet i kristelig Aand. I Hjemmene er der daglig Andagt og Gudstjeneste næsten hver Uge gennem Vintertiden. Pensionærerne ved, at de er velkomne til disse Andagter, men forøvrigt er der fuldstændig Frihed til at deltage eller lade være. Nu og da afholdes der paa Hjemmene Koncerter, Lysbilledforedrag og lignende, ligesom der om Sommeren bliver arrangeret en Udflugt og ved Juletid Fester.

Medlemmer af Betaniaforeningens Bestyrelse er Pastor J. C. Iversen, Formand, og Kasserer for Hovedkassen, Pastor L. C. Larsen Sekretær, Oversøster Kristine Pedersen, Kasserer for Aarhus Afdelingen, Pastor H. Særmark, København, Grosserer C. A. M. Harris, København, Husejer J. Dalbøge, Aarhus, Oversygeplejerske Str. Emilie Holtzweissig, København, Søster Johanne West, Hellerup, og Bygmester J. Munch, Neksøe.

KRISTINE,
Oversøster.

AARHUS HUSMODERFORENING. Foreningen er stiftet den 10. September 1920 og har allerede godt 1000 Medlemmer. Den afholder oplysende Foredrag og forskellige praktiske Kursus ogsaa i Samarbejde med andre Foreninger, ligesom der for ubemidlede Husmødre afholdes gratis Kursus.

I 1932 har Foreningen naaet at faa bygget et Sommerhus ved Skødshoved Strand, det indviedes den 29. Maj og Foreningens Medlemmer kan skiftevis leje Huset for en Uge ad Gangen for 10 Kr. fuldt møbleret og med 11 Sengesteder.

Fru Prior var Foreningens første Formand, den nuværende Formand er Fru Johanne Appel.

JOHANNE APPEL, er født den 18. November 1869 som Datter af Højskolelærer Nutzhorn og Hustru Johanne, født Bertelsen, gift med Statskonsulent Axel Appel den 13. Maj 1891, Formand for Aarhus Husmoderforening, Formand for Udvalget for Børneplejestationen ved Aarhus Husmoderforening, i Hovedbestyrelsen for de danske Husmoderforeninger, Repræsentant i Nordens Husmoderforbund.

J. APPEL,
Formand.

DANSK STENOGRAFISK FORENING, 3. KREDS, AARHUS. Dansk stenografisk Forenings Aarhus-Kreds stiftedes den 4. Maj 1897. Kredsen talte da 12 Medlemmer, blandt disse kan nævnes afdøde Redaktør K. Hansen. Kredsens Formaal er indenfor sit Omraade at virke for Udbredelsen af „Løtfattelig dansk Stenografi“ og fremme Kendskabet til Stenografi i Almindelighed. Dette Formaal søges naaet, ved at Kredsen arbejder for at fremme sine Medlemmers praktiske og teoretiske Uddannelse i Stenografi ved Skriveøvelser og Foredrag og ved at tilbyde ikke-Medlemmer, Kursus i Stenografi. Fra en beskednen Begyndelse er disse Kursus vokset til nu at omfatte ca. 150 Deltagere pr. Aar, og i alt kan man regne med, at ca. 2500 Mennesker ved Kredsens Hjælp har modtaget Undervisning i Stenografi. Samtidig er Medlemstallet vokset til ca. 120. I Erkendelse af den Betydning Kredsens Virksomhed har for Byens Forretningsliv, har Kommunen siden 1908 overladt Kredsen Lokaler til Kursusbrug i Borgerskolen Christiansgade.

Efter at Kredsens første vanskelige Aar var overstaaet, har den hvert Aar deltaget i den af Overbestyrelsen arrangerede Landskapskrivning, og i Aarene 1909, 1910, 1914, 1915, 1916, 1919, 1920, 1921, 1929, og 1931 vandt Kredsen det af Overbestyrelsen udsatte Guldvandremblem. Ved de aarlige Kapskrivninger har 115 Medlemmer faaet Bronce tegn, 49 Sølvtegn og 61 Guldtegn for deres Arbejder. Desuden har Medlemmer af Kredsen i Aarene 1926, 1927, og 1929 været Indehavere af General Birkes Rekord-Pokal og 1931 og 32 af Rigsdagsstenograf Worms Rekord-Pokal. Naar Kredsen er kommen heldig gennem de Vanskeligheder, som flere andre Kredse er bukket under for, skyldes det, at den har været saa heldig at tælle en Række Medlemmer, der indenfor de skiftende Bestyrelser har udført et stort og uegennyttigt Arbejde for Stenografien og dens Udbredelse. Blandt Foreningens tidligere Formænd kan nævnes: Fhv. Skolebestyrer Fink-Jensen, Kommunelærer H. C. Hansen, og Alfr. Andersen. Foreningens nuværende Bestyrelse bestaar af Kommunelærer J. Enemark, (Formand siden 1919), Fru J. Lund, Stenograf Frk. G. Enemark og Kontorassistent V. Herholdt.

J. C. ENEMARK,
Formand.

JACOB CHRISTIAN ENEMARK, Kommunelærer, er født den 9. Oktober 1893 som Søn af Snedkermester Chr. Enemark og Hustru. Lærereksamen, Kursus ved Universitetet i Münster og ved Seminariefür Werkunterricht, Leipzig, Formand for Dansk stenografisk Forenings Aarhus-Kreds, Sekretær i Overbestyrelsen for Dansk stenografisk Forening.

FOLKEDANSERFORENINGEN FOR AARHUS OG OMEGN, er stiftet 20 September 1927. I Foraaret 1927 henvendte en Del unge Mennesker sig til Fru Wanger, Buchtrups Annoncebureau, og bad hende undervise et Hold i Folkedanse. Der blev straks taget fat, og i Løbet af Sommeren anskaffede 7 Par sig Dragter, korrekte Efterligninger efter originale Egnsdragter, det var dengang umuligt at fremskaffe en Aarhus Egnsdragt. Senere paatog Hr. og Fru Larsen, der begge havde danset i Foreningen for Folkedansens Fremme i København, sig at undervise Foreningens Medlemmer. Foreningens Formaal er gennem Kundskab til de gamle Folkedragter, - Danse - og Melodier, at udbrede Kendskab til denne Side af vort Folks gamle Kultur. Foreningen har nu arbejdet i 5 Aar, og fra en Begyndelse med ca. 20 Medlemmer, staar Foreningen nu med ca. 80 active Medlemmer.

Et Hold Folkedansere.

dedragt fra Aarhus Omegn; disse Dragter er nu efterlavede og benyttes ved Opvisninger og festlige Lejligheder. Ca. 40 Medlemmer er nu i Besiddelse af Dragt. Foreningen har givet flere Opvisninger bl. a. Stævnet ved Friheden den 10. Juli 1932, hvor der var Folkedansere fra Holstebro, Himmerland, Randers, Vejle, Silkeborg og Fredericia, desuden Hold fra Bjerregrav, et Hold Grønlandere samt et Hold Eng-lændere.

Foreningens Bestyrelse er: Murer Niels Thomsen, Formand, Frøken Jenny Christensen, Kasserer, Frøken Karen Withen, Sekretær. Ledere af Danseundervisningen er Frk. Ella Riisberg og Karen Withen.

N. O. THOMSEN,
Formand.

NIELS OSCAR THOMSEN, Formand, er født den 5. April 1901 som Søn af Murerformand Andreas Hansen og Hustru Sofia. Gift 1926 med Karoline Margrethe Thomsen. Uddannet som Murer og paa Teknisk Skole, har beklædt Tillidshverv som Formand for Mureres Lærings- og Diskussionsklub, Formand for „Det blaa Baands Ungdomsafdeling“, Sekretær for samvirkende Læringsforeninger i Aarhus. Formand for Mureres Sangkor, nu Formand for Folkedanserforeningen for Aarhus og Omegn.

K. WITHEN,
Sekretær.

KAREN NIELSEN WITHEN, Væverske, Sekretær, er født den 2. Februar 1903 som Datter af Tømrermester Chr. N. Withen, R. af D. p. p. og Hustru Anna, født Jørgensen. 1 Aars Handelsskoleuddannelse, 8 Maaneder paa Væveskole, uddannet Væverske. Sekretær i Folkedanserforeningen for Aarhus og Omegn. Leder af Børne- og Begynderkursus i Folkedans.

MARINEFORENINGEN I AARHUS. Marineforeningens Formaal er at sammenknytte og styrke det kammeratlige Baand blandt Medlemmerne samt at understøtte trængende Medlemmer, deres Enker og Børn, ligesom opsavede Midler skal komme Foreningens Medlemmer til Gode.

Foreningen blev oprindeligt stiftet den 1. September 1910 under Navnet „Selskabet

de danske Marinere“, vistnok som den første her i Landet. Henved 10 Aar senere oprettedes „Aarhus Marineforening“ under Landets Hovedforening, og kort Tid efter skete Sammenslutningen mellem de to Foreninger med Bibeholdelse af sidstnævnte Navn. Som Formand har i de sidste 10 Aar fungeret Konsul Anton C. Nielsen, Aarhus. Den øvrige Bestyrelse bestaar af Direktør, Kaptajn Chr. Nielsen, Skoleinspektør Thor Dahl, Lødsformand Martin Jensen, Værkformand Elleby, Maskinmester Villh. Nielsen, Skibsreder O. Larsen, Forretningsfører, L. Mikkelsen og Repræsentant L. Laursen.

ANTON C. NIELSEN, Vicekonsul, Direktør, R. af D., N. St. O. 3², er født den 27 April 1876 i Ribe som Søn af Peter Silius Nielsen og Hustru Windfeld Hansen. Gift 1908 med Ellen Nisted-Nielsen. 4. Kl. Hovedeksamen i Ribe 1892. Borgerskab som Købmand i Aarhus 1903. Norsk Vicekonsul 1915. Tidligere Formand for Aarhus Sejlklub og for jydsk Sejlunion, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Handelsforening og for Riisskov Grundejerforening, Næstformand i Foreningen af fremmede Magters Konsuler i Aarhus, Formand for den norske Forening i Aarhus, Medlem af Bestyrelsen for kgl. Dansk Yacht-Klub og for samvirkende Idrætsklubber i Aarhus, Formand for Marineforeningen i Aarhus.

GARDERFORENINGEN FOR AARIUS OG OMEGN er stiftet den 26. Septbr. 1902. Foreningens Formaal er at sammenknytte og styrke det gamle kammeratlige Baand mellem Medlemmerne samt Understøttelse af trængende Medlemmer og deres Efterladte.

Foreningens Medlemsantal er ca. 250.

Bestyrelsen bestaar af følgende Medlemmer: Konsul M. P. Drescher, R. af D., Formand, Tømrermester Chr. N. Withen, R. af D., Næstformand og Kasserer, Overlærer K. P. Christensen, R. af D., Grosserer J. Hansen og Købmand M. D. Harder, alle af Aarhus, samt Købmand R. H. Rasmussen, Vejlbj, og Forpagter H. Christiansen, Gammelgaard pr. Galten.

Formanden og Næstformanden har været Medlemmer af Bestyrelsen siden Foreningens Stiftelse.

MARTIN PETER DRESHER, Konsul, Købmand, Speditør, R. af D., er født den 24. Februar 1869, som Søn af Skibsfører M. C. Drescher og Hustru Marie, født Pedersen Schmidt. Gift 1898 med Elise Jenny Bertha Fischer. Uddannet ved Handel, nu Købmand og Speditør. Formand for Foreningen af Arbejdsgivere ved Aarhus Havn, Foreningen af Arbejdsgivere i Aarhus, Aarhus Købmænds Hjelpekasse. Medlem af Hovedbestyrelsen for Dansk Arbejdsgiverforening, af Bestyrelsen for S sammenslutningen af Havne- og Købmandsorganisationer i Danmark, Den jydsk e Handelshøjskole i Aarhus, Universitetssamvirke i Aarhus, Etatsraad Filtenborg's Legat for trængende Handlende og Haandværkere, sammes Studielegat samt en Række Aktieselskaber. Formand for Aarhus Handelsforening 1920—26, Formand for samvirkende Idrætsklubber i Aarhus 1918-26, Medlem af Bestyrelsen for Centralforeningen af jydsk e Handelsforeninger 1920-27. Formand for Garderforeningen for Aarhus og Omegn.

M. P. DRESCHER,
Formand.

AARHUS RYTTERIFORENING er stiftet den 15. Januar 1903. De Mænd, der rejste Tanken om Foreningens Oprettelse, var Beslagsmed P. Thomsen, Incassator P. Bundgaard og Maalerkontrolør N. Rasmussen.

Foreningen, der er upolitisk, har særligt til Formaal at vedligeholde og befordre det gode Kammeratskab og ved Sammenkomster at styrke og vedligeholde Interessen for det Vaaben, hvori dens Medlemmer har tjent.

Som Formænd gennem Tiderne har fungeret Togfører H. Frandsen, DM., Afd. Incassator, P. Bundgaard, Købmand, P. Ehrenreich, R. af D., Overpolitibetjent B. S. Rasmussen, DM.

3. Dragonregiments Chefer har stedse gjort Foreningen den Ære at være dens Præsident, saaledes ogsaa den nuværende Oberst Krarup, R. af D., DM., hvem Foreningen er stor Tak skyldig for til enhver Tid udvist Velvilje.

B. S. RASMUSSEN,
Formand.

Den 15. Januar 1928 fejrede Foreningen sit 25. Aars Jubilæum, bl. a. ved en Parade paa Rytterkassernen, hvor Regimentet var opmarcheret til Hest under Vaaben og Estandarder. Ved denne Lejlighed fik Foreningens Formand, Overpolitibetjent Rasmussen og de dalevende to Medstiftere af Foreningen, Beslagsmed P. Thomsen og Maalerkontrollør N. Rasmussen overrakt Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Under Paraden blev der af en Kreds af gamle Dragoner, ved Købmand Ehrenreich, overrakt Foreningens Bestyrelse et Jubilæumsfond, stort 1000 Kr., hvoraf Renten anvendes til trængende Kammerater.

Foreningens nuværende Bestyrelse er Overpolitibetjent Rasmussen, DM., Delikatessehandler S. Kannegaard, Portør M. W. Petersen, Rangermester A. Andersen, Arrestbetjent C. Christiansen, pens. Sergent Th. Holgaard og Lagerist J. G. Mikkelsen.

FELTARTILLERIFORENINGEN FOR AARHUS OG OMEGN er stiftet den 30. November 1917 med Direktør P. Udsen Hansen som Formand.

Foreningen er upolitisk, og dens Formaal er at samle saavel forhenværende som nuværende Feltartillerister i et nyttigt og virksomt Kammeratskab. Foreningen har en gensidig Begravelseskasse og et Hjælpesfond paa f. T. ca. 1000 Kr.

Den nuværende Bestyrelse er Inspektør ved Aarhus tekniske Skole, Løjtnant T. Chr. Sørensen, Formand, Købmand E. A. Adamson, Næstformand, Arbejdsmand M. Therkildsen, Kasserer, Assistent V. Jørgensen, Sekretær, Skrædermester S. P. Christensen, Murermester J. Chr. Jensen og Købmand H. V. Frank.

T. CHR. SØRENSEN,
Formand.

AARHUS SKYTTEKREDS er stiftet den 25. Marts paa et Møde i Raadhuset. Til Bestyrelse valgtes Mødets Indbydere: Borgmester, Justitsraad Hertz, Formand, Lærer Krøiiberg, Kasserer og Sekretær, Kaptajn Christensen, Ritmester Frederiksen, Telegrafbestyrer Jermin, Konsul Mørch, Formand for Borgerrepræsentationen Malermester Nielsen og Politimester R. v. Scholten. Den 25. November vedtoges Foreningens Love. Foreningens Formaal var at dyrke Skydning paa lang Afstand efter Program af „De danske Skytteforeninger“. Af Foreningens Historie kan fremhæves, at dens nuværende Æresmedlem fhv. Stabssergent N. Petersen repræsenterede de danske Farver ved det første skandinaviske Skyttestævne i Stokholm 1885. Efter at de militære Skydebaner paa Egaa Fed blev nedlagt, var det umuligt for Foreningen at bibeholde Skydning paa lang Afstand. Nu dyrkes der kun Salonskydning paa den nye Salon-

skydebane i „Parkalleens Vinstue“, Skydebanen er aldeles moderne indrettet af Tømrermester Th. Petersen, der i flere Aar har været Aarhus Skyttekreds' Formand. Medlemsantallet er nu ca. 25 active og 20 passive. De ledende af den nuværende Bestyrelse er Bossemager Fr. v. Nordheim, Formand, Vognmand N. P. M. Nielsen, Næstformand og Kasserer, A. Rasmussen, Sekretær.

N. PEDERSEN,
Æresmedlem.

N. P. M. NIELSEN,
Næstformand.

V. G. PEDERSEN,
Bestyrelsesmedlem.

CHR. GREISEN,
Bestyrelsesmedlem.

NIELS PEDERSEN, pens. Stabssergent, D. M. 16 Aars Hæderstegn fra Militæret, er født den 6. Juli 1853 som Søn af Kærlmager Peder Nielsen og Hustru Ane Kristine, født Christensen. Gift 1881 med Marie Magdalene Nielsen. Uddannet ved Militæret. Fhv. Formand i Aarhus Skyttekreds. Fhv. Formand i Aarhus Amts Skytte og Gymnastikforening, Forretningsfører og Kasserer i 33 Aar. Nu Æresmedlem i Aarhus Skytte-Kreds.

FRITZ v. NORDHEIM, Formand, er født den 17. April 1892. Gift 1919 med Anna v. Nordheim. Teknisk uddannet Bossemager. Formand i Aarhus Skyttekreds.

NIELS PETER MARIUS NIELSEN, Næstformand og Kasserer, er født den 15. August 1883. Vognmand, Medlem af Amtsbestyrelsen, Medlem af Jyllands Skytteforbund, Formand for Jyllands Skytteforbunds 2. Kreds, Næstformand og Kasserer i Aarhus Skyttekreds.

ANTON MARIUS RASMUSSEN, Sekretær, er født den 18. Oktober 1889. Arbejdsmand, Sekretær i Aarhus Skyttekreds i ca. 3 Aar.

WILLIAM GEORG PEDERSEN, er født den 20 December 1891 som Søn af Hans Pedersen og Hustru Margrethe. Gift 1921 med Kamilla Pedersen. Arbejdsmand, Bestyrelsesmedlem i Aarhus Skyttekreds.

CHRISTIAN GREISEN, er født den 28. Februar 1898. Gift 1923 med Anna Greisen. Uddannet Sadelmager. Bestyrelsesmedlem i Aarhus Skyttekreds.

AARHUS AUTOMOBILKLUB. Aarhus Motorklub er stiftet den 2. November 1913 efter Indbydelse af Generalagent Mundus Pedersen. Til Bestyrelsen valgtes de første Aar: Generalagent Mundus Pedersen, Formand, Tandlæge C. Christensen, Næstformand, Bankassistent Ryding, Kasserer, Repræsentant Printzlau, Sekretær og Handelsrejsende Vistisen. Ved Generalforsamlingen den 20. April 1914 vedtoges at Klubben indmelder sig under Danmarks Motorcykle Union.

Den 3. Maj s. A. afholdtes det første Løb, der var delt i 4 Afdelinger, og var dels en Hurtighedsprøve dels en Langsomhedsprøve. Som Dommere fungerede daværende Politiaffistent Hauerbach og Welling Nielsen. Ved den ordinære Generalforsamling den 27. Marts 1919 blev Klubben udmeldt af Unionen og samtidig indmeldt i Forenede Danske Motorejere.

A. E. HANSEN,
Formand.

I 1921 blev der i Horsens afholdt et Møde mellem Bestyrelserne for Horsens Motorklub, Vejle Motorklub og Aarhus Motorklub angaaende Spørgsmaalet „Jydsk Union“. Det vedtoges at lade Aarhus Motorklub virke videre for Sagens Gennemførelse. Ved en ekstraordinær Generalforsamling den 19. August 1921 vedtoges det at indmelde Klubben ind under „Jydsk Union“.

Den 22. Februar 1923 vedtoges det at antage „Jydsk Motor“ som Medlemsblad fra 1. April 1923, og i April 1923 aabnedes Auto- og Motorcykle Udstillingen i Kunstbygningen i Aarhus. I 1926 indlededes Samarbejdet med Kgl. Dansk Automobilklub. Klubben staar nu ikke mere i Samarbejde med F. D. M.

Klubbens Navn forandredes i 1930 til: „Aarhus Automobilklub“. Klubbens Bestyrelse er: Direktør A. E. Hansen, Formand, Redaktør Louis C. Andersen, Næstformand, Fabrikant P. Quade Nielsen, Kasserer, Revisor Kristian Christensen, Forretningsfører, og Repræsentant Mundus Pedersen, Medlem af Bestyrelsen.

LOUIS C. ANDERSEN,
Næstformand.

P. QUADE NIELSEN,
Kasserer.

K. CHRISTENSEN,
Forretningsfører.

MUNDUS-PEDERSEN,
Bestyrelsesmedlem.

ALBERT EDUARD HANSEN, Direktør, er født den 31. Januar 1898. Gift 1923 med Kamilla Hansen. I Bestyrelsen for Aarhus Motorcompagni A/S, Aarhus Reklameforening og Aarhus Fodboldklub, Medlem af Børnehjælpskomiteen, Næstformand for Fordorganisationen i Danmark, i Udvalget for Etablering af Automobilforhandlere, Formand for Aarhus Automobilklub.

LOUIS C. ANDERSEN, Redaktør, er født den 7. September 1885. Uddannet Journalist, Chefredaktør ved „Aarhus Stiftstidende“. Næstformand i Aarhus Automobilklub.

POUL QUADE NIELSEN, Instrumentmager, er født den 27. April 1889 som Søn af Pianofabrikant S. Quade Nielsen og Hustru Sophie, født Sørensen. Gift 1913 med Alvine Enemark. Uddannet ved Pianofabrikation i Ind- og Udland. Kasserer i Aarhus Automobilklub.

KRISTIAN CHRISTENSEN, Revisor, er født den 16. Marts 1898 som Søn af Lokomotivfører I. C. Christensen og Hustru Anna Christensen. Ugift. Uddannet ved Kontor og Handel. Sekretær i Foreningen af Automobildrocheejere i Danmark, Tillidsmand for Forsikringsselskabet „Trafik“. Forretningsfører i Aarhus Automobilklub.

MUNDUS-PEDERSEN, Repræsentant, er født den 9. Januar 1885. Gift 1910 med Marie Mundus-Pedersen. Uddannet ved Handel. Stifter af Aarhus Automobil Klub i 1913, Formand de første 2 Aar, Stifter af Jydsk Motor Union 1921, Formand de første 2 Aar, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Automobilklub.

Efter at ovenstaaende Afsnit er gaaet i Trykken, har der i 1932 været afholdt Generalforsamling indenfor Automobilklubben, hvorved der valgtes følgende nye Bestyrelse: Direktør A. E. Hansen, Redaktør Louis C. Andersen, Overretssagfører Fr. Wilde, Dr. Preben Selmer og Direktør Harry Falck.

BREVDUEFORENINGEN „A. B. C.“ i Aarhus er stiftet den 10. Oktober 1922, der startedes med 12 Medlemmer; i 1932 var Medlemsantallet 30 aktive og 22 passive. Foreningen ejer ca. 1300 Duer, hvilket er en af de største Samlinger her i Landet, og det er desuden nogle af Landets bedste Duer, idet flere gentagne Gange har taget Præmier i Landskapflyvninger. Der afholdes ca. 55 Kapflyvninger aarligt, foruden Træningen. Den længste Flyvning, der er foretaget, er fra Bordeaux til Aarhus, hvilket er en Strækning paa 1460 km.

Foreningen er Medejer af Totalisator-Kiosken, der paa Kapflyvningsdage er opstillet paa Bispetovv. Gennemsnitsomsætningen pr. Dag i Totalisatoren i 13 Flyvedage er ca. 20.000 Kr.

Brevdueforeningens Bestyrelse bestaar af følgende Medlemmer: Maler Poulsen, Formand, Christen Petersen, Næstformand, Anders Nielsen, Kasserer, Th. Jespersen, Sekretær, og Gunnar Petersen.

SOPHUS VALDEMAR POULSEN, Maler, Formand, er født den 13. Januar 1885 som Søn af Farver A. Poulsen og Hustru Amalie, født Nielsen. Gift 1909 med Marie Poulsen. Uddannet Maler. Medlem af Bestyrelsen for „Aarhus Lejerforening“, Kasserer og Sekretær i Fællesforeningen „Aros“, Formand for Kontrolkomiteen af Fællesforeningen for jydsk Brevdueforeninger. Tidligere Medlem af Bestyrelsen for Malernes Fagforening, Bestyrelsesmedlem i Skakklubben „Aros“. Formand for Brevdueforeningen „A. B. C.“ i Aarhus.

DET DANSKE PIGESPEJDERKORPS' MIDTJYDSKE DIVISION har Sæde i Aarhus. Divisionschef er Frk. M. Christiansen, Aarhus.

Midtjydsk Division tæller følgende Troppes: Hobro ca. 25 Spejdere, Randers ca. 50, Ebeltoft ca. 25, Hadsten ca. 10, I. Silkeborg ca. 25, II. Silkeborg ca. 32 (engelsk), Odder 39, Horsens ca. 40, I. Aarhus 42 og II. Aarhus med 22 Spejdere.

Formaalet med dette Ungdomsarbejde, der er ganske upolitisk, er at give de unge Piger praktisk Dygtighed parret med ideel Stræben. Arbejdet hviler paa Spejderløftet og Spejderloven, det første af disse lyder saaledes: „Jeg lover, at gøre mit bedste for at være tro mod min Gud og mit Land — være vaagen, modig og ren — og at holde Spejderloven.

Pigespejder fra „det danske Pigespejderkorps.“

Arbejdet falder paa et ugentligt Møde, ca 1½ Time, og 1 à 2 Søndagsture om Maanedens. Om Sommeren afholdes et Par Løjre.

Uniformen bestaar af mørkeblaa Kittel med 4 Lommer, grønt Tørklæde, hvid Fangsnor, Spejderbælte, en stor blaa Hat, og paa venstre Brystlomme Korpsmærket „D. P.“.

DET DANSKE SPEJDERKORPS, AARHUS KOLONNE. I Januar 1910 organiseredes den første gule Spejdertrop i Aarhus, og i Løbet af kort Tid blev denne ene Trop til tre. Disse Troppes sluttede sig sammen i en Kolonne under Ledelse af Malling Jacobsen, som dog rejste bort i 1919.

Hvervet som Kolonnechef har siden været betroet forskellige Medlemmer: John Hundevad, Sv. Udsen, Praem, Nissen, Grønfeldt, Jagd, B. B. Larsen og Borges Andersen er den lange Række Navne, som har været knyttet til Chefposten siden da, for de flestes vedkommende dog kun for nogle Maaneder. Kolonneraadet, som staar bag Chefen, for at støtte hans Arbejde, har tidligere været ledet af Pastor Wagner fra 1920-22, Stadsarkitekt Drailby fra 1922-26, Lektor Regnar Knudsen fra 1919-20 og 1926-28 og desuden en kort Tid i 1920 af Dommer Hvass. Kolonnens væsentlige Opgave er at sammenarbejde Troppene, saaledes at større Opgaver kan løftes i Fællesskab.

I Oktober 1931 afholdt Aarhus Kolonne en storstilet Udstilling, der blev højtideligt aabnet af Prins Knud, og i de tre Dage Udstillingen var aaben, blev den besøgt af ca. 7000 Mennesker. Foruden et pænt Overskud gav denne Udstilling til Resultat, at der startedes to nye Troppe og en Ulveflok.

Aarhus Kolonnen bestaar i Øjeblikket af 8 Troppe med ca. 250 Spejder og 6 „Ulveflokke“ med ca. 100 „Ulve“. Kolonnen ledes af Kolonnechef H. Borges Andersen, der har været Chef siden 1930, Kolonneraadets Formand er Adjunkt J. A. Alstrup. Midtjydske Division af Det danske Spejderkorps har Hovedsæde i Aarhus, og Divisionschef er Direktør I. Strand. Divisionen bestaar af 20 Troppe og 8 Ulveflokke.

I. STRAND,
Divisionschef.

H. BORGES ANDERSEN,
Kolonnechef.

J. A. ALSTRUP,
Kolonneraadetsformand.

IMMANUEL STRAND, Direktør, er født den 6. Maj 1891 i Aarhus som Søn af Lokomotivmester Strand og Hustru Alexandra, født Schrøeder. Gift 1914 med Harriet Søndergaard. Præliminæreksamen fra Kathedralskolen i 1907, Assistent ved D. S. B. indtil 1918, derefter til Kulfirmaet Lauritz Andersen, Odense som Repræsentant, Prokurist i København, Medindehaver af Kulimportfirma, siden 1928 Direktør for Aarhus Brændsels Compagni. Medlem af Hovedbestyrelsen for Det Danske Spejderkorps, og Divisionschef for midtjydske Division.

HARALD BORGES ANDERSEN, Tegner, er født den 9. April 1902 paa Frederiksberg som Søn af Overpakmester Chr. Andersen og Hustru Anna, født Borges. Gift 1931 med Annie Roulund. Mellemskoleeksamen 1916, uddannet som Typograf, Elev og Assistent hos Professor Oscar Mathiasen, prakt. Uddannelse paa Tegneskolen, Palægade, København fra 1924-27, Tegner ved B. T. 1926. siden November 1927 Tegner ved Buchtrups Annoncebureau og fra Februar 1928 ved „Aarhus Amtstidende“. Tropsfører i København 1926, startede Aarhus 5. Trop i April 1928, siden Januar 1930 Kolonnechef for Aarhus Kolonnen, hædret med D. D. S.'s Fortjenstmedalje i Sølv. Siden 1933 Medlem af Hovedbestyrelsen for Det Danske Spejderkorps.

JENS ANDERS ALSTRUP, Adjunkt, er født den 18. December 1884 som Søn af Købmand Fr. Andersen Alstrup, Viborg, og Hustru Louise Amalie, født Holin. Gift 1920 med Ellen Frank. Uddannet ved Københavns Universitet og forskellige Gymnasier. Fag: Naturhistorie og Geografi, Adjunkt ved Marselisborg Gymnasium. Bestyrelsesmedlem i jydsk naturvidenskabeligt Selskab, Medlem af Universitetssamvirket, p. t. Senior i Studenterforeningen i Aarhus, Formand for Tropsraadet i Det danske Pigespejderkorps' 1. Aarhus Trop, i Bestyrelsen for Det danske Spejderkorps, Formand for Tropsraadet i 2. Aarhus Trop og Formand for Kolonneraadet i Det danske Spejderkorps' Aarhus Kolonne.

LANDSFORBUNDET FRIVILLIGT DRENGEFORBUND er stiftet den 27. Oktober 1902 paa Frederiksberg af Arkitekt Holger Tornøe. Som en Afdeling under Landsforbundet stiftedes AARHUS AFDELINGEN den 8. Oktober 1907. Der begyndtes med 2 Kredse, men paa Grund af den store Tilslutning maatte man stadig udvide. I 1932 omfatter Aarhus Afdelingen 7 Kredse med ca. 800 Medlemmer.

De 7 Kredse er fordelt over Byen efter Sognegrænserne: 1. Kreds, Domsognet, Kredsfører R. Fredborg, 2. Kreds, Sct. Pouls Sogn, Kredsfører Vald. Mikkelsen, 3. Kreds, Sct. Johannes Sogn, Kredsfører Chr. Gudnitz, 4. Kreds, Frue Sogn, Kredsfører O. Henriksen, 5. Kreds, Sct. Lukas Sogn, Kredsfører Aage Larsen, 6. Kreds, Viby-Kongsvang, Kredsfører A. Laursen, 7. Kreds, Vejlbj-Risskov, Kredsfører Arne Thomsen.

Afdelingens Bestyrelse bestaar af 26 Medlemmer, og dens Formand var fra 1907-32 Arkitekt Johs. Frederiksen. Da Arkitekt Frederiksen ønskede at træde tilbage fra Formandsposten, blev Snedkermester Søren Møller valgt. Afdelingens Kasserer er Forretningsfører R. Jensen Skjødt. Det aarlige Budget andrager 9 10,000 Kr.

Afdelingens faste Sommerlejr „Bognsholm“ ved Bognsholm Strand, har Plads til ca. 90 Deltagere. Bygningen bestaar af en stor Sovesal, en lang Korridor med Tojskabe til Deltagerne, en smuk Vestibule, en stor Spisesal, stort Køkken, desuden Værelser til Sommerlejrens „Tanter“, Førere og evt. Gæster. Sommerlejrens Grund, der ligger lige ved Stranden, er paa 11 Td. Land. Sommerlejrudvalgets Formand er Revisor H. H. Windeløv.

Sammen med K. F. U. M. har Forbundet forpagtet „Hørhaven“, der er et smukt, kuperet Terræn, ca. 6 km syd for Aarhus. Gaarden og dens ca. 26 Td. Land tænkes indrettet til Week-end Plads og Instruktionspark for K. F. U. M. og F. D. F. Paa denne Plads har Landsforbundet forøvrigt i 1926 og 32 afholdt store Landslejrre med 22--2300 Deltagere.

Forbundet virker iøvrigt med al Slags Idræt og Marchture. Gennem Aarene har F. D. F. vundet sig mange Venner i By og paa Land, saaledes at Forbundet altid har faaet den nødvendige Støtte i alle Maader, hvorfor Drengene ikke betaler noget Kontingent. F. D. F., Aarhus, staar i Tilslutning til K. F. U. M. og har tilrettelagt sit Arbejde som et Menighedsarbejde indenfor de enkelte Sogne.

SØREN NIELSEN MØLLER, Snedkermester, er født den 14. Januar 1887 i Linaa som Søn af afd. Gaardejer Søren Nielsen Møller og Hustru. Gift 1916 med Vilhelmine Møller. Uddannet som Snedker. Distriktsleder for Landsforbundet Frivilligt Drengeforbund's 10. Distrikt, Formand for F. D. F's Aarhus Afdeling.

SØREN MØLLER,
Formand.

AARHUS MANUFAKTURHANDLERFORENING er stiftet 1891 og omfatter samtlige Byens Handlende indenfor Manufakturbranchen. Foruden at varetage Medlemmernes Interesse, har Foreningen oprettet et Understøttelsesfond, hvoraf uddeles Understøttelse til trængende Medlemmer eller disses efterladte.

EWALD JENSEN, Manufakturhandler, er født den 27. April 1885 som Søn af Manufakturhandler Ole Jensen og Hustru. Indehaver af Byens ældste Manufakturforretning, som blev grundlagt af Faderen 1879 i Ejendommen Vestergade 4 og tilflyttet Frederiksgade 11, hvor det siden 1918 har haft Navnet Ole Jensen's Sønner. Formand for Aarhus Manufakturhandlerforening.

EWALD JENSEN,
Formand.

JYDSK SEJL-UNION oprettedes paa Initiativ af daværende Formand for Aarhus Sejlklub, Redaktør Chr. Arnfast. Unionen bestod af en Sammenslutning af de 5 Sejlklubber: Aarhus Sejlklub, Horsens Sejlklub, Sejlklubben „Neptun“, Vejle, Fredericia Sejlklub og Kolding Sejlklub.

1920 udvidedes Unionen til at omfatte 7 Klubber, idet Sejlklubben „Bugten“, Aarhus, og Horsens Amatørsejlklub optoges. Sidstnævnte Klub er senere atter udgaaet af Sammenslutningen, der i 1930 udvidedes til at omfatte 13 Klubber, idet Aabenraa Sejlklub, Aalborg Sejlklub, Kolding Sejlforening, Silkeborg Sejlklub og Thisted Sejlklub optoges i Unionen, hvis Opgave er at samle Foreningerne om alt af sejlsportslig Interesse og iøvrigt arbejde for Fremme af Sejlsporten i Provinsen.

Jydsk Sejl-Unions Formænd har været: Redaktør Chr. Arnfast 1909-11, Konsul Anton C. Nielsen 1911-14 og 1922-23, Sagfører Henrik Vest 1914-21, Fabrikant M. Seest 1924-27 og Konstruktør C. E. Hansen fra 1927.

Bestyrelsen bestaar for Tiden af Aarhus Sejlklubs Formand, Konstruktør C. E. Hansen, Formand, Sejlklubben „Bugten“s Formand, Forretningsfører C. Westerskov, Sekretær, samt Formændene for de øvrige 11 af de sammensluttede Sejlklubber.

AARHUS SEJLKLUB, hvis oprindelige Navn var „Aarhusbugtens Sejlklub“, blev stiftet den 27. Juli 1879. Paa denne Dag havde 3 af Byens Borgere, Fabrikant A. Leth, Købmand W. Andersen og Restauratør A. Baess, arrangeret en Kapsejllads paa Aarhusbugten, hvori 25 Lyst- og Brugsfartøjer deltog. Klubben stiftedes ved den efterfølgende Middag paa Hotel „Royal“. Der nedsattes her et Udvalg, bestaaende af de 3 Indbydere, til bl. a. at udarbejde Love. Rammerne for Klubbens Virksomhed blev nærmere fastlagt ved et Møde Aarsdagen efter, hvor der til Bestyrelse valgtes de to Indbydere, Fabrikant Leth, Formand, og Restauratør Baess og endvidere Maler Carstensen, Fabrikant Caroe og Købmand Ludvig Houmann. Det vedtoges at Bestyrelsen foruden den aarlige Kapsejllads skulde arrangere mindst 2 Udflugter om Sommeren.

I Indbydelsen til Klubbens Stiftelsesfest hed det: „Aarhus-Bugten egner sig saa fortrinligt til denne Sport, at det saa at sige er unaturligt, at her ikke tidligere har dannet sig en virkelig Forening“. Der havde da ogsaa tidligere været afholdt Kapsejllads paa Bugten. Den første internationale Kapsejllads, der nogensinde er afholdt i Danmark, fandt saaledes Sted paa Aarhus-Bugten den 29. August 1866 ifølge privat Initiativ. Der havde da kun een Gang før været afholdt Kapsejllads i Danmark, nemlig den 2. Juli 1866 ved Nyborg for Lystfartøjer under dansk Flag.

Anden Kapsejllads paa Aarhus-Bugten afholdes 17. og 18. Juli 1867. Ogsaa 1868 og 1875 var der Kapsejllads paa Bugten, den sidste arrangeret af Dansk Forening for Lystsejllads.

Efter Aarhus Sejlklubs Stiftelse afholdtes der i de paafølgende Aar næsten hver Sommer Kapsejllads indtil 1888, da der under Kapsejlladsen den 10. Juli indtraadte den alvorlige Ulykke, at en Baad sank, hvorved 2 Mand druknede. Denne Ulykke, den eneste i Klubbens Historie, var medvirkende til, at Sejlklubben i flere Aar ganske indstillede sin Virksomhed, og Medlemsantallet, der i 1885 var ca. 150, gik tilbage til 87 med 12 Fartøjer. 1894 genoptoges Kapsejlladserne dog paany og har siden næsten hvert Aar været Sommersæsonens store Begivenhed. I 1923 aflystes Kapsejlladsen i Anledning af, at Sejlklubben „Bugten“, under sin Kapsejllads blev

ramt af en lignende Ulykke som ovennævnte, idet en Baad kændrede, hvorved en Mand druknede.

I 1928 vedtoges en Lovændring, hvorefter Klubben har 2 Afdelinger. I 2. Afdeling svares nedsat Kontingent, hvilket har givet Klubben forøget Tilgang af unge Medlemmer. Hans Majestæt Kongen har siden 1902 været Æresformand for Aarhus Sejlklub og har jævnlig deltaget i Kapsejladserne.

Klubben har i Tidens Løb haft følgende Formænd: Fabrikant A. Leth 1879-88, Sagfører Balle 1888-95, Konsul Bergmann 1897-1900, Arkitekt Fleicher 1900-04, Hattfabrikant Ross 1904-05, Redaktør Chr. Arnfast 1905-09, Købmand Anton C. Nielsen 1909-14 og 1919-23, Fabrikant M. Seest 1914-19, Fabrikant Gunner Jensen 1923-27 og Konstruktor C. E. Hansen fra 1927. Klubbens Medlemsantal, der i 1912 var 268 med 41 Fartøjer, naede i 1916 helt op paa ca. 475. I de følgende Aar gik det stærkt tilbage, tildels som Følge af Kontingentforhøjelse, men i de senere Aar har det været jævnt stigende, 1927 207, 1928 255, 1929 ca. 300 Medlemmer og det er for Tiden 354, hvorefter Aarhus Sejlklub er Danmarks største Sejlklub udenfor København.

Klubbens Bestyrelse bestaar af Konstruktor C. E. Hansen, Formand, Redaktør Chr. Arnfast, Næstformand, Fabriksmester Ekeroth, Sekretær, Telegrafassistent N. G. Møller, Kasserer, Snedker Schøtte Sørensen og Maskinist A. Zorn, Fartøjsinspektører.

C. E. HANSEN,
Formand.

CHR. ARNFAST,
Næstformand.

N. C. MØLLER,
Kasserer.

CHRISTIAN ENEVOLD HANSEN, Konstruktor, er født den 6. August 1883 som Søn af Formand Rasmus Peter Hansen og Hustru Marie Hansen, Gift 1909 med Marie A. Hansen. Uddannet som Tømrer, Konstruktorøksamen, Formand for Jydsk Sejlunion, Aarhus Sejlklub og Samvirkende Søsportklubber i Aarhus.

CHRISTIAN ANDERSEN ARNFAST, Redaktør, er født den 11. Marts 1876 som Søn af Bagermester og Møller Anders Nielsen og Hustru Anne, født Jochumsen, Næstved. Gift 2. Gang i 1915 med D. Mårtman. Student 1895, Journalist fra 1899-1901, Redaktør af „Grenaa Folketidende“ 1901-02, af „Aarhusposten“ fra 1902-10, startede „Verden og Vi“ 1911, Leder af Arnfast's Annoncebureau til 1924, Redaktør af „Aalborg Venstreblad“ til 1929, siden 1930 Indehaver af Aarhus Annoncebureau. I Bestyrelsen for Reklameforeningen i Aarhus, Næstformand i Aarhus Sejlklub.

NIELS CONRAD MØLLER, Telegrafassistent, er født den 12. November 1899 i Skagen som Søn af Skipper Chr. Møller og Hustru Ane, født Petersen. Ugift, Præliminæreksamen, Telegrafeksamen, Postvæsenets Fagprøve for Assisterer. Kasserer i Aarhus Sejlklub.

JULIUS JOHAN EKEROTH, Fabriksmester, er født den 16. Marts 1887 i København som Søn af Oscar Ekeroth og Hustru Karoline, født Rasmussen. Gift 1919 med Carla Jørgensen. Lært Maskinfaget, bestaaet alle Maskinisteksaminer, sejet som Maskinmester, Fabriksmester og Værkfører flere Steder Assistent ved Aarhus Oliefabrik 1919, Fabriksmester samme Sted siden 1924. Sekretær i Aarhus Sejlklub i flere Perioder, sidst fra 1931.

SEJLKLUBBEN „BUGTEN“ blev stiftet 1913 bl. a. med det Formaal at skaffe gode Ophalings- og Pladsforhold, og ikke alene gode Liggeforhold for Lystbaadene om Sommeren, men ogsaa gode Vinterforhold. Blandt Stifterne var daværende Forretningsfører P. Kastrup, Smed N. P. Nielsen, Snedker Lund og Tømrer Rygaard. Det lykkedes ved Forhandling med Havnen at faa indrettet en god Vinterplads, og et godt Samarbejde i de senere Aar med Aarhus Sejlklub har nu medført Indretningen af den nye Lystbaadehavn, der skal tages i Brug i 1933. „Bugten“ er den første Sejlklub her i Landet, der har startet Juniorkapsejladser. Klubben afholder ialt ca. 10 Kapsejladser om Aaret.

C. WESTERSKOV,
Formand.

Klubbens tidligere Formænd har været: Tømrer Rygaard, Forretningsfører P. Kastrup og Værkfører I. P. Jensen. Den nuværende Bestyrelse er: Forretningsfører C. Westerskov, Formand, Repræsentant C. Christensen, Næstformand, Repræsentant H. Jørgensen, Kasserer, Typograf E. Lund, Sekretær, R. Lund og E. Svenningsen, Fortøjningsinspektører, samt A. Sillberg. Klubben ejer en 4000 Kv.

Al. stor Grund paa Mols. Medlemsantallet har i et Aaremaal været oppe paa ca. 500. For Tiden er der ca. 150 aktive og ca. 150 passive Medlemmer, og ca. 60 Fartøjer. Klubben er Medlem af „Jydsk Sejlunion“.

CARL WESTERSKOV, Forretningsfører, er født den 5. November 1883, Medlem af Søretten, i Repræsentantskabet for Aarhus Brugsforening, Sekretær og Kasserer for jydsk Sejlunion, Kapsejladsdommer indenfor Unionen, Formand for Sejlklubben „Bugten“.

AARHUS LAVN-TENNIS SELSKAB er stiftet den 1. Maj 1901 af Købmand H. P. Henriksen, idet der dog allerede i nogle Aar var spillet Tennis under mere private Former paa en enkelt Bane - Borgmesterbanen, - der var anlagt i „Sandgraven“. I samme „Sandgrav“ har Selskabet endnu hjemme, og det er blevet sagt, at Banerne her er de bedst beliggende i Landet.

Straks efter Stiftelsen anlagdes endnu en Bane og efter et Par Aars Forløb endnu to. I 1925 disponerede Selskabet over 6 Baner og i 1932 over 7, hvoraf den ene en moderne, rød, vandsugende Opvisningsbane.

I Aaret 1928 indviedes et nyt, stort Klubhus. Aarhus Lawn-Tennis Selskab har altid været Aarhus Bys forende Tennisklub og til Dels Jyllands, og mange Jyllandsmestre og Provinsmestre er udgaaet herfra.

Selskabets Medlemstal har i de sidste Aar andraget ca. 300. Dets Formand er for Tiden Byrådsmedlem, Afdelingsingeniør J. R. Fanger, der har fungeret siden Direktør Lerche trak sig tilbage i 1927 efter en 6-aarig Formandsperiode. Af Selskabets tidligere Formænd kan nævnes: Grosserer H. P. Henriksen, 1901—1912, Landinspektør Sørensen, 1913—1914, Kontorchef C. Hjelm, 1915—1918, Bankdirektør Weis Fogh 1919, Beregner Blichfeldt-Petersen. 1920.

Selskabets Bestyrelse bestaar for Tiden af: Afdelingsingeniør J. R. Fanger, Formand. Købmand V. Kloster, Næstformand. Fru F. Højsgaard, Kasserer. Vejassistent G. Hansen, Sekretær og Baneinspektør, Frk. M. Breum. Forretningsfører Rob. Hansen, Baneinspektør. Ingeniør, cand. polyt. A. Kjær, Baneinspektør.

FRELSSENS HÆR er Navnet paa en religiøs Bevægelse, som i 1865 rejstes i Øst-london af William Booth og hans Hustru Cathrine i den Hensigt at naa de fattigste og mest forkomne med Evangeliet. Da mange af disse, som Kirken ikke bød Plads for, snart sluttede sig til Bevægelsen, antoges Navnet „Den Kristne Mission“, og i 1878 organiseredes den efter Militærsystem og kaldtes „FRELSSENS HÆR“. Den bestaar af Mennesker, der frivilligt forpligter sig til at arbejde for deres Medmenneskers Omvendelse (Frelse). Kvinder ligestilles med Mænd i denne Gerning, og man anvender militære Titler og Uniformer med Distinktioner efter Rang. Fanen er rød med blaa Kant og gul Stjerne, og den bærer Inskriptionen „Blod og Ild“. William Booth var indtil sin Død i 1912 General for denne store, verdensomfattende Armé og ledede denne hjulpet af sine Kommandører, Oberster og andre Officerer. Til sin Efterfølger udnævnte han sin Søn W. Bramwell Booth. Den 1. Januar 1918 virkede Hæren i 62 Lande, og paa mere end 40 Sprog talte 17,374 Officerer, 63,464 Underofficerer, 28,747 Musikanter og Hundreder tusinder af Soldater og Rekrutter. Hærens Organ „Krigsraabet“ udgives ugentlig, og andre Tidskrifter maanedlig, ialt udgives 82 forskellige. Sin store Styrke

William Booth og Hustru.

har Frelsens Hær deri, at den er international, men hvert Land arbejder (under sin Kommandør) uafhængigt. Hvert Territorium deles i Divisioner og Korps, der har sine ansvarlige Officerer. Et Korps ledes som Regel af 2 Officerer, (Kaptajn og Løjtnant) som sammen med Soldaterne besøger de offentlige Møder. De, som slutter sig til Frelsens Hær bliver Soldater, og de bedst egnede udnævnes til Underofficerer og er Officerernes nærmeste Hjælp. Fra Soldaterne rekrutteres ogsaa Officersrækkerne, de gennemgaar Krigsskolen som „Kadetter“, hvorefter de staar et Aar paa Prøve. I sin Lære er Frelsens Hær nærmest ukonventionel, den søger i alle protestantiske Lande ved sin Virksomhed at blæse Aandens Liv ind i den Lære, som allerede forkyndes, og opfordrer Individerne til at leve Livet i Harmoni i Læren. Afvigende Opfattelse i Lærespørgsmaalet finder aldrig Udtryk i Frelsens Hærs Møder. I mange Lande begynder man med en March og et Friluftsmøde ledes med korte Taler (Vidnesbyrd), vekslede med Sang, Musik og Omkvæd, som synges om igen flere Gange, derved bringes Tilhørerne til at lære Tekst og Melodi og deltage i Sangen. Paa alle Møder findes „Bodsbænken“, hvor uomvendte opfordres til at knæle og bede. Indenfor Organisationen har et stort socialt Arbejde vokset sig frem. I 1890 udkom „I det mørkeste England og Vejen udad“, hvor General Booth fremsatte en Plan til at redde og oprejse de uomvendte, og i Overensstemmelse dermed har By- og Landkolonier i flere Lande allerede været i Virksomhed, saaledes at Emigrationen fra de overbefolkede Byer er virkeliggjordt, og den udvidedes stadig, omend den ikke har naaet den Udstrækning og Form, som Planen gaar ud paa. I stor Udstrækning kommer Frelsens Hær nodlidende af alle Slags til Hjælp og har paa dette Omraade med smaa Midler udfoldet en stor Arbejdskraft, som vidner om varme Hjerter og praktisk og økonomisk

Sans. Saaledes havde den i 1918 ialt 1231 sociale Institutioner, deriblandt: Herberger, Maddepoter, Arbejdshjem, Landkolonier, Fængselshjem, Militærhjem, Arbejdsanvisningskontorer, Drankerhjem, Børnehjem- og krybber, Redningshjem for Kvinder, Hjem for Mødre, Slumstationer m. m. I Efteraaret 1905 gav Mr. Georg Herring 100,000 £ som Frelsens Hær forvalter, for at skaffe ubemidlede Selvejerhjem i Storbritanien. I 1906 aabnedes Anti- Selmorderbureauer, som nu er startet i de fleste store Verdensbyer, og især under Verdenskrigen har Frelsens Hær paa mangfoldige Omraader udført et beundringsværdigt Arbejde.

Til Danmark kom Frelsens Hær den 8. Maj 1887. Her i Landet findes 6 Divisioner, 83 Korps og 44 Udposter. Hæren virker ved Natherberger for Mænd, Arbejdshjem,

Kathrinebjerg.

Køkken til Levering af billig Mad, Arbejdsbureau, Understøttelseskontor, Eftersøgeskontor (hvorfra eftersøges forsvundne Personer i Danmark og Udlandet), Optagelseshjem for losladte Fanger og andre ulykkeligt stillede Mænd, Brændeforretninger, Redningshjem for Kvinder, Slumposter for gratis Sygepleje og Vuggestuer. Frelsens Hær har sit Hovedkontor i Køben-

havn, og her udgives „Krigsraabet“ og „Den unge Soldat og Officereren“, der er privat Maanedsskrift for Hæren.

I Jylland findes 3 Divisioner: Midtjyllands med Hovedkvarter i Aarhus, Nordjyllands med Hovedkontor i Aalborg og Sydjyllands med Hovedkontor i Odense. Midtjyllands Division oprettedes i 1931 og ledes af Brigader Niels Martin Thorsen.

Aarhus 1. Korps aabnedes den 16. Maj 1890 af Kaptajn Anna Vrang og Kadet Poulina Soelberg, sidstnævnte blev sendt til Indien som Missionsofficer og døde der efter en velsignelsesrig Gerning. Korpsets første Lokale var beliggende i Nørregade, men den 11. April 1914 fik Frelsens Hær sit eget Lokale beliggende i Klostergade. Dette blev indviet af den yngste Datter af General William Booth, Kommandør Lucy Booth Hellberg. Den 20. December 1890 paabegyndtes Virksomheden paa Frederiksbjerg og havde Lokale paa Krigersvej. Det lukkedes den 5. April 1897, men genaabnedes den 16. Oktober 1903. Kaptajn Benthe Hansen og Løjtnant Karen Andersen paabegyndte Arbejdet. Slumarbejdet paabegyndtes den 18. April 1895 og havde først Station og en mindre Mødesal i Mejlgade, her samledes Byens allerfattigste, men senere flyttedes Slumstationen til Lollandsgade, hvor den i mange Aar havde til Huse. Nu er den i Samsøgade 16.

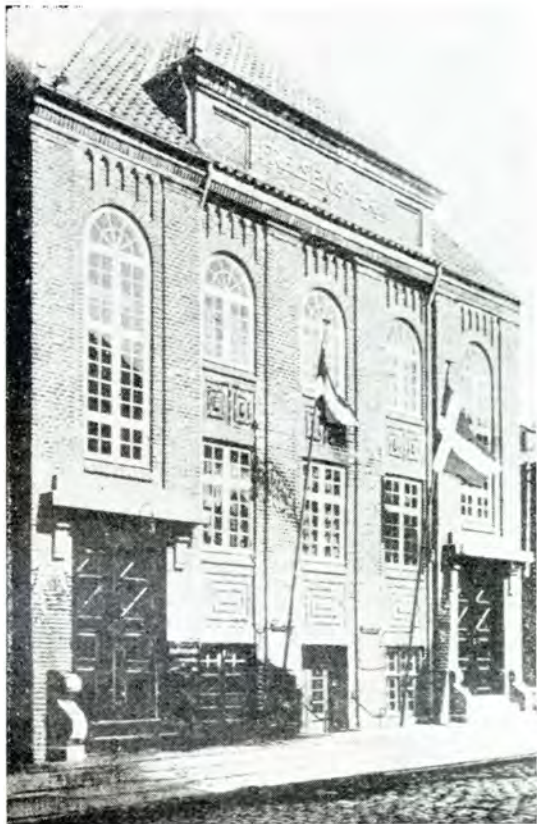
I Aaret 1922 aabnede Frelsens Hær sin sociale Virksomhed i Aarhus By. Daværende Leder af Frelsens Hærs sociale Arbejde i Danmark, Oberst C. Thykjær viste stor Interesse, naar det gjaldt at aabne et saadant Arbejde i en saa stor By som Aarhus. Til Leder af denne Afdeling udnævntes Kmdt. Lorentzen, som i ca. 5 Aar be-

styrede samme, og gjorde et stort og uegennyttigt Arbejde. I 1927 overtog Kmdt. Drachmann Ledelsen og fortsatte i samme gode Spor.

Det var ved Sydhavnen Frelsens Hær begyndte sin Brændeforretning, ved hvilken hjemløse og arbejdsløse Mænd kunde finde Beskæftigelse og paa den Maade tjene til Livets Ophold. Frelsens Hær saa dog i hvor høj Grad et virkeligt Hjem var tiltrængt for disse Mennesker, og den 21. Oktober 1931 blev det da overdraget Kaptajn og Fru C. Nielsen at aabne et saadant Hjem. Et Tilbud blev givet paa en Gaard, som laa i den nordlige Del af Aarhus, nemlig „Kathrinebjerggaard“ som saa blev købt, og indviet til dets Formaal. Det var store Opgaver, der blev stillet til Frelsens Hær, dens Hjem, og dets Bestyrer. Dørene blev aabnet for de Mennesker, det var gaaet galt for, som af en eller anden Aarsag var kommen paa Livets Skyggeside. Frelsens Hær har altid haft den store Tro paa, at om der blot kunde af dette, som i Menneskenes Øjne saa ud som fortabt og var intet, blive gjort noget i Form af en kærlig Haand, et Hjem m. m., da skulde der alligevel blive en god og samfundsnyttig Borger.

Optagelsehjemmet modtager løsladte Fanger fra Statens Fængsler. Der er Plads til 25 Mand, som beskæftiges med Brændehugning, Træindustri, Papirsortering og Tæppebankning. Mændene kan saa opholde sig paa Hjemmet i et Tidsrum af 3 Maaneder. Der bliver under Mandens Ophold forsøgt at skaffe ham Arbejde, hvilket i mange Tilfælde lykkes. Bestyreren, Kaptajn Nielsen og Frue, har før haft lignende Hjem at administrere og kender stor Glæde ved deres store og uegenkærlige Arbejde.

FRELSENS HÆRS MUSIKKORPS. Som en fremtrædende ydre Ting ved Frelsens Hær lægger man uvilkaarlig Mærke til Sangen og Musikken. Allerede fra Hærens Begyndelse tog man Sang og Musik i Brug ved Møderne. De fleste Officerer havde lært at spille lidt, og lærte sig selv lidt mere efterhaanden, og denne Lærdom blev givet videre til de, der meldte sig som Soldater i Hæren, og disse arbejdede igen videre med andre Soldater saaledes, at Frelsens Hærs Musik paa denne Maade „fra Mand til Mand“ opstod. Det er først i de nærmeste Aar efter 1900-Tallet, at man kan tale om et Musikkorps i Aarhus. Der var paa dette Tidspunkt mellem 4 og 6 Mænd eller Kvinder. Tallet var svingende. Den befalhavende Officer i Korpset indovede og ledede ogsaa Musikkorpset. Nogle senere Ledere i Korpset var dog ikke saa musikalske, og det blev derfor nødvendigt at give Ansvaret til en lokal Mand. Valget faldt paa Sadelmager C. Bøjstrup, der lige fra Begyndelsen havde spillet Tuba, og hvem adskillige endnu husker, fra han, særpræget som han var, en lille Mand, havde stort Fuldsæg og hinkede lidt, ledede Musikken med sin Tuba, Søndag Ef-

Frelsens Hærs nye Bygning.

Hærens Musikkorps.

termiddag paa Havnepladsen eller ved Thorsmølle. Udviklingen er stadig fortsat, til Tider hurtigere, til Tider langsommere. I 1922 overtog Sønnen Ejner Bøjstrup Ledelsen af Musikkorpset og kunde i Kraft af sin Ungdom yde en stærk Indsats, og Musikkorpset er nu et at Landets bedste indenfor Hæren. Det tæller i Øjeblikket 15 Mand (Kvinder spiller ikke mere i Musikkorpset), og Underofficererne er for Tiden følgende: Musikleder E. Bøjstrup, Vice-Musikleder Carl Holtehus og Musiksekretær Carl Bay Olsen. Musikkorpsets Modetider er altid: Mandag, Fredag og Søndag ved Moderne, foruden ekstra Tjeneste i hver Uge i specielt Ojemed. Ingen Musikant eller Leder modtager nogen Godtgørelse eller Vederlag for sit Arbejde i Musikkorpset, men gør det af Interesse og Kærlighed til Sagen. Ligeledes er Musikkorpset selvopholdende, idet det selv maa klare alle sine Udgifter og Vedligeholdelser saaledes, at det ikke er nogen Byrde for Frelsens Hærs Arbejde, men virker efter Hensigten, at skabe Interesse om Hærens Arbejde og Lydhørhed for dens Budskab. Foruden at medvirke ved de sædvanlige Møder ude og inde, Marcher, Demonstrationer o. s. v. i Aarhus, har Musikkorpset besøgt og spillet paa adskillige jyske Sygehuse, Sanatorier og lignende Steder. Desuden har Korpset medvirket ved Frelsens Hærs Kongres i København og gæstet 15 jyske Købstæder. Et junior Musikkorps blev startet i 1932, og det forventes, at der fra dette i de kommende Aar kan rekrutteres nye Medlemmer til senior Korpset.

NIELS MARTIN THORSEN, Brigader, er født den 11. Juni 1880 i Hasle paa Bornholm som Søn af Bygmester M. Thorsen og Hustru Eline, født Andersen, gift med Knudine Knudsen. Korpsofficer i Frelsens Hær igennem 21 Aar, Divisionsofficer paa Sjælland i 1½ Aar, i Norge i 10 Aar, i Midtjylland i ca. 2½ Aar. Leder af 1. Korps fra 20. Maj 1910 til 30. August 1911.

AXEL JOHANNES LARSEN, Kaptajn, er født paa Bornholm som Søn af Adolf Larsen Koføed og Hustru Johanne, gift 1912 med Anna Dorthea Larsen. Indtraadte i Frelsens Hær i 1897, virkede som Løjtnant fra 1902, lagde Grundstenen til Bygningen Klostergade 54 den 11. April 1914, virkede som Kaptajn i Aarhus i 2½ Aar, i Odense i ca. 2 Aar, i København som Kaptajn for Østerbro, (Helgesensgade) frattraadte for ca. 1 Aar siden.

N. M. THORSEN,
Brigader.

A. J. LARSEN,
Kaptajn.

F. C. H. HENNINGSEN,
Kaptajn.

HENNINGSEN,
Frue.

FRITHIOFF CARLO HELMER HENNINGSEN, Kaptajn, er født den 8. Juli 1902 som Søn af Hans Peter Henningsen og Hustru Alma Olivia, født Jørgensen, gift 1928 med Ingeborg Henningsen. Leder af 1. Kops i Aarhus i 1 Aar, nu Kaptajn.

NIELS CARL NIELSEN, Kaptajn, er født den 13. Marts 1888 og gift 1913 med Johanne Vilhelmine Hansine Nielsen. Kaptajn i Frelsens Hær og Bestyrer af dettes Optagelseshjem.

S. P. MADSEN, Værkfører, er født den 10. April 1879 i Aalborg som Søn af Raadhusforvalter Anton Madsen og Hustru Maren, født Christensen, gift 1904 med Bodil Nielsen. Sergentmajor i Frelsens Hær, Værkfører ved Optagelseshjemet.

N. C. NIELSEN,
Kaptajn.

J. V. H. NIELSEN,
Økonoma.

S. P. MADSEN,
Værkfører.

C. GIESSING,
Løjtnant.

CARL GIESSING, Løjtnant, er født den 13. Maj 1912 i Aarhus som Søn af Johannes Giessing og Hustru Leantine, født Lassen. Kasserer ved Frelsens Hærs Optagelseshjem.

EJNAR BØJSTRUP, Musikleder, er født den 14. Maj 1899 som Søn af Chresten Bøjstrup og Hustru Anna Sofie, født Madsen, Gift 1922 med Karla Hansen. Sadelmagermester og Møbelhandler, Musikleder af Korpsets Musikkorps.

AMALIE SØRENSEN, Musikleder, er født den 21. December 1889 som Datter af Chr. Sørensen og Hustru Ada, født Larsen. Uddannet som Fotograf, privat Musiklærerinde, Musikleder og Ungdomsleder.

E. BØJSTRUP,
Musikleder.

A. SØRENSEN,
Musikleder.

H. GJELLEROD,
Majorofficer.

A. THOMSEN,
Sergentmajor.

HANSINE GJELLEROD, Majorofficer, er født den 4. Juli 1883 som Datter af Hans Madsen Gjellerod og Hustru Maren, født Mortensen. Majorofficer indenfor Slumvirksomheden, virket i Frelsens Hær i 26 Aar.

ANNA THOMSEN, Sergentmajor, er født den 16. April 1883 som Datter af Snedker Rasmus Thomsen og Hustru Ane Jensine, født Petersen. indtraadte i Frelsens Hær i 1904, Korps-Sekretær for 2. Korps og Ungdoms Sergentmajor, Repræsentant for Frelsens Hærs Begravelseskasse 2. Korps i Aarhus.

O. OLSEN,
Sekretær.

C. P. JØRGENSEN,
Sergentmajor.

E. K. M. JENSEN,
Væverske.

E. L. URSIN,
fhv. Visesekretær.

OLINE OLSEN, Sekretær, er født den 26. Oktober 1866 i Flensted som Datter af Ole Christian Jensen og Hustru Birgithe, født Andersdatter. Sekretær i Frelsens Hær.

CARL PETER JØRGENSEN, Sergentmajor, er født den 30. August 1867 som Søn af Peter Jørgensen og Hustru Anne Johanne, født Larsen, gift 1901 med Karen Petersen. Sergentmajor i Aarhus siden 1912.

ELLEN KIRSTINE MARIE JENSEN, Væverske, er født den 29. Maj 1872 i Hule Sogn som Datter af Hjulmand Jens Peter Jensen og Hustru Christine, født Thomsen. Indtraadte i Frelsens Hær i 1893 og afgik med Pension i 1925.

EDVARDINE LARSINE URSIN, Frøken, er født den 3. Marts 1872 som Datter af Edvard Ludvig Ursin og Hustru Ane Pouline født Jensen. Indtraadte i Frelsens Hærs Tjeneste i 1893 og afgik med Pension i 1925.

ELSE MARIE JENSEN, (kaldet Damgaard), er født den 14. Februar 1866 som Datter af Jens Jørgensen Damgaard og Hustru Anne Kristine, født Kristensdatter. Indtraadte i Frelsens Hær 1893. Besøgssergent ved Hjemforbundet.

C. A. FRIIS,
Kasserer.

BOLINE ESKILDSEN, Hjemforbundsleder, er født den 19. Juni 1870 som Datter af Ole Hansen og Hustru Johanne, født Christiansen, gift 1890 med Smedesvend Henning Peter Eskildsen. Har virket i Frelsens Hærs Tjeneste i godt 40 Aar, deraf 6 Aar i Vejle og 34 Aar i Aarhus, Hjemforbundsleder i 1. Korps.

CHARLOTTE AMALIE FRIIS, Kasserer, er født den 14. Marts 1870 i Homaa Sogn som Datter af Landmand Carl Andreas Friis og Hustru Margrethe Marie, født Mønsted. Uddannet som Sygeplejerske og virket som saaledes i mange Aar, Kasserer i Frelsens Hær i 18 Aar.

A. K. S. ROHDE,
Besøgssergent.

ANNA ELSELINE ELISABETH JOHANSEN, Ungdomssergentmajor, er født den 18. December 1874 i Randers som Datter af Togfører J. A. Johansen og Hustru Pouline Johansen. Virket i Frelsens Hærs Tjeneste i 33 Aar.

ANE KIRSTINE SEVERINE SØRENSEN-ROHDE, Besøgssergent, er født den 21. Juni 1885 som Datter af Peder Sørensen-Rohde og Hustru Ane Johanne, født Nielsen. Soldat i Frelsens Hær siden 1915.

EMMA MARIA WILLEMOES, Kaptajn, er født den 24. Februar 1903 som Datter af Gerhardt Willemoes og Hustru Marie, (Faderen var Formand paa Gemania Værftet i Kiel, Moderen Officer i Frelsens Hær.) Virket i Frelsens Hær i Kiel og Stuttgart og i Aarhus siden 1918.

ENSOMME GAMLES VEL, Frederiksbjerg, stiftedes paa Initiativ af Fru Anna Knudsen, i Oktober 1918 og er en uafhængig, selvstændig Sammenslutning af Mænd og Kvinder fra Frederiksbjerg, hvis Formaal er at gavne og glæde gamle Mennesker.

Arbejdet begyndte med at samle de gamle til ugentlige Sammenkomster, hvor til Skolemyndighederne velvilligt overlod et Lokale i Borgerskolen paa Ingerslevs Boulevard. Disse Sammenkomster fandt inden ret længe god Tilslutning, som blev større og større, ind-

til det stod og staaer med Sammenkomst hver Fredag Aften fra Oktober til Marts med de gamle i skiftende Hold. Foruden for Sammenkomsterne aflægger Kredsdamerne Besøg i Hjemmene hos de Gamle, samtaler med dem og afleverer Indbydelsen, der med Dato og vedkommende Gamles Navn er noteret paa et Kort. Hver Sam-

Stiftelsen.

menkomst afsluttes med en Andagt, i Reglen ved en af Præsterne. Foruden de ordinære Fredagssammenkomster, hvor der samtales, synges, læses op eller vises Lysbilleder o. l. samt serveres Kaffe og Kager, afholdes der i Ugen op mod Jul fire Julesammenkomster med mere festligt Præg, bl. a. Udsmykning af Lokalet med Gran og Lys, og hvor der foruden Kaffen trakteres med Chocolate. Selve Juleaften er en Del af Komitèen til Stede i Lokalet, hvor der fra Kl. 6-10 er Sammenkomst med Julemad og Juletræ for de helt ensomme.

Det andet Led i Arbejdet blev at foranstalte Skovtur, og siden 1920 har op imod 500 Gamle fra Frederiksbjerg hvert Aar været Direktør Kragh-Hansens Gæster paa „Varna“ — en storstilet og trofast Gæstfrihed. De Gamle køres ud og hjem af Bydelens ligesaa trofaste Vognejere. Hver Sommer arrangeres ligeledes en Køretur for en lille Kreds af Gamle fra Sct. Josephs Hospital, og i 1929 holdtes for 10. Gang Festgudstjeneste for Gamle i Sct. Pauls Kirke, der smykkes med Bøgeløv, og hvortil skrøbelige Gamle, der ønsker at være med, ligesom ved Julesammenkomsterne afhentes og bringes hjem i Vogn.

Fra næste Udvidelse, Afdelingen „Huslig Hjælp og Pleje“, der har virket siden 1922 og har en særlig Leder, udsendes under Sygdom og Skrøbelighed Plejersker, der ved Time-, Dag-, Nat- eller Døgnpleje bistaar de Gamle baade ved Pleje og Husgerning. Hjælpen er gratis for ubemidlede, ensomme Gamle. Endvidere udlaanes

gratis Sygeplejeartikler, Linned, Lagener og to Syge-Kørestole, sidstnævnte undtagelsesvis med Betjening. Endelig uddeles, hvor det særligt tiltrænges, Mælk, Æg, Vin og Brændsel, det sidste undertiden i streng Vinter op til et hundrede Hektoliter. Som en lille Udløber er „Festafdelingen“, hvorfra de Gamle med deres fyldte 80 Aar og hvert Aar opefter modtager en stor Fødselsdagskringle, og hvorfra Guldbrudepar og — hvad der kun sjældent hænder — Diamantbrudepar, foruden personligt Besøg modtager en Hiilsen i Blomster eller en Pengegave.

Sidste store Udvidelse af Virksomheden er Opførelsen af Stiftelsen ved Stadion Allé, hvortil Byens Styrelse har skænket Grunden. Bygningen indeholder 16 Stk. 1-Værelers Lejligheder med Alkove, Entre og Køkken og 4 Stk. 2-Værelers Lejligheder med Kammer og opvarmes ved Centralvarme. Bygningen er tegnet af Arkitekt Carl Jensen og virker med sin Frontspice og sine smaa Kviste smukt og stilfuldt paa den ideelle Plads. Alle Lejligheder er optaget, og mange Gamle indtegnet paa Ventelisten.

Endelig kan tilføjes, at Virksomheden ved forskellige Lejligheder udgiver Bladet „Vore Gamle“.

Midlerne til Opnaaelsen og Opretholdelsen af alt dette er fremkommet ved forstaaende Medborgeres Hjælp og Støtte til Bazarer, Indsamlinger og Koncerter, ved Gaver i Naturalier og paa anden Maade, foruden de allerede nævnte, ved betydelig Indsats fra Komiteens Side og ved gennemført Økonomi. Al Administration er saaledes gratis. Byens rundhaandede Gave — 1500 m Byggegrund — bragte selvfølgelig Arbejdet et stort Skridt fremad, og Byens Presse har uden Undtagelse altid været Arbejdet god. Ud fra den beskedne Begyndelse, da der ved første Sammenkomst

samledes med 27 Gamle, er der, foruden det lokale Arbejde, som her er omtalt, groet et organiseret Arbejde for Gamle frem over hele Aarhus, idet der paa Initiativ af Frederiksbjerg i 1921 blev optaget et Arbejde i Frue Sogn og 1922 i Dom- og Sct. Johannes Sogn. Dette Sogn har i 1930 optaget Arbejdet selvstændigt. Ligeledes har Christiansbjerg optaget et Arbejde for sine Gamle. Kredsene er uafhængige af hverandre, har hver sin selvstændige Ledelse og lokale Arbejdsplan og forskaffer sig selv de fornødne Midler.

A. KNUDSEN,
Formand.

M. DAHL,
Leder.

Bestyrelsen for Ensomme Gamles Vel, Frederiksbjerg, er Fru Anna Knudsen, Formand og Stifter, Fru M. Thoftum-Høgshjerg, Næstformand, Fru Kirstine Petersen, Kommunikerer Joh. Mejdahl og Alterdegn E. Enggaard.

Leder af Afd. „Huslig Hjælp og Pleje“ er Frøken Metha Dahl, Kasserer er Kontorassistent Svend Knudsen og Revisor er Kontorchef C. Henriksen.

ANNA KNUDSEN, Formand, er gift med Togfører S. Knudsen. Medlem af Sct. Pauls Sogns Menighedsraad og dettes Forretningsudvalg.

AARIHUS STADION. „Stadion“ er græsk og betegner den Plads, hvor de olympiske Lege afholdtes, og det er kun en rimelig Hyldest til de gamle Grækere at bruge Ordet Stadion til at betegne den Plads, hvor Ungdommen kan mødes og udøve Idræt.

Idrætspladserne i Aarhus nord og syd for Byen var ikke ideelle, og de interesserede Foreninger og Udvalget for Byens Bebyggelse havde længe indset, at der maatte gøres noget for bedre Idrætspladser i Aarhus. Men Lederne indenfor de forskellige Foreninger var ikke altid lige enige, og dette fremmede jo ikke Sagen. Da fremtraadte imidlertid den rigtige Mand, Direktør Fr. Lausen, der blev valgt til Formand for Aarhus Gymnastikforening, som var langt den største Idrætsforening i Byen. Der blev efter Direktør Lausens Indbydelse dannet et Stadionudvalg, som bestod af kendte Mænd, som vilde støtte Sagen. Efter flere Forhandlinger med Byraadet og Foredrag for Byens Befolkning kom man endelig saa vidt, at man den 16. Maj 1918 i Byraadet kunde vedtage Forslaget eenstemmigt.

Fra Stadions Søjlegaard.

Fra privat Side er der ydet 380.000 Kr., fra Kommunen 280.000 Kr., ialt 660.000 Kr., og dertil kommer Byens Gave af Arealet og Statens Gave, Buerne fra Københavns gamle Hovedbanegaard.

Idrætsparken bestaar af et Idrætshus, et Stadion med Tilskuerplads, Tennisbaner og Øvelsesbane for Fodbold m. m. Idrætshusets Arkitekt, Høeg Hansen, har skabt en stilfuld Bygning, man mærker det straks, naar man træder ind gennem den med svære Søjler prydede Portal i den smukke Søjlegaard, hvorfra der er Adgang til Haller, Kontorer, Samlingsstuer m. m. De store Haller, Idrætshallen og Tennishallen med de arkitektonisk skønne Buer, frembyder glimrende Forhold for indendørs Træningen. Desuden findes der mange Omklædningsrum med Bad, Redskabsrum, Restauration m. m.

Selve Stadion, der ligger i Øst-Vest, er anlagt saaledes, at Blæsten generer mindst muligt. Løbebanen, hvis Bredde er 6,5 m, har en Længde af 410 m, hvorved Banen, naar den benyttes til 400 m Løb har Plads til Start og Opløb. Langs Idrætshuset er

Banen bredere, saaledes at 100 m Løb kan foregaa her. Inden for Løbebanen findes de andre Baner, Fodboldbanen, Højdespringbanerne, og Baner for Længde-, Tre- og Stangspring samt for de forskellige tungere Kasteøvelser. Øst for selve Stadion ligger de udendørs Tennisbaner. Bag den store Tribune findes Kastegaardene til Træning i Kasteøvelser, og bag ved disse er der anlagt to Træningsbaner for Fodbold. I Forbindelse med Stadion er der anlagt en Galop- og Travbane for Hestesport, samt en Cyklevæddeløbsbane.

Efter at Stadionallé er blevet færdig, er der nu en fortrinlig og smuk Vej til Idrætsparken, hvis røde Mure skimtes paa lang Afstand. Foran Stadion er der en stor aaben Plads med grønne Plæner, hvor der er opstillet en Del Billedhuggerarbejde i Bronze af Utzon Frank, Kai Nielsen o. fl., samt i Sten Kunstneren, Billedhugger Jarl's store Grubbe „Marathonløberen“.

Da JYDSK BOLDSPIL-UNION i 1895 stiftedes, var der Spottere nok til at udgrine de første Elleve, som de sagde ikke havde rendt „Drengenykkerne“ af sig endnu, naar de en solhed Sommerdag kunde løbe om paa Cricketpladsen, eller som en besat løbe efter Bolden, indtil den „døde“ i den tilstødende Have. Heldigvis har Tiderne skiftet og Synspunkterne med, saaledes at ogsaa Jydsk Boldspil-Unions Arbejder for Sporten er meget anerkendt. Interessen for Fodbold gik saa mægtigt frem, at danske Lovgivere i 1919 mente, den var bleven for stor, og at Fodboldskampe var Folkforlystelser, saaledes at de maatte beskattes med fyrretyve Procent. I vore nordiske Nabolande gjorde man lige det modsatte, og der kunde endog opnaas store Stats-tilskud.

Fra den allerførste Dag ved Unionens Stiftelse stod Mazanti som den fødte Fører i Statur og Sind, og saaledes stod han i 22 Aar. Nu er han Æresmedlem af Jydsk Boldspil-Union.

Jydsk Boldspil-Union blev stiftet ved et Møde i Aarhus Haandværkerforening Søndag den 1. December 1895. Unionens første Bestyrelse kom til at bestaa af: Postekspedient Mazanti, Formand, Redaktionssekretær Jul. Nielsen, Hjørring, Bankassistent O. Ankerstjerne Sørensen, Aarhus og cand. mag. Weilbach, Vejle.

Indenfor Unionen dyrkedes Cricketspillet meget ivrigt, men ogsaa Tilgangen af Fodboldspillere var stor. I 1906 maatte man saaledes oprette en anden Holds Turnering, og fra dette Aar maa man regne, at Fodboldspillet overvælder Cricketspillet, indenfor de 22 Klubber Unionen da rummede.

De første Aar interesserede Unionen sig særlig for de voksne Spillere, men i 1914 kastede Hr. H. Gossmann, der i 1912 var indvalgt i Bestyrelsen, sig over Starten af en Junior Turnering. Det første Aar var denne Turnering under noget private Former, men Aaret efter deltog 6 Hold, og fra den Tid er denne Turnering et fast Led i J. B. U.

Unionen omfatter nu ca. 175 Klubber med et samlet Medlemstal paa ca. 45,000. Til Oplysning om Unionens enorme Fremgang kan oplyses følgende Tal fra Starten: Unionen begyndte med 14 Klubber og i 1910 var der 35-40 Klubber.

Unionen forestaar Planlæggelsen af samtlige jydske Kampe, for Tiden spilles ca. 1500 aarligt.

Jydsk Boldspil-Unions Formand er Repræsentant Hans Gossmann, Aarhus, Næstformand er Baron Holger Rosenkrantz, Skanderborg, og Kasserer er Lærer Johs. Højriis, Aarhus.

H. GOSSMANN,
Formand.

HANS PETER EMIL GOSSMANN, Repræsentant, er født den 17. August 1880, som Søn af Tobaksspinder M. P. Gossmann, Kolding, og Hustru Andrea, født Sørensen. Gift 1912 med Hertha Agathe Gøtsche. Ansat hos A. M. Schmidt, Kolding fra 1894-1901, hos A/S Silkehuset, København 1901-03, hos Carl I. Schiønning, København fra 1903-04, Max Lohse, Vejle fra 1904-07, C. C. Andersen, Aarhus fra 1907-13, siden 1913 Repræsentant for S. & I. Vatts & Co., Manchester og Sigismund Philipson, København. Medlem af Repræsentantskabet for Dansk Boldspilunion, Medlem af 5 Mands Forretningsudvalget (eneste Medlem fra Provinsen), Medlem af D. B. U.s Udtagelseskommité for Landsholdene i Aarens Løb, Bestyrelsesmedlem af Kolding Idrætsklub og Ø. B. København, Næstformand for Vejle Bold-

JOHS. HØJRIIS,
Kasserer.

klub, Aarhus Gymnastikforening i 10 Aar, og i Aarhus Boldklub, spec. Kricketspil i 5 Aar. Nu Formand i Jydsk Boldspil-Union.

JOHANNES HØJRIIS, Lærer, er født den 7. December 1892, som Søn af Gaardejer Chr. Højriis, Spørring, og Hustru Marie, født Møller. Gift 1919 med Frida Stilling. Dimitteret fra Gedved Seminarium 1913. Aarskursus i Gymnastik i 1914, siden 1917 Lærer i Aarhus. Bestyrelsesmedlem i Aarhus Gymnastikforening 1917-20, Revisor i Aarhus Lærerforening, siden 1920 Sekretær og Kasserer i Jydsk Boldspil-Union.

AARHUS GYMNASTIKFORENING er stiftet den 26. September 1880 og har saaledes bestaaet i over et halvt Hundrede Aar. — Idræt som Middel for den lige saa ideelle Stræben efter at bringe Menneskelegemets Kræfter og Udvikling under Kultur er af forholdsvis ung Alder, naar Aarhus Gymnastikforening har bestaaet saa længe, er dens Liv da en næsten tro Afspejling af dansk Idræts hele Liv og Vilkaar.

Trangen til at faa en almindelig Forening for gymnastiske Øvelser var, efter at saadanne var dannede i København og vor Naboby Randers, ret stor, og opstod navnlig blandt nogle unge Mennesker af Handels- og Kontorstanden. Det var navnlig Kommis C. Christensen, der var ivrig efter at faa Sagen bragt i Orden, og han kan vel siges at være Foreningens egentlige Stifter. (Hr. C. Christensen er nuværende Pastor emer. C. C. i Heinsvig, Jylland).

Efter at have slaet sig sammen med nogle ligesindede, hvoriblandt Axel Schmidt, Chr. Nielsen, C. R. Byberg, E. Floor, M. Anchersen, Arth. Hvilsted og fl., henvendte man sig til daværende Kaptajn F. Baumann, der erklærede sig villig til at lede den paatænkte Forening. Søndag den 26. September 1880 afholdtes den konstituerende Generalforsamling, hvor Kaptajnen præsiderede, og Aarhus Gymnastikforening var dannet. Den første Bestyrelse kom til at bestaa af Kaptajn F. Baumann, Formand, Grosserer Carl Berthelsen, Kasserer, Købmand Axel Schmidt, Sekretær, Boghandler Chr. Poulsen og cand. jur. Sagførerfuldmægtig H. M. Anchersen, fem Mænd, som i Foreningens første og naturligvis trange Aar, i væsentlig Grad bidrog til at holde Foreningen paa ret Køl, men tillige til at gøre Arbejdet og de unge hvidklædte Gymnaster populære blandt Byens Befolkning.

Grundlaget for Aarhus Gymnastikforening er, som Navnet fortæller, Gymnastiken, som er den Hovedidræt, paa hvilken Foreningen er startet, og ud fra hvilken de forskellige Afdelinger efterhaanden er opstaaet. Valdemarsgades Skole's Gymnastiksal har været Gymnastikens faste Borg gennem de 50 Aar, suppleret med Christiansgades Skole for Damernes Vedkommende. Uden at forklejne nogle af de udmærkede Gymnaster bør her nævnes C. Leipziger, der i den første Periode var Holdets Stamme i flere Aar, og Einar Møbius, som bl. a. i 1912 hjemførte Danmarksmester-

skabet i Enkeltmandsgymnastik. Kvindegymnastikken i A. G. F. har ligeledes en smuk Tid at se tilbage paa, idet de raske Damer har deltaget i mange Opvisningsstævner, hvor man i højere Grad end ved de mandlige Konkurrencer appellerer til Skønhedsindtrykket. Ledere for de forskellige Afdelinger indenfor Gymnastikken er H. Poulsen, Herrer, Elektriker Steensen, Dreng, Fru Knudsen og Frk. Ellen Knudsen, Kvinder og Piger.

Atletiken optoges i A. G. F. i 1896. Man begyndte med at indøve Stangspring, de forskellige Ovelser var endnu ikke rigtig kendt indenfor Foreningen, og desuden var der daarlige Pladsforhold at kæmpe med. Først ved Dannelsen af en Sammenlutning af aarhusianske Idrætsklubber (S. I. K. A.) naaede man frem. En af de betydende Mænd indenfor Atletikarbejdet er A. C. Thomsen, der i 1913 med forøget Styrke optog Arbejdet med Ungdomsafdelingen. Leder er nu Oluf Christensen.

Det er ikke for meget sagt, at Gymnastikken i A. G. F., som saa mange andre Steder, nu er trængt i Baggrunden af sin langt yngre „Søster“ Fodbolden. Trods sin nu overvejende Betydning i Foreningslivet er Fodboldspillet i A. G. F. dog af saa ny Dato, at Foreningens 1. Jubilæumsskrift i 1905 kun naaede netop at have Begyndelsen af Fodboldens „Era“ med. Det vil være umuligt her at berette om alle de Kampe, der i Aarenes Løb er udkæmpet, men A. G. F. har lige fra Begyndelsen hævdet sig smukt, og staar endnu som et smukt Eksempel paa jydsk — og i det hele taget dansk Fodbold. Gennem Aarene har der i Fodboldafdelingen været mange betydende Personligheder, bl. a. nævnes den gamle Soraner cand. mag. Axel Bang, der var den første; der demonstrerede „Apparatet“ Fodboldstøvler, dette senere saa selvfølgelige Fodtøj under Spillet, Omkring 1906 var Afdelingens Samlingsmærke Løjtnant Svend Thomsen, hvis gode Eksempel var grundlæggende for de unge Spillere, ved hans Bortrejse overtoges Ledelsen af daværende Ekspedient H. Gossmann, der nu er Formand i J. B. U. Af mægtig Betydning for Foreningen og samtlige Idrætsforeninger i Byen var Oprettelsen af Stadion. Det efterfølgende mægtige Tempo, som Udviklingen slog ind paa, krævede dygtige Ledere, og Lærer Johs. Højriis — og efter hans Overgang til J. B. U.s Ledelse Trafikassistent Alfred Rasmussen, var de to Mænd, der var den store Opgave voksne. Lederne indsaar klart, at A. G. F.s Fodbold maatte gennemgaa en Læretid for at naa Toppen, og da Hovedstadens Boldspillere i uforstaaelig Snæversynethed syntes uvillige at medvirke hertil, maatte denne foregaa ved fremmedes Vejledning, og Lederne har altid sørget for Lærermestre af allerhøjeste Kvalitet. At disse „uddannende“ Kampe virkede efter Hensigten betegnes i saa Henseende ved, at Holdet i 1929 var det eneste deltagende Provinshold i Danmarksrunden, og at det af Dansk Boldspilunion blev overladt at optræde som Lærermestre for Bornholmerne. Leder af Fodboldafdelingen er Trafikassistent Alfred Rasmussen.

Svømmeafdelingen er oprettet omkring 1902. I de første Aar var Træningsforholdene mindre gode, da Idrætten paa den Tid intet maatte koste, og nogen Undervisning var der egentlig ikke. Badeanstalten ved Riisskov og senere Flaadebroerne ved Molerne var Arrangementerne til Opvisninger. I 1907, da de forskellige interesserede Foreninger sammensluttedes i Dansk Svømme- og Livredningsforbund, kom der lidt mere Liv. Propagandaturene i 1912 og 1916 satte Tempoet betydeligt op, saaledes at man de efterfølgende Aar kunde spore en betydelig Fremgang i Deltagerantallet ved Konkurrencer og Opvisninger. Desværre blev den før omtalte Svømmeflaade ved Molerne nedlagt for at give Plads for nye, store Havneudvidelser. For Ojeblikket er der Udsigt til et virkeligt Svømmestadion, der antagelig vil betyde bedre Tider for denne sunde Sport. Ledere af A. G. F.s Svømmeafdeling er Herrerne Aksel Nielsen og Laurits Jensen.

Tennisafdelingen er af nyere Dato, idet det først i 1905 besluttedes at udvide Foreningens Rammer, ved at „arbejde hen til at kunne optage Tennis fra næste Sommer“. Man havde straks store Planer om at faa egne Baner, og disse blev indsendt til Sanktion af Byraadet, men da Byen i 1909 besluttede at afholde en Landsudstilling, kuldkaستedes disse Planer fuldstændig, og først i 1917 var Foreningens Økonomi saa stærkt stabiliseret, at man mente at kunne magte Opgaven. I Mellemtiden var der dog blevet spillet, idet Spillerne havde truffet Aftale med Ejerne af Banerne i „Vennelyst“, paa Mølleengen og Marselisborg Kostskole, saaledes at disse Baner maatte benyttes paa en forud aftalt Tid. Det var dog først ved Anlæg af de to Baner paa Foreningens egen Plads, at en virkelig Tennisafdeling opstaar og under Ledelse — naturligvis først under Ledelse af Foregangsmanden H. M. Lind — senere af Ingeniør Sv. Blach og Kursusbestyrer K. Rygaard, efterhaanden voksede sig talstærk, og fik Spillet frem i den rigtige Form. Leder af Tennisafdelingen er Knud Bech.

Ved Ingeniør Blachs Bortrejse mistede Afdelingen sin mangeaarige, initiativrige Leder, men nye Kræfter staar rede til at paabegynde det en Gang paabegyndte Arbejde.

CARL OTTO GRAVENHORST, Direktør, er født den 19. September 1884. Cand. pharm. 1906, ansat som Underdirektør ved Aarhus Oliefabrik A/S. Formand for Jydsk Atletikforbund, Formand for Aarhus Skakklub, Næstformand i Aarhus Gymnastikforening.

C. O. GRAVENHORST,
Næstformand.

ERIK WINTHER, Malermester, er født den 20. August

1893 som Søn af Rentier Winther og Hustru Else, født Knudsen. Gift 1918. Uddannet som Maler, bl. a. ved Aarhus tekniske Skole. Sekretær i Aarhus Gymnastikforening.

E. WINTHER,
Sekretær.

ARBEJDERNES IDR.ETS KLUB i Aarhus er stiftet den 17. August 1918. I den forløbne Tid har Foreningen naaet et godt Resultat, og Foreningen har altid stilet efter Mottoet: „At være den første, den største og den bedste“.

I de første Aar førte Foreningen en ret omtumlet Tilværelse, idet Træningsforholdene var alt andet en gode. Hermed tænkes mest paa Fodboldspillerne, idet Atletikfolkene først havde Træningsbane paa S. I. K. A.s Plads ved Randers Landevej, og to Aar senere blev Stadion anlagt. Det var Fodboldbanen, der var Smertensbarnet. I Begyndelsen trænedes der paa en Plads ved Søndervang, hvor Afdelingen nu har en Bane. Men det hændte undertiden, at en af Spillerne skulde hjælpes op af en af de Mudderpøle, der efter Regnvejr dannedes paa det meste af Banen. Man flyttede da til Randers Landevej ved siden af S. I. K. A.s Grund, men heller ikke her var Forholdene gode. For en kort Tid var Residensen forlagt til Galgebakken, men derefter flyttede man igen til Pladsen ved Søndervang. Paa den Tid opstod Tanken om Oprettelse af to Træningsbaner ved Stadion, og Ledelsen, der stadig søgte efter bedre Træningsforhold, underskrev da sammen med „Old Boys“ og „B. 21“ Kontrakt paa de nuværende Træningsbaner. Disse blev taget i Brug i Foraaret 1927. Den første Sejr af nogen Betydning blev vundet i 1920. da Fodboldsholdet blev Vinder af den jydsk 2. Holds Turnering, og derefter skulde deltage i 1. Holds Turneringen. I 1923 forbedredes Forholdene en Del, idet Fodboldafdelingen indviede et nyt Klubhus og antog Harald Hansen som Træner, men denne Flothed tillod Økonomien dog kun i et Aar. I 1926 da den jydsk Mesterrække udvidedes, spilledes Oprykningskamp

med Aalborg „Chang“, men det blev et knebent Nederlag. I den nystiftede Aarhus Bold Unions Turnering vandt A. I. A. dette Aar den meget store og flotte Pokal. A. I. A.s Fodboldhold har efterhaanden spillet sig frem i første Række, saaledes at de i 1932-33 spiller i 3. Sæson i den jydsk Mesterrække.

Første Gang Atletikafdelingen blev bemærket var i 1920, da Klubben vandt en Aktie i en Pokal i Klubmatchen mod A. I. K. Aalborg. I 1921 indstiftedes det populære Frihedsløb, dette fik en Levetid paa 8 Aar, men maatte inddrages, da der var bleven for mange Terrænløb i Jylland. Aaret 1922 bragtes det første jydsk Mesterskab indenfor A. I. A.s Rækker idet C. F. Carlsen erobrede Mesterskabet i 400 m. Løb. I 1925 fik Afdelingen endnu et Mesterskab nemlig i Længdespring ved Carlo Sørensen, og Aaret efter hjemførte Aksel Karlsen det jydsk Mesterskab i Stangspring. I 1928 forbedrede Aksel Karlsen den jydsk Rekord i Stangspring ved at springe 3,61 m. Et pudsigt Minde har Athletikafdelingen fra en Holdkamp i Viborg, hvor man blev nødsaget til at forlænge Støtterne til Stangspring med Græstørv, saaledes at Resultatet blev: 3 m. + 18 Græstørv.

Gymnastik- og Svømmeafdelingen har ligeledes opnaaet gode Resultater, især Damegymnastikken staar paa et højt Standpunkt.

Foreningens Bestyrelse har følgende Medlemmer: Klejnsmed C. G. Sproegel, Formand, Portør J. Thygesen, Næstformand, Aksel Larsen, Sekretær, Tømrer Johs. Møller, Malermester Anders Johan Andersen, Leder af Gymnastik- og Svømmeafdelingen, Anders Jensen og Kontorist Peter Christensen.

C. G. SPROEGEL,
Formand.

J. THYGESEN,
Næstformand.

JOHS. MØLLER,
Bestyrelsesmedlem.

A. J. ANDERSEN,
Bestyrelsesmedlem.

CARL GEORG SPROEGEL, Klejnsmed, er født den 2. Oktober 1899. Sekretær i Jydsk Atletikforbund, Bestyrelsesmedlem af de samvirkende Idrætsklubber, Formand for Arbejdernes Idrætsklub, og virker tillige som Kasserer for samme.

J. THYGESEN, Portør ved D. S. B. Har været Formand for Arbejdernes Idrætsklub i 8 Aar, nu Næstformand for samme.

JOHANNES MØLLER, Tømrer, er født den 17. Juli 1888. Uddannet Tømrer, virker som saadan ved D. S. B. Medstifter af Arbejdernes Idrætsklub og siddet i Bestyrelsen siden dens Stiftelse i 1918. Bestyrelsesmedlem af Arbejdernes Andelsboligforening, Næstformand i Aarhus Boldunion.

ANDERS JOHAN ANDERSEN, Malermester, er født den 18. Januar 1887. Gift 1911 med Marie Andersen. Medstifter af A. I. A., har været i Bestyrelsen siden Stiftelsen, Formand for A. I. A.s Gymnastik- og Svømmeafdeling.

ANDERS JENSEN, Arbejdsmand, er født den 21. Januar 1902. Gift 1925 med Hansine Klaudivine Jensen. Bestyrelsesmedlem i Arbejdernes Idrætsklub. Aktiv Deltager i Gymnastikafdelingen, og har i flere Aar virket som Lærer indenfor samme.

PETER CHRISTENSEN, Kontorist, er født den 2. August 1905. Medlem af Bestyrelsen for Arbejdernes Idrætsafdeling.

AARHUS IDRÆTS-CLUB „FREMAD“, der er stiftet den 12. Juni 1897 og saaledes 35 Aar gammel, arbejder med den frie Idræt, Atletiken, som sit Hovedprogram. Tidligere har den ogsaa beskæftiget sig med andre Idrætter, men dyrker nu særlig denne, dog spilles der en Del Haandbold om Vinteren.

O. F. LUNDBERG,
Formand.

Clubbens Lokaler og Træningsplads er paa Aarhus Stadion, hvortil alle dens ca. 120 Medlemmer har Adgang. I Omklædningsrummet er Brusebad samt Opbevaringsrum til Idrætstøjet.

Medlemmer optages i Clubben baade som aktive og passive til et Kontingent af Kr. 1,50 henholdsvis pr. Maaned og pr. Kvartal.

Foreningens Bestyrelse bestaar af Maskinarbejder O. F. Lundberg, Formand, Cigarhandler R. Møller Petersen, Næstformand, Niels Jepsen, Kasserer, Børge Linæa, Sekretær, Fabrikant Rytter Nielsen, Formand for Idrætsudvalget.

OTTO FREDERIK LUNDBERG, Maskinarbejder, er født den 26. Juni 1891 i Aarhus som Søn af Kusk Thomas Lundberg og Hustru Bodil, født Nielsen. Gift 1921 med Marie Jensen. Uddannet som Maskinarbejder. Formand for Aarhus Idræts-Club „Fremad“.

K. F. U. M.s IDRÆTSAFDELING i Aarhus blev stiftet i 1918 og arbejder i nøje Tilknytning til K. F. U. M.s Centralforening. Foreningens Formaal er paa kristent Grundlag at virke for god og sund Idræt under Mottoet: „En sund Sjæl i et sundt Legeme“.

Foreningen dyrker Fodbold, Atletik og Tennis samt i Vintermaanederne Motionsgymnastik og indendørs Fodboldtræning. Der afholdes regelmæssige Medlemsmøder i de forskellige Afdelinger.

Fodboldafdelingen tæller ca. 100 Medlemmer og ledes af Bogholder C. J. Clausen. Dreng- og Juniorhold har i flere Aar været blandt Byens bedste, hvorimod Seniorholdet ikke er naaet frem i første Række, men der arbejdes godt og energisk, og Holdet har nu en dygtig Træner.

Atletikafdelingen startedes i 1920 ved Stadions Aabning, og har fra en Begyndelse paa 2—3 Mand arbejdet sig frem saaledes, at det er lykkedes at vinde den jydsk Holdkamp i 1929-30-31 og 32. Der er især lagt an paa en alsidig Træning, hvilket har bevirket en god Stab af all round Idrætsmænd. Atletikafdelingen ledes af Sv. Aage Jensen og tæller nu ca. 40 Medlemmer.

Tennisafdelingen ledes af Foreningens Formand, Drejermester Bertel Christensen. Denne Afdeling tæller ca. 100 Medlemmer. Endnu er ingen af Tenisspillerne naaet frem i første Række, men man har forsøgt at give Spillerne et godt Grundlag ved i 1931 og 1932 at engagere Tennismesteren J. Heilmann til Instruktør.

Endnu har Foreningen ikke Svømning paa Programmet, men det er bestemt, saa snart Forholdene tillader det, at oprette en Svømmeafdeling.

Idrætsafdelingens Bestyrelse bestaar af Drejermester Bertel Christensen, Formand, Kasserer Sv. A. Jensen, Næstformand, Disponent Rydahl Petersen, Sekretær, Assistent S. Riis, Kasserer, Sekretær Anders Nielsen, Landsretssagsfører I. C. Sørensen, Bankfuldmægtig Emil Hansen, Snedkermester J. Fisker, Bogholder C. J. Clausen og Elektromekaniker Charles Jensen.

AARHUS ATLETKLUB er stiftet den 8. December 1896. Dengang kendte man ikke som nu til Inddeling i Vægtklasser, det var kun Ungdom med herkulisk Legemsbygning, der kunde gøre sig gældende. Foreningen startede med 12 Medlemmer, og den første Træning foregik i Latinskolens Gymnastiksal, dette varede dog kun kort Tid, for Gulvet led for megen Skade ved Faldet af de tunge Vægte. Foreningen arbejdede paa at faa sit eget Træningslokale. Det lod sig gøre ved at Foreningens Medlemmer kautionerede for et Laan paa 800 Kr. i Arbejder Spare- og Laanekassen. I 1897 byggedes en Træpavillon i Fullings Have, Frederiksgade 5 (Stedet hvor Jydsk Telefonaktieselskab nu har sin Oplagsplads), og her havde Foreningen Tilhold i en Aarrække. Da Lokalerne efterhaanden blev for smaa, flyttede Foreningen til Vestergade 48, og i de efterfølgende Aar flyttede Foreningen rundt til forskellige Lokaler, indtil den nu endelig i 1931 har faaet egne moderne indrettede Lokaler i den tidligere Stampes Klædefabrik. Foreningens Formaal er at højne Menneskets Legemsudvikling gennem Atletporten. Formand er Murerformand Heedeager og Næstformand er Murer Marcussen. Foreningen tæller nu ca. 300 Medlemmer.

S. HEDEAGER,
Formand.

SVEND NIELSEN HEDEAGER, Formand, er født den 5. December 1881 som Søn af Gaardejer B. Nielsen, Strandby, og Hustru Kirsten, født Mortensen. Gift 1907 med Kirstine Knudsen. Uddannet som Murer, nu Murerformand. Bestyrelsesmedlem for Sygekassen „Aarhus“, Formand for Murernes Sygekasse, Næstformand for Murersvendenes Fagforening, Kasserer for Jydsk Atletunion, Hovedbestyrelsesmedlem for Dansk Atletunion, Bestyrelsesmedlem for „Badeforeningen for Aarhus Søbadeanstalt“, Kasserer for Aarhus Atletklub 1910-14, Næstformand 1922-30, siden 1930 Formand for Aarhus Atletklub. Er hædret med Dansk Idrætsforbunds Hæderstegn i Guld.

J. P. MARCUSSEN,
Næstformand.

JENS PETER MARCUSSEN, Murer, er født den 15.

Oktober 1890 som Søn af Murermester Marcussen og Hustru Sofie M. Gift 1917 med Anna Nielsen. Uddannet som Murer, Medstifter af Landsfagforeningens Aarhus Afdeling, Bestyrelsesmedlem i Aarhus Atletklub siden 1914.

CYKLEKLUBBEN „AARHUS BANEKLUB“ er stiftet den 31. Oktober 1921. Den permanente Bane ligger i Aarhus Idrætspark ved den vestlige Ende af Stadionbygningen. Paa Banen er der indrettet Tribune for Tilskuerne ligesom der er indrettet Totalisator, hvor der paa de store Dage er livlig Omsætning. Klubbens Formaal er at virke for Cyklesportens Fremme, samt at drive og administrere Cyklebanen i Aarhus Idrætspark i Overensstemmelse med Klubbens Kontrakter og Overenskomster.

Generalforsamlingen, som er Klubbens højeste Myndighed, afholdes ordinært to Gange aarligt, dog kan der, naar Bestyrelsen finder det nødvendigt, indkaldes til ekstraordinær Generalforsamling. Generalforsamlingen vælger to Revisorer til at gennemgaa Klubbens Regnskaber saavel kritisk som talmæssigt.

Klubbens Bestyrelse bestaar af Formand, Næstformand, Kasserer og Sekretær samt tre Medlemmer: Entreprenør Aug. Petersen, Formand, Gartner Th. Christensen, Næstformand, Bogtrykker V. Simonsen, Kasserer, Fuldmægtig Chr. Nielsen, Sekretær, Chauffør N. Bundgaard Nielsen, Chauffør H. M. Petersen og Skrædermester M. Gammelgaard.

AUG. PETERSEN,
Formand.

V. SIMONSEN,
Kasserer.

M. GAMMELGAARD,
Bestyrelsesmedlem.

N. BUNDG. NIELSEN,
Bestyrelsesmedlem.

H. M. PETERSEN,
Bestyrelsesmedlem.

AUGUST PETERSEN, Entreprenør, er født den 5. Juli 1899. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Dirt-Trak Bane, Formand for Aarhus Baneklub.

VALDEMAR SIMONSEN, Bogtrykker, er født den 15. November 1871. Formand for Vor Frue Sogns Menighedsraad, Aarhus, Forretningsfører for Danmarks Storloge af I. O. G. T., Sekretær i Aarhus Lejerforening, Kasserer i Aarhus Baneklub.

MARIUS GAMMELGAARD, Skrædermester, er født den 10. Marts 1883 i Galten ved Aarhus. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Cykleunion 1899, Stifter af Aarhus Amatør Cykleklub 1917, A. A. C. blev af Gammelgaard indmeldt under Dansk Cykleunion som den første jydsk Cykleklub, Formand for A. A. C. i flere Aar, nu Æresmedlem af samme, Stifter af Sabro Cykleklub 1921, Formand i samme i 3-4 Aar, aktiv Cyklerytter 1899-1910, „Old Boys“ 1910-30, siden 1930 Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Baneklub.

NIELS BUNDGAARD NIELSEN, Chauffør, er født den 12. Januar 1892. Medstifter af Aarhus Baneklub, aktivt Medlem en Arrække, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Baneklub og virker tillige som Dommer i samme.

HANS MARTIN PETERSEN, Chauffør, er født den 9. Juli 1895. Medstifter af Aarhus Baneklub, og har deltaget som aktiv Rytter i en Række Aar, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Baneklub.

Efter at ovenstaaende Afsnit om Aarhus Baneklub var gaet i Trykken, har Klubben paa en Generalforsamling valgt følgende Bestyrelse: Fuldmægtig J. Benn, Formand, Bogtrykker V. Simonsen, Kasserer, Fuldmægtig Nielsen, Sekretær, Gartner Th. Christensen, Næstformand, Skrædermester Gammelgaard, Chauffør N. Bundgaard Nielsen og Maskinarbejder Sebernsen.

LANDSFORENINGEN „DANSK ARBEJDE“s Aarhus Afdeling er oprettet 1909 og havde som Formand indtil 1931 afd. Bogtrykker Geertsen. Foreningens Formaal er at virke for, at dansk Arbejde og danske Frembringelser overalt her i Landet foretrækkes for udenlandske, naar det eller de med Hensyn til Pris og Kvalitet staar Maal i Konkurrencen, og derved fremme Danmarks nationale Økonomi.

Dette Formaal søger Foreningen at naa ved at paavirke Lovgivningsmagten, Statsstyrelsen og kommunale Myndigheder, saaledes at dansk Arbejde og danske Varer under nogenlunde lige Forhold foretrækkes. Desuden udsendes der fra Landsforeningens Hovedkontor i København egnede Foredragsholdere, som gennem Ungdoms- og Foredragsforeninger o. l. under Samarbejde med de lokale Afdelinger søger at faa den store Befolkning i Tale og gøre den interesseret for de Love, der er grundlæggende for Nationens økonomiske og sociale Liv. Der agiteres ligeledes gennem Pressen og Smaaskrifter, ligesom der udsendes et Medlemsblad.

I 1931 blev Direktør Juncker, Aarhus Oliefabrik A/S., valgt som Formand og samtidig oprettedes Aarhus Afdelingens Kontor med Oberstløjtnant C. Buchwald som Forretningsfører. Foreningens Bestyrelse bestaar iøvrigt af: Direktør Ove Hansen, Kunstdrejer P. Andersen, Fabrikant Jul. A. Jørgensen, Møbelfabrikant Hoffmann, Bryggeriarbejder Hoberg, Farvehandler Marinus Johansen og Orgelbygger O. C. Zachariasen.

THORKILD JUNCKER-HANSEN, Direktør, er født den 3. Oktober 1897 i København som Søn af Arrestvagtimester L. P. Hansen og Hustru Anna, født Juncker. Gift 1922 med Thyra Nielsen, Datter af Particulier Frederik Nielsen. Gennemgaaet Købmandsskolen i København, Ansættelse i det Østasiatiske Kompagni, Direktionsskretær i A/S Aarhus Oliefabrik 1919, Prokurist 1926, Direktør 1927, Konsulent for Brasilien 1920. Censor ved Aarhus Sproginstitut 1921. Medlem af Industriraadet fra 1929, Medlem af Bestyrelsen for Nationaløkonomisk Forening fra 1929. Formand for „Dansk Arbejde“s Aarhus Afdeling.

CHRISTIAN BUCHWALD, Oberstløjtnant, R. af D., er født den 17. Februar 1883 som Søn af Proprietær Buchwald og Hustru Charlotte, født Arenstorff. Gift 1917 med Anna Louise Grandjean. Uddannet som Officer, siden 1932 ansat som Forretningsfører ved „Dansk Arbejdes“ Kontor i Aarhus.

AARHUS TANDLÆGEFORENING er stiftet den 25. Marts 1903. Den 9. Maj 1907 udvidedes Foreningen til Midtjydsk Tandlægeforening, indtil 10. Januar 1921, da den igen bliver Aarhus Tandlægeforening. Dansk Tandlægeforening var allerede stiftet 1873, men da denne nærmest virkede som en københavnsk Forening, følte de 10 Aarhustandlæger Trang til selv at danne en lokal Forening, hvor økonomiske og faglige Emner kunde drøftes. Tandlæge Hoppe blev Foreningens første Formand, og Læge Kjærtinge Næstformand. Denne første lokale Forening gav saa Stødet til Dansk Tandlægeforenings Omdannelse til 8 Kredsforeninger, der tilsammen dannede Dansk Tandlægeforening. Opfattelsen af, hvor stor Betydning gode og sunde Tænder har for den almene Sundhed, var allerede den Gang begyndt at trænge igennem og er stadig blevet mere og mere udbredt. Det bedste Bevis herfor er, at Tandlægernes Antal i Aarhus nu er vokset til 46, hvortil kommer Tandlægerne i Skanderborg, Odder, Hammel og Ebeltoft, som ikke havde Tandlæger i 1903. For at følge med i de store Fremskridt, Tandlægevidenskaben har gjort de forløbne Aar, har Aarhus Tandlægeforening haft sin store Betydning. Foredrag, Demonstrationer, Arbejds kursus og Cirkulation af Tidsskrifter har stadig givet Tandlægerne Lejlighed til at følge med i alt det nye, der kommer frem. En god Støtte i dette Arbejde har Foreningen de sidste Aar haft af Jydsk odontologisk Selskab, der altid har holdt sine Møder i Aarhus. Takket være Aarhus Byraads Forstaaelse af gode Tænders Betydning har Tandlægernes Arbejde kunnet give sig Udslag i to udmærkede Institutioner: Aarhus Skoletandklinik aabnedes den 1. November 1915 med 2 Tandlæger og har nu 6 Tandlæger, der 2 Gange aarligt undersøger og behandler alle i Aarhus bosatte skole-søgende Børn, der ønsker det. Polikliniken aabnedes i 1926 efter Forhandling mellem Foreningen og Aarhus Byraad. Kliniken er aaben hver Søndags Morgen for smertestillende Behandling, og Tandlægerne yder deres Arbejde uden Vederlag.

Den statsunderstøttede Klinik for Ganespaltelidende i Jylland oprettedes i Aarhus 1907 og lededes i mange Aar af Tandlæge, Professor Warming, den yder disse stak-kels Mennesker en udmærket Hjælp. Siden 1904 har Aarhus haft Garnisonstandlæge. Foreningen har i flere Aar arbejdet for en Tandlægeskole i Aarhus i Forbindelse med Universitetet. Andragende derom blev i 1919 indsendt til Universitetskommissionen.

Endelig kan nævnes det Tandlæge-Museum, Tandlæge Raunslund i mange Aar har samlet paa. Det indeholder en Mængde gamle Tandlægeinstrumenter, som det har stor Interesse for Tandlægerne at faa reddet fra Undergang.

Aarhus Tandlægeforenings Bestyrelse bestaar af: Tandlæge O. Hulgaard, Formand, Tandlæge Johs. Petersen, Næstformand, Tandlæge K. K. Leth, Kasserer, og Tandlæge P. H. Kjærholm, Sekretær.

M. HESSELLUND,
Tandlæge.

F. HVID-HANSEN,
Tandlæge.

E. MOSG. JENSEN,
Tandlæge.

P. H. KJÆRHOLM,
Tandlæge.

K. HAVERS-CHRISTENSEN, Tandlæge, er født den 3. Oktober 1903 som Søn af Overlærer Th. Christensen.

ERIK FRAMMING, Tandlæge, Dr. dent., er født den 10. November 1887 som Søn af Konsul J. Petersen, Ordrup, og Hustru Thora Dorthea, født Hansen, gift 1925 med Julie Wissing. Uddannet ved Tandlægeskolen i København og ved University of Pennsylvania U. S. A.

FOLMER HVID-HANSEN, Tandlæge, cand. phil., er født den 28. September 1903 som Søn af Overlærer Vilh. Hansen og Hustru Marie, født Hvid, gift 1931 med Hanne Jensen.

MARIE HESSELLUND, Tandlæge, er født den 19. Juni 1878 som Datter af Gaardejer Hans Hesselund og Hustru Kjerstine. Præliminæreksamen, Tandlægeeksamen, Assistenttjeneste i Udlandet, flere Fortsættelseskursus.

HANS OTTO HULGAARD, Tandlæge, er født den 18. Maj 1897 som Søn af Læge L. P. Hulgaard og Hustru Kirstine, født Børgesen, gift 1923 med Inger Poulsen. Studentereksamen 1916, Tandlægeeksamen 1919, Assistenttjeneste i Tronhjem, Oslo og København, i Bestyrelsen for Aarhus Tandlægeforening siden 1926, Formand for samme siden 1931.

ELVIN MOSGAARD JENSEN, Tandlæge, er født den 7. December 1904 som Søn af Lærer B. K. Jensen og Hustru Birthe Marie, født Knudsen. Tandlægeeksamen i København.

K. K. LETH,
Tandlæge.

N. P. RAUNSLUND,
Tandlæge.

A. M. ROSE,
Tandlæge.

V. SCHMIDT,
Tandlæge.

KRISTEN KJELDGAARD LETH, Tandlæge, er født den 30. Marts 1878 som Søn af Gaardejer Hans Edslev Leth og Hustru Christine Amalie, født Lauritsen, gift 1912 med Eva Zacho. Kand. pharm. 1901, Tandlæge 1909, praktiserende Tandlæge i Vordingborg fra 1911-25, i Aarhus siden 1925, Repræsentant for Sjællands Provinstandlægeforening fra 1913 til 1925, siden 1928 Bestyrelsesmedlem og Kasserer for Aarhus Tandlægeforening.

P. H. KJÆRHOLM, Tandlæge, er født den 7. Maj 1892 som Søn af Lærer J. H. Kjærholm og Hustru Maren, født Jensen, siden 1923. Bestyrelsesmedlem for Aarhus Tandlægeforening.

HOLGER KJÆRTINGE, Tandlæge, er født den 23. Februar 1877 som Søn af Fabrikejer Chr. Kjærtinge og Hustru Anna, født Møller, gift 1925 med Ellen Margrethe Henriksen, Studentereksamen, Tandlægeeksamen, Membre de l'academie francaise des inventeurs.

ERIK KJÆRTINGE, Tandlæge, er født den 22. December 1906 som Søn af Tandlæge Holger Kjærtinge og Hustru Ellen, født Henriksen, gift 1933 med Inger K. Assistenttjeneste i Danmark og Schweiz.

SIGNE PIHLKJÆR, Tandlæge, er født den 1. Juni 1892 som Datter af Konsulent N. J. Pihlkjær og Hustru, ugift. Tandlægeeksamen 1914.

FRODE PIHLKJÆR, Tandlæge, er født den 23. November 1894 som Søn af Konsulent N. J. Pihlkjær og Hustru, ugift. Optaget paa den kgl. Veterinærskole i 1917, bestaaet Veterinæreksamens I. Del 1918, optaget paa Tandlægeskolen 1921, bestaaet Tandlægeeksamen 1925.

NIELS PETER RAUNSLUND, Tandlæge, er født den 15. November 1880 som Søn af Sognefoged S. N. Raunslund og Hustru Ane, født Nielsen, gift 1932 med Ellen Gudrun Yhr. Tandlægeeksamen 1910, Medlem af Bestyrelsen for Midtjydsk Tandlæge-Forening fra 1912-21, Formand for Aarhus Tandlægeforening fra 1921-23, Skoletandlæge fra 1915-16 og 1925-32. Deltager i Professorkonkurrencen ved Tandlægeskolen 1930.

AAGE MELSING ROSE, Tandlæge, er født den 19. Juli 1872 som Søn af Lærer H. P. Rose og Hustru Marie, født Hansen, gift 1900 med Elna Skræntskov. Præliminæreksamen 1890 fra Kolding Latin- og Realskole, Tandlægeeksamen 1893, Studierejse til Berlin, Assistenttjeneste i Danmark, Praksis i Aarhus siden 1896. Medlem af Bestyrelsen for Midtjydsk Tandlægeforening fra 1906-08, Formand for samme fra 1908-12 og i 1920. Medlem af Dansk Tandlægeforenings Bestyrelse fra 1906-09, Medlem af Repræsentantskabet for Dansk Forening for Børnetandpleje siden 1910, Voldgiftsdommer i Dansk Tandlægeforening fra 1917-20.

ELLEN MARGRETHE SCHULZE, Tandlæge, er født den 10. Januar 1892 som Datter af Læge Rudolf Busse og Hustru Anna Johanne, født Andersen, gift 1917 med Telegrafkontrolør Reinhold Schulze. Tandlægeeksamen 1911.

RANGHILD TEILMANN, Tandlæge, er født den 10. Juli 1877 som Datter af Pastor Jørgen Teilmann og Hustru Georgia Martine, født Leth. Præliminæreksamen, Teknikuddannelse hos Tandlæge Frk. Marie Pihlkjær, paa Tandlægeskolen, Assistenttjeneste 2 Aar hos Frk. Pihlkjær. $\frac{1}{2}$ Aars Uddannelse i Amerika. Praksis i Aarhus siden 1903, har tidligere været Kasserer i Midtjydsk Tandlægeforening i 4 Aar.

E. M. SCHULZE,
Tandlæge.

R. TEILMANN,
Tandlæge.

AXEL WARRER, Tandlæge, cand. phil., er født den 2. April 1902 som Søn af Bogholder J. N. Warrer og Hustru Agnes, født Predbjørn, ugift. Tandlægeeksamen, Assistent i Danmark og Norge.

EIGIL WARRER, Tandlæge, cand. phil., er født den 22. Juli 1907 som Søn af Bogholder J. N. Warrer og Hustru Agnes, født Predbjørn, ugift, Tandlægeeksamen, Assistent i Danmark og Schweits.

R. F. CLAUSEN,
Arkitekt.

P. M. WIER,
Arkitekt.

TH. LUPLAU MØLLER,
Arkitekt.

L. CHR. MOGENSEN,
Arkitekt.

RUDOLF FRIMODT CLAUSEN, Arkitekt, M. af A. A., er født den 29. Juni 1861 som Søn af Biskop, Dr. phil. Johannes Clausen og Hustru Charlotte, født Frimodt, gift 1890 med Cecilie Kirkeby. Præliminæreksamen fra Horsens Latinskole, gennemgaaet Teknisk Skole i København og Kunstakademiet, bestaaet Afgangsprøven herfra 1886, Medlem af Bygningskommissionen i Aarhus fra 1911. Har bl. a. opført: Kancelliraad Andersens Stiftelse i Odder, nye Kirker i Gludsted, Christianshede, Engesvang, Brande, Sunds og Vrinders, Guldbryllupsasylet, Marselisborg Kostskole, Stiftsprovstegaarden, Arbejdernes Forsamlingsbygning i Aarhus, Tinghuset i Silkeborg, Herning Hede- og Diskontobank, Sygehuset i Grenaa og Nybygninger for Aarhus Kommunehospital, det gamle Amtssygehus i Aarhus og for Silkeborg, Odder, Hammel, Nakskov og Aalborg Amtssygehuse. Endvidere talrige Privathuse, Villaer og Fabriksbygninger saasom: Hjørnebygningerne paa Sct. Pauls Kirkeplads, Kornkompagniets Kontorbygning, St. Torv 7, „Emilienborg“, „Bropalæ“, „Clemensborg“, Hans Schourup og Co.s Ejendom, Jyllandspostens Kontor og Trykkeribygning, Th. Thrues Bogtrykkeri, „Sct. Pauli“, „Sct. Clemens“ og Søndergades Apotek, Aarhus Oliefabrik, Otto Mønstedts Fabrik m. m.

PETER MARIUS WIER, Arkitekt, er født den 25. Marts 1867 som Søn af Murerformand Wier og Hustru, gift 1900. Mangeaarig Konduktør hos de kgl. Bygningsinspektører, Professor, Arkitekt Kampmann og Arkitekt J. V. With. Petersen, Odense, har bygget det offentlige Exportslagteri i Aarhus og i Helsingborg m. m. Skyldkredsformand for Aarhus søndre Skyldkreds, Bygningskonsulent under Kirkeministeriet for Aarhus og Skanderborg Amter, Aarhus Provstiudvalgs Bygningskyndige, i Bestyrelsen for Kirkeligt Samfund af 1898, Aarhus Amtskreds, Formand for Aarhus Afdelingen af Rejsestipendieforeningen.

THORKEL LUPLAU MØLLER, Arkitekt, Løjtnant, R. af D., er født den 28. Juli 1868 som Søn af Adjunkt H. G. Møller og Hustru Julie Augusta født Lupalu, gift 1927 med Ebba Wittrup Nielsen. Uddannet som Murersvend i København, gennemgaaet Kunstakademiet, har bygget: Hotel Royal, Sct. Josephs Hospital, den jyske Købstads Kreditforening, Marselisborg Hospital, Elektricitetsværket, alle af Aarhus, m. m.

LAURITS CHRISTIAN MOGENSEN, Arkitekt, Inspektør, R. af D., er født den 21. Oktober 1872 som Søn af Forvalter L. Mogensen og Hustru, gift 1899. Konstruktor fra Aarhus tekniske Skole, Statens Tegnelærerkursus, videre Uddannelse ved Skoler i Tyskland, har hovedsagelig virket ved Aarhus tekniske Skole som Lærer ved Bygmesterafdelingen og som Inspektør ved Skolen fra 1907, Assistent ved Havneingeniør P. Vedel i 9 Aar, Lærer ved Statens Tegnelærerkursus i 7 Semestre, har været Arkitekt for forskellige Privatbygninger i Aarhus, og Pakhuse i forskellige Byer, Eksaminsinspektør ved Maskinisteksamen, Næstformand i Landsforeningen for Lærere ved tekniske Skoler, Kasserer i Aarhus Skipperlaug, Medlem af Bestyrelsen for Aarhusbugtens Dampskibsselskab.

MARCUS BECH FRITZ, M. af A. A., er født den 22. Maj 1868 som Søn af Landskabsmaler A. Fritz og Hustru, født Bech, gift 1906 med Annasophie Fabricius. Uddannet paa P. S. Krøyers Malerskole, Akademiet, Student, cand. phil. Formand for Aarhus Kunstforening fra 1920.

A. HØEG HANSEN, Arkitekt, R. af D., er født den 27. Juni 1877 paa Frederiksberg som Søn af Overlærer Henrik Hansen og Hustru, født Clausen, gift 1909 med Inga Liggern Hansen, fra Norge. Præliminæreksamen 1893, Afgang fra Kunstakademiet 1907, Konduktør for det kgl. oktr. Brandassurance Kompagnis Bygning fra 1905-06, Rejser i Udlandet fra 1906-07, selvstændig Virksomhed i Aarhus fra 1909, Medstifter af Akts. Aarhus Kunstbygning, Stifter af Aarhus Friluftsmuseum, Medlem af Bestyrelsen for Akademisk Arkitektforening fra 1909-19 og fra 1933. Har bl. a. opført: Stadion, Aarhus, Hotel Regina, Aarhus Havns Ad-

A. HØEG HANSEN,
Arkitekt.

A. B. BENGTSON,
Arkitekt.

J. A. FREDERIKSEN,
Arkitekt.

O. BORNØ,
Arkitekt.

ministrationsbygning, Aarhus Amtssygehus ved Viborgvej, Aarhus Privatbanks Hovedafdeling, Aarhus, Hammel Bank, Silkeborg Bad (Kurhuset), Væggerskilde Kirke, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeningers Bygning, Søndergade, Aarhus, Lagerbygning for Rahrs tekniske Forretning, Aarhus, Gartnerens Auktionshal, Aarhus, Forretnings- og Beboelsesbygninger ved Banegaardspladsen og i Parkalle, Aarhus, Forretnings- og Beboelsesbygninger ved Sct. Knuds Kirke i Aarhus, Aarhus Kommunes Beboelsesbygninger ved Ingerslevs Boulevard, de Mezasvej og Horsensgade, Aarhus, Sct. Annægaard, Aarhus, Gudenaacentralen, Transformatorstationer ved Aarhus og Skive, Konsul Chr. G. Hansens Landsted, Lønstrup, Grosserer Scharlings Landsted, Riisskov, Kunstmaler Joh. V. Kristensens Landsted, Nymindegab, Hovedbygningen paa Clasonborg pr. Kibæk, Hoved- og Avlsbygninger paa Allinggaard ved Grønbæk, ombygget Hovedbygningen paa „Møllerup“, pr. Rønde og indrettet Nævningerettens Lokaler paa Tinghuset i Aarhus.

A. BERNHARDT BENGTSON, Arkitekt, er født den 27. Oktober 1881 som Søn af Savværksbestyrer Niels Bengtson og Hustru, gift 1907. Uddannet ved Malmø tekniske Skole. Var i en lang Aarrække virksom som Billedhugger og har bl. a. udført et Flertal indvendige Arbejder til Kirker, bl. a. Oscarskirken i Stockholm, Johannes Kirken i Malmø og sidst Hornum Kirkes Alter og Navnetavle.

JOHANNES AUGUST FREDERIKSEN, Arkitekt, er født den 23. August 1881 som Søn af Brændselshandler A. Frederiksen og Hustru Alvine, født Jensen, gift 1912 med Agnes Heilmann. Uddannet som Tømrer og Snedker, paa Teknisk Skole i Aarhus samt paa Professor Kampmanns Tegnestue, leveret Tegninger til private Bygninger og Villaer, K. F. U. K s Bygning, Udvidelsen af Stefanshjemmet, forestaaet Opførelsen af: Statsskolen i Randers, Katedralskolen i Viborg, Dronninglund Postbygning, Jebjerg Kirke, Præstegaardene i Randlev, Skanderborg, Dallerup, Frederiks, Ulsted, Sæby m. fl. Kathrinebjerg Pige hjem, har ført Tilsyn med mange af Statens Bygninger i Aarene 1903-21, Formand for frivilligt Drenges Forbund, Aarhus fra 1907-33, Medlem af Bestyrelsen for Diakonhøjskolen.

OVE BORNØ, Arkitekt, M. D. A. F., er født den 7. Jull 1882. Udlært Snedker, uddannet til Arkitekt ved forskellige udenlandske Skoler, en Aarrække Lærer ved en tysk Fagskole og fra 1916 Hovedlærer ved Aarhus tekniske Skoles Møbelsnedkerafdeling, har som privat Arkitekt udført en Række Arbejder, særlig Butikker og indvendige Arbejder, f. Eks. Laugsalen i Aarhus Haandværkerforening.

C. V. PUCK,
Arkitekt.

P. STEGMANN,
Arkitekt.

C. E. JENSEN,
Arkitekt.

H. MØLLER,
Arkitekt.

CARL VILHELM PUCK, Arkitekt, er født den 27 Juni 1882 som Søn af Arkitekt Vilhelm Puck. Gift 1916 med Elsa Jung. Gennemgaaet den tekniske Skoles Undervisning i Aarhus og dimitteret som Bygningskonstruktør 1901, derefter arbejdet som Bygningstegner, optaget paa Akademiets Skole, deltaget i Undervisningen og samtidig arbejdet i 8 Aar hos Arkitekt P. Neerker i København, selvstændig Arkitektvirksomhed i Aarhus siden 1908, foretaget flere Studierejser i Tyskland, Holland, Frankrig, Italien, Spanien, Østrig, Tjecoslovakiet og Sverrig. Har bygget følgende Bygninger: Aarhus Spare- og Laanekasse, 45 Ejendomme for Aarhus Kommune, Fabrikant Clausens Landsted ved Riisskov, Skanderborg Alderdomshjem. Etatsraad C. G. Filtenborgs Stiftelse, for Arbejdernes Andels Boligforening, „Teglgaarden“, Trøjborg Apotek, Ingerslevs Gaard Karrebebyggelsen ved Ivar Hvitefeltsgade og Otto Rudsgade, Forretningsejendommen, Havnegade 4, Hads Herreds Spare- og Laanekasse i Odder, Banken for Løgstør og Omegn i Løgstør, og desuden en Del Villaer og private Beboelseshuse.

POVL STEGMANN, Arkitekt, er født den 26. Juli 1888 som Søn af Overlærer Nicolaj Stegmann og Hustru Marie, født Olesen, uddannet som Murersvend, Bygningskonstruktør, Afgang fra Kunstakademiet. Har opført en Række private Bygninger og været med ved Opførelsen af Universitetet i Aarhus. I Bestyrelsen for Aarhus Museum.

CARL E. JENSEN, Arkitekt, er født den 12. Juni 1890 som Søn af Muremester Erik P. Jensen og Hustru, Horsens, gift 1924 med Irma Verner Lassen. Uddannet som Murer, taget Konstruktørexamen og Bygningsteknikkerekksamen fra Horsens tekniske Skole. Har tegnet Stiftelsen „Ensomme Gamles Vel“, Frederiksbjerg, de forenede Mejeriers Nybygninger samt en Del af de nye Ejendomme i Stadion Kvarteret, og andre private Ejendomme og Villaer.

HANS MØLLER, Arkitekt, er født den 20. Juni 1892. Lært som Murer. Afgang fra det kgl. preussiske Baugewerksschule 1914, Elev paa Kunstakademiet i København. Deltog fra 1914-18 i Verdenskrigen, Konduktør paa Kaiserliche Werft i Kiel, Tegner ved de danske Statsbaner under Overarkitekten i Aarhus ved Opførelsen af Hovedbanegaarden, Lokomotivremisse m. m. Konduktør ved Ombygningen af Aarhus Privatbank samt udført flere Villabebyggelser, Mindesmærke for faldne i Verdenskrigen ved Gl. Haderslev m. m.

N. CHR. SKJØTH,
Arkitekt.

P. MØLLER,
Arkitekt.

CHR. F. MØLLER,
Arkitekt.

E. HØVRING NIELSEN
Arkitekt.

NIELS CHRISTIAN SKJØTH, Arkitekt, M. af A. A., er født den 15. August 1893 som Søn af Muremester Peder Skjøth og Hustru, gift 1925. Uddannet paa Aarhus tekniske Skole og paa Kunstakademiet, Konduktør og Tegner hos Professor, Arkitekt Kampmann, arbejdet i 12 Aar for Aarhus Kommune, udført en Række private Huse samt i Konkurrencer faaet præmieret Projekter bl. a. Københavns Kommuneskolekonkurrence og Aarhus Kommunehospital 1931.

PEDER MØLLER, Arkitekt, M. af D. A., er født den 28. April 1898 som Søn af Tømrermester R. Møller og Hustru, født Jensen, gift 1928 med Jenny Larsen. Uddannet som Tømrer og Snedker, Bygningskonstruktør fra Aarhus tekniske Skole, samt fra Kunstakademiet i København. Fra 1927 Lærer ved Aarhus tekniske Skoles Bygningsskole, har opført: Vejlbj Landbrugsskoles Gymnastikhus, Skaade Forskole, flere Etageejendomme og Villaer i Aarhus og Omegn.

CHRISTIAN FREDERIK MØLLER, Arkitekt, M. af A. A., er født den 31. Oktober 1898 som Søn af afdøde Amtsvevinspektør V. Møller og Hustru Nielsine, født Dalby, gift 1929 med Bodil Jacobsen. Uddannet som Bygningskonstruktør og Afgang fra Kunstakademiet. Arkitekt for Kommunehospitalets radiologiske og kirurgiske Afdelinger sammen med Kay Fisker, og for Aarhus Universitet i Samarbejde med Kay Fisker og Povl Stegmann. Medlem af Akademisk Arkitektforenings Bestyrelse fra 1927-32.

EJNAR HØVRING NIELSEN, Arkitekt, er født den 22. Juli 1900 som Søn af Murermester N. K. Nielsen og Hustru. Lært Tømmerfaget, Afgang fra Aarhus tekniske Skole som Bygningskonstruktør 1919, paa Arkitektkontor, senere Studierejse, har været Bygningskonduktør ved flere offentlige Arbejder f. Eks.: Ting- og Arresthuset i Silkeborg, Amtssygehuset i Silkeborg, medicinsk Afdeling ved Amtssygehuset i Aalborg, begyndte selvstændig Arkitektvirksomhed og har bl. a. opført: Rosensvang Skole, Vandtaarnet i Viby, den kommunale Badeanstalt i Viby, samt Villaer omkring Aarhus. Siden 1928 Arkitektvirksomhed i Kompagni med Arkitekt Frimodt Clausen, Aarhus. Medlem af Bestyrelsen for Dansk Arkitektforening.

A. MOGENSEN,
Arkitekt.

H. LINDHARDT,
Arkitekt.

C. H. JENSEN,
Arkitekt.

BRYLD,
Arkitekt.

ALFRED MOGENSEN, Arkitekt, er født den 15. Marts 1900 i Aarhus som Søn af Snedkermester M. N. Mogensen og Hustru, gift 1928. Afgang fra Aarhus tekniske Skole 1921, tilsynsførende Arkitekt ved Opførelsen af Sct. Lucas Kirken i Aarhus, endvidere paa flere af Aarhus Kommunes største Nybygninger, fik sammen med Arkitekt Salling Mortensen Præmie i en off. Konkurrence om et nyt Folkebibliotek i Aarhus, fik Arbejdet overdraget i Sommeren 1931. (Biblioteket ventes færdigt i 1933).

HOLGER LINDHARDT, Arkitekt, M. af D. A., er født den 3. April 1900 i Bryrup som Søn af Murermester J. K. Lindhardt og Hustru Marie, født Justesen, gift 1926 med Esther Jørgensen. Udlært ved Murerfaget, Afgang fra Horsens tekniske Skole 1920, ansat ved Jydsk Telefon Akts. Har bl. a. forestaaet Opførelsen af: Otterup Apotek paa Fyn, Frederiksbjerg Realskole, Aarhus, Ombygningen af Kjellerup Apotek m. m.

CARL HENRY JENSEN, Møbelarkitekt, er født den 2. December 1904 i Viborg som Søn af Slagtermester P. Jensen og Hustru Marie, født Jensen, gift 1930 med Mary Cecilie Wind. Uddannet som Snedker allagt Svendepøve 1924, tilkendt Sølvmedaille, Afgangsekamen fra Aarhus tekniske Skole som Møbeltegner 1926, arbejdet 2 Aar i Udlandet, derefter nedsat sig som Møbelarkitekt i Aarhus.

CH. GJERRILD,
Arkitekt.

A. LARSEN,
Arkitekt.

J. P. RØRHOLM,
Landsinspektør.

GEORG BOYE, Arkitekt, er født den 17. Marts 1906 som Søn af Sagfører, cand. jur. G. Boye og Hustru Edel, født Secher, gift med Karin Hallmann. Havebrugskandidat 1930, Havearkitekt, Assistent hos Stads-gartneren.

CHARLES KROGH GJERRILD, Arkitekt, er født den 27. April 1899 som Søn af Murermester A. P. Gjerrild og Hustru Ane Marie, født Krogh, gift 1927 med Ester K. G. Afgang fra teknisk Skole i Aarhus 1924, besøgt Kunstakademiet fra 1925-27, tilsynsførende Arkitekt ved „Vesterport“ i København fra 1929-32, for Tiden tilsynsførende Arkitekt ved radiologisk Afdeling paa Aarhus Kommunehospital.

ALBERT LARSEN, Arkitekt, er født den 12. Januar 1899 som Søn af Murer Jens Laursen, Romalt, og Hustru Erica Maria, gift 1926 med Magda Eleonora Olesen. Afgangseksamen fra Randers tekniske Skoles Dagskole 1919, Undervisning paa Kunstakademiet fra 1923-24, ansat hos Ingeniørfirmaet Højgaard og Schultz, København fra 1919-24, og hos Arkitekt E. Glahn, Aalborg fra 1924-31, Lærer ved Aalborg tekniske Skoles Dagskole fra 1926-31, Konduktør ved Opførelsen af en Silobygning for Aalborg ny Dampmølle 1927, Konduktør ved en Om- og Tilbygning for Aalborg Bys- og Omegns Sparekasse 1929, Konduktør for Arkitekt Høeg-Hansen, Aarhus, fra 1931 ved Opførelsen af Aarhus nye Amtssygehus.

JENS PETER RØRHOLM. Landinspektør, er født den 15. November 1883 som Søn af Overpostpaktmester Niels Rørholm og Hustru, gift 1912 med Agnes Larsen. Landinspektør siden 1910.

A. S. NIELSEN,
Landinspektør.

A. J. RAMBØL,
Stadsingeniør.

P. S. L. ESPENSEN,
Branddirektør.

P. H. HERLØV,
Fabriksinspektør.

ALFRED SVEND NIELSEN, Landinspektør, er født den 17. August 1899 som Søn af Mejeribestyrer Nielsen, Herfølge og Hustru Johanne, født Andersen, gift 1924 med Gudrun Flensted. Landvæsenskommissær, Landinspektør siden 1923.

AXEL J. RAMBØL, Stadsingeniør, er født den 23. Oktober 1882 som Søn af Nikolaj Rambøll, og Hustru Simonia, født Rasmussen, gift 1915 med Anna Elisabeth Erichsen. Studentereksamen, cand. polyt., Stadsingeniør.

PETER SOPHUS LETH- ESPENSEN, Branddirektør, er født den 9. Marts 1890 som Søn af Branddirektør Niels Leth-Espensen og Hustru Marie Theresia, født Møller. Præliminæreksamen 1907, Handelshøjskoleeksamen fra den jydsk Handelshøjskole 1909, Uddannelse i København hos Trier og Goldschmidt 1913. Siden 1. Januar 1920 Branddirektør for Landbygningernes almindelige Brandforsikring.

PETER HENRIK HERLØV, fhv. Fabriksinspektør, er født den 5. Marts 1856 i Slagelse som Søn af Snedkermester J. Herløv og Hustru Marie, gift 1894 med Emma Svendsen. Uddannet til Maskinkonstruktør i Bryssel, Dampskibssynsmand, Motorsagkyndig og Fabriksinspektør.

THEODOR FRESE PEDERSEN BØRNVIG, Fabriksinspektør, er født den 19. April 1882 som Søn af Vaskerientreprenør for Marinen Martinus Pedersen og Hustru Gertrud Marie, gift 1911 med Adda Hummel Jensen. Udlært som Maskinarbejder, cand. polyt., Fabriksinspektør i Aarhus siden 1. Juni 1917.

JOHS. LUNDDAHL,
fhv. Amtslæge.

LAU. JUUL,
Amtslæge.

W. F. BAADH,
Læge.

M. J. BRAMMER,
Læge.

JOHANNES LUNDDAHL, fhv. Amts- og Kredslæge, R. af D., DM., er født den 24. Marts 1859 i Ranum som Søn af Sognepræst, Seminarieførstander A. P. Lunddahl og Hustru, født Tryde, gift 1894 med Johanne Deichmann. Student fra Metropolitanskolen 1876, med. Eksamen 1883, Embedslægeeksamen 1916, praktiseret i Tølløse 1887, i Aarhus fra 1888, Reservelæge i Hæren fra 1888-91, Læge ved Børnepolikliniken 1890-99, Kommunalæge fra 1892-99, Stadslæge 1899, kst. Stiffysikus for Gl. Aarhus og Randers Amter fra 1909-15, Amts- og Kredslæge fra 1915-29. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Lægeforening fra 1909-13, for den almindelige danske Lægeforenings Hovedbestyrelse fra 1912-18 og for de danske Lægers Hjelpeforening, i Redaktionen af Maanedsskrift for Sundhedspleje 1917 og af Nordisk hygiejnisk Tidsskrift fra 1920-29, Medlem af danske Hygiejnikeres Fællesrepræsentation 1920.

LAURITS JUUL, Amts- og Kredslæge, er født den 8. Januar 1875 paa Karolinelund Mølle ved Gjern som Søn af Møllejer A. A. Juul og Hustru Micheline, født Jensen, gift 1909 med Caja Morell. Student fra Viborg 1894, med. Eksamen 1901, praktiseret i Vorbasse 1901, i Hammel 1903, paa københavnske Hospitaler fra 1906-08, praktiseret i Stubbekøbing 1908, Embedslægeeksamen 1915, Kredslæge i Marselisborg Lægekreds 1915, Amts- og Kredslæge i Aarhus 1929. Formand for Dansk Ligbrændingsforenings midtjydske Afdeling fra 1917-24, i Bestyrelsen for Kredslægeforeningen fra 1919-24, for Dansk Røde Kors, Aarhus Afdeling fra 1920-24, for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse (Aarhus Amt) fra 1923, for jydsk Forening for Naturvidenskab 1920, for jydsk naturvidenskabeligt Selskab 1926 og for jydsk medicinsk Selskab fra 1924-28.

SKULI BOGASON, Kredslæge, er født den 14. Juni 1881 i Kirkjubæ, Rangarvøllum paa Island som Søn af Distriktslæge Bogi Pjetur Pjetursson og Kristin Thorarensen, gift 1910 med Anna Olsen. Student i Reykjavik 1901, med. Eksamen 1908, Kandidat ved Øresundshospitalets med. Afdeling 1908, med. kir. Turnus fra Oktober 1908 til Septbr. 1909, Kandidat ved Rud. Berghs Hospital fra Oktober til December 1909, ved Blegdamshospitalet fra Januar til Marts 1910, ved Varde Amtssygehus April 1910, ved Fødselsstiftelsen fra Maj til Juli 1910, ved Kommunehospitalets Afdl. 6 fra Septbr. til Novbr. 1915, Embedslægeeksamen 1916, praktiseret i Ebeltoft 1910, Kredslæge i Sønder-Djurslands Kreds 1916-27, Kredslæge i Marselisborg Lægedistrikt fra 1. April 1930.

WILLIAM FRITS BAADH, Læge, er født den 5. Januar 1885 i København som Søn af Manufakturhandler Peter Christian Frederik Andersen og Hustru Marie Amalie, født Martin, gift 1913 med Valborg Dinesen. Student 1903 fra Borgerdydsskolen i København, Huslærer fra 1904-05, med. Eksamen 1911, Kandidat ved St. Josephs Hospital fra Januar til August 1911, ved Rud. Berghs Hospital fra Novbr. 1911 til Marts 1912 og Juni til Juli 1913, Turnuskandidat ved Frederiksberg Hospital fra Marts 1913 til Februar 1914, Assistent ved Frederiksbergs Poliklinikens kirurgiske Afdeling fra April til November 1913, Kandidat ved Silkeborg Vandkuranstalt fra Juni til September 1915, Reservelæge ved Jydsk Fødselsanstalt fra September 1915 til November 1916, praktiseret i Sørup ved Nysted fra August 1913 til Juli 1914, Reservelæge i Hæren fra August 1914 til Januar 1915, praktiseret i Aarhus siden 1916.

MAX JØRGEN BRAMMER, Læge, er født den 22. November 1874 som Søn af Toldassistent Marx Jürgen Brammer og Hustru Anne Marie, født Mathiasen, gift 1904 med Ingeborg Speyer. Student 1893, med. Eksamen 1900, Kandidat ved Øresundshospitalet fra Oktober til December o. l. ved Johannes-Stiftelsen fra April 1902 til Januar 1903, Reservelæge ved Aarhus Amtssygehus fra Februar 1903 til Marts 1904, Praktiseret i Aarhus siden 1904, Specialistanerkendelse i kirurgiske Kvindesygdomme 1918, Afdelingslæge ved Sct. Josephs Hospital, Formand for Bestyrelsen for Guldbryllupsasylet i Aarhus, Medlem af Aarhus Byraad fra 1917-29, Formand for Bestyrelsen for Aarhus Kunstbygning.

A. F. CARLSEN,
Læge.

H. L. EGERRUP,
Læge.

S. S. FRANKEL,
Læge.

J. G. A. GLIEMANN,
Læge.

AXEL FREDERIK CARLSEN, Læge, er født den 26. November 1874 i Randers som Søn af Arrestforvarer Axel Frederik Carlsen og Hustru Ane Elisabeth, født Laursen, gift 1916 med Thyra Hvilsted. Student 1893 fra Viborg, med. Eksamen 1901. Assistent ved H. C. Slomanns Klinik fra Januar til April 1902, Kandidat ved Middelfart Sindssygeanstalt fra Maj til Juli 1902, praktiseret i Mørke fra 1903-13, i Aarhus siden 1913.

HANS LARSEN EGERRUP, Læge, er født den 30. Juni 1875 i Bringstrup ved Ringsted som Søn af Husmand Jens Larsen Egerrup og Hustru Karen, født Andersen, Student 1909, med. Eksamen 1916, praktiseret i Troense Juni 1917, i Aarhus siden November 1918.

SVEND SOFUS FRANKEL, Læge, er født den 6. Februar 1887 i Herløv som Søn af Læge Jens Peter Svendsen og Hustru Therese Arnoldine Caroline, født Frankel, gift 1918 med Alma Agnete Rauns-lund. Student 1905, med. Eksamen 1914, Kandidat ved Rigshospitalets Fødeafdeling A. fra Juli til August 1914, ved almindeligt Hospital fra September til Oktober 1914, Reservelæge i Hæren fra August 1914 til September 1915, Marts - Maj 1917 og Februar - April 1918, Kandidat ved Sct. Johannes Stiftelse Februar 1916, Amanuensis Februar til Maj 1914, praktiseret i Give fra 1916-21, praktiseret i Aarhus siden 1921.

JOHAN GEORG AUGUST GLIEMANN, Læge, er født den 29. Juli 1873 i Egtved ved Kolding som Søn af Apoteker Wilhelm Theobald Gliemann og Hustru Clara Mathilde, født Olsen, gift 1905 med Ellen Krenchel. Student 1893, med. Eksamen 1900, Reservelæge i Søværnet fra Febr. til August 1901, ved Viborg Amtssygehus fra Maj 1902 til Maj 1903, Kandidat ved Øresundshospitalet fra Juni til Oktober 1903, Reservelæge i Hæren fra November 1904 til Marts 1907, praktiseret i Aarhus siden 1903, Specialistanerkendelse 1919, kom. Venerolog 1907.

N. CHR. GERDES,
Læge.

O. CHR. HOLST,
Læge.

E. JENSEN,
Overlæge.

J. H. JESSEN,
Læge.

NIELS CRISTIAN GERDES, Læge, er født den 17. Maj 1889 som Søn af Proprietær Frits Johannes Konstantin Gerdes og Hustru Johanne Cecilie, født Andreasen, gift 1919 med Elna Marie Henriette Koch. Student 1919, med. Eksamen 1917, Militærlæge 1 Aar, Turnuskandidat ved Aarhus Kommunehospital fra Juli 1918 til Juni 1919. Assistent hos Ørelæge Carl Jacobsen, Aarhus 1 Aar, praktiseret i Aarhus siden 1919, Læge ved Aarhus Kommunes Forsørgelsesvæsen og Børneoptagelseshjemmene „Højvang“ og Christiansgade 18, Læge ved Livsforsikringsselskabet „Jylland“.

OLAF CHRISTIAN HOLST, Læge, er født den 5. Juli 1893 i Aarhus som Søn af Købmand Siegfred Marinus Holst og Hustru Hansine Marie, født Jensen, gift 1928 med Tove Margrethe Bang. Student 1911, med. Eksamen 1918, Kandidat ved Aarhus Amtssygehus fra Juni 1918 til April 1919, Reservelæge ved Amtssygehuset i Roskilde fra Maj 1919 til August 1920, Turnuskandidat ved Rigshospitalets Afdl. B. og C. fra September 1920 til August 1921, i Paris fra November 1921 til Januar 1922, klinisk Assistent ved Bispebjergs Hospitals kirurgiske Afdeling fra Februar 1922 til April 1923, praktiseret i Skjødstrup fra 1924, tilsynsførende Læge ved Kalø Vig Kystsankatorium 1924. siden 1932 praktiseret i Aarhus.

ERIK JENSEN, Overlæge, er født den 16. August 1889 i København som Søn af Husejer Hans Vilhelm Jensen og Hustru Charlotte Kristine, født Blumensen, ugift. Kand. med. 1914, Reservelæge i Hæren 1914-15, derefter konst. Distrikts- og Sygehuslæge i Klaksvig ca. 8 Maaneder, fortsat Hospitalsuddannelse dels paa københavnske Hospitaler, dels i Provinsen, afsluttede som Specialist i kirurgiske- orthopædiske Syg-

domme, og har praktiseret i disse i Aarhus siden 1925, Overlæge ved den danske Ambulance i Petrograd fra 1917-18, fortsatte Opholdet som Delegeret i „Røde Kors“ ved Inspektion af Fangelejre paa Strækningen Petrograd- Murman, dels som overordnet Læge i en Kommission til Hjemsendelse af Krigsfanger, udnævnt til Overlæge i Hæren 1930, men traadte hurtigt uden for Nummer, da Privatvirksomhed lagde for meget Beslag paa Tiden. Dekorert med: Russisk røde Kors, Mindetegn for „Dansk Krigsfangehjælp“, præjsisk røde Kors 2-3, østrigsk røde Kors Officers Ærestegn med Krigsdekoration.

JES HAAGEN JESSEN, Læge, er født den 15. December 1887 paa Frederiksberg som Søn af Læge Julius Carl Vilhelm Jessen og Hustru Rigmor Helga, født Wøldike. Student 1906, gift 1917 med Jonna Charlotte Pilegaard, med. Eksamen 1915, Assistent ved Københavns Tuberkulosestationer 1915, Turnuskandidat ved Øresundshospitalet og St. Josephs Hospital fra April 1915 til Marts 1916, Kandidat ved Kommunehospitalet 6. Afdeling fra April-Juni 1916, Reservekirurg ved den danske Ambulance i Paris fra August 1916 til August 1917, studerede samtidig Neurologi ved la Salpetriere og andre Steder. Kandidat ved St. Hans Hospital fra September 1917 til Februar 1918, 2den Reserve­læge der fra Maj til December 1918, Assistent ved Røgshospitalets Poliklinik for Nervesygdomme fra Januar 1919 til Marts 1922, Kandidat ved Almindelig Hospital fra Januar til Juni 1918, ved Blegdamshospitalet fra Juli til September 1918, ved Øresundshospitalets Tuberkuloseafdeling fra Oktober 1918 til Januar 1919, ved Røgshospitalets Øjenafdeling fra Februar til Juli 1919, ved Rud. Berghs Hospital fra August til November 1919, Reserve­læge ved Kommunehospitalets 6. Afdl. fra December 1919 til September 1922, i Paris August til September 1922, Assistent ved Røgshospitalets Bade-Massageklinik fra Oktober 1922 til Juni 1923, ved Kliniken for Vanføre fra Juli 1922 til Oktober 1924, Specialistanerkendelse 1925, praktiseret i København 1921, som Neurolog i Aarhus siden 1925, Neurolog ved St. Josephs Hospital i Aarhus. Viceformand i Neurologisk Selskab i København og i Komiteen for internationale neurologiske Kongresser. Dekorert med den franske Krigserindringsmedaille.

CH. K. JØRGENSEN,
Læge.

C. A. KØSTER,
Læge.

J. A. T. KØSTER,
Læge.

E. LANGE,
Læge.

CHARLES KAALUND-JØRGENSEN, Læge, er født den 30. September 1872 som Søn af Bogholder Peder Bentzen Jørgensen og Hustru Bentzine, født Møller, gift 1902 med Ellen Meincke. Student 1890, med. Eksamen 1897, Reserve­læge ved Aarhus Kommunehospital fra 1898-1900. Studierejse til Paris 1900, 1908, 1912, 1921, 1923 og 1927, til Berlin 1906 og 1911, praktiserende Læge i Aarhus 1901, Speciallæge ved Aarhus Poliklinik fra 1901-08, Specialistanerkendelse 1918, Medlem af Aarhus Lægeforenings Bestyrelse fra 1910-14, af Sundhedskommissionen fra 1909-21. Medlem af Bestyrelsen for Alliance française i Aarhus 1910 og freindeles, Formand for „de danske Lægers Sygekasse“ 1930.

CARL ADOLF KØSTER, Læge, er født den 19. August 1873 i København som Søn af Amtsradssekretær Jacob Elisius Køster og Hustru Caroline, født Winkel, gift 1900 med Læge Josephine Antonie Theresia Marschall. Student 1890, med. Eksamen 1898, Kandidat ved Aarhus Sindssygeanstalt Februar 1898, Amanuensis fra Marts 1898 til Juli 1899, Kandidat ved Københavns Amtssygehus fra August 1899 til Juli 1900, Studierejse fra August til September 1900, praktiseret i Flakkebjerg fra Oktober 1900 til Juni 1907, i Aarhus siden Oktober 1907.

JOSEPHINE ANTONIE THERESIA KØSTER, Læge, er født den 17. Juni 1872 paa Viufgaard i Alminde Sogn som Datter af Landinspektør Frederik Marschall og Hustru Anna Emilie, født Haldkjær, gift 1900 med Læge Carl Adolf Køster. Student 1891, med. Eksamen 1898, konst. Assistent hos Prosektor ved Kommunehospitalet fra Oktober 1898 til Februar 1899, konst. Kandidat ved Kommunehospitalet fra Marts til Juni 1899, Kandidat ved Blegdamshospitalet fra August 1899 til Marts 1900, Studierejser August til September 1900, Oktober 1908 og Februar 1912, Juni til Juli 1919, November 1923. Praktiseret i Flakkebjerg fra Oktober 1900 til Juni 1907, i Aarhus siden Oktober 1907, Kommunal Venerolog der April 1912, Assistent ved St. Josephs Hospital i Aarhus gynækologisk Afdl, E 16 E 19, Specialistanerkendelse 1924.

EJNAR LANGE, Læge, er født den 27. Maj 1895 som Søn af Læge Johan Lange og Hustru Henriette, født Christensen, gift 1921 med Inger Wolf, Student fra Aarhus Katedralskole 1913, med. Eksamen 1920, Kandidat ved Aarhus Kommunehospitals medicinske og kirurgiske Afdelinger fra 1920-21, Reservelæge ved Amtssygehuset i Assens fra 1921-23, Vikar for Læge Johan Lange, Aarhus, fra 1923-24, studerede Otologi i København Sommeren 1924, i Juli 1924 Vikar for Sygehuslægen paa Søby Sygehus pr. Høng, fra Novbr. 1924 til Januar 1928 Assistent hos Overlæge, Dr. med. Carl Jacobsen, Aarhus, fra 1928 Specialist i Hals-, Øre- og Næsesygdomme i Aarhus i Samarbejde med Overlæge, Dr. med. Carl Jacobsen, Privatklinik paa Sct. Josephs Hospital.

S. SANDER-LARSEN,
Læge.

J. LETH,
Læge.

J. J. K. LØCHTE,
Læge.

E. R. CHR. MADSEN,
Læge.

SIGURD SANDER-LARSEN, Læge, er født den 13. Februar 1874 paa Elisedal i Hornsyld som Søn af Dyrlæge, Kancelliraad Ludvig Sander-Larsen og Hustru Laurentia Charlotte, født Lautrup, gift 1900 med Mariane Olsen. Student 1893, med. Eksamen 1899, studeret Øjensygdom i København fra Februar til December 1899, i Tyskland og Schweiz fra Januar til April 1900, praktiseret som Øjenlæge i Vejle 1900, i Aarhus April 1903, Kommunal Øjenlæge der og Øjenlæge for Statsbanerne 1909. Specialistanerkendelse 1918.

INGVARDT LETH, Læge, er født den 9. Marts 1892 som Søn af Lærer Martin N. Leth og Hustru Kirstine, født Jørgensen, gift 1922 med Ragna Kyed. Kandidat paa Sct. Josephs Hospitals med. Afdeling i København fra 1918-19, gentagne Vikariater, praktiseret i Bøvlingbjerg fra 1921-31, Jernbanelæge i Aarhus fra April 1931.

JOHANNES JACOB KIELD LØCHTE, Overlæge, er født den 26. Maj 1869 i Nordby som Søn af Præst Herman Nicolaj Johannes Løchte og Hustru Johanne Louise, født Corfixen, gift 1907 med Anna Kirstine Jørgensen. Student 1887, med. Eksamen 1894, Reservelæge i Hæren fra September 1894 til April 1895, Reservelæge ved Amtssygehuset i Aarhus fra Maj 1895 til Oktober 1897, praktiseret i Aarhus siden November 1897, Korpslæge 27. Januar 1898, Overlæge 2. April 1907, Chef for Aarhus Garnisons Sygehus fra November 1899 til Juni 1905, Sessionslæge 1899, 1906 og 1915.

EMIL RASMUS CHRISTIAN MADSEN, Læge, er født den 28. Juli 1875 i Charlottenlund som Søn af Gartner Carl Madsen og Hustru Caroline Charlotte, født Hansen, gift 1909 med Johanne Christensen. Student 1893, med. Eksamen 1907, Amanuensis fra Marts 1907 til Januar 1908, Kandidat ved Øresundshospitalets med. Afdeling fra Februar til Juni 1908, konst. Reservelæge der fra Juli til December 1908, Vikar fra Januar til Juni 1909, praktiseret i Aarhus siden Juli 1909.

E. MUNKSGAARD,
Læge.

M. MØLLER,
Læge.

N. NIELSEN,
Læge.

L. B. M. OTTO,
Læge.

ERIK EINAR CHRISTIAN SØREN MUNKSGAARD, Læge, er født den 25. September 1897 i København som Søn af Grosserer H. A. E. Munksgaard og Hustru Olga, født Olesen, gift 1929 med Mathilde Nielsen, Student 1915, med. Eksamen 1923, Kandidat ved „Philadelfia“ fra Februar til Maj 1923, konst. Kandidat ved Frederiksberg Hospital fra Juli til September 1923, Amanuensis fra Oktober 1923 til Septbr. 1924, Kandidat ved Aarhus Kommunehospitals kirurgiske Afdl. Oktober 1924, Reservelæge ved Amtssygehuset i Næstved 1925, praktiserer i Aarhus.

MADS MØLLER, Læge, er født den 28. Juni 1884 i Hadsbjerg, Randers Amt, som Søn af Bankdirektør Jens Møller og Hustru Karoline, født Nielsen, gift 1913 med Mary Juul Jensen. Student 1905, med. Eksamen 1912, Reservelæge ved Nakkebølle Sanatorium i Juli 1913, Turnus. Kandidat ved Øresundshospitalets med. Afdl. i København, Kandidat hos Professor Jens Skov ved St. Josephs Hospital i København, Reservelæge ved Aarhus Sindssygehospital, praktiseret i Riisskov fra Januar 1918, Medlem af Vejlbj-Riisskov Sundhedskommission.

NIELS NIELSEN, Læge, er født den 25. November 1874 i Ørsted ved Roskilde som Søn af Gaardejer Hans Nielsen og Hustru Kirsten, født Hansdatter, gift 1904 med Dagmar Julie Hansen. Student 1894, med. Eksamen 1902, Reservelæge ved Skive Sygehus fra September til Oktober 1902, praktiseret i Rosmus Novbr. 1902, i Østermarie fra August 1903 til Juli 1907, Skibslæge fra August til Oktober 1907, Turnuskandidat ved Blegdamshospitalet fra Januar til Marts 1908, ved Københavns Kommunehospital fra April 1908 til Marts 1909, praktiseret i Aarhus siden Maj 1909, Reservelæge ved Garnisons-Sygehuset fra April 1910 til August 1911.

HANS MAGNUS KRAMER-PETERSEN, Læge, er født den 14. April 1873 i Vordingborg som Søn af Prokurator Carl Ferdinand Petersen og Hustru Jacobine Annelie, født Kramer, gift 1903 med Emilie Mathilde Nors. Student 1892, med. Eksamen 1900, konst. Kandidat ved Kommunehospitalet fra April til Maj 1901, Kandidat ved Aarhus Sindssygeanstalt fra Juni til September 1901, Kandidat ved Kommunehospitalet fra Oktober til November 1901 og fra Januar 1902 til August 1903, Assistent ved Poliklinikken fra April til November 1902, Reservelæge i Søværnet fra Februar til September 1903, Studierejser fra Oktober 1903 til April 1904 og 1906, 1908, 1910 og 1911, praktiseret som Specialist i Aarhus siden Maj 1904, Leder af Aarhus Poliklinik for med. Sygdomme fra April 1905 til Januar 1910.

K. E. S. L. OTTO,
Læge.

H. KRAMER-PETERSEN,
Læge.

J. S. PRIOR,
Læge.

P. SELMER,
Læge.

LUCIE BERTHA MARIE LANZKY OTTO, Læge, er født den 4. Oktober 1902 som Datter af Skræddermester S. J. Nilsson og Hustru Anna, født Anderson, gift 1930 med Læge Kaj Lanzky Otto. Kandidat 1929, Kandidat ved Vejlelfjord Sanatorium $\frac{1}{2}$ Aar, ved Aarhus Amtssygehus 2 Aar, ved Statens Sindssygehospital ved Aarhus $\frac{1}{2}$ Aar, praktiseret i Aarhus siden Oktober 1932.

KAJ EWALD SIEGMUND LANZKY OTTO, Læge, er født den 22. April 1902 som Søn af Organist og Koncertsanger Frederik Otto og Hustru, Pianistinde Anna, født Nielsen, gift 1930 med Læge Lucie Bertha Marie Nilsson. Kandidat 1929, Amanuensis hos Læge V. Andersen, Hobro, 2. Reservelæge ved Grenaa Sygehus, forskellige Vikariater, Turnus ved Aarhus Kommunehospital Juni 1931-32, praktiserende Læge paa Trøjborg Juni 1932, overtog Dr. Fränkels Praksis Oktober 1932.

JACOB SOPHUS PRIOR, Læge, er født den 2. Oktober 1865 som Søn af Præst ved Vor Frue Kirke i København, Daniel Christian Prior og Hustru Elisa Sophie, født Sommer, gift 1896 med Else Jacobsen

(død 1933). Student 1884, med. Eksamen 1891, Kandidat paa Almindeligt Hospital og paa Diakonissestiftelsen i København, Reservelæge paa Aarhus Amtssygehus fra Februar 1893 til April 1895, praktiseret i Aarhus siden Maj 1895.

PREBEN SELMER, Læge, er født den 26. Juli 1894 i Ringe som Søn af Civildommer Hans Philip Selmer og Hustru Mathilde, født Friederichsen, gift 1924 med Ellen Warthoe. Student fra Herlufsholm 1912, med. Eksamen 1923, Reservelæge ved Haderslev Sygehus fra 1923-25, praktiseret paa Romø fra April 1925 praktiserer nu i Aarhus.

H. THOMSEN,
Øjenlæge.

L. VILLADSEN,
Læge.

A. H. WINGE,
Læge.

T. WINGE,
Læge.

HUGO ENGEL THOMSEN, Øjenlæge, Dr. med., er født den 22. Juli 1882 i København som Søn af Inspektør ved kgl. Porcellænsfabrik Peter Theodor Thomsen og Hustru Anna Frederikke, født Andersen, gift 1909 med Karen Elise Johansen. Student fra Borgerdydsskolen 1900, med. Eksamen 1908, konst. Kandidat ved St. Hans Hospital 6 Maaneder, ved Vestre Hospital og Almindeligt Hospital 4 Maaneder, ved Sct. Josephs Hospital 6 Maaneder, Vikar, Reservelæge i Hæren 1908, konst. Distriktslæge 6 Maaneder, praktiseret i Flauenskjold Maj 1909, i Frederiksberg Decbr. 1912, Kandidat ved Rigshospitalets Øjenafdeling fra Marts til August 1913, 2. Assistent ved Kommunehospitalets Øjenafdeling fra Februar 1914 til Januar 1916, 1. Assistent fra Februar 1916 til Oktober 1918, Dr. med. 1921, Specialistanerkendelse (Øjensygdom) 1918, praktiseret som Øjenlæge i Aarhus siden Oktober 1918, Øjenlæge ved Sct. Josephs Hospital i Aarhus, Formand for Foreningen af Øjenlæger udenfor København 1920.

ANDERS H. WINGE, Læge, R. af D. DM., F. O. I. P. og S. Kr. 4, er født den 1. Juli 1865 i Aarhus som Søn af Prokurator Jørgen Winge og Hustru Caroline, født Lewerkhuisen, gift 1893 med Anna Quedens. Student fra Aarhus 1884, med. Eksamen 1891, studerede Massage og Sygegymnastik ved det kgl. Centralinstitut for Gymnastik og ved det kgl. ortopædiske Institut i Stokholm fra 1891-92, praktiseret i Aarhus siden 1892, Medlem af Hovedbestyrelsen for Den danske Turistforening og Formand for sammes jyd-ske Afdeling fra 1905-15, Æresrepræsentant 1915, Formand for Aarhus Turistforening fra 1902-25, Stifter af og Formand for Lægernes kombinerede Syge- og Ulykkesforsikringsforening fra 1905, Repræsentant for Lægernes Hjelpeforening fra 1906, Medlem af den almindelige danske Lægeforenings Forsikringsudvalg fra 1903-07, af dens staaende Udvalg til Massagevæsenets Ordning 1915 og af dens Udvalg for Enkeforsørgelse 1918, Formand for Massageudvalget 1916, Medlem af Bestyrelsen for Aarhusbugtens Dampskibsselskab fra 1910-15, og Formand for Dampskibsaktieselskabet Turisten 1922, Formand for Selskabet Polyhymnia fra 1913-16, og for Foreningen for Understøttelse og Belønninger til Tyender i Aarhus fra 1920, Formand for Nævn-ninge-Grundlisteuudvalget i Aarhus, Medlem af Repræsentantskabet og Bestyrelsen for Mindeparken, Medlem af Bestyrelsen for Den gamle By.

TORBEN WINGE, Læge, er født den 9. November 1895 som Søn af Læge Anders H. Winge og Hustru Anna, født Quedens, gift 1924 med Eva O. Froberg, Student 1913, med. Eksamen 1922, Reservelæge paa Folkekuranstalten ved Hald 1922, Turnuskandidat ved Aarhus Amtssygehus fra 1922-23, Lægeassistent ved Bispebjerg Hospitals Bade- og Massageklinik fra 1923-24, samt Uddannelse ved andre Kliniker og paa Rigshospitalets Nervopoliklinik, praktiserende Læge i Aarhus og assisterende Læge ved Dr. A. H. Winges Klinik i Aarhus siden 1924.

LAURS VILLADSEN, Læge, er født den 1. September 1870 i Egaa ved Hjortshøj som Søn af Gaardejer Jens Villadsen og Hustru Sidsel, født Laursdatter Sørensen, gift 1907 med Britha Poulsen. Student fra

Aarhus Katedralskole 1889, med. Eksamen 1896, praktiserende i Hjørring fra 1898-1909, i Strøby 1910, i Aarhus 1910, konst. Distriktslæge i Hallund fra 1912 til April 1913, atter i Hjørring fra April 1915 til 1928, praktiserende Læge i Riisskov siden 1. September 1928, Sessionslæge for 5. Udskrivningskreds.

MOGENS MUNCH-ANDERSEN, Læge, er født den 14. April 1899 som Søn af Grosserer Chr. Andersen og Hustru Margrethe født Munch, gift 1926 med Kirsten Westergaard. Med. Eksamen 1924, ved forskellige Hospitaler fra 1924-33, 1ste Reservelæge paa Aarhus Kommunehospitals medicinske Afdeling, Specialist i medicinske Sygdomme, særlig Hjærte-Blod og Stofskiftesygdomme.

CARL CHRISTIAN HANSEN, Læge, er født den 7. April 1889 som Søn af Grosserer S. S. Hansen og Hustru Junia, født Christiansen, gift 1923 med Caresia Petersen. Student 1911, Lærer fra 1911-14, med. Eksamen 1921, Kandidat paa Odense Amtssygehus fra Febr. til August 1921, Studierejse til U. S. A. fra August 1921 til Februar 1922, Turnuskandidat paa Københavns Kommunehospital fra Oktober 1923 til Oktober 1924, Kandidat paa Kommunehospitalets 6. Afdl. fra Januar til April 1923, paa 4. Afdl. fra Januar til April 1925, Assistent paa Bispebjerg Hospitals Badeklinik fra November 1926 til November 1928, Assistent paa kirurgisk Poliklinik, Lønporten, København fra November 1925 til Oktober 1926, Assistent paa Skodsborg Badesanatorium fra Februar 1922 til November 1929, praktiseret som Specialist i Fysiurgi i Aarhus fra November 1929 til Marts 1932, praktiserende i Riisskov siden Marts 1932, Forstander for S. D. A. Menighed i Aarhus.

ANNA MARIE NISSEN JØKER, Læge, er født den 28. September 1893 paa Hvilestedgaard i Harte Sogn som Datter af Gaardejer Hans Peter Schmidt Nissen og Hustru Jørgine Kjerstine, født Jensen. Student 1915, med. Eksamen 1923, Kandidat ved Oringe Sindssygehospital fra August 1923 til Maj 1924, vikarierende Kandidat ved Bispebjerg Hospital Juni 1924, praktiserende i Aarhus.

CHR. A. MOLLERUP,
Apoteker.

N. J. PETERSEN,
Apoteker

V. GJALDBÆK,
Apoteksbestyrer.

AA. JENSEN,
Provisor.

CHRISTIAN AHNVELDT MOLLERUP, Apoteker, er født den 3. Juni 1874 paa Attrupgaard som Søn af Sagfører Peter Møllerup og Hustru Claudia, født Ahnfeldt. Gift 1905 med Karen Margrethe Larsen. Apoteker siden 1925, Bestyrelsesmedlem i Dansk Pharmaceutforening fra 1917-20.

NIELS JOHANNES PETERSEN, Apoteker, er født den 11. September 1884 som Søn af pens. Lærer Frederik Gollich Petersen og Hustru Frandsine, født Jeppesen, gift 1909 med Andrea Elisabeth Weldingh. Cand. pharm. 1907, ansat ved Gl. Torv Apotek, København, ved Alfr. Benzon's Fabrikker 1907-09, Sct. Clemens Apotek, Aarhus, fra 1909-20, ansat ved Aarhus Kommunehospital fra 1. August 1920, Manuduktør for Apoteks-Disciple, Lærer i Varekundskab paa Den jydsk Handelshøjskole siden 1911.

VIGGO GJALDBÆK, Apoteksbestyrer, er født den 27. Februar 1890 som Søn af Lærer J. P. Gjaldbæk og Hustru Birthe Marie, født Kjær. Gift med Irma Marie le Dous, Datter af Laboratorieførstander C. le Dous og Hustru. Cand. pharm. 1912, ansat paa Sct. Pouls Apotek siden 1912, nu Bestyrer.

AAGE JENSEN, Provisor, er født den 7. November 1889 som Søn af Slagtermester A. C. Jensen og Hustru Birthe Marie, født Aagaard, Silkeborg. Gift 1920 med Kate Myhre. Cand. pharm. 1912, ansat paa Sct. Clemens Apotek siden 1913, siden Apoteker Kinch's Død ansat som Bestyrer af samme.

H. CHRISTENSEN,
Dyrlæge.

I. C. HELM PETERSEN,
Grosserer.

ELIAS ØLSGAARD,
Billedhugger.

K. ØLSGAARD,
Kunstmaler.

AAGE PETER HOLGER CHRISTENSEN, Dyrlæge, er født den 15. December 1881 som Søn af Dyrlæge P. Christensen og Hustru Laura, født Petersen, Brønderslev. Gift 2. Gang 1932 med Mutte Meyer. Elev paa den kgl. Veterinær- og Landbrugsskole, København, Specialkursus i Kød- og Mælkekontrol. Tilsynsførende Dyrlæge ved Aarhus Eksportstalde, Formand for Østjydsk Dyrlægeforening i 13 Aar, Formand for De jydsk Dyrlægeforeningers økonomiske Repræsentantskab siden Oprettelsen 1922, Formand for Aarhus Købstads Voldgiftsret for Handel med Husdyr siden 1923, Politidyrlæge i Aarhus Købstad siden 1923.

UFFE JØRGENSEN, Dyrlæge, er født den 11. Oktober 1896 som Søn af Skotøjshandler K. Jørgensen og Hustru Maren, født Hansen Smed. Gift 1929 med Grace Nita Tofft. Veterinæreksamen 1918. Reserve-dyrlæge ved 4. Dragonregiment i Næstved 1918-19, Assistent ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1919-22, Assistent ved Statens veterinære Laboratorium 1922-25, Reserveydlæge ved Gardehusarregimentet 1922-25, udnævnt til Overdyrlæge ved 3. Feltartilleriregiment i Aarhus 1925, Overdyrlæge i Hæren og praktiserende Dyrlæge.

NIELS SØREN NIELSEN, Overdyrlæge, er født den 17. Januar 1880 som Søn af Gaardejer A. Nielsen og Hustru A. K. Sørensen. Ugift. Dyrlægeeksamen 1902, ansat ved Aarhus off. Slagtehus 1. August 1906, Overdyrlæge siden 1. November 1928.

HANS THOMSEN, Dyrlæge, er født den 15. Juli 1887 som Søn af Kreaturkommissionær P. Thomsen og Hustru Ane Kirstine, født Andreasen, gift 1920 med Ulla Holst. Ansat som Dyrlæge ved Aarhus offentlige Slagtehus.

GEORG KNÆKKENBORG ØLSGAARD, Kunstmaler, er født den 7. December 1880 som Søn af Gaardejer R. Petersen Ølsgaard og Hustru Mette Marie Ølsgaard. Gift 1929 med Karen Asta Ø. Uddannet bl. a. i Dresden, Berlin og München.

S. SØBYE ANDERSEN,
Jordemoder.

K. DANIELSEN,
Jordemoder.

J. RASMUSSEN,
Jordemoder.

M. K. PEDERSEN,
Jordemoder.

S. SØBYE ANDERSEN, Jordemoder, er født den 27. April 1876 som Datter af N. P. Jørgensen og Hustru. Jordemodereksamen 1906, 6 Aar Formand for Aarhus Jordemoderforening, Medlem af Hovedbestyrelsen for Den danske Jordemoderforening.

KIRSTEN DANIELSEN, Jordemoder, er født den 20. December 1874 som Datter af Gaardejer Daniel Rasmussen og Hustru Birthe Marie, født Mikkelsen. Jordemodereksamen 1900, siden 1900 prakt. Jordemoder i Aarhus.

JØRGINE RASMUSSEN, Jordemoder, er født den 22. Maj 1876 som Datter af Møller S. Steffensen og Hustru Mette, født Jørgensen. Jordemodereksamen 1901, siden da prakt. Jordemoder i Aarhus.

MARIE KIRSTINE PEDERSEN, Jordemoder, er født den 28. Juli 1873 som Datter af Arbejdsmand P. Jørgensen og Hustru Jensine Kirstine, født Gjerlev, Aarhus. Gift 1892 med Skræder Johan Philip Pedersen. Jordemodereksamen 1904, siden da praktiseret i Aarhus, 1910 Reservejordemoder for nordre Bydel, Medlem af I. O. G. T. i ca. 40 Aar, oprettet et Syge- og Vagtbureau 1931, paa Grund af Sygdom opgivet Jordemoderpraksis.

JACOB ANDERSEN,
Overpostinspektør.

OLUF JENSEN,
Direktør.

MARINUS NIELSEN,
Direktør.

J. A. ANDREASSEN,
Direktør.

JACOB ANDERSEN, Overpostinspektør, er født den 23. August 1872 som Søn af exam. jur. H. R. Andersen til Kjølbysgaard og Hustru, født Nørgaard. Gift med Wanda Hansteen. Redaktør af Dansk Postblad 1899-1908, Formand for Dansk Postforening 1908-11, Formand for Post- og Telegrafvæsenets Syge- og Ulykkesforsikring, Næstformand i Postvæsenets Overklassers gensidige Kautionsforsikring, Inspektør ved og Medlem af Bestyrelsen for Dansk Postmuseum, Forstander for Postkursus 1916-20, Medlem af Kommissionen for Postvæsenets Fagprøver, Medlem af Kommissionen af 1915 til Omordning af Poststyrelsen, Sekretær ved nordiske Postmøde i Stockholm 1903. Overpostinspektør for 3. Distrikt Aarhus fra 1924, Medlem af Aarhus Rotary-Klub.

OLUF FREDERIK WILHELM JENSEN, Direktør, er født den 18. April 1868 i København som Søn af Konduktør ved A S „Kalundborg-Banen“. Efter Præliminæreksamen uddannet som Bogtrykker og Journalist ved „Ølandenes Dagblad“ i Rudkøbing. Forskellig yderligere Uddannelse i Ind- og Udland. Fra 1891-1921 i Redaktionen af Helsingør Avis, Medarbejder ved københavnske Blade og „Helsingborg Dagblad“, i 2 Aar. Redaktør af „Nordisk Turist-Tidende“. Medlem af Bestyrelsen for „Provins-Journalistforeningen“ og andre Tillidshverv. Fra 1. August 1921 Direktør ved A/S „Fotorama“s jydsk-fynske Afdeling.

MARINUS NIELSEN, Direktør, er født den 2. December 1895 som Søn af Vognmand Jens Nielsen og Hustru. Gift 1916 med Nellie N. Uddannet ved Tjenerfaget. Medlem af Bestyrelsen for „Restauratørforeningen af 1903“, Formand for Restauratørforeningens Lærlingeafdeling, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Fodbold Club. Formand for en af „Restauratørforeningen af 1903“ oprettet Lærlingeskole med Lokaler paa Aarhus tekniske Skole.

ANNA RAHBECK,
Massøse.

MARIE WIND,
Massøse.

V. NIELSEN,
Massør.

J. P. HOLLESEN,
Massør

ANNA RAHBECK, Massøse, er født den 13. Marts 1879 som Datter af Smedemester O. Mikkelsen og Hustru Mette Kirstine M. Gift 1916 med Vognstyrer P. R. Rahbeck. Uddannet hos Dr. Clood Hansen.

MARIE WIND, Massøse, er født den 26. April 1897. Eksamen som lægeautoriseret Massøse med Sygegymnastik. Massøse og Leder af Sygegymnastik ved Overlæge Erik Jensens Specialklinik i orthopædiske Sygdomme.

CARL OLAUF VALDEMAR NIELSEN, Massør, er født den 28. Oktober 1879, som Søn af Frisør Nielsen og Hustru, Nykøbing F. Gift 1927 med Debora N. Uddannet som Herre- og Damefrisør i Nykøbing F. Uddannet i Fodpleje-Manicure og Skønhedspleje, gennemgaaet Kursus paa Massageskolen i Berlin ved Dr. Scholtze, spec. Nervemassage for Gigt, Reumatisme, Ischias og nervøse Hovedsmerter, Ejer af Kurbadeanstalten i Tønder, ansat som Massør ved Sct. Olufs Badeanstalt.

JENS PETER HOLLESEN, Massør, er født den 12. August 1880 som Søn af Gaardejer N. P. Hollesen og Hustru Else Marie H. Gift 1905 med Anna H. Uddannet hos Dr. Clood Hansen, praktiseret i Aarhus i ca. 30 Aar.

O. G. FALSING,
Bankdirektør.

A. JENSEN,
Bankbestyrer.

N. A. HOLM,
Kontorchef.

V. G. KAISER,
Hovedkasserer.

OLUF GUNNAR FALSING, Bankdirektør, er født den 15. August 1884. Ansat i Arbejder-Spare- og Laanekasse i Aarhus fra 1. Marts 1899 til 1. April 1922, siden da Direktør i Aarhus Discontobank. Medlem af Bestyrelsen for Østjydske Korn- og Foderstofforretning A/S fra 1915.

NIELS ANDERS HOLM, Kontorchef, er født den 10. Februar 1896 som Søn af Købmand C. V. Holm og Hustru Petrea Holm. Gift 1928 med Anna Martin. Ansat i Handels- og Landbrugsbanken, Silkeborg 1913-1919, siden 1919 ansat ved Købmands- og Haandværkerbanken i Aarhus. Medlem af Bestyrelsen for A/S M. Seest.

VALDEMAR GEORG KAISER, Hovedkasserer, er født den 1. Marts 1894 som Søn af pens. Stabssergent og Bankkasserer S. M. R. Kaiser, DM. og Hustru. Gift 1918 med Adolphine Bischoff. Ansat i Kultirmaet H. M. Erhardi 1909-11, siden 1911 Hovedkasserer i Jydsk Handels- og Landbrugsbank. Tropsraadsformand for det danske Spejderkorps 7. Aarhus Trop, Revisor i Aarhus Skipperlaug.

ASTA SØRENSEN,
Lærerinde.

L. ANDERSEN,
Musikdirektør.

S. A. M. KANNEGAARD,
Musiker.

VALD. PETERSEN,
Bogbinder.

ASTA LOUISE CATHRINE SØRENSEN, Kommunalærerinde, er født den 18. Juni 1883 som Datter af Bogholder ved F. D. B. Jacob Sørensen og Hustru Frederikke. Lærerindeeksamen fra Th. Langs Skoler i Silkeborg 1907, Montessori Kursus i Napoli 1922, Helsingør 1929 og i Rom 1930, Statens Kursus for Værneskolelærere i København 1931, Montessori Diplom i Rom 1930, Leder af Aarhus kommunale Værneskole. Formand for „Østerlands Missionens“ østjydske Distrikt.

INGEBORG RAUN, Finsensassistent, er født den 31. Maj 1895 som Datter af Ingeniør ved Hæren Hemmingsen og Hustru Kristine H. Gift 1918. Uddannet ved Finsens Institut i København.

LAURITS ANDERSEN, Musikdirektør, er født den 6. Juni 1888 som Søn af Købmand A. Andersen og Hustru Kirstine A. Gift 1915 med Antonia Micha Schneider. Uddannelsen ved Ernst S. Christiansen. Musiknavn: „Mappesen.“

SØREN ANCHER MARIUS KANNEGAARD, Musiker, er født den 22. Februar 1893 som Søn af Musiker Jens Kannegaard og Hustru Marie, født Hvidtved. Gift 1921 med Henriette Jensen. Tjenstgørende Musiker ved 3. Dragonregiments 1. Eskadron fra 15. April 1913 til 1. Juni 1922. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Orkesterforening, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Rytterforening. Hovedbestyrelsesmedlem i „De samvirkende Rytterforeninger for Jylland og Fyn“, i Forretningsudvalget for „De samvirkende Rytterforeninger for Jylland og Fyn“.

VALDEMAR PETERSEN, Bogbinder, er født den 4. Juni 1891 som Søn af Anthon Petersen og Hustru Mathilde P. Gift 1916. Formand for Bogbindernes Fagforening siden 1917, Medlem af Forbundets Hovedbestyrelse, Medlem af de samvirkende Forbunds Repræsentantskab.

IVAN GREGERS HANSEN, Maskinarbejder, er født den 17. Marts 1887 som Søn af Skibsfører Christoffer Hansen og Hustru Ane Christine H. Gift 1911 med Nina Andersen. Formand for Arbejdernes Radioklub, Medlem af Bestyrelsen for Smede- og Maskinarbejderne. Medlem af Bestyrelsen for socialdemokratisk søndre Kreds.

P. ANDERSEN,
Kunstdrejermester.

MARINUS JOHANSEN,
Købmand.

H. O. HANSEN,
Skorstensfejerm.

G. BARRE,
Kiropraktor.

PETER ANDERSEN. Kunstdrejermester og Grosserer, er født den 19. November 1871 som Søn af Sædelmager A. P. Davidsen og Hustru Cathrine f. Petersen. Gift 1898 med Caroline Jensen. Oldermænd for Drejerlauget, Formand for Landsforeningen for Danske Eksportvirksomheder, Kasserer for „Dansk Arbejde“ Aarhus Afdeling.

MARINUS MARTHIN JOHANSEN, Købmand, er født den 14. April 1880 som Søn af Lokomotivfører P. Johansen og Hustru. Gift 1909 med Emilie Marie Jensen. I Bestyrelsen for „Dansk Arbejde“, Kasserer for „Provinsfarvehandlere“ fra 1912-1928, Kasserer for Tapethandlerforeningen, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Hjælpekasse i 4 Aar.

HANS OSCAR HANSEN, Skorstensfejermester, R. af D., er født den 30. Januar 1857 som Søn af Murer- og Skorstensfejermester Søren Hansen og Hustru. Gift 1882 med Noline Hansen. Forskellige Tillidshverv bl. a.

Formand og Eksaminator ved Svendeprøver og Officer i Aarhus Brandkorps, Indehaver af Hæderstegnet for 25 Aars god Tjeneste, Æresmedlem af jyske Skorstensfejerlaug og af Vaabenbrødreforeningen.

LEON NIELS KARL JENSEN SCHMIDT, Skorstensfejmester, er født den 6. December 1889 som Søn af Tjener M. Schmidt og Hustru. Gift 1912, Næstformand i Jyske Laug, Hovedbestyrelsesmedlem i Skorstensfejerlauget for hele Landet, hædret med Redningsmedaljen for druknendes Redning.

L. N. K. J. SCHMIDT, Skorstensfejerm. G. C. A. HOFMANN, Billedskærer og Møbelfabrikant, er født den 15. April 1864 i Svendborg, som Søn af Brygger G. Hofmann og Hustru Emilie Holck Hofmann. Gift 1898 med Margrethe Lenbrock. Arbejdet i Tyskland i 5 Aar, Medlem af „Dansk Arbejde“ i 23 Aar, Medalje paa Verdensudstillingen i Paris 1900.

CHR. SVENDSEN,
Bogholder.

CHRISTIAN SVENDSEN, Bogholder, er født den 11. Oktober 1883 i Hjørring. Uddannet i Kolonialbranchen, siden 1. Juni 1912 ansat som Bogholder ved Sygekassen „Aarhus“.

SABRO HERRED

Sabro Herred er det nordligste i Amtet, og det grænser mod Øst til Vester-Lisbjerg og Hasle Herreder, mod Syd til Framlev Herred, mod Vest til Gern Herred og Viborg Amt og mod Nordøst til Randers Amt.

Herredets samlede Areal udgør 12,106 ha, og Indbyggerantallet var i 1921 ca. 6400.

I Herredet findes følgende Sogne: Lyngaa, Vitten-Haldum-Hadsten, Foldby, Lading og Sabro-Faarup.

LYNGAA SOGN omgives af Viborg Amt, (Skød og Granslev Sogne), Vitten, Haldum og Hadsten Sogne, samt Randers Amt.

I Sognet findes Byerne: Lyngaa med Kirke og Præstegaard. Skole, Lyngaa Sogns Spare- og Laanekasse, Andelsmejeri, Brugsforening, Vivild, Svejstrup, samt Hovedgaarden Favrskov og en Samling af Gaarde og Huse.

Lyngaa Sogn har Tingsted i Hammel og hører under Frijsenborg-Favrskov Birks Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskredse, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 3. Forligskreds og 4. Udskrivnings, 229 Lægd.

Lyngaa Kirke, der er indviet til Vor Frue, er en Granitkvadrebygning fra romansk Tid, bestaaende af Kor og Skib samt senere tilbygget Vesttaarn. De romanske Mure har Skraakantsokkel. Korbuen, Norddøren og flere Vinduer er bevarede. Det sentmiddelalderlige Taarn af Granitkvadre og Munkesten har samme Bredde som Skibet og krones af et afvalmet Saddeltag. Taarnrummet tjener nu som Forhal, baade det og selve Kirkens Indre er sentgotisk hvælvet. Ved en Restaurering 1867-68 nedbrødes et Vaabenhus mod Syd, Korgavlen ommuredes delvis, og Kor og Skib fik Gesimser af Mursten, i 1900 blev de fundne kalkmalede Hvælvingsdekorationer fra Aarhusbispen Ejler Madsen Bølles Tid restaurerede. Altertavle og Prædikestol er i Renæssancestil, henhørende fra 1640 og 1633. Efter at have været næsten fuldstændigt afatsede er de oprindelige Farver saa vidt muligt genopmalede paa Altertavlen 1907, paa Prædikestolen 1905. Alterkalk og Disk med Niels Friis og Illustrers Navnetræk og Vaaben. Romansk Granitfont med Dobbeltløver. Sjældnen malmstøbt Daabskumme med Minuskelindskrift fra 1481.

Hovedgaarden Favrskov tilhørte 1277 Aarhusbispen. Den smukt beliggende Hovedbygning, hvortil skal være benyttet Materiale fra Silkeborg Slot, er opført ved Midten af det 18de Aarhundrede paa Grunden af en ældre Bygning, med meget tykke Mure af gule Mursten, 1 Stokværk høj over hvælvet Kælder og med Kviste over Midtfrontonerne til Gaard og Have. 1736 lagdes den under Grevskabet Frijsenborg, men ved Grevskabets Afløsning 1920 afgaves Favrskov til Udstykning og deltes i 1922-23 i 42 Statshusmandslodder.

Lyngaa Skole er et gammelt Degneembede, som begyndte omkring 1740erne. Bygningen er opført 1862 og i 1906 foretoges der en Udvidelse med en Tilbygning, den er 4-klasset. Der er for Tiden ca. 85 Børn.

POUL ANDREAS JENSEN LADEFOGED, Førstelærer, er født den 29. Marts 1880 som Søn af Husmand og Gartner S. J. Ladefoged og Hustru Karen Marie, født Jensen, gift 1906 med Agnes Thordahl. Dmitteret fra Ranum Seminarium 1902, Andenlærer i Selde 1903-06, ansat som Førstelærer i Lyngaa siden 1906.

Lyngaa Brugsforening er oprettet 1888. Medlemsantallet 145 Medlemmer. Om-sætningen 90.000 Kr., Foreningens første Formand var Lærer Tandrup, og den nu-værende er Mejeribestyrer Mikkelsen.

SØREN JENSEN, Uddeler, er født den 17. Maj 1892 i Hadsten som Søn af Landpostbud N. Jensen og Hustru E. født Sørensen, gift 1918 med Marie Jensen, ansat som Ud-deler ved Lyngaa Brugsforening siden 1918.

GØTHE RHIGER, Distriktsjordemoder er født den 2. Juli 1895 i Voldstrup som Datter af A. Ilsoe og Hustru Maren, født Christensen, gift 1914 med Murer J. Rhiger, Eksamen 1919, ansat som Distriktsjordemoder i Lyngaa siden 1919.

S. JENSEN,
Uddeler.

FREDERIK CHRISTIAN JENSEN, Skovfoged, er født P. A. J. LADEFOGED, den 14. April 1886 i Gravlev som Søn af Gaardejer S. Jakob-sen Jensen og Hustru Elisabeth, født Jacobsen, gift 1911 med Førstelærer. Jensine Nikoline Nielsen, Uddannet i Rold Skov og paa Giesegaard, Skovfogedeksamen 1907, ansat som Assistent paa Frijsenborg 1907-1909, Skovfoged paa Mejlgaard 1909-11, ved Folby Enemærke 1911-1914, siden 1914 ved Faurskovene.

Medlemmer af Lyngaa Sogneraad er: Gaardejer K. Sørensen, Gaardejer J. H. Jen-sen, Bagermester F. H. Frandsen, Statshusmand M. Sørensen, P. S. Bejder Svejstrup, Statshusmand M. Thomsen, Statshusmand M. Pedersen.

VITTEN-HALDUM-HADSTEN KOMMUNE bestaar af Vitten Sogn, Haldum Sogn og Hadsten Sogn.

Vitten Sogn omgives af Lyngaa, Haldum og Foldby Sogne samt Viborg Amt.

Haldum Sogn omgives af Vitten, Lyngaa og Hadsten Sogne, Randers Amt og Vester-Lisbjerg Herred og Foldby Sogn.

Hadsten Sogn omgives af Haldum og Lyngaa Sogne samt Randers Amt.

I Vitten Sogn findes Byen Vitten med Kirke, Præstegaard, Skole med Forskole, Vitten-Haldum og Hadsten Sognes Spare- og Laanekasse, Andelsmejeri, Brugsfor-ening, Tyrasbrønd, Skovridergaard.

I Haldum Sogn findes Byerne: Haldum, med Kirke, 2 Skoler, Andelsmejeri, Sandby, Haar, Hinnerup Stationsby med Kommuneskole, Realskole, Pogeskole, Elek-tricitetsværk, Fællesmejeri, Jernbanestation samt en Del Gaarde og Huse.

I Hadsten Sogn findes Byen Hadsten, delt i Over- og Neder-Hadsten, med Kirke, 2 Skoler, Hadsten Stationsby, Brugsforening, Fattiggaard, Sparekasse, Kro samt en Del Huse.

Vitten Sogn har Tingsted i Hammel og hører under Frijsenborg-Favrskov Birks Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 3. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 227 Lægd.

Haldum Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet, samt 4. Udskrivningskreds, 226 Lægd.

Hadsten Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet, samt 4. Udskrivningskreds 228 Lægd.

Vitten Kirke er en Granitkvadrebygning fra romansk Tid, med Kor, Skib og moderne tilbygget Taarn. Den romanske Sokkel har Skraakant, paa en Hjørnesten paa Korgavlen ses en Dyrefigur. Norddøren er tilmuret, nogle Vinduer spores. Ved en Restaurering 1867 nedbrødes et Vaabenhus mod Syd, og Taarnet, af røde Mursten, hvis Underrum er Forhal, opførtes. Kirkens Indre har fladt Loft. Altertavle og Prædikestol fra 1896, malede 1911. Alterkalk og Disk af Sølv med Chr. Friis' Navn og Vaaben fra 1738. Romansk Granitfont med Løvefigurer m. m.

Haldum Kirke.

Haldum Kirke, der er en anelig Kirke, bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere Vesttaarn. De oprindelige Mure, der er af Fraadstens- og Limstenskvadre, prydes af flade Lisener og under Gesimsen Rundbuefrise. Der ses Spor af de oprindelige Døre og Vinduer, Korbuen er bevaret. Det anelige Munkestaarn er sentmiddelalderligt. Taarnrummet, der nu tjener som

Forhal, har ligesom selve Kirken sentgotisk Hvælv. Ved en mindre heldig Restaurering i 1865 blev Kirken cementtrappet, en cementpudset Sokkel tilføjet, et Vaabenhus nedbrudt og Taarnet delvis skalmuret og forsynet med sit anelige, firesidede Spir. Hvælvene har kalkmalede Ribbedekorationer i sentgotisk Stil. Anseelig Altertavle i Renæssancestil fra 1599, restaureret 1895, nu uden Staffering og med 3 moderne Malerier, Alterkalk og Disk af Sølv med Chr. Friis og Øllegaard Gersdorffs Navne og Vaaben. Romansk Granitfont med Evangelistsymbolerne. Mandehoveder og Løvefigurer. Prædikestol i Renæssancestil, som i Lyngaa Kirke, fra 1615. Klokken uden Indskription, er fra det 14. Aarhundrede.

Hadsten Kirke, der bestaar af Kor, Skib og Vesttaarn med Spir over fire Gavle, er saa godt som helt nybygget 1871—72 i Stedet for den tidligere romanske Granitkirke, hvis indvendige Mure til Dels er benyttede. Den oprindelige Norddør, med udhugne Dyrefigurer, gik tabt ved Ombygningen. Taarnrummet tjener som Forhal, Kirkens Indre har fladt, kasseteret Bjælkeloft. Den gamle Altertavle fra Renæssancetiden, der

efter Ombygningen en Tid tjente som Series pastorum i Vitten, blev genopstillet og nystafferet i 1907. Sentromansk Døbefont af Gullandskalksten. Moderne Prædikestol. Alterkalk og Disk af Sølv fra 1738 med Chr. Friis' Navn og Vaaben.

Vitten Skole.

Vitten Skole er opført 1870 som Enelærereembede. 1890 oprettedes Andenlærerembedet, der senere er ændret til Lærereembede, den er 3-klasset, og der er for Tiden ca. 52 Børn. Ved Skolen er ansat en Førstelærer, som for Tiden er H. P. Hansen.

Haldum Skole er opført 1924.

Hinnerup-Broby Kommuneskole er oprettet 1884, oprindeligt som Privatskole af Haandværkerforeningen. I 1889 gik den over som Kommuneskole, Bygningen er ombygget og udvidet i 1919. Den er 4-klasset, og for Tiden er der ca. 100 Børn. Ved Skolen er ansat Førstelærer A. Grønbæk.

HANS PETER HANSEN, Førstelærer, er født den 10. April 1899 i København som Søn af Victualiehandler J. Hansen og Hustru Marie, født Jørgensen, gift 1924 med Anna Kirstine Brøndum. Dimitteret fra Johnstrup Statsseminarium 1918, Andenlærer i Vrinders 1921-22, Førstelærer i Glæsborg 1922-31, ansat som Førstelærer ved Vitten Skole siden 1931.

ELLEN LARSEN, Lærerinde, er født den 31. Oktober 1895 i Hjørring som Datter af Smedemester Martin Larsen og Hustru Anna, født Nielsen. Dimitteret fra Odense Seminarium 1919, Vikar ved Seminariet 1919, ansat som Lærerinde ved Vitten Skole siden 1919.

ANDERS GRØNBÆK, Førstelærer, er født den 15. November 1872 i Aulum som Søn af Gaardejer Kresten Grønbæk og Hustru Ane, født Mortensen, gift 1904 med Maren Christensen, Dimitteret fra Silkeborg 1900, Lærer ved Kolt Fri- og Fortsættelsesskole 1900-01, ansat som Førstelærer ved Hinnerup Skole siden 1903.

ANDERSINE PEDERSEN, Lærerinde, er født den 6. Maj 1872 i Aarslev som Datter af Husejer R. Pedersen og Hustru Sidsel Marie, født Petersen, Præliminæreksamen fra Hinnerup Realskole 1893, Privatlærerinde 1893-95, ansat som Lærerinde ved Hinnerup Skole siden 1895.

H. P. HANSEN,
Førstelærer.

E. LARSEN,
Lærerinde.

A. CHR. JUNCHER,
Førstelærer.

D. ASMUSSEN,
Lærerinde.

ANDERS CHRISTIAN JUNCHER, Førstelærer, er født den 12. December 1884 i Holbæk som Søn af Gaardejer Søren Juncher og Hustru Cathrine, født Andersen. Gift 1911 med Anna Marie Christensen. Dimitteret fra Ribe 1909, Førstelærer i Aastrup 1910-15, ansat som Førstelærer ved Over-Hadsten Skole siden 1915.

DAGMAR ASMUSSEN, Lærerinde, er født den 26. Februar 1894 i Stautrup som Datter af Lærer L. Asmussen og Hustru Marie, født Bruhn, Dimitteret fra Gjedved Seminarium 1915, Vikariater i Katstrup og Ormslev, ansat som Lærerinde ved Over-Hadsten Skole siden 1916.

PEDER BÆKGAARD, Førstelærer, er født den 17. Oktober 1887 i Skejby som Søn af Førstelærer J. M. P. Bækgaard og Hustru Mette Kirstine, født Larsen, gift 1931 med Marie Kristensen. Dimitteret fra Gjedved Seminarium 1909, Vikar ved Silkeborg Kommuneskole 1909-10, Lærer i Vejlbj 1910-14, Førstelærer i Vitten 1914-31, ansat som Førstelærer ved Haldum Skole siden 1931.

ASTRID KATHRINE PEDERSEN, Lærerinde, er født den 2. August 1894 i Jexen som Datter af Gaardejer J. J. Pedersen og Hustru Dorthea, født Frederiksen. Dimitteret fra Gjedved Seminarium 1915, ansat ved Handbjerg Pigeheim 1916-19, Hejls Efterskole 1919-20, Frederiksberg Kommuneskole 1920-22, Skejby Skole 1922-24, ansat som Lærerinde ved Haldum Skole siden 1924.

Hinnerup Realskole er oprettet i 1886 af en Kreds af Byens Borgere som en Art Friskole. Den første Bestyrer, hvis Navn var Petersen, har aabenbart syntes, at Forholdene var ham for smaa, for da Sommerferien efter det første Skoleaar var til Ende, var han ikke vendt tilbage, og Forældrekredsen maatte derfor se sig om efter en ny Bestyrer. Dennes Navn var Rybner Petersen, men allerede efter 1 Aars Forløb opsagde han Stillingen.

Realskolen blev nu i 1888 overdraget til Skolebestyrer Hans Nielsen, der opnaaede Eksamensret og i 1891 dimiterede det første Hold paa 4 Elever til Præliminærexamen. Af senere Bestyrere kan nævnes: D. Islev fra 1900 til 1907, cand. theol. Chr. Olsen fra 1907 til 1911, Frk. M. Marcussen fra 1911 til 1918, P. Sejersén Lomdahl fra 1918 til 1920, J. K. Møller fra 1920 til 1932 og siden da cand. theol. K. Vejlbj.

Skolen har 6 Klasser: 1 Forberedelsesklasse, 4 Mellemlklasser og 1 Realklasse. Elevantallet er 60 og Lærerpersonalet bestaar af Lærer R. J. M. Jensen, Frk. E. O. M. Millschou Christensen, Hr. P. O. Larsen, Hr. H. K. A. Eisener og Fru Ellen O. A. Vejlbj.

KARL VEJLBY, Skolebestyrer, er født den 15. Marts 1879 i Lemvig som Søn af Fiskeeksportør Petersén Vejlbj og Hustru Jensine, født Aachmann, gift 1923 med Ellen Sørensen. Student fra Roskilde Katedralskole 1915, cand. theol. 1923, ansat ved Aalborg ny Skole fra 1923-25, ved cand. theol. Jacobsens Skole fra 1925-32, siden da Skolebestyrer i Hinnerup.

Hinnerup Haandværkerforening og Industriforening er oprettet 1907. Den første Formand var Købmand og Mægler P. Andersen. Kasserer, Slagtermester A. Nielsen,

som har været Kasserer siden Starten, og blev udnævnt til Æresmedlem ved Foreningens 25-Aars Jubilæum. I 1908 oprettedes Teknisk Skole med særlig Bestyrelse: Formand er Bogholder Sørensen. Haandværkerforeningens Bestyrelse bestaar nu af: Bogholder S. R. Sørensen, Formand, Slagtermester A. Nielsen, Kasserer, Bagermester P. Pedersen, Bagermester J. Warnich Jensen, Maskinfabrikant N. Chr. Nielsen. Medlemsantallet er ca. 50.

S. R. SØRENSEN,
Bogholder.

SØREN RASMUS SØRENSEN, Bogholder, er født den 6. Marts 1873 i Hyllested som Søn af Smed L. J. Sørensen og Hustru Dorthea, født Skriver, gift 1918 med Karen Olsen, Formand for Hinnerup Haandværker- og Industriforening, Medlem af Bevillingsnævnet for Vitten-Haldum-Hadsten Kommune.

ANDERS NIELSEN, Slagtermester, er født den 26. August 1878 i Pedholt som Søn af Gaardejer P. Nielsen og Hustru Karen Marie, født Poulsen, gift 1903 med Ingeborg Kirstine Nielsen, Kasserer for Hinnerup Haandværker- og Industriforening siden 1907, Æresmedlem af samme siden 1932, Slagtermester i Hinnerup siden 1903.

PETER MARIUS PETERSEN, Bagermester, er født den 13. Februar 1872 i Randers som Søn af Værthusholder S. Petersen og Hustru Mariane, født Mogensen, gift 1898 med Augusta Hansen, Medlem af Bestyrelsen for Hinnerup Haandværker- og Industriforening siden 1921, Bagermester i Hinnerup siden 1907.

JENS WARNICH JENSEN, Bagermester, er født den 6. December 1904 i Hinnerup som Søn af Bagermester Th. Jensen og Hustru Mariane, født Thomasen. Gift 1928 med M. A. Henriksen, Medlem af Bestyrelsen for Hinnerup Haandværker- og Industriforening siden 1933, Bagermester i Hinnerup siden 1930.

NIELS CHRISTIAN NIELSEN, Maskinfabrikant, er født den 7. Oktober 1876 i Voldby ved Grenaa som Søn af Smedemester S. Chr. Nielsen og Hustru Mette Kathrine, født Nyhuus, gift 1900 med Karen Kirstine Ginge, Medlem af Bestyrelsen for Hinnerup Haandværker- og Industriforening. Medlem af Sogneraadet 1910-17 og 1921-25, Maskinfabrikant i Hinnerup siden 1904.

S. POULSEN,
Dyrlæge.

AA. HOLTEN SCHAUMBURG,
Dyrlæge.

H. KIRKHOLT,
Læge.

E. P. LARSEN,
Læge.

SØREN POULSEN, Dyrlæge, er født den 1. Juli 1877 i Pedholt som Søn af Gaardejer P. Nielsen og Hustru Marie, født Sørensen, gift 1907 med Marie Kirstine Printz, Præliminæreksamen 1900, Dyrlægeeksamen 1905, Dyrlæge i Hinnerup 1906 og kontrollerende Dyrlæge ved den kommunale Kødkontrol i Thrige, Ølsted siden 1921, og Hinnerup siden 1933.

AAGE HOLTEN SCHAUMBURG, Dyrlæge, er født den 23. Marts 1891 i Smidstrup som Søn af Proprietær E. Schaumburg og Hustru Margrethe, født Olesen, gift 1918 med Karen Aaberg, Præliminæreksamen fra Døckers Kursus 1908, Dyrlægeeksamen 1916, Reservedyrlæge ved Garderegimentet 1917-18, Dyrlæge i Frederikshavn 1918-21, Dyrlæge i Spørring 1921-32, i Hinnerup siden 1932.

HOLGER KIRKHOLT, Læge, er født den 14. April 1905 i Hedeskov som Søn af Gaardejer Rich. Jørgensen og Hustru Ane, født Christensen, gift 1933 med Karen Vinderslev, Student fra Aarhus Kathedraleskole 1926, cand. med. 1932, Amanuensis hos Sygehuslæge Høeg, Ørsted fra 1932-33, siden 1933 praktiserende Læge i Hinnerup.

EDVARD PETER LARSEN, Læge, er født den 5. April 1888 i Houlbjerg som Søn af Direktør Christian P. Larsen og Hustru Anna Kirstine, født Petersen Hald, gift 1914 med Carla Løw, Student fra Randers 1906, cand. med. 1912, Kandidat ved Randers Sygehus 1912-13, Amanuensis i Haslev 1913, Kandidat ved Aarhus Kommunehospital 1913-14, Kandidat ved Københavns Kommunehospital 1914, siden 1914 praktiserende Læge i Hinnerup, Formand for Aarhus og Omegns Lægeforening siden 1932.

JEAN RICHARD ROULUND, Stationsforstander, er født den 20. Juni 1868 i Odense som Søn af Ur-mager H. C. Roulund og Hustru Kathrine, født Stærnøse, gift 1897 med Helga Marie Christensen, ansat ved D. S. B. 1884, Assistent i Børkop 1887, Stationsforstander i Tavlov 1906, Stationsforstander i Hovedgaard 1921, Stationsforstander i Hinnerup siden 1925, Postexpeditor og kgl Vejer og Maaler.

Hinnerup Elektricitetsværk er oprettet af Fabrikant Chr. Berthelsen i 1908. Det var egentlig Planen at anlægge et Andelselektricitetsværk, men Tilslutningen var for lille, og derfor anlagde Chr. Berthelsen det for egen Regning med Byens Kaution for Anlægssummen. Der opsattes en 28 HK Dieselmotor fra B. & W. Der tegnedes straks 280 Lampesteder og 20 HK i Elektromotor, men inden Værket var færdigt, var der opsat 450 Lamper. Driften begyndte 1908. Der leveres årligt 70-80.000 KW til ca. 2500 Lampesteder og ca. 140 HK i Elektromotor. Værket blev i 1927 udvidet med en 75 HK Dieselmotor. Værket ledes af en Bestyrer, som for Tiden er Niels Søndergaard.

NIELS SØNDERGAARD, Elektricitetsværksbestyrer, er født den 14. Maj 1879 i Bedsted som Søn af Landmand Ole Søndergaard og Hustru Inger M., født Pedersen, gift 1908 med Marie Pedersen. Uddannet som Maskinarbejder 1904, samt hos P. la Cour paa Forsøgsmøllen i Askov, forestod Anlægget af Værket i Hinnerup og siden da knyttet til det som Bestyrer, Formand for Hinnerup Sygekasse fra 1912-24.

J. R. ROULUND,
Stationsforstander.

Andersen og Hustru Maren, født Olsen, gift 1899 med Marie Fredslund, Uddannet som Mejerist 1899-1912, Bestyrer af Vinkel-Rind Mejeri ved Rindsholt fra 1912-22, Bestyrer af Hinnerup Mejeri og Ostefabrik, siden 1922 Ejer af samme.

Hinnerup Mejeri og Ostefabrik er oprettet 1912 af de forenede Mejerier i Aarhus. I 1922 overtoges Mejeriet af hidtilværende Bestyrer A. L. Andersen, der har drevet den siden. Leverancer fra Haldum, Haar og Hovmarksgaarden, Gl. Hinnerup, desuden fra Søften og Grundfør. Ostefabrikationen omfatter udelukkende Klosterost, der afsættes over hele Landet.

N. SØNDERGAARD,
Elektricitetsværksbestyrer.

ANDERS L. ANDERSEN, Mejeriejer, er født den 18. Juli 1872 i Bredballe ved Vejle som Søn af Gaardejer H.

Andersen og Hustru Maren, født Olsen, gift 1899 med Marie Fredslund, Uddannet som Mejerist 1899-1912, Bestyrer af Vinkel-Rind Mejeri ved Rindsholt fra 1912-22, Bestyrer af Hinnerup Mejeri og Ostefabrik, siden 1922 Ejer af samme.

Vitten Brugsforening er oprettet 1887. Medlemsantallet er for Tiden ca. 140. Omsætningen er ca. 100,000 Kr. Foreningens første Formand var Søren Kristensen og den nuværende er Mejeribestyrer Christensen. I 1906 byggede Foreningen sin egen Ejendom.

ALFRED BENDTZEN, Uddeler, er født den 26. Juli 1895 i København som Søn af Pakmester H. Bendtzen og Hustru Jensine, født Mikkelsen, gift 1924 med V. Madsen, Uddannet som Mejerist, ansat som Uddeler ved Vitten Brugsforening siden 1924.

Haldum Brugsforening er oprettet 1928. Medlemsantallet er ca. 100, Omsætningen er ca. 95,000 Kr. Foreningens første Formand var Gaardejer J. Østergaard, og den nuværende er Mejerist Christensen.

E. SØRENSEN, Uddeler, er født den 11. Maj 1903 paa Skagen som Søn af Murer Chr. Sørensen og Hustru, gift 1926 med Mette Jessen, ansat som Uddeler ved Haldum Brugsforening siden 1928.

EYVIND THOMSEN, Politibetjent, er født den 23. Marts 1896 i Give som Søn af Boghandler L. Thomsen og Hustru, født Andersen, gift 1926 med Thora Jørgensen, Uddannet som Mejerist, Elev paa Dalum Landbrugs- og Mælkeriskole 1921-22, derefter 1 Aar som Bestyrer af Skolens Mejeri, ansat ved Københavns Politi 1924, siden 1930 Politibetjent i Politikreds Nr. 39, Hasle med flere Herreder, med Bopæl i Hinnerup, Belønnet med Garnegie Fondet 1929 og Andræs Legat 1930.

Hinnerup Mejeri og Ostefabrik.

VICTOR RASMUSSEN, Skovfoged, er født den 12. Juni 1878 i Lystrup som Søn af Skovløber P. Rasmussen og Hustru Ane Marie, født Jensen, gift 1916 med Helene Røgind Birnbaun, Uddannet som Skovfoged paa Boller og 1. Kronborg Skovdistrikt 1898, ansat som Skovfoged under Frijsenborg 1908, siden 1909 Skovfoged i Norringure, Medlem af Bestyrelsen af Hinnerup Foredragsforening, Formand for Jydsk Skovfogedforening fra 1912-30.

JØRGEN RASMUSSEN, Bankbestyrer, er født den 21. September 1902 i Odder som Søn af Husmand Emil Rasmussen og Hustru, gift 1930 med Karen Larsen, Assistent i Aarhus Privatbank, Hinnerup Afdeling 1922, ansat som Bankbestyrer af samme siden 1931.

HERDIS CHRISTENSEN, Distriktsjordemoder, er født den 13. Maj 1881 i Edslev som Datter af Vævmester M. Pedersen og Hustru Severine, født Sørensen, gift 1900 med Handelsrejsende C. M. Christensen, Jordemodereksamen 1909, praktiserende Jordemoder i Ringkøbing Amt i 9 Aar, ansat som Distriktsjordemoder i Hinnerup siden 1918.

Medlemmer af Vitten-Haldum-Hadsten Sogneraad er: Gaardejer J. Jacobsen, Arbejdsmand M. Petersen, Købmand P. Knudsen, Husmand J. A. Pedersen, Gaardejer J. Steffensen, Fabriksarbejder A. Petersen, Husmand A. R. Andersen, Gaardejer P. Petersen og Husmand P. Andersen.

A. L. ANDERSEN,
Mejeriejer.

E. THOMSEN,
Politibetjent.

J. RASMUSSEN,
Bankbestyrer.

H. CHRISTENSEN,
Distriktsjordemoder.

FOLDBY SOGN omgives af Søften, Haldum og Vitten Sogne, Viborg Amt, Gern Herred, samt Lading, Sabro og Faarup Sogne.

I Sognet findes Byerne: Foldby med Kirke, Skole, Forskole, Brugsforening, Norring med Skole, Andelsmejeri, Brugsforening, Tinning med Forskole, Tinninghede med Skole, Brugsforening, Mellemmris, Østerris og Nørreris, Emilsminde Skovfogedbolig.

Foldby Sogn har Tingsted i Hammel og hører under Friisenborg-Favrskov Birks Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 3. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 225 Lægd.

Foldby Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Nord. De oprindelige Mure er af Granitkvadre, et Par romanske Nordvinduer er bevarede. Taarnet, af Munkesten med indbl. Granitkvadre, er sentmiddelalderligt. Ved en Restaurering 1864 fik Taarnet Spir, og Vaabenhuset opførtes i Stedet for et ældre mod Syd, der nedreves. Kirken har senere indbyggede Hvælvinger. Taarn og Hvælvinger er restaureret 1898. Altertavlen er et Maleri fra 1858 af T. M. Jensen, i ny Ramme. Alterkalk fra Middelalderen, med Indskrift. Romansk Granitfont med Løvefigurer. Prædikestol i Renæssancestil, nystaffet i 1910. Himlen er 1737 skænket af Peder Pedersen og Hustru Maren Munck, hvis Navne og Bomærke ogsaa findes paa de øverste Stolestadegavle og paa Malmalterstagerne. Ifølge en nu forsvunden Indskrift skal Inventaret være renoveret 1648. Pulpitur med Orgel fra 1895.

Norringris Hovgaard laa tidligere mod Syd i Sognet ved den nordlige Udkant af Nørreris Skov, og solgtes 1647 tillige med Norring By og mere Gods af Fru Marie Below til Hr. Oluf Parsberg til Jernit, det senere Friisenborg, til hvilket Grevskab, Ejendommen delt i to Fæstegaarde, derefter hørte. Da Gaardene brændte 1842, blev de genopførte som en Ejendom, Ris Hovgaard, ca. 600 m. Nord for den gamle Plads ude paa Marken og senere solgt til Selvejendom. Det er denne Gaard, som Traditionen, der kan følges tilbage til det 16. Aarhundrede, lader være Niels Ebbesens Gaard, dog maaske med urette. Nordligst i Nørreris Skov, op til Skovhegnet, ligger Voldstedet, en i to rette Vinkler bøjet 3 m. høj Vold, der omslutter en jævn mod Nord aaben Plads af 9×12 m. Tværmaal. Uden om Volden gaar en 5 m. bred Grav. En Del af Voldstedet maa have strakt sig udenfor Skovhegnet mod Nord og være jævnet. I det 18. Aarhundrede laa her en Bondegård. Ved en Udgravning, som Grevinde Thyra Friis lod foretage, fremtraadte en Kampestens Grund af Længde 6,3 m. og Bredde 1,3 m., opmuret af store raa Kampesten, nu ses kun enkelte Kampesten i Voldens Inderside. Paa Voldstedet staar en gammel Eg, „Niels Ebbesens Eg“.

Foldby Skole er bygget 1880. Den er 2-klasset. Der er for Tiden ca. 40 Børn.

Tinning Skole er opført 1901. Den er 1-klasset om Vinteren og om Sommeren 2-klasset. Der er for Tiden ca. 20 Børn.

Norring Skole er oprettet 1840 som Hjælpeembede til Foldby, den er 3-klasset. Der er for Tiden ca. 42 Børn.

MARTIN POUL MADSEN, Førstelærer, er født den 28. Marts 1884 i Sahl som Søn af Gaardejer Kr. Madsen og Hustru Jacobine, født Thestrup, dimitteret fra Nørre-Nissum Seminarium 1908, Gymnastiklærereksamen fra Statens Gymnastikkursus 1912, ansat som Førstelærer i Foldby siden 1916, Revisor i Brugsforeningen, Formand for Forsamlingshuset, Kasserer for Foldby Transformatorforening, Organist ved Foldby Kirke.

M. P. MADSEN,
Førstelærer.

P. R. V. PEDERSEN,
Førstelærer.

R. J. PEDERSEN,
Lærerinde.

A. RASMUSSEN,
Lærerinde.

PETER RAVN VISBECH PEDERSEN, Førstelærer, er født den 24. Juni 1881 i Nykøbing Mors som Søn af Lærer J. Pedersen og Hustru Karen Marie, født Ravn, dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1905, ansat ved Aale og Kolt Efterskole 1905-07, Andenlærer i Rind 1907-10, Lærer ved Dalbyndre Højskole 1910-11, ansat som Førstelærer ved Timring Skole siden 1911.

JENS MADSEN FRAUSING, Førstelærer, er født den 19. Juli 1893 i Janderup som Søn af Smed J. N. Frausing og Hustru Nissine, født Samuel, gift 1922 med Mette Kirstine Bundgaard, dimitteret fra Ribe 1918, forskellige Vikariater, ansat som Førstelærer i Norring siden 1922.

RASMINE JOHANNE PEDERSEN, Lærerinde, er født den 1. December 1882 i Aarhus som Datter af Chr. Rasmussen og Hustru Nielsine, født Nielsen, gift 1907 med Murermester Chr. Pedersen, Præliminæksamen fra Hinnerup Realskole 1898, Lærerinde i Foldby 1898-1901, ansat som Lærerinde ved Tinning Forskole siden 1901, Medlem af Plejetilsynet for Søften-Foldby.

ANNA RASMUSSEN, Lærerinde, er født den 12. Februar 1900 i Hørning som Datter af Uddeler S. Rasmussen og Hustru Severine, født Nielsen, dimitteret fra Vejle 1929, ansat som Lærerinde ved Norring Skole siden 1931.

Foldby Brugsforening er oprettet 1887. Medlemsantallet er for Tiden ca. 160 Omsætningen 110.000 Kr. Foreningens første Formand var Lærer Theisen.

„Solkjær“ Brugsforening er oprettet 1916. Medlemsantallet er for Tiden ca. 50. Omsætningen er ca. 40.000 Kr. Foreningens første Formand var Gaardejer P. Chr. Nielsen, og nuværende er Gaardejer J. Chr. Jensen.

CARL VIGGO BUNDGAARD, Uddeler, er født den 10. Februar 1906 i Knudsgaard som Søn af Lærer A. Bundgaard og Hustru Henriette, født Damsgaard, gift 1932 med Ruth Gjerding. Ansat som Uddeler ved Foldby Brugsforening siden 1932.

SØREN ELMENHOFF, Uddeler er født den 12. Oktober 1906 i Terp som Søn af Smedemester M. Christensen og Hustru Mette, født Pedersen, gift 1931 med Kirstine Brøndum. Ansat som Uddeler ved Tinning Brugsforening siden 1931.

M. P. RASMUSSEN,
Sogneraadsformand.

S. ELMENHOFF,
Uddeler.

C. V. BUNDGAARD,
Uddeler.

J. P. JENSEN,
Skovfoged.

MOGENS PETER RASMUSSEN, Sogneraadsformand, er født den 15. December 1866 i Foldby som Søn af Gaardejer R. Mogensen og Hustru Mariane, født Pedersen, gift 1904 med Maren Jensen, Kasserer for Korsholm Mejeri, Bestyrelsesmedlem i Foldby Sogns Sparekasse, Medlem af Foldby Sogneraad 1901-1907, Medlem af Bestyrelsen for Hammel og Omegns Andelssvineslagteri 1907-1913, Sogneraadsformand for Søften-Foldby siden 1925.

JENS PETER JENSEN, Skovfoged, er født den 1. August 1871 i Hvorslev som Søn af Skovfoged J. M. Jensen og Hustru Marie født Christensen, gift 1915 med Mariane Pedersen, Uddannet paa Frijsenborg, Skovfogedeksamen 1896, ansat som Skovfoged i Sandby 1898—1906, paa Stensballe 1905—1912, siden 1914 ved Foldby Enemærke, Formand for Foldby Sogns Kreaturforsikring.

CONRAD JOHANNES KOEFOD JOHNSEN, Skovfoged, er født den 9. Februar 1879 i Thorsø som Søn af Lærer J. L. Johnsen og Hustru Ingeborg, født Koefod, gift 1908 med Karen Lundgaard, uddannet Skovfoged ved Frijsenborg 1898-1908, ansat som Skovfoged i Tinning siden 1908.

C. J. K. JOHNSEN,
Skovfoged.

VALDEMAR HANSEN, Gaardejer, er født den 26. Juli 1886 i Framlev som Søn af Gaardejer N. Hansen og Hustru Kristine, født Dam, gift 1913 med Kristine Braad. Formand for Korsholm Mejeri siden 1932, Medlem af Sogneraadet siden 1933.

V. HANSEN,
Gaardejer.

Medlemmer af Søften-Foldby Sogneraad er: Gaardejer Mogens P. Rasmussen, Formand, Husmand A. Olesen, Gaardejer N. Jensen, Husmand M. Sørensen, Gaardejer R. Overgaard, Husmand A. Andersen, Tømrer J. Pedersen, Gaardejer A. N. Englyst og Husmand P. Back.

LADING SOGN omgives af Sabro og Foldby Sogne, Gern Herred, og Framlev Herred.

I Sognet findes Byerne: Lading med Kirke, Præstegaard, Skole, Andelsmejeri, Brugsforening. Fajstrup med Skovfogedbolig. Skjoldlev med Skole. Hummelure, Skjoldlev Hede, Lading Hede med Skole, Brugsforening, og Hovedgaarde, Lyngballegaard, samt en Samling af Gaarde og Huse.

Lading Sogn har Tingsted i Hammel og hører under Friisenborg-Favrskov Birks Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægkreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskredse, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 3. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 224 Lægd.

Lading Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel, Korbuen, Norddøren, en Tympanon over Syddøren og et Vindue er bevarede. I den senere Middelalder tilføjedes et Taarn af Granitkvadre og Mursten, som senere nedbrødes i Højde med Skibets Tag. Ved en Restaurering 1861-62 tilføjedes mod Vest et nyt Taarn med firsidet Spir, Vaabenhuset opførtes, og Koret ombyggedes, med røde Mursten, og fik Hvælving. Skibet har Bjælkeloft. Altertavle i Renæssancestil fra Tiden ca. 1600, med Baldakingesims over tre moderne Malerier. Romansk

H. K. RASMUSSEN,
Sognepræst.

Granitfont. Prædikestol i Senrenæssancestil, ca. 1630. I Skibets Vestende et Pulpitur med Orgel, fra 1898. Paa Kirkegaarden et Ligkapel, opført 1924, efter Tegning af Arkitekt Wier, Aarhus.

HARALD KRISTIAN RASMUSSEN, Sognepræst, er født den 24. December 1896 i Majbølle som Søn af Møller J. M. Rasmussen og Hustru, gift 1931 med Kirsten Cecilie Bang, Student fra Odense 1915, cand. theol. 1921, Kaldet til Sognepræst i Lading 1924, Sekretær i Horsens K. F. U. M. 1922-24.

Lyngeballegaard ejedes af Aarhus Kapitel, men Kronen mageskiftede den 1584 til Hans Rostrup til Sjelleskovgaard. Den var en af de Gaarde, hvoraf Mogens Friis 1672 oprettede Grevskabet Friisenborg, med hvilket den fulgte til dettes Nedlæggelse. Stuehuset af Grundmur med høj gennemgaaende Frontespice er opført efter en Brand 1846, efter Indskriften paa en Signalklokke paa Huset var den forrige Bygning opført 1778, efter at den ældre var ødelagt af Lynild.

Lading Skole er opført 1888, den er 4-klasset. Børneantallet er for Tiden ca. 60. Ved Skolen er ansat Førstelærer A. Chr. Jensen.

Lading nordre Skole er opført 1877, den er 2-klasset. Der er for Tiden ca. 44 Born. Tidligere gik Halvdelen af Børnene til Skjoldelev og Resten til Lading.

Skjoldelev Byskole er opført 1900, men den tidligere var opført i 1818. Børneantallet er for Tiden ca. 50. Ved Skolen er ansat en Enelærer.

A. CHR. JENSEN,
Førstelærer.

CHR. BALLE,
Lærer.

M. KAJHØJ,
Lærerinde.

J. VRANG,
Lærer.

ANDERS CHRISTIAN JENSEN, Førstelærer, er født den 20. Februar 1866 i Ødum som Søn af Tømrermester J. Chr. Andersen og Hustru Gertrud, født Nielsen Bache, gift 1895 med Martine Mortensen. Dimitteret fra Københavns Seminarium 1886, Lærer ved Timring Privatskole 1886-1888, Militærtjeneste 1888-90, Vikar i Lading 1890-91, siden da ansat som Førstelærer ved Lading Byskole.

CHRISTEN BALLE, Lærer, er født den 21. Februar 1899 i Sorring som Søn af Lærer C. Balle og Hustru Maren, født Østergaard, gift 1923 med Ingeborg Jensen. Dimitteret fra Rannum Seminarium 1920, Vikar forskellige Steder 1920-23, Andenlærer i Aalstrup 1923-24, ansat som Enelærer ved Lading nordre Skole siden 1924.

METTE KAJHØJ, Lærerinde, er født, den 29. Marts 1900 i Lisbjerg som Datter af Gaardejer R. Kajhøj og Hustru Ane, født Nielsen. Dimitteret fra Th. Langs Seminarium 1921, Lærerinde i Røgind 1921-23, Gjessing Forskole 1923-26, ansat som Forskolelærerinde ved Lading Byskole siden 1926.

JAKOB VRANG, Lærer, er født den 11. Juli 1900 i Bjerndrup som Søn af Købmand J. P. Vrang og Hustru Mette Marie, født Jessen, gift 1924 med Nanna Glad. Dimitteret fra Haderslev 1923, Vikar i Aarhus 1923-26, ansat som Lærer ved Skjoldelev Skole siden 1926, Kirkesanger ved Lading Kirke.

Skjoldelev Brugsforening er oprettet 1886. Medlemsantallet er for Tiden ca. 60. Omsætningen er ca. 50.000 Kr. Foreningens første Formand var Gaardejer, R. P. Jørgensen, og den nuværende er Husmand Kresten Kristensen.

„Marcusminde“ Brugsforening er oprettet 1915. Medlemsantallet er for Tiden ca. 70. Omsætningen 46.000 Kr. Foreningens første Formand var Gaardejer Christen Nielsen, og nuværende er Gaardejer Osvald Møller.

ADOLF CHRISTIAN NIELSEN, Uddeler, er født den 8. September 1892 i Højbjerg som Søn af Anders Nielsen og Hustru Signe, født Nielsen, gift 1920 med Mette Mathilde Brønnum, ansat som Uddeler ved „Marcusminde“ Brugsforening siden 1919, Brandfoged for Lading Sogn 3. Distrikt.

MARIUS JENSEN, Uddeler, er født den 27. April 1890 i Skjoldelev som Søn af Uddeler E. Jensen og Hustru Marie, født Jacobsen. Paa Uddelerskolen 1912, ansat som Uddeler ved Skjoldelev Brugsforening siden 1923.

HANS EMANUEL, Skovfoged, er født den 11. Marts 1879 i Træden som Søn af Gaardejer B. Emanuelsen og Hustru Else Magrethe, født Rasmussen, gift 1909 med Petrea Mary Petersen Horn, uddannet paa Boller og Vemmetofte Kloster, Skovfogedeksamen 1906, ansat paa Boller 1906-07, paa Reguleringsarbejde hos Skovtaxator Mourier, Næstved, Aspirant paa Friisenborg 1907-08, kst. Skovfoged i Sønderskoven 1908, Skovfoged ved Fajstrup Skovdistrikt siden 1909.

VILHELM GEORG JENSEN, Sogneraadformand, Købmand, er født den 31. Maj 1886 i København som Søn af Betjent ved Landbohøjskolen R. Jensen og Hustru Magrethe, født Nielsen, gift 1913 med Dagmar Kirstine Sørensen, Sogneraadformand for Lading Sogneraad siden 1925.

V. G. JENSEN,
Sogneraadformand.

M. JENSEN,
Uddeler.

H. EMANUEL,
[Skovfoged.

Medlemmer af Lading Sogneraad er: Købmand Villh. Jensen, Formand, Arbejdsmand N. Poulsen, Husmand H. Jensen, Gaardejer J. Jensen Pedersen, Gaardejer N. Rasmussen, Gaardejer J. Jensen og Gaardejer K. Grugaard.

SABRO-FAARUP KOMMUNE bestaar af Sabro Sogn og Faarup Sogn.
Sabro Sogn omgives af Faarup, Foldby og Lading Sogne, samt Framlev Herred.
Faarup Sogn omgives af Sabro og Foldby Sogne, Vester-Lishjerg Herred, Hasle Herred og Framlev Herred.

I Sabro Sogn findes Byen Sabro med Kirke, Skole, Forskole, Fattiggaard, Brugsforening, Kro, og en Samling af Gaarde og Huse, samt Hovedgaarden Ristrup.

I Faarup Sogn findes Byerne: Faarup med Kirke, Præstegaard, Skole og Forskole, Kvotrup, Mundelstrup, Andelsmejeri, Brugsforening, Mundelstrup Stationsby med Kro, Jernbanestation samt en Del Gaarde og Huse.

Sabro Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskredse, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds, 4. Udskrivningskreds, 292 Lægd.

Faarup Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet, samt 4. Udskrivningskreds, 293 Lægd.

Sabro Kirke bestaar af Kor og Skib samt Taarn mod Vest. Kor og Skib er fra romansk Tid af Fraadsten, Kalksten og Al paa Skraakantsokkel. I Renæssancetiden tilføjedes det lille Taarn af røde Mursten med Pyramidetag, Underrummet tjener som Forhal, i Nutiden er tilføjet et Trappetaarn. Skibet har fladt Bjælkeloft, Koret en senere indbygget Hvælving. Altertavle i Senrenæssancestil, skænket 1621 af Hans Skram og Fru Anne Parsberg iflg. Indskrift og Vaaben, som er fremdragne ved en Farvestandsættelse 1925, Midtbilledet er fra det 19de Aarhundrede. Malmalterstager fra 1588 med Laurids Rostrup og Hustrus Navnetræk og Vaaben (Danske Atlas fortæller, at de kejserlige Tropper 1628 brugte Kirken som Kornmagasin og stillede Rostrups Lig, som var begravet i Kirken, op ad Væggen og skød til Maals efter det, og at der i et helt Aar ikke holdtes Gudstjeneste i Kirken). Romansk Granitfont med Lovfigurer og et Løvværk. Prædikestol i Barokstil fra 1653, restaureret 1925. Epitafium over Præsten Niels Poulsen, død 1664, og Hustru.

Faarup Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt moderne Vesttaarn. De gamle Mure er af raa og huggen Granit paa Skraakantsokkel. Begge Døre og flere Vinduer ses. I den senere Middelalder forlængedes Skibet mod Vest, og hele Kirkens Indre fik Hvælvinger. I 1880 nedbrødes et Vaabenhus mod Syd og et Taarn mod Vest, og et nyt Taarn af smaa røde Mursten med Spir opførtes, Underrummet er Forhal. Altertavlen har et Maleri. Malmalterstager fra 1501. Granitfont. Prædikestol i senere Renæssancestil. Orgel fra 1899. Ved Kirkerne er ansat en Sognepræst, som for Tiden er P. J. Th. Asschenfeldt-Hansen.

POUL JULIUS THORVALD ASSCHENFELDT-HANSEN, Sognepræst, er født den 27. Januar 1885 i Sæby som Søn af Sognepræst C. C. J. Asschenfeldt-Hansen og Hustru Emilie Kristine, født Sørensen, gift 1918 med Margrethe Hovaldt, Student fra Nykøbing-Falsters Kathedralskole 1903, cand. theol. 1909, Vikar paa Nørre-Nisum Seminarium 1919, Lærer ved F. M. Jørgensens Skoler 1910-13, Sognepræst til Hø-Oxby 1913-20, til Lovns-Alstrup 1920-31, ansat som Sognepræst for Faarup-Sabro siden 1931.

P. J. T. A. HANSEN,
Sognepræst.

Hovedgaarden Ristrup. I Aaret 1400 vidnede Hr. Thord paa Sabro Herredsting, at Hr. Jens Pig undte Ebbe Skotte Ristrup paa 52 Aar, og at hverken han eller Hr. Jens Nielsen Pigs andre Arvinger havde Ret dertil.

I 1908 blev den solgt til Ingeniør G. A. Hagemann, som i 1916 solgte den til J. U. Switzer, Hovedbygningen, der er en Midtfløj og to Sidefløje i et Stokværk, er opført af Grundmur og Egebindingsværk og ombygget og restaureret 1879. Der er bevaret Paneler fra det 18. Aarhundrede. Udbygningerne brændte i 1923.

Faarup Skole er oprettet 1877, og Forskolen 1900, den er 4-klasset. Ved Skolen er ansat en Førstelærer, som for Tiden er A. Korsbæk.

A. KORSBÆK,
Førstelærer.

M. KORSBÆK,
Organist.

K. JENSEN,
Lærerinde.

R. F. RASMUSSEN,
Kroejer.

ALFRED KORSBÆK, Førstelærer, er født den 6. Maj 1887 i Brønderslev som Søn af Husmand Chr. Larsen Korsbæk og Hustru Inge Christiane, født Lykkegaard, gift 1914 med Marie Krause Kjær. Dimitteret fra Skaarup Statsseminarium 1912, Andenlærer i Egaa 1913-15, ansat som Førstelærer i Faarup siden 1915, Bestyrelsesmedlem af Kirkeligt Samfund, Aarhus Amtskreds, Medlem af Menighedsraadet, Kirkesanger ved Faarup Kirke.

KIRSTINE JENSEN, Lærerinde, er født den 26. Februar 1884 i Foldby Sogn, dimitteret fra Vejle 1908, ansat som Lærerinde ved Sabro Skole siden 1908.

POULINE OLESEN, Lærerinde, er født den 14. Juni 1889 i Sabro som Datter af Sognefoged L. Olesen og Hustru Thea, født Poulsen, dimitteret fra Varde 1910, ansat i Herskindhede 1910-11. Ansat som Lærerinde ved Faarup Forskole siden 1911.

Sabro Kro er en gammel kgl. privilegeret Kro under Navnet „Urbjerg Kro“. Kroen paa den nuværende Plads er opført ca. 1854. Kroen blev nedstemt i 1920 og var i 10 Aar Afholdsrestaurations, men i 1931 oprettedes Bevillingen igen. Kroen har gennemgaaet en fuldstændig Restaurering ligesom der er anlagt en 3 Td. Land stor Park. Beliggenheden er 14 km. fra Aarhus ved Krydset Aarhus-Viborg-Skanderborg-Randers Landeveje. Kroens Ejer er for Tiden R. F. Rasmussen.

Sabro Kro.

REGNER FRODE RASMUSSEN, Kroejer, er født den 8. December 1885 i Silkeborg som Søn af Sadelmagermester P. Rasmussen og Hustru Nielsine, født Nielsen, gift 1908 med Thora Kirstine Poulsen, Møbelfabrikant i Hamburg i 10 Aar, i Münster i Westphalen, Restauratør i Aarhus 1925, Ejer af Sabro Kro siden 1929.

Mundelstrup Kro er opført 1865 ved Banens Anlæggelse. Kroens Ejer er S. Lassen, som har været Kroejer siden 1928.

Sabro Fattiggaard er opført 1883 af Sabro-Faarup-Borum-Lyngby Kommuner. Der hører 30 Td. Land til Gaarden. Der er Plads til 24, og for Tiden er der ca. 16 Alumner. Gaarden kaldes „Sabro Klostergaard“. Fattiggaarden bestyres af en Bestyrer, som for Tiden er M. Chr. Fredslund.

MICHAEL CHRISTIAN FREDSLUND, Bestyrer, er født den 31. December 1883 i Aarhus som Søn af Skibsfører A. P. Fredslund og Hustru Anna Kirstine, født Nielsen, gift 1922 med Inger Jensen, ansat som Bestyrer af Sabro Fattiggaard siden 1927.

Sabro Brugsforening er oprettet 1889, Omsætningen var det første Aar 10,000 Kr. nu 60,000 Kr. Foreningens Formand er Gaardejer Niels Nielsen.

NIELS LUND, Uddeler, er født den 18. Marts 1897 i Faustrup som Søn af Gaardejer A. Lund og Hustru Marie, født Sandholdt, gift 1919 med Marie Rod, ansat som Uddeler ved Sabro Brugsforening siden 1928.

Mundelstrup og Omegns Brugsforening er oprettet 1888. Foreningens første Formand var Distriktsforstander Mads Larsen. Medlemsantallet er ca. 90. Omsætningen ca. 80,000 Kr.

M. MADSEN,
Distriktsjordemoder.

LAURITS CHRISTENSEN, Uddeler, er født den 16. Februar 1892 i Nørre-Felding som Søn af Fattiggaardsbestyrer S. Christensen og Hustru Anc Kathrine, født Petersen, gift 1917 med H. Kirstine Knudsen, ansat som Uddeler ved Mundelstrup og Omegns Brugsforening siden 1925.

MAGRETHE MADSEN, Distriktsjordemoder, er født den 27. Januar 1898 i Odense som Datter af Rasmus Madsen og Hustru Kirstine, født Jensen, Uddannet Sygeplejerske i Ringkøbing Amt 1921, Jordmodereksamen 1925, ansat som Reservejordemoder paa den jyske Fødselsstiftelse 1927-1928, paa Rigshospitalet 1928-1929, siden 1929 Distriktsjordemoder i Mundelstrup Distrikt.

Medlemmer af Sabro-Faarup Sogneraad er: Gaardejer P. Pedersen, Formand, Arbejdsmand P. Fuhlendorff, Gaardejer N. Nielsen, Husmand R. Jensen, Købmand J. Leth Jørgensen, Husmand J. P. H. Vinther og Husmand S. Mikkelsen.

VESTER-LISBJERG HERRED

Vester-Lisbjerg Herred grænser mod Syd til Hasle Herred, mod Vest til Sabro Herred og mod Nord og Øst til Randers Amt.

Herredets samlede Areal udgør 7823 ha og Indbyggerantallet var i 1921 ca. 4200.

I Herredet ligger følgende Sogne: Grundfør-Spørring, Søften, Trige-Olsted, Lisbjerg, Elsted og Elev.

GRUNDFØR-SPØRRING Kommune bestaar af Grundfør Sogn og Spørring Sogn. Grundfør Sogn omgives af Spørring, Trige og Søften Sogne, samt Sabro Herred, og Randers Amt.

Spørring Sogn omgives af Grundfør og Trige Sogne samt Randers Amt.

I Grundfør Sogn findes Byerne: Grundfør med Kirke, Præstegaard, Skole, Fatluggaard, Andelsmejeri, Brugsforening, Hinnerup, samt Hovedgaarden Haraldslund.

I Spørring Sogn findes Byen: Spørring Kirke, Skole, teknisk Skole, Andelsmejeri samt en Del Gaarde og Huse.

Grundfør Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Læggekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 264 Lægd.

Spørring Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 269 Lægd.

Grundfør Kirke, tidligere indviet til Skt. Hans, er en romansk Bygning af Fraadsten og Granitkvadre, bestaaende af Kor, Skib og Underdelen af et oprindeligt Vesttaarn. Fraadstenen er særlig brugt i Koret, hvis Mure har Rundbuefrise under Gimsen, Granitkvadre i Vestpartiet. Hele Bygningen har Skraakantsokkel, begge oprindelige Døre og flere Vinduer er bevarede, ligesom Korbuen. Taarnrummet, der nu er Forhal, har ind til Skibet en nu tilmuret Rundbue af Granit. Skibet har fladt Loft, Koret en i seneste Middelalder indbygget Hvælving. Et lille Klokkespир af Egebindingsværk er opført 1854 over Vestgavlen. Altertavle i Barokstil fra 1725, med et 1894 indsat Maleri. Romansk Granitfont med Dobbeltløver. Udskaaeren Prædikestol fra 1636 som i Lyngaa Kirke. De øverste Stolestadegavle er smykkede med store Apostelfigurer, karakterfulde Snitværker fra Christian den IV's Tid. Paa Kortrinnet af Træ staar: Begravelse bekostet af Sognepræst Villads Olufsen.

Spørring Kirke, indviet til vor Frue, er en romansk Granitkvadrebygning, bestaaende af Apsis, Kor og Skib, alle tre Dele med Skraakantsokkel. Den søjlesmykkede Sydportal og et Apsisvindue er romanske. Skibets Vestende er senere ommuret med Mursten og har fladt Bjælkeloft, medens Kirkerummet ellers er sentgotisk overhvælvet. Det sentmiddelalderlige Vaabenhus foran Syddøren er af Munkesten, med Trappegavl, i dets Vestmur sidder en romansk Granitgravsten med to Processionskors. Kirken, der er meget forskudt mod Nord, er senere blevet styrket ved Jernankre og Stræbepiller. Sentkatolsk Altertavle med udskaarne Figurer, i Midtskabet Marie Himmelkroning, i Fløjene Apostle og Helgeninder fra Tiden henimod 1500, haardt restaureret. Messingtager fra 1655 med Jens Madsens og Illustrus Navne. Romansk Granitfont. Prædikestol fra Tiden ca. 1700, restaureret 1918.

Grundfør Skole er bygget 1908. Den er 4-klasset. Der er for Tiden ca. 90 Børn.

Spørring Skole er bygget 1928. Den er 3-klasset. Der er for Tiden ca. 65 Børn.

E. THISTED,
Førstelærer.

M. KRISTENSEN,
Lærer.

CHR. MØLLER,
Forpagter.

H. CHR. SØRENSEN,
Uddeler.

E. THISTED, Førstelærer, er født den 12. Juli 1890, dimitteret fra Gjedved Seminarium 1913, ansat som Førstelærer ved Spørring Skole siden 1919.

MARTIN KRISTENSEN, Lærer, er født den 8. Juni 1893, dimitteret fra Gjedved Seminarium 1921, ansat som Lærer ved Grundfør Skole siden 1923.

CHRISTIAN MØLLER, Forpagter, er født den 10. Juni 1890 som Søn af Forpagter P. J. Møller og Hustru Maren, født Pedersen, gift 1915 med Karen Marie Jensen, Medlem af Sogneraadet 1925-33, Forpagter af Grundfør Fattiggaard siden 1928.

HANS CHRISTIAN SØRENSEN, Uddeler, er født den 4. September 1880 som Søn af Søren Sørensen og Hustru Maren, født Hansen, gift 1905 med F. Nielsen, ansat som Uddeler ved Grundfør Brugsforening siden 1919.

SØREN LAURSEN, Sogneraadformand, er født den 20. Maj 1869 som Søn af Gaardejer L. Sørensen og Hustru Maren, født Jensen, gift 1891 med Jensine Jacobsen. Medlem af Sogneraadet siden 1909, Formand for Sogneraadet siden 1909, Vurderingsmand til Ejendomsskyld.

Medlemmer af Grundfør-Spørring Kommunes Sogneraad er: Sogneraadformand Søren Laursen, Gaardejer Jens Christensen, Grundfør, Gaardejer Jens Sørensen, Spørring, Forpagter Helkjær Jensen, Grundfør, Læge Anton Nielsen, Spørring, Statshusmand N. Andersen, Grundfør, Gaardejer A. Chr. Andersen, Spørring, Gaardejer Lars Møllerup, Hinnerup, Skomager J. Jensen, Spørring.

SØFTEN SOGN omgives af Sabro Herred, Hasle Herred, Ølsted, Trige og Grundfør Sogne.

I Sognet findes Byen: Søften med Kirke og Præstegaard, 2 Skoler, Fattiggaard, Andelsmejeri, Brugsforening samt en Del Gaarde og Huse.

Søften Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 268. Lægd.

Søften Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af Fraadsten. Tilbygningerne er sentmiddelalderlige af Munkesten med Blindingsgavle, af hvilke Taarnet har mistet sine Trappekamme. I det indre er indbygget sentgotiske Hvælvinger. Kirken er restaureret 1898. Ny Altertavle med et Maleri. Beretelseskalk af Sølv fra 1720, i hvilken 15 Mønter fra Chr. IV's Tid er indsatte. Romansk Granitfont. Prædikestol i Ungrenæssancestil fra Frederik den II's Tid, Epitafium med Portrætmaleri i barok Snitværksramme, som har bevaret sin oprindelige Staffering, opsat 1663 af Præsten Clemmen Nielsen Aarhus, død 1686, med Hustru og Datter. I Aarhus Museum opbevares en Ligbaare fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Ved Kirken er ansat en Sognepræst, som for Tiden er: Pastor L. A. Stokholm.

L. A. STOKHOLM,
Sognepræst.

LAURITS ANDREAS STOKHOLM, Sognepræst, er født den 24. September 1894 i Lemvig som Søn af Tandlæge P. Stokholm og Hustru Kirstine, født Abildgaard, gift 1923 med Edith Jørgensen, Student fra Odense 1913, cand. theol. 1920, Residerende Kapellan ved „Vor Frelsers Kirke“ i Vejle 1921-24, ansat som Sognepræst for Søften-Foldby siden 1924.

Søften Skole er opført 1903. Skolen er 4-klasset, og der er for Tiden ca. 87 Børn. Ved Skolen er ansat en Førstelærer.

Søften Forskole er oprettet 1873. Fra 1873 til 1895 var den Pigeskole, og fra 1895 Fællesskole, fra 1931 omdannet til Forskole. Skolen er 2-klasset, og der er for Tiden ca. 44 Børn. Ved Skolen er ansat en Forskolelærerinde.

OLGA FRIIS,
Lærerinde.

EJNAR OUTZE, Førstelærer, Lærereksamen fra Jonstrup 1915, Vikar i Roskilde og Saxild, Andenlærer i Dyngby 1916-20, ansat som Førstelærer ved Søften Skole siden 1920, Medlem af Menighedsraadet.

OLGA FRIIS, Lærerinde, er født den 1. December 1907 i Beder-Malling Kommune som Datter af Thomas Friis og Hustru Maren, født Rasmussen, dimitteret fra Vejle 1928, ansat som Forskolelærerinde ved Søften Forskole siden 1931.

Søften Brugsforening er oprettet 1886, Formanden er Forpagter Søren Gaml. Medlemsantallet er 138, og Omsætningen ca. 109,000 Kr.

MARIUS PEDERSEN, Uddeler, er født den 20. Juli 1886 som Søn af Snedker P. Pedersen og Hustru Jensine, født Jensen, gift 1917 med Marie Sørensen, ansat som Uddeler ved Søften Brugsforening siden 1917.

Medlemmer af Søften-Foldby Sogneraad er: Gaardejer Mogens P. Rasmussen, Formand, Husmand A. Olesen, Gaardejer N. Jensen, Husmand M. Sørensen, Gaardejer R. Overgaard, Husmand A. Andersen, Tømrer J. Petersen, Gaardejer A. N. Englyst og Husmand P. Back.

TRIGE-ØLSTED KOMMUNE bestaar af Trige Sogn og Ølsted Sogn. Trige Sogn omgives af Ølsted, Søften, Grundfør og Spørring Sogne, Randers Amt, Elev og Lisbjerg Sogne.

Ølsted Sogn omgives af Trige og Lisbjerg Sogne, Hasle Herred og Søften Sogn.

I Trige Sogn findes Byerne: Trige med Kirke, Præstegaard, Skole, Fattiggaard, Brugsforening, Pannerup, Hæst, Bærmose og Trige Skov-Huse samt en Samling af Gaarde og Huse.

I Ølsted Sogn findes Byen: Ølsted med Kirke, Skole, Brugsforening samt Ølsted Knolde Huse.

Trige Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskredse, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 266 Lægd.

Ølsted Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 270 Lægd.

Trige Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt Taarn mod Vest. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Profilsokkel. Begge Døre er bevarede. Et Vesttaarn af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant er senere nedbrudt i Højde med Skibet. 1876 nedbrødes et Vaabenhus mod Syd og samtidig opførtes mod Vest et Taarn af røde Mursten med firkantet Spir og Bjælkeloft, Østgavlen ombyggedes med Mursten og Gesimser af samme Materiale opsattes. Skibet har Bjælkeloft, Koret

en sentgotisk Hvalving. I Stedet for en nygotisk Alteropsats genopstilledes 1923 den gamle Altertavle i Højrenæssancestil, et smukt Snedkerarbejde af Mikkel van Grønningen fra Tiden 1602-13, da Karl Bryske var Lensmand paa Aarhusgaard, og med Malerier og Farver fra Begyndelsen af det 19. Aarhundrede. Romansk Granitfont med Mandehoveder og Løvefigurer. Prædikestol i Barokstil fra 1651, restaureret 1924 med de oprindelige Malerier og Indskrifter.

Ølsted Kirke bestaar af romansk Kor og Skib samt moderne Vesttaarn. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Et Par Vinduer, Korbuen og begge Døre er bevarede. 1891 nedbrødes et Vaabenhus af Bindingsværk mod Syd samt et lille Taarn mod Vest, og det nuværende Murstenstaarn i romanske Stilformer tilføjedes. Taarnets Underrum tjener som Forhal. Kirkens Indre har fladt Loft, Altertavle fra 1727, stærkt fornyet, med et nyere Maleri. Granitfont. Prædikestol fra 1875. I Taarnrummet Mindetavle over Krigsraad Niels Langballe, Maler og Vejer i Aarhus, død 1752.

TH. S. H. JENSEN,
Skovfoged.

HANS CHR. SIRSTED, Sognepræst, er født den 15. Februar 1893 i Herning som Søn af Herredsfoged Chr. Sirsted og Hustru, født Lillienkjold, gift 1922 med Ingrid Gjerløff, cand. theol., ansat som Sognepræst i Trige.

Ølsted Kommuneskole er 2-klasset. Der er for Tiden 26 Børn.

ASGER LUND, Lærer, er født den 21. Februar 1905 i Søby som Søn af Lærer K. E. Lund og Hustru Marie, født Jensen, gift 1931 med Marie Rasmussen, dimitteret fra Jellinge 1926, Andenlærer i Haverslev 1929-32, ansat som Enelærer ved Ølsted Skole siden 1932.

ALFRED PLAUBORG, Lærer, er født den 16. Januar 1896, dimitteret fra Gedvad Seminarium 1918, ansat som Lærer ved Trige Skole siden 1921.

THOMAS SECHER HANS JENSEN, Skovfoged, er født den 16. Januar 1883 i Trige Skov som Søn af Skovfoged N. P. A. Jensen og Hustru Anna, født Rasmussen, gift 1909 med Marie Jensen, Skovfogeduddannet 1897, ansat i Kjærbygaard 1909, Medlem af Sogneraadet 1933, Formand i Jagtforeningen for Trige-Ølsted.

Medlemmer af Trige-Ølsted Sogneraad er: Gaardejer R. N. Rasmussen, Formand, Gaardejer R. P. Jørgensen, Gaardejer A. Overgaard, Lærer A. Jernby, Boelsmand N. P. Jensen, Gaardejer J. M. Jensen, Vært M. Jensen, Gaardejer T. Jensen og Boelsmand H. Hansen.

LISBJERG SOGN omgives af Hasle Herred, Kasted, Skejby, Vejlbjby Sogne samt Elev, Trige og Ølsted Sogne.

I Sognet findes Byerne: Lishjerg med Kirke og Skole, Forsørgelseshjem, Andelsmejeri, Brugsforening, Terp med Skole samt en Del Gaarde og Huse.

Lishjerg Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtsstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lishjerg med flere Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 4. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 271 Lægd.

Lishjerg Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt yngre Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De romanske Mure er af Fraadsten, Limsten og raa

Granit. Begge Døre og flere Vinduer er bevarede. De sentmiddelalderlige Tilbygninger har Munkestensmure, det anseelige Vaabehus en rig Blindingsgavl, det i senere Tider ændrede Taarn nyt Pyramidetag. Kirkens indre er sentgotisk hvælvet, over Hvælvingerne findes Rester af romanske Kalkmalerier. Ny Altertavle med et Maleri af J. Roed, i det gamle 1899 nedbrudte Alter fandtes et Rum med en Relikviærskæ, indeholdende en Knokkel. Malmalterstagerne er skænkede 1705 af Delefogden Peder Jensen Bunde. Romansk Granitfont, Mærkeligt støbt Malmdøbefad med Aarstallet 1594 og dog med Indskrift og Vaaben, der henviser til Hr. Claus Bille til Lyngsgaard. Ny Prædikestol.

Lisbjerg Forsørgelseshjem er oprettet 1881. Det har 20 Td. Land. Der findes 2 Afdelinger, en for aldersrentenydende, en for Fattigunderstøttede. Der er Plads til ca. 20. Forsørgerhjemmet ledes af Forpagter Chr. Sørensen.

CHR. SØRENSEN,
Forpagter.

CHR. SØRENSEN, Forpagter, er født den 20. Marts 1888 som Søn af Husmand A. Sørensen og Hustru, gift 1913 med Inger Marie Kjeldsen, Medlem af Sogneraadet fra 1921-29, Forpagter af Lisbjerg Forsørgelseshjem siden 1927.

R. RASMUSSEN,
Skovfoged.

HELGE VALDEMAR RAHBEK, Førstelærer, er født den

6. Marts 1898, dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1919, ansat som Førstelærer ved Lisbjerg Skole siden 1926.

RASMUS RASMUSSEN, Skovfoged, er født den 1. September 1872 i Trige Skov som Søn af Skovfoged J. Rasmussen og Hustru Sophie, født Jensen, gift 1897, Skovfoged i Trige Skov 1889-1931, Ejer af Lisbjerg og Trige Skove i 9 Aar og af Helbredshensyn afstaaet Skovene og bosat sig i Lisbjerg.

Medlemmer af Hasle-Skejby-Lisbjerg Sogneraad er: Boelsmand P. Knudsen Sørensen, Formand, Gaardejer N. Nielsen, Gaardejer S. R. Holm, Konsulent A. Chr. Christensen, Handelsgartner P. R. Loft, Incassator J. P. Olsen, Arbejdsmand S. M. Johansen, Tømrmester S. P. Jensen og Malermester A. Petersen.

ELSTED SOGN omgives af Elev Sogn og Randers Amt. I Sognet findes Byerne: Elsted med Kirke og Præstegaard, Skole, Mølle, en Del af Lystrup med Skole, Andelsmejeri, Jernbanestation samt en Samling af Gaarde og Huse.

Elsted Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 3. Udskrivningskreds, 267 Lægd.

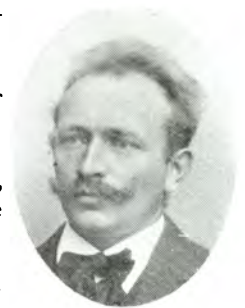
Elsted Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. De romanske Mure er dels af Granitkvadre, dels af kløvet Kamp, uden Sokkel. Korbuene, flere Vinduer og begge Døre er bevarede (Norddøren filmuret). Taarn- og Vaabehus er begge af Mursten, paa Taarnet staar H. C. S. 1807. Kirken restaureredes 1880. I det indre har Skibet fladt Loft, Koret en indbygget Hvælving. Paa Alteret staar Thorvaldsens Christus. Romansk

Granit med Løvefigurer. Meget enkelt Prædikestol fra 1636. I Korret et Jernbeslaet Skab.

Elsted Skole er bygget 1909. Den er en 3-klasset Skole. Der er for Tiden ca. 80 Børn. Ved Skolen er ansat en Førstelærer.

N. K. B. KRISTENSEN, Førstelærer, er født den 1. Marts 1878 i Viborg Amt, dimitteret fra Jellinge Seminarium 1902, ansat som Førstelærer ved Elsted Skole siden 1904.

KAROLINE AMALIE PEDERSEN, Lærerinde, er født den 10. Januar 1884. Dimitteret fra Horsens 1915, ansat som Lærerinde ved Elsted Skole siden 1918

N. K. B. KRISTENSEN,
Førstelærer.

Medlemmer af Elsted Sogneraad er: Husejer V. Büttenschon, Formand, Sadelmager W. Thorup, Gaardejer N. Bomholt, Boelsmand J. Sønder og Slagter A. Tøgersen.

ELEV SOGN omgives af Elsted, Hasle Herred, Lishjerg og Trige Sogne samt Randers Amt.

I Sognet findes Byen Elev med Kirke, Skole, „Kvindehjælpens“ Mødre- og Spædbørnehjem og Købmandshandel, desuden en Del Gaarde og Huse.

Elev Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lishjerg Herreds Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 265. Lægd.

Elev Kirke bestaar af Kor og Skib samt Vaabarhus mod Syd. Kirken er fra romansk Tid opført af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. Sydportalen og Korbuen er bevaret. Vaabarhuset foran Syddøren er opført i den senere Middelalder, det er senere blevet forhøjet en Del. Prædikestolen er fra Slutningen af 16. Aarhundrede, Altartavlen er i Renæssancestil, med et nyt Maleri af Kruse i Aarhus. I Vaabarhuset er indmuret en Ligsten fra Middelalderen, desuden findes der et Par Ligsten fra 17. Aarhundrede.

CHR. A. VENNING,
Førstelærer.

Elev Skole er opført i 1911. I Skolen er der 3 Klasser, og der undervises ca. 50 Børn. Undervisningen forestaas af Førstelærer Chr. A. Venning og Lærerinde Frk. Bjerg.

CHR. A. VENNING, Førstelærer, er født den 13. Maj 1889 i Borup Sogn, Randers Amt, dimitteret fra Vordingborg 1911, siden 1920 ansat som Førstelærer ved Elev Skole.

M. BJERG,
Lærerinde.

MARIE BJERG, Lærerinde, er født den 25. Marts 1887 i Vandborg Sogn, Ringkøbing Amt, dimitteret fra Vordingborg 1908, siden 1921 ansat som Lærerinde ved Elev Skole.

Mødre- og Spædbørnehjemmet i Elev pr. Lystrup, ligger 12 km. fra Aarhus i meget smukke Naturomgivelser.

Hjemmet har Plads til 25 Mødre med deres Børn. Som Regel kommer Mødrene

Mødre- og Spædbørnhjemmet.

kenet og Vaskeriet. Der regnes med 3 Maaneder paa hver Plads, dog kan det variere noget efter de forskellige Elevers særlige Anlæg. Efter bedste Evne søges det at skabe et Hjem for de unge, som bliver betroet Hjemmet, og Hjemmet vises Interesse ved Bidrag og Underholdning af forskellig Art. Hjemmet ledes af Bestyrerinde Anna K. Poulsen.

ANNA KIRSTINE POULSEN, Forstanderinde, er født den 23. Juli 1894 i Tørring som Datter af Peter Poulsen og Hustru Kristiane, født Nielsen. Uddannet Sygeplejerske paa Tarm Sygehus 1921, Sygeplejerske paa Mødre- og Spædbørnhjemmet, Elev fra 1. Marts 1922 til 1. Maj 1931, siden 1931 Forstanderinde samme Sted.

Medlemmer af Elev Sogneraad er: Gaardejer Niels Sørensen, Formand, R. P. Snog, Gaardejer Jens Nielsen, Tømrer Alb. Nielsen, og Boelsmand A. Kristensen.

A. K. POULSEN,
Forstanderinde.

FRAMLEV HERRED

Framlev Herred grænser mod Nord til Sabro Herred, mod Øst til Hasle og Ning Herreder, mod Syd til Hjelmlev Herred og mod Vest til Gern Herred.

Herredets samlede Areal udgør 11,296 ha og Indbyggerantallet var i 1921 ca. 6100.

I Herredet findes følgende Sogne: Sjelle-Skørring, Skivholme-Skovby, Borum, Harlev-Framlev og Store-Ring-Stjære-S.-Galten.

SJELLE-SKØRRING KOMMUNE består af Sjelle Sogn og Skørring Sogn.

Sjelle Sogn omgives af Skørring, Skovby og Skivholme Sogne samt Sabro Herred og Gern Herred.

Skørring Sogn omgives af Sjelle og S.-Galten Sogne, samt Gern Herred.

I Sjelle Sogn findes Byen Sjelle med Kirke, Præstegaard, Skole, 2 Brugsforeninger, Mejeri, Folden, Sjelle Hede, Lille-Sjelle samt en Del Gaarde og Huse og Hovedgaarden Vedelslund.

I Skørring Sogn findes Byerne: Skørring med Kirke, Skole og Rode med Mølle.

Sjelle Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds og Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5 Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 289 Lægd.

Skørring Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 284 Lægd.

Sjelle Kirke be-
staar af et udelt
Langhus med Taarn
mod Vest og Vaabenhus mod Syd.
Af en romansk Granitkvadrebygning
med Skraakantsokkel staar nu kun
Skibets Mure; Syddøren benyttes endnu; Norddøren, med Halvsøjler, og et Vindue er tilmuret. Koret er senere med Brug af de

Skørring Kirke.

gamle Kvadre ombygget og udvidet til Skibets Bredde, maaske 1595, da Kongen ydede en Læst Korn fra Skanderborg til Kirken, fordi den „for nogen Tid siden er nederfalden“. Vistnok fra samme Tid stammer Murstenstaarnet, hvis kamløse Gavle er vandret delte. Vaabenhuset er ombygget 1879, samtidigt med en Restaurering af Kirkens Sydmur; 1878 moderniseredes den østre Taggavl; 1896 istandsattes Nord-siden. Kirkens Indre har Hvælvinger af sentgotisk Art; dog har Taarnrummet, med Spidsbue ind til Skibet, Bjælkeloft. Altertavle i Renæssancestil som i Skovby med Hans Rostrups og Fru Anne Langes Vaaben. Romansk Granitfont. Prædikestol i Renæssancestil svarende til Altertavlen. Orgel fra 1901.

A.F. ROHDE-HANSEN, paa de øverste Stolestadegavle Valdemar Skrams og Hustrus Vaaben.

Sognepræst.

ALBERT FREDERIK ROHDE HANSEN, Sognepræst, er født den 15. September 1903 paa Skovsgaard som Søn af Proprietær P. Chr. Hansen og Hustru Marie Louise, født Rohde, gift 1929 med Johanne Elisabeth Truelsen, Student 1921, cand. theol. 1927, ordineret Medhjælper i Thise 1928-29, siden 1929 Sognepræst i Sjelle-Skørring.

Skørring Skole er opført 1910. Skolen er 4-klasset med ca. 30 Børn. Ved Skolen er ansat en Førstelærer og en Lærerinde.

J. BUTTENSCHØN,
Lærer.

A. TH. ANDERSEN,
Lærerinde.

P. NIELSEN,
Uddeler.

P. THYGE THOMASSEN,
Uddeler.

PEDER JACOBSEN, Førstelærer, er født den 28. Januar 1874 i Korning som Søn af Lærer P. J. Jacobsen og Hustru Marie Kirstine, født Pedersen, gift 1909 med Anna Dorthea Marie Madsen, Lærereksamen fra Jelling 1899. Andenlærer i Lyngs 1900-03, Enelærer i Søby, Kobberup Sogn 1903-11, ansat som Førstelærer ved Skørring Skole siden 1911.

ANNA THORKILDE ANDERSEN, Lærerinde, er født den 12. November 1896 i Linaa som Datter af Gaardejer M. Andersen og Hustru Inger Marie, født Rasmussen. Dimitteret fra Silkeborg 1927, Vikar ved Dyngby Skole 1927-28, ansat som Lærerinde ved Skørring Skole siden 1928.

JOACHIM BUTTENSCHØN, Lærer, er født den 16. Maj 1888 i Toustrup som Søn af Købmand J. Buttenschøn og Hustru Kirsten, født Jensen, gift 1914 med Astrid Legind Hansen, Lærereksamen fra Silkeborg 1911, Lærer ved Bramminge Efterskole 1911-12, Lærer ved Holstebro Friskole 1912, Lærer ved Rye Folkeskole 1913-17, Lærer ved Astrup pr. Arden 1917-25, ansat som Enelærer ved Sjelle Skole siden 1925.

Sjelle Brugsforening er oprettet 1903. Medlemsantallet er ca. 60. Omsætningen er ca. 40,000 Kr. Første Formand var Pastor Sparre, den nuværende er Gaardejer M. Sørensen, og Uddeler er P. Nielsen.

PEDER NIELSEN, Uddeler, er født den 23. August 1872 i Sjelle som Søn af Gaardejer P. P. Nielsen og Hustru Maren, født Christensen, gift 1903 med Ingeborg Ringtved Nielsen, ansat som Brugsuddeler ved Sjelle Brugsforening siden 1903.

Brugsforeningen „Fremad“ er oprettet 1905. Medlemsantallet er ca. 80. Omsætningen er ca. 50,000 Kr. Første Formand var Boelsmand Simon Thøgersen, og den nuværende er Boelsmand Thøger Thøgersen. Foreningens Uddeler er Peter Thyge Thomassen.

PETER THYGE THOMASSEN, Uddeler, er født den 14. Oktober 1906 i Koed som Søn af Gaardejer S. P. Thomassen og Hustru Birgitte, født Pedersen, ansat som Uddeler ved Brugsforeningen „Fremad“ siden 1931.

Medlemmer af Sjelle-Skørring Sogneraad er: Gaardejer P. R. Møller, Formand, Gaardejer N. J. Petersen, Statshusmand H. Eriksen, Arbejdsmand R. Jensen, Træskommand N. Nielsen, Gaardejer R. Jessen og Gaardejer E. Lassen.

SKIVHOLME SKOVBY KOMMUNE består af Skivholme Sogn og Skovby Sogn. Skivholme Sogn omgives af Skovby og Sjelle Sogne, Sabro Herred og Borum Sogn samt Framlev Sogn.

Skovby Sogn omgives af Skivholme og Sjelle, S.-Galten, Store-Ring og Framlev Sogne.

I Skivholme Sogn findes Byerne: Skivholme med Kirke, Præstegaard, Skole, Herskind med Skole, Brugsforening, Terp, Herskind Heide med Skole, Lille-Herskind samt en Samling af Gaarde og Huse.

I Skovby Sogn findes Byen: Skovby med Kirke, Skole, 2 Andelsmejerier, Skovby Nord med Brugsforening, Jernbanestation samt Gaarden Kristinedal.

Skivholme Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 290 Lægd. †

Skivholme Kirke.

Skovby Sogn har samme Tingsted og

hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 287 Lægd.

Skivholme Kirke består af Apsis, Kor og Skib, Taarn mod Vest og Vaabenus mod Syd. Kor og Skib er byggede i sentromansk Tid af raa klovet Granit samt Fraadsten. Koret, hvis Mure senere er forhøjede med Mursten, havde oprindeligt, ligesom nu, en 1801 nedbrudt Apsis; Skibets Norddør og flere Vinduer er bevarede. Den tilspidsede Korbue er vistnok samtidig med Korets ejendommelige, sentromanske Hvalving, der har en nedhængende Slutsten af samme Form, som kendes fra Om Kloster. Skibet er sentgotisk hvælvet. Fra samme Tid stammer de to Tilbygninger, begge af Munkesten; det anselige Taarn har hvælvet Underrum og nu Pyramidetag. Kirken blev restaureret 1898-99, bl. a. blev Taarnets Mure fornyede af røde Mursten, og Apsis, med Halvkuppelhvalvning, opførtes paa det gamle Fundament. Ved Restaureringen fremdroges Kalkmalerier paa Hvalvingerne med bibelske Fremstillinger, Billeder af Skt. Clemens og Skt. Knud Hertug. Aarhus Stifts Mærke. Bisperne Jens Iversen Langes og Niels Clausen Skades Vaabner samt Aarstallet 1503. Altertavle og Døbefont er nye. Prædikestol i Renæssancestil.

Skovby Kirke består af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabenus mod Syd. De op-

K. B. KR. HILLGAARD,
Provst.

rindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Syddøren benyttes endnu; Norddøren og flere Vinduer er tilmurede. Sentmiddelalderligt er Taarnet, af Granitkvadre og Munkesten, med hvælvet Underrum og Pyramidetag. 1887 blev Kor og Skib næsten helt ombyggede, og et nyt Vaabenhus, i romansk Stil, opførtes i Stedet for et ældre. Enkel Altertavle i Renæssancestil med et nyere Maleri. Romansk Granitfont med Løvefigurer. Prædikestol i Renæssancestil fra 1601, signeret: „Moten Snedker“, med Malerier og Staffering fra 1654, genfremdraget 1916 af den i Sognet fødte Kirkeinventarmaler Kr. Due. Jernbunden, sentmiddelalderlig Egekiste. Under Taarnet en Gravkælder, hvori Kister med Lig af Amtsforvalter Wøldikes Familie.

KRISTEN BØKER KRISTENSEN HILLGAARD, Provst, er født den 24. September 1893 i Handrup som Søn af Lærer J. Kristensen Hillgaard og Hustru Anna Dorthea, født Philipsen, gift 1921 med Agnes Marie Christensen Bjørn, Student fra Viborg 1913, cand. theol. 1920, Sognepræst og Lærer paa Omø 1920-25, Provst i Sabro-Vester-Lisbjerg-Framlev Herreders Provsti siden 1931, Sognepræst i Skivholme siden 1925.

Skivholme Skole er opført 1903, den tidligere Bygning er nu indrettet til Gymnastiksal og Forsamlingshus. Skolen er 2-klasset med ca. 39 Børn.

Herskind Skole er opført i Aaret 1877. Skolen er 2-klasset med ca. 32 Børn.

Herskind nordre Skole er opført i Aaret 1910. Skolen er 4-klasset med ca. 48 Børn.

Skovby Skole er bygget 1904, og Forskolen er bygget 1920. Skolen er 4-klasset med ca. 70 Børn.

H. E. PLESNER,
Lærer.

J. KR. KROGH,
Lærer.

KR. BISG. KRISTENSEN,
Førstelærer.

K. SYLVESTERSEN,
Lærerinde.

HANS ESKILD PLESNER, Lærer, er født den 10. Februar 1897 i Henne som Søn af Sognepræst M. Plesner og Hustru Oline, født Knudsen, gift 1926 med Johanne Pedersen. Dimitteret fra Ranum 1925, forskellige Vikariater, Andenlærer i Udbyovre 1926-28, ansat som Lærer ved Skivholme Skole siden 1928, Kirkesanger ved Skivholme Kirke.

JENS KRISTIAN KROGH, Lærer, er født den 30. Juli 1867 i Gjødvad som Søn af Gaardejer N. Krogh og Hustru Jensine, født Nielsen, gift 1891 med Sørine Poulsen. Dimitteret fra Silkeborg 1887, Vinterlærer i Uhe 1887-88, Hjælperlærer i Gjern 1888-91, ansat som Lærer ved Herskind Skole siden 1891, Regnskabsfører for Brugsforeningen i 23 Aar, Medlem af Menighedsraadet i mange Aar.

NIELS NIELSEN, Førstelærer, er født den 29. September 1880 i Jellinge som Søn af Landpostbud C. Nielsen og Hustru Lene, født Sørensen, gift 1908 med Kristine Marie Svendsen. Dimitteret fra Vordingborg 1905, Andenlærer ved Holsted Stationsskole 1906-10, i Flade 1910-13, ansat som Førstelærer ved Herskind nordre Skole siden 1913.

MARIE RASMUSSEN, Lærerinde, er født den 6. August 1897 i Timring som Datter af Gaardejer Christen Peter Rasmussen og Hustru Dorthea Marie, født Christensen. Dimitteret fra Ribe Statseminarium 1921, Vikar i Spørring 1921-22, ansat som Lærerinde ved Herskind nordre Skole siden 1922.

KRISTEN BISGAARD KRISTENSEN, Førstelærer, er født den 4. Oktober 1890 i Holme Sogn. Dimitteret fra Gedved 1913, ansat som Førstelærer ved Skovby Skole siden 1923.

K. SYLVESTERSEN, Lærerinde, er født den 8. Maj 1892 i Sabro Sogn. Dimitteret fra Varde 1915, ansat som Lærerinde ved Skovby Skole siden 1921.

Skovby Brugsforening er oprettet 1892. Medlemsantallet er ca. 80. Omsætningen er ca. 60,000 Kr. Formand er Mejeribestyrer Kr. E. Christensen, Skovlund. Foreningens Uddeler er S. Fr. Sørensen.

SØREN FREDERIK SØRENSEN, Uddeler, er født den 21. August 1893 i Todbjerg Sogn som Søn af Gaardejer M. Chr. Sørensen og Hustru Mette Margrethe, født Rasmussen; gift 1921 med Kirstine Sørensen, ansat som Uddeler ved Skovby Brugsforening siden 1919.

Medlemmer af Skivholme-Skovby Sogneraad er: Gdr. N. J. Thøgersen, Formand, Gaardejer J. J. Nielsen, Træskomand J. Sørensen, Gdr. C. Jensen, Købmand C. Jensen, Boelsmand J. Hasager, Snedker N. H. Nielsen, Gdr. A. Sehested og Gdr. N. J. Christiansen.

BORUM SOGN omgives af Lyngby, Sabro Herred, Skivholme Sogn og Framlev Sogn. I Borum Sogn findes Byen: Borum med Kirke, Præstegaard, Skole, Forskole, Borum og Lyngby Sognes Spare- og Laanekasse, Andelsmejeri, Borum Feldhede og Baskær, samt en Samling af Gaarde og Huse.

Borum Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lishjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folкетинnskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 285. Lægd.

Borum Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Den oprindelige Bygning, der har haft en forlængst nedbrudt Apsis, er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Korbuen er bevaret; af Vinduer og Norddør ses Spor. I Korets Sydmur findes et Par ornamenterede Kvadre, den ene med Dyrsl yng. Vistnok i den seneste Middelalder tilføjedes Taarnet, af Granitkvadre og Munkesten, samt Vaabenhuset, af Munkesten. I det indre har Koret et Tøndehvælv fra Renæssancetiden, Skibet Bjælkeloft. Altertavle i Renæssancestil med et Maleri af Lyders i Aarhus. Alterstager fra 1614 skænket af Herredsfoged Anders Pedersen. Prædikestol fra 1604, skænket af samme. Romansk Granitfont.

G. A. ANDERSEN,
Førstelærer.

Sognet har forhen været ganske rigt paa jordfaste Oltidsminder, men disse er nu næsten alle sløjfede. Ialt kendes ca. 40 Gravhøje, tæt SV. for Borum, et af en lav Høj omsluttet Dyssekammer, nu uden Dæksten. Af Højene laa et større Antal i Stribe Øst for Borum; velbevarede er endnu her en af Trehøjene samt Stenhøj. NØ. for Borum ses den anselige Vindhøj; sammen med nogle nu sløjfede Høje har den udgjort en lille Gruppe. En anden Højgruppe har ligget paa et højt Bakkedrag i Sognets nordvestre Hjørne; i den stør-

H. LAURSEN,
Lærerinde.

ste af Højene, Borum Æshøj, fremdroges 3 velbevarede Egekister fra den ældre Bronzealder med meget betydningsfuldt Indhold af Sager; i to af Kisterne var gravlagt Mænd, i den tredje en Kvinde; saavel de Klæder, der var medgivet de døde, som udstyret af Vaaben og Smykker var ypperlig bevarede og hører blandt Nationalmuseets største Oldidsskatte.

Medlemmer af Lyngby-Borum Sogneraad er: Gaardejer R. Nørregaard, Formand, Baneformand L. Christensen, Næstformand, Statshusmand Junggren, Arbejdsmand Jens Olsen, Gaardejer Alfred Jørgensen, Gaardejer S. Pallesen og Gaardejer P. M. Petersen.

HARLEV FRAMLEV KOMMUNE bestaar af Harlev Sogn og Framlev Sogn. Harlev Sogn omgives af Framlev og Stjære Sogne, Hjemsløv Herred, Ning Herred og Hasle Herred.

Framlev Sogn omgives af Harlev, Stjære, Store-Ring, Skovby, Skivholme og Borum Sogne samt Hasle Herred.

Det indre af Framlev Kirke.

I Harlev Sogn findes Byerne: Harlev med Kirke, Præstegaard, Skole, Forskole, Alderdomshjem, Spare- og Laanekassen i Harlev-Framlev Kommune, Brugsforening, Jernbanestation, Taastrup med Friskole, Skiby, Harlevholm samt en Del Gaarde og Huse.

I Framlev Sogn findes Byerne: Framlev med Kirke, Forskole, Labing, Hørslev, Bol med Skole, Lille-Ring med Friskole, Brugsforening, Jernbanestation, Snastrup samt en Del Gaarde og Huse.

Harlev Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreders Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Læggekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 288 Lægd.

Framlev Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 291 Lægd.

Harlev Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af raa og kløvet Granit, Fraadsten og Limsten. Flere Vinduer spores. I den seneste Middelalder fik Koret og Skib Hvælvinger. Korets Hvælving og Gavlv er ombygget 1863. Taarnet, med hvælvet Underrum, er opført 1861-62 af røde Mursten, efter at det gamle Taarn var styrtet ned 1861. Vaabenhuset er ombygget i det 18. Aarhundrede. Altertavle fra 1592 og Prædikestol i Renæssancestil, ca. 1600. Romansk Granitfont.

Framlev Kirke består af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. De oprindelige Mure er af raa Kamp- og Fraadsten. Begge

Døre og flere Vinduer er bevarede. Korets Østmur prydes af tre store Blindarkader, over hvilke en Limstenskvadre med en udhugget Fremstilling af den korsfæstede. Paa Korets Sydøsthjørne en anden Sten med et Menneske og en Dyrefigur. I den seneste Middelalder tilføjedes Taarn, med hvælvet Underrum

Harlev Skole.

og Spidsbue ind til Skibet samt Pyramidetag, og Vaabehus, begge af Munkesten, ligesom Kor og Skib fik Hvælvinger. Ved Korbuens Ombygning 1890 fandtes i Kirken flere Kalkmalerier, deriblandt paa Korbuens et Mariebillede fra omtrent 1150. Ved samme Lejlighed fandtes en Egeplanke med Vinduesaabning fra en ældre Trækirke.

Anselig snedkret Altertavle fra 1590 med et nyt Maleri af Lyders i Aarhus. Paa Alterbordet en mærkelig sentkatolsk Læsepult af Eg med udskaarne Oramenter. Knæfaldsskranke med Frederik den V's Navnetræk. Romansk Granitfont med Dobbeltløver. Prædikestol i Renæssancestil, fra 1602, med Opganspanel fra 1604, alt af Morten Snedker, og med oprindelige Malerier.

H. P. CHRISTENSEN,
Sognepræst.

HANS PEDER CHRISTENSEN, Sognepræst, er født den 23. Juli 1864 paa Holmsland som Søn af Fisker og Husmand S. Christensen og Hustru Else Marie, født Mogensen, gift 1892 med Karen Kirstine Christensen. Uddannet paa Staby Vinter-

skole 1880-82, Vinterlærer i 1881-84, Student fra Døchers Kursus 1888, cand. theol. 1894, Manuduktør 1894-95, ansat som Sognepræst i Harlev-Framlev siden 1895, Formand for de frie Fattiggasser og Hjælpekasser siden 1898, Formand for Hjælpekassernes Amtsforening siden 1907, Medlem af Bestyrelsen af kirkeligt Samfund, siden 1925 Formand for Menighedsraadet, Medlem af Bestyrelsen for Ormslev Børnehjem siden 1900.

Harlev Skole er oprindelig en af de gamle Rytterskoler fra 1721. Den gamle Skole bruges nu som Lærerbolig. Klasseværelserne er tilbyggede i 1925. Skolen er 4-klasset med ca. 60 Børn.

Taastrup Friskole er oprettet 1880. Skolen er 2-klasset med ca. 35 Børn.

Lille-Ring Skole er oprettet 1928. Skolen er flyttet fra Hørslev-Bol, der oprindelig var en af de gamle Rytterskoler. Skolen er 2-klasset med ca. 40 Børn.

Framlev Hovedskole er bygget 1924. Forskolen er bygget som Degnebolig. Skolen er 4-klasset med ca. 100 Børn.

AAGE BRØNDLUND, Førstelærer, er født den 24. December 1896 i Gjellerup Sogn. Dimitteret fra Silkeborg 1917, ansat som Førstelærer ved Harlev Skole siden 1923.

AA. BRØNDLUND,
Førstelærer.

M. L. MORTENSEN,
Lærerinde.

A. CHRISTENSEN,
Lærer.

K. NIELSEN RISBJERG,
Lærer.

MAGRETHE LOUISE MORTENSEN, Lærerinde, er født den 16. Februar 1885 i Framlev Sogn. Dimitteret fra Silkeborg 1905, ansat som Forskolelærerinde ved Harlev Skole siden 1912.

ALFRED KRISTENSEN, Lærer, er født den 29. Marts 1906 i Salten, Skanderborg Amt. Dimitteret fra Gedved 1930, ansat som Lærer ved Taastrup Friskole siden 1932.

KNUD NIELSEN RISBJERG, Lærer, er født den 22. Marts 1899 i Brande Sogn. Dimitteret fra Silkeborg 1925, ansat som Lærer ved Lille-Ring Skole siden 1926.

JØRGEN MARIUS HELBO, Førstelærer, er født den 27. December 1885 i Hjortesø Sogn som Søn af Poul P. Helbo og Hustru Dorthe Kirstine, født Pedersen, gift 1912 med Ida Therese Fünck-Rasmussen. Dimitteret fra Vordingborg 1909, Lærer paa Helgenæs 1911-21, ansat som Førstelærer ved Framlev Hovedskole siden 1921.

LAURA MARGRETHE MARKUSSEN, Lærerinde, er født den 19. September 1888 i Viborg Amt. Dimitteret fra Sorø 1918, ansat som Lærerinde ved Framlev Skole siden 1924.

J. M. HELBO,
Førstelærer.

CHRISTEN JACOB CHRISTENSEN, Stationsmester, er L. M. MARKUSSEN, Lærerinde, født den 19. December 1874 i Søballe som Søn af Gaardejer

Fr. Christensen og Hustru Ellen Marie, født Nielsen, gift 1904 med Anna Margrethe Sørensen, ansat som Stationsmester i Harlev siden 1919.

POUL KRISTIAN ABRAHAMSEN, Læge, er født den 18. Marts 1903 i Maribo som Søn af Læge A. K. N. Abrahamsen og Hustru Karen Kathrine, født Roepstorff, gift 1932 med Elly Anita Nellemann, Student fra Nykøbing Falster 1923, cand. med. 1931, Kandidat paa Balders Hospital, København, fra Juli 1931 til 31. December 1931, paa Fødselsstiftelsen Januar 1932, Vikar i Hadsten 15. Februar 1932 til 31. Marts 1932, Vikar paa De gamles By, København, 1. April 1932 til 1. Maj 1932, Skibslæge i Ø. K. 10. Maj 1932 til 24. August 1932, siden den 2. November 1932 praktiserende Læge i Harlev.

P. KR. ABRAHAMSEN,
Læge.

S. RUGGAARD,
Dyrlæge.

J. SØRENSEN FOGSGAARD,
Sognefoged.

R. PORSE,
Sogneraadformand.

SØREN RUGGAARD, Dyrslæge, er født den 19. Oktober 1885 paa Samsø som Søn af Branddirektør R. Ruggaard og Hustru Ane Mette, født Berthelsen, gift 1916 med Doris Johanne Nielsen, Præliminæreksamen fra Samsø Realskole 1908, Dyrslægeeksamen Januar 1916, Dyrslæge i Tørring Juli 1916 til September 1918, siden 1918 Dyrslæge i Harlev, Kontrollerende Dyrslæge ved Slagterier og Mejerier i Harlev-Framlev Kommune.

JENS SØRENSEN FOGSGAARD, Sognefoged, D. M., er født den 19. Marts 1853 i Labing som Søn af Gaardejer S. R. Fogsgaard og Hustru Ane Marie, født Jensen, gift 1906 med Anna Margrethe Pedersen, Repræsentant for Landbosparekassen i Aarhus siden 1903, Formand for Harlev-Framlev Spare- og Laanekasse i 20 Aar, Medlem af Sogneraadet i en Aarrække, Distriktsforstander for Brandforsikringen „Danmark“ i Framlev Herred.

RASMUS PORSE, Sogneraadformand, er født den 6. Juli 1876 i Galten som Søn af Gaardejer N. Rasmussen Porse og Hustru Sidsel Marie, født Rasmussen, gift 1900 med Kristine Marie Andersen, Ejendomsskyldvurderingsmand, Formand for Gymnastikudvalget i Aarhus Amts Skytte- og Gymnastikforening, en Aarrække Formand for Ormslev Brugsforening, 1915-22, Kasserer for Mejeriet „Lykkedal“ 1921-24.

JENS HJORTSHØJ JENSEN, Politibetjent, er født den 27. December 1903 i Todbjerg Sogn som Søn af Gaardejer J. P. Jensen og Hustru Kristiane, født Hjortshøj, gift 1930 med Maja Krarup, Uddannet ved Landbruget, Ophold paa Hadsten Højskole 1920-21, Vejlbj Landbrugsskole 1922-23, Militærtjeneste 1923-24, ved Livgarden, Forpagter og Bestyrer i Haarup 1924-32, siden 1932 Politibetjent i Hasle med flere Herreder.

Harlev-Framlev Kommunes Statsanerkendte Sygekasse er oprettet den 1. April 1893. Medlemsantallet var 1932: 830. Omsætningen ca. 28,000 Kr. og Formuen paa ca. 11,000 Kr. Bestyrelsen bestaar af Lauritz Karl Larsen, Formand, Svend Drøst Christensen, Næstformand, Anton Hansen, Framlev, Kasserer, Axel Olsen, Taastrup, Anker Nielsen, Lille-Ring, Anders Bomholt, Hørslev, Jens J. Sørensen, Labing, P. D. Sørensen, Framlev, M. B. Aagesen, Harlev St., N. Svenningsen, Skibby og Opkræver P. Nielsen, Lille-Ring.

LAURITZ KARL LARSEN, Formand, er født den 17. December 1881 i Stjær som Søn af Lærer Jacob Larsen og Hustru Erhardine Sophie, født Jensen, gift 1921 med Elonora Sørensen, Formand for Harlev-Framlev Kommunes Sygekasse siden 1926, Formand for Framlev-Harlev Husmandsforening 1914-24 og siden 1928 Formand i Aarhus Amts Driiftslaaneforening for mindre Jordbrugere siden 1933, Medlem af Statens Amtskommissioner for Grundforbedring til Landbrug, Medlem af Skolekommissionen 1930, Medlem af Bestyrelsen for Galten Husmandskreds.

Harlev-Framlev Brugsforening er oprettet 1917. Medlemsantallet er ca. 200. Omsætningen er ca. 150,000 Kr. Formand er Førstelærer Helbo. Foreningens Uddeler er Gregers Frost.

L. K. LARSEN,
Formand.

GREGERS FROST, Uddeler, er født den 21. December 1902 i Ø.-Tørslev som Søn af Købmand C. Frost og Hustru Marie Kirstine, født Jensen, gift 1925 med Anna Margrethe Revsbech, ansat som Uddeler ved Harlev-Framlev Brugsforening siden 1926.

G. FROST,
Uddeler.

Lille-Ring Brugsforening er oprettet 1892. Medlemsantallet er ca. 90. Omsætningen ca. 60,000 Kr. Formand er Gaardejer A. Jensen. Foreningens Uddeler er Anker Nielsen.

ANKER NIELSEN, Uddeler, er født den 25. November 1893 i Svenstrup som Søn af Skomager N. A. Nielsen og Hustru Ane Marie, født Enghausen, gift 1929 med Dagmar Christensen, ansat som Uddeler ved Lille-Ring Brugsforening siden 1929.

Medlemmer af Harlev-Framlev Sogneraad er: Gaardejer R. Porse, Formand, Gaardejer S. Laursen, Gaardejer M. Jensen, Husmand L. A. Laursen, Gaardejer K. Overgaard, Boelsmand R. Sørensen, Husmand A. Hansen, Husmand A. Nielsen og Arbejdsmand N. Rasmussen.

STORER-RING STJÆRE-SØNDER-GALTEN KOMMUNE bestaar af Store-Ring Sogn, Stjære Sogn og Sønder-Galten Sogn.

Store-Ring Sogn omgives af Stjære, Framlev, Skovby og Sønder-Galten Sogne samt Hjelmslev Herred.

Stjære Sogn omgives af Store-Ring, Framlev og Harlev Sogne samt Hjelmslev Herred.

Sønder-Galten Sogn omgives af Store-Ring, Skovby og Skørring Sogne samt Gern Herred og Hjelmslev Herred.

I Store-Ring Sogn findes Byerne: Store-Ring med Kirke, Præstegaard, Skole, Fattigggaard, Brugsforening, Høver med Skole, Andelsmejeri, Kro, Brugsforening samt en Del Gaarde og Huse.

I Stjære Sogn findes Byen: Stjære med Kirke, Skole, Forskole, Vandværk, Stjære Sogns Spare- og Laanekasse, Andelsmejeri, Brugsforening.

I Sønder-Galten Sogn findes Byen: Sønder-Galten med Kirke, Skole, Forskole, Forskole paa Galten Mark, Apotek, Banken for Galten og Omegn, Galten Sogns Spare- og Laanekasse, Elektricitetsværk, Teglværk, 2 Brugsforeninger, Jernbanestation, Klank med en Samling af Gaarde og Huse, ved Landevejen, med Folkehøj- og Efterskole samt en Samling af Gaarde og Huse.

Store-Ring Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lishjerg med flere Herreders Skatte- og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 283 Lægd.

Stjære Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 282 Lægd.

Sønder-Galten Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 286 Lægd.

Store-Ring Kirke er opført 1890 af røde Mursten paa Granitsokkel i romansk Stil i Stedet for den gamle, da nedbrudte Granitkirke, og bestaar af Skib og Kor samt Taarn mod Vest. Taarnrummet er Forhal. Skibet har aaben Tagkonstruktion, Koret Bjælkeloft. I Koret en malet Frise: Apostlene. Inventaret er for største Delen overflyttet fra den gamle Bygning. Altertavle i Renæssancestil, ca. 1635, med et Krucifiksmaleri af A. Fritz fra 1860erne. Romansk Granitfont med Dyrefigurer. Smukt snedkret Prædikestol fra 1638, skænket af Sognepræst Jens Jensen, Snepprup. Et skriftløs Epitafium fra Renæssancetiden bruges nu som Series pastorum.

Stjære Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De romanske Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Den rigt prydede Syddør med Relieffer paa Karmstenene og Overliggeren, benyttes endnu, et Vindue er bevaret. I den senere Middelalder tilføjedes Taarnet, nu uden indre Forbindelse med Skibet, af Granitkvadre og Munkesten, stærkt restaureret 1863. Vaabenhuset, af smaa gule Mursten, er fra Nutiden. Omtrent 1875 ombyggedes større Partier af Kirkens Mure; atter Restaurering 1894. Det indre har

Bjælkeloft. Moderne Altertavle med et Maleri af C. Overgaard 1896. Romansk Granitfont med Løvefigurer og Fugle m. v. Ny Prædikestol.

Sønder-Galten Kirke, der bestaar af Kor med tresidet Afslutning, Skib og Taarn mod Vest, er opført i nyromansk Stil, af røde Mursten paa Granitsokkel, i Stedet for den ældre, da nedbrudte Granitkirke fra romansk Tid. Taarnet, hvis Underrum er Forhal, er foroven ottekantet. Skibet har aaben Tagkonstruktion, Koret Bjælkeloft. Altertavle med Maleri af Soph. Vermehren, fra 1914, og Prædikestol er nye. Den romanske Granitfont, med Figurer i fladt Relief, er fra den gamle Kirke, ligesom Korbuens Kragsten med romansk Lovværk. Bag Altertavlen er anbragt Vaaben og Indskrift fra et Epitafium over Skov-, Jagt- og Sessionsskriver Bartram Bucwaldt, død 1736, og Hustru Margrete Arenkild, der skænkede forskellige Prydelser til Kirken og stiftede en Skole i Sognet. Gravsten med Portrætfignurer over Søren Frandsen og Hustru ca. 1700.

Stjære Kirkes Syddør.

Gammelgaard, allerede nævnt under Christoffer af Bayern og atter 1467, skal ifølge D. Atl. være bygget af Tømmeret i en gammel Ladegaard paa Store-Ring Mark, der horte til den Syd for Gammelgaard liggende Borg, Sandgrav, hvor Rane Jonsen skal have boet. Øst for Gaarden ligger to Høje, Stejlehøj og Dronningehøj; paa den første siges Rane at være stejlet, paa den anden stod Enkedronning Agnes og saa paa Eksekutionen. Gammelgaard tilhørte vistnok i det 15. Aarhundrede Øm Kloster, laa senere under Skanderborg Slot og udlagdes til Ryttergods. Paa Auktion over det Skanderborgske Rytterdistrikt købtes den for 3351 Rd. af P. J. Hillerfeldt. Hovedbygningen, et Midtparti med Kvist og to Sidefløje i 1 Stokværk, er opført efter Brand 1878.

Galten Skole er tredelt: Hovedskolen i Galten By er opført 1903, Forskolen i Galten By er opført 1876, Forskolen, „Vestermærksskolen“, er oprettet 1909. Hovedskolen er oprettet i 1736 af kgl. Skov- Jagt- og Sessionsskriver Bartram Bucwaldt og Hustru Margrete Arenkild som Fattigskole.

Høver Skole er bygget 1908. Den ældste Skolebygning brændte i 1838-39, derefter opførtes en ny, som i 1908 afløstes af den nuværende Skolebygning. Skolen er 2-klasset med ca. 34 Børn.

Skolen i Stjære er delt i 4 Klasser. Ved Skolen er ansat en Førstelærer og en Forskolelærerinde. Hovedskolen er opført 1888 og Forskolen 1903. Indtil 1903 var Skolen 2-klasset, derefter i nogle Aar delt i 3 Klasser og siden 1909 i 4 Klasser.

Før den kommunale Forskole byggedes, var der i nogle Aar privat Forskole, hvor en Del af Eleverne blev undervist i de første Skoleaar.

J. AUG. DAM,
Lærer.

H. BYRJALSEN,
Førstelærer.

S. M. ANDERSEN KAAE,
Lærer.

L. ROLIGHED LARSEN,
Førstelærer.

HELGE BYRJALSEN, Førstelærer, er født den 18. Juni 1895 i Klastrup ved Hjørring som Søn af Lærer K. Byrjalsen og Hustru Petrine, født Kristensen, gift 1923 med Ebba Marie Hvenekilde, Lærereksamen fra Ranum 1916, flere Vikariater, Andenlærer i Esbjerg 1919-24, ansat som Førstelærer ved Galten Skole siden 1924, Formand for Høver og Omegns Landboforening, Formand for Ungdomsudvalget siden dets Oprettelse.

KIRSTINE NIELSEN, Lærerinde, er født den 17. Maj 1885 i Skjørring som Datter af Sognefoged, Gaardejer S. P. Nielsen og Hustru Else Marie, født Jensen. Dimitteret fra Frk. Langs Seminarium 1912, flere Vikariater, Lærerinde ved Starup Skole 1913-14, i Stjær 1914-17, ansat som Lærerinde ved Galten Skole siden 1917, Organist ved Galten Kirke.

SIGURD MARIUS ANDERSEN KAAE, Lærer, er født den 28. November i Flensted som Søn af Lærer A. Nielsen Kaae og Hustru Kirstine, født Christensen, gift 1916 med Laura Maria Thalia Bielefeldt. Dimitteret fra Silkeborg 1911, flere Vikariater, Lærer ved Aale Efterskole 1911-12, Hadsund Realskole 1912-14, Sikringsstyrken 1914-16, ansat som Lærer ved Høver Skole siden 1916, Formand for Værgeraadet, Medlem af Menighedsraadet, Organist ved Store-Ring Kirke.

LAURITZ ROLIGHED LARSEN, Førstelærer, er født den 3. Januar 1899 i Lønnerup Skole, Hunstrup Sogn. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1920, Vikar forskellige Steder, bl. a. i Odder, ansat som Andenlærer i Ellidshøj 1922-26, ansat som Førstelærer ved Stjær Skole siden 1926.

KAREN NIELSEN, Lærerinde, er født den 4. Januar 1881. Dimitteret fra Vejle Forskoleseminarium 1908, ansat som Lærerinde ved Stjær Skole siden 1914.

Klank Højskole. Fra Klankbakkens Top er en prægtig Udsigt over Egnens frugtbare Marker og venlige Landsby. De store Aarhus-Silkeborg Rutebiler passerer 8

E. AAES.

Gange daglig i hver Retning Landevejen, som gaar igennem Højskolens store Have. Her paa Bakkens Top rejstes i 1868 en Højskole. De stærke Brydninger mellem bjørnbaks og grundtvisk Livssyn, som fra denne Egn gav Genlyd ud over Landet, havde sin Andel i, at der omkring i Hjemmene voksede en Trang frem om at faa en Skole for Ungdommen, og som samtidig med at være et Grosted for det gode, Højskolen havde at bringe, ogsaa kunde være et Samlingsmærke for Egnen. Et Aktieselskab blev dannet, og til Forstander blev antaget en ung Jelling-Seminarist, E. Aaes, der dygtigt og trofast ledede Skolen til sin Død 1885. Derefter blev den drevet som Landbrugsskole i 4 Aar. Fra 1889 til 1911 lededes og ejedes den af Jens Nielsen, der bl. a. begyndte med korte Husmandskursus. Fra 1911 til 1924 var J. P. Hansen dens Ejer og Leder. I 1914 opgav han Højskoleundervisningen og omdannede

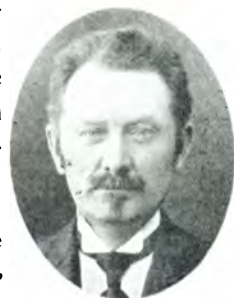
Skolen til en Efterskole med Undervisning i 5 Vintermaaneder for 14—18 aarige Piger og Drengene. I Foraaret 1924 blev Skolen købt af N. K. Nielsen, der siden har været dens Leder og Ejer. Der holdes nu Efterskole for Drengene i 5 Vintermaaneder og for Piger i 3 Sommermaaneder. Og fra Efteraaret 1924 tillige Højskole for Karle om Vinteren og for Piger om Sommeren.

Klank Højskole.

Desuden uddannes Kontrolassistenter i 3 Maaneder om Vinteren, om Sommeren afholdes forskellige korte Kurser i Kjølesyning m. m. Fra 1928 er Klank Højskole atter statsanerkendt. Den nuværende Forstander har udvidet Skolen gentagne Gange, i 1930 saaledes med en

stor tidsvarende Møde og Gymnastiksal og Sløjdsal, ligesom Skolens Have og Landbrug ved Køb af en Naboejendom er blevet udvidet. Der er nu Plads til ca. 50 Elever, og i de senere Vintre har Skolen haft fuldt Hus. I Skolens Undervisningsplan hedder det: Skolens Formaal er at give sine Elever gode og nyttige Kundskaber og derved hjælpe dem at finde og fylde den Plads, deres Evner og Anlæg anviser. Desuden søger Skolen at hjælpe Eleverne til Rette i Livet, menneskeligt og folkeligt. Opholdet paa Skolen gøres saa hjemligt som muligt. Foruden Forstanderen undervises der om Vinteren af 4 Lærere, og om Sommeren af 1 Lærer og 2 Lærere. Undervisningen omfatter foruden de almindelige Højskolefag: Historie, Dansk, Naturfag, Samfundslære, Gymnastik m. m. tillige om Vinteren Landbrugsfag, Regnskab og Sløjd og om Sommeren Husholdningsregnskab, al Slags Haandarbejde og Kjøle- og Linnedsyning.

N. Kr. NIELSEN,
Forstander.

NIELS KRISTIAN NIELSEN, Forstander er født den 6. Juli 1884 i Vallekilde Sogn som Søn af Husmand H. M. Nielsen og Hustru Maren Kirstine, født Larsen, gift 1913 med Anna Juline Laursen, uddannet paa Askov udvidede Folkehøjskole, Lærerkursus m. m. Lærer paa Hjørunde Højskole 1909-12, paa Stevns Højskole 1912-13, Friskolelærer i Fjaltring 1913-19, i Egebjerg ved Svendborg 1919-22, Forstander for Grejsdalens Højskole 1922-24 og fra 1924 Ejer af og Forstander for Klank Højskole.

Framlev med flere Herreders Elektricitetsværk er startet 1914, oprindeligt som et lokalt Værk for Galten, Skjørring og Høver. Inden Tanken blev ført ud i Livet, fik den fra de omkringliggende Byer saa stor en Tilslutning, at det ikke blev et lokalt Værk, men en Oplandscentral. Som Vederlag for, at Galten maatte fravige sit oprindelige Projekt, stillede den Krav om, at Værket skulde ligge i Galten. Sjælen i Foretagendet var Gaardejer, Hans Jørgensen, Frøkjærsgaard i Hørslevbøl sammen med Ingeniørfirmaet Eriksen & Sardemann, Aarhus, der var tekniske Konsulenter. Til at gennemføre Planen og varetage de forskellige Byers Interesse valgtes der et Besty-

relsesmedlem for hver Kommune, der skulle fungere, til Værket var i Drift, hvorefter Bestyrelsen skulde bestaa af eet Medlem fra hvert Kirkesogn.

Værket blev startet med 1200 Andelshavere, der væsentlig er Landbrugere. Nu er der 2400 Andelshavere. Produktionen der var baseret paa ca. 600.000 KW. Timer, er nu paa 2,000,000 KW Timer. Omsætningen er ca. 335,000 Kr. Værkets Maskinkraft er en Dieselmotor paa 150 HK. og en paa 300 HK., begge leverede af B. & W.

Under den rivende Udvikling har Værket undergaaet Udvidelser, idet der er sluttet Kontrakt med forskellige Kraftstationer. Værket har Kontrakt paa 25 Aar med Ejeren af Allinggaard om Aftagning af hele hans Produktion. Der produceres ca. 250,000 KW. Timer, som han kontraktlig er forpligtet at levere. I Gudenaa-Centralen er Værket Andelshaver med 34 Andele. Kontrakt med Aarhus om Levering af Restforbruget.

I Begyndelsen leveredes Strøm til 48 Byer i Oplandet, der efterhaanden udvidedes til 63 Stationer, foruden at Værket leverer Suppleringsstrøm til Brabrand Elektricitetsværk endvidere til Aarhus Vandforsyning og endelig til mindre Byer, der ikke har ment at kunne gaa ind som selvstændige Transformatorforeninger og aftage deres Forbrug herfra. Dette Forbrug er baseret paa fleraarige Kontrakter.

Elektricitetsværkets Bestyrelsesmedlemmer er: Gaardejer Jens Gregersen, Skivholme, Gaardejer Krogh, Skjoldlev, Gaardejer Martin Nielsen Sabro, Gaardejer Niels Kristensen, Nørring, Gaardejer Rs. Petersen, Storring, Amsraadsmedlem P. Porse, Galten, Propr. Jensen, Mundelstrupgaard, Bankdirektør Baastrup, Laashy, Gdr. R. Høgh, Lindaa, Gdr. L. Hvidkjær, Harlevholm, Gdr. Chr. Jensen, Snaastrup, Gdr. M. Thomsen, Borum, Gdr.

H. CHR. PETERSEN, R. Thomsen, Yderup, Gdr. M. Petersen, Gjeding, Driftsbestyrer.

Snedker Jensen, Farre, Gdr. A. Joh. Petersen,

Stjær, Gdr. Chr. Nygaard, Skørring, Gdr. N. Aagaard, Voldby, Gdr. A. Loft, True, Gdr. John. Dein, Oustrup, Gdr. Joh. Jensen, Skovby, Gdr. Michelsen, Aabo, Tomrer Gøttler, Sjelle, og Gdr. Joh. Riis, Sorring.

C. P. ANDERSEN, Værkmester.

HANS CHRISTIAN PETERSEN, Driftsbestyrer, er født den 16 Marts 1880 i Slagelse som Søn af Saldemager L. Petersen og Hustru Marie, født Rasmussen, gift 1914 med Helga Tegllus Andersen, Statsautoseret Installatør 1920, Driftbestyrer ved Framlev med flere Herreders Elektricitetsværk siden 1919.

CARL PETER ANDERSEN, Værkmester, er født den 29. Januar 1886 i Vejle som Søn af Formand L. P. Andersen og Hustru Karoline, født Hansen, gift 1915 med Marie Christiane Rørstrøm, sejlet ved Aarhus Kulkompagni 1909-10, D. F. D. S. 1910-12, Ø. K. 1912-15, Værkmester ved Framlev med flere Herreders Elektricitetsværk siden 1915, Medlem af Bestyrelsen for Galten Vandværk.

Galten Apotek er oprettet ved kgl. Resolution af 25 November 1876. Laa oprindeligt ved Høver Kro, men blev flyttet ved kgl. Resolution af 21. Juli 1914 til sin nuværende Plads.

LARS PETER JULIUS LARSEN, Apoteker, er født den 19. Juli 1871 i Nyborg som Søn af Vexelerer J. Larsen og Hustru Marie Kathrine, født Petersen, gift 1926 med Amalie Brou de Chasseignac, Discipel paa Løve Apoteket i Nyborg 1888-92, Medhjælpereks. 1892, Medhjælper paa Hørsholm Apotek 1892-94, Kandidatsamen Januar 1896, Kandidat ved Ordrup Apotek 1896-1919, deraf Bestyrer fra 1918-19, Kandidat ved Amagerbro Apotek 1919-23, siden 1923 Apoteker i Galten.

CHRISTEN RASMUS CHRISTENSEN, Læge, er født den 17. Oktober 1879 i Skejby som Søn af Gaardejer L. Christensen og Hustru Medine, født Laursen, gift 1907 med Christine Kathrine Cato, Student fra

Bockenheusers Kursus 1898, cand. med. 1907, ved Roskilde Amtssygehus i $\frac{3}{1}$ Aar, Amanuensis i Aarhus i 2 Aar, nedsat sig som Læge i Galten 1910.

CHRISTIAN THEODOR HANSEN, Dyr-læge, er født den 7. April 1876 i Dalbyover som Søn af Dyr-læge R. M. Hansen og Hustru Nikoline Marie, født Larsen, gift 1931 med Astrid Poulsen, Præliminæreksamen 1892, Dyr-lægeeksamen 1898, nedsat sig som Dyr-læge i Galten 1932.

Galten Apotek.

SØREN PEDER SØRENSEN, Dyr-læge, er født den 10. April 1886 i Skjød som Søn af Gaardejer Fr. Sørensen og Hustru Karen, født Pedersen, gift 1918 med Agnes Grymer, Præliminæreksamen 1912, Dyr-lægeeksamen 1917, nedsat sig som Dyr-læge i Galten 1918.

POUL PORSE, Amsraadsmedlem, R. af D., er født den 6. Oktober 1866 i Galten som Søn af Gaardejer N. Rasmussen Porse og Hustru Sidsel Marie, født Rasmussen, gift 1888 med Inger Marie Jensen, Sogneraadmedlem 1903—17, Sogneraadformand 1913—17, Sognefoged og Lægdsmand 1905, Formand for Framlev med flere Herreders Elektricitetsværk 1903—28, Auktionarius i Høver og Omegns Landboforening 1909—12, Medlem af Bestyrelsen for Galten Sogns Spare- og Laanekasse siden 1890, Formand siden 1911, Vurderingsmand til Ejendomsskyld siden 1903, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus—Hammel Jernbane siden 1915, Formand for Laanebestyrelsen for Aarhus Amtraadskreds for umyndiges Midler siden 1922, Medlem af Skatteraadet for Vester—Lisbjerg med flere Herreder siden 1923.

L. P. J. LARSEN,
Apoteker.

CHR. R. CHRISTENSEN,
Læge.

P. PORSE,
Amsraadsmedlem.

S. J. SØRENSEN,
Sogneraadformand.

SØREN JENSEN SØRENSEN, Sogneraadformand, er født den 18. November 1877 i Nørre-Vissing som Søn af Gaardejer J. P. Sørensen og Hustru Nielsine, født Rasmussen, gift 1902 med Marie Rasmussen, Sogneraadmedlem siden 1917, Sogneraadkasserer siden 1917, Kasserer for Brugsforeningen „Bakkely“ siden 1913, Distriktsforstander for Hagelskadeforsikringsforeningen for Jylland 1918, Sogneraadformand i Store-Ring, Stjær, Sønder-Galten siden 1926.

Store-Ring Fattiggaard er opført 1880. Der er Plads til 30 Aldersrentenydere, Fattiglemmer, Vejfarende. Til Gaarden hører 25 Tdr. Land. Fattiggaardens Bestyrer er M. Rasmussen.

MARIUS RASMUSSEN, Bestyrer, er født den 22. Marts 1889 i Store-Ring som Søn af Husmand P. Lassen Rasmussen og Hustru Ane Marie, født Pedersen, gift 1921 med Anna Margrethe Kristiansen, Bestyrer af Store-Ring Fattiggaard siden 1928.

Galten Haandværker- og Borgerforening er stiftet den 12. Februar 1905. Samme Aar oprettede Foreningen en Teknisk Skole for Byens og Egnens Haandværkerungdom. Undervisningen foregaar i en særlig Tilbygning til Afholdshotellet. Forstander for Teknisk Skole er Murermester S. P. Nielsen. Elevantallet ca. 45. Foreningens Formand er Tømrmester H. Rasmussen.

Store-Ring Fattiggaard.

HANS RASMUSSEN, Tømrmester, er født den 16. August 1882 i Galten som Søn af Snedker J. M. Rasmussen og Hustru Helene, født Hansen, gift 1911 med Anna Sørensen Gammelgaard, Sognevurderingsformand i Landbygningers almindelige Brandforsikring 1912, Medlem af Repræsentantskabet for samme 1923, Medlem af Tilsynsraadet for samme 1929, Formand for Haandværker- og Borgerforeningen 1924 Formand for Vandvær-

ket 1929, Medlem af Bestyrelsen for A/S Galten Afholdshotel, Medlem af Sogneraadet 1929-33, Lærer i Sløjd paa Klank Højskole, Tilsynsmand ved Kirker i Framlev med flere Herreder 1919.

CARL ANDREAS BAASTRUP, Bankdirektør, er født den 13. Juli 1863 i Forlev som Søn af Gaardejer J. Bastrup og Hustru Mette Maria, født Thyboe, gift 1889 med Ane Jensen, Medlem af Forretningsudvalget i Hammel Slakteri i 25 Aar, Medstifter af Slakteriet. Medlem af Bestyrelsen for Ganle-Skanderborg Amts Brandforsikring i mange Aar, Bankdirektør for Galten Bank siden 1911.

MARTIN KRAGH, Bankdirektør, er født den 4. Maj 1882 i Skaarup som Søn af Gaardejer P. Kragh og Hustru Ane Kirstine, født Rasmussen, gift 1906 med Jensine Leth, Formand for A/S Galten Afholdshotel, Bankdirektør i Galten Bank siden 1917.

VALDEMAR SCHMIDT, Bogholder, er født den 3. Decenber 1895 i Sjelle som Søn af Købmand L. N. Schmidt og Hustru Petrine, født Pedersen, Handelsskoleeksamen fra Aarhus Handelshøjskole 1915. Bogholder i Galten Bank siden 1919.

K. NIELSEN,
Lærerinde.

H. FOGH,
Hotellorpagter.

J. CHR. MØLLER ANDERSEN,
Stationsmester.

E. MADSEN,
Distriktsjordemoder.

HANS FOGH, Forpagter, er født den 21. Februar 1882 i Bedsted som Søn af Gaardejer A. Fogh og Hustru Ane, født Nielsen, gift 1908 med Laura Nielsen, Forpagter af A/S Galten Afholdshotel siden 1924.

S. P. SØRENSEN,
Dyrlege.

JENS CHRISTIAN MØLLER ANDERSEN, Stationsmester, er født den 24. Juni 1892 i Hurup som Søn af Tandtekniker J. Andersen og Hustru Amalie, født Møller, ansat ved Aarhus-Hammel-Thorsø Jernbane 1912, Assistent i Aarhus 1917, Postekspeditør og Stationsmester i Galten siden 1923, kgl. Vejer og Maaler, Medlem og Kasserer for Galten Menighedsraad.

Galten Brugsforening er oprettet 1892. Medlemsantallet er ca. 180. Omsætningen ca. 90,000 Kr. Foreningens første Formand var Højskoleforstander J. Nielsen, Klank, den nuværende er Murer C. Rasmussen. Uddeler er J. P. Petersen.

JENS PETER PETERSEN, Uddeler, er født den 22. Januar 1876 i Sønderup som Søn af Murer A. Petersen og Hustru Boline, født Jensen, gift 1902 med Karen Jørgensen, Næstformand for Galten Bank, Stævningsmand for Galten, ansat som Uddeler ved Galten Brugsforening siden 1904.

ELSE MADSEN, Distriktsjordemoder, er født den 4. August i Føvling som Datter af Gaardejer Terp og Hustru Andrea, født Hansen, gift 1904 med Johannes Madsen, Jordemodereksamen 1906, Distriktsjordemoder i Vester—Vedsted 1906—9, Distriktsjordemoder i Faaborg ved Varde 1909—14, Distriktsjordemoder i Store-Ring—Stjær—Sønder—Galten siden 1914.

Medlemmer af Store-Ring-Stjære-Sønder Galten Sogneraad er: Gaardejer S. J. Sørensen, Gaardejer I. P. Petersen, Gaardejer L. Hansen, Uddeler L. P. Veng, Gaardejer R. S. Sørensen, Boelsmand N. K. Kristensen, Snedker K. Aas, Savskærer C. V. Jensen og Snedker H. Rasmussen.

HASLE HERRED

Hasle Herred grænser mod Nord til V.-Lisbjerg Herred, mod Vest til Sabro og Framlev Herreder, mod Syd til Ning Herred, mod Øst til Kattegat og mod Nordøst til Randers Amt.

Herredets samlede Areal udgør 7628 ha. og Indbyggerantallet var i 1921 ca. 11,000.

I Herredet findes følgende Sogne: Aaby, Vejlbjby, Hasle-Skejby, Brabrand-Sønder Aarslev, Tilst-Kasted og Lyngby.

ABY SOGN omgives af Aarhus Købstadsjorder, Hasle Sogn, en Enklave af Lyngby Sogn, Brabrand Sogn og Ning Herred.

I Aaby Sogn findes Byerne: Aaby med Kirke, Præstebolig, Skole, Afholdshotel, Gas- og Vandværk, Elektricitetsværk, Aabyhøj Villakvarter, der regnes som Forstad til Aarhus, med Afholdshotel, Brugsforening, flere betydelige Fabriksvirksomheder, som A/S Frichs Fabrikker, A/S Danisch Machine Comp., som har Sæde i København,

men Fabrikafdeling her, Konvolutfabrikken Royal, Jydsk Marmorfabrik, Handlungartnerier og Postekspedition.

Aaby Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, V.-Lisbjerg m. fl. Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 280. Lægd.

Aaby Kirke, der bestaar af Langhus med tresidet Kor mod Ost og Taarn med Pyramidetag mod Vest, er opført 1872-73 i moderne Rundbuestil, af Mursten i vekslende røde og gule Striber. Desuden er der brugt Granitkvadre fra den tidligere romanske Kirke, som

blev nedrevet, da den nuværende opførtes. Skibet har skraatliggende Loft af Tømmer og Brædder, afbrudt af 2 brede Rundbuer, der deler Skibet i 3 Afsnit. I Korbuen sidder ejendommelige Kragsten fra den gamle Kirke. Taarnrummet, med fladt Bjælkeloft, tjener som Forhal. Ny Altartavle af Egetræ med et Maleri fra 1873 af A. R. Fritz. Romansk Granitfont med udhugne Figurer fra den gamle Kirke. Døbefadet er skænket 1693 af Borgmester i Aarhus, Chr. Jensen Basballe. Prædikestolen, i Renaissancestil, er dekoreret med Figurer af Fjelskov. Et mærkeligt romansk Metalkrucifiks og et Par Stolestadegavle findes i Nationalmuseet.

Aaby Kirke.

HANS OLE HANSEN, Sognepræst, er født den 21. Juli 1877 som Søn af Landmand O. Hansen og Hustru Kirstine, født Larsen, gift 1908 med Ellen Kathrine Degn, ansat som Sognepræst ved Aaby Kirke.

Aaby Skole er opført 1908 efter Pavillonsystemet, med købstadsmæssig Skoleordning, udvidet 1914 og atter Udvidelse 1931. Skolen har for Tiden 662 Elever, fordelt i 18 Grundskoler og 4 Realskoleklasser. Skolen har 17 Klasseværelser og 4 Særlokaler samt 2 Gymnastiksale. Lærerpersonalet bestaar af 1 Overlærer, 10 Lærere, 4 Lærerinder, 1 Timelærer og 1 Timelærerinde.

J. C. LASSEN, Overlærer, er født den 29. Juni 1866 som Søn af Gaardejer H. N. Lassen og Hustru Ane Kirstine, født Pedersen, gift 1893 med Christine Marie Nielsen, ansat som Overlærer ved Aaby Skole.

Aabyhøj Vand- Gas- og Elektricitetsværk. Den 18. December 1911 afsluttede Aaby Sogneraad Kontrakt med Firmaet Edvars og Rasmussen, København, om Anlæggelse og Igangsættelse af et moderne Gas- og Vandværk i Aaby. Firmaet fik

Kontrakt paa at drive Værket til 1942, men Sogneraadet overtog dog straks efter Værket. Aaret efter byggede Kommunen et Elektricitetsværk. Gas- og Vandværket paabegyndte Driften den 22. Juli 1912. Elektricitetsværket paabegyndte Driften den 13. August 1913. Gasværket producerede i 1912 80,000 Cbm. paa 400 Maalere, i 1931 var Produktionen paa 460,000 Cbm., paa 1266 Maalere. Elektricitetsværket har 1,537 Lysmaalere og 131 Kraftmaalere.

J. C. LASSEN,
Overlærer.

CHR. I. BELTER,
Driftsbestyrer.

H. BECH ANDERSEN,
Postkontrolør.

E. ANDREASEN,
Bestyrerinde.

CHRISTEN INGVARD BELTER, Driftsbestyrer, er født den 25. Marts 1884 som Søn af Jens Chr. Sørensen og Hustru Ane Mette, født Jensen, gift 1908 med Marie Kirstine Larsen, ansat som Driftsbestyrer ved Aabyhøj Vand-Gas- og Elektricitetsværk.

K. G. M. SCHUBERT, Maskinmester, er født den 24. Juli 1875 i Schlesien, Montør ved Nakskov Sukkerfabrik 1897, 2. Mester paa „Aliance“ i Slagelse, ansat som Maskinmester ved Aabyhøj Gas-Vand- og Elektricitetsværk.

Aaby Sogns Sygekasse er stiftet 1876. Statsanerkendt den 1. August 1894. Begyndte med 43 Medlemmer, samt 12 Æresmedlemmer, som ikke var nydende, men ønskede at støtte Sagen. Medlemsantallet er for Tiden ca. 2300. Budgettet balancerede i 1931 med 166,388,83 Kr. Den nuværende Formand er Klejnsmed Joh. Sproegel, Forretningsfører er P. Bonde.

JOH. SPROEGEL,
Formand.

JOHAN SPROEGEL, Klejnsmed, er født den 20. Oktober 1891 som Søn af G. Sproegel og Hustru Jensine, født Krogh, gift 1916 med Marie Christensen, Formand for Aaby Sogns Sygekasse, Kasserer og Næstformand i Menighedsraadet, Kasserer og Formand for Hjælpekassen, Medlem af Bestyrelsen for Sygeplejeforeningen. Medlem af Sogneraadet.

P. BONDE,
Forretningsfører.

PETER BONDE, Forretningsfører, er født den 23. Februar 1881 som Søn af Gaardejer Paul Bonde og Hustru Dorteia, født Petersen, gift 1909 med Else Vestenskov, ansat som Forretningsfører for Aaby Sogns Sygekasse. Vurderingsmand for Aalborg Kreditforening.

Børnehjemmet „Aabyhøj“ er oprettet 1927 af Sygeplejerskerne Frk. Dorteia Sig og Anna Nielsen. Hjemmet har tilhuse i en stor Villa paa Hejmdalsvej Nr. 9. Hjemmet har for Tiden Plads til 24 Børn fra spæde til ca. 2-Aars Alderen. Foruden Bestyrerinderne er der 2 unge Assisterer ved Hjemmet.

DORTHEA SIG, Bestyrerinde, er født den 19. Januar 1882 i Høver som Datter af Gaardejer M. Sig og Hustru Kirsten, født Knudsen, Sygeplejerske paa Hammel og Silkeborg Sygehuse 1915, Sygeplejerske paa Vejle Sygehus 1916-18, Privatsygeplejerske i Aarhus 1920-27, siden 1927 Bestyrerinde paa Børnehjemmet „Aabyhøj“.

D. SIG,
Bestyrerinde.

ANNA NIELSEN, Bestyrerinde, er født den 14. Januar 1891 i Oksby Sogn som Datter af Tømrer Chr. Nielsen og Hustru Mette Kathrine, født Olesen, Sygeplejerske paa Ringkøbing Sygehus 1912-16, ansat ved Dansk Sygeplejersaads Bureau i Aarhus 1916-21, Menighedssygeplejerske i Jannerup-Billum 1921-27, siden 1927 Bestyrerinde ved Børnehjemmet „Aabyhøj“.

KAI ARNOLD HEISE, Læge, er født den 1. December 1873 i Viborg som Søn af Rektor C. A. L. Heise og Hustru Kaja, født Dichmann, gift 1904 med Marie Vilhelmine Obel, Student 1891, cand. med. 1899, fleraarig Hospitalsuddannelse til 1904, praktiserende Læge i Sorring 1904-24, siden 1924 i Aabyhøj.

K. A. HEISE,
Læge.

HENRY BECH ANDERSEN, Postkontrolør, er født den 9. December 1881 som Søn af Manufakturhandler Carl Andersen og Hustru Caroline, født Bech, gift 1909 med Minna Boye Hartmann, ansat som Postkontrolør og Bestyrer af Aabyhøj Postkontor.

EVA ANDREASEN, Bestyrerinde, er født den 18. Marts 1883, ansat som Bestyrerinde ved Aabyhøj Alderdomshjem.

CARL EDVARD HJORTEBERG HEDELUND, Dyrlæge, R. af D., er født den 3. Juli 1884 som Søn af Kommunalærer Hedelund og Hustru Emma, født Hjorteberg, gift 1909 med Anna Johanne Louise Overby, Medlem af Folketinget 1922-32.

MARIE DORTHEA KIRKEGAARD, Centralbestyrer, er født den 14. Marts 1892 som Datter af Telefonmester P. Grølsted og Hustru Agnes, født Lorentzen, gift 1912 med Chr. Kirkegaard, ansat som Bestyrerinde ved Aabyhøj Central.

Medlemmer af Aaby Sogns Sogneraad er: Karetmager Offersen, Formand, Lærer C. E. Christensen, Viceskoleinspektør Chr. Jensen Nordentoft, Fabrikant C. P. Reinholt Petersen, Pantefoged W. P. Petersen, Gaardejer P. Ladefoged Petersen, Cementstøber N. Chr. Jacobsen, Klejnsmed Sprogel, Maskinarbejder Chr. Olesen.

VEJLBY SOGN omgives af Aarhus Købstadsjorder og Skejby Sogn, Vester-Lisbjerg Herred, Randers Amt samt Kattegat.

Vejlby Kirke.

I Sognet findes Byerne: Vejlbys med Kirke, Præstegaard, Skole, Vejlbys Hus-holdningsskole, Menighedshus, 2 Forsamlingshuse, Good-Templarloge, Fattig-gaard og Alderdomshjem, Nerveklinik, Re-kreationshjem, Vejlbys Sogns Spare- og Laanekasse, Brugsforening, flere Købmands-handler, Mølle, kom-munalt Vand- og Elek-tricitetsværk. Riis-skov Villakvarter el-

ler Vejlbyskrat, med Jernbanestation, Sindssygehospitalet ved Aarhus.

Vejlby Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, V.- Lisbjerg m. fl. Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gl.-Aarhus Amts 4. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds 274. Lægd.

Vejlby Kirke bestaar af Kor og Skib med Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Kor og Skib er fra romansk Tid og de oprindelige Mure er af raa og kløvet Granit. Tilbygningerne er opført i den senere Middelalder af Munkesten. Det ret anseelige, brede Taarn har Trappegavle i Nord og Syd og har Gladhuller, der minder meget om de i Aarhus Domkirketaarn. Taarnets Underrum er hvælvet. Vaabenhuset, der er ret højt, er med blindingsprydede Gavle. I det indre er Kirken med sentgotisk Hvælv, og da denne indsattes, forhøjedes Korets Mure. Prædikestolen, der er med Evangelistmalerier og Staffering fra 1652, er skænket 1639 af Sognepræst Svend Hansen Arbod. Ved en Restaurering af Koret i 1870 fik Altertavlen med sentgotiske Apostelfigurer sin nuværende Form. Det oprindelige Midtskab fra omkring 1700 opbevares i Aarhus Museum. Mellem Vaabenhus og Skib findes en Egetræsdør fra 1531.

ANDERS GEERT JØRGENSEN, Sognepræst, er født den 16. December 1863 som Søn af Geert Jørgensen og Hustru Kirsten, født Andersen. Gift 1889 med Anna Mortensen, cand. theol. 1889, residerende Kapellan i Holmsland Klit, Ringkøbing Amt fra 1889—94, Sognepræst i Søby, Ærø fra 1894—1904, siden 1904 Sognepræst i Vejlbj.

A. G. JØRGENSEN,
Sognepræst.

Vejlby-Riisskov Kommuneskole, er indviet den 8. April 1927, og den har kostet 512.073,45 Kr. at opføre, i denne Sum er ogsaa A. G. JØRGENSEN, medregnet Opførelse af Overlærerbolig.

I Sommeren og Efteraaret 1930 blev Loftetagen indrettet til Brug med 6 almindelige Klasseværelser, 1 Særløkkale til Haandgerning og et Taarnværelse. Arbejdet udførtes efter Plan af Hr. Arkitekt Fritz, Aarhus, der ogsaa ledede Arbejdet, da Skolen opførtes. Omtalte Udvidelse kostede ca. 40,000 Kr.

Skolen har nu 18 alm. Klasselokaler, hvoraf 16 blev taget i Brug 1. April 1932. Desuden findes der 1 Sanglokale, 1 Naturhistorielokale, 1 Fysiklokale, 1 Haandgerningslokale, 1 Sløjdlokale, 1 Gymnastiksal, 1 Baderum, 1 Lærerværelse, 1 Overlærerkontor foruden forskellige Smaarum til Børnebibliotek, Garderobes, Omlædningsrum, Opbevaring af Rekvisitter o. l., samt Bolig for Skolebetjenten. Elevantallet er fra 334 i 1925 steget til at omfatte 536 i 1931, nemlig 282 Dreng og 254 Piger.

Vejlbj Kommuneskole.

Overlærer for Skolen er S. J. Mogensen, og Viseinspektør er P. A. Larsen.

S. J. MOGENSEN,
Overlærer.

H. M. OLSEN,
Lærer.

S. F. NIELSEN,
Lærer.

C. NIELSEN,
Lærerinde.

SØREN JENSEN MOGENSEN, Overlærer, er født den 4. April 1890 som Søn af Landmand H. Mogensén og Hustru Marie, født Jensen. Gift 1916 med Jensine Bang Nielsen, Overlærer ved Vejlbj Kommuneskole. Medlem af Vejlbj-Riisskov Sogneraad.

POUL A. LARSEN, Viceinspektør, er født den 30. August 1886 som Søn af Pensionist A. Larsén og Hustru Margrethe, f. Sønderbj. Gift 1915. Dimmitteret fra Gedved Seminarium 1914, nu Viceinspektør.

HANS MARIUS OLSEN, Lærer, er født den 5. Maj 1887 i Kolstrup paa Fyn som Søn af Husmand Mortén Olsen og Hustru Anne, f. Pedersen. Gift 1914 med Anna Kathrine Poulsen. Dimmitteret fra Odense 1911, Lærer i Hald ved Randers 1911—13, Lærer i Vejlbj 1913. Formand for Vejlbj Brugsforening, Bibliotekar i Sognebiblioteket, Formand for Ungdoms- og Foredragsforeningen.

SØREN FRANDSEN NIELSEN, Lærer, Løjtnant, er født den 15. Maj 1893 i Grundfør som Søn af Gaardejer, Amdsraadsmedlem Thomas Nielsen og Hustru Mine, født Sørensen. Gift 1919 med Kirstine Marie Sørensen. Dimmitteret fra Hjørring 1916, siden 1. November 1920 Lærer i Vejlbj. Formand for Værgeraadet 1925.

CATHRINE NIELSEN, Lærerinde, er født den 23. August 1899. Dimmitteret fra Gedved Seminarium 1920, Lærerinde i Asnæs 1920—24, i Grenaa fra 1926—31, siden 1931 Lærerinde i Vejlbj.

FRODE NIELSEN,
Lærer.

FRODE NIELSEN, Lærer, er født den 28. Februar 1898 som Søn af Lærer E. M. Nielsen og Hustru M. R. A. M. Nielsen. Gift 1927 med Anna Chrestine Nielsen. Dimmitteret fra Jelling 1919. Tidl. Lærer i Svendborg og Horslund, siden 1926 Lærer i Vejlbj.

MARINUS FREDERIK THOMSEN KROGH, Lærer, er født den 19. Februar 1901. Dimmitteret fra Ranum Seminarium 1922, Lærer i Ranum fra 1923—32, siden 1932 Lærer ved Vejlbj Kommuneskole.

M. KROGH,
Lærer.

ARNE NIELSEN ØDUM, Lærer, er født den 23. Juli 1895. Dimmitteret fra Skaarup Seminarium 1916, Lærer i Nykøbing M. fra 1921—24, siden 1924 Lærer ved Vejlbj Kommuneskole.

CARL CHRISTIAN NIELSEN, Lærer, er født den 2. Marts 1898 i Vejle som Søn af Overlærer N. C. Nielsen og Hustru. Gift 1923 med Agnes Louise Folkmann. Student 1916, dimmitteret fra Jelling 1919, ansat ved Slagelse Priv. Realskole 1919—21, Nexø priv. Realskole 1922—25, Præstø komm. Realskole 1925—27, Skovbølling pr. Jelling 1927—31, siden 1931 Lærer ved Vejlbj Kommuneskole.

BENT A. JENSEN, Lærer, er født den 15. Maj 1900, Dimmitteret fra Blaagaard Seminarium 1924, ansat ved Tølløse priv. Realskole fra 1924—29, siden 1929 ansat ved Vejlbj Kommuneskole.

NIELS AKSEL BEYER, Lærer, er født den 14. Marts 1904. Dimmitteret fra Jelling Seminarium 1925, ansat ved Holsted Skole 1925—26, Holsted Efterskole 1926—27, Ørsted Skole fra 1927—30, siden 1930 ansat ved Vejlbj Kommuneskole.

JENNY KIRSTINE KVISTGAARD, er født den 11. April 1874 som Datter af Lærer Mortén Nielsen Kvistgaard og Hustru, Anne Kirstine, f. Jensen. Lærerinde i Vejlbj.

Vejby Landbrugsskole.

Vejby Landbrugsskole og Aarhusegnens Husholdningsskole ligger lige uden for Aarhus i et frodigt østjydske Landskab. Fra dens Vinduer og store Verandaer ser man ud over Riis Skov til Aarhusbugten og Kaløvig, Mols Bjerge og Helgenæs. Man har saaledes alt, hvad man kan ønske hvad Beliggenheden angaar, idet Skolen ligger midt i et frugtbart Opland med en interesseret og dygtig Befolkning og umiddelbart op ad Jyllands Hovedstad.

Skolen er oprettet 1907 som Højskole under Ledelse af Forstander Arne Møller. I 1912 overtoges Skolen af Forstander Helge Hostrup, der foretog betydelige Udvidelser, i 1921 solgtes Skolen til Forstander Axel Møller, der ledede Skolen til 1. April 1933 og samtidig overgik den til Fagskole for Landbrug og Husholdning. Denne Anvendelse af Skolen krævede imidlertid flere Udvidelser og Forandringer. Der blev bl. a. bygget en Foredragssal, og i 1922 byggedes Husholdningsskolen, og der blev foretaget betydelige Forbedringer af de gamle Højskoleværelser, Inventaret blev fornyet, og Undervisningsmaterialet blev fremskaffet. I 1929 blev Skolens Bygninger atter forandret og udvidet en Del. Foruden nogle mindre Bygninger blev der opført en

Gymnastik- og Elevbygning, idet den nederste Etage er Gymnastiksal, og paa 1. Sal er indrettet 16 nye Elevværelser. Skolen aabnedes 3. November 1921 for 78 unge Landmænd, og den gode Tilslutning er fortsat saaledes, at den allerede i 1929 var besøgt af over 1300 Elever.

Den 1. April 1933 solgte Forstander Møller Vejby Landbrugsskole og Aarhusegnens Husholdningsskole til Konsulent i Aarhuskredsens Fællesledelse, N. Toftegaard-Madsen, Riis-skov, der nu leder den store Skole, dygtigt bi-

N. TOFTEG.-MADSEN,
Forstander.

K. TOFTEG.-MADSEN,
Forstanderinde.

staaet af sin Hustru, der i 2 Aar var Husholdningslærerinde paa Skolen.

NIELS TOFTEGAARD-MADSEN, Forstander, er født den 25. Januar 1898 paa Roelshøjgaard ved Mørkøv i Holbæk Amt som Søn af Gaardejer Niels Madsen og Hustru Juliane, født Jensen. Gift 1929 med Karen Margrethe Juul Møller. Landbrugskandidat 1923, derefter Lærerkursus paa Askov Højskole, Lærer paa Grejsdal Højskole, Regnskabsfører paa Lerchenborg Avlsgaard og har siden 1926 været Lærer i Husdyrbrug paa Vejlbys Landbrugsskole, desuden foretaget flere Rejser i Tyskland, Østrig og Czekoslovakiet, siden 1933 Forstander af Vejlbys Landbrugsskole.

E. M. JENSEN,
Uddeler.

KAREN MARGRETHE TOFTEGAARD-MADSEN, Forstanderinde, er Datter af Lærer Juul Møller, Greve ved Taastrup. Uddannet Sygeplejerske og eksamineret Husholdningslærerinde fra Husholdningsseminariet Ankerhus ved Sorø, 1928-30 Lærerinde paa Aarhusegnens Husholdningsskole, leder nu sammen med tidl. Forstanderinde Frk. Camilla Petersen, Husholdningsskolen.

Vejlbys Brugsforening er stiftet 1886. Foreningen har ca. 300 Medlemmer og Omsætningen er ca. 160,000 Kr. Uddeler fra 1886-1912 var Lauritsen og fra 1912-23 Uddeler Grodtkjær.

EINER MARINUS JENSEN, Uddeler, er født den 11. Juli 1881 som Søn af Smed Karl A. Jensen og Hustru Marie, født Mortensen. Gift 1914 med Mette Haar. Siden 1923 Uddeler i Vejlbys Brugsforening.

A. JOHANSEN,
Stationsmester.

N. M. KOLDSTE,
Overmontør.

S. A. SCHMIDT,
Vognmand.

J. C. I. SØNDERGAARD,
Mekaniker.

ANDREAS JOHANSEN, Stationsmester, er født den 1. December 1876 som Søn af Johannes Jensen og Hustru, Mariane Jensen, Vraa. Gift 1900 med Marie Jensen. Tidligere Overportør i Riisskov, siden 1926 Stationsmester ved samme St.

NIELS MARINUS KOLDSTE, Overmontør, er født den 16. Juni 1893 som Søn af Fisker Niels Marinus Kristensen og Hustru Karoline Kirstine K. Gift 1919 med Johanne Marie Jensen. Uddannet som Telefonarbejder, Overmontør ved Jydsk Telefon Aktieselskab. Medlem af Sogneraadet siden 1929, Formand for socialdemokratisk Vælgerforening, Vejlbys-Riisskov, Formand for Tyende Forligskommissionen, i Repræsentantskabet for „Demokraten“, Aarhus, Medlem af Bestyrelsen for Sygekassen, Rutebiludvalget, Medlem af Vejldvalget og Bygningskommissionen m. m.

SØREN ANDREASEN SCHMIDT, Vognmand og Rutebilejer, er født den 9. Maj 1877 som Søn af Arbejdsmand Andreas Schmidt og Hustru Maren, født Jacobsen. Gift 1901 med Kirstine Frederikke Mortensen. Uddannet som Landmand. Medlem af Vejlbys-Riisskov Sogneraad siden 1929, Formand for Forsørgelsesudvalget, Medlem af Vejldvalget, Aldersrenteudvalget, Udvalget for Udvidelse og Bebyggelse, Formand for Rutebilorganisationen, Aarhus Amt, samt Formand for Aarhus Rutebilstation og Medlem af Bestyrelsen for Vejlbys Kommunes Borgerforening.

JENS CHRISTIAN INGVAR SØNDERGAARD, Mekaniker, er født den 16. Februar 1893 som Søn af Arbejdsmand M. I. Søndergaard og Hustru Petrea, f. Steffensen. Gift 1918 med Marie Mikkelsen, Medlem af Vejlbys-Riisskov Sogneraad siden 1933, Medlem af Socialdemokratisk Kredsorganisation, søndre Afdeling, Kredsformand for Ungdomsvirksomheder under I. O. G. T. Dekoreret med danske Rutebilers Sølvplade.

W. H. RIEDEL,
Statskonsulent.

A. KORNERUP BANG,
Arkitekt.

MICHAEL DJERVAD,
Arkitekt.

N. ANDERSEN,
Sukkervarefabrikant.

VILLIAM HEINRICH RIEDEL, Statskonsulent, S. V. er født den 24. November 1864 som Søn af Smedemester Riedel og Hustru Emilie, f. Halvorsen. Gift med Thora Vilhelmine R. Havebrugskandidat, Sekretær og Kasserer for Kursusudvalget i Jylland, Statskonsulent i Havebrug.

AAGE KORNERUP BANG, Arkitekt, er født den 3. Februar 1882 som Søn af Tømrermester C. Kornerup Bang og Hustru Einma, f. Sten. Gift 1915 med Anna Johanne Andersen. Tømrer, Bygningskonstruktør, Afgang fra Kunstakademiet, Arkitekt ved Statsbanerne, Formand for Bygningskommissionen i Vejlbjby-Riisskov.

MICHAEL DJERVAD, Arkitekt, er født den 28. August 1891 som Søn af Muremester Jens Mikkelsen og Hustru Mine, f. Rasmussen. Gift 1917. Uddannet ved Stadsingeniøren i Aarhus som Konduktør, siden 1930 oprettet et Bygningsteknisk Bureau.

NIELS ANDERSEN, Sukkervarefabrikant, er født den 21. September 1868 som Søn af Sukkervarefabrikant N. Rasmussen og Hustru Ane Kirstine Andersen. Gift 1895 med Kristine A. Medlem af Sogneraadet.

P. C. LAURIDSEN,
Sogneraadformand.

SØREN NIELSEN HOLM, Sognefoged og Lægdsmand, er født den 5. Januar 1864 som Søn af Tømrermester Niels Rasmussen Holm og Hustru Marie Margrethe, f. Pedersen, Faaborg. Gift 1889 med Anna Jørgine Thorsen. Uddannet paa Københavns Politiskole, Gendarm i Vendsyssel 1885--94, Københavns Politi 1896--98, Aarhus Politi 1899--1909, Medstifter af Dansk Politiforbund, Giftfoged for Vejlbjby-Riisskov Kommune, siden 1922 Sognefoged og Lægdsmand for samme Kommune.

S. N. HOLM,
Sognefoged.

PEDER CHRISTIAN LAURIDSEN, Gaardejer og Sogneraadformand, er født den 17. Februar 1877 som Søn af Husmand Hans Lauridsen og Hustru Cecilie Marie, født Christiansen. Gift 1905 med Maren Christensen. Uddannet ved Landvæsen, Landbrugskandidat 1904. Formand for „Aarhus Amtstidende“, Formand for Kasse- og Regnskabsudvalget, Lærer ved Vejlbjby Landbrugsskole, Formand for Vejlbjby-Riisskov Sogneraad siden 1929.

Vejlbjby-Riisskov Sygekasse (og Begravelseskasse), der oprettedes i Januar 1866 og statsaner kendtes i Januar 1896 under Navn af Vejlbjby Sogns Sygekasse, har siden Landets Sygekassevæsen ved Lovgivning kom ind i et fast Leje, gennemløbet den for Sygekasser normale Udvikling.

Medens Kassen, der begyndte med 100 Medlemmer, i de tre første Aartier i alt væsentlig var henvist til Aar efter Aar at afpasse sine Ydelser efter Medlemsbidraget, suppleret med mere eller mindre sikre Bidrag, indgaaet ved privat Offervillighed, hvilket bevirkede en vis Uregelmæssighed i Omfanget af den Hjælp, den saa sig i Stand til at yde, kun det aarlige, faste Statstilskud + et øget, fast aarligt Kommune-tilskud, der i 1932-33 beløb sig til henholdsvis 13463 Kr. og 5100 Kr., længst med-

ført, at Bestyrelsen kunde træffe sine Dispositioner paa længere Sigt og derved bringe Kassens Virksomhed ind i en fastere Gænge. Jævnside med stigende Udgifter

J. C. JØRGENSEN,
Formand.

viste det sig med Aars Mellemrum nødvendigt at forhøje Kontingentsatserne, en Foranstaltning, der hidtil har muliggjort, at Aarsregnskaberne i det væsentlige har kunnet afsluttes uden Under-skud, men ikke har vist sig tilstrækkelig til Op-arbejdelsen af et Reservefond, en Opgave, som maa løses i de kommende Aar. Udvisende et Medlemstal pr. 31. December 1931 paa 1822 + 29 Medlemmer, balancerede Aarsregnskabet med 91,663 Kr., og Indtægterne, holdt Udgifterne Stangen med 70,991 Kr. mod 62,209 Kr., saaledes

MALMKØF HANSEN,
Forretningsfører.

at Overskudet blev 8782 Kr. Af hensigtsmæssige Grunde har Sygekassen stadig Kontor i Vejlbj, og her leder Hr. Poul Malmkøf-Hansen, exam. juris., den daglige Forretningsførelse. Han ansattes efter fleraarig Virksomhed i Invalideraadet 1. Maj 1932 af Bestyrelsen, hvis nuværende Formand er Kommuneleer J. C. Jørgensen.

„Kratthuset“.

I Vejlbj Sogn ligger de to Rekonvalescenthjem „Kratthuset“ og „Ny Krathus“. „Kratthuset“ købtes den 12. Juni 1923 af Sygekassen „Aarhus“. Hjemmet har Plads til 15 Patienter og ledes af Sygeplejerske Frk. N. K. Winther, der overtog Ledelsen efter Bestyrerinde K. Vad den 1. Juni 1933.

„Ny Krathus“ købtes den 1. Maj 1928 af Centralforeningen af Sygekasser i Aar

hus Amt. Hjemmet har Plads til 12 Patienter og ledes af Bestyrerinde Frk. Larsen, der har været ansat ved Hjemmet i 5—6 Aar.

De to Hjem ligger i smukke Omgivelser tæt ved Bugt og Strand, og omgives af smukke, velholdte Haver. Siden i April 1928, da Centralforeningen af Sygekasser i Aarhus Amt overtog Driften af Hjemmene, har Gartner Henry Morgenstjerne været ansat som Gartner.

Z. S. O. LARSEN,
Bestyrerinde.

N. K. WINTHER,
Sygeplejerske.

H. MORGENSTJERNE,
Gartner.

ZENIA SOPHIE OTTINE LARSEN, Bestyrerinde, er født den 29. August 1907 som Datter af Gaardejer Hans P. Larsen og Hustru Katrine, f. Andersen, Hemmet Møllegaard, Hemmet-Gjerrild Kommune. Stuepige paa „Ny Krathus“ i 3 Aar, siden 1. September 1931 Bestyrerinde samme Sted.

NICOLINE KATRINE WINTHER, Sygeplejerske, er født den 28. November 1896 som Datter af Gaardejer Jens Winther og Hustru Ane Marie, f. Larsen. Uddannet paa Nykøbing Sygehus 1928, ansat paa Sygeplejebureauet i Aarhus fra 1928—33, siden 1. Maj 1933 Bestyrerinde paa „Krathuset“.

HENRY MORGENSTJERNE, Gartner, er født den 29. Januar 1895 som Søn af afd. Gartner H. Morgenstjerne og Hustru Sørine, f. Brant-Hansen. Gift 1920 med Olga Rauche. Uddannet som Gartner hos Frederik Nielsen, Aarhus, fra 1909—14, siden 1. April 1928 ansat som Gartner ved „Krathusene“.

Medlemmer af Vejlbj-Riisskov Sogneraad er: Gdr. C. P. Lauridsen, Formand, Ingeniør F. R. Kjær, Overmontør Koldste, Vognmand S. A. Schmidt, Snedker R. P. Petersen, Overlærer S. J. Mogensen, Plejer Th. Nielsen, Mekaniker I. Søndergaard og Sukkervarefabrikant N. Andersen.

HASLE SKEJBY KOMMUNE bestaar af Hasle Sogn og Skejby Sogn. Hasle Sogn omgives af Aarhus Købstadsjorder, Aaby Sogn, en Enklave af Lyngby Sogn, Brabrand og Tilst Sogne.

Skejby Sogn omgives af Vejlbj Sogn, Aarhus Købstadsjorder, Tilst og Kasted Sogne samt Vester Lisbjerg Herred.

I Hasle Sogn findes Byen: Hasle med Kirke, Præstegaard, Skole, Brugsforening, Vandværk og en Samling af Gaarde og Huse.

I Skejby Sogn findes Byen: Skejby med Kirke, Skole, Afholdsrestauration samt en Samling Gaarde og Huse.

Hasle Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 4. Folketingkreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 279. Lægd.

Skejby Sogn har samme Tingsted og de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 275 Lægd.

Hasle Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Korbuen, med rigt ornamenterede Kragsten, og Syddøren, paa hvis Overligger findes et Krucifiksrelief, er bevarede. I Murene findes desuden flere romanske Reliefkvadre, ved Syddøren 3 Løver samt en mærkelig Fremstilling af en Mand, en Kvinde og et Fabelvæsen med Ring i Snuden. Det svære, sentgotiske Munkestenstaarn bærer i Jernankre Restaureringsaarstal 1749 og 1839. Alle Kirkens Dele har Bjælkeloft. Altertavlen er et Snedkerarbejde i Renæssancestil fra ca. 1600, med et Krucifiks af S. L. Hiernøe 1841. Nymodens Prædikestol. Romansk Granitfont med Dobbeltløver paa Kummen. Orgel, skænket 1925 af afd. Sognefoged I. P. Møller.

Skejby Kirke bestaar af Kor og Skib samt Taarn mod Vest. Den oprindelige meget lille Bygning, der vistnok er opført i sentromansk Tid, har i sine Mure baade Granitkvadre, raa og kløvet Kamp og store røde Mursten paa Skraakantsokkel. Skibets og Korets Mure er delvis omsatte i ny Tid. Det i sentgotisk Tid tilbyggede Taarn, med hvælvet Underrum af Munkesten, blev 1846 nedbrudt omtrent til Taghøjden i Skibet, og fra 1883 er Indgangen henlagt til Taarnets Sydside; paa Dørens romanske Overligger af Granit er udhugget et Par Løver. I det indre har Skibet fladt Loft, Koret en sentgotisk Hvælving; den spidse Korbue er af Munkesten. Alterbilledet fra 1883 i ny Indfatning. Romansk Granitfont med Løvværk og Mandehoveder. Prædikestol, ifl. Indskrift skænket af Biskop Bildsøe 1723. Krucifiks fra gotisk Tid. Ligkapel opført 1904.

N. J. GINNERSKOV,
Sognepræst.

NIELS J. GINNERSKOV, Sognepræst, er født den 21. Maj 1879 i Randers som Søn af Lærer Niels Pedersen Ginnerskov og Hustru Jensine Marthea, født Jensen, gift 1911 med Else Faurchou, Datter af Proprietær Rasmus Faurschow, Student fra Randers 1898, cand. theol. 1904, kaldet til Sognepræst for Hasle-Skejby Kommune siden 1915.

Hasle Skole er opført 1859. Den nuværende Skolebygning er opført 1917, og tilbygget i 1929. Den gamle Skolebygning bruges nu til Lærerbolig. Skolen er 5-klasset med ca. 135 Børn.

Skejby Skole er opført 1906. Den er 3-klasset med ca. 60 Børn.

A. PIHLKJÆR, Førstelærer, er født den 26. December 1874 i Brabrand. Dimitteret 1896 fra Jellinge Seminarium, Lærer i Draaby 1898—1901, i Esby 1901—11, ansat som Førstelærer ved Hasle Skole siden 1911.

NIELS C. JØRGENSEN, Lærer, er født den 11. Februar 1906 i Haderslev Amt. Dimitteret 1926 fra Haderslev Statsseminarium, ansat som Andenlærer ved Hasle Skole siden 1929.

ANNA M. FRANDSEN, Lærerinde, er født den 13. August 1896 i Aaby. Dimitteret 1917 fra Aarhus, ansat som Lærerinde ved Hasle Skole siden 1922.

H. JENSEN,
Førstelærer.

HENRY JENSEN, Førstelærer er født den 12. August 1893 i Alsted paa Mors. Dimitteret 1915 fra Gedved Seminarium, Lærer ved Latin Forberedelsesskolen i Horsens i 2½ Aar, 1. Vikar ved Kommuneskolen i Horsens, ansat som Førstelærer ved Skejby Skole siden 1926.

HILDA HELENE NIELSEN, Lærerinde, er født den 21. Maj 1903, som Datter af Førstelærer K. M. Nielsen og Hustru. Dimitteret 1927 fra Ribe Statsseminarium, ansat som Lærerinde ved Skejby Skole siden 1930.

PAUL BOESKOV, Læge, er født den 28. Marts 1902 i Aarhus, Student 1920

fra Marselisborg, cand. med. 1929, Kandidat ved Kommunehospitalet i Aarhus 1929—30, Reservelæge ved Hornsyld Amtssygehus 1930—31, siden praktiserende Læge i Hasle.

RARMUS JENSEN, Sognefoged, er født den 20. Juli 1878 i Hasle, ansat som Sognefoged siden 1929, Bestyrelsesmedlem i Hjælpekassen.

Medlemmer af Hasle-Skejby Kommunes Sogneraad er: Inkassator, Peter Jens Olsen, Formand, Hasle, Vognmand Ole Olsen, Hasle, Smed A. Rasmussen, Hasle, Konsulent C. A. Christensen, Hasle, fhv. Gaardejer P. Knudsen Sørensen, Skejby, Montør Ole Andersen, Skejby, Sognefoged Lars Jensen, Lisbjerg, Lærer Helge Rabek, Lisbjerg, Gaardejer Søren Rasmussen Holm, Lisbjerg Terp.

BRABRAND, SØNDER-AARSLEV KOMMUNE bestaar af Brabrand og S.-Aarslev Sogne.

Brabrand Sogn omgives af S.-Aarslev, Lyngby Sogne, Sabro Herred, Tilst og Hasle Sogne, en Enklave af Lyngby Sogn, Aaby Sogn samt Ning Herred.

Sønder-Aarslev Sogn omgives af Brabrand og Lyngby Sogne samt Framlev og Ning Herred.

I Brabrand Sogn findes Byerne: Brabrand med Kirke, Præstegaard, Skole, Forskole, Realskole, Missionshus, Spare- og Laanekasse, Brugsforening, flere Købmands-handeler, Kro, Afholdsrestauration, flere Fabrikker, Filial af Aarhus Privatbank, Elektricitetsværk, Vandværk samt Jernbanestation, Gellerup, True med Skole, Todderup, Eldal, begge delvis i Tilst Sogn.

I Sønder Aarslev Sogn findes Byerne: Aarslev med Kirke, Skole, Brugsforening, Købmandshandel, Kro, Mølle, Volbækhus med Købmandshandel.

Brabrand Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle m. fl. Herreders Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, V.- Lisbjerg m. fl. Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gl. Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 277. Lægd. (søndre) og 278. Lægd. (nordre Del.)

Sønder Aarslev har samme Tingsted som Hovedsognet og hører under de samme Kredse som dette samt 4. Udskrivningskreds 272. Lægd.

Brabrand Kirke blev indviet til Sct. Martinus. Kirken er dog stærkt ombygget i 1923-1924, men har sin gamle Grundstamme, som bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Vesttaarn. De oprindelige Mure er af raa, kløvet Kamp uden Sokkel. I den senere Middelalder tilføjedes et Taarn af Munkesten, hvis Overpart senere blev nedbrudt, medens Underdelen blev inddraget som en Vestforlængelse af Skibet. Det nuværende Taarn, der er rejst i 1880, er af røde Sten, der nu er grovpudset og hvidtet. Samtidig med dets Opførsel blev hele Kirken istandsat under Ledelse af Arkitekt V. Puck. Ved en senere Udvidelse, ved Arkitekt Lønborg-Jensen, er opført en stor Tværbygning i Nord-Syd, med Korparti mod Syd, hvortil den gamle Bygning slutter sig som er Korskirke, og hele Rummet er overhvalvet i gotisk Stil. Vaabenhuset mod Syd omdannedes delvis til Kor, og der er nu Vaabenhus paa den nye Kirkes Østside. Prædikestolen er fra 1665 med barokt Snitværk. Altertavlen, der er fra 1895, og med Maleri forestillende Christus der vandrer paa Havet. Alterkalken er i 1551 skænket af fhv. Biskop Ove Bille af Aarhus.

Aarslev Kirke.

Aarslev Kirke be-
staar af Kor og Skib,
med Taarn mod
Vest og Vaabenhus
mod Syd. De oprin-
delige Mure er af
raa kløvet Granit
uden Sokkel. De op-
rindelige Døre og et
Vindue er bevarede,
dog er Vinduet og
Norddøren tilmuret.
Taarnet er opført i
den senere Middel-
alder, men blev i
1883 erstattet af det
nuværende, ligesom
Forgængerens lille
og slanke Taarnbyg-
ning. Det høje, an-

selige Vaabenhus er sentgotisk, med Blindingsgavl og Trappekamme. Kirkens Indre er sentgotisk hvælvet. Alterbilledet af Dorph, er fra 1875 og forestiller Jesus og den bodfærdige Kvinde. I Koret findes en Mindetavle over Præsten Knud Andersen Thoustrup, død 1757.

CONRAD VILHELM HVIDT, Sognepræst, er født den 1. April 1890 som Søn af Højesteretsjustitiarius E. Hvidt og Hustru L., f. Rothe. Gift 1919 med Ellen Nondrup. Cand. Theol. 1914, Kaldskapellan i Filips Kirke, København, Sognepræst for Ballum-Skast, Tønder Amt, nu Sognepræst for Brabrand S.-Aarslevs Menigheder.

Brabrand Realskole er bygget 1911. Skolen har 9 Klasser, og der undervises ca. 160 Børn. Der er 5 Forskoleklasser og 4 Mellemskoleklasser, og Skolen slutter med Præliminæreksamen. Undervisningen forestaas af 1. Skolebestyrer og 8 Lærere, af hvilke dog ikke alle har fuld Timeplan. Skolebestyrer er Christian Olsen.

CHR. OLSEN.
Skolebestyrer.

Brabrand Kommuneskole er bygget 1910. Skolen har 7 Klasser og der undervises ca. 200 Børn. I de 3 øverste Klasser undervises om Vinteren daglig fra 8—14 $\frac{1}{2}$, om Sommeren fra 7—13, de mindre Børn undervises i 2—4 Timer daglig. Ved Skolen er ansat 2 Lærere og en Forskolelærerinde. Førstelærer er J. H. Kjærholm.

True Skole er bygget 1901. Skolen har 3 Klasser, og der undervises ca. 85 Børn. I 1914 byggedes Gymnastiksalen, og i 1916 Lærerboligen. Førstelærer er Andreas Nielsen Laigaard.

Aarslev Skole er bygget i 1870, medens den nye Skole er opført 1914. Skolen har 4 Klasser, og der undervises ca. 100 Børn. Førstelærer er K. M. Handberg.

CHRISTIAN OLSEN, Skolebestyrer, er født den 31. Maj 1873 i Tikøb som Søn af Møllejeer Frantz Olsen og Hustru Petronelle, f. Rasmussen. Gift 1905 med Helen Riis, D. af Postmester R. Vordingborg. Cand. theol. 1902, Skolebestyrer i Hinnerup 1907—11, siden 1911 Skolebestyrer i Brabrand.

ASTRID KOLIND MIKKELSEN, Lærerinde, er født den 7. November 1893 i Bastrup v. Vamdrup. Ar-

tium v. Kolding højere Almenskole 1914, cand. phil., Kursus i Sprog (Tysk og Engelsk) ved Statens Lærerhøjskole, samt i Jena 1923 og i Oxford 1929, Lærerinde ved Vamdrup 1917—20, siden 1920 ansat ved Brabrand Realskole.

A. K. MIKKELSEN,
Lærerinde.

J. H. KJÆRHOLM,
Førstelærer.

TH. POULSEN,
Lærer.

INGEB. NØRSKOV,
Lærerinde.

J. H. KJÆRHOLM, Førstelærer, er født den 13. September 1863 i Hyllested. Dimitteret fra Jelling 1885, Lærer i Holme fra 1886—94, siden 1894 ansat ved Brabrand Kommuneskole.

TH. POULSEN, Lærer, er født den 1. Februar 1883 i Bjødstrup pr. Rønde. Dimitteret fra Jelling 1904, siden 1905 ansat som Lærer ved Brabrand Kommuneskole.

INGEBORG KRISTENSEN NØRSKOV, Lærerinde, er født den 2. Januar 1897 i Terløse Sogn, Sjælland. Dimitteret fra Odense Seminarium 1919, Lærerinde ved Realskolen i Skærbæk, Sønderjylland 1919—21, siden 1922 ansat ved Aarslev Skole.

ANDREAS NIELSEN LAIGAARD, Førstelærer, er født den 22. Februar 1876 i Viborg Amt. Dimitteret fra Jelling 1900, Lærer i Højmark fra 1901—04, i Verk fra 1904—18, siden 1918 ansat ved True Skole.

MARY KOLLERUP JENSEN, Lærerinde, er født den 27. Oktober 1897 i Alling. Dimitteret fra Silkeborg 1923, Lærerinde ved Raasted Skole 1925—31, siden 1931 ansat ved True Skole.

KRISTIAN MARIUS HANDBERG, Førstelærer, er født den 25. Marts 1878 som Søn af Husmand Peter Handberg og Hustru Mathilde. Gift 1903 med Laura Marie Cecilie Fisker. Dimitteret 1910, Førstelærer i Aarslev siden 1912. Formand for Værgeraadet, Medlem af Menighedsraadet.

HALVOR JENSEN DALGAARD, Lærer, er født den 3. Marts. 1892 i Emborg, Ry. Dimitteret fra Ribe Seminarium 1913, Lærer ved Tarm Realskole 1917—21, siden 1921 ansat ved Brabrand Realskole.

KRISTINE DALGAARD, Lærerinde, er født den 18. August 1894 i Uggerby, Hjørring. Dimitteret fra Hjørring Seminarium. Lærerinde ved Tarm Realskole 1916—19, Nibe Borgerskole fra 1919—20, Herning Kommuneskole 1920—21, siden 1921 ansat ved Brabrand Realskole.

ANKER PETER NIELSEN, Lærer, er født den 30. November 1903 i Odder. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1928, siden 1. Januar 1931 ansat ved Brabrand Realskole.

EVA ALBERTSEN, Lærerinde, er født den 12. August 1907 i Faardrup pr. Flakkebjerg. Student 1927. Faglærerinde 1931, siden 1931 ansat ved Brabrand Realskole.

Brabrand Gasværk er oprettet 1912 og ejedes det første Aar af et Interessentskab, men 1913 overtoges det af Kommunen. Den nuværende Bestyrer H. C. Stefensen forestod Opførelsen af Gasværket, i hvilket der er 7 Retorter. Gasforbruget pr. Maaned er ca. 13,000 Kbm., og der er ca. 500 Forbrugere. Værket beskæftiger foruden Bestyreren 2 Retortarbejdere.

HANS CHRISTIAN STEFFENSEN, Gasværksbestyrer, er født den 25. Juli 1881 som Søn af Murer-
mester Carl Chr. Steffensen og Hustru Mine, f. Jensen, Hjørring. Gift 1904 med Karoline Petrea Lauridsen.
Uddannet ved Vejgaard Gasværk, siden 1912 Gasværksbestyrer i Brabrand.

Brabrand Elektricitetsværk er oprettet 1910. Værket, der har ca. 750 Forbru-
gere, har en Maskinkraft af 320 HK. Værket begyndte med 60 HK. og 57 Forbru-
gere, udvidede i 1912 til 120 HK., i 1920 til 200 HK. og i 1930 til de nuværende 320
HK. Elektricitetsværkets Formand er Smedemester Rasmussen, Bestyrer siden 1919,
J. Munkholm.

Brabrand Kæmnerkontor er oprettet 1918. Den aarlige Skatteudskrivning er
ca. 210,000 Kr. i Kommuneskat, og der er tillige Indbetaling af Statsskat. Skatte-
procenten er for Tiden 5,8⁰/₀. Foruden Kæmner Th. Folking er der ansat 2 Damer
paa Kontoret.

THORVALD FOLKING, Kæmner, er født den 26. September 1897 i Grønbjerg som Søn af Manufak-
turhandler Niels Mortensen og Hustru Marie, f. Hansen. Gift 1921 med Martha Christensen. Uddannet paa
Handelshøjskole i Aalborg 1915, ansat i Vest- og Sønderjydske Kreditforening 1917—20, ansat ved Lyngby
Faarbæk Kommunes Skattevæsen 1920—23, ansat som Assistent ved Asminderød, Grønholt, Fredensborg
1923—24, Kommuneseekretær i Bloustrød Kommune 1924—26, siden 1. Januar 1926 ansat som Kæmner i
Brabrand. Medlem af Bestyrelsen for Brabrand-Aarslev Sygekassé, Næstformand i Borger og Haandværker-
foreningen i Brabrand.

Brabrand-Aarslev Sygekasse er stiftet 1880 og blev statsanerkendt 1893. Fore-
ningen blev stiftet med ca. 500 Medlemmer, men tæller nu ca. 1700. Sygekassens
Formaal er at yde Hjælp ved Sygdom samt Begravelseshjælp. Budgettet balancerer
med ca. 90,000 Kr.

Formænd gennem Tiderne har været: Postbud Rasmussen, Rasmus Th. Christen-
sen, Gartner N. H. Rasmussen og den nuværende, Bogholder A. C. Rasmussen. Be-
styrelsen bestaar iøvrigt af: Forretningsfører C. M. Jensen, Kæmner Folking, Snedker
Jepsen, Postbud P. Rasmussen, Arbejdsmand J. Chr. Jensen, Husmand Mogens Chri-
stensen og Husmand Hans Poulsen.

ANDERS CHRISTIAN RASMUSSEN, Bogholder, er født
den 26. August 1886 som Søn af Sognefoged Jens Rasmussen
og Hustru Christine, f. Petersen, G. Alling. Gift 1918 med
Emma Nilsson. Møbelsnedker fra 1900—1914, statskontrolleret
Handelseksamen 1915, Bogholder fra 1915, siden 1918 ansat
som Bogholder ved Aarslev Sav- og Hammerværk. Formand
for Brabrand-Aarslev Sygekasse siden 1930.

CARL MARIUS FREDERIK JENSEN, Forretningsfører,
er født den 19. April 1892 som Søn af Proprietær Martin Jen-
sen og Hustru Mette, f. Møller. Gift 1922 med Magda Cathrine
J. Mejerist fra 1915—30, derefter Forretningsfører i Brabrand-
Aarslev Sygekasse.

A. C. RASMUSSEN,
Formand.

C. M. F. JENSEN,
Forretningsfører.

Brabrand-Aarslev Sognes Spare- og Laanekasse er oprettet 1871 paa Initiativ af
Lærer Sørensen, Aarslev. Indskud i Aktier paa 10 Kr. beløb sig til 1330 Kr. Dette
Forhold ophørte i 1919, idet man i Stedet for disse mange Aktionærer udnævnte 30
Garanter, som hver skulde garantere 500 Kr., dog skulde de kun indbetale 100 Kr.
kontant, af hvilke de af Sparekassen faar højeste Udlaansrente. Aktiekapitalen er saa-
ledes paa 15.000 Kr., Reservefonden er paa ca. 50,000 Kr., Indskudskapitalen er ca. $\frac{1}{2}$
Mill. Kr. Sparekassens Bestyrelse er paa 6 Medlemmer med J. H. Kjærholm som Formand.

Brabrand Brugsforening er stiftet 1913. Foreningen har ca. 50 Medlemmer, Omsætningen i 1931 var ca. 40,000 Kr. Foreningens Formand er N. H. Rasmussen. Uddeler siden 1927 er Valdemar Loft.

Aarslev Brugsforening er oprettet 1905. Foreningen har ca. 100 Medlemmer og Omsætningen i 1931 var 75,000 Kr. Foreningens Formand er Niels Eskildsen, Aarslev. Bestyrer fra 1912—1932 var Frk. Sara Jørgensen, siden 1932 Uddeler Aage Sørensen.

N. HJORTVAD,
Læge.

J. MUNKHOLM,
Elektricitetsværksbst.

J. M. DREJER,
Skorstensfejerm.

DORTHEA CARLSEN,
Distriktsjordemoder.

NIELS HJORTVAD, Læge, er født den 5. Februar 1882 i Lintrup som Søn af Proprietær J. Jensen og Hustru Mathilde, f. Thau. Gift 1926 med Kirstine Jensen. Student fra Ribe 1900, cand. med. 1908, Reserve-læge ved Hjørring Amtssygehus 1908—09, Kandidat ved Øresunds Hospital 1909—10, Reservelæge i Hæren 1910—30, prakt. Læge i Ølgod 1911—18, i Grædsted 1918—25, siden 1925 prakt. i Brabrand. Jernbanelæge siden 1911.

JENS MARTIN DREJER, Skorstensfejermester, er født den 15. Juli 1889 i Aarhus som Søn af Slagte-riarbejder P. Drejer og Hustru Kirstine, f. Sørensen. Gift 1920 med Jenny Petra Jensen. Uddannet Skorstens-fejer i Aarhus 3. Distrikt 1908, autoriseret Skorstensfejermester i Brabrand 1. Januar 1911, fører Bygnings-tilsyn i nogle Kommuner og Brandsyn i hele Distriktet.

DORTHEA CARLSEN, Distriktsjordemoder, er født den 6. April 1887 i Langaa, Viborg Amt. Jorde-modereksamen 1921, Distriktsjordemoder i Framlev fra 1922—28, siden 1928 Distriktsjordemoder i Brabrand.

BENDIX ANDREAS HEIDE TVEDE, Stationsforstander, er født den 6. September 1867 som Søn af Kolonibestyrer i Grønland, Heide og Hustru Marie, f. Hansen, Gift 1907 med Betty Maar. Stationsforstander i Brabrand.

CHRESTEN JENSEN, Sognefoged, er født den 28. August 1872 som Søn af Sognefoged Jens Ander-sen og Hustru Ellen Christine, f. Christensen, Aarslev. Gift 1900 med Kirsten Marie Jørgensen. Medlem af Sogneraadet, siden 1918 Sognefoged i Aarslev.

LAUST ANDERSEN RASMUSSEN, Sogneraadetsformand, er født den 12. Juni 1887 i Fajstrup v. Mun-delstrup som Søn af Husmand Paul Rasmussen og Hustru Ellen, f. Laursen. Gift 1911 med Marie Nielsen. Gennemgaaet Jernbaneskolen i Hellerup, Baneatbejder v. Statsbanerne fra 1916. Formand for Julens Glæde, Medlem af Socialdemokratisk Forening i 2 Aar, Gruppelormand i 10 Aar, siden 1929 Medlem af Sogneraa-det, nu Formand.

Medlemmer af Brabrand-Aarslev Sogneraad er: Banearbejder L. A. Rasmussen, Brabrand, Formand, Gartner A. M. Mortensen, Brabrand, Proprietær Johs. Petersen, Tousgaard. Tækkemand N. E. Nielsen, True, Murermester Edv. Petersen, Brabrand, Husmand Chr. Christensen, Aarslev, Gaardejer J. J. Thomsen, True, Ingeniør H. Mo-gensen, Brabrand og Portør A. P. Jørgensen.

TILST KASTED KOMMUNE bestaar af Tilst Sogn og Kasted Sogn.

Tilst Sogn omgives af Kasted-Skejby Sogne, Aarhus Købstadsjorder, Hasle og Brabrand Sogne, Sabro Herred og Vester-Lisbjerg Herred.

Kasted Sogn omgives af Tilst og Skejby Sogne samt Vester-Lisbjerg Herred.

I Tilst Sogn findes Byerne: Tilst med Kirke, Præstegaard, Skole, Tilst og Kasted Sognes Spare- og Laanekasse, Brugsforening, Brendstrup, Geding med Skole samt en Samling af Gaarde og Huse.

I Kasted Sogn findes Byen: Kasted med Kirke, Skole samt Hovedgaarden Kærbygaard.

Tilst Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds og Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Vester-Lisbjerg med flere Herreders Skattekreds, Ning Herredes Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5 Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 276. Lægd.

Kasted Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 273. Lægd.

Tilst Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt yngre Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. De oprindelige Mure er af raa og kløvet Granit. Nogle Vinduer og Norddøren samt Syddøren, med Søjle paa hver Side, og Korbuen er bevarede. I den seneste Middelalder tilføjedes Taarn og Vaabehus, af Munkesten, og Skib og Kor fik Hvælvinger. Anselig udskaaret Altertavle i Barokstil fra 1683. Romansk Granitfont med Dobbeltløver. Prædikestol i Renæssancestil fra 1633. Ved en Restaurering 1873 fandtes i Koret nogle Kalkmalerier fra omtrent 1500. Paa Kirkegaarden er 1901 opført et Ligkapel.

Kasted Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel; begge Døre er bevarede. Tilbygningerne er sentgotiske, af Mursten, men Taarnet er i senere Tid nedbrudt til Skibets Højde, ligesom det har mistet sin Hvælving. Begge Kirkens Østgavle er ommuret med Mursten. I det indre har Koret en indbygget Hvælving, Skibet fladt Loft. Altertavle fra 1879 af P. A. Lyders. Store Malmalterstager, skænket 1654 af Ove Skade til Kærbygaard og Hustru Augusta Margrethe Marschalck. Romansk Granitfont.

LARS JØRGEN HANSEN, Sognepræst, R. af D., er født den 7. Februar 1871 som Søn af Musiker Jørgen Hansen og Hustru Ane Johanne, født Andersen, gift 1897 med Kirstine Marie Andersen, Lærer ved Aarhus kommunale Skolevæsen 1896-1923, fra 1915-23 tillige ansat som Kantor og Alterdegn ved Aarhus Domkirke, Sognepræst for Tønning-Træden Menigheder, kaldet til Sognepræst for Tilst-Kasted Menigheder siden 1930.

Kærbygaard tilhørte i det 14. og 15. Aarhundrede Alling Kloster. Klosterets Lensmand 1428 var Lille Ove, Vælner, der skødede sit Gods i Skiøfstorp i Lisbjerg Herred til Kapitlet i Aarhus og 1452 Erkedegnen i Aarhus, Hr. Markvad Skjernow. 1510 nævnes Hr. Peder Lykke til „Thierebygaardt“, hvilket formenes at være Kærbygaard, og senere tilhørte den Kronen, men gik atter over i privat Leje. Hovedbygningen, bestaar af 2 Fløje af Bindingsværk i 1 Stokværk, er opført 1768-70; 1881 blev Facaden til Gaarden nedreven og genopført af Grundmur.

Tilst Skole. Den nuværende Skolebygning er opført 1910-11. Den gamle Skole, som er opført 1887, bruges nu som Forskole. Skolen er 4-klasset med ca. 120 Børn. Kasted Skole er opført 1858. Skolen er 2-klasset med ca. 60 Børn.

O. GISSELBÆK,
Førstelærer.

G. JUNCHER,
Lærer.

KR. PEDERSEN,
Lærer.

OLE GISSELBÆK, Førstelærer, er født den 8. August 1872 som Søn af Gaardejer Johan Peter Olesen (Gisselbæk) og Hustru Dortha Marie Nielsen. Gift 1. Gang 1897 med Charlotte Louise Handrup, 2. Gang 1917 med Isabella Kristine Handrup. Seminariuddannelse. Menighedsraadsmedlem, Kirkevæрге, Formand for Tilst-Kasted Værgeraad.

GEORG JUNCHER, Lærer, er født den 9. November 1891 i Ribe. Dimitteret 1926 fra Tønder Seminarium, ansat som Lærer ved Tilst Skole siden 1928.

KRISTIAN PEDERSEN, Lærer, er født den 18. December 1890 i Lyngby Sogn. Dimitteret 1912 fra Gedved Seminarium, ansat som Lærer ved Kasted Skole siden 1916.

NIELS PEDERSEN, Sognefoged, Gaardejer, er født den 22. Maj 1884 i Tilst, ansat som Sognefoged siden 1929, Formand for Brugsforeningen i Tilst.

Medlemmer af Tilst-Kasted Sogneraad er: Cyklehandler Frederik Jensen, Formand, Gaardejer, Sognefoged Niels Pedersen, Gaardejer J. K. Nielsen, Gaardejer Peter Helbo, Gaardejer Niels Schiby, Murer Anders Rasmussen, Murer Søren Mikkelsen, Anton Sørensen, Tømrermester Aksel Hansen.

LYNGBY SOGN omgives af Borum, S.-Aarslev og Brabrand Sogne samt Sabro Herred.

I Lyngby Sogn findes Byerne: Lyngby med Kirke, Skole, Yderup og Hovedgaarden Lyngbygaard samt en Samling af Gaarde og Huse.

Lyngby Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Hasle Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, V.-Lisbjerg med flere Herreders Skatte og Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 5. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 281. Lægd.

Lyngby Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt yngre Vaabehus mod Syd. De romanske Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Flere Vinduer og begge Døre er bevarede; ved Syddøren er der Billedkvadre, Vaabehuset er af store, røde Mursten. Over Skibets Vestgavl, der er ommuret med Mursten, er opført et lille Klokkespjæld af Træ. Koret har senere indbygget Hvælving, Skibet fladt Loft. Alterbordspanel fra Tiden ca. 1600, omtrent samtidig med Altertavlen, der under sit nuværende Billede af P. A. Lyders har bevaret et oprindeligt Midtfelt med Krucifiksfigur og Indskrifter. Romansk Granitfont, Prædikestol i Renæssancestil. I Koret et Marmorepitafium over Joh. Arent til Lyngbygaard, død 1728, med 2 Hustruer og Efterkommere, begravede under Koret, opsat 1813 af Tøger Lassen Althalt.

Lyngbygaard som ligger i Sognet nævnes allerede i 1540. Hovedbygningen, der ligger smukt, omgivet af Skov, er af Egebindingsværk i to Stokværk over Kælder, opført i to Dele 1755 og 1775, restaureret af Ing. Angelo; den har til dels murede Hvælvinger, og Grunden er vistnok ældre end den nuværende Bygning. Avlsbygningerne er nye. Paa en Kamin stod Kirsten Munk, Fru Anne Skram 1596.

Lyngby Skole er bygget 1910. Skolen er 3-klaset med ca. 40 Børn. Ved Skolen er ansat 2 Lærerkræfter.

E. G. MADSEN, Førstelærer, er født den 27. November 1901 i Nees Sogn, Ringkøbing Amt. Dimitteret 1927 fra Nørre-Nissum Seminarium, ansat som Førstelærer ved Lyngby Skole siden 1930.

Medlemmer af Lyngby-Borum Sogneraad er: Gaardejer R. Nørregaard, Formand, Baneformand L. Christensen, Næstformand, Statshusmand Junggren, Arbejdsmand Jens Olsen, Gaardejer Alfred Jørgensen, Gaardejer S. Pallesen og Gaardejer P. M. Petersen.

NING HERRED

Ning Herred grænser mod Nord til Hasle og Framlev Herreder, mod hvilke Grænsen dannes af Brabrand Sø og den igennem denne løbende Aarhus Aa, mod Vest til Hjelmslev Herred, mod Syd til Hads Herred og mod Øst til Kattegat.

Herredets samlede Areal udgør 16,628 ha, og Indbyggerantallet var i 1921 ca. 14,300.

I Herredet findes følgende Sogne: Viby, Ormslev-Kolt, Holme-Tranbjerg, Tiset, Maarslet, Beder-Malling, Astrup-Tulstrup og Tunø.

OORMSLEV-KOLT KOMMUNE består af Ormslev Sogn og Kolt Sogn.

Ormslev Sogn omgives af Kolt Sogn samt Hasle Herred og Framlev Herred.

Kolt Sogn omgives af Ormslev, Hasle Herred, Viby, Tranbjerg og Tiset Sogne samt Hjelmslev Herred og Framlev Herred.

I Ormslev Sogn findes Byerne: Ormslev Stationsby med Kirke, Præstegaard, Skole, Andelsmejeri, 2 Brugsforeninger, Jernbanestation, Aabo med Skole, Kunnerup og Hovedgaarden Constantinsborg samt en Samling af Gaarde og Huse.

I Kolt Sogn findes Byerne: Kolt med Kirke, Friskole, Efterskole, Kolt Sogns Spare- og Laanekasse, Bering med Valgmenighedskirke, Præstebolig, Enslev, Katstrup med Skole og Andelsmejeri, Hasselager med Skole, Jernbanestation, Lemming med „Ormslev Børnehjem“, Stavtrup med Skole, Restauration, Jernbanestation, Edslev med Brugsforening samt en Samling af Gaarde og Huse.

Ormslev Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreders Retskreds, Ning Herred og Hads Herred Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads og Ning Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 4. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 239. Lægd.

Kolt Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 237.a og 237.b Lægd.

Ormslev Kirke bestaar af et Langhus med Sakristi i Øst, Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. Kun Skibets vestlige Del, af raa Granit og Fraadsten, er bevareret af den oprindelige, i romansk Tid opførte Kirke, Syddøren benytttes endnu, af Norddøren og Vinduer ses endnu Spor. Kirkens øvrige Partier er opført af Munkesten i sentgotisk Tid. Tilmurede Spidsbuer i Skibets nordre og søndre Mur viser, at den sentkatolske Bygning har haft anselige, hvælvede Korsarme. Koret prydes af Hjørnelisener og en fladbuget Gesimsfrise, der ogsaa findes paa Sakristiets Ostgavl. Det lave Taarn, der nu har Pyramidetag, er delvis ombygget 1734 og atter senere. Kirkens Indre er sentgotisk hvælvet, ogsaa Taarnrummet. Altertavle i Renæssancestil fra 1619, malet 1719 og senere, med et af Lyders fornyet Maleri. Romansk Granitfont. Prædikestol i Senrenæssancestil, ca. 1630.

Kolt Kirke, forstum viet til Jomfru Marie, bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. De oprindelige Mure er af raa Granit, Limsten og Fraadsten, med hugne Hjørnekvadre. Begge Døre og flere Vinduer er bevarede. Tilbygningerne er sentmiddelalderlige, af Munkesten; det ret lave ifølge Danske Atlas 1732 ombyggede Taarn har nu Pyramidetag, det anselige to Stokværk høje Vaabehus Gavl med Trappekamme. Kirkens Indre er sentgotisk hvælvet; dog er Taarnrummets Hvælving senere erstattet med Bjælkeloft. Altertavle og Prædikestol i Renæssancestil. Alterkalk fra 1512. Romansk Granitfont med Dobbeltlover og Mandehoveder.

Valgmenighedskirken (Skt. Peders Kirke), opført 1874, er en rød Murstensbygning, bestaaende af Kor, Skib og Vesttaarn med Spir. Altertavlen er malet af Poul Christiansen, opsat 1901. Kirken er 1924 udsmykket af Maleren Munck.

Constantinsborg hed tidligere Stadsgaard. 1400 og 1406 nævnes Erik Jensen „de Staath“, Rider, Fader til den berygtede Lensmand i Sverige, Jesse Eriksen og til Hr. Peder Lykke, opkaldt efter sin Morfader. Hr. Peder Lykke efterlod Stadsgaard til sine Børn, af hvilke Sønnen Hr. Chr. L. ved Skifte 1464 overtog Stadsgaard, han havde kun to Døtre. Johanne Lykke, vistnok død ugift, der 1521 ved Skifte fik sin Søsters Halvpart af Stadsgaard og Anne Lykke, gift med Manderup Holck. Sidstnævntes Datter, Anne Holveks Søn. Vald. Parsberg, mageskiftede 1583 Stadsgaard til Frederik II, som undertiden opholdt sig her og 1587 gav Befaling til, at der skulde opføres et Jagthus af Bindingsværk. 1661 blev Gaarden sammen med Havreballe-

Constantinsborg.

gaard udlagt til Gabriel Marselisborg, hvis Søn, Constantin Marselis, 1677 lod den

ombygge og gav den Navnet Constantinsborg. Gaarden blev senere oprettet til Stamhus. Hovedbygningen er grundmuret, 1 Stokværk over høj Kælder og med Manzard. Opført 1802, og 1868 er den ombygget, da bl. a. det 2 Stokværk høje Indgangsparti tilføjedes. Avlsbygningerne er af Kampesten.

Ormslev Skole er bygget 1902. Skolen er 3-klasset med ca. 85 Børn.

Aabo Skole er bygget 1868. Skolen er 2-klasset med ca. 35 Børn.

Kolt Fri- og Efterskole blev oprettet 1890 af Kr. Højmark. Friskolen er 3-klasset med ca. 40 Børn.

Katrup Skole er oprettet 1854 og udvidet 1902. Skolen er 3-klasset med ca. 70 Børn.

Hasselager Skole er bygget 1892 samt udvidet med en Gymnastiksal i 1930. Skolen er 2-klasset med ca. 65 Børn.

Stautrup Skole er bygget 1932. Skolen er 2-klasset med ca. 40 Børn.

P. K. POULSEN, Lærer, er født den 5. December 1894 i Hørning Sogn. Dimitteret 1919 fra Gedved Seminarium, ansat som Lærer ved Ormslev Skole siden 1920.

F. Sørensen, Lærer, er født den 25. December 1883 i Tulstrup Sogn. Dimitteret 1905 fra Jellinge Seminarium, ansat som Lærer ved Aabo Skole siden 1913.

H. P. BERTHELSEN, Skolebestyrer, er født den 13. Maj 1887 i Sdr. Vilstrup Sogn, privat Uddannelse, ansat som Skolebestyrer ved Kolt Fri- og Efterskole siden 1924.

MARGRETHE BERTHELSEN, Lærerinde, er født den 14. August 1884 i Holbæk Amt, privat Uddannelse, ansat som Lærerinde ved Kolt Fri- og Efterskole siden 1924.

S. A. M. JENSEN, Førstelærer, er født den 2. Juni 1886 i Vistoft Sogn, Randers Amt. Dimitteret 1907 fra Jellinge Seminarium, ansat som Førstelærer ved Katrup Skole siden 1911.

HARALD GRØNBORG, Lærer, er født den 6. Februar 1899 i Hornslet Sogn. Dimitteret 1920 fra Silkeborg, ansat som Lærer ved Katrup Skole siden 1932.

P. K. POULSEN,
Lærer.

S. A. M. JENSEN,
Førstelærer.

C. CHRISTENSEN,
Lærer.

K. M. JENSEN,
Lærer.

C. CHRISTENSEN, Lærer, er født den 27. Januar 1893 i Hjørring Amt. Dimitteret 1917 fra Ranum Seminarium, ansat som Lærer ved Hasselager Skole siden 1928.

K. M. JENSEN, Lærer, er født den 11. August 1887 i Øster Vandet Sogn. Dimitteret 1912 fra Ranum Seminarium, ansat som Lærer ved Stautrup Skole siden 1926.

Ormslev Børnehjem. Den 1. Juni 1881 var Provst Deichmann fra Dallerup, Pastor Jensen fra Svejstrup, Pastor Seidelin fra Aarhus, Karetmager Møller fra Lillering og Provst Gudme fra Ormslev samlede med Økonom N. Møller paa Harlev Fattig-

gaard for at forhandle om Stiftelsen af et Børnehjem. Sagen var rejst af N. Møller. Dette blev dog ikke til noget denne Gang, men først ved det næste Møde den 4. August 1881, da N. Møller erklærede sig villig til at ofre sig selv og at indsætte, hvad han ejede paa denne Sag, først da besluttede man at Børnehjemmet skulde oprettes fra 1. Oktober 1881 og tage sin Begyndelse i Ormslev Præsteenkesæde. Allerede et halvt Aars Tid efter at Børnehjemmet var traadt i Virksomhed, begyndte Vanskelighederne at melde sig, men imidlertid syntes det med et at lysne, da nogle velvillige Gaardejere indkøbte en ypperlig Gaard og tilbød Børnehjemmet samme til rimelig Pris. Tilbudet blev modtaget, og Gaarden overdraget til Børnehjemmet, men denne Lysning, som dette Køb forjættede, forvandlede ret snart til Formørkelse, idet Købet medførte et bekosteligt Byggeri, som bragte Børnehjemmet til Fallittens Rand. Gaarden laa inde i Lemminge By og blev i Løbet af Aaret 1884 flyttet ud til det nuværende Sted. Der opførtes en Hovedbygning i 2 Etager samt de for Avlingen nødvendige Bygninger. Men Fallitten var nu paa Trapperne og blev kun afværget ved, at en større Kreds af gode Mænd fra Aarhus og Omegnen traadte til med betydelige Bidrag. Men man var klar over, at hvis Børnehjemmet skulde have en Fremtid, maatte man frem ad helt nye Veje, og allerede 1887 gjorde man et første, men foreløbig forgæves Forsøg paa at faa Hjælp fra Diakonissestiftelsen. Først den 1. November 1888 kom der en Ordning i Stand, som bestaar endnu og har vist sig lykkeligebringende for Børnehjemmet. Siden Hjemmets Oprettelse er der sket flere og betydelige Udvidelser.

Ormslev-Kolt Sogns Sygekasse er oprettet 1870. Statsanerkendt den 1. Juli 1904. Medlemsantallet er ca. 1176. Formuen ca. 30,476,55 Kr. Foreningens Bestyrelse bestaar for Tiden af følgende: Husmand J. Christensen, Formand, Gaardejer N. Nybro, Kasserer, Kæretmager L. Mikkelsen, Smed C. Petersen, Landpost P. Olsen, Handelsmand M. Jensen, Gaardejer N. Nielsen, Træhandler R. Christensen, Arbejdsmand A. Jensen, Boelsmand V. Larsen, Murer P. Schrøder og Arbejdsmand L. Nielsen.

JENS CHRISTENSEN, Husmand, er født den 9. December 1868 i Ormslev som Søn af J. C. Christensen og Hustru Johanne, født Pedersen, gift 1891 med Dorthea Kathrine Jensen. Formand for Ormslev-Kolt Sygekasse siden 1909, Revisor i Brugsforeningen.

Ormslev Brugsforening er startet 1906. Der er ca. 75 Medlemmer. Omsætningen var sidste Aar ca. 70,000 Kr. Formand er Gaardejer H. Sørensen. Foreningens Uddeler er E. Nielsen, der har været der siden 1921.

Fruebjerg Brugsforening er startet 1915. Der er ca. 80 Medlemmer. Omsætningen var sidste Aar ca. 82,000 Kr. Formand er Folketingsmand Kammersgaard Jensen. Foreningens Uddeler er A. S. Thøgersen, der har været ved Brugsforeningen siden dens Oprettelse.

Kolt Lokalforening. Medlemstallet er ca. 150. Omsætningen var sidste Aar ca. 275,000 Kr. Formand er Gaardejer Corfitz Holm Knudsen og Kasserer er Murermester S. Rasmussen. Foreningens Uddeler er Niels Mouritsen, der har været der siden 1921.

Edslev Brugsforening er oprettet 1909. Medlemsantallet er ca. 75. Omsætningen var sidste Aar ca. 58,000 Kr. Første Formand var Restauratør Winther Hansen, nuværende er Møller- og Gaardejer G. Fogh, Edslev Mølle. Foreningens Uddeler er Ole Madsen, der har været der siden 1930.

M. R. JENSEN,
Dyrlæge.

M. OLESEN,
Dyrlæge.

O. MADSEN,
Uddeler.

J. CHRISTENSEN,
Formand.

MATHIAS RASMUSSEN JENSEN, Dyrlæge, er født den 5. August 1864 i Storring som Søn af Sognefoged og Gaardejer Brandt Jensen og Hustru Ellen, født Jensen, gift 1895 med Helene Andisen, Præliminæreksamen fra Universitetet 1888, Dyrlægeeksamen 1893, praktiserende Dyrlæge i Hasselager 1893-1932, Politidylæge i Ning Herred 1921, Revisor i Dyrlægernes Sygekasse siden 1896, Revisor i Kolt Sparekasse siden 1898, Kasserer for Kolt Lokalforening i 18 Aar.

MICHAEL OLESEN, Dyrlæge, er født den 15. Juli 1894 i Vitved som Søn af Sognefoged og Gaardejer P. P. Olesen og Hustru Karen, født Jørgensen, gift 1929 med Helga Andersen, Dyrlægeeksamen 1920. Dyrlæge i Østbirk 1921-25, Dyrlæge i Maribo 1925-28, Dyrlæge i Hørve 1928-32, siden 1932 praktiserende Dyrlæge i Hasselager.

BOLETTE MARIE THOMSEN, Distriktsjordemoder, er født den 11. April 1878 i Faarup Sogn, Aarhus Amt, Jordemodereksamen 1901, ansat som Distriktsjordemoder i Kolt Sogn siden 1903.

Medlemmer af Ormslev-Kolt Sogneraad er: Gaardejer A. Brandstrup Andersen, Edslev, Formand, Fru Karen Fogh, Edslev Mølle, Husmand Martin Jensen, Ormslev, Gartner J. P. Andersen, Stautrup, Sognefoged Chr. Christensen, Lemming, Landpost R. P. Sørensen, Hasselager, Gaardejer Mikkel Sørensen, Enslev, Banearbejder Chr. Jensen Fogh, Katstrup og Gaardejer Frode Andersen, Katstrup.

HOLME-TRANBJERG KOMMUNE bestaar af Holme og Tranbjerg Sogne.

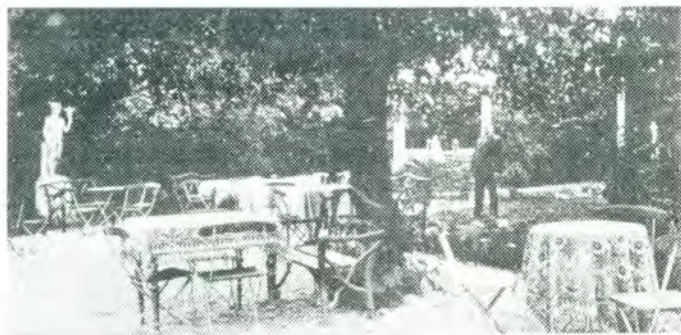
Holme Sogn omgives af Viby, Tranbjerg og Maarslet Sogne samt Aarhus Købstadsjorder.

Tranbjerg Sogn omgives af Holme, Maarslet, Tiset, Kolt og Viby Sogne.

I Holme Sogn ligger Byerne: Holme med Kirke, Præstegaard, Skole, Forsamlingshus, Holme-Tranbjerg Sognes Spare- og Laanekasse og Brugsforening, Skaade med Skole, Børnehjem, 2 Teglværker, Mejeri, Brugsforening og Købmandshandel, Holme Bjerge, Højbjerg med Købmandshandel, Hulmose samt en Del Gaarde og Huse.

I Tranbjerg Sogn ligger Byerne: Tranbjerg med Kirke, Skole, Andelsmejeri, Kro, Brugsforening, Købmandshandel og Jernbanestation, Gundestrup med Jernbaneholdeplads, Bjøstrup, Borup, Slet med Teglværk og Købmandshandel, Jegstrup, Østerby samt en Del Gaarde og Huse.

Holme Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreders Retskreds, Ning og Hads Herreds Politikreds, Aar-

Haven ved Tranbjerg Kro.

hus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads- og Ning Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gl.-Aarhus Amts 4. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 240. Lægd.

Tranbjerg Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 231. Lægd.

Holme Kirke bestaar af Kor og Skib med Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. Bygningen er opført i 1882 efter Tegning af Professor Walther, i romansk Stil paa Granitsokkel, der stammer fra den romanske Kirke. Taarnet er foroven ottekantet og afsluttes med et Spir. I det indre er Kirken med fladt Loft. I Korbæggen sidder en romansk Kragsten fra den gamle Kirke, i den dybe Korbue er der mod Nord et Rum for Præsten, og mod Syd findes Opgangen til Prædikestolen. Denne og Stolestaderne er moderne, dog er der til sidstnævnte anvendt en Del Gavle fra 1688. Altertavlen er med rigt ornamentalt Snitværk i Senrenæssancestil og med et Maleri fra 1882 forestillende Christus med Brødet og Vinen. I Kirken findes et anseligt Epitafium over Præsten Thorsager med Hustru, og i Skibets Sokkel ses en romansk Granitgravsten med tre Kors.

Tranbjerg Kirke bestaar af Kor og Skib med Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. Kirken blev indviet til Skt. Ursula og de 11,000 Jomfruer. Kor og Skib er fra romansk Tid, og de ældre Mure er af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. Syddøren med Halvsøjler og et Vindue er bevarede. Norddøren og flere oprindelige Vinduer ses tilmurede. Taarnet og en Del af Vaabehuset er fra den senere Middelalder, oprindelig af Munkesten, men nu pudset med Cement. Skibet og Taarnrummet har Bjælkeloft, hvorimod Koret har en sentgotisk Hvælving. Prædikestolen er i Barokstil, Altertavlen er fra 1912 med Maleri af Heine Dohm, forestillende Christus i Emaus, Rammen er udført efter Tegning af Arkitekt Rolf Schröder. Den gamle Altertavle, der var et sentkatolsk Alterskab med udskaarne Figurer, med de 12 Apostle paa Fløjene, er opstillet i Taarnrummet.

Tranbjerg Skole.

Holme Kommuneskole er oprettet 1875, den nuværende store, moderne Skolebygning er opført 1925. Skolen omfatter 9 Klasser, og der undervises ca. 265 Børn. Ved Skolen er ansat 5 Lærere, Førstelærer er C. H. Gadborg.

Skaade Skole er bygget 1906, udvidet 1931, Skolen er med 7 Klasser og der undervises ca. 215 Børn. Ved Skolen er ansat 2 Lærere og 2 Lærerinder, Førstelærer er H. Pedersen.

Tranbjerg Skole er bygget 1862, men udvidedes i 1898. Gymnastiksalen er opført 1930. Skolen er med 4 Klasser, og der undervises ca. 120 Børn. Ved Skolen er ansat 2 Lærere. Førstelærer er Carl Sørensen.

C. H. GADBORG,
Førstelærer.

AGNES RASMUSSEN,
Lærerinde.

VALBORG D. JENSEN,
Lærerinde.

H. PEDERSEN,
Førstelærer.

CHRISTEN HANSEN GADBORG, Førstelærer, er født den 14. Januar 1887 som Søn af Gaardejer Chr. Christensen og Hustru Kristine, født Sæderup. Gift 1913 med Anna Nielsen. Dimitteret fra Ranum Seminarium 1910, ansat som Førstelærer ved Holme Skole.

ARNE MARTIN KRISTENSEN, Andenlærer, er født den 26. Marts 1874 i Gedved som Søn af Seminarieforstander Kristensen og Hustru Karen Jensen Dalgaard. Gift med Eleonora Bukdahl. Dimitteret fra Gedved 1893. Andenlærer i Holme Skole.

AGNES RASMUSSEN, Lærerinde, er født 1901 i Holme Sogn. Dimitteret fra Aarhus 1927, ansat som Lærerinde ved Holme Skole 1930.

VALBORG DAM JENSEN, Lærerinde, er født den 17. September 1902. Dimitteret fra Vejle 1929, deltaget i to Vinterkursus paa Askov, gymnastikuddannet fra Snoghøj, ansat som Lærerinde ved Holme Skole.

H. PEDERSEN, Førstelærer, er født den 15. November 1895 som Søn af pens. Lærer N. P. Hansen Pedersen og Hustru Kathrine, født Nielsen. Gift 1922 med Else Anna Jahn. Dimitteret fra Ranum Seminarium 1916, Aarskursus 1920-21, Tillægseksamen i Engelsk og Tysk. Ansat som Førstelærer ved Skaade Skole.

J. P. SØRENSEN,
Andenlærer.

GERDA SKOU,
Lærerinde.

CARL SØRENSEN,
Førstelærer.

J. C. ELMHOLT,
Andenlærer.

JENS PETER SØRENSEN, Andenlærer, er født den 26. Februar 1894 som Søn af Skrædermester Andreas Sørensen og Hustru Kirsten. Gift 1922 med Marie Sørensen. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1915, Organisteksamen, Aarskursus 1931-32. Andenlærer ved Skaade Skole.

GERDA SKOU, Lærerinde, er født den 9. Juni 1900 i Skørring, Randers Amt. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1921, ansat som Lærerinde ved Skaade Skole.

CARL SØRENSEN, Førstelærer, er født den 22. Februar 1887 som Søn af Møllebygger N. Sørensen, Bælum, Aalborg Amt. Gift 1913 med Karen Margrethe Jensen. Dimitteret fra Ranum 1925. Siden 1. Decbr. 1928 ansat som Førstelærer ved Tranbjerg Skole.

JENS CHRISTIAN ELMHOLT, Andenlærer, er født den 4. April 1886. Dimitteret fra Blaagaard 1907. Siden 1. Februar 1908 ansat som Lærer ved Tranbjerg Skole.

Optagelseshjemmet „Brejdablik“ blev taget i Brug i Efteraaret 1915. Selve Arbejdet med de unge Kvinder begyndte i 1905, da man havde et eller to Værelser i Ejendommen Mejlgade 2. Derfra flyttede Hjemmet til Østergade 31, hvor man ligeledes kun havde nogle Værelser. Fra den Tid blev Forholdene noget bedre, idet Hjemmet flyttedes til en Villa i Hasle. Det danske Folk og Menighederne fik efterhaanden Øjnene op for det store Arbejde, der blev gjort for at hjælpe unge Kvinder i Nød, og dette viste sig ved en Landsindsamling, ved hvilken der indkom 50,000 Kr., og da Regering og Rigs-

Optagelseshjemmet „Brejdablik“.

dag ogsaa gav Tilskud, kunde Lederne uden økonomisk Bekymring arbejde videre. Kvindehjælpen købte nogle Aar senere Elev Højskole, der blev omdannet til Optagelseshjem, dette Hjem er nu indrettet til Mødre- og Spædbørnhjem og har Plads til 25 Elever.

Da Optagelseshjemmet flyttede fra Elev, købtes Diakonissestiftelsen „Sichar“ i Viby Sogn. Dette Hjem, der bestaar endnu, optager unge Piger i Alderen 16-18 Aar. Foruden disse Hjem har Kvindehjælpen ejet Ejendommen Banegaardsgade 19, Aarhus, ligesom man havde et mindre Hjem i den overforliggende Ejendom, Banegaardsgade 22. Disse Ejendomme, der ikke var saa godt indrettede og heller ikke hvad Beliggenheden angik var gode, blev solgt. Optagelseshjemmet har ligeledes boet til Leje i „Aabygaard“ i Aabyhøj og i „Skovlund“, Viby, hvorfra man flyttede til det nuværende smukke Hjem, „Brejdablik“ i Viby Sogn. Beliggenheden er ideel nær Aarhusbugten og de smukke Skove.

N. ANDREASEN,
Forstanderinde.

Paa Optagelseshjemmet er der Plads til 25 unge Piger i Alderen 12-16 Aar, og paa Hjemmet findes en Skole, hvor de skolepligtige Børn faar Undervisning hele Aaret rundt og de konfirmerede Børn i Vinterhalvaaret. De unge Piger undervises desuden i Husgerning, Syning, Vævning, Haandarbejde, og desuden drives der i Foraars- og Sommertiden Havearbejde, idet Hjemmet ejer et Stykke Jord paa 3—4 Tdr. Land. Foruden disse Hjem ejer Kvindehjælpen Optagelseshjemmet „Genner“, der ligger ved Genner Bugten mellem Haderslev og Aabenraa. Dette Hjem optager unge Kvinder i Alderen 16-21 Aar til videre Uddannelse. Optagelseshjemmet „Brejdablik“ ledes af Forstanderinde N. Andreasen.

Børnehjemmet „Børnely“, Skaade, er oprettet 1902 af Lærer Kristian Povlsen og Hustru. Hjemmet er indrettet til at kunne modtage 30 Børn ad Gangen. Børnehjemmet har egen Gymnastiksal og Skolestue, og Undervisningen omfatter de almindelige Skolefag samt for Pigernes vedkommende speciel Undervisning i Syning og

K. POVLSEN,
Forstander.

andre Haandarbejder. Til Hjemmet hører et Jordtilliggende paa 6 Tdr. Land, hvoraf de 2 er i Have. Udenfor Skoletiden lærer Børnene Mark- og Havebrug, der foruden at være nyttigt er en fornøjelig Fritidsbeskæftigelse. Hjemmet grænser op til de dejlige Skove, gennem hvilke man paa et Kvarters Tid kommer til Stranden, hvor Børnene i Fritiden tumler sig saa meget, de har Lyst.

ELLEN POVLSEN,
Forstanderinde.

Paa Søn- og Helligdage er Hjemmets Beboere stærkt forøget, idet de større Børn, som er konfirmeret, og som har deres Gerning i Nærheden, kommer hjem paa Søndagsbesøg, hvilket viser deres Kærlighed til Hjemmet.

Hjemmet ledes endnu af Stifterne, Lærer Kristian Povlsen og Hustru Ellen Povlsen, som tiltraadte 1. Oktober 1932, da Hjemmet blev statsanerkendt.

Holme-Tranbjerg Sygekasse blev stiftet den 15. April 1866 og havde til Formaal at sikre sine Medlemmer gensidig Hjælp under Sygdom. Der savnes paalidelige Efterretninger for Tiden fra Starten til Foraaret 1875, da var Gaardejer Anders Christensen, Holme Bjerge, Kassens Formand, og det er antagelig den samme, der har ledet Kassen fra Starten.

Medlemsantallet var i 1875 66 Medlemmer, og Kassen havde en Omsætning paa Kr. 669,48. I 1880 blev det vedtaget at yde Medicin, naar denne var købt paa et bestemt Apotek, i 1881 ydes der 30 Kr. til Begravelseshjælp og $\frac{1}{3}$ af Lægehjælpen.

Ved nye Love, som er vedtaget paa Generalforsamlingen i 1882, er Medicinnydelsen faldet bort, ligeledes Lægehjælpen, derimod kan de faa en Slags Pengehjælp i indtil 16 Uger i Løbet af 12 paa hinanden følgende Maaneder. Af Foreningens Midler kunde Medlemmerne optage Laan mod Udstedelsen af et Gældsbevis, denne Virksomhed synes dog at have taget Overhaand, da det paa Generalforsamlingen i 1883 er bestemt, at disse Laan skal indfries i Rater, og sidste Rate skal være indbetalt til 1. April 1884. Medlemmerne, der blev syge uden for Pastoratet, maatte, for at faa Hjælp, fremskaffe Sygeattest, som skulde være paategnet af den derboende Sognefoged eller 2 Sogneraadmedlemmer. I 1884 ydes der 5 Kr., pr. Lægebesøg, dette er ændret næste Aar til 4 Lægebesøg om Aaret. I 1887 er et Medlem blevet udstemt af Kassen, fordi Vedkommende har faaet Fattigunderstøttelse.

Den 24. November 1889 er Kassen blevet indmeldt i en Genforsikring af Sygekassen i Aarhus Amt, antagelig den nuværende Centralforening. Ved Generalforsamlingen i Foraaret 1890, gik Anders Christensen af som Formand, og Hvervet overtoges af Træhandler Søren Loft, Skaade. Medlemsantallet var pr. 31. December 1890 109 Medlemmer, og Kassens Omsætning paa Kr. 1280,12.

Efter Sygekasselovgivningen i 1892 opstod ret naturligt den Tanke at faa Sygekassen statsanerkendt, og fra 1. April 1896, blev den da anerkendt og kom ind under de Former og Vedtægter, som betingede Anerkendelsen.

Det første Statstilskud, som blev udbetalt til Sygekassen, udgjorde Kr. 208,20. Medlemsantallet ved Slutningen af det første Regnskabsaar efter Statsanerkendelsen var 122. Omsætningen Kr. 516,14. Ved Generalforsamlingen i Foraaret 1896 afgik Søren Loft, Skaade, som Formand, Karetmager Jens Sørensen, Sleth, overtog Hvervet indtil Foraarsgeneralforsamlingen 1900, da Gartner J. P. Bukdahl, Holme, blev valgt til Formand, han beklædte Formandspladsen til Foraaret 1927, hvorefter Fabriksarbej-

der Jens Godsk, Lyseng, overtog Hvervet til 1930, da Kassens nuværende Formand, Husmand Marius Sigaard, Skaade, overtog Formandspladsen. I Februar 1899 valgtes Søren Loft, Skaade, som Kassens første Kasserer til en Løn af 30 Kr. aarlig, han afløstes i Februar 1901 af Jens Jensen, Holme, der var Kasserer til 8. Februar 1911, da Arbejdsmand Ole Karl Nielsen blev valgt, men han er afgaaet i Aarets Løb, hvorefter Fabriksarbejder Anton Nielsen, Holme, har været Kasserer til 1. April 1930, til hvilken Tid Sygekassen oprettede fast Kontor i Holme, og den nuværende Kasserer N. Busk Gram tiltraadte Pladsen.

Kontingentet er blevet opkrævet af de forskellige Bestyrelsesmedlemmer indtil i Januar 1930, da der blev ansat fast Opkræver, nemlig Vognmand Erik Eriksen, Holme.

Sygekassen har gennem de mange Aar gennemgaaet baade gode og onde Tider, naar det har knebet med Økonomien, har man afholdt Basar og Tombola, de gav Penge i Kassen, udenforstaaende har ogsaa vist Velvillie, saaledes kan nævnes, at Emiliendal Teglværk i Aaret 1902 har skænket Sygekassen 100 Kr.

I det Spand af Aar, der er gaaet, har Kassen haft en stor Fremgang, det fremgaar af Medlemsantallet og Omsætningen. Ved Regnskabsaarets Slutning pr. 31. December 1931 var der 1643 Medlemmer. Omsætningen var paa Kr. 81,166,61 og

Statstilskudet udgjorde Kr. 11.252,00. Fra 1. April 1932 er der oprettet en Sygeplejeforening med 3 Sygeplejersker. Alle Kassens Medlemmer er Medlemmer af nævnte Forening, og des foruden er der indmeldt ca. 200 Ikke-Sygekassemedlemmer, alle Kommunens Aldersrentenydere har Ret til Sygepleje, naar Kommunen giver et Tilskud til Foreningen. Ligeledes er der fra 1. Juli 1932 oprettet en overflytningsberettiget Begravelseskasse, som er et nødvendigt Led i vor Tids omspændende Sygeforsikring og ganske naturligt hører

M. SIGAARD,
Formand.

N. BUSK GRAMM,
Forretningsfører.

hjemme inden for en Sygekasses Rammer.

MARINUS SIGAARD, Husmand, er født den 18. Oktober 1882 som Søn af Gaardejer Jens Sigaard og Hustru Ane Kristine, født Jensen, gift 1905 med Ida Hansen Winther. Landmand fra 1901 til Dato, paa Højskole fra 1901—02, Formand for Skaade Brugsforening, Bestyrelsesmedlem og Sekretær i Andelsselskabet „De forenede Mejerier“ i Aarhus, Formand for Sygeplejeforeningen og Begravelseskassen i Holme-Tranbjerg, Bestyrelsesmedlem for Husmændenes Driftslaansforening Aarhus Kreds, Formand for Holme Tranbjergs Sygekasse.

NIELS BUSK GRAMM, Forretningsfører, er født den 23. August 1898 som Søn af Møller Svend Gramm og Hustru Laura, født Andersen Busk, Mejerist fra 1913—1930. Frekventeret paa Jydsk Handelshøjskole fra Maj 1921 til Maj 1922, paa Ladelunds Mælkeriskole fra September 1923 til Maj 1924, Formand for Undermejeristernes Forbund i Aarhus Amt fra 1927—1930, Forretningsfører for Holme Tranbjergs Sygekasse fra April 1930.

Holme Brugsforening er stiftet den 14. December 1888. Foreningen tæller 185 Medlemmer og Omsætningen er ca. 140,000 Kr. Foreningens Formand er Savskærer Jørgen Skov, Uddeler er S. Kirkegaard.

S. KIRKEGAARD, Uddeler, er født den 6. August 1900 som Søn af Uddeler Hansen, Torrild. Gift 1922 med Elna Hansen. Uddannet i Kolonialhandel, Uddeler i Holme. Næstformand i Uddelerforeningens 11. Kreds.

S. KIRKEGAARD,
Uddeler.

Skaade Brugsforening er oprettet den 8. December 1872. Foreningen tæller nu ca. 200 Medlemmer. I 1931 var Omsætningen i

Butiksvarer 185,000 Kr. og i Foderstoffer og Gødning 150,000 Kr. Foreningens Formand er Husmand M. Sigaard, Uddeler er L. Th. Lauridsen.

L. TH. LAURIDSEN, Uddeler, er født den 13. Juli 1882 som Søn af Snedker N. C. Lauridsen og Hustru. Gift 1910 med Kirstine L. Uddannet i Landhandel, nu Uddeler i Skaade Brugsforening.

PH. NORDENTOFT,
Læge.

MARIE KIRK,
Sygeplejerske.

J. C. JENSEN,
Skovfoged.

AUG. JOHANSEN,
Skovfoged.

PHILIP NORDENTOFT, Læge, er født den 15. Februar 1897 i Thisted som Søn af Overlæge Dr. med. Severin Nordentoft og Hustru Marie, f. Ingerslev Quistgaard. gift 1927 med Gerda Løssl. Student 1915 fra Aarhus Katedralskole, cand. med. 1922, Reservelæge i Nykøbing, Mors 1923—24 Reservelæge i Frederikshavn 1924—25, Turnuskandidat v. Rigshospitalet 1925—26, Reservelæge i Nykøbing, Mors 1927—30, Reservekirurg paa Odense Amts- og Bysygehus 1930—31, Reservekirurg paa Skive Sygehus 1931—33, siden 1. April 1933 prakt. Læge i Højbjerg v. Aarhus.

HELGE BRØNDUM LAURSEN, Læge, er født den 5. Juli 1898 i København som Søn af Rigsarkivar L. Laursen og Hustru Jenny Annina Valborg, f. Brøndum. Gift 1926 med Johanne Nedergaard Petersen. Student 1916 fra Frederiksberg Gymnasium, cand. med. 1925, Vikar i Trustrup 1925, Reservelæge paa Ørsted Sygehus 1925—26, Reservelæge paa Skørping Sanatorium 1926—27, siden 1927 prakt. Læge i Tranbjerg.

MARIE KIRK, Sygeplejerske, er født den 27. December 1895 i Ulfborg Sogn, Ringkøbing Amt. Prakt. Sygeplejerske i Skaade siden 1. Februar 1933.

JENS CHRISTIAN JENSEN, Skovfoged, er født den 19. December 1876 i Lee, som Søn af Tømrermester A. Jensen og Hustru Mariane, f. Madsdatter. Gift 1900 med Christiane Christensen. Siden 1924 Skovfoged i Rhorsskov, Marselisborg.

AUGUST JOHANSEN, Skovfoged, er født den 17. August 1876 i Sdr. Bjert som Søn af Murer Thyge Johansen og Hustru Ane Marie, f. Bransen. Gift 1924 med Mette Marie Sørensen. Siden 1923 Skovfoged i Skaade Skovdistrikt.

RASMUS ESBENSEN RASMUSSEN, Stationsmester, er født den 15. December 1876 i Gylling som Søn af Murer J. P. Rasmussen og Hustru Ane Mette, f. Nielsen. Gift 1893 med Marie Pedersen. Stationsmester i Nr.-Randlev 1911—1929, siden 1929 Stationsmester i Tranbjerg.

R. E. RASMUSSEN,
Stationsmester.

JENS PETER SØRENSEN, RESTAURATØR, er født den 15. September 1891 i Sdr. Vissing som Søn af Restauratør C. Sørensen og Hustru Ane Kathrine, f. Andersen. Gift 1918 med Mary Johanne Laursen. Siden 1922 Restauratør i Tranbjerg.

Medlemmer af Holme-Tranbjerg Sogneraad er: Sognefoged P. Rasmussen, Tranbjerg, Formand, Tømrermester Th. Petersen, Saralyst, Ingeniørassistent N. Nielsen, Højbjerg, Overretssagfører H. A. Dahl, Skaade Bakker, Arbejdsmand P. M. Nielsen, Tranbjerg, Arbejdsmand Chr. Strunge, Skaade, Husmand Marinus Stigaard, Skaade, Gaardejer R. M. Rasmussen, Holme og Gartner M. Jensen, Skaade Mark.

TISET SOGN omgives af Kolt, Tranbjerg, Maarslet, Malling, Tulstrup og Astrup Sogne samt Hjelslev Herred.

I Tiset Sogn findes Byerne: Tiset med Kirke, Præstegaard, Skole, Ravnholt med Tiset Sogns Spare- og Laanekasse, Kro, Ingerslev med Skole, Batstrup med Skole, Ny-Solbjerg, Andelsmejeri, Afholdsrestauration, Kro, Tander, Mustrup, samt en Samling af Gaarde og Huse.

Tiset Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Ning og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads- og Ning Herreders Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 4. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 238. Lægd.

Tiset Kirke (maaske en gammel Herredskirke) bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt tilbygget Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Syddøren, der er bevaret ligesom enkelte romanske Vinduer, har Tympanon med Løvefigurer og Løvværk. Vistnok paa Reformationstiden tilføjedes Taarnet, som nu har Pyramidetag med en firkantet Hætte, og Vaabenhuset, begge af Granitkvadre, mulig fra en anden nedbrudt romansk Kirke. Hele Kirkens Indre, ogsaa Taarnrummet, er sentgotisk hvælvet. I Skibets Østhjørner er der Rester af murede Alterborde. Ny Altertavle med et Maleri. Romansk Granitfont. Prædikestol i Renæssancestil fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede. I Vaabenhuset to udslidte Ligsten som har ligget i Kirkens Gulv.

LAURITS LUJA BALSLEV, Sognepræst, er født den 3. Marts 1897 som Søn af Sognepræst Theodor Christian Balslev og Hustru Elisabeth, født Meldal, gift 1931 med Astrid Ingeborg Dam Jørgensen, Student i Aarhus 1916, cand. theol. 1923, ansat som Sognepræst for Tiset Sogn.

L. L. BALSLEV,
Sognepræst.

Tiset Skole er bygget 1909. Skolen er 4-klaset med ca. 80 Børn.

Ingerslev Skole er 2-klaset med ca. 50 Børn.

Batstrup Skole er bygget 1884. Skolen er 2-klaset med ca. 40 Børn.

HARALD LUND, Førstelærer, er født den 4. September 1895 i Søby Sogn, Randers Amt. Dimitteret 1916 fra Jellinge, ansat som Førstelærer ved Tiset Skole siden 1932.

METTELINE MUNCH, Lærerinde, er født den 30. Juli 1897 i Hornborg Sogn, Skanderborg Amt. Dimitteret 1918 fra Horsens, ansat som Lærerinde ved Tiset Skole siden 1923.

NIELS ANDERSEN, Lærer, er født den 24. Maj 1887 i Hørning Sogn, Skanderborg Amt. Dimitteret 1910 fra Ranum, ansat som Lærer ved Ingerslev Skole siden 1916.

H. LUND,
Førstelærer.

M. MUNCH,
Lærerinde.

N. ANDERSEN,
Lærer.

A. NIELSEN,
Lærer.

ARNE NIELSEN, Lærer, er født den 17. September 1908 i Ørridslev Sogn, Skanderborg Amt. Dimitteret 1930 fra Gjedved Seminarium, ansat som Vikar ved Battrup Skole siden 1932.

Medlemmer af Tiset Sogneraad er: Gaardejer Peder Pedersen, Ravnholt, Formand, Gaardejer Hans Kaae, Tiset, Gaardejer Peder Rasmussen, Ingerslev, Gaardejer Niels Andersen, Solbjerg, Gaardejer Chr. B. Sørensen, Møllersvend Ejn. Nørbo, Husmand Jens Hegaard, Ingerslev.

MAARSLET SOGN omgives af Aarhus Købstadsjorder, Holme, Tranbjerg, Tiset, Malling og Beder Sogn samt Kattegat.

I Sognet findes Byerne: Maarslet med Kirke, Præstegaard, Skole, Børnehjem, Spare- og Laanekasse, Afholdshotel, Andelsmejeri, Mølle, Brugsforening, Købmands-handel og Jernbanestation. Testrup med Folkehøjskole og Købmandshandel, Hørret med Skole, Forsamlingshus og Købmands-handel, Langballe med Skole, Mølle og en Samling af Gaarde og Huse. I Sognet findes desuden Hovedgaarden Vilhelmsborg og Moesgaard.

Vilhelmsborg set fra Gaardsiden.

Maarslet Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Ning og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads og Ning Herreds Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gl.-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 232. Lægd.

Maarslet Kirke bestaar af Kor og Skib med Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Kirken er indviet til Skt. Simon og Judas og Kor og Skib er fra romansk Tid med oprindelige Mure af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. Syddøren og flere oprindelige Vinduer ses tilmurede. I den sentgotiske Tid tilbyggedes Vaabenhus og Taarn, begge af Munkesten, Taarnet er ombygget 1779. Taarnrummet er med fladt Loft, hvorimod det øvrige af Kirken er sentgotisk hvælvet. Prædikestolen, der er fra 1603, er smukt snedkret i Renæssancestil, og en Del af de oprindelige Farver ses endnu. Altertavlen er med Maleri, forestillende Christus hos Martha og Maria, malet 1888 af A. Dorph, skænket af Baron C. Gyldenkrone. Den gamle ud-skaarne Altertavle fra 1682 findes i Aarhus Museum.

THØGER RUGHOLM,
Sognepræst.

THØGER RUGHOLM, Sognepræst, er født den 19. Maj 1896 som Søn af Gaardmand Lars Christian Rugholm og Hustru Sine. Gift 1925 med Inger Kjædegaard. Seminarist 1918, cand. theol. 1928, siden 1928 ansat som Sognepræst i Maarslet.

WILHELMSBORG. I Slutningen af Middelalderen laa der i den midterste Del af Herredet en Landsby ved Navn Skumstrup, der ogsaa omfattede en større Sædegaard. Omkring 1500 ejedes denne af Væbneren Orm, kort Tid efter kom Gaarden i Slægten Galts Eje og besiddes bl. a. af den berygtede Peder Ebbesen, og i denne Periode syntes Skumstrup Sædegaard at have vokset sig stor og stærk paa Bekostning af de øvrige Bøndergaarde i Landsbyen. Paa Chr. III's Tid kom Gaarden i Jost Ulfelds Besiddelse og sammen med sine andre Besiddelser, Østergaard og Moesgaard, dannede Ulfeld en stor, fremtrædende Besiddelse. Ved Ulfelds Enkes Død spredtes Gaardene til 3 Døtre. Jost Ulfelds Arbejde genoptoges dog snart af hans Dattersøn, Niels Frijs, der ved Arv og Køb samlede de 3 Gaarde igen og endda en Del Gaarde og Huse, og hans Søn, Rentemesteren Mogens Frijs, fortsatte med Udvidelser af Godset, hvilket i 1661 kulminerede i, at han fik fri Birkeret for Skumstrup med alt sit Gods i Ning Herred. Mogens Frijs, der senere af Kronen fik overdraget store Strækninger Nord og Vest for Aarhus, hvor han senere dannede Godserne Frijsenborg og Frijsenvold, overdrog sine tidligere Ejendomme med Skumstrup til den hollandske Bankier og Storkøbmand Gabriel Marselis, som stammede fra Flan-

dern og Brabrant. Gabriel Marselis, der var en stor Handelsmand, som bl. andet leverede Skibe, Kanoner, Levnedsmidler m. m. til den danske Regering (se Wilhelmsborg i Serien „Danske Herregaarde“) døde 1672 og efterlod sig 4

Moesgaard set fra Vest.

Sønner, hvoraf de 2 yngste, Wilhelm og Konstantin, fik overladt alt Godset i Ning Herred. Dette deltes saaledes, at Wilhelm fik Skumstrup og Moesgaard, og den yngre Broder Ejendommene nærmest ved Aarhus. Wilhelm Marselis, der var en rig, velstuderet Mand, blev ved sin Forlovelse med Regitze Sophie Vind, Datter af Vicekansler Vind, nærmere knyttet til det danske Hof, og blev Lensbaron under Navnet Gyldenkrone og oprettede 18. September 1673 Skumstrup til et Baroni under Navnet Wilhelmsborg.

Wilhelmsborg var derefter i Familiens Eje indtil 1923, da Baroniet som fri Ejendom solgtes til Godsejer N. C. Hviid.

Hovedbygningen, der ligger paa en Bakke, er en smuk hvidkalket Bygning i to Etager, og er opført 1842-44 af Baron Ove Gyldenkrone, der foruden at foretage flere Forbedringer anlagde en smuk Have. Senere er i Forlængelse af det ældre Hus opført en Pavillon med Mansardtag. Som Sidefløj i Vest er bevaret en Rest af den gamle lave Hovedbygning.

MOESGAARD. Som omtalt under Beskrivelsen af Wilhelmsborg, ejede Jost Ulfeld Moesgaard, Østergaard og Skumstrup samtidig, og det menes at være ham, der har gjort Moesgaard til Hovedgaard, Gaarden tilhørte efter hans Død 1563 hans Enke, Anne Kaas, og fra 1614 nævnes hans Datter, Jomfru Helveg Ulfeld og derefter hendes Søstersøn Johan Brokkenhus til Lerbæk. Senere tilhørte Moesgaard som før

nævnt Gabriel Marselis, og havde længe fælles Ejer med Skumstrup (Vilhelmsborg). I 1838 solgtes Moesgaard af Staten til Overretsprokurator T. Chr. Dahl, senere Stiftamtmand, og H. C. O. Møller, men i 1844 blev Dahl Eneejer og forbedrede Ejendommen meget og samlede en stor Bogsamling paa Gaarden. Efter hans Død ejede hans Enke Moesgaard til sin Død 1911, da den overgik til hendes Datter Bothilde, gift med sin Fætter F. Dahl (tidl. Buderupholm).

Parti fra Testrup Højskole (Elevboligerne)

bygningen et rundt fremspringende Parti. En Del af Avlsbygningerne nedbrændte i 1921, men er genopført.

Testrup Højskole ligger 13 km. Syd for Aarhus med Jernbanestation i Maarslet. Skolen oprettedes i 1866 af Dr. Jens Nørregaard, som sammen med sin Medarbejder cand. C. Baagø virkede her indtil 1908. I 1927 blev Skolen af Forstander Kr. Taarup overdraget til Foreningen „Dansk Sygeplejerskab“. Skolen afholder 5 Maaneders Kursus for Kvinder Vinter og Sommer, og Formaalet er gennem Undervisningen og det daglige Samliv at fremme de unges Udvikling og derigennem hjælpe dem til at blive oplyste, dygtige og gode Mennesker. Skolen, der er statsanerkendt som Folkehøjskole, giver Undervisning i Historie (derunder bl. a. Sygeplejens Historie og Etik), Samfundslære, Dansk, Regning, Kemi, Fysik, Sundhedslære, Sygeplejelære, Husholdningslære og diætisk Madlavning samt Gymnastik, og alle Elever deltager i hele Undervisningen. Elevværelserne, hvoraf de fleste er til to Personer, enkelte til tre, er med Centralvarme, og paa Skolen er indlagt Vand, og der er indrettet Baderum.

M. GROSEN,
Forstanderinde.

MAREN GROSEN, Forstanderinde, er født den 16. November 1882 som Datter af Gaardejer Jens Grosen og Hustru Ane, f. Christensen. Uddannet som Sygeplejerske, siden 1927 Forstanderinde paa Testrup Højskole.

Maarslet Skole, der er en stor, moderne Skole, er opført 1930—31,

Anlægget er typisk for det 18. Aarhundrede: Hovedbygning og Ladegaard er komponeret sammen om en fælles Akse, der er lagt fra Indkørslen mellem de to Staldbygninger til Hovedindgangen. Det toetagers Hovedhus med sine to Pavilloner er kun sparsomt forsynet med Dekoration men fremtræder med rene klare Linier. Ud mod den store Have har Hoved-

Maarslet Skole.

Klasser, og der undervises ca. 60 Børn. Lærer ved Skolen er Niels Stenshøj.

Skolen er med 6 Klasser, og der undervises ca. 150 Børn.

Førstelærer er Peder Halskov Mosgaard.

Hørret Skole er opført 1903. Skolen er med 2 Klasser, og der undervises ca. 40 Børn.

Læreren O. Th. Jochumsen.

Langballe Skole er opført 1886. I 1930 tilbyggedes en Gymnastiksal. Skolen er med to

P. H. MOSGAARD,
Førstelærer.

P. R. PORSE,
Lærer.

O. TH. JOCHUMSEN,
Enelærer.

N. STENSHØJ,
Enelærer.

PEDER HALSKOV MOSGAARD, Førstelærer, er født den 24. Juli 1886 som Søn af Sognefoged Jens Mosgaard og Hustru Abalone, f. Lauridsen. Gift 1918 med Meta Edslev (død 1927). Dimitteret fra Gedved Seminarium 1908. Hjælpe lærer i Mullerup ved Slagelse 1908-09, Lærer i Oxby fra 1910-13, siden 1. Dec. 1913 ansat ved Maarslet Skole. Formand for Maarslet Sogns Spare- og Laanekasse, Formand for Maarslet Sogns Sygeplejeforening, tidl. Formand for Menighedsraadet og Værgeraadet.

PETER RASMUSSEN PORSE, Lærer, er født den 16. Juli 1906 som Søn af Gaardejer Rasmus Porse og Hustru Kirstine, f. Andersen. Gift 1932 med Laura Nielsen. Dimitteret fra Odense Seminarium 1929, siden 1. Nov. 1931 ansat ved Maarslet Skole.

LAURA GEORGINE PORSE, Lærerinde, er født den 25. Maj 1891 som Datter af Gaardejer Nicolaj Nielsen og Hustru Kristine, f. Larsen. Gift 1932 med Lærer Peter Rasmussen Porse. Dimitteret fra Aarhus Kvindeseminarium, Lærerinde ved Maarslet Skole fra 1924.

OBERT TH. JOCHUMSEN, Lærer, er født den 10. Juni 1875 som Søn af Gaardejer Hans Jochumsen og Hustru Johanne. Gift 1899 med Ane Eriksen. Dimitteret fra Ranum 1897, Aarskursus 1905-06, Medlem af Bestyrelsen for Sparekassen, tidligere Medlem af Sogneraadet, siden 15. Januar 1899 Lærer ved Hørret Skole.

NIELS STENSHØJ, Lærer, er født den 23. Januar 1869 som Søn af Husmand J. Rasmussen og Hustru Ingeborg, f. Nielsdatter. Gift 1895 med Kirstine Thomsen. Dimitteret fra Jelling 1894, siden 1895 Lærer ved Langballe Skole. Medlem af Menighedsraadet.

Maarslet Børnehjem er oprettet omkring 1889. Hjemmet har Plads til 18 Børn. Det er selvejende og modtager aarligt Statstilskud. Bestyrerinde er Mariane Jensen, der har virket som saadan siden 1909.

M. JENSEN,
Bestyrerinde.

Maarslet Sogns Spare- og Laanekasse er oprettet 1. Juli 1871. Indskudskapitalen var 1931 204,666,22 Kr. Reservefonden er paa 12,128 Kr. Bestyrelsen bestaar af. Førstestører P. Halskov, Moesgaard, Sognefoged Mads Pedersen, Langballe, Gaardejer Ole Gertsen, Hørret, Gaardejer Karl Hansen, Birkegaard, Testrup, og Lærer O. Th. Jochumsen, Hørret.

J. C. NIELSEN,
Forretningsfører.

Maarslet Sogns Sygekasse er oprettet 1888. Sygekassen blev statsanerkendt 1. April 1893. Formand for Sygekassen er Hans Jessen Brandt, Maarslet. Bestyrelsen bestaar iøvrigt af Forretningsfører I. C. Nielsen, Edvard Jørgensen, S. P. Nielsen, Otto Rasmussen, J. M. Lauritsen og Th. G. Thomsen.

Jydsk Andels-Foderstofforening „Kildevang“ er oprettet 1913. Medlemsantallet er ca. 170 og Omsætningen 2,100,000 kg (21,000 Sække), hvilket beløber sig til 251,000 Kr. Desuden formales der 800,000 kg dansk Korn. Møllen maler aarlig 1,500,000 kg Korn. Foreningens Bestyrelse bestaar af: Gaardejer Ole Laursen, Maarslet, Formand, Rentier L. Laursen, Maarslet, Kasserer, Gaardejer K. Sørensen, Maarslet, Husmand A. Rosvald, Højballe, Gaardejer J. Jørgensen, Baltrup, Husmand M. Simonsen, Testrup og Gaardejer O. P. Poulsen, Maarslet. Uddeler og Møller er Peder Nielsen.

Maarslet Brugsforening er oprettet 1886. Foreningen tæller ca. 200 Medlemmer, og den samlede Omsætning er ca. 220,000 Kr., deraf Butiksvarer 173,000 Kr. Foreningens Formand er Gaardejer Karl Birkegaard, og Uddeler er Arnold Enevoldsen.

E. ZACHO RATH,
Stationsmester.

P. NIELSEN,
Uddeler.

A. ENEVOLDSEN,
Uddeler.

A. HANSEN,
Distriktsjordemoder.

E. ZACHO RATH, Stationsmester, er født den 14. Marts 1894 i Nr. Aaby, Odense Amt. Stationsmester i Assedrup fra 1. Maj 1924 til 1. Oktober 1929, i Nd. Randlev fra 1. Oktober 1929 til 1. Juni 1930, siden da Stationsmester i Maarslet.

PEDER NIELSEN, Uddeler og Møller, er født den 8. Juli 1888 i Ringgive Sogn som Søn af Gaardejer J. P. Nielsen og Hustru Knudmine, f. Nielsen, Stilbjerg pr. Filskov. Gift 1914 med Petrea Hansen, Uddeler og Møller i Andelsfoderstofforeningen „Kildevang“ siden 1930.

ARNOLD ENEVOLDSEN, Uddeler, er født den 29. April 1897 som Søn af Murermester H. A. Enevoldsen og Hustru Hansine E. Gift 1921 med Bertha Axvig. Uddannet ved Landhandel, nu Uddeier i Maarslet Brugsforening.

ANINE HANSEN, Distriktsjordemoder, er født den 26. August 1886 i Vildbjerg Sogn, Ringkøbing Amt. Jordemodereksamen 1916, siden 1920 Distriktsjordemoder i Maarslet.

VILHELM LINDBY, Skovfoged, er født den 24. Marts 1873 i Brendekilde, Fyn, som Søn af Piskefabrikant H. J. Lindby og Hustru Anna Marie, født Jensen. Gift 1905 med Birthie Nakskov. Uddannet paa Frijsenborg, Boller, Christianssæde og 1. Kronborg Statsskovdistrikt, Skovfogedeksamen 1900, Assistent paa Frijsenborg og Boller 1900-04, Militærtjeneste 1894-97 (Korporal), siden 1904 Skovfoged i Vilhelmsborg Skovdistrikt (Fløjstrup), Medlem af Fredningsnævnet, Strandfoged, Formand for Beder Andelsmejeri.

ALFRED JOHANNES JENSEN, Skovfoged, er født den 15. Januar 1884 i Vigersted som Søn af Skovfoged N. P. Jensen og Hustru Ane Marie, født Jensen. Gift 1910 med Anna Margrethe Olsen. Uddannet paa Svenstrup 1898-1901, siden 1910 Skovfoged paa Vilhelmsborg.

Medlemmer af Maarslet Sogneraad er: Gaardejer Viggo Brandt, Tranbjerg, Formand, Gaardejer Erik Jensen, Over Maarslet, Gaardejer Karl Birkegaard, Testrup, Gaardejer Alfred Svendsen, Langballe, Købmand Worm, Horret, Gartner Frederiksen, Langballe, Arbejdsmand Alfr. Chr. Nielsen, Langballe, Mælkehandler Hans Jessen Brandt, Horret Lykke og Stationsmester Zacho Rath, Maarslet.

BEDER-MALLING KOMMUNE bestaar af Beder og Malling Sogne.

Beder Sogn omgives af Maarslet og Malling Sogne og Kattegal.

Malling Sogn omgives af Beder, Maarslet, Tiset og Tulstrup Sogne, Hads Herred samt Kattegal.

I Beder Sogn findes Byerne: Beder med Kirke, Præstegaard, Skole, Havebrugsskole, Ungdomsskole, Forsamlingshus, Beder og Malling Sognes Spare- og Laanekasse, Andelsmejeri, Afholdshotel samt Jernbanestation. Seldrup med Skole, Fulden med Vandmølle og Købmandshandel, Over-Fløjstrup med Skovfogedbolig og Købmandshandel samt en Del Gaarde og Huse.

I Malling Sogn findes Byerne: Malling med Kirke, Skole, Landbrugsskole, Fatliggaard, Vandværk, Filial af Aarhus Privatbank, Odder Afdeling, Andelsmejeri, Dampmølle, Hotel, Afholdsrestaurations, Brugsforening, fl. Købmandshandeler og Jernbanestation, Vormstrup, Krekær, Elkær, Pedholt med Skole og Pogeskole, Pol, Skobling, Synnedrup, Starup, Store- og Lille Noer med Andelsmejeri og Mølle, Ajstrup med Skole, Pogeskole og Forsamlingshus, Elmose, Snogdrup, Bisgaard, Neder Fløjstrup med Skole, Mølle og Købmandshandel, desuden findes en Del Gaarde og Huse.

Beder Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herred m. m.' Retskreds, Ning og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads og Ning Herreds Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gl.-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds 233. Lægd.

Malling Sogn har samme Tingsted som Hovedsognet og hører under de samme Kredse som dette samt 4. Udskrivningskreds. Lægd. 234a (vestlige) og 234b (østlige Sognefogeddistrikt).

Beder Kirke bestaar af Kor og Skib med Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Kor og Skib er fra romansk Tid, og de ældste Mure er af raa, huggen Granit

Beder Kirke.

samt Fraadsten. Syddøren er bevaret, og man kan endnu spore Norddøren og Vinduerne. Tilbygningerne er begge sentgotiske. Taarnets øverste Del er senere nedrevet, og i 1794 opførtes i Stedet for et lille Taarn med Pyramidetag og Bogstaverne F. B. G. (F. Baron Güldenchrone). Kirkens Indre er med sentgotiske Hvælvinger. Prædikestolen er moderne. Altertavlen er med Maleri af Heinr. Dohm (Christus i Getsemane). I Kirken er ophængt et anseligt Epitafium over Præsten Laurids Jensen, Beder, med Portrætmaleri af Præsten, Hustru og 5 Børn. I 1920 opførtes et Ligkapel ved Kirken.

Malling Kirke bestaar af Kor og Skib med Taarn mod Vest, Vaabenhus mod Syd og Kapel paa Korets Nordside. Koret og den østlige Del af Skibet er fra romansk Tid, og er opført af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. Syddøren og flere af de oprindelige romanske Vinduer ses tilmurede. Norddørens Tympanon er nu anbragt i Taarnet, idet denne Indgang tidlig blev flyttet til Skibets Vestforlængelse. Senere i Middelalderen tilføjedes Taarnet, Vaabenhuset og Kapellet, alt af Munkesten, i Taarnet findes der et ejendommeligt Trappeanlæg. Kirken og Taarnets øverste Del er stærkt ombygget og restaureret i 1787, da Tagene tækkedes med flade Sten. Kirkens Indre er med sentgotiske Hvælvinger, dog har Taarnrummet og Vaabenhuset fladt Loft. Prædikestolen er rigt udskaaret i Barokstil, den stammer fra 1660, men Stafferingen er fra 1665. Altertavlen er et sentgotisk Alterskab med udskaarne Figurer forestillende Gud Fader med den korsfæstede, Johannes Døber, en Biskop og desuden de 12 Apostle paa Fløjene. To Malmstager er fra 1596 og en Malmlysekrone er fra 1732. Foran Kapellet er et Smedejernsgitter fra 1708.

Beder-Seldrup Skole er bygget 1930, Skolen er 3-klasset og der undervises ca. 80 Børn. Førstelærer er O. C. Jensen Dybkjær.

Malling Skole er bygget 1908. Skolen er 5-klasset og der undervises ca. 100 Børn. Ved Skolen er der 3 Lærerkæfter. Førstelærer er A. Nielsen Grymer.

Pedholt Skole er oprettet 1918. Skolen er 3-Klasset og der undervises ca. 50 Børn. Førstelærer er Chr. Overgaard.

Ajstrup Skole er bygget 1876. Skolen er 3-klasset og der undervises 65 Børn. Ajstrup Skole, der har været en Hovedskole, var tidligere et Degneembede. Førstelærer er A. K. Hansen.

Malling Kommuneskole.

1913 indtraadte Klougart som Partner og overtog senere Skolen helt. Skolen blev i 1932 overdraget til nuværende Forstander P. Bonderup. Da Skolen ikke havde egen Bygning, foregik Undervisningen indtil 1933 i Gartnerskolen. I Sommeren 1933 opføres en ny Skolebygning ved Siden af Beder Jernbanestation. Skolen modtager Tilskud fra Staten og Amtet. Undervisningen omfatter Dansk, Regning, Sløjd, Engelsk, Tegning, Historie, Zoologi, Botanik, Geografi, Bibelkundskab, Fysik, Sundhedslære og Gymnastik samt Haandgerning for Pigerne.

Fløjstrup Skole er bygget 1901, Forskolen er opført 1908. Skolen er 3-Klasset, og der undervises ca. 50 Børn. Førstelærer er N. Hansen Nielsen.

Beder Ungdomsskole er oprettet 1911 af Førstelærer Fogh, Seldrup. I

O. C. J. DYBKJÆR,
Førstelærer.

F. A. N. GRYMER,
Førstelærer.

C. O. OVERGAARD,
Førstelærer.

A. K. HANSEN,
Førstelærer.

O. CHRISTIAN JENSEN DYBKJÆR, Førstelærer, er født den 11. Januar 1867 i Stadil Sogn, Ringkøbing Amt. Dimitteret fra Vesterbro Seminarium, København 1889. Ansat som Lærer ved Beder Skole 1892, Førstelærer siden 1930. Redaktør af Husmandsbladet, Formand for Sparekassen, Medlem af Kirkeværet, Kirkesanger.

FRANDS AKSEL NIELSEN GRYMER, Førstelærer, er født den 23. Juni 1879 som Søn af Gaardejer Niels Frandsen og Hustru Else Marie, f. Grymer. Gift 1908 med Nicoline Lundgaard. Dimitteret fra Vesterbro Seminarium, Førstelærer ved Malling Skole, Formand for Sygekassen.

CHRISTIAN OLUF OVERGAARD, Førstelærer, er født den 15. Maj 1902 som Søn af Formand Bødder Overgaard og Hustru Kathrine O. Gift 1927 med Karen O. Dimitteret fra Jelling Seminarium 1924, nu Førstelærer i Pedholt Skole.

ALFRED KRISTIAN HANSEN, Førstelærer, er født den 22. December 1884 som Søn af Gaardejer Jens Hansen og Hustru Ane, f. Sørensen. Gift 1921 med Maren Jensen. Dimitteret fra Gedved Seminarium 1913, nu Førstelærer ved Ajstrup Skole. Formand for Ajstrup og Omegns Foredragsforening, Medlem af Malling Sogns Menighedsraad.

N. H. NIELSEN,
Førstelærer.
medordbog. Udgiver af Gartnerens Regnebog og Ordbog for Træarbejdere.

NIELS HANSEN NIELSEN, Førstelærer, er født den 1. Marts 1879 i Sneum Sogn, Ribe Amt. Dimitteret fra Johnstrup Seminarium 1906, siden 1911 Lærer i Fløjstrup.

PEDER BONDERUP, Forstander, er født den 20. Juli 1897 i Lindholm, Aalborg Amt, som Søn af Murermester Chr. P. Bonderup og Hustru Maren, f. Christensen. Gift 1930 med Anna Christine Holm. Uddannet ved Landbrug og Handel, dimitteret fra Gedved Seminarium 1926, Kursus i Sløjd 1927—28 og 31, Vikar i Vejgaard og Suldrup 1926—27, Lærer ved Beder Ungdoms- og Gartnerskole 1927—32, siden 1932 Forstander for Beder Ungdomsskole. Medudgiver af den praktiske Skoles Retskrivnings- og Frem-

P. BONDERUP,
Forstander.

Beder Gartner- og Havebrugsskole er oprettet 1889. Skolen ligger i en af Ostjyllands smukkeste Egne ved Aarhus—Odder Banen og Landevej, 3 Min. Gang fra Beder Station. Skolen oprettedes 1889 af et Interessentskab, som senere overdrog den til et Aktieselskab, under sidstnævnte lededes Skolen i ca. 20 Aar af afdøde Konsulent P. Henriksen. I 1913 solgte Aktieselskabet Skolen til Forstander N. Klougart, der virker som saadan endnu.

Siden Skolens Oprettelse er der udgaaet en stor Stab af Gartnere, saaledes i Tidsrummet 1913-29 275 Elever.

Skolen er med lyse, hyggelige Lokaler til Skolebrug, Læsestue, Spisestue og hyggelige Elevværelser, som er forsynede med elektrisk Lys og Kakkelovn. Foruden det til Skolen hørende Areal $1\frac{1}{2}$ Hektar, som er beplantet med Sortiment Frugttræer (ca. 350 Stk.) Frugtbuske, Prydbuske,

Beder Gartnerskole.

Roser, Stauder og Coniferæ, er der til Skolen forpagtet $3\frac{1}{2}$ Hektar, der drives som Handelsgartneri og Planteskole, ca. 150 Varmebedsvinduer.

Skolen omfatter forskellige Kursus: A. 4. November begynder et 5 Maaneders Vinterkursus, B. 4. Maj begynder 1 Aars Kursus, C. 4. Januar begynder et 2 Maaneders Kursus (Tegning, Landmaaling m. m.), D. i Slutningen af August eller først i September afholdes 1 Uges Kursus i Bideri og Dekoration.

NIELS KLOUGART, Forstander, er født den 29. Maj 1885 i Serup, Thyholm som Søn af Fisker N. Klougart og Hustru Ane Marie, f. Nielsen, Gift 1913 med Kirstine Nielsen. Gartner, Havebrugskandidat 1909, Lærer ved Villeverde Havebrugsskole 1909-12, Tyskland 1912—13, siden 1913 Forstander og Ejer af Beder Gartnerskole. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Kreds af alm. dansk Gartnerforening, Medlem af Besty-

N. KLOUGART,
Forstander.

relsen og Sekretær for Gartneres Salgsforening, Medlem af Bestyrelsen for det jydsk Haveseelskab og Formand for den jydsk Havebrugsudstilling i Aarhus 1933.

Malling Landbrugsskole er oprettet 1889. Grosserer Hans Broge ydede en stor Indsats ved Skolens Oprettelse, idet der nemlig for at faa tilfredsstillende Lokaler maatte opføres store Nybygninger. Den 23. April 1889 udsendtes en Indbydelse til Aktietegning, og Aktieselskabet blev dannet og købte den Gaard, der nu hører til Skolen, og lod de omtalte Bygninger opføre. Overlærer Tuxen, der var udset som Skolens første Forstander, ledede personlig Skolelokalernes Indretning. De fastsatte 9 og 12 Maaneders Kursus gennemførtes i 7 Aar, hvorefter Planen blev ændret til 6 og 9 Maaneders Kursus, senere er der tilføjet et 5 Maaneders Kursus, samt Kontrollkursus i April og Oktober Maaned, fra Sommeren 1928 afholdes der hvert Aar Kursus paa 3 og 5 Maaneder i Husholdning.

I 1930 indstilleredes W. C., varme og kolde Bade i den gamle Skolebygning, og en helt ny Skolebygning blev opført, fuldt moderne indrettet med Skolekøkken og med rummelige og lyse 2 Mands Elevværelser. Skolen har siden Oprettelsen 1889 været besøgt af ca. 3000 Elever, som sikkert alle kan erkende Skolens Formaal: at dygtiggøre Eleverne til deres fremtidige Gerning som praktiske Landmænd og derved hjælpe dem til at faa større personlig Glæde af deres Virksomhed og et godt økonomisk Udbytte af deres Arbejde. Skolen ligger 14 km. syd for Aarhus, tæt ved Malling Station, og Aarhus—Odder—Horsens Landevej.

Forstander Tuxen virkede til 1902. Fra 1902—10 havde H. P. Larsen og K. Bak Skolen i Forpagning. I Maj 1910 solgte Aktieselskabet Skolen til Forstander H. P. Larsen, der ejede Skolen til 1929, da han solgte den til nuværende Ejer, Forstander Niels Jørgensen. Forstander Larsen ejer dog stadig det til Skolen hørende Landbrug, og medvirker stadig som Lærer og Medforstander ved Skolen.

NIELS JØRGENSEN, Forstander, er født den 5. Januar 1888 som Søn af Gaardejer Hans Jørgensen og Hustru Ane Kirstine, f. Nielsen. Gift 1912 med Ellen J. Landbrugskandidat, Forstander siden 1929. Formand for Foreningen af jydsk Landboforeningers Regnskabsudvalg, Medlem af Bestyrelsen for de samvirkende danske Landboforeninger.

S. STENSLUND,
Stationsforstander.

N. P. ANDERSEN,
Dyrlæge.

M. ANDERSEN,
Distriktsjordemoder.

SØREN STENSLUND, Stationsforstander, er født den 7. December 1871 i Malling som Søn af Husmand P. Mikkelsen og Hustru Birthe, f. Nielsen. Gift 1902 med Emilie Thomsen. Præliminæreksamen i Odder 1889, ansat ved Aarhus-Hou Jernbane som Portør 1891, Elev samme Sted 1894, Assistent 1897, Stationsforstander i Hou 1900, i Maarslet 1913, i Malling siden 1930. Fungerer tillige som Postekspeditør og Kgl. Vejer og Maaler.

NIELS PETER ANDERSEN, Dyr læge, er født den 27. Marts 1891 i Odder som Søn af Teglværksejer N. P. Andersen og Hustru Birthe Marie, f. Nielsen. Gift 1921 med Karen Andersen. Realeksamen fra Odder Realskole 1909, ansat som Elev ved Aarhus-Hou Jernbane 1910–14, Dyr lægeeksamen 1920, siden 1921 Dyr læge i Malling. Kontrollerende Dyr læge i Beder-Malling Kommune siden 1925, Jurisdiktionsformand for F. D. M. i Ning Herred, Formand for Malling Folkebibliotek siden 1924.

MICHALA ANDERSEN, Distriktsjordemoder, er født den 6. December 1888 i Horsens som Datter af Købmand O. P. Andersen og Hustru Maren, f. Nielsen. Uddannet som Sygeplejerske paa Kommunehospitalet i København 1916, Privatsygeplejerske ved Dansk Sygeplejerraad 1916–17, Jordemodereksamen 1918 Reservejordemoder paa Fødselsstiftelsen i Aarhus 1918–20. Distriktsjordemoder i Viborg Amt i 8 Aar, siden 1928 i Malling. Formand for Viborg Amts Jordemoderforening 1922–28.

AAGE HARALD AUGUST ANDERSEN, Stationsmester, er født den 28. August 1890 i Braaskov som Søn af Stationsforstander A. Andersen og Hustru Hansine, f. Jensen. Gift 1922 med Rigmor Boldsen. Ansat som Elev paa Nordfynske Jernbaner 1908, Assistent i Børgense 1915, i Odder 1916, siden 1924 Stationsmester i Beder. Fungerer tillige som Kgl. Vejer og Maaler samt Postekspeditor. Redaktør af „Privatbanetidende“ siden 1933.

Medlemmer af Beder-Malling Sogneraad er: Gaardejer H. P. Hansen, Formand, Gaardejer A. M. Larsen, Beder, Gaardejer D. Danielsen, Ajstrup, Snedker N. K. Rasmussen, Gaardejer Aage Nielsen, Fulden, Fyrbøder S. P. Skov, Malling, Skræddermester Chr. Jensen, Fløjstrup, Gaardejer Anton Petersen, Fløjstrup og Fisker Chr. Mikkelsen, St. Nor.

VIBY SOGN omgives af Aarhus Købstadsjorder, Holme, Tranbjerg og Kolt Sogne samt Hasle Herred.

Taarnet til Viby Kirke.

I Sognet findes Byerne: Viby med Viby Terp, der regnes som Forstad til Aarhus, med Kirke, Præstegaard, 2 Skolebygninger, Kæmnerkontor, Fattiggård, Forsamlingshus, Optagelseshjemmet Sichar, Børnehjem, Elektricitetsværk, Gasværk, Vandværk, F. D. B.'s Fabrik anlæg, desuden flere andre Fabrikker, Jydsk Handels- og Landbrugsbank's Viby Afdeling samt 2 Jernbanestationer, Villakvarteret „Kongsvang“ der ligeledes regnes som Forstad til Aarhus, Rosenvænget og Rosenvang med Skole, Vandværk, Kalkværk, fl. industrielle Virksomheder, fl. Købmandshandeler m. m., Villakvarteret Alderslyst, desuden en Del Gaarde og Huse.

Viby Sogn, der er delt i 3 Sognefogeddistrikter, har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Ning og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads og Ning Herreds Skattefred, Ning Her-

reds Vurderingskreds, Gl.-Aarhus Amts. 4. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 241. Lægd.

H. C. SCHRØDER,
Kirkebetjent.

Viby Kirke består af Apsis, Kor og Skib, samt Taarn mod Vest og Vaabenhuis mod Syd. Kor og Skib er fra romansk Tid, og de oprindelige Mure er af raa Kamp paa Sokkel med Skraakant. Tilbygningerne er opført i den senere Middelalder af Munkesten. Taarnet, der nu har Pyramidetag med Kviste, skal have været 3 m. højere. Sin nuværende Form skulde

det have faaet ved en Ombygning 1785 efter en delvis Nedstyrtning. En Kobberplade, der er ophængt i Taarnbuen, beretter om Genopførelsen.

I det Indre er Kirken med sentgotiske Hvælvinger, ogsaa Taarnrummet; Apsis er med det oprindelige Halvkuppelhvælv. Prædikestolen er i Højrenæssancestil med Carl Bryske's Adelsvaaben.

K. KRARUP-HANSEN,
Organist.

Altetavlen er med Snitværk forestillende Nadveren, og stammer fra 1660. Granitdøbefonten er fra romansk Tid. I Koret er optillet 7 Gravsten fra 17-18 Aarhundrede, og under Taarnet findes en Gravkælder, hvori hviler Gehejmemaal, Baron Chr. R. Ph. Gersdorff og Hustru. Kirkegaarden er indviet 1919, udvidet 1925.

Rosenvang Skole.

KIRSTEN KRARUP HANSEN, Organist, er født den 30. Marts 1906 i Vejerslev Sogn. Siden 1924 Organist i Viby.

HERMAND CARL SCHRØDER, Kirkebetjent, er født den 25. August 1877 i Helsingør. Siden 1. Maj 1917 Kirkebetjent i Viby.

Viby Kommuneskole er en 7-klasset Skole. I Skolen findes 18 Klasselokaler, og der undervises ca. 570 Børn. Undervisningen forestaas af 15 Lærerkraefter.

Rosenvang Kommuneskole er opført 1928. Skolen afslutter med Realeksamen, som blev indført 1929. Skolen er 7-klasset, og der er 14 Lærerkraefter, der underviser de ca. 428 Elever.

Overlærer ved Viby Skole er K. L. B. Andreasen og for Rosenvang Skole, Overlærer R. Pedersen.

K. M. ANDREASEN,
Overlærer.

R. PEDERSEN,
Overlærer.

KARL MARIUS BENEDICTUS ANDREASEN, Overlærer, er født den 21. Marts 1882 i Vejlbj ved Grenaa som Søn af Lærer A. Andreasen og Hustru Kirstine. Gift 1908 med Anna Jørgensen. Dimitteret fra Jelling Seminarium 1903, Lærer v. Randers kommunale Skolevæsen fra 1903—21, siden 1921 Overlærer i Vibj. Formand for Værgeraadet i Vibj Sogn.

REGNAR PEDERSEN, Overlærer, er født den 19. September 1892 i Sdr. Næraa Sogn paa Fyn som Søn af Smed Hans Pedersen og Hustru Ane P. Gift 1922 med Elna Olesen. Dimitteret fra Skaarup Seminarium 1914, Viceinspektør ved Skolen fra 1928—30, siden 1. August 1930 Overlærer ved Rosenv ang Skole

O. P. ASHOLT,
Lærer.

J. L. CARLSEN,
Lærer.

H. OLESEN,
Lærer.

L. BIRKELUND,
Lærer.

OLE PETER ASHOLT, Lærer, er født den 19. August 1877 som Søn af Husmand Peder Chr. Olsen og Hustru Marie, f. Pedersen. Gift 1911 med Karen Jensen. Dimitteret fra Silkeborg 1909 siden 1910 ansat ved Vibj Kommuneskole. Formand for Vibj Brugsforening siden 1916.

JENS LAURITS CARLSEN, Lærer, er født den 2. Januar 1886 som Søn af Husmand Jens Carlsen og Hustru Karen, f. Jensen. Gift 1911 med Helga Nielsen. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1907, siden 1920 ansat ved Vibj Kommuneskole, Viceinspektør ved Skolen.

HOLGER OLESEN, Lærer, er født den 12. Oktober 1896 som Søn af afd. Overlærer H. C. Olesen og Hustru Karen Marie, f. Jensen. Gift 1921 med Anna Poulsen. Dimitteret fra Ranum Seminarium 1917, siden 1921 ansat ved Vibj Kommuneskole.

LEJF BIRKELUND, Lærer, er født den 29. Marts 1906 som Søn af Førstelærer H. Birkelund og Hustru, Nintofte. Alm. Forberedelseseksamen, Lærereksamen, Lærer ved Vibj Kommuneskole.

JENS KRISTENSEN SKOV, Lærer, er født den 29. Juni 1888 i Lyby, Viborg Amt, som Søn af Snedker Kristen Jensen Skov og Hustru. Dimitteret fra Ranum Seminarium 1911, ansat ved Vibj Kommuneskole fra 1. Oktober 1914. Kahtor ved Vibj Kirke fra 1921—31.

ELSE OVESEN, Lærerinde, er født den 24. December 1904 som Datter af Maskinmester A. Ovesen og Hustru. Nysproglig Studentereksamen, Filosofikum. Dimitteret fra Ranum Seminarium, fast ansat ved Vibj Kommuneskole siden 1. December 1932.

S. H. RASMUSSEN,
Lærer.

M. THOMSEN,
Lærer.

R. A. JENSEN,
Lærer.

A. HALSKOV,
Lærer.

SØREN HALFDAN RASMUSSEN, Lærer, er født den 11. August 1894 som Søn af Lærer G. Rasmussen og Hustru Signe R., Gentofte, Gift 1920 med Eva Hedemand Rasmussen. Dimitteret fra Jonstrup Seminarium, siden 1. November 1922 ansat ved Viby Kommuneskole.

MARTINUS THOMSEN, Lærer, er født den 13. Juli 1877 som Søn af Købmand Jørgen Thomsen og Hustru Marie, f. Madsen. Gift anden Gang 1922 med Helga v. Holstein. Dimitteret fra Vordingborg Seminarium 1905, Aarskursus i 1910-12, Feriekursus, Studierejse, Lærer ved Rosenvang Skole.

RASMUS ANKJÆR JENSEN, Lærer, er født den 3. April 1893 som Søn af Husmand Jens Peter Soffus Jensen og Hustru Ane Kirstine, f. Johansen. Gift 1916 med Helga Marie J. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium 1919, Lærer ved Rosenvang Skole, Formand for radikale Venstreforeninger i Aarhuskredsene, Formand for Alholdsselskabet I. O. G. T.s Kredsforbund for Aarhus og Omegn, Formand for Aarhus fri Kirkesamfund.

ASGER HALSKOV, Lærer, er født den 7. Juli 1899 som Søn af Lærer Rasmus Halskov og Hustru Anna H. Lærereksamen, Studentereksamen, Filosofikum, ansat ved Viby Kommuneskole 1928, siden 1931 Lærer ved Rosenvang Skole.

A. F. J. ALBERTSEN,
Lærer.

A. R. NIELSEN,
Lærer.

A. M. SØRENSEN,
Lærerinde.

ALBERT FREDERIK JUHL ALBERTSEN, Lærer, er født den 5. Oktober 1900 som Søn af Strandkontrollør H. J. Albertsen og Hustru H. A., født Nagel. Gift 1930. Dimitteret fra Skaarup Seminarium 1926, cand. phil. 1920, ansat ved Rosenvang Skole.

ASGER REGNAR NIELSEN, Lærer, er født den 17. August 1905 som Søn af Hotelejer, Løjtnant M. D. Nielsen og Hustru Noline N. Gift 1929 med Valborg Færgemann. Dimitteret fra Gedved Seminarium 1926, fast ansat ved Rosenvang Skole fra 1. September 1930.

ANNA MAREN SØRENSEN, Lærerinde, er Datter af Tømmerhandler Sørensen og Hustru Karoline Amalie, født Jespersen, Thisted. Dimitteret fra N. Zahles Seminarium 1921, Aarskursus i Husgerning paa Statens Lærerhøjskole 1925-26, ansat som Lærerinde ved Rosenvang Skole siden 1927.

JENS UHRBRAND VILLESSEN, Lærer, er født den 11. September 1884 som Søn af Landmand Jens Villesen og Hustru Karen Marie, født Uhrbrand. Dimitteret 1906 fra Nørre Nissum Seminarium, siden 1930 ansat ved Rosenvang Skole.

ANNA RASMUSSEN, Lærerinde, er født den 13. December 1894 i Ansager Sogn. Dimitteret fra Silkeborg 1920, ansat som Lærerinde ved Rosenvang Skole fra 1. April 1930.

POVL EDSER JOHANSEN, Lærer, er født den 16. September 1900 som Søn af Lærer Andreas Edsen Johansen og Hustru Anne, født Jensen. Gift 1928 med Edith J. Dimitteret fra Jelling Seminarium 1923. Fast ansat ved Viby Skolevæsen siden 1. Juli 1928.

Aarhus Lærningehjem er oprettet den 1. Marts 1929 af den nuværende Forstander. Hjemmets Opgave er at skaffe de unge Mennesker, der henvises til Hjemmet, Lærerplasser i det Fag som Vedkommende egner sig bedst for og har Lyst til. Lærlingene bor paa Hjemmet, der i alle Henseender sørger for dem og saa vidt muligt kontrollerer dem i deres Fritid.

Da Lærlingene næsten alle er under Værgeraads- eller kommunal Forsorg, udredes Omkostningerne ved deres Ophold paa Hjemmet henholdsvis af Staten og Kommunen. Dog kan der ogsaa modtages Lærlinge fra private Hjem. Elevantallet udgør 15-16 i Alderen fra 15-21 Aar.

Hjemmet, der ledes af Forstander Wolffhechel, bliver sikkert i Løbet af 1933 statsanerkendt. Det er for Tiden underkastet Tilsyn af Overinspektionen fra Opdragelseshjemmene samt et Medlem af det lokale Værgeraad.

PAUL WILHELM MARTIN WOLFFHECHEL, Forstander, er født den 10. Januar 1895 som Søn af Kontorchef Wilhelm Wolffhechel og Hustru Jane W. Ugift. Studentereksamen, cand. phil. Stifter af og Forstander for Aarhus Lærlingehjem.

P. WOLFFHECHEL,
Forstander.

Viby Sogns Sygekasse er stiftet den 1. April 1871, og der var ved Starten 22 Medlemmer. Sygekassen, der blev statsanerkendt 1. Januar 1903, tæller i Dag 3100 Medlemmer, og det aarlige Budget er ca. 125,000 Kr. Sygekassens første Formand var Kærtmager Mik-

kel Poulsen, 1871-1903, derefter Gartner Hald fra 1903-10, Lærer Asholt fra 1910-27, Kirkebetjent H. C. Schröder fra 1927-31, siden 1931 Lærer P. L. Balle. Bestyrelsen bestaar iøvrigt af: Forretningsfører Simonsen, Charles Nielsen, Harald Bøtkjær, V. R. Jensen, Ole Chr. Knudsen, Niels Nielsen, E. Richter Mikkelsen, Laurits P. Petersen og Carl Sørensen.

ANTON MARIUS SIMONSEN, Forretningsfører, er født den 12. Marts 1889 som Søn af Gaardejer P. Simonsen og Hustru Jensine, født Sørensen. Gift 1916 med Johanne Elisabeth Vester. Virket ved Handels-

faget fra 1905-15, Købmand i Riisskov 1921, Repræsentant for Bülow & Co., siden 1928 Forretningsfører for Viby Sogns Sygekasse.

PETER LAURIDS BALLE, Lærer, er født den 16. August 1892, siden 1921 Formand for Viby Sogns Sygekasse.

A. C. Zachariasens Orgelbyggeri er oprettet i Efteraaret 1906. Firmaet er landskendt, hvilket man forstaar, naar det oplyses, at Hr. Z. har bygget ca. 325 Orgler, og selv itoneret alle Piber.

A. C. Zachariasens Orgelbyggeri.

Med en Arbejdsstab paa en halv Sned Mand har Fabrikken bygget Orgler til flere nye Kirker i Hovedstaden, og bl. a. ogsaa leveret et stort Orgel til Island, ligesom det store Orgel paa 3700 Piber i Sct. Mortens Kirke i Randers er udgaaet fra Orgelbyggeriet. Foruden Nybygninger stemmer og efterser Hr. Z. ca. 350 Kirkeorgler aarlig.

I 1906 købte Hr. Z. Orgelbygger Emil Niensens Konkursbo, og har som sagt siden drevet den nu omfattende Virksomhed. Som Vidnesbyrd, om den Tillid Hr. Z. straks mødte, kan nævnes, at han allerede Aaret efter Starten leverede Orgel til den af Prof. Nyrup byggede Eliaskirke i København og til den af Arkitekt Klint byggede Kirke i Vodskov. Paa Landsudstillingen i Aarhus 1909 fik Fabrikken højeste Udmærkelse. Foruden de allerede nævnte Kirker har Hr. Z. leveret Orgel til Gethsemane Kirken i København, Sct. Peders Kirke i Randers, Korsor Kirke, Helligaandskirken i Flensborg, Sct. Pouls Kirke og Sct. Lucas Kirke i Aarhus, Hobro Kirke og desuden et stort Antal Orgler til Landsbykirker, Missionshuse, Skoler, Kapeller o. l. I de senere Aar har Fabrikken desuden leveret elektriske Orgelblæsere til nye og ældre Orgler.

Fra 1911—28 havde Virksomheden til Huse i egen Ejendom, Sct. Poulsgade 40 A, Aarhus, men da disse Lokaler efterhaanden blev for smaa, købte Hr. Z. en stor, moderne Fabriksbygning beliggende i Kongsvang, lige udenfor Aarhus.

A. C. ZACHARIASSEN,
Orgelbygger.

ANDREAS CONRAD ZACHARIASEN, Orgelbygger, er født den 2. Maj 1877 i Aller i Sønderjylland, som Søn af Gaardejer Jens Zachariassen og Hustru Maria Z. Gift 1906 med Dagmar Arnholtz. Uddannet hos sin afd. Fætter, der var Indehaver af det gamle, kendte Orgelbyggerfirma Marcussen & Søn, Aabenraa, derefter videre Uddannelse i Udlandet. Nu Leder og Indehaver af Firmaet A. C. Zachariasens Orgelbyggeri, Aarhus. Mangeaarigt Medlem af Bestyrelsen for „Dansk Arbejde“.

M. A. MADSEN,
Stationsforstander.

H. C. CHRISTENSEN,
Læge.

N. K. NIELSEN,
Murermester.

I. NIELSEN,
Jordemoder.

MARIUS ANDREAS MADSEN, Stationsforstander, er født den 12. August 1883 i Aarhus som Søn af Arbejdsmand R. Madsen og Hustru Inger Johanne, f. Andersen. Gift 1919 med Ragnhild Jørgensen. Præliminæreksamen 1900, Elev ved Hads Ning Herreds Jernbane i Odder 1902, Assistent 1905, Stationsforstander i Viby 1917 Medlem af Skolekommissionen siden 1933.

HOLGER CHRISTIAN CHRISTENSEN, Læge, er født den 1. Februar 1875 i København som Søn af Particulier C. Christensen og Hustru Noline, f. Jensen. Gift 1903 med Kamilla Louise Stade. Student 1894, cand. med. 1902, prakt. Læge i Gjesten 1903—09, siden 1. September 1909 prakt. Læge i Viby. Medlem af Sundhedskommissionen, Medlem af Viby Værgeraad, Formand for Bestyrelsen for Viby Elektricitetsværk og for Viby Sygeplejeforening.

NIELS KRISTIAN NIELSEN, Murermester, er født den 1. August 1876. Murersvend 1895. Tidligere Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Murermesterforening, tidl. Medlem af Viby Sogneraad, Formand for Østjydsk Cementvarefabrikant-Forening, Formand for Foreningen af Arbejdsgivere i Stukaturfaget i Jylland. Overtog i 1911 Gips og Cementstøberiet i Kongsvang.

INGEBORG NIELSEN, Jordemoder, er født den 22. Januar 1878 som Datter af Fyrmester F. Born og Hustru Poulina, f. Wolder. Jordemodereksamen 1910. Sygeplejerske i Hjørring fra 1897 til 1909, Jordemoder i Hjørring fra 1910—28, Jordemoder i Skanderborg fra 1928—32, siden 1932 Jordemoder i Viby.

MARIE JENSEN, Distriktsjordemoder, er født den 4. Oktober 1894 i Gern Sogn, Skanderborg Amt. Jordemodereksamen 1925, Distriktsjordemoder i Viby fra Nov. 1932.

S. MORTENSEN,
Sognefoged.

SØREN MORTENSEN, Sognefoged, er født den 9. Januar 1874 som Søn af Rasmus Mortensen og Hustru Barbara, f. Sørensen. Gift 1899 med Karen Petersen. Medlem af Bestyrelsen for Ny Solbjerg Landboforening, Formand for Auktionsudvalget, siden 1932 Sognefoged i Viby Kommune.

CARL OLESEN, Skorstensfejermester, er født den 12. Februar 1898 i Aarhus, Skorstensfejermester i Ning Herred fra April 1932.

C. OLESEN,
Skorstensfejermester.

NIELS KRISTIAN HANSEN, Kommuneingeniør, er født den 8. Januar 1891 i Rønnebæk som Søn af Husmand Chr. Hansen og Hustru Kirstine, f. Rasmussen. Gift 1919 med Hermantine Andrea Jensen. Udlært i Tømrerfaget 1911, Bygningskonstruktør fra Odense 1916, Ingeniør fra Horsens Teknicum 1921, ansat som Tegner ved D. S. B. 1918—26, som Vejassistent i Faaborg Vejdistrikt 1926—29, siden 1929 Kommuneingeniør i Viby, Bygningsinspektør for Viby Kommune.

ANDREAS CARL MAGNUS SØRENSEN, Elektricitetsværksbestyrer, er født den 29. Januar 1885 i Albøge. Uddannet som Installatør og Maskinmester, Bestyrer paa Viby Elektricitetsværk.

JENS LARSEN, Kæmner, er født den 3. Maj 1882. Kæmner i Viby Kommune. Formand for Hjælpekassens Bestyrelse i Aaby Kommune fra 1909—13, Medlem af Aaby Sogneraad fra 1913—17, hvoraf de to sidste Aar som Formand.

J. LARSEN,
Kæmner.

Medlemmer af Viby Sogneraad er: Snedkermester Jens Juul, Formand, Gasværksbestyrer Gunnar Clausen, Rosenvang, Overbanemester Th. Kragh, Kongsvang, Rebslageriarbejder Chr. Nielsen, Viby, Tilsynsmand Niels Nielsen, Fredensvang, Købmand V. Nørgaard, Viby, Pedel Jens Olsen, Rosenvang, Murermester Martin Petersen, Rosenvang og Telegrafist W. Worm, Rosenvang.

ASTRUP-TULSTRUP-HVILSTED KOMMUNE, bestaar af Astrup, Tulstrup og Hvilsted Sogne.

Astrup Sogn omgives af Tulstrup og Tiset Sogne, Hjelmslev Herred samt Hads Herred.

Tulstrup Sogn omgives af Astrup, Tiset og Malling Sogne samt Hads Herred.

I Astrup Sogn findes Byerne: Astrup med Kirke og Præstegaard, Astrup og Tulstrup Sognes Spare- og Laanekasse og Andelsmejeri, Ask med Folkehøjskole, Løjenkjær med Købmandshandel, Drammelstrup, Rasborg, Bøgeskov med Alderdomshjem, Ballen Huse med Skole, samt en Del Gaarde og Huse.

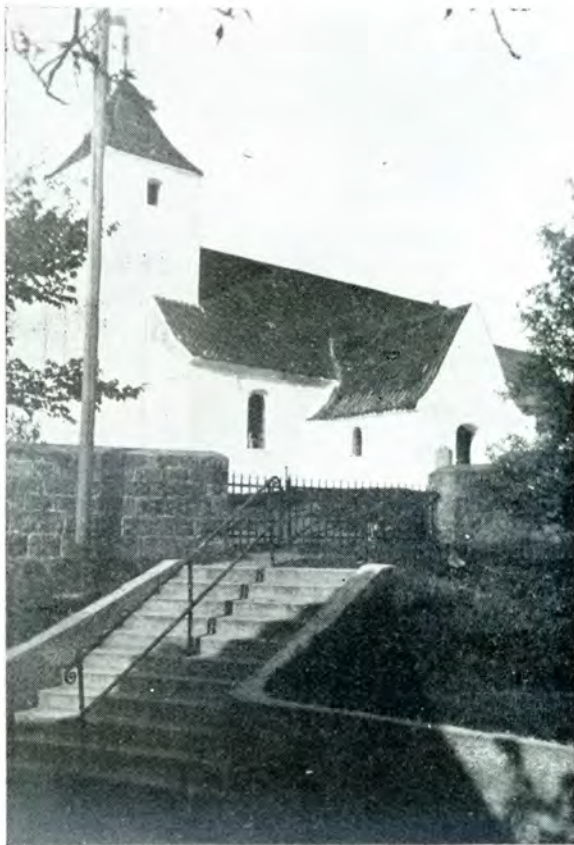
I Tulstrup Sogn findes Byerne: Tulstrup med Kirke, Skole og Købmandshandel, Pederstrup, Hinnedrup, Askkrog, Hovedgaarden Østergaard samt en Del Gaarde og Huse.

Astrup Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds,

Ning og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads og Ning Herreds Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gl.-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 235. Lægd.

Tulstrup Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 236. Lægd.

Astrup Kirke bestaar af Kor og Skib, med Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd og Sakristi ved Korets Østside. Koret og Skibets østlige Parti er fra romansk Tid, bygget af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant. Norddøren og flere Vinduer ses filmurede, derimod er Syddøren med Lovefigurer paa Tympanon og Karmsten bevaret. I den senere Middelalder tilføjedes et Taarn i samme Bredde som Skibet, senere nedreves den øverste Del, og det nuværende Taarn opførtes 1780. Vaabehuset er fra 16. 17. Aarhundrede, Sakristiet er fra 18. Aarhundrede. Kirken blev restaureret 1890. Kirkens Indre er med sentgotiske Hvalvinger, hvorpaa der findes kalkmalede Dekorationer med Aarstallet 1511. Prædikestolen er ny, og den moderne Altertavle er med Maleri, forestillende den korsfæstede.

Tulstrup Kirke.

Tulstrup Kirke bestaar af Kor og Skib med Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. Koret og Skibets østlige Del er fra romansk Tid, opført af raa Kamp med hugne Hjørnekvadre. Den oprindelige Syddør er bevaret. I den senere Middelalder forlængedes Skibet mod Vest og samtidig opførtes Taarnet, som er af Munkesten.

Taarnets Østmur hviler paa to Piller i Skibet. Vaabehuset blev ombygget i 1791 og samtidig repareredes Taarnet. I det indre er Kirken med fladt Loft. Prædikestolen er i Renæssancestil. Altertavlen er fra ca. 1800 med udskaarne Søjler og Figurer fra Midten af det 17. Aarh. I Kirken findes to Apostelfigurer fra en sentkatolsk Tavle.

Astrup Sogns Fællesskole er bygget 1905. Skolen er 5-klasset, og der undervises ca. 115 Børn. Førstelærer er N. J. Nielsen.

Tulstrup Skole er bygget 1905. Skolen er 3-klasset, og der undervises ca. 50 Børn. Førstelærer er V. Novrup.

N. J. NIELSEN,
Førstelærer.

NIELS JENSEN NIELSEN, Førstelærer, er født den 22. Maj 1879 i Tilst Sogn, Aarhus Amt. Dimitteret fra Jelling 1902. Siden 1912 Førstelærer i Astrup.

VIGGO NOVRUP, Førstelærer, er født den 6. November 1887 som Søn af H. P. H. Novrup og Hustru Olliane, født Madсен. Gift 1913 med Signe Anna Lund. Dimitteret fra Johnstrup

V. NOVRUP,
Førstelærer.

Seminarium 1912. Andenlærer i Astrup fra 1912-14, i Sejstrup, Ribe Amt fra 1914-17, Førstelærer i Tulstrup siden 1917. Formand for Aarhus Amts Gymnastikforening.

CHR. S. CHRISTENSEN,
Lærer.

VALBORG HVIID,
Forskolelærerinde.

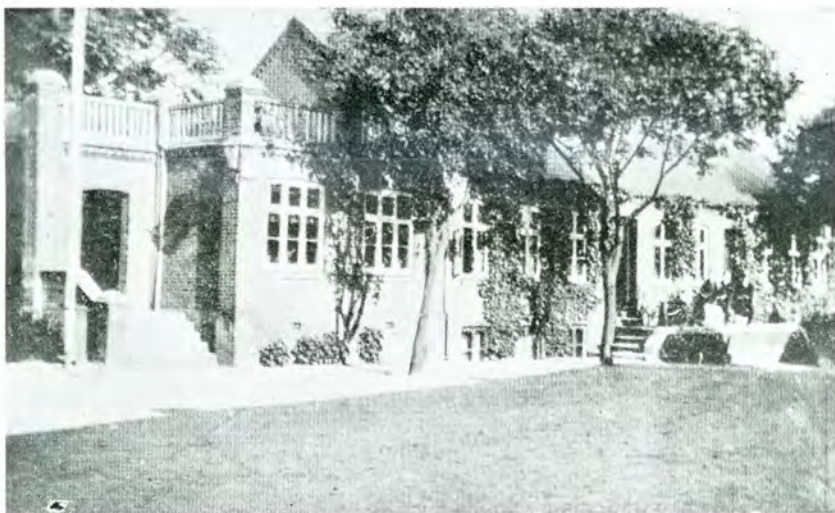
HELGA RAVN,
Forskolelærerinde.

CHRISTEN SIMONSEN CHRISTENSEN, Lærer, er født den 16. December 1890 i Marstal, Svendborg Amt. Dimitteret fra Ribe 1913, siden 1915 Andenlærer ved Astrup Skole.

VALBORG HVIID, Forskolelærerinde, er født den 2. December 1876 i Slagelse. Privat Uddannelse. Siden 1905 Lærerinde ved Astrup Skole.

HELGA RAVN, Forskolelærerinde, er født den 15. August 1901 i Jordløse Sogn, Svendborg Amt. Dimitteret fra Odense 1925, siden 1926 ansat som Lærerinde ved Tulstrup Skole.

Ask Højskole ligger ca. 2 Mil Syd for Aarhus. Skolen ligger i en smuk og frugtbar Egn. Mod Syd breder sig det smukke Landskab med Herregaarde, Skove og

Odder By, der ligger en Mil syd for Ask. Mod Øst har man Norsminde og Rude Strand, og mod Nord ligger Jelshøj, hvorfra man i klart Vejr har den herligste Udsigt, længere Nord paa ligger Marselisborg-Skovene med de mange smukke Steder ved Kysten.

Højskolen blev oprettet 1869 af Egnens Befolkning. Skolens Omraade udgør for-

Ask Højskole.

uden Gaardsplads og Have seks større Bygninger, hvoraf nævnes Skolebygningen med to rummelige og smukke Skolestuer og Laboratorium, Haandværkerskolen med Skolestue, Lærerbolig og Elevværelser, Gymnastikhuset og Elevbygningen med indlagt Centralvarme. I den ene Fløj af Forstanderboligen er der en stor og lys Spisestue, hvor Elever, Forstander og Lærere indtager Dagens Maaltider. Paa Skolen er der Plads til 60-70 boende Elever, men Elevantallet har tit været større, da nogle af Eleverne har boet hjemme.

Haandværkerskolen blev oprettet 1895 og er særskilt statsanerkendt og understøttet af Handelsministeriet som teknisk Skole. Forstander for Ask Højskole er Harald Petersen.

HARALD PETERSEN, Højskoleforstander, er født den 28. Juni 1895 som Søn af Gaardejer Peter Andersen og Hustru Kristine. Gift 1930 med Valborg Frandsen. Kursus i 3 Vintre paa Askov Højskole, Højskolælærerkursus paa Askov Højskole, frie Studier i København (ved Universitetet og paa Bibliotekerne). Overtog Ask Højskole 1930.

Bøgeskov Alderdomshjem er oprettet 1907. Hjemmet har Plads til 7 Beboere og ledes af Bestyrer Otto Larsen, der har været Bestyrer siden 1. Maj 1919.

Medlemmer af Astrup-Tulstrup-Hvilsted Sogneraad er: Gaardejer Niels P. Svendgaard, Astrup, Formand, Gaardejer Rasm. Rasmussen, Ask Mark, Gaardejer Thomas Petersen, Astrup, Gaardejer Niels Nielsen, Trolddal, Gaardejer Jens A. Astrup, Løjekjær, Gaardejer Ole Olsen, Pederstrup, Husmand Chr. Hedegaard, Tulstrup, Gaardejer Jens Møller, Hvilsted og Gaardejer Fr. Damgaard Jensen, Onsted.

H. PETERSEN,
Forstander.

TUNØ SOGN bestaar af den mellem Jylland og Samsøs Nordspids i Kattegat liggende O Tunø.

I Sognet findes Byen: Tunø med Kirke, Præstegaard, Vandværk, Skole, Andelsmejeri, Brugsforening, Havn, Fyr paa Kirketaarnet og Statstelefonstation.

Tunø Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Ning Herred og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds Hads og Ning Herreders Skattekreds, Ning Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingkreds, 4. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 243. Lægd.

Tunø Kirke er en Bygning fra gotisk Tid, bestaaende af Kor og Skib, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. Skibet og den vestlige Del af Koret er vistnok opført i det 14. Aarhundrede væsentlig af raa og kløvet Granit. Syddøren, med Spidsbue, er bevaret; et oprindeligt, spidsbuet Vindue ses. I den seneste Middelalder forlængedes Koret betydelig mod Øst, og Taarnet og Vaabenhuset tilføjedes, alt af Munkesten, ligesom Kor og Skib fik Hvælvinger. Taarnet er ombygget og forhøjet 1801, da det indrettedes til Fyrtaarn, og ejes af Marineministeriet. Altertavlen er en sentkatolsk Fløjtavle med udskaarne Figurer; i Midtskibet Madonna mellem Skt. Klemens og Skt. Jacob, paa Fløjene Evangelisterne. Prædikestol i Renæssancestil fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede. Romansk Granitfont med Dobbeltløver, i Koret Præstegestol fra gotisk Tid. I Koret et middelalderligt Krucifiks. I Skibet en Silkefane til Minde om, at Dorothea Schwartz i Marts 1713 blev reddet fra et Skibbrud paa Oen.

HADS HERRED

Hads Herred grænser mod Nord til Ning Herred, fra hvilket det skilles ved Kyssing Nor med Norsminde og Odder Aa, mod Vest til Hjelmlev og Voer Herreder,

mod Syd til Horsens Fjord, i hvilken det udsender Halvøen Gyllingnæs, og mod Øst til Kattegat.

Herredets samlede Areal udgør 22,935 ha. og Indbyggerantallet var i 1921 ca. 15,000.

I Herredet findes følgende Sogne: Saksild-Nølev, Odder, Randlev-Bjergager, Hvilsted, Torrild, Hundslund, Ørting-Falling, Gosmer-Halling, Gylling og Alrø.

SAKSILD-NOLEV KOMMUNE bestaar af Saksild Sogn og Nølev Sogn.

Saksild Sogn omgives af Nølev, Bjerager Sogne samt Kattegat og Kysing Nor. Nølev Sogn omgives af Saksild, Bjerager og Odder Sogne, samt Ning Herred, og det inderste af Kysing Nor.

I Saksild Sogn findes Byerne: Saksild med Kirke, Præstegaard, Skole, Saksild Badehotel, Rude med Saksild og Nølev Sognes Spare- og Laanekasse, Kysing med Skole og Kro, Norsminde Havn med Toldassistentsted, og en Samling af Gaarde og Huse.

I Nølev Sogn findes Byerne: Nølev med Kirke, Skole, Assedrup med Andelsmejeri, Brugsforening, Jernbanestation, og en Samling af Gaarde og Huse.

Saksild Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds, Ning og Hads Herreders Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægekreds, Hads og Ning Herreders Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 244. Lægd.

Nølev Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet, samt 4. Udskrivningskreds, 245. Lægd.

Saksild Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest, Vaabenhus mod Nord og en Tilbygning til Korets Østside. De ældste Partier, Koret og den østlige Del af Skibet, har Mure af raa Granit. Norddøren er bevaret, eet oprindeligt Vindue tilmuret. I den seneste Middelalder forlængedes Skibet mod Vest med Munkestensmure, og der tilføjedes det spinkle Vesttaarn, som nu har firkantet, spaantækt Laternespir. Vaabenhuset, af Munkesten og raa Granit, er delvis ombygget 1751. Tilbygningen, ved Koret, med Indgang for Præsten, har Sognepræsten Poul Poulson, død 1736, ladet opføre til Sakristi, men den er ligesom Korets Østgavl skalmuret i ny Tid. Kirkens Indre har Bjælkeloft. Alterbordspanel med malede Mønstre fra Slutningen af det 16. Aarhundrede. Rigt udskåret Altertavle i Bruskbarokstil fra ca. 1660, skaaret af Peder Jensen Kolding, restaureret 1908. Moderne Stendøbefont. Prædikestol fra Tiden ca. 1600. Trækrucefiks fra samme Tid som Altertavlen. Lysekrone fra det 16. Aarhundrede.

S. P. SIMONSEN,
Sognepræst.

Nølev Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt Vaabenhus mod Syd og Sakristi ved Korets Østside. De romanske Mure er af raa Granit; Syddøren benyttes endnu, Norddøren og flere Vinduer er tilmurede. Paa Skibets Vestgavl staar C. F. H. R. 1808. Vaabenhuset er af Munkesten; Sakristiet er moderne. Kirkens Indre har fladt Loft. Altertavle med Maleri. Romansk Granitfont med ejendommelige Relieffer. Prædikestol i Renæssancestil fra ca. 1630, med samtidige Malerier. Lighaare fra 1745. Klokketabel paa Kirkegaarden.

SIMON PETER SIMONSEN, Sognepræst, er født den 26. Marts 1891 som Søn af Gaardejer Niels Simonsen og Hustru Anna Marie, født Hansen, gift 1930 med Henriette Marie Maschek, Student 1924, cand-theol. 1930, Højskolelærer paa Krabbesholm 1918–24, Sognepræst for Saksild-Nølev Kommune.

BAY ANDERSEN, Lærer, er født den 6. Oktober 1872 som Søn af Lærer H. H. Andersen og Hustru Marie, født Bay, gift 1900 med Marie Stjerne. Dimitteret fra Gedved Seminarium, ansat som Lærer ved Kysing Skole.

Saksild Badehotel.

Saksild Badehotel, som er beliggende tæt ved Odder, er en Hovedbygning med 2 Fløje. Hotellet er indrettet efter alle Nutidens moderne Bekvemmeligheder. Det omgives af en stor Plantage.

Assedrup Brugsforening er oprettet 1887. Medlemsantallet er ca. 70. Formand er Mejeribestyrer Christensen. Omsætningen var sidste Aar 84,000 Kr.

FRIIS HAAKON HANSEN, Uddeler, er født den 23. November 1905 i Durup som Søn af Møller P. Hansen og Hustru, gift 1930 med Astrid Jensen, ansat som Uddeler ved Assedrup Brugsforening siden 1930.

RASMUS CHR. K. RASMUSSEN, Toldopsynsmand, er født den 14. September 1873 som Søn af Fisker Niels Rasmussen og Hustru Mariane, født Christiansen, gift 1902 med Boline Marie Kjær Olsen, ansat som Toldopsynsmand ved Norsminde.

NIELS ØVLISEN, Sognefoged, er født den 18. Juni 1872 som Søn af Gaardejer Hans Øvlisen og Hustru Karen, født Nielsen, Sognefoged i Saksild.

BODIL JOHANNE PEDERSEN, Distriktsjordemoder, er født den 24. Juli 1898 som Datter af Mejeribestyrer N. C. Pedersen og Hustru Konradine, født Andreasen, Jordmodereksamen fra Rigshospitalet, Jordemoder i Lading 1929, ansat som Distriktsjordemoder i Nølev siden 1932.

B. JOH. PEDERSEN,
Distriktsjordemoder.

Medlemmer af Saksild Nølev Sogneraad er: Gaardejer Valdemar Jensen, Nølev, Formand, Gaardejer Thomas Dolberg Bonde, Saksild, Lærer Horne Petersen, Saksild, Gaardejer Knud Jensen Vestergaard, Arbejdsmand J. Peter Jensen, Kysing, Gaardejer Hans Østergaard, Nølev og Lærer Bundgaard Lassen, Nølev.

RANDLEV-BJERAGER KOMMUNE består af Randlev Sogn og Bjerager Sogn.

Randlev Sogn omgives af Bjerager, Halling, Gosmer og Odder Sogne.

Bjerager Sogn omgives af Randlev og Halling Sogne, Kattegat, Saksild, Nølev og Odder Sogne.

I Randlev Sogn findes Byerne: Randlev med Kirke, Præstegaard, Skole, Andelsmejeri, Neder-Randlev med Alderdomshjem, Brugsforening, Boulstrup Stationsby med Randlev og Bjerager Sognes Spare- og Laanekasse samt en Samling af Gaarde og Huse.

I Bjerager Sogn findes Byerne: Bjerager med Kirke, Friskole og Brugsforening, Røth med Pogeskole, Dyngby med Fællesskole, Boulstrup med Elektricitetsværk, Andelsmejeri, Grindsnab, Hølken, Røthelle med Skole samt en Samling af Gaarde og Huse.

Randlev Kirke.

er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel, begge Døre og flere Vinduer er bevarede. Vaabenhuset er moderne ligesom det lille, firkantede Rytterspir af Træ, hvori Klokken hænger over Vestgavlen. Kirkens Indre har fladt Loft. I den romanske Korbue er som en Art Tympanon indsat to reliefsmykkede Granitsten, en ejendommelig Ordning, som vistnok er oprindelig, idet Stenene ikke synes at passe i Dørenes Tympanonfelter. Altertavlen er af sentkatolsk Fløjtype med smukt skaarne Figurer, i Midterpartiet Jomfru Maria med Jesusbarnet mellem Skt. Catharina og Skt. Barbara, paa Fløjene Apostlene. Romansk Granitfont. Prædikestol i Renæssancestil, omtrent som i Bjerager. Smukt lille Epitafium af Sandsten over Sognepræsten Provst Jochum Brorson, død 1719, med Illustru.

Bjerager Kirke består af Kor og Skib fra romansk Tid samt senere tilbygget Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Nord. De oprindelige Mure er af raa og hugget Granit paa Skraakantsokkel. Norddøren benyttes endnu, Syddøren og flere Vinduer er tilmurede. Fra den seneste Middelalder stammer Taarnet, som har samme Bredde

Randlev Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds, Ning Herred og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægekreds, Hads- og Ning Herreds Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 246. Lægd.

Bjerager Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 247. Lægd.

Randlev Kirke består af Kor og Skib fra romansk Tid samt Vaabenhus mod Nord. De oprindelige Mure

som Skibet og Vaabehuset, begge af Munkesten og raa Granit, med blindingsprydede Trappegavle. Kirkens indre, ogsaa Taarnrummet, er sentgotisk hvælvet. Altertavle i Renæssancestil af Oluf Olufsen, Snedker, fra 1625, restaureret 1911. Døbefont af Støbejern fra 1859. Prædikestol fra 1613 med samtidige Malerier. Degnestol med Paneler fra Renæssancetiden.

AXEL FRYD, Sognepræst, er født den 27. November 1872 som Søn af Grosserer W. Fryd og Hustru Wilhelmine, født Galle, gift med Margrethe Lund, Student 1891, cand. theol. 1897, kaldet til Sognepræst for Randlev-Bjerager Menigheder siden 1908.

Randlev Skole er opført 1871 og omfatter Hovedskolen og en Forskole, der er opført 1892. Skolen er 3-klasset med ca. 74 Børn.

Dyngby Fællesskole ligger mellem Dyngby og Boulstrup, er opført 1906. Skolen er 3-klasset med ca. 60 Børn.

CHR. V. SØRENSEN,
Førstelærer.

R. SASS WAABEN,
Lærerinde.

S. RODKJÆR,
Lærerinde.

L. HØY,
Lærer.

CHR. VANG SØRENSEN, Førstelærer, er født den 28. Oktober 1886 i Spenstrup som Søn af Forpagter Chr. Sørensen og Hustru Ane Kirstine, født Nielsen, gift 1915 med Bertha Nygaard. Dimitteret 1908 fra Ranum Seminarium, Andenlærer i Dyngby 1909-13, ansat som Førstelærer ved Randlev Skole siden 1913 Formand for Værgeraadet, Formand for Lærerkredsen, Medlem af Hjælpekassens Bestyrelse.

RIGMOR SASS WAABEN, Lærerinde, er født den 20. April 1902 i Faarup som Datter af Lærer J. Waaben og Hustru Kathrine, født Husum. Dimitteret fra Københavns Forskoleseminarium, flere Vikariater, ansat som Lærerinde ved Randlev Skole siden 1926.

ARNOLD VEIEN, Førstelærer, er født den 1. December 1898 som Søn af Sogneraadformand Chr. Veien og Hustru Mathilde, født Larsen, gift 1928 med Rigmor Nielsen. Dimitteret fra Ranum Seminarium, ansat som Førstelærer ved Dyngby Fællesskole siden 1932.

SOFIE RODKJÆR, Lærerinde, er født den 12. Januar 1882 som Datter af Gaardejer Peder Rodkjær og Hustru Marie, født Petersen, ansat som Lærerinde ved Dyngby Fællesskole.

LAUST HØY, Lærer, er født den 19. Oktober 1906 som Søn af Gaardejer Chr. Høy og Hustru Maren, født Larsen. Dimitteret 1928 fra Jellinge Seminarium, ansat som Lærer ved Rørthelle Skole.

Bjerager Brugsforening er oprettet 1909. Medlemsantallet er ca. 40. Omsætningen var sidste Aar ca. 32,000 Kr. Formand er Gaardejer Laurits Askgaard, der har været Formand siden Foreningens Oprettelse.

M. B. CHRISTIANSEN,
Bestyrerinde.

MAREN BUNDGAARD CHRISTIANSEN, Bestyrerinde, er født den 14. Januar 1894 som Datter af Gaardejer Chr.

S. ANDREASEN,
Distriktsjordemoder.

Melchiorson og Hustru Anna Christine, født Sørensen. Uddannet som Menighedssygeplejerske, ansat som Bestyrerinde ved Neder-Randlev Alderdomshjem.

SIGNE ANDREASEN, Distriktsjordemoder, er født ved Silkeborg. Uddannet som Jordemoder, ansat som Distriktsjordemoder i Randlev og Dyngby.

MARTINUS SANDMAND, Sogneraadsformand, Gaardejer, er født den 25. Oktober 1873 som Søn af Gaardejer Anders Hansen og Hustru Ane, født Jensdatter, gift 1896 med Karen Hesselbjerg, Sogneraadsformand siden 1925.

Medlemmer af Randlev-Bjerager Sogneraad er: Gaardejer Martinus Sandmand, Formand, Murer Marius Nielsen, Randlev, Gaardejer Jens Peter Jensen, Randlev, Gaardejer Alfred Sørensen, Boulstrup, Murer Søren Peter Rasmussen, Fru Thyra Petersen, Fru Anna Kirk, Bjerager, Fru Emma Jensen, Neder Randlev og Gaardejer Rasm. Petersen, Dyngby.

HVILSTED SOGN omgives af Odder og Torrild Sogne, Hjelmslev Herred samt Voer Herred og Ning Herred.

I Hvilsted Sogn findes Byerne: Hvilsted med Kirke, Præstegaard, Hovedskole, Forskole, Brugsforening, Onsted med Forskole, Brugsforening, Kanne samt Hovedgaarden Rantzausgave, og en Del Gaarde og Huse.

Hvilsted Sogn har Tingsted i Aarhus og hører under Ning Herreds Retskreds, Ning Herred og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Marselisborg Lægekreds, Hads og Ning Herreders Skatte-kreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 1. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 242. Lægd.

Hvilsted Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt Rest af et Taarn mod Vest og Vaabehus mod Nord. De oprindelige Mure er af raa Kamp med Hjørnekvadre; den romanske Norddør og et Par Vinduer er bevarede. I den seneste Middelalder tilføjedes Taarn og Vaabehus af Munkesten; men efter en Sammenstyrtning 1777 blev Taarnet nedtaget i Højde med Skibet. Kirkens Indre, ogsaa Taarnrummet, er sentgotisk hvælvet; en Murklump under Skibets nordøstre Hvælvingspille er sikkert Levning af et katolsk Sidealterbord. Altertavle i Renæssancestil. Romansk Granitfont.

Rantzausgave hed tidligere Kanne. Canegaard var oprindelig en lille Adelsgaard, der før 1464 var blevet „schured i Fald“; den ejedes da af Brødrene Peder og Las Mikkelsen, 1497 af Mikkell Lassen

Onsted Mølle.

1499 af Las Mikkelsen, 1548 af Hans og Rasmus Mikkelsen. Disse sidste førte en mangeaarig Markskelstrætte med de „Balle-Mænd“, der var deres nære Frænder, og den fik en blodig Ende, idet Rasmus Mikkelsen med sine to Sønner dræbte to af de Balle-Mænd, der var hans egne Søstersønner, paa det omtvistede Stykke Jord, hvorfor Kanne 1575 af Hans Mikkelsen og Ove Rasmussen blev afstaaet til Kronen, som 1593 fæstede den til Mikkel Pedersen, som var Skriver paa Aakær, 1660 var den øde; 1661 fik Lisbet, sl. Kaptajn Bødtkers Efterleverske af Kronen Bevilling paa at nyde Kanne, og 1664 hendes Datter Anna Christine Bødtker, og hun beholdt den til 1687, skønt Kronen 1666 solgte den til Axel Sehested, som solgte den til Grev Mogens Friis, der 1674 solgte den til Admiral Jens Rodsteen, som 1695 af Kronen købte Sædegaardens Frihed for Kanne for 617 Rd. og forsynede den med Gods og Tiender. Ved hans Død 1707 kom Kanne til hans Svigersøn Fr. Chr. Rantzau til Rodsteenseje, og da hans Enke døde 1736 blev Kanne for 15,500 Rd. overdraget til Sønnen Løjtnant Frans Rantzau, der 1765 testamenterede den til sin Søsterdatter Øllegaard Kristence Rodsteen Sehested, som 1767 ægtede Ritmester Ditlev Pentz, senere Stiftamtmand og Gehejmekonferensraad, som 1768 fik kgl. Bevilling paa at kalde den Rantzausgave; han bortsolgte det meste Gods og skødede 1777 Rantzausgave for 15,900 Rd. til Christen Lannig til Hessel, som 1796 afhændede den med Tiender og nogle Huse for 30,000 Rd. til J. P. Pape, der 1803 skødede den med 2 Tiender og 12 Huse til sin Svigersøn Krigsraad Henrik Møller, som kort efter solgte den til P. A. Lorentzen, fra hvem den ca. 1811 kom til Charl. Soph. Walsøe, Enke efter N. Secher til Trudsholm. Hun solgte den 1836 for 42,700 Rd. r. S. til Landmaaler Vald. Engelsted til Røjgaard, som 1844 afhændede den for 80,000 Rd. til Kammerraad, senere Jægermester P. J. Neergaard til Aakær, der 1873 overdrog den for 150,000 Rd. til Sønnen, Landvæsenkommissær, cand. jur. C. P. S. Neergaard, fra hvem den 1909 kom til H. S. Tingleff, der fraskilte 11 Td. Land Skov og 1910 solgte Rantzausgave til Odder og Omegns Udstykningsforening, som fraskilte 20 Husmandsbrug og 1911 afhændede Hovedparcellen af Rantzausgave, (Hovedbygningerne, der var opført 1873, brændte 1910) til Ole Olsen fra Fillerup, der genopførte Hovedbygningen med Benyttelse af de gamle Mure, dog 2 Fag kortere i hver Ende, og 1912 overdrog den til Broderen C. R. Olsen.

ANNA SVENNINGSEN, Lærerinde, er født den 29. September 1885 i Flade Sogn, Mors. Dimitteret 1909 fra Varde, ansat som Lærerinde ved Hvilsted Skole siden 1909.

A. SVENNINGSEN,
Lærerinde.

J. ELERT PEDERSEN,
Uddeler.

A. JENSEN,
Uddeler.

Hvilsted Brugsforening er oprettet 1908 Medlemsantallet er 92. Første Formand var Paptækker M. Sørensen, nuværende er Forpagter R. Sørensen. Omsætningen var sidste Aar ca. 76,000 Kr. Foreningens Uddeler er J. Elert Pedersen.

JØRGEN ELERT PEDERSEN, Uddeler, er født den 25. December 1901 i Aabybro som Søn af Snedker J. Pedersen og Hustru Karen, født Larsen, gift 1924 med Petrea Ooppelstrup, ansat som Uddeler ved Hvilsted Brugsforening siden 1924.

Onsted Brugsforening er oprettet 1899. Medlemsantallet er ca. 100. Første Formand var Sognefoged Kr. Jensen, nuværende er S. P. Sørensen. Omsætningen var sidste Aar ca. 72,000 Kr. Foreningens Uddeler er A. Jensen.

ANDERS JENSEN, Uddeler, er født den 8. December 1892 i Raarup som Søn af Skomagermester J. H. Jensen og Hustru Kirstine, født Andersen, gift 1920 med Dorthea Helene Jensen, ansat som Uddeler ved Onsted Brugsforening siden 1920. Medlem af Skolekommissionen 1929-33, Medlem af Bestyrelsen for Sygekassen 1927-30.

Medlemmer af Hvilsted (Astrup-Tulstrup-Hvilsted) Sogneraad er: Gaardejer Niels P. Svendgaard, Astrup, Formand, Gaardejer Jens A. Astrup, Løjenkjær, Gaardejer Thomas Petersen, Astrup, Gaardejer Niels Nielsen, Trolddal, Gaardejer Rasmus Rasmussen, Ask, Gaardejer Ole Olesen, Pederstrup, Husmand Chr. Hedegaard, Tulstrup, Gaardejer Jens Møller, Hvilsted, og Gaardejer Fr. Damgaard Jensen, Onsted.

TORRILD SOGN omgives af Vedslet Sogn, Hjelmslev Herred, Hvilsted, Odder, Falling og Hundslund Sogne.

I Torrild Sogn findes Byerne: Torrild med Kirke, Præstegaard, Skole, Torrild Sogns Spare- og Laanekasse, Andelsmejeri, Brugsforening, Krogstrup, Fensholt og en Samling af Gaarde og Huse.

Torrild Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds,

Ning Herred og Hads Herreds Politikkreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægekreds, Hads- og Ning Herreders Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 255. Lægd.

Døbefont i Torrild Kirke.

Torrild Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid samt Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. De oprindelige Mure er af raa Kamp med Hjørnekvadere, medens en vestlig Forlængelse af Skibet overvejende har Mure af Granitkvadre, ligesom Vaabehuset er bygget af romanske Granitkvadre med Skraakantsokkel. Ifølge Danske Atl. skal Kirken fordom til en Tilbygning have faaet Materiale fra et Kapel, som før stod ved Rindelevgaard i Frue Ring Sogn, og herfra stammer da formodentlig Tilbygningernes Kvadre. Det lille Munkestenstaarn, som har høj, aaben Bue

mod Vest og blindingsprydede Trappegavle mod Nord og Syd, tilhører sikkert Tiden ca. 1550. Ifølge Indskrift paa Taarnmuren er Kirken 1768 bleven repareret af Ejeren, Sognepræsten Johs. Hillebrandt. Det indre er sentgotisk hvælvet, dog har Vestforlængelsen fladt Loft. Altertavle i Renæssancestil fra 1610, ifølge Indskrift gjort af Oluf Olufsen og Laurits Andersen Ribber med nyere Krucifiksmaleri. Smuk romansk Granitfont med Løvefigurer og Løvværk. Prædikestol fra 1616 med samtidige Evangelistmalerier, vistnok af de samme Kunsthaandværkere som Altertavlen. Stolestader fra 1654. I Loftet Kirkeskib fra 1672. Flere Gravsten fra det 17.—18. Aarhundrede. Et Ligkapel er opført 1907. Kirken ejes af Sognet.

Torrild Skole er bygget 1885. Skolen er 5-klaset med ca. 100 Børn.

KR. K. MØLDRUP,
Førstelærer.

P. LØKKE BORG,
Lærer.

JOH. HANSEN,
Lærerinde.

H. WOERGAARD,
Skovfoged.

KRISTEN KRISTENSEN MØLDRUP, Førstelærer, er født den 7. September 1879 som Søn af Gaardejer Niels Møldrup og Hustru Jensine, født Jensen, gift 1914 med Dagmar Høyrup. Dimitteret 1905 fra Ranum Seminarium, ansat som Førstelærer ved Torrild Skole siden 1913.

PETER LØKKE BORG, Lærer, er født den 5. April 1904. Dimitteret 1925 fra Silkeborg Seminarium, ansat som Andenlærer ved Torrild Skole siden 1928.

JOHANNE HANSEN, Lærerinde, er født den 9. November 1900 i Ansager Sogn. Dimitteret 1922 fra Vejle Seminarium, ansat som Lærerinde ved Torrild Skole siden 1923.

Torrild Brugsforening er oprettet 1901. Medlemsantallet er ca. 125. Omsætningen var sidste Aar ca. 90,000 Kr. Foreningens Uddeler er D. Boel.

DANIEL BOEL, Uddeler, er født den 30. December 1901 paa Mors som Søn af Gaardejer J. Chr. Boel og Hustru Marie, født Blaabjerg, gift 1927 med Kirstine Hansen, ansat som Uddeler ved Torrild Brugsforening siden 1927.

HANS WOERGAARD, Skovfoged, er født den 10. August 1868 i Oldrup som Søn af Gaardejer P. Woergaard og Hustru Maren, født Hansen, gift 1894 med Ane Marie Rasmussen, ansat som Skovfoged ved Torrild Nørreskov siden 1898.

Medlemmer af Torrild Sogneraad er: Gaardejer Mikkell Jensen, Fensholt, Forpagter Chr. Mikkelsen, Torrild, Murermester A. Frandsen, Torrild, Gaardejer P. Nielsen, Torrild, Statshusmand Jacob Rasmussen, Torrild, Gaardejer H. Ørnstrup, Torrild, og Arbejdsmand S. P. Terndrup, Torrild.

HUNDSLUND SOGN omgives af Torrild Sogn, Falling Sogn, Horsens Fjord og Voer Herred.

I Hundslund Sogn findes Byerne: Hundslund med Kirke, Præstegaard, Skole,

Hundslund Sogns Spare- og Laanekasse, Afholdshotel, Brugsforening, Jernbanestation, Oldrup med Skole, Andelsmejeri, Brugsforening, Hadrup, Sødrup, Tendrup, Torup, Trustrup, Svinsballe, Sondrup med Skole, Andelsmejeri og Brugsforening, ved Sondrup Strand Sommerrestauration, Skablund og en Samling af Gaarde og Huse.

Alteret i Hundslund Kirke.

Alteret er bevarede. I den seneste Middelalder tilbyggedes Taarnet af Granit og Munkesten, og Vaabehuset af samme Materiale. I det indre har Koret og Taarnrummet sentgotiske Hvælv, Skibet fladt Loft. Altertavle i Renæssancestil, ifølge malet Indskrift paa Bagsiden gjort 1613 af Mikkel Snedker i Vrold og Laurits Andersen Maler Riber; i Midten et Maleri af C. Dalsgaard 1891, tidligere dækkende over et ældre Krucifiksmaleri, som nu er ophængt i Kirken. Ved Siden af Altertavlen Paneler med Malerier fra det 17. Aarhundrede. Romansk Granitfont med Løvefigurer og Løvværk. Døbefad af Sølv efter Tegning af Lorenz Frølich, skænket til Minde om Politikeren Dr. Geert Winther. Prædikestol fra Aaret 1600. Over Korbuen et sentkatolsk Krucifiks. Orgel fra 1890. Stort Epitafium i rigt ndskaaret bruskarok Snit-

Hundslund Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds, Ning Herred og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægekreds, Hads- og Ning Herreders Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds 256. nordre og 257. søndre Lægd.

HundslundKirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid, Taarn mod Vest og Vaabehus mod Syd. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Begge Døre, flere Vinduer, Korbuen og en lille Dør i Korets Syd-

N. M. A. KRAGH,
Sognepræst.

værksramme fra Tiden ca. 1670, opsat af Morten Mikkelsen, Hadrup, 1673, siden forsynet med en Fortegnelse over hans Gaards Beboere indtil 1864 og sidst genopsat og restaureret 1889. I Vaabenhuset to Granitgravsten fra romansk Tid. Ved Indgangen til Kirkegaarden 4 Vildtbanesten fra Aakjær.

NIELS MARIUS ANDERSEN KRAGH, Sognepræst, er født den 4. Oktober 1889 i Faarup som Søn af Købmand J. A. Kragh og Hustru Jensine, født Geertsen, gift 1919 med E. Larsen. Student fra Randers 1907, cand. theol. 1913, Højskolelærer paa Sorø Højskole 1913-16, præsteviet Medhjælper i Viborg Sdr. Sogn 1916-19, Sognepræst i Jernved 1919-23, siden 1923 Sognepræst i Hundslund.

Hundslund Skole. Den nuværende Skolebygning er opført 1908. Skolen er 4-klasset med ca. 80 Børn.

Oldrup Skole er opført 1857 og udvidet senere med et nyt Klasseværelse og Lærerindebolig. Skolen er 4-klasset med ca. 52 Børn.

Sondrup Skole. Den nuværende Skolebygning er opført 1881. Den tidligere Skolebygning kan føres tilbage til ca. 1800. Skolen har gennemsnitlig ca. 80 Børn.

Sondrup Skole.

LAURITS PEDERSEN, Førstelærer, er født den 13. Maj 1887 som Søn af Gaardejer Knud

Pedersen og Hustru Maren Kirstine, født Bøcker Frederiksen, gift 1915 med E. Kringelby. Dimitteret 1912 fra Ranum, ansat som Førstelærer ved Hundslund Skole siden 1924.

LAURITZ ANTON LARSEN, Førstelærer, er født den 20. August 1883 i Hersom som Søn af Gaardejer J. Larsen og Hustru Maren, født Koldby, gift 1906 med Kathrine Vestergaard. Dimitteret 1905 fra Ranum Seminarium, ansat som Førstelærer ved Oldrup Skole siden 1911, Formand for Oldrup Ungdomsforening fra 1912--32.

ELINOR SCHRØDER, Lærerinde, er født den 30. Juli 1909 i Aarhus som Datter af G. Schrøder og Hustru Rigmor, født Kaffka. Dimitteret 1930 fra Aarhus Seminarium, ansat som Lærerinde ved Oldrup Skole siden 1930.

A. MARINUS STEEN, Førstelærer, er født den 16. August 1884 som Søn af Lærer Niels Nielsen Steen og Hustru, gift 1913 med Christine Rasmussen. Dimitteret 1906 fra Ribe Seminarium, ansat som Førstelærer ved Sondrup Skole siden 1921, Formand for Vægeraadet, Formand for Foredragssforeningen.

ANNA SØRENSEN, Lærerinde, er dimitteret 1927 fra Frk. Th. Langs Seminarium, Silkeborg, ansat som Lærerinde ved Sondrup Skole siden 1929, Leder af Syskolen, som afholdes hver Vinter.

Hundslund Brugsforening er oprettet 1888. Medlemsantallet er ca. 150. Første Formand var Gaardejer Marius Pedersen, Trustrup, nuværende er Boelsmand Chr.

L. A. LARSEN,
Førstelærer.

A. M. STEEN,
Førstelærer.

A. SØRENSEN,
Lærerinde.

J. SCHMIDT NIELSEN,
Uddeler.

Lønbæk. Omsætningen var sidste Aar ca. 122,000 Kr. Foreningens Uddeler er J. Schmidt Nielsen.

JENS SCHMIDT NIELSEN, Uddeler, er født den 9. September 1902 i Hundslund som Søn af Uddeler N. Nielsen og Hustru Mette, født Schmidt, Uddannet ved Landbruget, paa Vestbirk Højskole 1922—23, Støvring Uddelerskole 1926—27, Medhjælper i Hundslund Brugsforening 1927—31, og fra 1932 Uddeler ved samme.

MAURICE GEORGES IPSEN, Læge, er født den 19. September 1889 i Nancy i Frankrig, som Søn af Hofmedicus, Professor Dr. med. Edv. Ipsen og Hustru Emilie Ulriche, født Nielsen, gift 1925 med J. Jensen, Student 1909 fra Herlufsholm, cand. med. 1920, ved Vejlefyrd Sanatorium 1920, Drammen kommunale Sygehus 1921, Kuranstalten Montebello 1922, Blegdamshospitalet, København 1923, Roskilde Amtssygehus 1924—25, praktiserende Læge i Gentofte 1926, praktiserende Læge i Hundslund siden 1927, Formand for Sundhedskommissionen i Hundslund, Næstformand for Odderkredsens rad. Venstre, Formand for Hundslund rad. Vælgerforening, Medlem af Sygekasseudvalget for Vejle-Skanderborg Amter, Suppleant til Centraludvalget for jydskse Kredsforeninger.

M. G. IPSEN,
Læge.

A. M. MORTENSEN,
Dyrlæge.

A. MORTENSEN,
Distriktsjordemoder.

ANNA MORTENSEN, Distriktsjordemoder, er født den 31. Maj 1898 i Raarup Sogn som Datter af Gaardejer M. P. Mikkelsen og Hustru Sørine, født Høj, gift 1925 med Dyrlæge, A. M. Mortensen, Lærerinde-eksamen 1918 fra Sorø, Lærerinde i Havdrup 1919—24, Jordmodereksamen 1925, ansat som Distriktsjordemoder i Hundslund siden 1926.

ALFRED MARIUS MORTENSEN, Dyrlæge, er født den 26. November 1896 i Aaes som Søn af Gaardejer, H. P. Mortensen og Hustru Henriette, født Jensen, gift 1925 med Distriktsjordemoder Anna Mikkelsen, Præliminæreksamen fra Universitet 1914, Dyrlægeeksamen 1921. siden 1921 praktiserende Dyrlæge i Hundslund, Kontrollerende Dyrlæge i Hundslund og Gangsted-Søvind, 2. Reservedyrlæge ved Odder Andels-Svine-slakteri siden 1930.

Medlemmer af Hundslund Sogneraad er: Anton Rasmussen, Hundslund, Formand, Peder Sørensen, Oldrup, Martinus Jensen, Hadrup, Tapetserer Andersen, Hundslund, Statshusmand Eiler Rasmussen, Hundslund, Gaardejer Johs. Andersen, Hundslund, Gaardejer Laurs Laursen, Handelsmand Henrik Henriksen, Gaardejer S. P. Hansen, Smiderup, Boelsmd. Peter Jensen, Smiderup og Arbejdsmd. Carl Christensen, Svinballe.

ØRTING FALLING KOMMUNE består af Ørting Sogn og Falling Sogn.

Ørting Sogn omgives af Falling og Gosmer Sogne samt Odder Sogn.

Falling Sogn omgives af Ørting, Gosmer, Gylling Sogne, samt Horsens Fjord, Hundslund, Torrild og Odder Sogne.

I Ørting Sogn findes Byen: Ørting med Kirke, Præstegaard, Skole, Ørting-Falling Sognes Spare- og Laanekasse, Afholdshotel, samt en Samling af Gaarde og Huse.

I Falling Sogn findes Byerne: Falling med Kirke, Afholdshotel, Andelsmejeri, Jernbanestation, Aalstrup med Skole, Halkær, Amstrup med Hotel, Udskibningssted, Felshøj med Skovriderbolig og en Samling af Gaarde og Huse samt Hovedgaarden Aakjær.

Ørting Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds, Ning Herreds og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægekreds, Hads og Ning Herreds Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 252. Lægd.

Falling Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet, samt 4. Udskrivningskreds, 251. Lægd.

Ørting Kirke består af Kor og Skib fra romansk Tid samt Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Syddøren benyttes endnu; Norddør og et Par Vinduer er tilmurede. I sentgotisk Tid tilbyggedes Vaabenhuset af Munkesten. Taarnet er opført 1891 af Munkesten. I det indre har Koret et sentgotisk Hvælv, Skibet fladt Loft. Altertavle fra 1896 med et Maleri af Anker Lund. Den gamle Altertavle, som nu er ophængt i Skibet, er Midtskabet af en sentkatolsk Fløjtavle fra ca. 1500, med tre Helgenindefigurer, Ursula, Katarina og Babara. Romansk Granitfont. Prædikestol i Renæssancestil fra Tiden ca. 1630.

Falling Kirke, der er en ret anseelig Kirke, består af Apsis, Kor og Skib fra romansk Tid samt tilbygget Taarn mod Vest, Vaabenhus mod Syd og Kapel ved Korets Nordside. De romanske Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel; paa Apsidens Sokkel er der under Skraakanten en lille Rebsnoning. Syddøren, et Par Vinduer og den romanske Korbue er bevarede; i flere Kvadre findes smaa Fordybninger med Ornamenten. Fra den seneste Middelalder stammer det svære Taarn, af samme Bredde som Skibet og med kamtrappede Gavle. Ogsaa Vaabenhuset er vistnok sentgotisk. Korets Udbygning opførtes i det 18. Aarhundrede, som Gravkapel for Aakærs Ejere; en Stentavle oplyser om et Legat fra 1780, bestemt til dets Vedligeholdelse. I det Indre er Skibet og Koret sentgotisk hvælvet; Apsiden, hvis Hvælv er ombygget er afskildret fra Koret som Sakristi. Inventaret restaureret 1917-18 med Bevaring af oprindelige Farver. Altertavle i Senrenæssancestil ca. 1635, af Peder Jensen Kolding, med nyere Malerier. Romansk Granitfont med Dyrefigurer og Løvværk. I Korbuen er opstillet en Kristusstatue af Gips, af Rasmus Andersen 1893. Prædikestol 1585 med Himmel fra 1639. Lysearm og Lysekrone fra det 17. Aarhundrede.

K. KR. KNUDSEN,
Sognepræst.

KNUD KRISTIAN KNUDSEN, Sognepræst, er født den 11. Oktober 1889 som Søn af Gaardejer Peder Kristian Knudsen og Hustru Mariane, født Kjærulff, gift 1922 med Mary Kathrine Tatham, Student 1912 fra Viborg Katedralskole, cand. theol. 1918, Højskolelærer ved Vallekilde Højskole 1918-19, Studieophold i England 1920. Sognepræst i Ørting fra 1922, Formand for Aarhus-Odder Santalkredsforbunds Bestyrelse.

Aakjær nævnes første Gang 1386, da Nicolaus Rostrup førte Vidne, at den Grund, hvorpaa „Akver“ er bygget, tilhørte ham, hans Brødre og Søstre og blev aldrig forbrudt paa Grund af Udskejelser eller Forbrydelser. 1398 skødede Avo Krabbe til Biskop Bo i Aarhus al sin Hustru Silæs Ret i „Kærsgaard, Swinebaligh og Aakjær“ og stadfæstede det Skøde, som Brødrene Gotskalk og Benedict Rostrup og deres Svoger Jens Allæsen havde givet Bispen derpaa. Rostruperne havde faaet dette Gods efter deres Forældre, Markvard Rostrup og Cæcilie, Datter af Hr. Laurits Trugotsen i Gylling. Af Bispens Lensmænd og Fogeder paa Aakjær kendes Jes Palnesen 1417, Mikkel Storm 1423, Henrik Sandberg 1426—41, Christen Steen 1458 og 1470, Hr. Gunde Nielsen 1460—1465, hans Søn Hr. Niels Gundesen 1479—86, Tyge Jensen 1476 og 1488, Aakjær tilfaldt ved Reformationen Kronen og lagdes først under Aarhusgaard, men blev fra 1548 et eget Len, hvortil hørte Hads Herred. Saaledes blev Aakjær Sæde for en Kgl. Lensmand, men samtidig blev det kgl. Slot, som dog kun sjældent besøgtes af Kongerne. Efter 1660 blev det et eget Amt, medens Gaarden og Gods 1661

Aakjær.

udlagdes til Joach. Gersdorffs Arvinger, af hvilke Fr. Gersdorff paa Skiftet fik Aakjær, som han snart efter solgte for 32,000 Rd. Specier til Peder Griffenfeld, der straks bortbyttede Aakjær til Generallojtnant Jørgen Bielke mod Samsø, men dette er vel ikke gaaet i Orden, thi 1674 skødede Gersdorff Aakjær til sin Svoger,

nævnte Jørgen Bielke; han skødede 1675 Aakjær til Amtmand Chr. Gersdorff, der 1677 mageskiftede Aakjær mod Isgaard og 15,000 Rd. til sin Svoger, Gehejmerraad Otto Krabbe, der 1697 skødede Aakjær til Etatsraad Bendix Lassen, der 1696 havde faaet kgl. Bevilling paa at nyde den med adelig Frihed. Hans Enke, Hedevig Margr. Bornemann, ægtede Oberst Matthias Rosenørn til Damgaard, dernæst ejedes den af hendes Søn af 1. Ægteskab, Major Henrik Lassen, derpaa atter af hende, efter hvis Død 1749, Aakjær, Tiender og Gods af Arvingerne skødedes for 55,000 Rd. til hendes Svigersøn, Etatsraad Thøger Lassen til Dylvad, efter hvis Enkes Død 1783 Aakjær overtoges af hans Svigersøn, Kammerherre, Rigs greve Fr. Chr. Tønne v. Lüttichau, død 1805, bekendt fra „den jyske Proprietærfejde“. Han skødede den og Dylvad med Tiender og Gods 1793 til Rigs greve, Gehejmerraad G. V. A. D. v. Münster-Meinhövel for 372,000 Rd. i Pistoler, og han skødede dem 1794 for 310,000 Pistoler til Gehejmerraad, Rigs greve Fr. Otto v. der Nath, hvis Bo's Administratører 1802 skødede Aakjær for 133,000 Rd. til Kammerherre Henrik Grev Reventlow og Kammerjunker, Major Andr. Hartvig Barth. Fr. Baron Bernstorff, det meste Gods var allerede 1796 ff. bortsolgt. Reventlow blev 1811 for 25,000 Rd. udkøbt af Bernstorff, men købte 1816 hele Ejendommen af denne for 176,000 Rbd. Sølv og solgte den 1836 til Joseph Gerson Gohen for 170,000 Rbd. r. S., 1839 frafaldt Bernstorffs

Arvinger en Forkøbsret, han 1816 havde forbeholdt sig. Cohen solgte 1857 Aakjær og Dybvad, 3 Møller, Afbyggergaarden Uldrup, 2 Bøndergaarde m. m. for 530,000 Rd. til Jægermester P. J. Neergaard til Rantzausgave, som 1884 for 1,460,000 Kr. overdrog Aakjær og Dybvad til Sønnen, Landvæsenskommissær, senere Hofjægermester, cand. jur. Chr. P. S. Neergaard, 1923 tilhørte Aakjær hans Søn, Hofjægermester Frode Neergaard til Tirsbæk.

Om Aakjær Slot vides, at Lensmanden paa Aarhusgaard, Peder Ebbesen Galt, 1546 fik kgl. Paabud om at bygge paa Aakjær, hvorfor Kongen tilskrev Abbedissen i Maribo Kloster om at give Peder Ebbesen Lov til at lade hugge Tømmer i en af Klosterets Skove. Bygningerne syntes dog at have været gamle og utilstrækkelige. Lensmanden Christen Munk fik derfor i 1576 Brev om, at da Aakjær Slot efterhaanden forfaldt meget, og der ikke var Huse med Kamre i, hvori Kongen kunde opholde sig, skulde han opføre et Hus, hvori Kongen kunde have en bekvem Bolig. Stald-, Bryggers- og Ladegaarden var ligeledes saa forfaldne, at han skulde opføre nye, hvor Behov gjordes. Slotsbygningen synes atter 1601 at være i daarlig Forfatning, og Kongen bød, at da „den runde Kvist, hvor den Trappe er, der gaar ned fra vort Kammer og ud til Jægergaarden, skal have givet sig ud fra Muren paa Huset“, skulde Kvisten nedtages og Stenene opbevares; 1612 udgik Ordre om at bygge en Stenbro fra Ladegaarden til „Svend Feldings Vandsted“. Slottet led en Del i Krigene 1627-29. I en Synsforretning 1646 nævnes: Det søndre Hus med den hvide Sal og derunder Skolen, Huset med Prinsens Gemak og derunder Borgestue og Køkken, det store murede Hus med Fruerstuen og Kongens Gemak, Huset med Portgennemkørsel og Fængsel, Møllehuset, Broen mellem Slottet og den mellemste Gaard, Bryggerhuset, Huset langs med Graven ved Vindelbroen, Ridestalden, Møllebroen. Hovedbygningen, som man ser nu, er tildels opført paa de gamle Kampestensfundamenter og restaureret i det 18. Aarhundrede af M. Rosenørn og Thøger Lasson, bestaar af 3 Floje i 1 Stokværk af Bindingsværk over høj Kælder. En stor Del af Avlsbygningerne brændte 1900, Staldene og Elevbygning, i to Etager, blev opført i Grundmur, Laderne af Træ. I 1918 opførtes en Forpagterbolig.

Ørting Skole er oprindelig oprettet som et Degneembede, man antager, at den stammer fra Aaret ca. 1620-40. Den nuværende Skolebygning er oprettet 1873 samt senere udvidet. Skolen er 5-klasset med ca. 130 Børn.

Aalstrup Skole er oprettet 1814. Skolen er 5-klasset med ca. 100 Børn.

A. LYKKE,
Førstelærer.

CHR. L. HEJGAARD,
Lærer.

DORTH. HELLERUP,
Lærerinde.

B. THOMSEN,
Førstelærer.

ANDREAS LYKKE, Førstelærer, er født den 25. April 1887 som Søn af Gaardejer Jens Lykke og Hustru, gift 1914 med Maja Skovgaard, Kæstel. Dimitteret fra Silkeborg Seminarium, Højskolelærer ved Vestbirk Højskole, ansat som Førstelærer ved Ørting Skole siden 1917.

CHRESTEN L. HEJGAARD, Lærer, er født den 28. Juni 1892 som Søn af Gaardejer J. L. Hejgaard og Hustru, gift 1919 med K., født Jakobsen. Dimitteret 1913 fra Vordingborg Seminarium, ansat som Andenlærer ved Ørting Skole siden 1924.

DORTHEA HELLERUP, Lærerinde, er født den 22. December 1884 som Datter af Gaardejer og Sognefoged Anders Hellerup og Hustru. Dimitteret 1907 fra Vejle Seminarium, ansat som Forskolelærerinde ved Ørting Forskole siden 1913.

BERTEL THOMASEN, Førstelærer, er født den 28. Juni 1885 som Søn af Gaardejer Thomasen og Hustru, gift 1914 med S., født Pedersen. Dimitteret 1913 fra Jellinge Seminarium, ansat som Førstelærer ved Aalstrup Skole siden 1914.

Ørting og Omegns Haandværkerforening. Torsdag den 15. Januar 1903 afholdtes efter forudgaaende Indbydelse fra Bager Thyrring, Møller N. Christensen, Dybvad, og Bygmester Jens L. Pedersen et offentligt Møde om Oprettelsen af en Forening af Haandværkere og Næringsdrivende for Ørting og Omegn. Efter en længere Diskussion, hvor Deltagerne gav deres Tilslutning til Tanken, enedes man om at arbejde for Sagen, og der indmeldte sig straks 24 Medlemmer. Til Bestyrelsen valgtes Møller N. Christensen, Dybvad, Købmand P. Jacobsen, Bygmester Jens L. Pedersen, Købmand J. A. Andersen og Bagermester Thyrring, alle af Ørting. Ved Generalforsamlingen den 22. Januar s. A. konstituerede Bestyrelsen sig med Møller Christensen som Formand, Bager Thyrring, Næstformand og Købmand Andersen som Kasserer. Love for Foreningen vedtoges og dens Navn blev „Ørting og Omegns Haandværkerforening“. Allerede samme Sommer skænkede

Foreningens Damer til Foreningen en smuk Fane, der indviedes ved en festlig Sammenkomst den 12. Juli. Man tog nu fat paa Arbejdet for at fremme Haandværkernes Interesser, og allerede i 1904 paabegyndtes der en Aftenskole for unge Haandværkerlærlinge, der straks havde Tilslutning fra 35 Unge. Foreningen har gennem Aarene virket til Gavn ogsaa for Byen. Endvidere har Foreningen ydet Tilskud til unge Lærlinges Deltagelse i

Undervisningen paa Teknisk Skole i Odder. Gennem de forløbne Aar har Foreningen haft følgende Formænd: Møller Niels Christensen, Smed Johs. Christensen, Snedker Julius Nielsen, Th. Thomsen, Tømrer Svejgaard, Murer Hildebrandt, Snedker Carl Hansen, Mekaniker Hans Hansen og den nuværende Formand Købmand Gjedde. Den øvrige Bestyrelse bestaar for Tiden af Maler A. Jensen, Næstformand, Murer Jørgensen, Kasserer, Cyklehandler Roest, Sekretær. Endvidere af Smed Andreasen, Mekaniker Hans Jensen og Møller Niels Rasmussen. Ved Foreningens 25 Aars Jubilæum udnævntes Møller Niels Christensen og Bager Thyrring til Eresmedlemmer.

F. CHR. GJEDDE, Købmand, er født den 1. September 1888 som Søn af Niels L. Gjedde og Hustru, gift 1914, Formand for Ørting Haandværkerforening, Bestyrelsesmedlem for Ørting Sygeplejeforening.

JENS NISSEN ROEST, Cyklehandler, er født den 24. Oktober 1892 som Søn af Smedemester Nis Roest og Hustru, gift 1919, Sekretær i Ørting Haandværkerforening.

AKSEL NISSEN JUHL, Skovfoged, er født den 23. Oktober 1896 i Vamdrup Sogn som Søn af Gaardejer N. P. Juhl og Hustru Else Marie, født Pedersen, gift

F. CHR. GJEDDE,
Formand.

J. N. ROEST,
Sekretær.

A. NISSEN JUHL,
Skovfoged.

1923 med Anna Magdalene Møller, Uddannet ved Jagtvæsenet paa Lilliendal og Orupgaard, lært Forstvæsen ved Gisselfeldt Kloster, ansat som Aspirant ved Haderslev Statsskovdistrikt 1920-24, siden ansat som Skovfoged og Skytte paa Hovedgaarden Aakjær.

Medlemmer af Ørting-Falling Sogneraad er: Gaardejer H. Hansen, Formand, Falling, Gaardejer Anders Rasmussen, Falling, Maler Nielsen, Falling, Gaardejer Alfred Andersen, Falling, Lærerinde Frk. Hellerup, Ørting, Arbejdsmand Søren Jensen, Ørting, Arbejdsmand Jens Bashalle, Ørting, Statshusmand Alfred Madsen, Ørting, og Førstelærer A. Lykke, Ørting.

GOSMER HALLING KOMMUNE bestaar af Gosmer og Halling Sogne.

Gosmer Sogn omgives af Halling, Randlev, Odder, Ørting, Falling og Gylling Sogne samt Kattegat.

Halling Sogn omgives af Gosmer, Randlev og Bjerager Sogne samt Kattegat.

I Gosmer Sogn findes Byerne: Gosmer med Kirke, Præstegaard, Skole, Hospital, Gosmer og Halling Sognes Spare- og Laanekasse, Smederup, Fensten med Skole, en Del af Søby samt Hovedgaarden Gersdorffslund og Hovedgaarden Dybvad.

I Halling Sogn findes Byerne: Halling med Skole, Spøttrup, Hou med Skole, Alderdomshjem, Vandværk, Hotel, Mejeri, Havn, Fyr, Jernbanestation, Halling Mark samt en Samling af Gaarde og Huse.

Gosmer Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds, Ning Herred og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægkreds, Hads- og Ning Herreders Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 248. Lægd.

Halling Sogn har samme Tingsted og hører under de samme Kredse som Hovedsognet samt 4. Udskrivningskreds, 249. Lægd.

Gosmer Kirke er vistnok indviet til Skt. Teobald og bestaar af Apsis, Kor og Skib, Taarn mod Vest, Vaabehuset mod Syd og Kapel mod Nord. Kirken var oprindeligt opført i romansk Tid af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant, men blev helt ombygget 1866 undtagen det sentmiddelalderlige Taarn og Kapellet, der er en endnu senere Tilbygning. Syddøren og en Dør paa Korets Sydside, begge med Halvsøjler og Tympanon med Relieffer, er dog bevarede. Apsis, Kor og Skib er nu af Granitkvadre paa Sokkel med Skraakant, Apsis har Dobbeltsokke, Lisener, Halvsøjler

Gosmer Kirke.

og Rundbuefrise. Kor og Skib har kassetteret Bjælkeloft, Apsis Halvkuppelhvalving. Taarnet, af Mursten, er restaureret 1775 og 1862, det hvælvede Taarnrum, hvis Indgangsportal er rigt skulpteret, er Gravkapel for Familien Rathlou; her staar bl. a. 2 Kister med Lig af Chr. Rathlou, død 1752, og Hustru, i Begravelsen underneden hviler bl. a. Gregorius Rathlou, død 1681 og Hustru. I Kapellet mod Nord staar 3 af Wiedewelt udførte Marmorsarkofager med Lig af Statsminister Joach. O. Schack-Rathlou, død 1800, Hustru og Datter. Et Kapel ved Taarnets Nordside, hvori Lig af Familien Holstein-Rathlou, blev nedbrudt 1866, og Ligene flyttedes til det i 1857 opførte Gravkapel for Familien Holstein-Rathlou, der er beliggende ind i en Banke i Lystskoven der hører under Hovedgaarden Rathlousdal. Vaabenhuset, af Mursten, er fra 1866. Udskaaren Altertavle, med nye Malerier, og Prædikestol, begge fra 1637, og Arbejder af Peder Jensen, Kolding, der vistnok ogsaa har gjort den noget yngre Fontehimmel og et Krucifiks. Romansk Granitfont med Løvefigurer og Lovværk.

Halling Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af raa Kamp, uden Sokkel. Senere Ombygning, bl. a. af Korgavlen, med Mursten, har udslettet alle oprindelige Enkeltformer. I den seneste Middelalder opførtes Taarnet, med kamtrappede Blindingsgavle af Munkesten. Vaabenhuset, af raa Granit, er vistnok fra Tiden ca. 1600. Kirkens Indre har fladt Loft. Paa den moderne Altertavle en sentkatolsk Figurgruppe af Eg, Maria med Christi Legeme, Johannes og Magdalene. Romansk Granitfont, Døbefadet skænket 1664 af Peder Rasmussen, Halkjær. Prædikestol fra Tiden ca. 1635, i Peder Jensens Stil, Kolding. Lænestol til Præsten fra 1806.

TAGE MØLLER WILHJELM, Sognepræst, er født den 18. September 1905 i Maribo som Søn af Direktør R. Wilhelm og Hustru Pauline, født Møller, Student 1924 fra Stenhus, cand. theol. 1931, ansat som Sognepræst i Gosmer-Halling siden 1932.

Hou Skole er oprettet 1896, og udvidet i 1908 med en Forskole. i 1920 blev der opført en Gymnastiksal, der tillige anvendes til Gudstjenester og Møder. Skolen er 3-klasset med ca. 66 Børn.

V. H. CHRISTENSEN,
Førstelærer.

G. PEDERSEN,
Sognefoged.

THORV. JOHNSEN,
Førstelærer.

L. J. B. FREDERIKSEN,
Lærerinde.

GEORG PEDERSEN, Sognefoged, er født den 14. December 1876 i Spøttrup som Søn af Gaardfæster Eske Pedersen (D. M.) og Hustru Ellen, født Sørensen, gift 1916 med Thora Andersen, Sognefoged for Halling Sogn siden 1920.

THORVALD JOHNSEN, Førstelærer, er født den 29. April 1883 i København som Søn af kgl. Hofskomagemester M. Johnsen og Hustru Anna Marie, født Biener, gift 1918 med Ellen Marie Zachø Rath. Dimitteret 1913 fra Blaagaards Seminarium, ansat som Førstelærer ved Hou Skole siden 1914.

LAURA JOHANNE BOLETTE FREDERIKSEN, Lærerinde, er født i Aarhus som Datter af Hotelejer N. P. Frederiksen og Hustru Anna, født Pedersen. Dimitteret 1912 fra Københavns Forskoleseminarium, ansat som Lærerinde ved Hou Skole siden 1912.

CONRAD GROVE, Førstelærer, er født den 16. August 1870 som Søn af Gaardejer Frederik Julius Grove og Hustru, gift 1925 med Iris Knudsen. Dimitteret 1895 fra Skaarup Seminarium, ansat som Førstelærer ved Fensten Skole siden 1898.

„Holsatia“ er opført omkring 1880 af Hofjægermester v. Holstein-Rathlouw som Enkesæde under Godset Rathlousdal. I 1922 solgtes dette til den nuværende Ejerinde Frk. Karen Sejersen, der indrettede det til et Hvile- og Rekreationshjem. Der er Plads til ca. 20-30 Gæster. I Forbindelse med „Holsatia“ ligger en Sommerpavillon ved Stranden. „Holsatia“ er aaben hele Aaret.

„Holsatia“.

KAREN SEJERSEN, Frk., er født den 20. September 1868 paa Randlev Hedegaard som Datter af Gaardejer Sejer Nielsen og Hustru Ane, født Jensdatter, Bestyrerinde paa Viborg Højskolehjem 1894-1900, Bestyrerinde paa Silkeborg Højskolehjem 1900-09, Ejer af „Holsatia“ i Hou siden 1922.

ELSE MARIA LARSEN, Bestyrerinde, er født den 17. Juli 1890 i Hjöllund som Datter af Gaardejer K. P. Kristensen og Hustru Marie, født Petersen, gift 1913 med Købmand Chr. Larsen (død 1918). Assistent ved Bryrup Alderdomshjem 1918-24, Bestyrerinde ved Vinderup Alderdomshjem 1925-32, ansat som Bestyrerinde ved Hou Alderdomshjem siden 1932.

K. SEJERSEN,
Frk.

E. M. LARSEN,
Bestyrerinde.

KR. C. MIKKELSEN,
Stationsforstander.

R. C. FÆRGEMANN,
Havnefoged.

Hou Jernbanestation er opført 1884. Banen aabnedes den 18. Juni 1884. At Strækningen Odder-Hou blev bygget, skyldtes Hofjægermester v. Holstein-Rathlouw, der skænkede Grunden til Baneanlægget i Hou og selv tegnede saa mange Aktier, at Banen kunde blive anlagt fra Odder til Hou.

KRISTIAN CARL MIKKELSEN, Stationsforstander, er født den 16. November 1884 paa Tunø som Søn af Gaardejer J. M. Mikkelsen og Hustru Jensine, født Christensen, gift 1910 med Gudrun Aagaard, Præliminærsalen 1904 fra Samsø Realskole, ansat som Elev i Boulstrup 1905, Assistent i Hou 1909, Stationsforstander samme Sted siden 1930, kgl. Vejer og Maaler, Medlem af Menighedsraadet, Postexpeditør.

RASMUS CARL FÆRGEMANN, Havnefoged, er født den 26. Oktober 1882 som Søn af Carl Christoffer Færgemann og Hustru, gift 1903, Havnefoged ved Hou Havn.

Søby Brugsforening er oprettet 1907. Medlemsantallet er ca. 60. Omsætningen var sidste Aar ca. 55,000 Kr. Første Formand var Gaardejer R. Andersen, Søby, nuværende er Gaardejer Edv. Nielsen, Søby. Foreningens Uddeler, der tillige er Kasserer og Regnskabsfører, er Kr. Sørensen, der har været der siden 1907.

KRISTIAN SØRENSEN, Uddeler, er født den 13. Januar 1877 i Gosmer som Søn af A. Andersen og Hustru Maren, født Christensen, gift 1923 med Kathrine Iversen, ansat som Uddeler ved Søby Brugsforening siden 1907, Kasserer og Regnskabsfører for samme.

CHRISTIAN DETLEF HERMAN LYTZOW HAVEMANN, Overassistent, er født den 25. Februar 1884 som Søn af Toldforvalter Chr. Joh. Havemann og Hustru Clara, født Lund, gift 1922 med Kirstine Sonnenberg. Overassistent i Hou.

Medlemmer af Gosmer-Halling Sogneraad er: Statshusmand Jens J. Justesen, Højby, Formand, Statshusmand A. Svoldgaard, Højby, Gaardejer Jens Sondergaard, Fensten, Pens. Fuldmægtig Malling, Hou, Fyrbøder Karl Overgaard, Hou, Gaardejer Edv. Nielsen, Spøttrup, Husmand Jens Rasmussen, Halling og Gaardejer Mogens Holm, Smederup.

GYLLING SOGN omgives af Falling og Gosmer Sogne og bestaar hovedsagelig af den mellem Kattegat og Horsens Fjord udskydende Halvø Gyllingnæs, der ender i Kalvsnakke.

I Gylling Sogn findes Byerne: Gylling med Kirke, Præstegaard, Skole, Sygehjem, Gylling Sogns Spare- og Laanekasse, Afholdshjem, Andelsmejeri, Brugsforening, Lerdrup, en Del af Søby, Resten i Gosmer Sogn, Gyllingskov med Skole, og Hovedgaarden Gyllingnæs, og en Samling af Gaarde og Huse.

Gylling Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds, Ning Herred og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægkreds, Hads og Ning Herreders Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 250. Lægd.

Gylling Kirke bestaar af Kor og Skib fra romansk Tid, Taarn mod Vest og Vaabenhus mod Syd. De oprindelige Mure er af Granitkvadre paa Skraakantsokkel, Taggavlene dog helt af raa Marksten. Begge Døre og et Vindue i Korgavlens er bevarede. Taarn og Vaabenhus, af Munkesten, er tilbyggede i sentgotisk Tid; det anelige, to Stokværk høje Vaabenhus har en prydelig, kamtakket Blindingsgavl; det spinkle Taarn, som aabner sig med en stor Rundbue mod Vest, og som har smaa kamtaktede Gavl i Nord og Syd, er muligvis først bygget ca. 1550. I det indre har Skibet Bjælkeloft, medens Koret er gotisk hvælvet. Af kalkmalede Dekorationer er bevaret Aarhusbispens Jens Iversen Langes Vaaben; yngre Vaaben over Korbuen har henvist

til Jørgen Barnekov, Lensmand paa Aakjær 1553-59. Anselig Altertavle fra 1638, med Kirkeværge Hans Sørensen Smeds Navn og skaaret af Peder Jensen, Kolding, Krucifiksmaleriet er det oprindelige. Messehagel fra 1726. Alterskranke fra 1735. Alterstager fra 1655. Romansk Granitfont med Løver og Løvværk. Daabsfad fra 1637 med Navnetrækkene C. G. og M. M. Prædikestol fra 1911, skaaret i Egetræ med Statuetter af Peter, Paulus og Johannes og skænket Præsten Otto Møller af Menigheden. Krucifiks fra sentkatolsk Tid, restaureret 1923. Vestpulpitur fra 1627. Klokke fra Tiden ca. 1300 med latinsk Majuskelindskrift: „Fru Cecilia lod mig støbe“.

J. J. NIELSEN,
Sognepræst.

JENS JENSEN NIELSEN, Sognepræst, er født den 2. Marts 1900 i Ellerup, Gjern Sogn, som Søn af Gaardejer A. P. Nielsen og Hustru Karen Marie, født Jensen, Gift 1926 med Gerda Sørensen, Student 1918 fra Frk. Lang, Silkeborg, cand. theol. 1925, Sognepræst i Nim-Underup 1926-29, kaldet til Sognepræst for Gylling Menighed siden 1929, Formand for Værgeraadet. Formand for Menighedsraadet, Medlem af Bestyrelsen for Sønderjyds Samfund for Hads Herred.

Gyllingnæs og Gylling blev før 1436 af Jep Kalfs Enke med flere skænket til Maribo Kloster og kom antagelig ved Reformationen til Kronen, for 1578 var Gyllingnæs Kronens fri Enemærke. 1661 blev Gyllingnæs Skov udlagt til Joach. Gersdorffs Arvinger sammen med Aakjær, og den fulgte med denne indtil von der Nath 1801 skødede den for 16,000 gamle fuldvægtige Louisdorer til John Smith fra Altona. Af hans Bo solgtes Gyllingnæs ved Auktion 1824 til John Thornton for 22,000 Rbd. r. S., men efter Højesterets Dom af s. A., udstedtes Skødet 1825 til Smiths Broder, Købmand George Smith i Hamburg, som kort før sin Død 1834, skødede Gyllingnæs for 40,000 Rbd. r. S. til sin Datter Georigiana, der var gift med Robert Stapleton St. Aubyn. De blev separerede 1842, og samme Aar solgte hun Gyllingnæs for 97,000 Rd. til V. H. Fr. Mylord fra Holsten, hvis Enke Marie, født Bryning, 1851 solgte den til Const. Brun; A. P. V. Krohn købte den 1853 for 120,000 Rd.; dernæst ejedes den af Chr. Fr. Berg, hvis Enke straks efter hans Død 1885 solgte Gyllingnæs for 555,000 Kr. til Ritmester Fr. Grevenkop-Castenskiold. Da han døde 1924, kom den til Kammerjunker L. H. F. II. Castenskiold-Benzon til Tygeslund.

Gylling Byskole er 5-klasset med ca. 140 Børn.

Gyllingskov Skole. Aaret 1830 blev paa Skolevæsenets Omraade et Mærkeaar for Beboerne i Gylling Skov, idet de dette Aar selv fik en Skole. Den hidtilværende Hjælpekole paa Banken i Gylling By blev nedlagt, og i Stedet for blev der købt og indrettet en Skole i Gyllingskov, hvor den endnu ligger og altsaa har ligget i over 100 Aar. Den blev kaldet en Biskole, og Embedet var til at begynde med for en ugift Lærer. Bygningen var af Bindingsværk, ringe og uanselig, 18 Alen lang og 10 Alen bred og kun 3½ Alen til Loftet. 1868 blev der bygget 5 Alen til, og i 1886 blev der tilbygget en stor og rummelig Skolestue, og endelig blev i 1896 den gamle Lærerbolig nedrevet og en ny tidsvarende opført i Forbindelse med den i 1868 opførte Skolestue, saa Skolen nu er en ret anselig Bygning. Den kaldes nu ikke en Biskole, men Gyllingskov Skole.

NIELS PETER HAAR, Førstelærer, er født den 22. September 1889 som Søn af M. Haar og Hustru gift 1914 med M., født Johansen. Dimitteret 1911 fra Ribe, ansat som Førstelærer ved Gylling Byskole siden 1929.

KR. H. SKOVBJERG,
Førstelærer.

J. DIDRIKSEN,
Læge.

J. C. ANDERSEN,
Sogneraadsformand.

C. BANK,
Uddeler.

KRISTIAN HOLT SKOVBJERG, Førstelærer, er født den 13. November 1893 i Randbøl Sogn som Søn af Lærer N. S. Skovbjerg og Hustru Hansine, født Nissen, gift 1923 med Dagny Pedersen. Dimitteret 1915 fra Jonstrup, ansat som Førstelærer ved Gyllingskov Skole siden 1921, Medlem af Sogneraadet siden 1929.

KIRSTINE CHRISTENSEN, Lærerinde, er født den 18. Marts 1892 i Salling som Datter af Gaardejer J. Christensen og Hustru Signe, født Holm. Dimitteret 1917 fra Aarhus Seminarium, ansat som Lærerinde ved Gyllingskov Skole siden 1921.

JENS DIDRIKSEN, Læge, er født den 12. Marts i Magleby Sogn, Møen, som Søn af Gaardejer Hans Didriksen og Hustru Ane Sofie, født Jensdatter, gift 1914 med Ida Elvira Nielsen, Student 1904 fra Herlufsholm, cand. med. 1912, Amanuensis og Turnuskandidat i Aarhus 1912-14, siden 1914 praktiserende Læge i Gylling.

JENS CARLO ANDERSEN, Sogneraadsformand, er født den 28. Juni 1866 som Søn af Gaardejer Chr. Andersen og Hustru Mette Kirstine, født Jensen, gift 1896 med Kathrine Lund, Præliminærexamen 1881. Uddannet paa Landbrugsskole 1887, Sogneraadsformand 1909.

Gylling Brugsforening begyndte sin Virksomhed den 5. December 1873 med et Antal af 18 Medlemmer.

Handelen aabnedes i en to Fags Stue, som var lejet af Arbejdsmand Brandt Nielsen, og til Uddeler antoges Skræder Mads Mathiasen. Efter nogle Aars Forløb købte Mads Mathiasen selv et Hus, og Forretningen blev flyttet med derhen. Den var nu i god Vækst, og da Kunderne fik et stort Overskud af deres Indkøb, fik Foreningen snart flere Medlemmer. I 1891 blev den gamle Friskole ledig, og det blev saa besluttet at købe den til Brugsforening. Mads Mathiasen blev tilbudt at flytte med som Uddeler; men han vilde hellere fortsætte sin egen Forretning paa Stedet. Den tre Fag store tidligere Skolestue blev nu indrettet til Butik, og Hans Pedersen blev ansat som Uddeler. Den 12. Februar 1901 indkaldtes til en ekstra Generalforsamling for at forhandle om Købet af en ny Bygning, nemlig den nuværende Købmand Hjorthøjs Ejendom. Af Foreningens 96 Medlemmer var mødt 49, og kun 3 stemte imod. Der blev tegnet Aktier à 50 Kr. paa ialt 6,200 Kr., og den 29. Marts skete Overdragelsen. Den gamle Bygning solgtes samme Aar. Igennem Tidernes Forløb har Ejendommen gennemgaaet flere Forandringer. Hans Pedersen havde imidlertid faaet Mod paa at faa sin egen Forretning, og i November 1907 opsigde han sin Stilling som Uddeler, og Carl Bank, der havde staaet i Lære hos Hans Pedersen, blev valgt til Uddeler. Foreningens første Formand var Friskolelærer Frandsen, og den nuværende er Husmand Søren Jensen, Krabmal.

CARL BANK, Uddeler, er født den 4. December 1885 i Austrup som Søn af Gaardejer Valdemar Jochemsen og Hustru Kirsten, født Bank, gift 1930 med Signe Andersen, ansat som Uddeler ved Gylling Brugsforening siden 1908, Kommunal Revisor, Revisor i Sparekassen, Medlem af Tilsynsraadet for Aarhus Privatbank, Odder Afdeling.

Medlemmer af Gylling Sogneraad er: Gaardejer Jens Andersen, Gylling, Formand, Forpagter Aksel Sørensen, Gylling, Fru Johanne Haugaard, Gylling, Fragtmand Johs. Madsen, Gylling, Sadelmagermester Mortensen, Gylling, Gaardejer L. Jacobsen, Gyllingskov, Gaardej er Christen Dahlgaard, Gyllingskov, Lærer Skovbjerg, Gyllingskov og Gaardejer Vagn Hansen, Splidholm.

ALRØ SOGN bestaar af den i Mundingen af Horsens Fjord liggende Ø Alrø. Paa Oen findes Byen: Alrø med Kirke, Præstegaard, Skole, Elektricitetsværk, Andelsmejeri samt en Del Gaarde og Huse.

Alrø Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds, Ning Herred og Hads Herreds Politikreds, Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægekreds, Hads- og Ning Herreders Vurderingskreds, Gamle-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, 258. Lægd.

Alrø Kirke bestaar af Kor og Skib samt Vaabenhus mod Nord. Kor og Skib er vistnok opført i det 14. Aarhundrede af raa Granit med indblandede Munkesten. Begge Døre og et Vindue er bevarede. Skibets Vestgavl er ombygget 1772 af smaa Mursten og samtidig skal Vaabenhuset, af raa Granit og smaa Mursten, være tilføjet. Skibet har fladt Loft, Koret en sentgotisk Hvælving. Altertavle i Renæssancestil fra 1625, ved en Istandsættelse 1912 er fremdraget det oprindelige Midtfelt med Nadverordene. Mesingalterstagerne er skænkede 1660 af Henrik Mund til Serreslevgaard og Hustru, ifølge Sagnet paa Grund af et i Havsnød givet Løfte. Stor romansk Granitfont med Menneskefigurer og flyvende Fugle. Moderne Prædikestol.

K. V. ANDERSEN,
Lærer.

Alrø Skole er opført 1911. Skolen er 2-klasset med ca. 35 Børn.

KARL VILHELM ANDERSEN, Lærer, er født den 24. August 1897 i Lejrskov som Søn af Landmand Chr. Grøn Andersen og Hustru Anna Kathrine, født Hansen, gift 1925 med Lydia Holm. Dimitteret 1923 fra Nørre-Nissum Seminarium, Lærer ved Tranekjær, Langeland 1925, ansat som Lærer ved Alrø Skole siden 1928, Formand for Værgeraadet, Kirkesanger og Organist ved Alrø Kirke.

PETREA SOPHIE RASMUSSEN, Distriktsjordemoder, er født den 9. Februar paa Alrø som Datter af Husmand A. P. Andersen og Hustru Anna Marie, født Hansen, gift 1897 med Th. Rasmussen (død 1907), Jordemodereksamen 1902, Distriktsjordemoder paa Alrø siden 1902, Medlem af Hjælpekassen i 2 Perioder.

Medlemmer af Alrø Sogneraad er: Grd. P. Vestergaard, Formand, Grd. N. V. Jørgensen, Gdr. J. Jacobsen, Forpagter M. Gjødertsen og Husmand K. Brandbyge.

ODDER SOGN omgives af Nølev, Bjerager, Randlev, Gosmer og Ørting Sogne samt Falling, Torrild og Hvilsted Sogne og Ning Herred.

I Sognet findes Byerne: Odder med Kirke, Valgmenighedskirke, Præstegaard, Kappellan- og Præstebolig for Valgmenighedspræsten, 3 Kirkegaarde, Menighedshus, Ting- og Arresthus, kommunal Administrationsbygning med Kæmner- og Ingeniørkontor, Kommuneskole, kom. Mellem- og Realskole, Odder private Realskole, Teknisk Skole, Handelsskole, Folkehøjskole, Folkebogsamling, Amtssygehus med Epidemibygning, Apotek, Alderdomshjem, Odder Børne- og Mødrehjem, Spare- og Laanekasse, Odder Landbobank, Aarhus Privatbank (Odder Afdeling), Gas-, Vand-

Odder set fra Vejlskoven.

og Elektricitetsværk, Badeanstalt, desuden en Del store industrielle Virksomheder, Andelssvineslagteri, Andelsmejeri og Jernbanestation. Andre Byer: Sander, Tvenstrup med Skole, Mølle og Købmandshandel, Svorbæk, Balle med Skole og Købmandshandel, Snærild med Fattiggård, Fillerup med Skole, Savmølle, Mølle og Brugsforening, Ondrup med Skole og Brugsforening, Morsholt samt flere store Gaarde, bl. a. Rathlousdal og Rodstenseje.

Odder Sogn har Tingsted i Odder og hører under Hads Herreds Retskreds (Odder), Ning og Hads Herreds Politikreds (Odder), Aarhus Amtstuedistrikt, Hads Herreds Lægekreds, Hads- og Ning Herreds Skattekreds, Hads Herreds Vurderingskreds, Gl.-Aarhus Amts 1. Folketingskreds, 2. Forligskreds og 4. Udskrivningskreds, Lægd. 253 a, 253 b og 254.

ODDER BY

Oldtidsmindesmærker i Egnen ved Odder vidner om forholdsvis tæt Bebyggelse der i meget tidlig Tid. Der er Stengrave, Dysser og Jættestuer. Stenaldermennesker har da boet der flere Tusind Aar før Kristi Fødsel. Omkring Snærild i Odder Sogn kendes 25 Gravhøje fra Bronzealderen. Og fra Jernalderen er der fundet Brolægninger og Lerkar i Egnen. Landsbynavne af de ældste paa —ing og —lev er lige i Nærheden og yngre af flere Aldersklasser ligeledes. Egnen har da været bebygget lige fra den ældste Bosættelse til vore Dage. Naturforhold har indbudt Mennesker til at slaa sig ned der tidligt. Landets første Indbyggere boede ved Fjorde og Vige, nær det aabne Hav, og saaledes ogsaa her. Vigen inden for Norsminde har været et godt Sted at bo ved, og den nuværende Odder Aadal var vandfyldt, saa ind langs den har Mennesker ogsaa meget tidligt valgt Boplads.

Navnet Odder er gammelt uden at høre til de ældste Landsbynavne. Den ældste

Odder Apotek.

Form, vi kender for det, er Oddereth fra et Brev af 1363. Ordet består af de to Dele: Odde og reth. Det første Led betegner Odden mellem Odder Aa og Rævsaa. Engang for maaske ikke saa mange Aarhundreder siden var det virkelig en Odde, paa tre Sider omflydt af Vand. Et Par Ting underbygger den Opfattelse. Omtrent yderst paa Odden ligger Studshoved, engang Betegnelsen for et iøjnefaldende Punkt der. Og Vejlskoven ved Odder turde være Skoven ved Vejlen, den flade grundede Strand. Undersøgelse i Terrænet leder til samme Resultat: at Navnets Forled betyder Odde. Forøvrigt gaar paa Egnen en Fortælling om, at svenske Sømænd engang — maaske i det 16. Aarhundrede — sejlede til Odder. Efterleddet reth er sikkert det oldnordiske Ord reth, der betyder Kvægfold, og som i Sættningen afrett bliver til vort gamle Ord Ævred, der betyder Stubmarksgræsning. I den Forbindelse kan det erindres, at det at opgive Ævred i gammelt Landsbysprog vilde sige at lade Kvæget afæde det Græs, der voksede op paa Stubmarken i Stedet for paany at holde Sleth. Det vil af disse Ting ses, at Oddereth betyder Kvægfolden paa Odden. Engang var det et meget naturligt Navn, da man netop lod Kvæg og Heste gaa fri paa den Slags Strækninger, hvor de vanskeligt kunde slippe fra. Den sproglige Udvikling fra Oddereth til Odder er ligetil. Byens Navn er der altsaa god Mening i. Den gamle Opfattelse, at det skulde komme af Dyrenavnet Odder, fordi der — maaske — var mange Oddere i Aaen, maa forlades.

Om det middelalderlige Odder vides næsten intet ud over, hvad der ses af det nævnte Brev af 1363. Efter det har Sognet eller det meste af det været ejet af Claws Splüdh, som dog havde pantsat det til en Ridder, Lydher Kalæ, der ejede Gaarde flere Steder i Hads Herred. Og denne blev nødt til at overlade det hele til Valdemar Atterdag 1363 til Straf, fordi han havde forbrudt sig mod Kongen og Riget. Hr. Lydher Kalæ har da enten været blandt Kongens Modstandere eller været en Mand, der ikke har villet underordne sig Lov og Ret. I sidste Tilfælde har det

vel været en Lættelse for Egnens Bønder at slippe af med ham, i første Tilfælde har maaske det modsatte kunnet siges. Valdemar Atterdag var en Mand, der forlangte meget af sine Bønder. Fra hans Tid høres ikke mere om Byen. Først 1429 ses den atter nævnt, idet et Tingsvidne om Odder Mark da omtales, og dernæst gaar der 70 Aar, før Byen atter nævnes i bevarede Kilder. Et lille Strejfflys ind over Stedet kastes dog af den Omstændighed, at hellige Kilder i Egnen har været søgt næsten til vore Dage. En saadan Kilde ved Snærild besøgtes endnu i 1820'erne, og omtrent lige saa længe drog Folk til den hellige Kilde ved Rathlousdal. Den sogtes især mod Hudsygdomme, men dens legende Kræfter er næppe blevet anset for styrkede ved, at den 1889 indrammedes i en Stenfatning. Disse Kilders Berømmelse gaar i det mindste tilbage til Middelalderen. Og man maa da forestille sig Folk søgende til den maaske langvejs fra og paa bestemte Tider af Aaret for at opnaa Lægedom. En eller flere af Sognets Vandmøller er sikkert fra Middelalderen. Det skulde være sært, om ikke Valdemar Atterdag har haft Fingre i en af dem. Kornmalingen har nok faaet Omegnens Beboere til jævnlig at vise sig i Odder allerede da.

Kim spredte Oplysninger, Odder vedrørende, er levnet fra det 16. Aarhundrede. Før 1564 kendes Navnet paa tre af Stedets Præster men ellers intet om dem. Maaske har de virket i den katolske Tid. Hr. Søfren Jensen var Præst i Odder fra 1564-1585, da han døde. Han skal have været en Mand, der var stor, bred og ligetil, varetagende sit Landbrug og sit Embede uden vist at være tynget af Lærdom. Det vides, at han et Par Gange har søgt at sikre sig Rettigheder, som han mente tilkom ham. I et aabent Brev af 17. Juni 1573 udtaler Kongen, „At Sognepræsten til Odder Sogn, der har berettet, at en Præstegaard i Tvenstrup, som altid har svaret Landgilde til Odder Præst, nu ved Pantsættelse er kommet derfra, i Stedet for, indtil Præstegaarden i Tvenstrup bliver indløst, maa oppebære Landgilden af en Jord, som bruges til Hofuitstrup og svarer Skyld til Kirken, da han mener at kunne bevise, at Skylden af Jorden fra gammel Tid har ligget til Odder Præstegaard.“ Præstens Opfattelse har da nok været rigtig. Nu var det saadan, at han ingen lodskiftet Skov havde til sin Gaard, hvad ellers Byens Bønder havde, og derfor ingen Olden til sine Svin og passende Brændsel til sin Arne. Men Kongen gav ham begge Dele ved Brev af 24. Oktober 1578, efter hvilket hans Svin maatte gaa i „den til Byen hørende Skov eller i andre Kronens Skove“, hvor han herefter maatte tage af Vindfulde eller frønnede Træer til Brændsel. Da Hr. Søren var død, kom Kongen til at give ham en Smule Skudsmaal ved at udtale, at han nu ønskede en „mere afslebet“ Præst, og med omtvistelig Ret indsatte Kongen den ny Præst Hr. Lauritz Nyborg. Et Par andre Personer i Odder foruden Præstene nævnes fra det Aarhundrede. Den ene er Niels Blymester. Kongen bestemte 1581, at han indtil videre alene skulde udføre alt Blytækerarbejde paa Kirkerne i Skanderborg Len og Aarhus Stift mod at præstere godt Arbejde og ikke tage højere Betaling, end andre vilde gøre det for. Det kunde Niels Blymester nok præstere, i hvert Fald havde han paa Forhaand lovet det. Ti Aar senere nævnes en Søren Blymester i Odder. Blymestre var ikke almindelige i Landsbyerne. At en saadan fandtes i Odder giver maaske et lille Vink om, at Byen var forholdsvis stor, rummende Haandværkere af forskellig Slags. En Fisker, der hed Lauritz, boede i Odder omkring 1590, da han en Tid beordredes til Skanderborg sammen med andre Fiskere. At en Fisker nævnes i Sognet, er dog ikke Bevis paa, at Fjorden gik lige til dets Grænse. Mange Fiskere boede dengang inde i Landet og var Ferskvandsfiskere, i Tjeneste hos Herremænd eller Kongen. Om Ejendomme i Sognet vides en Smule fra de Tider. Lovenstrup var en Bondegaard paa det senere Rathlousdals Plads. Den mageskiftedes 1570 af Frederik II til Knud Mogen-

Hotel Phønix.

sen, Foged paa Bygholm, en Søn af Mogens Lauridsen Løvenbalk og Fru Genethe Gragengelt, den skotske Kvinde paa Tjele. Af andre fornemme Jordbesiddere i Odder nævnes Fru Mette Rosenkrantz, Peder Okses Enke, der 1582 afhændede en halv Gaard i Odder til Kronen. Hovedstrup, det senere Rodstenseje, tilhorte 1514 Henrik Steen, 1550 Christen Steen. Senere ejede Oluf Brøkkenhuus det, men han overdrog det til Frederik II 1581. Ejendomshandeler var der mange af i de Tider. Priserne var stigende, der var Chancer ved Køb. Tiderne vedblev at være gode, til Christian IV kom med i Trediveaarskrigen 1625. Saa var de glade Dage omme Wällestains tyske Soldater holdt Jylland besat 1627-29. De omgikkes alt hensynsløst. Det var livsfarligt for Folk at gøre dem imod, Bygninger odelagde de, Besætninger og alt andet tog de af, som det passede dem. Da de forsvandt, var Jylland forarmet, Odder sikkert lige saa vel som andre Landsbyer. Torstenssons svenske Soldater var lige saa slemme 1643-45, Karl Gustafs ligeledes 1657-60, ja Polakker og Brandenborgere, der skulde hjælpe os mod dem, var ikke behageligere at have til Huse. Da de Krigsperioder var omme, stod mange Gaarde i Egnen ode. Ejerne var flygtede eller døde. For Staten var Skatter ikke til at faa, og da den havde paadraget sig Gæld ved Laan, maatte den overlade Kreditorer store Dele af Krongodset. Paa den Maade fik Joachim Gersdorf bl. a. Løverstrup og Hovedstrup. henholdsvis det senere Rathlousdal og Rodstenseje. Joachim Gersdorfs Svigersøn, Admiral Jens Rodsteen, lod Hovedstrup ombygge 1681 og gav den Navnet Rodsteenseje. Under den horte det meste af Odder til ca. 1800. De daarlige Tider efter 1700 maa Odder have følt haardt. Priserne blev da saa elendige, at Jordens Værdi blev Nul, saa Ejendommens Værdi var meget ringe. Efter 1750 kom Opgang, og Interessen for Landbruget steg ogsaa i Odder. Udskeftning fandt Sted 1796. Odder var da en stor Landsby. Den ejedes af Oberstløjtnant Weinigel til Rodsteenseje. Det overvejende Antal af Bonderne var Fæstere. Gaardene laa paa Norregade mellem Møllerne og i Byens østlige Del langs Aaen. De vigtigste Gader var Nørregade, Østergade og Bisgaards Gyde. Mellem Gaardene laa mange Huse,

mange havde Plads paa det nuværende Rosensgade fra Sandagers Mølle til Hotel „Hads Herred“, deriblandt Kroen, der brændte 1860. Bygningerne var lerklinede og straaetækte indtil et Par store Brande omkring 1850 lærte Folk at bygge grundmurede Huse med Tegltag. Det første af dem byggedes 1857 af Urmager Jensen.

Om Odders Landbrug fortæller Bredsdorff 1827, at Udskiftningen var meget god, mange Gaarde var da udflyttede, Parcelleringen var ikke overdreven, Dyrkningsmaaden var forbedret. Det var Skik at have Brak, Vintersæd, Byg, Ærter eller Vikker, Rug, Havre, mens varigt Græsland ikke fandtes. Den da moderne Sommerstaldfodring behøvede man ikke at slaa ind paa. Stude brugtes ikke til Markarbejde. Næsten alle Jorder var dyrkede. Sædekornet var godt. I den daarlige Tid omkring 1820 var Ejendommene ikke faldet saa stærkt som andre Steder. Det har altsaa staaet forholdsvis godt til i Odder. Blot var der Grund til Klage over Bøndernes Haver. Men samme Klage lød over saa godt som hele Jylland. Haandværk udøvedes vanskeligt i Odder i større Grad før Næringsfrihedsloven 1857. Men derefter gik det stærkt fremad med det. Brændevinsbrænderi var der meget af, for det meste ulovligt. Smugkroer var der nogle af. Brændevinsbrændingen gik tilbage efter 1840, da Kontrollen med det blev skrappere. Eneste Handlende var Raupaeh, der fra 1847 var Urtekræmmer og Høker i Odder. Aaret efter fik han en Konkurrent, Jens Fogh. Uofficielle Markeder holdtes i Byen. Forgæves androg Sogneforstanderskabet, der eksisterede fra 1841, 1843 om Markeder i Odder. Først 1850 gaves Tilladelse til Afholdelse af to; senere blev der fire og atter senere 6 aarlig. Fra 1898 holdtes egentlig Torvedag i Odder. Jernbanen fra Aarhus aabnedes 1884, den fra Horsens 1904. De synes begge at have gavnet Byen. Krigen i det 19. Aarhundrede standsede vel Udviklingen i kortere Perioder. I 1848 begyndte en stor Forskrækkelse ved Rygter om, at 600 udbrudte Tugthusfanger hærgede og brændte og røvede ved Vejle. Folk fik i en Fart deres Kostbarheder af enhver Slags til Side og tilbragte en Nat i ængstelig Spænding, indtil Rygtet Dagen efter viste sig falskt, saa de gik rundt med en halvflov Følelse. Men slap Byen for Slaverne, gik det ikke saa heldigt med de regulære Soldater. Slesvigholstenske Tropper kom og forlangte en Mængde Varer, som leveredes, og Wrangels Soldater var naaet til Odder for at inddrive Brandskatten, han havde paalagt, da han pludselig trak sig tilbage efter Ordre. Saa var de Penge reddet. Aaret efter fyldte Tyskere op i Byen til efter Slaget ved Fredericia den 6. Juli, og saa kom ingen Fjender før 1864. Men da var der til Gengæld rigeligt af den Slags. De første viste sig i Byen i Marts, de sidste drog bort i November. Store Leverancer havde skullet ydes til dem, store Besværligheder og mange Ærgrelser fulgte med at have dem. Folk var glade, da de forsvandt. I den sidste Del af Aarhundredet sporedes i Odder Fremgang i alle Henseender. Virksomheder i Byen blev baade større og flere, og Fremgangen fortsattes ind i det 20. Aarhundrede. Folketallets Vækst illustrerer det nogenlunde. Ved Aarhundredskiftet var det ca. 3000, femten Aar senere var det ca. 3500, og i 1930 boede 4628 Mennesker i Odder. Fremgangen synes altsaa stadig stærkere. Til det økonomiske Opsving svarer en politisk Udvikling. Ved Valget til Kommunalbestyrelsen i 1933 valgtes 4 paa en Borgerliste, 2 paa en Landboliste, 1 Radikal og 6 Socialister. Den radikale blev Formand.

RATHLOUSDAL, hed forhen Loverstrup, var en jordeggen Bondegaard, som i 1570 af Fr. II skødedes til Fogeden paa Bygholm, Knud Mogensen, der var en Søn af Mogens Lauridsen, Løvenbalk til Tjele og Fru Genete Gragengelt. Knud M. gjorde Loverstrup til en Hovedgaard, og mageskiftede 1580 denne til Kronen,

Rathlousdal.

der lagde den under Aakjær Len. 1661 blev Aakjær, Loverstrup m. m. med 2 Møller udlagt til Joakim Gersdorffs Arvinger, og Loverstrup tilfaldt hans Datter Margrethe, hvis Mand, Hofmester Gregorius Rathlou, 1674 oprettede Hovedgaarden Rathlousdal. Efter hans Død fulgte Sønnen, Jagtjunker Fr. Carl Rathlou, og dennes Broder, Gehejmeraad Chr. Rathlou 1707. Han oprettede i 1749 Rathlousdal og Gersdorffslund til et Stamhus for sin Frues Brodersøn, Statsminister Joachim Otto Schack Rathlou til Sneumgaard, der overtog Stamhuset 1771. Han døde imidlertid barnløs 1800, og Stamhuset tilfaldt en fjern Slægtning, Gehejmeraad Chr. Fr. v. Holstein til Lystrup, der døde 1828. Hans Søn, Kammerherre Niels Rosenkrantz v. Holstein, fik 1828 Tilladelse til at føre Navnet Rathlou, ved hans Død 1846 overtoges Rathlousdal af hans Søn af samme Navn, og dennes Søn overtog Rathlousdal 1850. Efter hans Død 1919 kom Stamhuset til Sønnen, A. V. R. Huno v. Holstein Rathlou, men 1921 overgik det til fri Ejendom. Til Udstykning blev afgivet 220 ha.

Hovedbygningen, beliggende paa en O mellem to Arme af Odder Aa, afløste en af Gregorius Rathlou opført Bindingsværksbygning, og er paabegyndt af Chr. Rathlou's Enke, Dorothea Sophie Schack i 1760'erne og fuldendt af J. O. Schack-Rathlou. Den bestaar af en Længe, en Etage høj, med to-etagers Midtrisalit, som har Mansardtag. Over Hovedindgangsdørene findes latinske Indskrifter. Hovedlængen flankeres af moderne Sidepavilloner, der er opført efter en Brand 1910, der ødelagde det med Hovedbygningen sammenkomponerede Ladegaardekompleks. Til Gaarden hører en smuk anlagt Have, hvor der bl. a. findes en Mindestøtte af norsk Marmor, hvis Indskrift fortæller om Havens Anlæg 1773. I Forlængelse af Gaardens Akse ligger paa Aadalens Nordskrænt en Pavillon med Søjleforhal. I Lystskoven er der 1857 opført et Gravkapel for Familien Holstein-Rathlou. I Haven med tilhørende Dyrehave findes mange smukke og sjældne Træer, særlig Samlinger af fremmede Naaetræer. Desuden findes der en Del gamle Bøge og Ege bl. a. et anselig Minde om Fortidens

mægtige Eg, „Fr. VII Eg“, der staar i Udkanten af Vejlskov ved Odder-Horsens Landevej. Det antages at Træet er mindst 500 Aar gl. Navnet stammer fra, at Fr. VII skal have skudt en Kronhjort ved Træet.

(Se: E. Haugsted, Rathlousdal, i danske Herregaarde ved 1920.)

RODSTENSEJE eller Hovedstrupgaard, som den oprindelig hed, var en gammel adelig Sædegaard, som i den første Halvdel af det 14. Aarhundrede syntes at have tilhørt Ridderen Laurids Truidsen af Gylling, og med hans Datter Cecilie, der lod støbe en Kirkeklokke til Gylling Kirke ca. 1340, er den rimeligvis kommet til hendes Ægtefælle, Markvad Rostrup til Sejlstrup, der var Grev Johan af Holstens Foged paa Skanderborg og levede endnu 1353. Hans Datter Elsebe blev gift med Væbneren Jens Allæsen, og deres Søn, Laurids Jensen, ejede Gaarden 1444. Derefter tilhørte den i tre Generationer Adelskøgtten Steen. I 1674 udlagdes Godset til de Gersdorffske Arvinger, og tilfaldt senere Sofie Amalie Gersdorff, der allerede tidligere var blevet gift med Jens Rodsteen, som straks igen gjorde Hovedstrupgaard til en Hovedgaard i betydelig udvidet Skikkelse, og samtidig forandredes Navnet til Rodstenseje. Den nye Bygning, som 1681 opførtes paa Rodstenseje, var en et Stokværk høj Bindingsværksbygning i tre Fløje af svært Egetømmer over en høj Kælder af Kamp. Den afgav en rummelig, men ikke særlig herskabelig Beboelse, dog fik den mere Anseelse, da en følgende Ejer, Malte Sehested, midt paa Facaden tilføjede et sekskantet Taarn, der passede ualmindelig godt til det øvrige. Admiral Rodsteen døde 1707, Aaret efter sin Hustru, og i Odder Kirke findes et stort, smukt Epitafium af Sandsten og Marmor i Rokokostil over dem.

Oberst Malte Sehested, døde 1754, og hans Enke, Sophie Am. Rantzau, der døde 1790, skødede Rodstenseje til sin Datter, Mette Sophie S., for 34,000 Rd. I 1817 overdrog hun Rodstenseje næsten uden Gods til Major, Kammerjunker Chr. M. Voss for 20,000 Rd. Efter ham solgtes Rodstenseje 1835 for 50,400 Rbd. Sølv til Holsteneren O. V. Hagemann, som 1857 afhændede Rodstenseje for 190,000 Rd. til Kammerherre T. C. Dahl til Moesgaard, og H. C. O. Møller, som 1869 solgte den for 212,000 Rd. til Hofjægermester v. Holstein Rathlou til Rathlousdal. Han solgte 1914 Rodstenseje for 436,100 Kr. til Forpagter Chr. Lund m. fl., som 1915 afhændede den for 480,000 Kr. til A. Hoyer (tidl. Vissingsminde). Den nuværende Ejer er E. Schmiegelow.

ODDER KIRKE bestaar af Apsis, Kor og Skib samt Taarn mod Vest, Korsarm samt Udbygning mod Syd og Vaabenhus mod Nord. Apsis, Kor og Skib er fra ro-

Taarnportal (Rodstenseje)

Altertavlen i Odder Kirke.

mansk Tid, og de oprindelige Mure er opført af Granitkvadre paa Skraakantsokkel. Norddøren og flere af de oprindelige Vinduer ses endnu. Taarnet med de blindingsmykkede, kamtakkede Gavle, stammer fra sentgotisk Tid og er ligesom Vaabehuset opført af Munkesten. Korsarmen med Tøndehvælving af Brædder, er opført af Admiral Jens Rodsteen 1674, og den benyttes dels til Gravkapel for de Rodsteenske Ejere og dels til Kirkerum. Kirkens Indre og Taarnrum er derimod sentgotisk hvælvet. Prædikestolen er i Renæssancestil fra omkring 1600. Altertavlen er et rigt Snitværk af Peder Jensen, Kolding, fra 1645, fra hvilken Tid Kirken afhændede sine romanske Alterprydelser. Alterstagerne, der er fra 1652, er skænket af Skovridder Ernst Melckersen og Hustru. Porten i Kirkegaardsdiget stammer fra den seneste Middelalder. Paa den gamle Kirkegaard er bl. a. begravet den kendte Landskabsmaler

Janus la Cour, død 1909.

Nuværende Sognepræst er L. L. Meldgaard, og residerende Kapellan er A. C. W. Krohn.

A. K. H. ANDERSEN,
Kantor.

H. ANDERSEN,
Organist.

N. SØRENSEN,
Graver og Kirkebetjent.

ANDERS KRISTIAN HARBO ANDERSEN, Kommunelærer, Kantor, er født den 3. Maj 1891 som Søn af Landmand A. Andersen og Hustru Kirstine, født Kærulff. Gift 1919 med Anna Margrethe Knudsen. Seminarist, Aarskursus ved Statens Lærerhøjskole samt forskellige Kursus i Sprog. Medlem af Bestyrelsen for Hads Herreds Lærerkreds og for Odder Foredragsforening, Lærer ved Odder tekniske Skole. Kantor ved Odder Kirke.

HARALD ANDERSEN, Organist, er født den 26. Juli 1890 i Skive som Søn af Fotograf Andersen og Hustru Maren, født Hansen. Gift 1922 med Marie Overgaard. Uddannet paa Det kgl. Blindinstitut i København, Organisteksamen 1911. Ansat ved Odder Valgmenighed fra 1915—19, siden 1919 Organist ved Odder Sognekirke.

NIELS SØRENSEN, Graver og Kirkebetjent, er født den 4. Marts 1876 som Søn af Rasmus P. Sørensen og Hustru Jensine S. Gift 1924 med Christine Christensen. Medlem af Sogneraadet, Medlem af Bestyrelsen for Odder Bysygekasse.

VALGMENIGHEDSKIRKEN er opført 1885-86, og er opført af røde Mursten i moderne romansk Stil. Kirken bestaar af Kor og Skib med et Taarn med Spir mod Vest. Kirkens Indre er med fladt Loft, og det indvendige er dekoreret af Johs. Malling. Altertavlen er med Maleri af Troels Trier: Jesus i Templet. Paa Valgmenighedskirkegaarden ligger Menighedens første Præst, Forfatteren Jens Vilhelm Malling begravet, død 1912. Den nuværende Præst er Jakob Lykke.

ODDER HØJSKOLE. Efter at Odder Valgmenighed var stiftet, laa det nær, at man ogsaa ønskede at faa en Højskole til Egnen. Ved et Møde paa Vraa Højskole op-

fordrede Valgmenighedens Præst, V. Malling, den unge Lærer, A. Kr. Dolleris, til at tage Arbejdet med en Højskole paa Odderegnet op. Efter forskellige Forhandlinger blev Tanken virkeliggjort. Dolleris byggede Skolen, og i November 1889 stod den færdig til at modtage sine første Elever. Od-

Højskolen set fra Haven.

der Højskole, der ligger i meget smukke Naturomgivelser, viste sig snart at være berettiget. I Løbet af faa Aar kom Elevantallet op paa 50, der var det Antal, Skolen kunde rumme, og det har i det væsentligste holdt sig, indtil Efterkrigstidens vanskelige Periode for Højskolerne ogsaa gjorde sig gældende overfor Odder Højskole. I Foraaret 1927 overtog J. P. Elisius

Johnsen Skolen, og for at tilfredsstille Tidens Krav, blev der i Sommerens Løb foretaget betydelige Udvidelser. Der blev bygget en Étage paa Hovedfløjen, hvorved Tagværelserne med de smaa Vinduer er blevet omdannet til store, lyse og hyggelige Elevværelser. Desuden er der indrettet et stort, moderne Skolekøkken, samt en Gymnastiksal.

E. JOHNSEN,
Forstander.

JOHN PETER ELISIUS JOHNSEN, Højskoleforstander, er født den 20. Septbr. 1886 som Søn af Landmand Chr. Johnsen og Hustru Nielsine, født Pedersen. Gift 1916 med Marie Gravesen. Landbrugskandidat, dimitteret 1912 med 1. Karakter, ansat ved Ø. K. paa Malakka fra 1912-15, Lærer ved Kærehave Landbrugsskole fra 1916-27, siden 1927 Forstander og Ejer af Odder Højskole. Formand for Hads-Herreds Landboforenings Ungdomsudvalg.

ODDER PRIVATE REALSKOLE er oprettet den 1. August 1922, og er egentlig en Fortsættelse af Privatskolen, som før den Tid havde Lokale i samme Bygning. I 1928 fik Skolen Eksamensret til almindelig Forberedelseseksamen (Præliminæreksamen).

Skolen bestaar af en Underskole for Børn i Alderen 7-10 Aar, og en Overskole for Elever i Alderen 11-16 Aar.

Skolens Samlinger er i de sidste Aar forøget en Del ved Indkøb, heraf kan nævnes: Lysbilledapparat, Engelsk- og Franskplader til Sprogundervisning, en Del Materiale til Fysik- og Naturhistoriesamlingerne samt ca. 200 Bind til en Bornebogsamling. Desuden har Skolens Omgivelser ændret sig en Del, idet en ny Afdeling er

Odder private Realskole.

føjet til Legepladsen, den botaniske Have er flyttet længere tilbage i Skolehaven, og den indvundne Plads er indrettet som Legeplads for de mindste med Sandkasse, Vippe m. m. I Skoleaaret 1931-32 var Skolen besøgt af 93 Elever.

JOHANNES MAGNUS PEDERSEN, Skolebestyrer, er født den 25. Marts 1894 som Søn af Aantsraadsmedlem Chr. Pedersen og Hustru Maren P. Gift 1921 med Anna Sørensen. Lærereksamen 1915, cand. phil. 1919, Lærer ved Høng Realskole og Eksamenskursus fra 1921-28, nu Skolebestyrer for Odder private Realskole.

ODDER REALSKOLE, eller som dens Navn nu er, Odder kommunale Mellem- og Realskole, begyndte Undervisningen den 15. Maj 1872, og den oprettedes særlig paa Initiativ af Odder Sogneraads daværende Formand, Kammerraad P. A. Kiørboe og Sogneraadsmedlem, „Skolepatron“, Jens Niels Sander, der ansaa det for ønskeligt, at Odder By fik en Skole, der kunde hyde Skoleungdommen en mere fyldig Undervisning end den, Folkeskolen ydede. Byen var da i rask Fremvækst med ca. 1200 Indbyggere. Den havde faaet Apothek i 1850 og Postkontor i 1870, og flere industrielle Virksomheder blomstrede frem i disse Aar. Odder har vistnok Æren af at være den første Landsby i Danmark, der oprettede en saadan udvidet Skoleundervisning. Som Skolens første Forstander ansattes Læreren i Tisted, Laurits Pedersen, og Skolen begyndte med 19 Elever, hvoraf 3 med Friplads. Den var delt i 2 Afdelinger, og allerede fra 1. Novbr. 1872 ansattes en Andenlærer ved Skolen. En Skolebygning var imidlertid blevet opført, og den toges i Brug d. 1. November 1872. Den indeholdt 4 store Skolelokaler, hvoraf de to foreløbig anvendtes af Almueskolen. I Oktober 1874 ansøgte L. Petersen om Tilladelse til at maatte forberede til „Præliminæreksamen“. Dette bevilgedes af Myndigheden, og Eksamen afholdtes første Gang i Sommeren 1875, Skolen begyndte nu at optage Elever fra fremmede Sogne, og senere bestemtes det, at de skulde være fyldt 10 Aar og aflægge Prøve før Optagelsen. I Maj 1882 opnaaede Skolen Statstilskud (1000 Kr.). Efter at almindelig Forberedelseksamen ved Anordning af 30. August 1881 var bleven indført, oprettedes en 3. Klasse ved Skolen, for at kunne bibeholde Præliminæreksamen ved Skolen i dens udvidede Form. Skolebestyrer Laurits Pedersen døde i Oktober 1889, kun 49 Aar gammel. Han havde da drevet Skolen frem til at have ca. 50 Elever. Fra Nytaar 1883 konsti-

tueredes Lærer ved Frederiksberg Skolevæsen, Thorvald Køhl, som Førstelærer og Forstander ved Realskolen, og han blev fastansat fra 20. Maj 1884. Skolens Elevantal var da gaaet ned til 32. I Juni 1883 ansattes en 3. Lærer ved Skolen, og Tilladelse til at afholde Almindelig Forberedelseseksamen opnaaedes i Maj 1884.

Under Hr. Køhls Ledelse gik Skolen hurtig frem og havde allerede i 1886 et Elevantal paa 74. Der oprettedes nu en 4. Klasse, saa hele Bygningen toges i Brug af Skolebygningen. Endvidere anskaffedes betydelige Samlinger af Undervisningsmidler, og der opførtes et Gymnastikhus. Aldersgrænsen for Optagelsen i 1. Kl. sattes normalt til 11 Aar.

I August 1886 optoges den første kvindelige Elev, og flere Piger indmeldtes efterhaanden. Fra 1892 har Fællesundervisningen været gennemført i alle Skolens Klasser.

I 1900 var Elevantallet vokset saa stærkt, at man maatte leje et Lokale i en nærliggende Ejendom, og fra 1903 fik Skolen 2 Skolelokaler i den nye Skolebygning, som opførtes mellem Real- og Kommuneskolen. Med Udgangen af Skoleaaret 1902-03 tog Thorvald Køhl sin Afsked for helt at hellige sig sin Hovedinteresse: Astronomien, og som hans Efterfølger valgtes Th. Christensen, som i 11 Aar havde været Andenlærer ved Skolen. Mellemskoleloven kom i 1903, og Mellemskoleordningen indførtes ved Odder Realskole fra Begyndelsen af Skoleaaret 1903-04, idet yngste Kl. blev indrettet som 1. Mellemskoleklasse. Almindelig Forberedelseseksamen blev oplevet sidste Gang i Sommeren 1906 og Mellemskoleeksamen første Gang i Sommeren 1907, og fra 1908 har Skolen haft Ret til at afholde saavel Mellemskole- som Realeksamen. I 1907 oprettedes et Embede for en Lærerinde, og Skolen har derefter været 5-klasset Skole med 4 Mellemskoleklasser og 1 Realklasse.

I 1909 blev den gamle Gymnastiksal afløst af en ny moderne Gymnastiksal i Forbindelse med en Skolebadeanstalt. Skolens Samlinger udvidedes, og der oprettedes en Børnebogsamling.

Under Hr. Th. Christensens dygtige Ledelse blev Tilgangen af Elever stadig større. Skoleaaret 1903-04 begyndte med 74 Elever, men i 1907 var der allerede 119 Elever. Det blev nødvendigt at skaffe mere Plads, og efter lange Forhandlinger besluttede Sogneraadet at nedrive Skolebygningen af 1872 og opføre en ny Skole, der var færdig i 1917. Selv i denne ret store Bygning har det undertiden knebet at skaffe Plads til de mange Elever, der ønskede Optagelse.

Med Udgangen af Skoleaaret 1932-33 tog Overlærer Christensen paa Grund af Alder sin Afsked fra Skolen.

Fra 1. September 1933 er som Overlærer Christensens Afløser udnævnt Overlærer L. Blander.

TH. CHRISTENSEN,
Overlærer.

THOMAS CHRISTENSEN, Overlærer, R. af D. er født den 23. Juni 1864 som Søn af Gaardejer Chr. Larsen og Hustru Ane Marie, født Jepsen. Gift 1891 med Henriette Haurlev. Lærereksamen, Aarskursus, korte Kursus, Studieophold i Udlandet. Medlem af Odder Menighedsraad siden 1912, Medlem af Bestyrelsen for Odder Gasyærk siden 1908. I 2 Vælgerperioder Formand for Hjælpekassen og for Huslejenævnet i Odder. Overlærer ved Odder kommunale Mellemskole og Realskole siden 1903.

ODDER FRISKOLE. Odder Friskoles Historie begynder egentlig i Rorth, idet der i Aaret 1870 blev oprettet en Friskole der med Rasmussen Lindemark som Lærer. A. P. Sørensen blev hans Efterfølger. Paa Odder Mark var der ligeledes en Friskole, Solbakken, med Simon Kjems som Lærer. Kjems opgav efter nogle Aars Forløb Friskolen og gik over i Højskolens Tjeneste. Skolen fortsattes af en Lærerinde,

men da det kneb at holde begge Skoler i Gang, enedes man om at slaa dem sammen og bygge en ny Skole paa Kirkebakken i Odder. I Efteraaret 1892 flyttede A. P. Sørensen og hans Hustru ind i den nye Friskole, hvor de i trofast Samarbejde ledede Skolen indtil 1914, da den som Komponist landskendte Thorvald Madsen overtog den. Under disse to Mænds Ledelse voksede Skolen op til at blive en stor og velanset Skole. Skolen ledes nu af Skolebestyrer C. Andreassen Ask og Hustru.

C. ANDREASEN ASK, Skolebestyrer, er født den 19. Marts 1889 paa Hjør- C. ANDREASEN ASK, ringegnen. Uddannet som Snedker, senere uddannet som Lærer, virket ved forskellige Skoler og Højskoler, var i nogle Aar Forstander for Danebod Højskole, Edmonton, Canada, nu Forstander for Odder Friskole. Skolebestyrer.

ODDER KOMMUNESKOLE. Tilblivelse: „Kgl. Anordning af 29. April 1740 paa-bød, at Lodsejerne i Landsognene skulde oprette Skoler, hvor saadanne ikke allerede fandtes, samt paaligne, hvad Skoleholderne til deres nødtorflige Ophold i Løn og Indkomster skulle nyde, paa det at disse ikke skulle gøre deres Arbejde sukkende.“

Der var dog allerede tidligere af Odder Bymænd opført et Skolehus ved Odder Kirkemurs nordlige Side, og de tre Lodsejere, blandt hvilke var Malthé Sehested til Rodstenseje, kunde derfor nøjes med at istandsætte dette gamle Skolehus. Samtidig blev det bestemt, at Beboerne fremtidig skulde vedligeholde det.

Den gamle Skolebygning paa Nørregade.

Skolebygningen: Senere opførtes den gamle Skolebygning, som endnu er bevaret og ligger paa Nørregade, og med denne Bygning klarede man sig i mange Aar, men da Hads-Ning Herreders Jernbane og senere Horsens-Odder Jernbane blev

aabnet, voksede Odder hurtigt i Størrelse, og denne Vækst satte sit Præg paa den nuværende Skolebygning, idet denne blev opført stykkevis, efterhaanden som Børnetallet voksede, et Forhold, der ikke kan siges at have været absolut gunstigt m. H. t. Lokaliteterne. Aar 1886 opførtes Stueetagen af den nuværende Hovedbygning. Den indeholdt 4 Skolelokaler og Bolig for en Lærer; men allerede 7 Aar senere var Bygningen for lille, og Aar 1893 blev der bygget en Etage paa og foretaget visse Forandringer, hvorved Hovedbygningen fik sin nuværende Skikkelse. Denne Bygning rummede 8 ikke særlig store Lokaler og 2 Lærerboliger foruden to mindre Lejligheder paa 2. Sal i den store Frontespice, som danner Bygningens Midterparti. 1904 blev det igen nødvendigt at udvide, og Bygningen, der paa Billedet ses med Gavlen mod Gaden, blev opført. Den har 4 gode, store og lyse Skolestuer, to i hver Etage, og desuden nogle mindre Lokaler i Tagetagen. Endelig opførtes i Aaret 1914 en mindre Bygning — Østre Forskole kaldet i Byens østlige Del; den har et Skolelokale og i Tagetagen en mindre Lejlighed.

Den her skitserede Tilblivelsesmaade genspejler ret tydeligt Odder Bys stærke Vækst, der væsentlig foregik i Tidsrummet 1884—1910, men nedenstaaende Uddrag af Statistik over Elevantallet i og Lærerbestanden ved Skolen i Tiden fra 1860 til vore Dage giver formentlig et endnu klarere Billede af, hvorledes Byen voksede i de Aar.

Den nuværende Skolebygning.

Elevantal og Lærerbestand:

Aar	1860	var der	136	Børn og	2	Lærere		
"	1884	"	276	"	2	"	og	1 Lærerinde
"	1891	"	384	"	4	"	"	2 Lærerinder
"	1901	"	357	"	1	Overlærer,	3	Lærere, 2 Lærerinder og 2 Forskolelærerinder
"	1911	"	433	"	1	"	, 4	" 1 " og 4 "
"	1921	"	460	"	1	"	, 6	" 1 Timelærer og 5 "
"	1931	"	488	"	1	"	, 7	fastansatte 1 Timelærer 5 "
^{31/7} "	1933	"	548	"	1	"	, 1	Viceinspektør, 6 fastansatte Lærere, 1 Timelærer og 5 Forskolelærerinder.

Det vil her bemærkes, at Elevantallet 1901 var mindre end i 1891, hvilket formentlig forklares derved, at en betydelig Del af Byens skolepligtige Born en Tid paa Grund af forskellige Forhold søgte Byens Privatskoler.

Undervisningens Ordning: Skolen var m. H. t. Undervisningen ordnet som en almindelig Landsbyskole indtil 1901, hvilket Aar der blev indført Kobstadordning, og nu er den m. H. t. Klassedeling, Skolegangsorden, ugentlig Timetal og Undervisningsfag i det væsentlige organiseret som en moderne Kodstadskole med 18 Klasser.

Lærere, som har virket ved Skolen: Blandt de Lærere, som har virket ved Skolen, kan nævnes Lauritz Begtrup, Abraham Friis, Jorgen la Cour og Niels Gregersen, der alle var kaldet af Herskabet paa Rodstenseje. Endvidere Albrecht Hviid, der var ansat ved Skolen fra 1862—1882. Han var en Tid Folketingsmand (Venstre) og blev senere Bogtrykker i København. I Tiden fra 1. April 1884 til 1. Maj 1917 lededes Skolen af Førstelærer A. Laursen, som i 1901 blev Skolens første Overlærer. Han var i ca. $\frac{1}{2}$ Aar efter, at han havde faaet sin Afsked, konstitueret i Overlærerembedet, og da han 1. Oktober 1917 helt trak sig tilbage fra Lærergemingen, blev Skolens mangeaarige Lærer Amsraadsmedlem I. R. Godsted konstitueret som Overlærer og ledede Skolen, indtil den nuværende Overlærer, Magne Warmdahl, blev udnævnt 1. Novbr. 1918.

OSTRE FORSKOLE er bygget 1914. Skolebygningen, der er med Centralvarme, rummer 1 Klasseværelse og Bolig for Lærerinde. Desuden har Skolen en smuk Legeplads med Sandkasse og Opholdsskur for Børnene. Lærerinde er Frk. Valborg Sørensen.

VALBORG SØRENSEN, Forskolelærerinde, er født den 18. Oktober 1881 som Datter af Lærer Jens Sørensen og Hustru Christine, født Andersen. Dimitteret fra Vejle Seminarium. Medlem af Menighedsraadet. Lærerinde ved østre Forskole.

FILLERUP SKOLE er bygget i 1905. Skolen er 3-klasset, og der undervises ca. 40 Born. Lærerkrafterne er Førstelærer Johansen og Forskolelærerinde Kirstine Andersen.

Fillerup Skole.

JOHANNES JOHANSEN, Førstelærer, er født den 14. November 1905 i Skanderup, Ribe Amt, som Søn af Landmand Henrik Johansen og Hustru Kirstine J. Gift 1931 med Petra Margrethe Jacobsen. Dimitteret fra Hasle Seminarium 1926, ansat som Førstelærer i Fillerup siden 1. September 1932.

KIRSTINE ANDERSEN, Forskolelærerinde, er født den 10. Februar 1888 i Torsted Sogn, Ringkøbing Amt. Dimitteret 1919. Ansat som Lærerinde i Fillerup siden 1923.

SØREN BORG, Førstelærer, er født den 30. Juni 1901 som Søn af Skrædermester S. M. Borg og Hustru Mette Marie, f. Løkke. Gift 1926 med Rigmor Kromann. Førstelærer ved Tvenstrup Skole.

EJNAR AMANDUS JØRGENSEN, Førstelærer, er født den 3. November 1900 som Søn af Mølle- og

J. JOHANSEN,
Førstelærer.

KIRSTINE ANDERSEN,
Forskolelærerinde.

S. BORG,
Førstelærer.

E. A. JØRGENSEN,
Førstelærer.

Gaardejer Jørgen Jørgensen og Hustru Sine J., Gadbjerg. Gift 1929 med Anna Clausholm. Dimitteret fra Haslev Seminarium 1926. Lærer ved Hoptrup Høj- og Efterskole 1928, Andenlærer ved Darum Hovedskole 1929-30, nu Førstelærer ved Balle Skole.

ODDER HANDELSKOLE. Odder Handelsforening tog i Aaret 1905 Initiativet til Oprettelse af en Handelsskole, for at de unge kunde faa den bedst mulige Uddannelse, saa de kunde staa godt rustet til at tage den Gerning op, de gik ind til efter at have udstaaet deres Læretid i de forskellige Forretninger. Der nedsattes et Udvalg, bestaaende af Bestyrelsen for Handelsforeningen samt Købmand Hammer. Den drivende Kraft i Arbejdet var dog afdøde Kantor Andersen, der blev Skolens første Forstander og med Interesse røgtede sin Gerning der.

Den 3. Oktober 1905 begyndte Skolen med 30 Elever fordelt paa 2 Klasser. 1906 opnaaede Skolen Statsanerkendelse og Tilskud i Lighed med andre Skoler, der sorterede under Provinshandelskammerets Skoleudvalg, samtidig oprettedes der en 3. Klasse, der afsluttede med en Afgangseksamen som andre Provinshandelsskoler.

Skolens anden Forstander blev daværende Lærer ved Odder Realskole II. Sigismund, der afløstes af Lærer Jørgen Boelskov. Skolens nuværende Leder er Lærer Jacob Hansen, Odder kommunale Mellem- og Realskole. Formand for Skoleudvalget har stadig været Købmand Georg Nielsen, Odder, Kasserer er Købmand V. Andresen. Skolen har til Huse i Realskolens Lokaler, og den faar foruden Statsstøtte Tilskud fra saavel Amsraad som Kommune.

JACOB HANSEN, Forstander, er født den 5. November 1893 som Søn af Mejeribestyrelsen H. J. Hansen, Ryslinge og Hustru Ane, f. Hansen. Gift 1919 med Edith Jacobsen. Dimitteret fra Jellinge 1916, Aarskursus 1918-19, ansat ved Brande private Realskole 1916-20, i Odense 1920-22, i Odder 1922, Forstander for Handelsskolen siden 1931. Medlem af Bestyrelsen for Freds- og Folkeforbundsforeningen i Odder.

JACOB HANSEN,
Forstander.

ODDER GASVÆRK. I Aaret 1897 afholdtes et Møde i Odder, hvor 50 af Byens Borgere mødte. Paa dette Møde vedtoges det at arbejde hen til at faa oprettet et Gasværk i Byen. I Marts Maaned samme Aar vedtoges det at forsøge at bygge Gasværket, og samtlige tilstedeværende erklærede at vilde være Gasforbrugere. Til Bestyrelsen valgtes Hofjægermester v. Holstein Rathlou, Fuldmægtig Sommer, Købmand Sommer, Købmand Georg Nielsen, Mekaniker Christensen, Købmand P. W. Møller, Hotelejer P. S. Thomsen og Fabrikant Gall.

Der tegnedes ca. 100 Forbrugere med solidarisk Ansvar efter et senere udarbejdet Regulativ. Paa et Møde den 28. Maj mødtes den første Modstand idet ca. 20 In-

teressenter ndmeldte sig. Aarsagen var, at man mente, at det da opfundne Petroleumsglødelys vilde fortrænge Gaslyset. Man besluttede dog alligevel at fortsætte Arbejdet og Interessentselskabet „Odder Gasværk“ oprettedes med 83 Garanter. Bestyrelsen suppleredes med Driftsbestyrer Bentzon og Herredsfoged Nancke. Arbejdet paa Værket begyndte omkring Begyndelsen af Juli 1897, og Driften begyndte den 23. December 1897. Værket forsynedes med 2 Risteovne, 1 Scrubber, 2 Rensekasser, Stationsmaaler og Byregulator samt en Gasbeholder. Ved Værkets Begyndelse var der kun Husledninger til ca. 90 Forbrugere. Værket havde en Kapacitet paa 800 m³ i Døgnet. Gassen anvendtes baade til Koge- og Lysbrug, samt til Gadelygter, hvoraf der fandtes ca. 40 Stk. foruden 3-4 Gasmotorer. Byens Indbyggerantal var 2-3000.

I Krigsperioden og derefter er i nogen Tid, paa Grund af Kulvanskeligheder, anvendt Tilsætning af Tørv med indtil 10 $\%$. Den højeste Gaspris var 1920-21, da en m³ Gas kostede 70 Øre, og samtidig kunde den højeste Kulpris noteres nemlig 248,00 Kr. pr. Ton. Den laveste Pris paa Gas var i 1914-15, da en Kubikmeter kun kostede 12 Øre, men samtidig var Prisen paa Kul kun 17 Kr. pr. Ton.

Det blev naturligvis snart nødvendigt at udvide Gasværket og i 1904-05 udvidedes Retorthuset ved en Tilbygning. I 1906-07 udvidedes Hovedledningsnettet, i 1908 anskaffedes bl. a. en Gasbeholder til 600 m³. I 1914-15 maatte Hovedledningsnettet atter udvides. I 1923 disponerede Værket over 16 Retorter og havde en Kapacitet paa 1800 m³ pr. Døgn, og Hovedledningernes Længde androg 7000 m.

Da P. S. Thomsen, der var Formand for Anlæggelsen, blev Gasværksbestyrer, valgtes Ingeniør Aage Bentzon som Formand og har fungeret som saadan siden.

AAGE BENTZON, Ingeniør. R. af D., er født den 14. August 1863 som Søn af Landinspektør L. Larsen Bentzon og Hustru Christine Wilhelmine B. Gift 1887 med Marie Elisabeth Holm. Student 1880, cand. polyt. 1888, Lærling paa D. S. B. Maskinværksted, København 1880--83, Klejnsmedesvend Maj 1883, forskellige Ingeniørarbejder 1880--90, Ingeniør ved Statsbaneanlægene 1890--94, ansat ved Juelsmindebanen fra 1894--97, Driftsbestyrer ved Hads-Ning Herreders Jernbane fra 1897--1930. Formand for „Odder Gasværk“ siden 1897.

ODDER ELEKTRICITETSVÆRK er oprettet paa Initiativ af daværende Fabrikant P. T. Israelsen ved Samtaler med flere af Byens Borgere. Da Odder Gasværk ikke kunne opnaa kommunal Garanti ved Anlægget af dette i 1897, Frichs Eftf. i Aarhus udarbejdede Planer over Værket, og Israelsen vilde saa søge Sogneraadet om Koncession i 20-25 Aar. Men allerede ved den første Behandling viste der sig Interesse for, at Kommunen selv skulde bygge Elektricitetsværket, idet man mente allerede at have begaaet een Fejl ved at lade Gasværket opføre af et privat Selskab. Allerede den 10. Oktober 1905 vedtog Odder Sogneraad under Forbehold af Aamtsraadets Tilladelse at laane 85,000 Kr. til Anlæg af Elektricitetsværk og 20,000 Kr. til Udlaan til Forbrugerne, saaledes at disse kunde faa Deres Installationer paa 5 Aars Afdrag. Hofjægermester v. Holstein-Rathlou skænkede Grunden. Arbejdet skred jævnt fremad, og i Begyndelsen af Marts var man saavidt fremskreden, at man kunde tænke paa at sætte Maskinerne igang. Israelsen blev ansat som Driftsleder og den 10. Marts satte man Maskinerne igang for at oplade det installerede Akkumulatorbatteri. Den 13. Marts Kl. 6 blev Ledningsnettet sat under Strøm. I December 1906 var hele Anlægget færdigt, og man havde et udmærket driftsikkert Elektricitetsværk til en overkommelig Pris. I 1912 vedtog man at ombytte den lille Dampmaskine paa 35 Hk. med en 60 Hk. Bronsmotor, hvorved man opnaaede en meget billig Produktion.

Elektricitetsværkets Udvikling ses bedst af Forøgelsen af Maalere og Strømfor-

brug: i det første Aar var der 150 Maalere og et Forbrug af 42,127 Kwh. i 1930-31 var der 1618 Maalere og et Forbrug paa ca. 550,000 Kwh.

ODDER MEDICINSKE BADEANSTALT er oprettet 1912, omforandret til sin nuværende Form 1919. Badeanstalten ledes af Massøse Frk. M. Pedersen.

M. PEDERSEN, er uddannet som Massøse med Eksamen 1909, Massøse i Aarhus fra 1910-11, siden 1912 Ejer af Odder medicinske Badeanstalt.

M. PEDERSEN,
Massøse.

ODDER FORSØRGESESANSTALT er oprettet 1883. Paa Anstalten er der Plads til ca. 80 Beboere, og til Gaarden hører et Areal paa ca 63 Td. Land, der bestyres af en Forpagter.

ANDERS PETER ANDERSEN, Forpagter, er født den 12. Marts 1885. Uddannet ved Landbrug, Forvalter paa Johannesborg, Bestyrer paa Dalggaard ved Lerbjerg, Forvalter paa Bistrup ved Laurbjerg, Forvalter paa Vingegaard pr. Sdr. Onsild og Forvalter paa Thomasmindede ved Hinnerup, Bestyrer ved Odder Forsørgelsesanstalt, siden 1928 Forpagter af samme.

A. P. ANDERSEN,
Forpagter.

BIBLIOTEKET FOR ODDER OG OMEGN. Odder Folkebogsamling blev oprettet 1912. Den havde først Lokaler i Skolegade senere paa Administrationsbygningen.

1926 blev Sognepræst Meldgaard Formand, og Bogsamlingen fik nye Lokaler i Holsteinsgade med Læsestue og dagligt Udlaan. Ved den Løjlighed blev det bestemt fremtidig at benævne Bogsamlingen „Biblioteket for Odder og Omegn“.

K. J. JENSEN,
Bibliotekar.

Ved en lille Højtidelighed nævnede afd. Lærer Godsted de Navne, der havde betydet noget for Bogsamlingen: Kæmner Truelsen, afd. Redaktør Bille, Inspektør Sigismund m. fl.

Biblioteket havde 1933 en Bogbestand paa 4500 Bd. 832 Laanere. Udlaanet var 25704 Bd. og Læsesalsbesøget var 7104.

KAREN JOHANNE JENSEN, Bibliotekar, er Datter af Fabrikant Johs Jensen, Aarhus. Eksamen fra Statens Biblioteksskole 1924, siden 1926 Bibliotekar i Odder.

AARIHUS PRIVATBANK, ODDER AFDELING, oprettedes i Februar 1932, da Aarhus Privatbank overtog A/S Odder Bank i Henhold til en Vedtagelse paa en Generalforsamling i Odder Bank, ifølge hvilken samtlige denne Banks Aktiver og Passiver overgik til Aarhus Privatbank, der ydede fuld Garanti overfor Sparerne. Aarhus Privatbank har Hovedsæde i Aarhus. Dens Aktiekapital og Reserver andrager ialt Kr. 16.700.000. Dens Balance andrager 95 Millioner Kr. Afdelingen er under ret selvstændig Ledelse af et lokalt Tilsynsraad i Forbindelse med Bankens Bestyrer Hr. Gammelgaard Nielsen.

Bankens Tilsynsraad bestaar af: Landsretssagfører J. C. E. Christensen, Formand, Gaardejer A. P. Frederiksen, Boulstrup, Næstformand, Dommerfuldmægtig P. Waage, Odder, Direktør I. Sonne, Odder, Snedkermester Jac. Nielsen, Odder, Gaardejer Morten Lillemose, Rude. Gaardejer Mikkel Jensen, Fensholt, Gaardejer Marius Pedersen, Hundslund, Købmand F. Holmboe, Dyngby, Møller N. Rasmussen, Ørting, Uddeler C. Bank, Gylling og Gaardejer Rs. Andersen, Søby.

HENRY GAMMELGAARD NIELSEN, Bankbestyrer, er født den 7. September 1900. Realeksamen 1916, paa Sagførerkontor 1916-18, Assistent i A/S Jyllandsbanken, Aarhus 1918-20, Fuldmægtig samme Sted 1920-22, Fuldmægtig i „Den danske Andelsbank“, 1925-27, Revisorassistent i Aarhus Privatbank 1927-29, Bestyrer af Aarhus Privatbank, Brabrand Afd. 1927-29, Bestyrer for Aarhus Privatbank, Rønde Afd. 1929-30, Bestyrer af Aarhus Privatbank, Ebeltoft Afd. 1930-32, siden 1932 Bestyrer af Aarhus Privatbank, Odder Afdeling.

JENS CHRISTIAN ERIK CHRISTENSEN, Landsretssagfører, er født den 25. September 1889. Gift 1920 med Nanny C. Formand for Tilsynsraadet i Aarhus Privatbank, Odder Afd., Medlem af Bestyrelsen for A/S Odder Jern og Støbegodsforretning og A/S Malling Dampmølle.

ODDER APOTEK. Den 30. December 1850 fik F. W. Aabye Bevilling til at anlægge Apotek i Odder. Apoteket aabnedes i en dertil opført Ejendom den 13. Januar 1852. Ejendommen var beliggende paa den Grund, hvor det nuværende Centralhotel ligger. Apoteker Aabye var Indehaver af Apoteket til sin Død 1896, men hans Søn M. V. Aabye bestyrede dog Apoteket de sidste 25 Aar. Efter Faderens Død fik M. V. Aabye Bevilling den 19. August 1896 og drev Apoteket til sin Død 3. Juli 1900. Hans Enke fik Tilladelse til at drive Apoteket i ti Aar med Bestyrer. H. I. Holm blev Bestyrer, og da de 10 Aar var gaaet, fik han Bevilling og drev Apoteket til sin Død 23. Februar 1925. I 1910 flyttedes Apoteket til dets nuværende Beliggenhed, og den 12. Juni 1925 fik den nuværende Indehaver S. Berg Bevilling til at drive Apoteket.

ODDER SYGEHUS. Den 24. Marts 1879 fremsattes Begæring om at maatte udnævne to kyndige, uvildige Mænd til at taksere en Byggeplads paa Odder Præstegaards Mark, hvorpaa man agtede at opføre et Sygehus. Sognefoged og Møller Kjeld Jensen og Gaardejer N. J. Munk blev udnævnt af Retten, og den 16. April udtoges et Stykke Jord, vurderet til 1100 Kr. i den nordvestlige Del af Marken. Her rejstes om Sommeren et Sygehus, en Etage høj, og med Kælderetagen indrettet til Køkken m. m. Den 29. December toges Sygehuset i Brug. Daværende Læge Dr. Agier var Sjælen i Arbejdet og var meget afholdt. I 1885 tilbyggedes en ny Fløj, i 1888 tilbyggedes Epidemibygningen, 1897-98 blev Sygehuset ombygget og moderniseret. 1906 tilbyggedes en ny toetages Fløj. Dr. Jul. Frandsen, der virkede fra 1903-22, var meget virksom indenfor Tuberkuloseområdet, og i 1916-17 oprettedes Tuberkuloseafdelingen, 1915 indrettedes to nye Operationsstuer. 1929 opførtes en smuk Bygning med Børnestuer, Sygeplejerværelser, Reservelægebolig m. m. I de 5 første Aar var Antallet af Patienter 108, i 1924-28 842 Patienter. Sygehusets nuværende Overlæge er J. Lambrethsen.

J. LAMBRETHSEN,
Overlæge.

A. K. NYGAARD,
Oversygeplejerske.

M. HENRIKSEN,
Økonoma.

JENS JOHANNES LAMBRETHSEN, Overlæge, er født den 3. August 1883 i Odense som Søn af Groserer C. J. Lambrethsen og Hustru Sine, f. Nielsen. Gift 1922 med Inger Boje Wolf. Student 1901, med.

eks. 1908, Kandidat- og Assistenttjeneste 1908—16, 2. Reservekirurg ved Bispebjerg Hospital 1916—18, 1. Reservekirurg 1918-20, Reservelæge ved Fødselsanstalten i Aarhus 1920-22, siden 1922 Overlæge ved Amtssygehuset i Odder. Tillidslæge ved Danske Privatbaners Pensions- og Enkekasse.

A. KIRSTINE CHRISTENSEN NYGAARD, Oversygeplejerske, Diakonisse, er født den 23. December 1867 som Datter af Gaardejer Andreas C. Nygaard og Hustru Maren N. Uddannet paa Diakonissestiftelsen, virket paa Odder Sygehus siden 1892, hædret med Fortjenstmedaljen i Sølv.

MARIANE HENRIKSEN, Økonoma, er født den 4. Juni 1878 som Datter af Skolelærer og Kirkesanger Jens Bruun Henriksen og Hustru Bodil Marie, f. Jensen Lind. Uddannet paa Husholdningsskole, nu Økonoma paa Odder Sygehus.

KANCELLIRAAD ANDERSEN'S STIFTELSE. Kancelliraad Rasmus Andersen og Hustru Ollegaard Andersens, født Pedersen, Stiftelse for værdige trængende i Hads Herred, der er beliggende ved Randlevvej i Odder, er oprettet i Henhold til Testamente af 29. April 1872 til Minde om Testators Forældre, Møllefæster Rasmus Andersen og Hustru Ane Sophie af Fillerup Over-Mølle og Testatrix Forældre, Kirkesanger og Skolelærer Anders Petersen og Hustru Dorthea Sophie Olesdatter Wissing af Aalstrup og om de Testerendes 3 afdøde Børn, Ane Sophie Andersen, Rasmus Andersen og cand. jur. Peter Theodor Andersen.

Stiftelsen staar under Overbestyrelsen af Aarhus Amtsraad. Der er Plads til 20 Pensionærer, der forsaavidt de hører til Testatorernes Slægt, faar fri Bolig med Brændsel, Vask samt Kost, og i Sygdoms- samt Alderdomssvaghedstilfælde fri Læge, Medicin, Pleje og Opvartning.

Stiftelsen er som Regel fuldt optaget, og ca. Halvdelen af Pensionærerne hører ikke til Slægten og betaler for deres Ophold 720 Kr. aarlig. For at kunne optages i Stiftelsen maa Mænd være over 60 Aar, Kvinder over 50 Aar. De maa ikke lide af Sindssyge eller have faaet urefunderet Fattighjælp. I de sidste 10 Aar skal de have opholdt sig i Hads Herred eller dog være født i Herredet og i flere Aar have opholdt sig der. Stiftelsens Forstander er hlv. Amtsraadsmedlem Hans Simonsen.

HANS SIMONSEN, Forstander, er født den 25. April 1861 som Søn af Gaardejer Simon Hansen og Hustru, Saxild, Gaardejer i Saxild til 1917, Sogneraadformand for Saxild-Nølev Kommune 1889-1901, Amtsraadsmedlem 1901-15, flere Gange Medlem af Bestyrelsen for Hads-Ning Herreders Jernbane. Siden 1915 Forstander for Kancelliraad Andersens Stiftelse i Odder.

ODDER MØDRE- OG SPÆDBØRNSHJEM. I 1896 købte Plejehjemsforeningen for Aarhus Stifts sydlige Del Odder Børnehjem, og den første November s. A. aabnedes det som et Hjem for kirtelsvage Børn og med Frk. Dagmar Holbeck som Leder. Da Forstanderinden i 1921 trak sig tilbage fra sin Stilling, besluttede Bestyrelsen at omforme Hjemmet til et Mødre- og Spædbørnshjem, idet de mange nyoprettede Kystsanatorier optog alle de kirtelsvage Børn. Efter en Del Omforandringer og Forbedringer aabnedes Hjemmet den 1. Maj 1922 med Frk. Maren Jensen som Leder.

Hjemmet er indrettet til at huse 6-7 unge Piger og deres Børn. De optages for Barnefaderens Bidrag og kan opholde sig paa Hjemmet i 1 Aar. Barnet maa blive der to Aar. Der er bevilget Statsstøtte til de 6 Mødre med Børn. Desuden optager Hjemmet indtil 12 Plejebørn ad Gangen. Hjemmet søger at vække Mødrenes Interesse og Kærlighed for Børnene, og naar de forlader Hjemmet, staar dette stadig i Forbindelse med Mødrene og søger at hjælpe med at søge gode Pladser o. l.

MAREN JENSEN, Forstanderinde, er født den 29. Oktober 1885 som Datter af Gaardejer Anders

Jensen og Hustru Marie, født Christensen. Uddannet ved Sygeplejekursus, Børnepleje, Lærerinde ved Odder Højskole, siden 1922 Forstanderinde for Mødre- og Spædbørnshjemmet i Odder.

DANSK ARBEJDES ODDER AFDELING er stiftet i Aaret 1913, idet der den 6. Maj af Hovedforeningen var indbudt til et Møde for at drøfte Muligheden af Oprettelsen af en lokal Kreds for Odder og Omegn. Det lykkedes da allerede den Gang at interessere en Del af de tilstedeværende for Sagen, saaledes at der nedsattes et Udvalg til at arbejde videre, saaledes at man kunde være godt igang inden Efteraaret, hvor den første „Danske Uge“ afholdtes i Odder.

Foreningens første Bestyrelse kom til at bestaa af Bogtrykker Kjeldsen, Formand, Boghandler Paludan Andersen, Kantor Andersen, Gaardejer Hans Jensen, Sandergaard, Fru Jeanette Lønne, Fru Thora Skakke, Isenkræmmer Søren Madsen, Journalist Jacobsen og Snedkermester Jens Jensen. Foreningen har gennem Aarene søgt at interessere saa stor en Del af Egnens Beboere som muligt for dens Formaal, og det er da ogsaa lykkedes at faa en Afdeling, der efter Byens Størrelse kan glæde sig ved et stort Medlemstal.

Efterhaanden som dette steg, og man fik Medlemmer fra de forskellige Erhvervsklasser, udvidede man Bestyrelsen, saaledes at denne repræsenterede de forskellige Interesser. Den nuværende Bestyrelse bestaar af Fabrikant Henriksen, Odder, Formand, Realskolelærer Olsen, Odder, Næstformand, Guldsmed Viggo Christensen, Kasserer, Fru Thora Skakke, Sekretær, samt Bankdirektør Mikkelsen, Fensholt, Købmand Søren Madsen, Købmand Kaalund, Tømrer Iversen og Ingeniør Ladegaard.

R. P. HENRIKSEN,
Formand.

RASMUS PEDER HENRIKSEN, Fabrikant, er født den 11. Maj 1878 som Søn af Husmand Peder Henriksen og Hustru Kristine H. Gift 1906 med Mette Kristine H. Uddannet som Smed, nu Fabrikant. Formand for „Dansk Arbejde“s Odder Afdeling.

C. G. OLSEN,
Næstformand.

CARL GEORG OLSEN, Realskolelærer, er født den 8. November 1881. Præliminæreksamen, Lærereksamen, Tillægseksamen, 2 Aarskursus i Fjernstudium ved Statens Lærerhøjskole, 1 Aarskursus i Fjernstilskrivning i Tysk. Studieophold ved Universitetet, 3 Studierejser i Udlandet, deraf 2 med Stipendium fra Undervisningsministeriet. Afgangskursus som Tegnelerer fra Statens Tegnelererkursus.

Instruktør i Tysk ved Undervisningsinspektionens Kursus for Realskolelærere. Instruktør i Tysk ved Danmarks Realskoleforenings Kursus, beskikket Censor ved Realskolernes Eksaminer. Medlem af Bestyrelsen for Hads Herreds Lærerkreds samt Kasserer for samme 1929-32, Næstformand i „Dansk Arbejde“s Odder Afdeling.

DEN YNGRE VAABENBRODERFORENING FOR ODDER OG OMEGN. Den 11. November 1883 samledes en Kreds af gamle Soldater fra By og Land for at drøfte Muligheden af Oprettelsen af en Soldaterforening. Resultatet blev, at ovenstaaende Forening blev stiftet.

Foreningens Formaal skulde være ved selskabelige Sammenkomster at styrke og vedligeholde det kammeratlige Forhold, der findes blandt Soldater, at tilvejebringe Midler til at oprette en Syge-, Understøttelses- og Begravelseskasse samt at understøtte de under en Krig udkommanderede Vaabenbrødres Familier. Foreningens første Bestyrelse var: Gaardejer Hans Rasmussen, Malskjærsgaard, Formand, Gaardejer Esben Rasmussen, Morsholt, Næstformand, Gaardejer Poul Hansen, Studshoved,

Sekretær, Gaardejer Niels Peter Petersen, Bisgaard, Kasserer, og Karetmager Rasmus Rasmussen, Odder.

Vellykkede Fester, Sommerudflugter og kammeratligt Sammenhold virkede tiltrækkende, saaledes at et ret betydeligt Medlemsantal efter faa Aars Forløb var istand til at realisere Formaalstanken. Et Aar efter Starten fik Foreningen sin første Fane, som skænkedes af Foreningens Damer. Denne Fane afløstes ved Foreningens 25. Aars Jubilæum af en ny, der ogsaa skænkedes af Damerne.

Efterhaanden som Tilgangen af Medlemmer ude fra Landet blev større, inddeltes Foreningen i Kredse, som hver fik en Kredsformand, der danner Bindeledet mellem Bestyrelsen og Medlemmerne. Den 31. December 1908, 25 Aar efter Starten, var Medlemsantallet 865, den 31. December 1932 var det 1260, og D. Y. V. er nu den 3. største Forening indenfor Sammenslutningen: „De danske Forsvarsbrødre“. I Kontingent svares nu Kr. 8,00 aarligt, for hvilket der ydes indtil Kr. 90,00 i Sygehjælp aarligt, Begravelseshjælp højst 200,00 Kr. Desuden kan der ydes en Ekstrahjælp paa indtil 100 Kr., hvor der er særlig Trang. Foreningens Formue var 31. December 1931 Kr. 36,644,18. Foruden de forskellige Sammenkomster og andre Fester har det været muligt for Foreningen ca. 3 Gange aarligt at byde sine Medlemmer de bedste Teaterforestillinger, der er fremme i Provinsen.

Foreningens Formænd gennem Tiderne har været: Gaardejer Hans Rasmussen til 1885, Gaardejer Poul Hansen fra 1885—88, han afløstes af Gaardejer Søren Peter Sørensen, der dog samme Aar traadte tilbage og afløstes af Gaardejer Kresten Mortensen. I 1889 valgtes Poul Hansen igen og afløstes i 1891 af Skrædermester P. Jensen, Odder, der beklædte Formandsposten i 5 Aar. I 1900 valgtes derefter Købmand Simon Hansen, der var Formand i 9 Aar. 1909 valgtes Bogholder John Knudsen, der ogsaa fungerede i 9 Aar, og nedlagde sit Mandat paa Grund af Bortrejse fra Egnen. 1918 valgtes Forretningsbestyrer S. Chr. Pedersen, der havde været Næstformand i 9 Aar. S. Chr. Pedersen har, bortset fra en Periode paa 9 Maaneder i 1920, siden 1918 virket som Foreningens Formand.

Foreningens nuværende Bestyrelse bestaar af: Forretningsbestyrer S. Chr. Pedersen, Formand, Maskinmester R. Madsen, Næstformand, Centralbestyrer O. P. Lund, Sekretær, Gaardejer H. Hansen, Gaardejer J. Jensen, Gaardejer S. Willumsen, Gaardejer H. Willefrance, Hesteslagter R. Laursen og Malermester Aksel Nielsen, samt udenfor Bestyrelsen, Postbud R. Schleicher, Kasserer.

SØREN CHRISTIAN PEDERSEN, Forretningsbestyrer, R. af D., er født den 21. December 1872 som Søn af Slagter Søren Pedersen og Hustru Martine, født Sørensen. Gift 1895 med Ane Marie Pedersen. Uddannet som Slagter, nu Forretningsbestyrer. Har i 27 Aar haft Bevilling og drevet Biografteater i Odder. Formand for „Den yngre Vaabenbroderforening for Odder og Omegn“.

HADS-NING HERREDERS JERNBANE er bygget i Henhold til Lov af 12. Maj 1882 og Koncession af 4. September s. A. og aabnet for Drift den 19. Juni 1884. Banen ejes af A/S „Hads-Ning Herreders Jernbane“, der har sit Hjemsted i Odder.

Banens oprindelige Love er vedtagne af Jernbaneselskabets Generalforsamling den 12. November 1886 med en ved kgl. Stadfæstelsesskrivelse af 25. September 1886 forlangt Ændring. De oprindelige Love er ændret af Generalforsamlingen den 26. Juli 1918 og stadfæstede den 25. Januar 1919 og benævnes derefter Vedtægter. Endelig er Vedtægterne af 1918 ændrede af Generalforsamlingen den 14. Juli 1932 og stadfæstede den 24. April 1933 og er altsaa Banens nugældende Vedtægter.

Den byggede Banes Længde fra Sporets Begyndelse paa Hou Station til dets

Udmunding i Statsbanernes Spor i Mølleengen paa Aarhus Hovedbanegaards Terræn udgør 34,8 km. Banens Længde i Drift (Hou Station—Aarhus Hovedbanegaard) udgør 36,2 km. Selskabets Aktiekapital udgør 1 050 000 Kr.

Anlægskapitalen, hele Grunderhvervelsen indbefattet, har udgjort Kr. 1 279 394,31. Heraf har Statens Bidrag udgjort Kr. 145 401,10, nemlig Halvdelen af Ekspropriationsomkostningerne.

Banens Bestyrelse bestaar af 9 Medlemmer, nemlig: Isenkræmmer Soren Madsen, Odder (Formand), Landstingsmand, Redaktør M. Simonsen, Aarhus (Næstformd.), Amsraadsmedlem, Gaardejer Chr. Rasmussen, Brandbyge, Falling, Amsraadsmedlem, Slagteriarbejder Knud Nielsen, Odder, Sognefoged M. P. Nielsen, Odder, Sogneraadsmedlem, Gaardejer Edv. Nielsen, Spøttrup, Hou, Skatteraadsmedlem, Husejer J. Hojsgaard, Maarslet, Landsretssagfører A. Normand, Odder, og Gaardejer A. P. Frederiksen, Boulstrup.

Bestyrelsens Forretningsudvalg bestaar af Formanden, Næstformanden og Amsraadsmedlem Knud Nielsen, Odder. Banens Revisorer er Forstander Hans Simonsen, Odder, og Statsautoriseret Revisor H. Poulsen, Aarhus. Banens Driftbestyrer er M. Nielsen, Odder.

Driftsregnskabet for 1932—33: Antallet af rejsende har været 283 636. Af Gods og Kreaturer er befordret 75 945 Tons. Driftsaarets samlede Indtægt var 411 463,72 Kr., Driftsaarets samlede Udgift var 417 175,81 Kr., Driftsaarets samlede Driftsunderskud blev 5 712,09 Kr.

Banens Personale udgør 54 Tjenestemænd. Af iaar løst ansat Personale er beskæftiget 14. Desuden er et betydeligt Antal Arbejdere beskæftiget ved Banecafdelingen i Sommermaanederne.

MARTIN NIELSEN, Driftsbestyrer, er født den 22. Maj 1881 som Søn af Lærer O. Nielsen og Hustru H. Nielsen. Gift 1921 med Magda Fangel. Præliminæreksamen, ansat som Elev ved Hads-Ning Herreders Jernbane 1. Maj 1898, Assistent 1. April 1904, Stationsforstander i Hou 1. Oktober 1913, og siden 1. Juni 1930 Driftsbestyrer for Hads-Ning Herreders Jernbane.

SØREN HARALD NIELSEN, Bogholder, er født den 14. Februar 1898 som Søn af Skovfoged P. C. Nielsen, Lilliendal, og Hustru Ellen Nielsen, Gift 1926 med Erna Jespersen. Realeksamen fra Vordingborg Realskole, ansat som Elev ved Kallehave-Banen 1. Oktober 1914, ansat som Elev ved Langelandsbanen 1. Maj 1915, ansat som Assistent ved Langelandsbanen 1. April 1919, ansat som Assistent ved Hads-Ning Herreders Jernbane 1. December 1919, ansat som Bogholder ved Hads-Ning Herreders Jernbane 1. April 1930. Formand for Turistforeningen for Odder og Omegn.

ODDER-HORSENS JERNBANE er ca. 33,6 km lang. Den er bygget i Henhold til Lovene af 8. Maj 1894, 16. Marts 1900 og 20. Marts 1901 samt Eneretsbevilling af 24. Juni 1901. Banen aabnedes for Drift den 14. Maj 1904. Anlæggessummen var ca. 2 Mill Kr., hvoraf Staten ydede Halvdelen. Banen ejes af Horsens-Odder Jernbaneselskab med Hovedkontor i Horsens.

TURISTFORENINGEN FOR ODDER OG OMEGN. Initiativet til Foreningens Oprettelse er udgaaet fra Odder Haandværkerforening, hvor der ved et Møde i Foraaret 1932 blev nedsat et Udvalg med Landsretssagfører J. E. Christensen, Odder, som Formand, med det Formaal at søge dannet en Turistforening for Odder og Omegn, hvilket skete ved et Møde i Odder den 12. Januar 1933.

Foreningens Formaal er at fremme Turistlivet i Odder og Omegn, støtte Forskønnelsesbestræbelser indenfor samme Omraade og at varetage dermed beslægtede Opgaver.

Foreningen, hvis Medlemstal i September 1933 var ca. 160, har i Foraaret 1933 i 4000 Eksemplarer udsendt en illustreret Brochure om Odder og Omegn og taget Initiativet til Rejsning af Flagalløer i Odder, ligesom den har ladet opstille en Del Bænke paa smukke Steder i Byens Omegn.

Foreningens Formand: Jernbanebogholder S. H. Nielsen, Næstformand: Arkitekt H. P. Nielsen, Kasserer: Direktør M. Larsen og Sekretær og Bureau: Boghandler Knud Jespersen, alle af Odder.

OTTO DELBANCO, Dommer, er født den 22. Marts 1888 i København som Søn af Sognepræst Delbanco og Hustru Emma, født Thomsen. Gift 1915 med Marie Boeg, Datter af Landfysikus Dr. med. Boeg. Student 1905, cand. jur. 1911, By- og Herredsfuldmægtig i Mariager 1911, Fuldmægtig ved Holbæk Amt 1913, ved Sjællands Stiftamt 1916, Landfoged (fra 1924 Politimester) paa Færøerne 1919, siden 1925 Dommer i Hads Herred.

PAUL d'AUCHAMP, Politimester, er født den 9. November 1879 som Søn af Herredsfoged d'Auchamp og Hustru Louise, født Wedstrup, gift 1920 med Bodil Møller, Datter af Dr. phil. Møller. Student 1897, cand. jur. 1909, Fuldmægtig paa Svendborg Amts Kontor 1909, Sekretær i Landbrugsministeriet 1911, Politimester i Hassing-Refs Herred 1919, siden 1927 Politimester i Hads-Ning Herreder.

HARALD AUGUST LINNEMANN ARFFMANN, Politifuldmægtig, er født den 19. Juli som Søn af afdøde Læge August Theodor Arffmann og Hustru Elisabeth, født Linnemann. Ugift. Cand. jur. 1920, Dommerfuldmægtig i St. Hedinge 1920-21, Amtsfuld­mægtig i Randers 1921-23, nu Politifuldmægtig i Odder.

FRANTS ANTON MARTINUS BARNØE, Kriminaloverbetjent i Statspolitiet, er født den 3. December 1875 som Søn af pens. Togfører Hans Frandsen og Hustru Karen Nielsine, født Andersen (død 1908). Gift 1901 med Jørgine Pedersen. Uddannet i én gros Vinforretning i Aarhus, Boghandler og Vinkyper i Holbæk 1897-98, i Thisted 1898-1900, i Aarhus 1901-09. Ansat i Aarhus Politikorps 1909-13, i Nykøbing Mors Politikorps 1913-19, 15. Januar 1919 ansat i Statspolitiet i København, fra Maj s. A. i Odder, siden 1921 Overbetjent samme Sted. Medlem af Bestyrelsen for Odder konservative Vælgerforening.

A. NORMAND,
Landsretssagfører.

CHR. ANDERSEN,
Landinspektør.

P. D. C. RISE,
Kredslæge.

H. P. TRUELSEN,
Kæmner.

ANDERS NORMAND, Landsretssagfører, er født den 18. April 1878 som Søn af Slagter Søren Normand og Hustru Inger Marie, født Sørensen. Gift 1902 med Hertha Ingeborg Christiane Pedersen. Præliminæreksamen, cand. jur. Landsretssagfører i Maj 1933. Formand i Sundhedskommissionen, Jurisdiktionsformand i F. d. M., Medlem af Repræsentantskabet i Jyllands Telefonabonnentforening, Suppleant i Telefonudvalget, Formand for Lokalforeningen „Personlig Friheds Værn“, Formand for Odder Telefonabonnentforening.

CHRISTIAN ANDERSEN, Landinspektør, er født den 16. Oktober 1897 som Søn af Gaardejer A. Andersen og Hustru. Uddannet ved Landvæsen, Landinspektøreksamen 1926, Bestalling 25. Oktober 1926 ansat i Landbrugsministeriet 1926-28, siden 1928 Landinspektør i Odder.

PEDER DAM CHRISTOFFERSEN RISE, Kredslæge, er født den 26. Oktober 1876 som Søn af Købmand J. A. Christoffersen Rise og Hustru Ane, f. Pedersen. Gift 1908 med Amalis Eleonora Ludovika. Em-

bedslægeeksamen 1908, har virket som Reservelæge ved Silkeborg Vandkuranstalt, Læge ved Odder Mødre- og Spædbørnshjem.

HANS PETER TRUELSEN, Kæmner, er født den 1. Januar 1866 som Søn af Gaardejer Jens TruelSEN og Hustru Marie Mathea, f. Iversen. Gift 1892 med Christine Marie Clausen. Bestaaet 1. Del af Lærereksamen. Vinterlærer forskellige Steder i Vestjylland, Assistent paa Kæmnerkontoret i Varde 1898—1907, siden 1907 Kæmner i Odder, Medlem af Bestyrelsen og Kasserer for Biblioteket for Odder og Omegn, Medlem af Bestyrelsen og Kasserer for Museet for Odder og Omegn, Medlem af Bestyrelsen og Kasserer for Arbejderherberget for Odder og Omegn, Medlem af Bestyrelsen for Odder Gasværk.

G. G. HAUERBACH, Postmester, R. af D., er født den 19. Juni 1869 som Søn af Købmand Andreas Hauerbach og Hustru Caroline H. Gift 1902 med Elna Sophie H. Postmester i Odder.

P. M. L. JENSEN,
Skorstensfejermester.

PEDER SØRENSEN,
Muremester.

P. N. HJERRILD,
Skovfoged.

P. M. LORENTSEN JENSEN, Skorstensfejermester, er født den 25. Januar 1866. Gift 1923 med Astrid Mikkelsen. Uddannet som Bager, Skorstensfejer siden 1893. Medlem af Bestyrelsen for Odder Haandværkerforening fra 1903, Medlem af Bestyrelsen for Odder Gasværk.

PEDER SØRENSEN, Muremester, er født den 30. August 1874 som Søn af Muremester Søren Pedersen og Hustru Bodil P. Gift 1896 med Sine S. Uddannet som Murer, Næringsbevis 1898, tidl. Repræsentant i Aarhus Amt for Grundejernes Kreditforening, Formand for Bygningskommissionen i Odder og tidl. Formand for Odder Haandværkerforening.

PETER NICOLAJSEN HJERRILD, Skovfoged, er født den 31. Marts 1895 i Uth som Søn af Husmand H. N. Hjerrild og Hustru Kirstine, f. Rasmussen. Gift 1922 med Ingeborg Andersen. Uddannet paa „Svenstrup“ 1914—16, bestaaet Skovfogedeeksamen 1916, Militærtjeneste ved Livgarden 1917—18, Assistent paa Svenstrup 1918—20, siden 1920 Skovfoged i Kongshus Skovpart under Rathlousdal.

K. MIKKELSEN,
Centralbestyrerinde.

B. J. BJERG,
Massøse.

M. KAMPER,
Massøse.

N. JENSEN,
Distriksjordemoder.

KIRSTINE MIKKELSEN, Centralbestyrerinde, er født den 27. Marts 1876 som Datter af Gaardejer Hans Sejersén og Hustru Else S. Gift 1921. Uddannet som Telefonistinde. Medlem af Bestyrelsen for jydsk Telefonistforening og Kasserer for samme, Medlem af Bestyrelsen for Centralorganisationen for Telefonstanden

i Danmark. Fru Mikkelsen overtog Centralen den 1. November 1895, da der var ca. 50 Abonnenter, nu er der over 400 Abonnenter.

BODIL JOHANNE BJERG, Massøse, er født den 27. Juli 1903 i Hovedgaard. Massøseekamen 1929, siden August 1929 praktiseret i Odder.

MARGRETHE KAMPER, Massøse, er født den 20. Oktober 1894 i Slemming Sogn, Maribo Amt. Lægeautoriseret Massøse i Odder siden 1924, Massøse ved Odder Sygehus.

NIELSINE JENSEN, Distriktsjordemoder, er født den 13. December 1871 som Datter af Møller Poul Nielsen og Hustru Rasmine, f. Petersen. Gift 1893 med Sadelmager Anton Jensen. Jordmodereksamen 1897, derefter til Mundelstrup, siden 1919 prakt. i Odder. Formand for Børnetilsynet i Odder.

MIKKEL P. MIKKELSEN, Overdyrlæge, R. af D., er født den 11. September 1864 som Søn af Gaardejer Bertel Chr. Mikkelsen og Hustru. Gift 1895 med Mette Marie Nielsen. Dyr lægeeksamen 1886, prakt. i Odder siden 1886, ansat ved Slagteriet siden dets Oprettelse 1889. Formand for Hads Herreds Hesteavlforening.

Medlemmer af Odder Sogneraad er følgende: Overlærer M. Warmdahl, Fmd., Tømrmester N. S. Nielsen, Næstfmd., Tømrer Iver Iversen, Fru M. Dolleris, Gdr. Anthon Holm, Molleejer J. A. Jeppesen, Arbmd N. P. Nielsen, Graver Niels Sorensen, Gdr. A. Andersen, Bankdirektor Ad. Muchitsch, Landpost Aage Knudsen, Slagteriarbejder Rs. Albrechtsen og Mælkehandler Ejner Astrup.

Foreninger vedrørende Aarhus Amt.

AARHUS AMTS GYMNASTIKFORENING. Efter Krigen i 1864 stiftedes der paa et Møde i Aarhus den 17. Marts 1866 en Forening under Navnet „Aarhus Amts Skytteforening“. 166 Mand fra By og Land var tilstede, og der nedsattes et Udvalg bestaaende af Stiftamtmand Dahl, General Wilster, Kaptajn Svane, Premierlieutenant Jacobi og Herredsfoged Rehling. Der udsendtes en Opfordring til at indmelde sig, og som Foreningens Formaal angives: „At ville udvikle Evnen og styrke Viljen hos enhver vaabenfør Mand til i Farens Stund at forsvare Fædrelandet.“

Foreningen blev delt i 8 Kredse med hver sin Formand. Den første Amtspræmieskydning blev afholdt i Odder 13. September, Foreningen havde da 452 Medlemmer.

Allerede i 1869 fremkom Forslag om at knytte Gymnastik til Sommerøvelserne, og der blev fra Aarhus Kreds ansøgt om Understøttelse for Gymnastik og Vaabenbrug. Fagene anerkendtes, dog med den Bemærkning, at Skydning var Hovedsagen.

I 1880 vedtoges at søge om forhøjet Tilskud til Gymnastikapparater, og der blev tilbudt Adgang til Kursus i Legemsøvelser paa Testrup Højskole, hvor dengang Højskoleforstander Nørregaard var en meget interesseret Leder, og allerede i 1874 var indvalgt i Bestyrelsen.

Lidt Vanskeligheder havde man dengang i Aarhus, idet den der stiftede Gym-

nastikforening ikke stod som Led af Skytteforeningen, ligesom ogsaa de politiske Forhold var vanskelige i de Tider.

Ved Generalforsamlingen i 1882 blev da hele Foreningens Program taget op til Drøftelse, og der vedtoges en Resolution, der understregede, at Skyttesagen som fælles national Sag bør holdes udenfor alle politiske Partier, og det lykkedes, skont det undertiden faldt svært, virkelig at samle dem Medlemmer under det fælles Maal, uden at den neutrale Stilling led Skade overfor de politiske Rørelser.

I Foreningens første 25 Aar har den haft følgende Formænd: Stiftamtmand Dahl, General Vilster, Justitsraad Lunn, Kaptajn Lohff.

I 1886 blev truffet Afgørelse om Silkeborgkredsens Udtræden af Foreningen, idet Medlemsantallet var saa stort, at man mente det formaalstjenligt at udskille denne Kreds under Navnet Gl. Skanderborg Amts Skytteforening, og Foreningen havde efter Adskillelsen 38 Kredse med 896 Skytter og 154 bidragydende Medlemmer. Medlemstallet voksede dog stærkt, saa at man ved 25 Aarsdagen for Foreningens Stiftelse stod med 50 Kredse og 1191 Medlemmer.

Gaardejer Anton Laursen, en af Skyttesagens Veteraner, udtaler ved 25 Aarsdagen, at det i høj Grad skyldes Højskolen og de af denne paavirkede Mænd, at der rigtig kom Fart i Sagen. Saavel Nørregaard som Baagø fortjener hver især Tak for deres Indsats paa dette Omraade.

Efterhaanden som det erkendes, at Gymnastik drives mere for Sportens Skyld, kan man ikke undgaa, at der kommer Gnidninger, og at der er Modsætninger tilstede, men i 1901 vedtages det, at Kredse, der udelukkende driver Gymnastik, kan optages i Amtsskytteforeningen, naar de i aarligt Medlemsbidrag til denne betaler 75 Øre.

Et andet Punkt, der har givet Anledning til Uenighed, er Optagelsen af kvindelige Medlemmer, mange var imod det, men efterhaanden som Kvinderne viste deres Dygtighed i den ny Gymnastik, ændredes Synspunkterne, og i 1911 fik kvindelige Delingsførere Ret til at overvære Generalforsamlingerne med Stemmeret om de Forslag, der vedrører Gymnastik.

I 1910 vedtog man at betale Bladet „Ungdom og Idræt“ til Kredsene og lade Bekendtgørelser fra Amtsföreningen indrykke i Bladet, i 1915 faar Kredsene frit Valg imellem dette Blad og „Skyttetidende“, men saa maa de selv betale Bladet.

Foreningen deltager hvert Aar i de forskellige Skyttestævner, ogsaa i den internationale Skyttefest i Paris var man repræsenteret og hjembragte 6 Præmier.

Gymnastikken vinder efterhaanden mere og mere Indpas, og ved at sammenligne Tallene fra tidligere Aar med de senere, ses Forskellen tydeligt. I 1900 var kun 14 Kredse anført som aktive Gymnastikkredse, medens der omkring 1910 er nogle og fyrretyve Kredse med 8-900 Deltagere, der udøver Gymnastik.

Ogsaa i Gymnastikstævner har Foreningen med Hæder deltaget og hjembragt mange Sejre.

Skulde man nævne Navne paa nogle af de Mænd, der ud over de allerede nævnte i Foreningens Historie har været af stor Betydning for dens Trivsel, maa man standse ved Foreningens mangeaarige Forretningsleder, Stabssergent N. Pedersen, Aarhus, der ogsaa som Kasserer har udført et godt Arbejde, og som siden Baagøs Død ogsaa overtog Formandsposten efter ham.

Den der vel maa nævnes som Nr. 1 i Arbejdet for at indføre Gymnastik i Skytteforeningen, er Friskolelærer Jørgen Andersen Bo i Testrup, der i mange Aar virkede for Gymnastikens Udbredelse blandt Befolkningen.

Som tidligere nævnt var Nørregaard Sjælen i hele Arbejdet, og det var naturligt,

at der fra den Egn, hvor han hørte hjemme, vandtes flere og flere Venner for Sagen, som han i den nitten Aar lange Periode, hvor han sad i Bestyrelsen deraf i mange Aar som Formand.

Ogsaa Forretningsfører H. P. Laursen bør nævnes med Anerkendelse og Tak for sit gode Arbejde, ligesom Lærer Hansen-Dall, Hundslund, var en af Sagens ivrigste Forkæmpere.

Ved et, den 16. Juni 1929, afholdt Møde i Aarhus mellem Skytter og Gymnaster indenfor Aarhus Amt, og hvortil der var mødt Repræsentanter fra 29 af Amtets Kredse, vedtoges der en Adskillelse mellem disse to Idrætsgrene, og at danne en selvstændig Forening for Gymnasterne under Navnet „Aarhus Amts Gymnastikforening“. Alle Repræsentanterne indmeldte sine Kredse med et samlet Medlemsantal af 1254.

Efter at samtlige Gymnastikkredse paa en Undtagelse nær havde udmeldt sig af Aarhus Amts Skytte- og Gymnastikforening fra $\frac{1}{12}$ 29, holdt A. A. G. stiftende Generalforsamling i Aarhus den $\frac{19}{12}$ 29, hvortil der var mødt 153 Repræsentanter fra 28 Kredse.

Medens Oprettelsen af A. A. G. var under Forberedelse, havde ikke mindre end 13 nye Kredse givet Tilsagn om at være med, naar den ny Forening begyndte sin Virksomhed. De holdt alle Ord, og Foreningen kunde begynde med 12 Kredse flere, end Aarhus Amts Skytte- og Gymnastikforening havde ved Aarets Begyndelse.

Som Formand valgtes Førstelærer Viggo Novrup, Tulstrup Skole, Malling, og som Forretningsfører og Kasserer antoges Laurits Marinus Laursen, „Lindely“, Boulstrup.

L. M. LAURSEN,
Forretningsfører.

LAURITS MARINUS LAURSEN, Forretningsfører, er født den 24. April 1886 som Søn af Landmand Christen Laursen og Hustru Anne Margrethe, f. Nielsen. Gift 1923 med Olga Pedersen, Stensballe. Forretningsfører og Kasserer for Aarhus Amts Gymnastikforening. Adresse: „Lindely“, Boulstrup St.

A. A. G. har stadig haft Tilgang af Medlemmer og nye Kredse, der er den $\frac{1}{11}$ 1933 54 Kredse med ca. 2700 Medlemmer, og Foreningen har i Sommeren 1932 ladet indrette Lejrpladser ved Boulstrup og Skæring Strand, og begge Steder er der opført Bygninger med Omklædningsrum, Køkken, Lederværelse, m. m., og der vil hvert Aar blive afholdt et Kursus i fri Idræt paa hver af disse Pladser. Desuden afholdes der hver Sommer en Amtsgymnastikfest paa Stadion ved Aarhus. I 1933 deltog der i denne Fest 79 Kredshold med tilsammen ca. 2000 Gymnaster.

DE SAMVIRKENDE AFHOLDSELSESKABER I AARHUS OG OMEGN. Som de fleste maaske ved, er Afholdsfolkene fordelt i mange Hovedorganisationer, hver med sine Forpligtelser og Regler. Fra det liberale, af praktiske Hensyn dannede Blaa Baand Selskab, til den strengeste N. I. O. G. T. Orden og med de senest dannede faglige Foreninger, findes her Selskaber, hvor enhver vil kunne finde sig til Rette. For det daglige Arbejdes Trivsel er dette utvilsomt den rette Form, der her er fundet, hvilket da ogsaa viser sig deri, at der stadig har fundet Nydannelser og Omskabninger Sted efter Livets alm. Love, og det skal erkendes, at de enkelte specialiserede Selskaber danner Grundfundamentene for hele den store Bygning. I 1917 fejrede en af Hovedorganisationerne 25 Aars Jubilæum, denne var N. I. O. G. T., og mindede om den Sprængning der fandt Sted indenfor I. O. G. T., ved hvilken den nye Orden opstod. De forskellige Organisationer indsaa snart, at skulle der ud-

rettes noget, maatte man løfte i Flok. Tanken herom tog i Aarhus fast Skikkelse omkring 1893, da der afholdtes en Del Møder mellem de interesserede, og paa et Møde den 14. Januar 1893 stiftedes „Agitationsudvalget for de samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus“, eller som det nu hedder, „De samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn“. I de senere vedtagne Love, trykte i 1895, udtrykkes Udvalgets Formaal saaledes: At samle alle Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn til et fælles Samarbejde for Afholdssagens Sejr over Drikkeskikken og dens Følger i Byen og dens Omegn. Til Opnaaelse af dette Formaal tænkes afholdt Møder, hvortil de forskellige Foreninger i Forbindelse med Udvalget søger at virke for saa stor en Tilslutning som muligt, baade blandt Afholdsfolk og udenforstaaende. Endvidere vil Udvalget arbejde hen til at belyse Afholdssagens Standpunkt ved Udspredelse af Afholdstraktater og andre Sagen vedrørende Skrifter.

Naturligvis manglede det ikke paa Modstand mod Sammenslutningstanken i Begyndelsen, men det er jo karakteristisk for enhver levedygtig Virksomheds Begyndelse. Mange sagde det sædvanlige: „Hvad kan det nytte“, og i Afholdsbladet for 1894 findes en Artikel over denne Tekst. Den derefter rejste Kritik mod Artiklen siger bl. a.: at der i 1894-95 afholdtes 6 videnskabelige Foredrag, samt 14 alm. Afholdsforedrag, og disse Foredrag var medvirkende til Stiftelsen af to nye Foreninger under Danmarks Afholdsforening. Desuden fik Udvalget realiseret Planen om en Opholds- og Varmestue ved Aarhus Havn (i Børsbygningen), hvor Havneudvalget stiller belyst og opvarmet Lokale til Raadighed, medens Udvalget besørger Betjening og Kontrol samt forsyner Lokalet med Blade og passende Litteratur. Udvalget havde mange Opgaver, og det er ikke muligt at omtale dem alle nærmere her. Blandt a. blev der fremsat en Mængde Forslag til Ædruelighedens Fremme, saaledes i 1907, da man anmodede Politimesteren om at forbyde Udskænkning af berusende Drikke ved Auktioner, Markeder o. l. Dagbladene anmodes om at referere Talerne, som afholdes ved Afholdsbevægelsens Demonstrationsfester. I 1908 indsendtes et Andragende til Skolekommissionen om at faa indført Alkoholhære som obligatorisk Fag. I 1909 afholdtes en storstilet Landsdemonstration i Aarhus, der trods det daarlige Vejr paa selve Dagen blev en Succes. I Processionen deltog saaledes 20,000 Mennesker. Arbejdet i Sommeren 1917 stod i Landsadressens Tegn. Paa Foranledning af Landsforbundet var det besluttet at indsende Adresse til Regering og Rigsdag om Opretholdelse af de under Krigen truffne Foranstaltninger vedrørende Indskrænkningen af Spiritustrafiken og om at lade Spørgsmaalet om Forbud sætte under Folkeafstemning, naar Tiden maatte siges at være inde dertil. Adressen opnaaede her 15,138 Underskrifter af Vælgere og 2359 af Ungdommen mellem 18-25 Aar, eller tilsammen 17,497 Underskrifter.

Den nuværende Bestyrelse bestaar af følgende Medlemmer: Fyrbøder Peter Madsen, Formand, Skomagermester I. P. Petersen, Næstformand, Kontrolør M. P. Madsen, Kasserer, C. M. Frandsen, Sekretær og Afholdsvært, Skræddermester J. C. Løcke, Glarmester P. M. Sørensen, Formand Anthon Jensen, Maskinarbejder Stenderup, Elektriker Jensen-Kanstrup, Arbejdsmand Jens Nielsen, Havnearbejder M. Rasmussen og Bødker Chr. Jørgensen.

PETER MADSEN, Fyrbøder, er født den 17. December 1876 som Søn af Brolægger Jørgen Madsen og Hustru Anna, f. Nielsen. Gift 1903 med Anna Margrethe Eriksen. Uddannet som Isolator, nu Fyrbøder. Medlem af Bestyrelsen for Landsforbundet af danske Afholdsselskaber, Formand for de samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn.

JENS PETER PETERSEN, Skomagermester, er født den 29. Januar 1873 som Søn af Væver Rasmus

P. MADSEN,
Formand.

I. P. PETERSEN,
Næstformand.

M. P. MADSEN,
Kasserer.

C. M. FRANSDEN,
Sekretær.

Petersen og Hustru Frederikke Kirstine P. Gift 1901 med Nielsine P. Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Skomagerlaug, Medlem af Tempelridderordenen, Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn, Næstformand i samme.

M. P. MADSEN, fhv. Kontrolør, er født den 18 December 1863 som Søn af Arbejdsmand Anders Madsen og Hustru Valborg M. Gift 1887 med Johanne M. Medlem af Danmarks Afholdsforening 1880, Medlem af Bestyrelsen for Afholdsforeningen af 1880. Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn, Kasserer for samme. Norsk Sølvmedalje for Kaninavlens Fremme, dansk Guldmedalje for samme.

CARL MARTIN FRANSDEN. Afholdsvært, er født den 29. August 1887 som Søn af Vognmand I. M. Frandsen og Hustru Maren, f Nielsen. Gift 1908 med Petra F. Uddannet som Sadelmager. Medlem af Bestyrelsen og Sekretær for De samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn.

J. C. LØCKE,
Medl. af Bestyrelsen.

P. M. SØRENSEN,
Medl. af Bestyrelsen.

ANTH. JENSEN,
Medlem af Bestyrelsen.

JENSEN KANSTRUP
Medl. af Bestyrelsen.

JACOB CHRISTIAN M. L. LØCKE, Skræddermester, er født den 22. Nov. 1873 som Søn af F. Severin Løkke, D. M. og Hustru Rasmine, f. Mouritsen. Gift 1904 med Anna Marie Margrethe Andersen. Medlem af D. G. T. O. St. Oluf Loge og Formand for Forretningsudvalget, Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Afholdsselskaber.

P. M. SØRENSEN, Glarmester, er født den 9. August 1871 som Søn af Glarmester H. M. Sørensen og Hustru Marie f. Mortensen. Gift 1921 med Marie Daugaard. Efter endt Læretid Uddannelse i Udlandet, bl. a. hos I. Schmidt, Berlin, Karl Wehrlis Glasmaleri i Zürich, i Luzern og Glasmaleri Meiner & Boser. 1896 løste S. Børgerskab i Aarhus. Medlem af den internationale Good-Templar Orden (Totalsafhold) fra 1916 og har indenfor denne varetaget forskellige Tillidshverv. Medlem af den konservative Vælgerforenings Bestyrelse i ca. 12 Aar. Repræsentant i De samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn og Medlem af dennes Bestyrelse. Af de betydeligste Arbejder han i Aarenes Løb har udført kan nævnes Glasmalerierne til Vinduerne i Frue Kirke og Sct. Johannes Kirken i Aarhus, Glasmosaikvinduer til Randers og Aarhus Teater og Statsbiblioteket, samt Arbejder til en Mængde private Ejendomme.

ANTHON JENSEN, Formand, er født den 19. August 1866 som Søn af Gaardejer Jens Jensen og Hu-

stru Johanne Kirstine Jensen. Gift 1894 med Petrea Petersen. Medlem af Bestyrelsen for Blaa Kors Afd. 2 Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Afholdsselskaber.

N. P. JENSEN KANSTRUP, Elektriker, Kirkebetjent, er født den 14. Oktober 1876 som Søn af Præstegaardsforpagter Ole Jensen Kanstrup og Hustru Mette Andrea K. Gift 1898 med Johanne Marie K. Kirkebetjent ved Betlehemskirken, Formand for Evangelisk Afholdsförening. Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Afholdsföreninger.

PETER VILHELM CILIUS STENDERUP, Maskinarbejder, er født den 21. April 1893 som Søn af Skibsfyrbøder P. Stenderup og Hustru Julie S. Gift 1921 med Marie Hansen. Maskinarbejder ved D. S. B. Uddannet paa Helsingør Skibsværft, derefter til Søs som Maskinmester fra 1913—20. Optaget som Medlem af Logen „Sct Knud“ i Helsingør 1913, og har siden haft flere Tillidshverv indenfor Logerne i Aarhus og Aabyhøj. Medlem af danske Jernbaners Afholdsselskab i 1930, siden 1931 Kredsformand for dette Selskabs Aarhus Kreds. Har endvidere været Medlem af Bestyrelsen for Julens Glæde.

P. V. C. STENDERUP,
Medlem af Bestyrelsen.

JENS NIELSEN, Arbejdsmand, er født den 11. Maj 1871 som Søn af Arbejdsmand Niels Johansen og Hustru Johanne, f.

J. NIELSEN,
Medlem af Bestyrelsen.

Madsen. Gift 1900 med Marie Kirstine Kristiansen. Medlem af Bestyrelsen for Afholdsföreningen „Ekko“ og Formand for Foreningen „Juleglæde“, Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Afholdsföreninger i Aarhus og Omegn. Har været Medlem af Afholdsförening i 33 Aar og faaet Diplom for samme.

P. PETERSEN,
Kredstemplar.

K. P. T. NIELSEN,
Formand.

JENS GROSEN,
Formand.

PETER PETERSEN, Dragerformand, er født den 25. April 1876 som Søn af Sukkergøger Hans Petersen og Hustru Kirstine, f. Bremer. Gift 1901 med Karla P. Dragerformand paa Aarhus H. Kredstemplar for Kredsløgen „Østjylland“ Nr. 21, Kasserer for Ordensbygningen, Mørkegade, Beklædt en Række Tillidshverv indenfor Ordenen i Storlogen.

KARL PETER THILKJÆR NIELSEN, Installatør, er født den 28. September 1887 som Søn af Vognmand Rasmus Nielsen og Hustru Marie, f. Jensen. Gift 1909 med Sine Petersen. Formand for Blaa Baand i Aarhus Afd. 2, Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Installatørförening og i Bestyrelsen for Silkeborgssystemet.

JENS GROSEN, Kontorassistent, er født den 28. Oktober 1896 som Søn af Skomagermester P. Grosen og Hustru Andrea, f. Mogensen. Kontorassistent ved D. S. B., Formand for Logen „Enighedsminde“.

Evangelistisk Afholdsförening, der er den ældste Afholdsförening, er stiftet den 17. April 1879 af Pastor C. F. Eltzholtz. Evang. Afholdsföreningen hører under Methodistkirken, og der er mange Foreninger i hele Landet. Hovedbestyrelsens Formand er Pastor Bjerno, Aalborg.

AARHUS AMTS LANDØKONOMISKE SELSKAB er stiftet den 23. Juli 1842 med Formaalet at fremme Landbrugets Interesser. Selskabet har siden da gennem faglige Oplysninger, ved at arrangere Konkurrencer i Mark, Stald og Have, samt ved Afholdelse af aarlige Dyrskuer søgt at virke vejledende for Egnens Land- og Havebrug. Selskabets Medlemsantal er ca. 2000 med et samlet aarligt Medlemsbidrag paa ca. 9000 Kr. Selskabet ledes af en Bestyrelse paa 12 Medlemmer. Udvalget bestaar af et Forretningsudvalg paa 3 Medlemmer, een Repræsentant fra hver af de 8 omliggende Herreder samt een Repræsentant fra Aarhus By.

Forretningsudvalget bestaar for Tiden af: Gaardejer A. Bomholt, Egaa, Hjortshøj (Formand), Proprietær K. Overgaard, Skibbygaard (Næstformand) og Gaardejer Karl Jacobsen, Viby (Sekretær). De faste Udvalg og Formændene for disse er: Planteavlsudvalget, Formand, Landbrugskandidat Rich. Rasmussen, Mundelstrup. Husdyrudvalget, Formand, Konsulent N. Bonde, Aarhus. Ungdomsudvalget, Formand, Havebrugskandidat Johs. Christensen. Regnskabsudvalget, Formand, Gaardejer Johs. Groser, Skæring.

Planteavlsudvalget arrangerer Konkurrence i hele Landbrug eller Dele deraf, desuden Anlæggelse og Gennemførelse af Forsøg i Marken. Husdyrudvalget søger ved Oplysning at vejlede i Avl, Fodring og Pleje af Dyrene samt er Medarrangør ved Dyrskuet. Ungdomsudvalget søger at gøre Landboudommen interesseret i Arbejdet baade i Mark og Stald, bl. a. ved Foredrag og Sammenkomster. Regnskabsudvalget vejleder Landmændene i at føre Regnskab over den samlede Bedrift eller endnu bedre, tillige de enkelte Driftsgrene. Foredragsudvalget afholder Foredragsmøder i Planteavl og Husdyrbrug samt Tilrettelæggelse af hele „Landbrugsugen“. Formand for Husmandsudvalget er Mads Larsen, Mundelstrup, for Foredragsudvalget Gaardejer C. P. Lauridsen, Vejlbj.

Selskabets Konsulent i Planteavl og Ungdomsarbejde samt Kasserer og Forretningsfører: Landbrugskandidat E. Mouritsen, Brabrand. Regnskabsførere er: J. G. Hansen, Galten, M. Jensen, Skjødstrup, S. Laursen, Tranbjerg, A. Andreasen, Aarhus, A. Boesen, Kasted, Mundelstrup. Forstander H. P. Larsen, Landbrugsskolen, Malling, er Selskabets Æresmedlem. Selskabet udgiver et Medlemsblad, „Ostjydske Landbrug“, der udkommer een Gang ugentlig og udgaar til alle fast bosiddende Medlemmer. Bladet redigeres af Konsulent E. Mouritsen.

FELLESFORENINGEN AF JYDSKE BREVDUEFORENINGER er stiftet den 4. Februar 1923, og enhver jydsk Brevdueforening, der er Medlem af „De danske Brevdueforeninger“, kan optages i Foreningen.

Fællesforeningens Formaal er at samle de jydsk Brevdueforeninger under een Ledelse for at varetage Foreningernes Interesser ved at arrangere fælles Flyvninger og Drøftelse af Anliggender, der har Interesse for jydsk Brevdueforeninger.

Bestyrelsen bestaar af 5 Medlemmer. Formanden, der tillige er Kasserer og Sekretær, skal fortrinsvis vælges i samme By. Nuværende Formand er Overofficiant Anders Petersen Lilmøes.

A. P. LILMØES,
Overofficiant.

ANDERS PETERSEN LILMØES, Overofficiant, er født den 7. Juni 1886 som Søn af Tømrermester Rasmus Petersen og Hustru Mette Marie, født Christiansen. Gift 1919 med Ane Kirstine Jensen. Fleraarig Medlem af Bestyrelsen for Brevdueforeningen „Aarhus“. Medlem af Overbestyrelsen for De danske Brevdueforeninger og Formand for Fællesforeningen af jydsk Brevdueforeninger.

BREVDUEFORENINGEN „FRI“ er stiftet i Oktober 1929 og bestaar af ca. 30 aktive og 10 passive Medlemmer. Bestyrelsen bestaar af 5 Medlemmer: P. Jensen, Formand, H. Jensen, Næstformand, S. E. Rasmussen, Sekretær, A. Kjær, Kasserer samt A. Lassen.

P. JENSEN,
Formand.

S. E. RASMUSSEN,
Sekretær.

ASBJ. KJÆR,
Kasserer.

A. M. LASSEN,
Bestyrelsesmedlem.

P. JENSEN, Arbejdsmand, er født den 19. August 1896 som Søn af Hovmester C. J. Jensen og Hustru M., f. Pedersen. Gift 1927 med Agathe J. Formand for Brevdueforeningen „Fri“.

S. E. RASMUSSEN, Kontorassistent, er født den 7. Februar 1913 som Søn af Viktualiehandler R. Rasmussen og Hustru. Sekretær i Brevdueforeningen „Fri“.

ASBJØRN KJÆR, Kontorassistent, er født den 18. August 1912 som Søn af Tømrer A. Kjær og Hustru Kirsten K. Kasserer for Brevdueforeningen „Fri“.

ALFRED MARINUS LASSEN, Arbejdsmand, er født den 17. Maj 1900 som Søn af Arbejdsmand Peder Lassen og Hustru Atine L. Gift 1920. med Anna L. Medlem af Bestyrelsen for Brevdueforeningen „Fri“.

BREVDUEFORENINGEN »MARSELISBORG« er stiftet 1928. Foreningen tæller 28 aktive Medlemmer. Bestyrelsen bestaar af 5 Medlemmer: Formand L. P. Jensen, Næstformand S. N. Pedersen, Kasserer J. A. Jensen, Sekretær N. Christoffersen og Værkmester B. K. Sejersen.

LARS PETER JENSEN, Tømrer, er født den 30. April 1878 som Søn af Husmand Mikael Jensen, og Hustru, Else Petrine J. Gift 1903 med Karoline Jensen. Formand for Brevdueforeningen „Marselisborg“, Medstifter af Brevdueforeningen A. B. Tidligere Medlem af Bestyrelsen for Træarbejdernes Fagforening (D. S. B).

HAVEFORENINGEN „NIELS JENSENS MINDE“ er oprettet i 1900, da afd. Byraadsmedlem Niels Jensen beklædte en af Pladserne i Markudvalget. N. Jensen, der var Talsmand for Kolonihavesagen, lejede da af Byens Jord et Areal paa 17.757 m² og udstykkede derefter Arealet i smaa Parceller paa 500 og 1000 Kvadratalen. N. Jensen opkrævede Havelejen og betalte deraf Byen Leje for Jorden. Dette vedblev til 1923, da hans Søn, Jens Jensen, indkaldte til et Møde paa Hotel Phoenix, hvor det blev vedtaget at danne en selvstændig Koloni og give den Navn efter Niels Jensen. Mødet blev holdt den 27. November 1923, og denne er den egentlige Stiftelsesdag.

Foreningens første Formand blev Jens Jensen, som virkede i 3 Aar, og Medlemmerne har stadig kunnet glæde sig over Foreningens gode Trivsel og Virksomhed.

Saaledes er der nu indlagt Vand i Haverne, Gangene er i mønsterværdig Orden, og desuden findes der et Redskabslus med Redskaber til fri Afbenyttelse for Foreningens Medlemmer. Foreningen sorterer under Kolonihaveforbundet, og har derfra modtaget 2 Ærespræmier, 4 Førstepræmier og 4 Andenpræmier for Haverne, og Foreningen udsætter selv en Flidspræmie til den flittigste Havedyrker. Foreningens nuværende Formand er Maskinpasser Laursen.

M. LAURSEN, Maskinpasser, er født den 30. April 1869 som Søn af Husmand Laursen og Hustru Kristiane L. Gift 1897 med Marie L. Uddannet som Maskinist, Maskinmester ved Jydsk Andels Foderstofforening, Reservebrandmand. Formand for Haveforeningen „Niels Jensens Minde“.

„HAVEFORENINGEN 1930“ er stiftet 1930. Foreningen bestaar af 100 Medlemmer. Bestyrelsen bestaar af 5 Medlemmer: Formand J. Jensen, Sekretær og Næstformand V. Fender, Kasserer H. Friis, samt K. Jensen og J. Jensen.

„HAVEFORENINGEN 1917“ er stiftet i Maj 1917. Foreningen har 84 Medlemmer. Bestyrelsen bestaar af 7 Medlemmer: Formand Sophus Jensen, Næstformand Johs. Nielsen, Kasserer Jens P. Blom, Sekretær Frier, samt 3 Bestyrelsesmedlemmer.

„HAVEFORENINGEN 1908“ er stiftet den 12. Juni 1908. Foreningen har 44 Medlemmer. Bestyrelsen bestaar af 5 Medlemmer: Formand H. Jacobsen, Næstformand J. Horn, Kasserer C. Holm, Sekretær V. A. Nielsen samt Johs. Nielsen.

JENS JENSEN, Brandmand, er født den 7. Juni 1894 som Søn af Arbejdsmand Ernst Jensen og Hustru Sofie Jensen. Gift 1917 med Sofie Jensen Uddannet som Snedker, Brandmand. Formand for „Haveforeningen 1930“, Medlem af Bestyrelsen for Kolonihaveforbundets Forsikringsselskab for Provin-sen og Sekretær i Brandmændenes Klub.

S. JENSEN,
Form. f. „1917“.

SOPHUS JENSEN, Havnearbejder, er født den 17. August 1880 som Søn af Arbejdsmand Søren Chr. Jensen og Hustru Kathrine J. Gift 1909 med Charlotte J. Formand for „Haveforeningen 1917“.

CHR. HOLM.
Kass. for „1908“.

HOLGER JACOBSEN, Havnearbejder, er født den 10. Maj 1887 som Søn af Karetmager N. Jacobsen og Hustru Louise, f. Madsen. Gift 1912 med Dorthea Kirstine J. Formand for „Haveforeningen 1908“ og Kredsformand for Kolonihaveforbundets 3. Kreds.

CHRISTIAN HOLM, Brandmand, er født den 21 August 1875 som Søn af Christian Holm og Hustru Jakobine H. Gift 1922 med Marie H. Uddannet ved Landvæsen, Brandmand siden 1908. Kasserer i „Haveforeningen 1908“.

EFTERSKRIFT

Ved Afslutningen af dette Værk over Aarhus Amt føler vi det naturligt at hidsætte et Par Ord.

Det er en Selvfølge, at et Arbejde af denne Art ikke kan blive til uden manges Velvilje og Medhjælp, og paa den anden Side er det sikkert, at alle ikke nærer lige stor Interesse for et saadant Værk. Derfor har man undertiden - eller ofte - maattet gaa forgæves og har kun med Vanskelighed eller slet ikke modtaget Oplysninger, som man ønskede. Saa meget desto større Grund er der til at bringe dem en Tak, der ved fyldige Meddelelser har lettet vort Arbejde, og blandt hvilke vi særligt (i alfabetisk Orden) vil nævne: Telegrafbestyrer P. Abrahamsen, Forstander cand. mag. S. Andersen, Observator R. L. V. Andersen, Læge H. Bagger, Skovrider N. Bang, R. af D., Vicekonsul N. Barnow, Oberst v. Irgens-Berg, K. D. M. p. p., Skolebestyrer Frk. A. Bjerregaard, Forstander J. F. J. Bundgaard, Amtsvejsinspektør C. A. Christoffersen, Havneingeniør Gebaur, Overbibliotekar Grundtvig, R. af D., Kirkegaardsinspektør C. R. Hansen D. M., Bibliotekar Haugsted, R. af D. p. p., Skolebestyrer K. Haagerup, Skoleforstander I. Henningsen, R. af D., Læge Johs Hoff, Museumsdirektør P. Holm, R. af D. p. p., Seminarieforstander J. Hoyer, Skolebestyrer E. Kirkegaard, Katolsk Sognepræst Joseph Kock, afd. Skolebestyrerinde N. M. Kock, Stationsforstander V. I. Larsen, R. af D., Læge G. H. Lassen, R. af D., alle af Aarhus, Forstander Toftegaard Madsen, Vejlbj, Bygningsinspektør K. Møller, Aarhus, Højskoleforstander Nielsen, Klank, Forstander, Ingeniør, cand. polyt. H. A. Nielsen, Koncertmester C. W. Overgaard, Pastor Fogh Petersen, Forstander Holger Schou, Skoledirektør H. Sejerholt, Forretningsfører Kjeld Sørensen, Forretningsfører Hillebrandt Sørensen, Hospitalsforstander Frk. M. E. Thomsen, Brigader N. M. Thorsen, Telefondirektør M. J. Wallmann, R. af D., Overretssagfører F. A. Wilde, og Malermester E. Winther alle af Aarhus.

REGISTER

Under Aarhus Købstad findes følgende Afsnit:

	Side		Side
Aarhus Bys Historie	7	Sct. Lukas Børnehave	106
Borgmester og Byraad	26	Fredensgades Børnehave	107
Aarhus Domkirke	27	Trøjborg Frøbelske Børnehave	107
Aarhus Havn	38	Guldbryllupsasylet	107
D. F. D. S.' Agentur i Aarhus	49	Stefansforn. Asyl „Børnely“	108
Rederiet „Anholt“ A/S	50	Arveprinsesse Carolines Børneasyl	108
Aarhus Bys Skove	50	Fælleskontoret for Velgørenhed	108
Aarhus Bys Parker	51	Rednings- og Fødehemmet „Bethesda“	109
Marselisborg Slot	52	Foren. af Vanføre og Lemlæstede	109
Marselisborg Mindepark	53	Marthahjemmets Vuggestue	110
Bygningskommissionen i Aarhus	54	Indre Missions Børnehjem „Nazareth“	110
Den gamle By	55	Husmoderforen. Børneplejestation	111
Aarhus Hospital	62	Kathrinebjerg Ungdomshjem	111
Aarhus Kathedralskole	65	Kong Chr. IX Børnehjem	112
Vor Frue Kirke	69	Den jydsk Fødselsanstalts Børnehjem	113
Sct. Pouls Kirke	71	De kommunale Børneoptagelseshjem	114
Sct. Johannes Kirke	72	Børneoptagelseshjemmet Højvang	114
Christianskirken	72	K. F. U. M.' Soldaterhjem	115
Sct. Lukas Kirke	73	Sømandshjemmet i Aarhus	115
Valgmenighedskirken	75	Aarhus Theater	116
Baptistkirken	76	Det jydsk Musikonservatorium	119
Den katolske-apostolske Kirke	76	Frimurerlogen „Sct Clemens“	121
Den romerske-katolske Kirke	76	Kg. Chr. X' og Dr. Alexandrines Alderdomshjem	123
De døvstummes Menighed i Aarhus	77	Statens Sindssygehospital	124
Aarhus Amts Vejvæsen	79	Raadhuset	130
Aarhus Garnison	80	Ting- og Arresthuset	130
Observatoriet	83	Jydsk Telefon Aktieselskab	132
Aarhus kommunale Skolevæsen	84	Aarhus Telegrafstation	133
Elise Schmidts Skole	87	Aarhus-Hammel-Thorsø Jernbane	134
N. Kochs Skole	89	Statsbanerne i Aarhus	135
Forældreskolen i Aarhus	90	Aarhus elektriske Sporveje	143
Frederiksbjerg Realskole	90	Aarhus Toldsted	143
Fru Laursens Realskole	92	Aarhus Postetat	148
Den katolske Skole i Aarhus	93	Aarhus Amtssygehus	149
Den jydsk Handelshøjskole	93	Aarhus Kommunehospital	153
Aarhus Seminarium	96	Den jydsk Fødselsanstalt	157
Akademiet i Aarhus	97	Sct. Josephs Søstrenes Hospital	159
Aarhus tekniske Skole	98	Statsklinikken for ubemidlede Ganespaltelidende	159
Diakonhøjskolen	102	Stefanshjemmet	160
Aarhus Handelsforenings Aftenskole	103	Marselisborg Hospital	161
Handelsaftenskolen i Frederiksbjerg	104	Garnisonssygehuset i Aarhus	163
Fru Thieles Husholdningsskole	104	Aarhus Lysbadeanstalt	163
Aarhus Husmoderskole	105	Syge- og Begravelseskassen „Aarhus“	164
Børnehaven i Marselisborgalle	106	Vaabenbrødreforeningen	165
Fru Henschels Børnehave i Nørrealle	106	Aarhus Forsørgelsesvæsen	167

	Side		Side
De gamles Hjem	168	Aarhus Orkesterforening	212
Statsbiblioteket i Aarhus	169	Herrekoret Arion	213
Statens Avissamling i Aarhus	173	Sangkoret „Vivo“	213
Aarhus Folkebibliotek	173	Aarhus Sangforening	214
Christiansbjerg Folkebibliotek	174	Sangkoret „Flora“	214
Aarhus Museum	174	Bethania-Foreningen	215
Aarhus Museums Kunstafdeling	178	Aarhus Husmoderforening	216
Aarhus Gas- og Elektricitetsværk	180	Dansk stenografisk Forening	217
Aarhus Vandværk	181	Folkedanserforeningen for Aarhus og Omegn	217
Aarhus offentlige Slagtehus	182	Marineforeningen i Aarhus	218
Aarhus Rutebilstation	183	Garderforeningen for Aarhus og Omegn	219
Falcks Redningskorps	185	Aarhus Rytterforening	219
Zoologisk Have i Aarhus	186	Feltartilleriforeningen	220
Amtsarbejdsanvisningskontoret	186	Aarhus Skyttekreds	220
Fru Riis Haandgerningsskole	187	Aarhus Automobilklub	221
Aarhus Tegneinstitut	187	Brevdueforeningen A. B. C	223
Aarhus Bys Kirkegaard	187	Det danske Pigespejderkorps midtjydsk Division	223
Aarhus Bys Pengeinstitutioner	189	Det danske Spejderkorps	223
Gartnernes Salgsforening	191	Landsforbundet frivilligt Drengelørbund	225
Frugtimportfirma A. W. Kirkeby	192	Aarhus Manufakturhandlerforening	225
Røde Kors	193	Jydsk Sejlunion	226
Aarhus Bys Hoteller og Restaurationer	194	Aarhus Sejlklub	226
Større Virksomheder i Aarhus	197	Sejllubben „Bugten“	228
A/S Karensølle	198	Aarhus Lawn-Tennis Klub	228
Dansk Kvindesamfundets Fæstekontor	199	Frelsens Hær	229
Hjemmets Sygeplejebureau	199	Ensomme gamles Vel, Frederiksbjerg	235
Dansk Sygeplejerskole Bureau	199	Aarhus Stadion	236
Litte Helms Danse og Gymnastikinstitut	200	Jydsk Boldspil Union	238
Paula Mikkelsens Danse og Gymnastikinstitut	200	Aarhus Gymnastikforening	239
Jyllands Dekoratorskole	201	Arbejdernes Idrætsklub	241
Aarhus Haandværkerforening	202	Aarhus Idrætsklub „Fremad“	243
Borgerforeningen	204	K. F. U. M.'s Idrætsafdeling	243
Aarhus Handelsforening	206	Aarhus Atletklub	244
Handelsforeningen af 1887	207	„Aarhus Baneklub“	244
Sønderjydsk Forening for Aarhus og Omegn	207	Landsforeningen „Dansk Arbejde“	245
Aarhus borgerlige Skydeselskab	209	Aarhus Tandlægeforening	246
Restauratørforeningen af 1881	209	Private Personer	249
Aarhus Musikforening	211		

Sognefortegnelse:

	Side		Side
Aaby	305	Hadsten	267
Alrø	377	Haldum	267
Astrup	352	Halling	371
Bjerager	358	Harlev	294
Borum	293	Hasle	315
Brabrand	317	Holme	328
Beder	341	Hundslund	363
Elsted	286	Hvilsted	360
Elev	287	Kasted	322
Faarup	278	Kolt	324
Falling	367	Lading	276
Foldby	274	Lisbjerg	285
Framlev	294	Lyngaa	266
Gosmer	371	Lyngby	323
Grundfør	281	Maarslet	336
Gylling	374	Malling	341

	Side		Side
Nølev	356	Sønder Galten	298
Odder	377	Sønder Aarslev	317
Ormslev	324	Tilst	322
Randlev	358	Tiset	335
Sabro	278	Torrild	362
Saksiid	356	Tranbjerg	328
Sjelle	288	Trige	284
Skejby	315	Tulstrup	352
Skivholme	291	Tunø	355
Skovby	291	Vejlby	308
Skørring	288	Vlitten	267
Spørring	281	Viby	346
Stjær	298	Ølsted	284
Store Ring	298	Ørting	367
Søften	283		

Foreninger vedrørende Aarhus Amt:

	Side		Side
De samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn	404	Haveforeningen 1930	410
Brevdueforeningen „Fri“	409	Haveforeningen 1917	410
Fællesforeningen af jydsk Brevdueforeninger	408	Haveforeningen 1908	410
Brevdueforeningen „Marselisborg“	409	Aarhus Amts landøkonomiske Selskab	408
Haveforeningen „Niels Jensens Minde“	409	Aarhus Amts Gymnastikforening	402

CLICHEERNE
til dette Værk er leverede af:
A/S BUCHTRUPS REPRODUKTIONSANSTALT
AARHUS